

שבוע פרשת מצורע - שבת הגדול

(10 - 16 April 1970)

ב' - ח' ניסן תשע"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹתָ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ וְיִדְעֵי שְׂמֵךְ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לְאָמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׂמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֵךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמוֹ עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְּם וּשְׁבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעֵצָר אֶת הַשְּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדַמָּה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתֶם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְכוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנֵפֵי כְּנֻדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמֵשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלאכה" (או בראשית־תוכות "לה'")) בצדוק ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

ג

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיְתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:
ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הַיַּרְדֵּן יִסַּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבֻעוֹת פְּכַנֵּי־צֶאֱן: ה מִה־לֶּךְ
הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבֻעוֹת פְּכַנֵּי־צֶאֱן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
חֲוֵלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אַגְס־מִיִּם חֲלֹמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִיִּם:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה נמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הנמול שעשה עמו:

א אֶהְבֹּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי־הִפְתָּ אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנֵי |
חֲבַל־מָוֶת וּמִצְרֵי שָׂאוֹל מִצֵּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְוֶן אֶמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי יְהוָה מִלְּטָה
נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דִּלְתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹכֵן
נַפְשִׁי לְמִנְחֹתַי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלַי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי
מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת חַחִיִּים: י הַיַּמִּנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲגִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
אֶמְרָתִי בְּחַפְזִי כִּלְהֹאֲדָם כְּזָב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה כִּלְתַּגְּמוֹלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא
וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה
לְחַסִּידָיו: טז אֲנִי יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְדָּךְ אֲנִי־עֲבַדְדָּךְ בְּיָדֶיךָ פָּתַחְתָּ לְמוֹסְרֵי: יז לֶךְ אֲזַבְּחָ וְזָבַח
תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחַצְרוֹת | בֵּית
יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

האברך יעקב שי

שלום וברכה!

במענה לשאלתו במכתבו מיום ו' ניסן,

כונה סברתו להניח (גם) תפלין דר"ת ועיין שו"ע אדה"ז סכ"ה ס"א, תניא רפמ"א, סידורו

— ריש ה' תפלין.

הפ"ג שבמכתבו יקרא בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבי"מ ז"ע.

בברכת חה"פ כשר ושמת,

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה שיר השירים גו'
שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, היתשכ"ה ה
- (ד) שיחת שבת פרשת מצורע,
שבת הגדול, ח' ניסן, היתשכ"ה יח
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת מצורע
(בלה"ק) כרך יז כא
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כז
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מצורע כח
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת מצורע כט
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מצורע מז
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת מצורע מח
- (יא) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן נז
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מצורע ס
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם סב
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מצורע סה
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מצורע קלד
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת מצורע קנא
- (יז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כג, משלי פרק ל קנז
- (יח) משניות – מסכת ברכות
ביאר קהתי קנט
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קסה
- (כ) מסכת קידושין עם ביאורים
מדף ל עד דף לו קסו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קצד
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן קצד
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קצז
- (כד) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי קצט
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ר
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רא
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רב
- (כח) ספר המאמרים ה'תשי"י
אדמו"ר מוהרי"צ רג
- (כט) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רד
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רה
- (לא) חומש לקריאה לציבור לשבת פ' מצורע רו
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת מצורע ריד
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רטו

1 נאמר בתחילת ספר 'שיר השירים':

2 **שִׁיר הַשִּׁירִים גו'** אשר לשלמה, ישקני מנשיקות פיהו **כִּי טוֹבִים**

3 **דְּדִיךְ מִיַּיִן¹** (ופירוש רש"י: "כי טובים" - לי דודך מכל משתה יין ומכל

4 עונג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם

5 היין כענין שנאמר 'אל בית משתה

6 היין', 'בשיר לא ישתו יין', 'זהו כנור

7 ונבל וחליל ותוף ויין משתיהם'. זהו

8 ביאור משמעו, ונאמר דוגמא שלו על

9 שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים

10 אל פנים ואותם דודים עודם ערבים

11 עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאת

12 להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד

13 טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו

14 לקיים דברו, וזהו ישקני מנשיקות

15 פיהו").

16 **וּמִבְּאֵר אֲדָמוֹר² הַזָּקֵן**

17 **בְּלִקְטֵי תוֹרָה³ דְּרוּשֵׁי** מאמרי

18 החסידות על ספר "שיר

19 הַשִּׁירִים² שְׁיִינן ("דְּדִיךְ

20 מִיַּיִן") קָשׁוּר עִם עֲנָנִין

21 הַשְּׂמֻחָה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל³

22 בגמרא **אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא**

23 **עַל הַיַּיִן, כִּי הַיַּיִן בְּלוּעַ וְנִסְתַּר**

24 **וְנִעְלַם תְּחִלָּה בְּעֵנְבִים וְאַחֲרֵי־כֵן**

25 **כְּשֶׁעוֹשִׂים מֵהֶעֱנָבִים יַיִן יוֹצֵא מִן**

26 **הַהֶעָלֶם אֶל הַגְּלוּי, וְהַיִּצְיָאָה**

27 **מִן הַהֶעָלֶם אֶל הַגְּלוּי מְבִיאָה**

28 **אֶת הָאָדָם לַיָּדֵי שְׂמֻחָה, כְּמוֹ**

29 **הַשְּׂמֻחָה שִׁישׁ לְבַנֵּי אָדָם שְׂיוֹצְיָאִים**

30 **מֵאֲפֵלָה חוּשֵׁךְ לְאוֹרָה,**

31 **שְׂמֻתְחִלָּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה וְהוּא**

32 **מַעֲלִים וּמְסַתֵּר, וְעַל-יָדֵי הַגְּלוּי -**

33 **הַנֶּהָה אֵלֶּה שְׁהִיו תְּחִילָה שְׂרוּיִים**

34 **בְּחִשְׁבָּה רָאוּ אוֹר אוֹר גְּדוֹל, וְתִהְיֶה**

35 **הַשְּׂמֻחָה גְּדוֹלָה לְאַלְקִים.**

36 (ב) **וַיֵּשׁ לְקָשׁוּר זֶה אֶת עֲנָנֵי הַיַּיִן**

37 **וְהַשְּׂמֻחָה עִם עֲנָנֵינוּ שֶׁל חַג**

38 **הַפֶּסַח [כְּפִדּוּעַ⁴ שְׂשִׁיר**

39 **הַשִּׁירִים" שֶׁךָ לְחַג הַפֶּסַח**

40 **וּבִקְהִילוֹת רְבוֹת נִהְיָ לְאַמְרוּ בַּחַג**

41 הפסח, **וּבְכֻמָּה דְּרוּשֵׁי** מאמרי חסידות הפותחים בפסוקים מתוך "שיר

42 הַשִּׁירִים" **מְדוּבָר אוֹדוֹת** המשמעות הפנימית של **יִצְיָאָת מִצְרַיִם,**

43 **שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר בְּ"שִׁיר הַשִּׁירִים"⁵ קוֹל דוֹדֵי גו'** הנה זה בא

44 **מְדַלָּג עַל הַהָרִים וְגו'** מקפץ על הגבעות, והרי חג הפסח קשור לענין

45 הפסיחה והדילוג, כמסופר בתורה

46 שבליל פסח הקדוש-ברוך-הוא פסח

47 ודילג על בתי בני ישראל להציל אותם

48 ממכת בכורות בה לקו המצרים,

49 ובפירוש רש"י על פסוק זה: "משיכה

50 זו שאמרת להם שמשכני דודי ורצתי

51 אחריו, כן היתה, נושא הייתי ואמרת

52 לגאולה עד תום ארבע מאות שנה

53 שנאמרו בין הבתרים. קול דודי הנה זה

54 בא לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ

55 בגבעות" **וְכֵן** מדובר במאמרי

56 החסידות על פסוקי "שיר השירים"

57 **אוֹדוֹת מִתֵּן-תוֹרָה הַקָּשׁוּר עִם**

58 **יִצְיָאָת מִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׂכְתוּב⁶**

59 בתורה בדברי הקדוש ברוך הוא למשה

60 רבינו בתחילת השליחות להוציא את

61 בני ישראל ממצרים **כְּהוֹצִיאֲךָ אֶת**

62 **הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת**

63 **הָאֱלֹקִים עַל הַהָר הַזֶּה הָר סִינַי**

64 **שְׂכּוּ נִיחָנָה הַתּוֹרָה. וְעֲנִנָנוּ שֶׁל חַג**

65 **הַפֶּסַח מִתְּחִיל מֵהַשָּׁבַת**

66 **שְׁלִפְנָיו, כְּדַבְּרֵי הוֹוֵהר שְׂמִינָה**

67 **מִתְּבַרְכִּין כּוֹלְהוּ יוֹמִין⁷, מִמְּנוּ,**

68 **מִיּוֹם הַשַּׁבָּת, מִתְּבַרְכִּים כֹּל יְמֵי הַשְּׁבוּעַ**

69 **וּבִפְרָט עַל-פִּי מַה שְּׂכְתָב**

70 **אֲדָמוֹר⁸ הַזָּקֵן בְּ"שׁוֹלְחָנוֹ"⁸**

71 **בִּשְׁלַחַן עֲרוּךְ שְׁחִיבֵר שְׁנֵהָגוּ**

72 **בְּדוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שְׂהֶחֱכַם**

73 **דוֹרָשׁ לְפָנֵי הַצִּיּוּר הַלְכוֹת פֶּסַח**

74 **בְּשָׁבַת שְׁלִפְנָיו הַשַּׁבָּת שְׁלִפְנֵי חַג**

75 **הַפֶּסַח הַסְּמוּכָה לוֹ, שְׁקוֹרִין⁹ אוֹתוֹ**

76 **אֶת הַשַּׁבָּת שְׁלִפְנֵי פֶסַח שְׁבַת הַגְּדוֹל**

77 **בְּגִלְל הַגָּס גְּדוֹל שְׁהִיָּה**

78 **כְּעֵשׂוֹר לְחַדָּשׁ, כְּשֶׁקִּימוּ**

79 **הַצִּיּוּרִי מִשְׁכּוּ וּקְחוּ לָכֶם גו'¹⁰**

80 **כִּבֵּשׁ לְקַרְבֵּן פֶּסַח לְשַׁחֲטוּ בַיּוֹם י"ד**

בס"ד. שבת פרשת מצורע, שבת

הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

שִׁיר הַשִּׁירִים גו' כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מִיַּיִן¹. **וּמִבְּאֵר**

אֲדָמוֹר² הַזָּקֵן בְּלִקְטֵי תוֹרָה³ דְּרוּשֵׁי

"שִׁיר הַשִּׁירִים"² שְׁיִינן ("דְּדִיךְ מִיַּיִן") קָשׁוּר עִם

עֲנָנֵי הַשְּׂמֻחָה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל³ אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה

אֶלָּא עַל הַיַּיִן, כִּי הַיַּיִן בְּלוּעַ תְּחִלָּה בְּעֵנְבִים

וְאַחֲרֵי־כֵן יוֹצֵא מִן הַהֶעָלֶם אֶל הַגְּלוּי, וְהַיִּצְיָאָה

מִן הַהֶעָלֶם אֶל הַגְּלוּי מְבִיאָה לַיָּדֵי שְׂמֻחָה, כְּמוֹ

שְׂיוֹצְיָאִים מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה, שְׂמֻתְחִלָּה הַחֹשֶׁךְ

יִכְסֶּה, וְעַל-יָדֵי הַגְּלוּי - הַנֶּהָה רָאוּ אוֹר גְּדוֹל,

וְתִהְיֶה הַשְּׂמֻחָה גְּדוֹלָה לְאַלְקִים.

(ב) **וַיֵּשׁ לְקָשׁוּר זֶה עִם עֲנָנֵינוּ שֶׁל חַג הַפֶּסַח**

[כְּפִדּוּעַ⁴ שְׂשִׁיר הַשִּׁירִים" שֶׁךָ לְחַג

הַפֶּסַח, וּבְכֻמָּה דְּרוּשֵׁי "שִׁיר הַשִּׁירִים" מְדוּבָר

אוֹדוֹת יִצְיָאָת מִצְרַיִם, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר בְּ"שִׁיר

הַשִּׁירִים"⁵ קוֹל דוֹדֵי גו' מְדַלָּג עַל הַהָרִים וְגו',

וְכֵן אוֹדוֹת מִתֵּן-תוֹרָה הַקָּשׁוּר עִם יִצְיָאָת מִצְרַיִם,

כְּמוֹ שְׂכְתוּב⁶ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם

תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הַהָר הַזֶּה. וְעֲנִנָנוּ שֶׁל

חַג הַפֶּסַח מִתְּחִיל מֵהַשָּׁבַת שְׁלִפְנָיו, שְׂמִינָה

מִתְּבַרְכִּין כּוֹלְהוּ יוֹמִין⁷, וּבִפְרָט עַל-פִּי מַה

שְׂכְתָב אֲדָמוֹר⁸ הַזָּקֵן בְּ"שׁוֹלְחָנוֹ"⁸ שְׁנֵהָגוּ בְּדוֹרוֹת

הָאַחֲרוֹנִים שְׂהֶחֱכַם דוֹרָשׁ הַלְכוֹת פֶּסַח בְּשָׁבַת

שְׁלִפְנָיו, שְׁקוֹרִין⁹ אוֹתוֹ שְׁבַת הַגְּדוֹל בְּגִלְל הַגָּס

גְּדוֹל שְׁהִיָּה כְּעֵשׂוֹר לְחַדָּשׁ, כְּשֶׁקִּימוּ הַצִּיּוּרִי

מִשְׁכּוּ וּקְחוּ לָכֶם גו'¹⁰, שְׁזָהוּ הַתְּחִלָּת הָעֲנָנֵי דְחַג

(1) שה"ש א, א"ב. (2) בתחילתו (ב, א"ב). וראה גם ד"ה זה באוה"ת שה"ש (שנאמר בחג הפסח תקצ"ח) ע' כ. (3) ברכות לה, א. (4) ראה אבודרהם תפלות פסח. רמ"א או"ח סת"צ ס"ו ובמג"א שם ס"ח. שו"ע אדה"ז שם ס"ז. (5) ב, ת. וראה לקו"ת שה"ש יד, ג ואילך. (6) שמות ג, יב. (7) זח"ב סג, ב. פח, א. (8) או"ח סתכ"ט ס"ב. (9) ראה שם סת"ל ס"א. (10) בא יב, כא.

שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בניסן ולאכלו בלילה ובחצות הלילה תהיה מכת בכורות, ובכורי מצרים באו
2 וטענו למצרים שיוציאו את בני ישראל ממצרים כדי שלא תהיה מכת בכורות
3 אבל המצרים לא הסכימו והיתה מלחמה בין המצרים ובכוריהם שָׁנְהוּ הַנֶּסֶם
4 שהיה בעשירי בניסן שבאותה שנה חל בשבת הַתְּחִלַּת הָעֲנָן דְּחַג
5 הַפֶּסַח, וְכִיּוֹן שֶׁקָּבְעוּ נֶס זֶה
6 לְזַכְרוֹן לְדוֹרוֹת (לא פֶּעֶשִׁירִי
7 לַחֲדָשׁ, כְּדָרָךְ שֶׁנִּקְבְּעוּ כָּל
8 הַמוֹעֲדִים בְּיוֹם קָבֹעַ בַּחֲדוֹשׁ כְּמוֹ
9 חַג הַפֶּסַח בְּט"ו ניסן, אֶלֶּא) בְּשַׁבָּת
10 דְּרִקְאָ, בְּיוֹם בִּשְׁבוּעַ שֶׁכּוּ הַתְּרַחֵשׁ
11 הַנֶּסֶם כְּמִבְּאֵר הַטַּעַם בְּנִגְלָה
12 דְּתוֹרָה¹¹, כִּי בְּיוֹם זֶה, עֲשִׂירִי בְּנִיֶּסן,
13 מֵתָה מֵרִים וְלֹא רָצוּ לִקְבֹּעַ יוֹם שֶׁל
14 שְׂמֵחָה וְיִזְכְּרוּן הַנֶּסֶם בְּיוֹם זֶה, הֲרִי
15 מוֹבָן גַּם בְּפִנְיַמְיּוֹת הָעֲנָנִים,
16 שֶׁהֲעֲנָן דְּ-מִשְׁכּוֹ וְיָחִו לְכֶם
17 גּוֹ' כְּפִי שְׂחֹזֵר וְנִעְזֹר מִתְעַזֵּר
18 וְנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֵּה מִחֲדָשׁ כְּכֹל שְׁנָה¹²
19 הוּא בְּשַׁבָּת שֶׁלְּפָנֵי הַפֶּסַח שְׁבו
20 נִקְבַּע 'שבת הגדול' על שם הַנֶּסֶם הַגְּדוֹל,
21 מְבַלֵּי לְהַבְדִּיל בְּאִיזָה יוֹם בַּחֲדוֹשׁ
22 מֵרִבּוֹב, כִּי חַג הַפֶּסַח הוּא
23 רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים¹³, הֵרָאשׁוּן
24 מִבֵּין שְׁלוֹשֵׁת הַרְגָלִים (חַג הַפֶּסַח, חַג
25 הַשְּׁבוּעוֹת וְחַג הַסּוּכוֹת) וְעֲנָן
26 הַרְגָלִים כּוֹלֵם הוּא מוֹעֲדִים
27 לְשִׁמְחָה¹⁴, וְהֵרִי שִׁמְחָה
28 קְשׁוּרָה עִם יִין, כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ
29 וְ"ל אֵין שִׁמְחָה אֶלֶּא בִּינִין¹⁵,
30 וְכִפִּי שְׁפוֹסֵק אֲדָמוּ"ר הַזָּקֵן
31 הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה ב'שׁוֹלְחָנוּ'¹⁶
32 ב'שׁוֹלְחָן עֲרוֹךְ' שְׁחִיבֵר שֶׁעֲכָשׁוּ
33 בּוֹמֵן הַגְּלוּת שְׂאִין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ
34 קָנִים, אֵין יוֹצֵאִים יְדִי־חֻבַּת
35 שִׁמְחָה בְּחָגִים אֶלֶּא בִּינִין (מֵה־
36 שְׂאִין־כֶּן אֵין שִׁמְחָה אֶלֶּא
37 בְּבִשְׂרָ¹⁵, שֶׁעֲנָן זֶה הוּא
38 בְּעֶקֶר בְּזִמְן הַבֵּית, בְּאֶקְלִיל
39 בְּשֵׁר שְׁלָמִים אֲבָל בּוֹמֵן זֹה
40 שְׂתִיית יִין הִיא חֻבָּה יוֹתֵר מֵאֲשֵׁר

אכילת בשר). וְלִהְיֵיר מֵהִנְהַגַּת כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרֵי־וְחָמִי
אֲדָמוּ"ר שֶׁהִיָּה שׁוֹתָה רְבִיעִית יִין כְּכֹל סְעוּדָה שֶׁל יוֹם
טוֹב, וְכֵן ב'חֹל הַמוֹעֵד', שְׁגַם בּוֹ יֵשׁ הַחַיּוֹב דְּשִׁמְחָה מִן
הַתּוֹרָה¹⁷ (וְכִמּוֹ שֶׁכְּתַב אֲדָמוּ"ר הַזָּקֵן בְּהַגָּה¹⁸ ב'שׁוֹלְחָן עֲרוֹךְ'
שְׁגַם 'חֹל הַמוֹעֵד' קְרוּי
"מִקְרָא קֹדֶשׁ" לְעֲנֵן קְרָפְנוֹת
ולכן גם בו יש חובת שמחה ושתיות
(יין). וְעֲנָן נוֹסֵף בְּחַג הַפֶּסַח
שְׂמֵחָה עוֹד יוֹתֵר אֵת הַקֶּשֶׁר שֶׁל חַג
זֶה עִם נוֹשֵׂא הַיִּין, שְׂמֵצוּהַ מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים לְשִׁתּוֹת בְּלִיל הַפֶּסַח
אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יִין¹⁹.
וְיֵשׁ לְהוֹסִיף תּוֹסֶפֶת חַיּוֹךְ וְהוֹדָגָה
בְּשִׁכּוֹת דְּפֶסוּק הַנִּלְ"ל כִּי
טוֹבִים דוֹדִךְ מִיּוֹן' לְחַג הַפֶּסַח,
דְּהֵגָה חַג הַפֶּסַח מְלַבֵּד הַיּוֹתֵר חַג
שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם הֵרִי הוּא שֶׁיֵּף גַּם
לְגֵאוּלָּה הָעֲתִידָה לְבוֹא,
כְּפִדּוּעַ²⁰ בַּתּוֹרָה הַחֲסִידוֹת
שְׂבִיעִיאַת מִצְרַיִם הֵיָּתָה
פְּתִיחַת הַצְּנוּר תְּחִילַת מִתֵּן
הַאֲפִשְׁרוֹת וְסִלִּילַת הַדְּרוֹךְ גַּם בְּנוֹגֵעַ
לְגֵאוּלָּה הָעֲתִידָה. וְיִמְהַעֲנָנִים
אַחַד הָעֲנָנִים הַמְּיֻחָדִים
שְׂבִגְאוּלָּה הָעֲתִידָה, שְׂאִז
יְהִיָּה שְׁלָמוֹת הַגְּלוּי דְּפִנְיַמְיּוֹת
הַתּוֹרָה וְכֹל עֲנֵינֵי הַתּוֹרָה שְׂכַעַת הֵם
נִסְתָּרִים וְנִעְלָמִים, יְהִי בְּגִלּוֹי (לְאַחֲרֵי
הַקְּדָמַת אַרְיִכוֹת הַגְּלוּת
הָאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא אֲרוֹךְ בְּמִיּוּחַד וְלִכְּן
מֵהוּזֶה הַכְּנָה רֵאוּיָה לְגִילּוֹי גְּדוֹל וְנִעְלָה
בְּמִיּוּחַד, כְּמִבְּאֵר ב'לְקוּטִי
תּוֹרָה² שְׁכָדִי לְקַבֵּל תּוֹרָה
הַנִּגְלִית בְּמִתַּן־תּוֹרָה, הִנֵּה דִי
בְּהַעֲלֵם וְגִלוּת כְּמִשְׁךְ רַד"ו
שְׁנָה, וְהַהֲעֵלֵם וְהַגְּלוּת פִּעְלוֹ זִכּוֹךְ
וְכִירוֹר שְׁהִי הַכְּנָה וְהַקְּדָמָה לְגִילּוֹי שֶׁל
מִתֵּן תּוֹרָה וְכַעַת אַרְיִכוֹת הַגְּלוּת
שְׁנָה, וְכַעַת אַרְיִכוֹת הַגְּלוּת

הַפֶּסַח, וְכִיּוֹן שֶׁקָּבְעוּ נֶס זֶה לְזַכְרוֹן לְדוֹרוֹת (לא
פֶּעֶשִׁירִי לַחֲדָשׁ, כְּדָרָךְ שֶׁנִּקְבְּעוּ כָּל הַמוֹעֲדִים,
אֶלֶּא) בְּשַׁבָּת דְּרִקְאָ, כְּמִבְּאֵר הַטַּעַם בְּנִגְלָה דְּ-
תּוֹרָה¹¹, הֵרִי מוֹבָן גַּם בְּפִנְיַמְיּוֹת הָעֲנָנִים,
שֶׁהֲעֲנָן דְּ-מִשְׁכּוֹ וְיָחִו לְכֶם גּוֹ' כְּפִי שְׂחֹזֵר
וְנִעְזֹר בְּכֹל שְׁנָה¹² הוּא בְּשַׁבָּת שֶׁלְּפָנֵי הַפֶּסַח, כִּי
חַג הַפֶּסַח הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים¹³, וְעֲנָן
הַרְגָלִים הוּא מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה¹⁴, וְהֵרִי שִׁמְחָה
קְשׁוּרָה עִם יִין, אֵין שִׁמְחָה אֶלֶּא בִּינִין¹⁵, וְכִפִּי
שְׁפוֹסֵק אֲדָמוּ"ר הַזָּקֵן ב'שׁוֹלְחָנוּ'¹⁶ שֶׁעֲכָשׁוּ
שְׂאִין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קָנִים, אֵין יוֹצֵאִים יְדִי־חֻבַּת
שִׁמְחָה אֶלֶּא בִּינִין (מֵה־שְׂאִין־כֶּן אֵין שִׁמְחָה אֶלֶּא
בְּבִשְׂרָ¹⁵, שֶׁעֲנָן זֶה הוּא בְּעֶקֶר בְּזִמְן הַבֵּית,
בְּאֶקְלִיל הַגְּלוּת, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתַב אֲדָמוּ"ר הַזָּקֵן בְּהַגָּה¹⁸
ב'שׁוֹלְחָן עֲרוֹךְ' שֶׁעֲנָן זֶה הוּא בְּעֶקֶר בְּזִמְן הַבֵּית,
בְּאֶקְלִיל בְּשֵׁר שְׁלָמִים). וְלִהְיֵיר מֵהִנְהַגַּת כְּבוֹד־
קְדוּשַׁת מוֹרֵי־וְחָמִי אֲדָמוּ"ר שֶׁהִיָּה שׁוֹתָה
רְבִיעִית יִין כְּכֹל סְעוּדָה שֶׁל יוֹם טוֹב, וְכֵן
ב'חֹל הַמוֹעֵד', שְׁגַם בּוֹ יֵשׁ הַחַיּוֹב דְּשִׁמְחָה מִן
הַתּוֹרָה¹⁷ (וְכִמּוֹ שֶׁכְּתַב אֲדָמוּ"ר הַזָּקֵן בְּהַגָּה¹⁸
שְׁגַם 'חֹל הַמוֹעֵד' קְרוּי "מִקְרָא קֹדֶשׁ" לְעֲנֵן
קְרָפְנוֹת). וְעֲנָן נוֹסֵף בְּחַג הַפֶּסַח, שְׂמֵצוּהַ מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים לְשִׁתּוֹת בְּלִיל הַפֶּסַח אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל
יִין¹⁹. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּשִׁכּוֹת דְּפֶסוּק הַנִּלְ"ל לְחַג
הַפֶּסַח, דְּהֵגָה חַג הַפֶּסַח שֶׁיֵּף גַּם לְגֵאוּלָּה
הָעֲתִידָה, כְּפִדּוּעַ²⁰ שְׂבִיעִיאַת מִצְרַיִם הֵיָּתָה
פְּתִיחַת הַצְּנוּר גַּם בְּנוֹגֵעַ לְגֵאוּלָּה הָעֲתִידָה.
וְיִמְהַעֲנָנִים הַמְּיֻחָדִים שְׂבִגְאוּלָּה הָעֲתִידָה, שְׂאִז
יְהִיָּה שְׁלָמוֹת הַגְּלוּי דְּפִנְיַמְיּוֹת הַתּוֹרָה (לְאַחֲרֵי
הַקְּדָמַת אַרְיִכוֹת הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹן, כְּמִבְּאֵר
ב'לְקוּטִי תּוֹרָה² שְׁכָדִי לְקַבֵּל תּוֹרָה הַנִּגְלִית
בְּמִתַּן־תּוֹרָה, הִנֵּה דִי בְּהַעֲלֵם וְגִלוּת כְּמִשְׁךְ רַד"ו
שְׁנָה, וְכַעַת אַרְיִכוֹת הַגְּלוּת

11) שו"ע אדה"ז שם. 12) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. ועוד. 13) ר"ה ד, א. 14) נוסח התפילה וקידוש דיו"ט. 15) פסחים קט, א. 16) או"ח סתקכ"ט ס"ו. 17) שו"ע אדה"ז שם ס"ו. וראה תורת מנחם - התוועדיות חט"ו ע' 45. 18) על גליון השו"ע או"ח ר"ס רמב. 19) משנה פסחים צט, ב. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ז. טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ב. 20) ראה סה"מ תש"ח ע' 164.

שיר השירים גו' כי טובים דודך מיין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היא לפי שלעתיד-לבא ותגלה פנימיות וטעמי התורה ולשם
 2 כך יש צורך בהכנה ובייכוך ארוכים וממושכים יותר).
 3 וענין זה של התגלות פנימיות התורה לעתיד לבוא קשור עם יין
 4 (כלשון הכתוב המובא בתחילת המאמר "דדיך מיין"), פידוע²¹
 5 בתורת החסידות שייין רומז
 6 לפנימיות התורה, שהיא תורתו
 7 של משיח שיגלה את חלקי התורה
 8 שבזמן הזה הם עדיין נסתרים ונעלמים.
 9 וזהו הטעם הפנימי לכך שהכתוב
 10 "דדיך מיין" בא בהמשך
 11 למה שכתוב לפני-זה בתחילת
 12 הפסוק "ישקני מנשיקות
 13 פיהו", כדפירש כפי פירש
 14 רש"י דקאי שהכתוב מדבר על
 15 גלוי סוד טעמיה ומסתר
 16 צפונותיה של התורה לעתיד-
 17 לבא, שזהו ענין "טעמי
 18 תורה שלא נתגלו" עדיין
 19 להיותם למעלה מהבנה
 20 והשגה של השכל האנושי המוגבל
 21 (פמבאר ב'אגרת הקדש'²²
 22 בספר התניא, שם נאמר: "טעמי
 23 מצוות לא נתגלו והם למעלה מהשכל
 24 וההבנה. וגם באיזהו מקומן שנתגלה
 25 ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה,
 26 אין זה הטעם המובן לנו לברו תכלית
 27 הטעם וגבולו אלא בתוכו מלוש
 28 פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה
 29 מהשכל וההבנה"), ויתגלו טעמי
 30 המצוות לעתיד-לבא, שזהו
 31 ענין היין העומק והפנימיות
 32 שבתורה עצמה.
 33 ג) ולהבין מעלת ענין
 34 השמחה (שזהו ענין היין
 35 כמבואר לעיל), דלכאורה, הרי
 36 ענין התענוג בסדר המדרגות של
 37 הכוחות והפעולות של נפש האדם
 38 הוא נעלה יותר מענין השמחה כל כך
 39 את מעלת השמחה (הבאה על ידי היין).
 40 אף הענין הוא, שיש גם מעלה בשמחה לגבי עונג. דהנה,
 41 ענין השמחה הוא באופן של התרחבות והתפשטות²⁴

ביניגוד לעצבות המביאה להתכווצות של הכוחות והחושים של האדם,
 השמחה גורמת להתפשטות והתגלות שלהם שמנה
 וההתפשטות לכיוונים שונים בא נובע ענין ההתחלקות של הענין
 בכללותו לריבוי פרטים, והרי ענין ההתחלקות וההסתעפות
 לפרטים קשור עם אחדות
 הפשוטה, פמבאר ב'תורת
 חיים' לאדמו"ר האמצעי פירשת
 נח²⁵ שריבוי ההתחלקות
 נעשה מצד אמתית הפשיטות
 דקאי, ודוקא פשיטות אמיתית,
 מדרגה עליונה שלא מורכבת מפרטים
 רבים ותלוקים זה מזה היא זו שממנה
 נובעת ההתחלקות לפרטים רבים.
 ועל-דרך מעלת ספירת
 הבינה שענינה ההסתעפות
 וההתרחבות של הרעיון השכלי לגבי
 ספירת החכמה שענינה הנקודה
 הראשונית הכללית של הרעיון,
 שבספירת הבינה דקאי נעשה
 ענין ההתרחבות והתחלקות
 של הנקודה והרעיון הכללי לריבוי
 פרטים ודבר זה הוא מעלה ויתרון
 שהרי זו תוספת של הארה וגילוי,
 והינו לפי ששרש ספירת
 הבינה הוא למעלה מספירת
 החכמה²⁶ כלומר, אמנם בסדר
 המדרגות הן בספירות העליונות והן
 בכוחות הנפש, החכמה היא למעלה
 מהבינה ולכן ראשית ההתגלות היא
 נקודת החכמה ואחר-כך באה
 הסתעפות הפרטים ביבינה אבל
 בשורשה בינה נעלית מחכמה ולכן גם
 כפי שהדברים באים לידי גילוי יש
 בבינה יתרון על חכמה. והרי ענין
 השמחה שכאמור מביא להתרחבות
 והתפשטות כוחות הנפש קשור עם
 'בינה', שזהו ענין המשמעות
 ספירת הבינה שהיא הא' המולידה את
 המידות שמחה²⁷. וגם יין המביא שמחה הוא בחינת בינה²⁸.
 וזהו ענין השמחה, בחינת בינה גם ענין ארבע כוסות היין ששוחים
 בליל הסדר, פידוע²⁹ בקבלה וחסידות ששש מצות שבקערת ליל

(21) ראה לקר"ת קרח נד, ד. דרושים ליוהכ"פ סט, ד. אמרי בינה שער הק"ש ספנ"ג ואילך (נב, ג ואילך). (22) סי"ט (קכח, א). (23) ראה סה"מ תרנ"ז ע' רס ואילך. (24) ראה גם סה"מ תש"ט ע' 131. (25) ע, ב ואילך. (26) ראה תו"א וארא נט, ב. (27) תהלים קיג, ט. (28) ראה תו"ח שמות קלה, ב. (29) פע"ח שער חמץ ומצה רפ"ב (ואילך). שער הכוונות ענין הפסח דרוש ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הסדר הן כַּנְגַד ג' מוֹחִין דְּאָבָא ('חֲכֻמָּה'), המוחין נחלקים לשלוש
 2 בחינות חכמה, בינה ודעת. ושלוש המצות הם כנגד שלוש המוחין כפי שהם
 3 בבחינת חכמה הנקראת 'אבא' כי היא הנקודה והמקור הראשוני של המוחין
 4 וְאַרְבַּע כּוֹסוֹת הֵן כַּנְגַד ד' מוֹחִין דְּאָמָא ('בִּינָה') המוחין
 5 נחלקים גם לארבע שהם חכמה בינה
 6 ושתי בחינות בדעת (שורש מידת
 7 החסד ושורש מידת הגבורה), וארבע
 8 הכוסות הם כנגד ארבע המוחין כפי
 9 שהם בבניה הנקראת 'אמא' כי בה
 10 הנקודה הראשונית של החכמה
 11 מסתעפת לפרטים.
 12 וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְגֵאוּלָּה
 13 הַעֲתִידָה הַקְּשׁוּרָה עִם חַג
 14 הַפְּסָח (כַּנְגַד לְעֵיל סַעִיף ב.).
 15 דְּהִנְהָ, אָמְרוּ חַז"ל³⁰ בגמרא
 16 שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא יֵאמְרוּ לִיצְחָק
 17 דְּוָקָא "כִּי אֲתָה אֲבִינוּ"³¹ (וזה
 18 לשון הגמרא: "אמר רבי שמואל בר
 19 נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב 'כי
 20 אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו
 21 וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו
 22 גואלנו מעולם שמך'. לעתיד-לבא
 23 יאמר לו הקדוש-ברוך-הוא לאברהם:
 24 בניך חטאו לי. אמר לפניו: ריבונו של
 25 עולם, ימחו על קדושת שמך. אמר:
 26 אימר ליה ליעקב, דהוה ליה צער גידול
 27 בנים, אפשר דרבי רחמי עליהו, אמר
 28 ליה: בניך חטאו. אמר לפניו: ריבונו
 29 של עולם, ימחו על קדושת שמך.
 30 אמר: לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי
 31 צעה. אמר לו ליצחק: בניך חטאו לי.
 32 אמר לפניו: ריבונו של עולם, 'בני ולא
 33 בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה
 34 לנשמע קראת להם בני בכורי ישראל,
 35 עכשיו בני ולא בניך?... פתחו ואמרו
 36 'אתה אבינו...'), וְהָרִי עֲנִינוּ שֶׁל
 37 יִצְחָק הוּא מִידַת גְּבוּרָה (שְׁשׁוּרְשָׁה) שֶׁל מִידַת הַגְּבוּרָה מִבְּחִינַת
 38 הַבִּינָה³² כמבואר בקבלה וחסידות שהספירות העליונות נחלקות לשלושה
 39 'קוים' כלליים. ימין – שבו הספירות חכמה, חסד, נצח. שמאל – שבו
 40 הספירות בינה, גבורה, הוד. אמצע – שבו הספירות דעת, תפארת (סוד)
 41 וְהַתְּחַלְקוֹת נובעת מכך שכל דבר מוגדר בהגדרות המסוימות המיוחדות
 42 לו ודבר הזה נפעל על-ידי מידת הגבורה שענינה הגבלה והגדרה, וְכַנְגַד ל'
 43 שְׁרִיבּוּי הַהֲתַחְלָקוֹת קָשׁוּר עִם אַחַדוֹת הַפְּשׁוּטָה דְּוָקָא. וְאִין

זֶה הַמְּבוּאָר כַּאֲן אֹדוֹת הַשֵּׁיכוֹת שֶׁל חַג הַפֶּסַח לִיצְחָק, מִידַת הַתְּחַלְקוֹת
 שֶׁבְּקו הַשְּׂמָאל אִינוּ עוֹמֵד בְּסִתְיָה לְהִידוּע'³³ בקבלה וחסידות ומבוא
 גם בהלכה כַּעֲנִין שְׁלִשָּׁה הַמוֹעֲדִים חַג הַפֶּסַח, חַג הַשְּׁבוּעוֹת וְחַג
 הַסּוּכוֹת שֶׁהֵם כַּנְגַד שְׁלוֹשֵׁת הָאֲבוֹת אֲבֵרָהם יִצְחָק וְיעֻקֵּב, שְׁפָסַח
 הוּא כַּנְגַד אֲבֵרָהם (שְׁמִידתוֹ הִיא
 מִידַת הַחֶסֶד קָו הַיְמִין),
 שְׁנֶאֱמַר³⁴ בתורה שכאשר באו אליו
 שלוש המלאכים ונראו כאנשים,
 ואברהם אמר לשרה לוֹשִׁי בִצֶק
 וְעֵשִׂי עוֹגוֹת הֵינּוּ מִצוֹת כִּי הִדְבַר
 הִיא בִפְסָח, וְאִין זֶה סוֹתֵר לַמְּבוּאָר כַּאֲן
 אֹדוֹת הַשֵּׁיכוֹת שֶׁל חַג הַפֶּסַח לִיצְחָק
 כִּי הַשֵּׁיכוֹת דְּפָסַח לְאֲבֵרָהם
 הַנּוֹרְמוֹת בְּכַתוּב "לוֹשִׁי וְעֵשִׂי עוֹגוֹת",
 כַּאֲמוֹר, הִיא מִצַּד עֲנִין הַמְּצוֹת
 שֶׁבִפְסָח דְּוָקָא, אֲבָל מִצַּד עֲנִין
 הַיִּין שְׁפָסַח, הֵן מִצַּד הָעֲנִין
 דְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יִין, וְהֵן מִצַּד
 כְּלָלוֹת הָעֲנִין הַתּוֹכֵן הַכִּלְי
 דְּ"מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה" וְהַשְּׂמַחָה
 בְּכִלּוֹל וְשִׂמְחַת יוֹם טוֹב בְּכִלּוֹל קְשׁוּרָה
 בִּיּוֹן, כְּמִבּוּאָר לְעֵיל (וּבִפְרָט שְׁחַג
 הַפֶּסַח הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה
 לְרִגְלִים, כַּנְגַד ל' וְלִכּוֹן בּוֹ בֵּא לְיָדִי
 בִּיטוּי הַתּוֹכֵן הַכִּלְי שֶׁל עֲנִין
 הַמוֹעֲדִים), שְׁיָד חַג הַפֶּסַח לְקוֹ
 הַשְּׂמָאל, בִּינָה שְׁהִיא 'אם הבנים',
 מְקוֹר הַשְּׂמַחָה וְגְבוּרָה שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה
 הַתְּחַלְקוֹת, וְזֶה גַם שְׁבִגְאוּלָּה
 הַעֲתִידָה (שְׁשִׁיכַת לְפָסַח)
 יֵאמְרוּ לִיצְחָק (גְּבוּרָה) דְּוָקָא
 "כִּי אֲתָה אֲבִינוּ" כִּי גַם בְּגֵאוּלָּה
 הַעֲתִידָה, כְּמוֹ בִפְסָח, תְּבוּא לְיָדִי גִילוּי
 בְּמִיּוֹד מַעֲלַת הַבִּינָה וְהַגְּבוּרָה.
 ד' וְיֵשׁ לְבָאָר עֲנִין זֶה שֶׁל מַעֲלַת
 הַשְּׂמַחָה וְהֵיין וְשִׁיכוֹתָם לְחַג הַפֶּסַח
 וְלֵאוּלָּה הַעֲתִידָה בְּהִקְדָּים בְּאוֹר מַעֲלַת אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יִין עַל
 שְׁלֵשׁ מְצוֹת, וְהַמַּעֲלָה הִיא לְפִי אֲשֶׁר כִּילַת מִצָּה בְּלִיל הַפֶּסַח הִיא
 מְצוֹת-יַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה, כְּעוֹד שְׁאֲרַבַּע הַכּוֹסוֹת שֶׁל הֵיין הֵם מְדַבְּרִי
 סוֹפְרִים מִתְּקַנַּת חֲכָמִים שְׁגָדְלָה מַעֲלָתָם עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה,
 כְּמֵאֲמַר רַז"ל³⁵ חֲמוּרִים וְחֲבִיבִים דְּבָרֵי סוֹפְרִים יוֹתֵר
 מְדַבְּרֵי תּוֹרָה.
 וּבְאוֹר הָעֲנִין, דְּהִנְהָ, דְּבָרֵי תּוֹרָה וְדְבָרֵי סוֹפְרִים הֵם תּוֹרָה

(30) שבת פט, ב. (31) ישע"י סג, טז. (32) ראה זוהר ח"ב סד, א. ח"ג לט, ב. ובכ"מ. (33) זח"ג רנו, ב. טור או"ח סתי"ז. ועוד.
 (34) וירא יח, ו. (35) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. משנה סנהדרין פח, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שישים, דבר שמורה על מעלתו, הרי הוא גם המספר שמונים בהגבלה
 2 עדין, והוא לפי שגם הברייתות שהיו בתקופה יותר מאוחרת
 3 מהמשנה היו קרוב לזמן המשנה, שעל זה אמרו חז"ל³⁹
 4 בדרשם על הפסוק האמור ברות, שכוזע נתן לה אוכל ותאכל ותשבע
 5 ותותר⁴⁰ בימי רבי (וזה לשון
 6 הגמרא: "ותאכל בימי דוד ובימי
 7 שלמה, ותשבע בימי חזקיה, ותותר
 8 בימי רבי, דאמר מר: אהורייה
 9 (הממונה על הסוסים והפירות) דרבי
 10 הוה עתיר (עשיר יותר) משבור מלכא),
 11 הינו, שימי רבי רבי יהודה הנשיא
 12 מסרו המשנה הם המשך לזמן
 13 הפית כו' וכיון שהברייתות באו
 14 בהמשך למשנה, הרי הם בריבוי מועט
 15 לעומת המשנה ובהגבלה. אף עקר
 16 ושלמות הריבוי שבתורה
 17 הוא בזמן שלאחריה, והוא
 18 בתקופות מאוחרות יותר מתקופת
 19 המשנה והברייתות שזהו ענין
 20 "ועלמות אין מספר" - אלו
 21 ההלכות, שהן מימרות
 22 האמוראים, חכמי הגמרא,
 23 שהריבוי של דבריהם בהלכות רבות
 24 הוא באופן של בלי גבול.
 25 וזהו גם מה שכתוב⁴¹ לגבי
 26 הקדוש ברוך הוא לתבונתו אין
 27 מספר, לתבונתו דיקא הפסוק
 28 מדייק ואומר "לתבונתו" (שהרי לא
 29 נאמר "לתבונתו" אין
 30 מספר), הינו שענין הריבוי
 31 באופן ד"אין מספר" ריבוי בלי
 32 גבול, הוא מצד מעלת הבינה
 33 דיקא שענינה, כאמור, התחלקות
 34 והסתעפות, וכידוע שענין
 35 הריבוי והתרחבה ללא גבול
 36 נמשך מבחינת מרחב העצמי
 37 המרחב המוחלט, לא רק יחסית
 38 לדרגות אחרות.
 39 וזהו הטעם להמבאר
 40 ב'לקוטי תורה' פ'רשת
 41 פקודי⁴² גודל מעלת דברי

1 שכתב חמשת חומשי התורה ותורה שבעל-פה שהיא הפירוש של
 2 תורה שבכתב וההוספות שהוסיפו חכמים על דברי התורה. והחלוק ההבדל
 3 שביניהם³⁶, שתורה שכתב היא בבחינת 'כלל' בה באו
 4 מצוות התורה בצורה כללית מבלי לפרט את ההלכות הרבות של כל מצוה,
 5 בבחינת החכמה שהיא תחילת
 6 התגלות השכל כנקודה כללית אחת
 7 ללא פרטים, ותורה שבעל-פה
 8 היא בבחינת 'פרט' ובה באו
 9 פרטי ההלכות הרבות, בבחינת
 10 הבינה שהיא התחלקות והסתעפות
 11 הכלל והנקודה שבחכמה לפרטים
 12 ופרטי פרטים, והיחס בין תורה שבכתב
 13 (הכלל) לתורה שבעל-פה (הפרט) הוא
 14 כן שכל פרטי הענינים דתורה
 15 שבעל-פה הבאים בה בצורה
 16 מפורטת ומפורשת כלולים
 17 בהעלם בכללים האמורים בתורה
 18 שכתב, ובאים מההעלם אל
 19 הגלוי בתורה שבעל-פה.
 20 ובתורה שבעל-פה גופא
 21 עצמה, הנה מדור לדור נתוסף
 22 יותר בענין הפירוט
 23 והתחלקות, ודברים שברורות
 24 שכתבו היו בתורה שבעל-פה עצמה רק
 25 באופן כללי, באו לידי גילוי ופירוט
 26 מפורש בדרות הבאים ודפי
 27 שדרשו חז"ל³⁷ במדרש על
 28 הפסוק³⁸ ששים המה מלכות
 29 גו', ששים המה מלכות -
 30 אלו המשניות, ושמונים
 31 פילגשים - אלו הברייתות,
 32 ו"ועלמות אין מספר" - אלו
 33 ההלכות, שהן מימרות
 34 האמורות של האמוראים, והינו,
 35 שבתורה שכתב שהם לא אחרי
 36 המשנה ונשנו בתקופה מאוחרת
 37 יותר מאשר המשניות, ישנו ענין
 38 הריבוי יותר מאשר במשניות
 39 ולכן המשניות הם במספר שישים
 40 (מסכתות) והברייתות הם במספר גדול
 41 יותר, שמונים. אלא שגם הריבוי
 42 ד"שמונים", עם היותו מספר מעולה וגדול יותר מהמספר

(36) ראה תניא אגה"ק סכ"ט. תו"א שם נז, ד ואילך. ובכ"מ. (37) ראה שהש"ר פ"ו, ט (ב). לקו"ת שה"ש מ, ב. (38) שה"ש ו, ח. (39) שבת קיג, ב. (40) רות ב, יד. (41) תהלים קמו, ה. (42) ו, ד. וראה גם לקו"ת שה"ש ז, א. תו"א שמות נב, ג ואילך. המשך מצה זו תר"ם פ"מ ואילך.

שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

46 קיומם של מצות לא-תעשה הוא באופן ד'שב ואל תעשה',
 47 בדרך שלילה והימנעות מעשייה, כמו "כל חלב וכל דם לא
 48 תאכלו"⁴³, וכיוצא בזה מצוות שקיומן הוא על ידי העדר עשייה.
 49 אָמַנְם, בְּדַבְרֵי סוֹפְרִים' מצוות ותקנות וסייגים מדברי חכמים 'שָׁנָן
 50 שְׁתֵּי הַמַּעֲלֹת גַּם יַחַד גַּם
 51 המעלה שהאורות הנמשכים הם אורות
 52 עליונים וגם המעלה שהאורות
 53 נמשכים בפנימיות, כפי שממשיך
 54 ומבאר.
 55 דְּהִנְהוּ, כְּלָלוֹת הָעֵינָן הַחוּכָן
 56 הכללי ד'דבְרֵי סוֹפְרִים' הוא
 57 על-דרך גְּדֵרִים וּסְיָגִים כּו',
 58 שחכמים הוסיפו על דברי התורה,
 59 שְׁזָהוּ כְּעֵין מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה,
 60 ומְכַלֵּם מִקוֹם הָרִי הֵם קִיּוּמָם
 61 בפועל ב'קוֹם וַעֲשֶׂה', שְׁזָהוּ
 62 עֵינָן שְׁבַע מִצְוֹת דְּרַבְנָן, כְּמוֹ
 63 גֵר חֲנוּפֵה וְכו', שֶׁהֵם בְּאוֹפֵן
 64 שֶׁל 'קוֹם וַעֲשֶׂה' (ובכאמר הנזכר,
 65 ב'לקוטי תורה' פרשת פקודי, מבואר:
 66 "... וגם ד' מצות דרבנן עם שהם בקום
 67 ועשה מכל-מקום המכוון בהם להרחיק
 68 הרע כנודע מענין נטילת ידים כו'...").
 69 וְזוּהִי מַעֲלַת 'דְּבָרֵי סוֹפְרִים'
 70 (תוֹרָה שְׁבַע-פְּתָה) עַל 'דְּבָרֵי
 71 תוֹרָה' (תוֹרָה שְׁבַע-פְּתָה), שְׁגָם
 72 הָאוֹרוֹת הַנְּעֻלִים שְׁלֹמְעֵלָה
 73 מְהַפְּלִים ואינם מדודים ומגובלים
 74 לפי ערך הכלים שְׁאֵינָם יְכוּלִים
 75 לְבֹא בְּפִנְיָמִיּוֹת וּבְהַשְׁגָּה כִּי-
 76 אִם בְּדֶרֶךְ הַשְׁגַּת הַשְּׁלִילָה
 77 בְּלִבְדָּה, הִנֵּה עַל-יְדֵי 'דְּבָרֵי
 78 סוֹפְרִים' נִמְשָׁכִים וְבָאִים גַּם
 79 הֵם אוֹרוֹת נְעֻלִים אֵלֶּה שְׁבוֹרָךְ כֻּלָּ
 80 הֵם לַמַּעֲלָה מֵהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכֵלִים,
 81 בְּבַחֲיַנֵּת תְּפִסָּה בְּכֵלִים. וְטַעַם
 82 הַדְּבָר שֶׁבְּמִצְוֹת מְדַרְבְּנָן הָאוֹר
 83 הַנְּעֻלָה נִמְשָׁךְ בְּכֵלִים הוּא, לְפִי
 84 שְׁ'דְּבָרֵי סוֹפְרִים' הֵם מְבַחֲיַנֵּת
 85 הַבִּינָה⁴⁴ שְׁעֵנִינָה הַתְּרַחֲבֹת
 86 וְהַתְּחַלְּקוֹת לְרִיבּוּי פְּרָטִים שְׁעַל-יְדֵי-זֶה לֹא-קָחִים אֶת
 87 הַ'מְרַחֵב הַעֲצָמִי' שֶׁהוּא הַשׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַתְּרַחֲבֹת וְהַתְּפִסּוֹת
 88 אֲבֵל הוּא 'עֲצָמִי' וְלֹא מְדוּד וּמוֹגֵבֵל לְפִי הַכֵּלִים בְּאוֹפֵן שֶׁל תְּפִסָּה
 89 בְּכֵלִים כּו' וְלַמְרוֹת הַמַּעֲלָה וְהַהֲפָלָא שֶׁל אוֹרוֹת אֵלֶּה הֵם נִמְשָׁכִים
 90 בְּפִנְיָמִיּוֹת (כְּמוֹ הָאוֹרוֹת שְׁבָאִים בְּמִדְרֵי וְהַגְּבֻלָה).

1 מַעֲלַת מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה לְגַבֵּי מִצְוֹת-עֲשֶׂה (להלן, מעט מתוך
 2 המבואר שם ב'לקוטי תורה' פרשת פקודי: "... כל הלא-תעשה ענינם גם כן
 3 רק בחינת שלילת דבר המנגד ומסתיר אלקותו ית' ... שאינו עשיית דבר בקום
 4 ועשה, רק להמנע מהדברים הנ"ל שהן המסתירים ומונעים הביטול לאין-סוף
 5 ברוך-הוא כי הן בחינת יש ודבר נפרד
 6 לגמרי היפך האין, לכן הם פונמים
 7 הביטול ומונעים הביטול מהנפש ... כל
 8 מצות לא-תעשה הוא שלילת ומניעת
 9 דבר המסתיר על אור אין-סוף ברוך-
 10 הוא וקדושתו ... השגת המהות שנמשך
 11 ע"י קיום מצוות-עשה הנה אור זה
 12 הנמשך ומתגלה הוא רק כמו זיו
 13 והארה לבד לגבי האור הנמשך
 14 ומתגלה ע"י מצות לא-תעשה ... ומוזה
 15 יובן גודל מעלות דברי סופרים שהן גם
 16 כן סייגים וגדרים כעין מצות לא-
 17 תעשה "..."), אֵלֶּה שְׁבַע הַגּוֹפָא
 18 בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה עֲצָמִי יֵשׁ גַּם
 19 הַמַּעֲלָה דְּמִצְוֹת-עֲשֶׂה, כְּפִי
 20 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמְבָאֵר.
 21 וְהָעֵינָן בְּזָה, דְּהִנְהוּ בְּ'דְבָרֵי
 22 תוֹרָה' הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ
 23 חֲלוּק בְּהַדְּל בֵּין מִצְוֹת-עֲשֶׂה
 24 לְמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁעַל-יְדֵי
 25 מִצְוֹת-עֲשֶׂה שֶׁהֵן ב'קוֹם
 26 וַעֲשֶׂה' קִיּוּמָן הוּא עַל יְדֵי פְעוּלָה
 27 שֶׁל הָאָדָם מִמְשִׁיכִים מִלְּמַעֲלָה
 28 לְמַטָּה וּמְבִיאִים לְיַד גִּילּוּי בְּחִינַת
 29 הָאוֹרוֹת הַמְּתַלְבְּשִׁים בְּכֵלִים,
 30 שֶׁהֵם אוֹרוֹת הַמְּאִירִים בְּמִדְרָה
 31 וְהַגְּבֻלָה שְׁיְכוּלִים לְהַתְּגַלּוֹת
 32 בְּבַחֲיַנֵּת פְּנִימִיּוֹת כִּיּוֹן שֶׁהֵם
 33 מוֹתָאמִים לְפִי הַיְכוּלַת שֶׁל הַכֵּלִי
 34 לְקַלוֹט וְלַחֲכִיל, בְּהַשְׁגָּה מְמַשׁ.
 35 מֵה-שְׁאֵינָן כֵּן עַל-יְדֵי זְהִירוֹת
 36 מְעִבִירָה עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה
 37 מִמְשִׁיכִים אוֹרוֹת נְעֻלִים
 38 יוֹתֵר, אוֹרוֹת שֶׁלֹּא לְפִי עֵרְךָ
 39 הַכֵּלִים, וְכִיּוֹן שְׁאוֹרוֹת אֵלֶּה לֹא
 40 מְדוּדִים וּמוֹתָאמִים לְפִי יְכוּלַת הַכֵּלִים
 41 לְקַלוֹט וְלַחֲכִיל, הֵרִי הֵם אוֹרוֹת נְעֻלִים יוֹתֵר שְׁאֵינָם יְכוּלִים לְהַתְּגַלּוֹת
 42 בְּפִנְיָמִיּוֹת וְלַחֲכִיל נִתְּפָסִים אֲצֵל הָאָדָם בְּבַחֲיַנֵּת הַשְׁגָּה מְמַשׁ
 43 (הַשְׁגַּת הַחַיּוּב בַּה אָדָם מְבִין אֵת מַהוּת הַדְּבָר), כִּי-אִם בְּאוֹפֵן
 44 שֶׁל הַשְׁגַּת הַשְּׁלִילָה, בַּה הָאָדָם מְשִׁיג אֵת הַדְּבָר אֲבֵל בְּלִי הַשְּׁגָה
 45 פְּנִימִית בְּמַהוּתוֹ אֵלֶּה רַק בִּידְעָה מִמָּה הוּא מוֹשֵׁלֵל וְמָה אֵינּוּ שְׁלֹכָן

(43) ויקרא ג, יז. (44) ראה תו"א שמות שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת הַיִּינן שְׁפִתוֹרָה
 2 שֶׁגַם בַּה יֵשׁ אֵת שְׁתֵּי הַמַּעֲלֹת הָאֲמֹרוֹת, מִצַּד אֶחָד הֵיא אֹר נַעֲלָה שְׁלִמַעֲלָה
 3 מִהַתְּלַבְּשׁוֹת וּמִצַּד שְׁנֵי הֵיא בָּאָה בְּהַבְנָה וְהַשְׁגָּה, כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמַבְאָר.
 4 דְּהַגָּה, יָדוּע פִּתְגָם כְּבוֹד-קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב)
 5 נְשָׁמְתוֹ-עֲדָן⁴⁵ (שֶׁאֵמַר עַל עֲצוֹמוֹ)
 6 (אֲז) מָעַן זִיּעָט בַּא זִיך אִינן 1 וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת
 7 הַדָּר אִינן מָעַן עֲפָנָט (לְעַרְנָט) 2 הַיִּינן שְׁפִתוֹרָה. דְּהַגָּה, יָדוּע פִּתְגָם כְּבוֹד-
 8 דָּעַם 'לְקוּטֵי תוֹרָה' פִּילַט 3 קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב) נְשָׁמְתוֹ-עֲדָן⁴⁵ אֲז
 9 (הָעֵרַט, הָאָט) מָעַן עֲצָמוֹת 4 מָעַן זִיּעָט בַּא זִיך אִינן הַדָּר אִינן מָעַן עֲפָנָט
 10 אִינן-סוֹף 5 כֹּאשֶׁר יוֹשְׁבִים בְּחֵדֵר 6 (לְעַרְנָט) דָּעַם 'לְקוּטֵי תוֹרָה' פִּילַט (הָעֵרַט,
 11 הַפְּרִטֵי וּפּוֹתָחִים (לּוֹמְדִים) אֵת הַלְּקוּטֵי 7 מָעַן עֲצָמוֹת אִינן-סוֹף. וְלְכֹאֲרָה אִינן
 12 תּוֹרָה, מְרַגִּישִׁים (שׁוֹמְעִים, וַיֵּשׁ אֵת) 8 מוֹבָן, אִיך שִׁיך עֲנָן שֶׁל תְּפִסָּה בְּעֲצָמוֹת-אִינן-
 13 'עֲצָמוֹת אִינן-סוֹף'. וְלְכֹאֲרָה אִינן 9 סוֹף שְׁאִינן בְּגֵדֵר הַשְׁגָּה כָּלֵל. אִך הָעֲנָן הוּא,
 14 מוֹבָן, אִיך שִׁיך עֲנָן שֶׁל 10 עַל-דֶּרֶך שְׁנֹת־בְּאָר לְעֵיל בְּמַעֲלַת 'דְּבָרֵי סוֹפְרִים',
 15 תְּפִסָּה וְהַשְׁגָּה וְהַרְגֵּשָׁה בְּעֲצָמוֹת- 11 אֲלָא בְּדֶרֶך שְׁלִילָה, נְמַשְׁכִּים עַל-יְדֵי 'דְּבָרֵי
 16 אִינן-סוֹף שְׁאִינן בְּגֵדֵר הַשְׁגָּה 12 סוֹפְרִים' בְּבַחֲינַת תְּפִסָּה כְּכֹלִים. וְזֵהוּ גַם
 17 כָּלֵל (כְּלוֹמֵר, לֹא זֹו בְּלַבַּד שְׁאִינן 13 הַחֲדוּשׁ דְּפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת הַיִּינן שְׁפִתוֹרָה,
 18 מוּשָׁג אֲלָא הוּא אִפִּילוֹ לֹא בְּגֵדֵר שֶׁל 14 שְׁעַל-יְדֵי לּוֹקְחִים עֲצָמוֹת-אִינן-סוֹף כְּכֹלִים.
 19 הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה)? 15 וַיִּתְּרָה מְזָה, שְׁפַבְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הוּא בְּאֹפֶן
 20 אִך הָעֲנָן הוּא, עַל-דֶּרֶך 16 גַּעֲלָה יוֹתֵר מְאֹשֶׁר בְּ'דְבָרֵי סוֹפְרִים', כִּי מַה
 21 שְׁנֹת־בְּאָר לְעֵיל בְּמַעֲלַת 'דְּבָרֵי 17 שְׁנֹמְשֶׁך כְּכֹלִים עַל-יְדֵי 'דְּבָרֵי סוֹפְרִים' הוּא
 22 סוֹפְרִים', שְׁגַם הָעֲנָנִים 18 בְּעֲנָן שֶׁל מַעֲשָׂה, וְהֵינן, שְׁהָאֹר נְמַשֶּׁך בְּעֵשִׂיָה
 23 שְׁמַצֵּד-עֲצָמָם אִינן יְכֹלִים 19 אַכְּל בְּהַשְׁגָּה לֹא נְמַשֶּׁך הָאֹר. מַה-
 24 לְבֹא לִירֵי גִילוֹי וְלַהֲיֹוֹת נַתְּפִסִּים 20 שְׁאִינן-כֵּן בְּפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה כְּפִי שְׁבָאָה בְּהַבְנָה
 25 בְּשֶׁכֶל הָאָדָם אֲלָא בְּדֶרֶך שְׁלִילָה 21 וְהַשְׁגָּה בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, נְמַשֶּׁך 'מְרַחֵב הָעֲצָמֵי'
 26 כִּי הַהַשְׁגָּה הַחַיּוּבִית בְּמַהוּתָם שֶׁל 22 דְּעֲצָמוֹת-אִינן-סוֹף בְּהַבְנָה וְהַשְׁגָּה.
 27 דְּבָרִים אֵלֶה הֵיא לְמַעֲלָה מִיְכוּלַת הָאָדָם 23 (ה) אֲמָנָם עֲדִין צָרִיך לְהַבִּין הַשְׁיָכוֹת דְּכָל הַנִּבֵּל
 28 לַהֲבִין וְלַהֲשִׁכִּיל, נְמַשְׁכִּים עַל-יְדֵי 24 לְעֲנִין הַשְׁמָחָה, דְּלְכֹאֲרָה, כִּינן
 29 'דְּבָרֵי סוֹפְרִים' בְּבַחֲינַת 25 שְׁשִׁמְחָה הֵיא בְּאֹפֶן שֶׁל הַתְּפִשְׁטוֹת (כְּפִנְזָכֵר
 30 תְּפִסָּה כְּכֹלִים וְבַהֲבָנָה וְהַשְׁגָּה 26 לְעֵיל סְעִיף ג), הָרֵי זֵה בְּאֹפֶן שְׁנֹמְשָׁת מְצִיאֹתוֹ
 31 בְּמַהוּתָם וּבְפָנִימִיּוֹתָם. וְזֵהוּ גַם 27 (כְּשֶׁם שֶׁהַשְׁגָּה בְּאֲלֻקוֹת שֶׁהֵיא סַבַּת הַשְׁמָחָה
 32 הַחֲדוּשׁ הַמִּיּוּחַד דְּפָנִימִיּוֹת 28 הֵיא בְּאֹפֶן שְׁתוֹפֵס וּמַשִּׁיג בְּשֶׁכֶלֵו, וְגַם
 33 הַתּוֹרָה, בְּחִינַת הַיִּינן שְׁפִתוֹרָה, 29 הַתְּעוֹרְרוֹת הָאֲהָבָה הֵיא בְּבַחֲינַת יֵשׁ וְדָבָר מַה, יֵשׁ מִי שְׁאֹהֵב), וְלֹא בְּאֹפֶן
 34 שְׁעַל-יְדֵי לּוֹקְחִים רְתוּפִסִּים/ 30 שְׁמַתְבְּטַל מְמַצִּיאֹתוֹ לְגַמְרִי⁴⁶. אֲמָנָם, כְּדֵי שִׁיְהִיָה עֲנָן שֶׁל תְּפִסָּה בְּבַחֲינַת
 35 עֲצָמוֹת-אִינן-סוֹף שְׁמַצֵּד עֲצָמוֹ 31 הָאֹר הָאֲלָקִי שְׁאִינן לְפִי עֲרָך הַכֹּלִים כָּלֵל (שְׁלָכָן
 36 הוּא אֲכָן לְמַעֲלָה מִהַבְּנָה וְהַשְׁגָּה 32 הָאֹר הָאֲלָקִי שְׁאִינן לְפִי עֲרָך הַכֹּלִים כָּלֵל (שְׁלָכָן אִינן נְמַשֶּׁך אֲלָא בְּדֶרֶך
 37 כְּכֹלִים. וַיִּתְּרָה מְזָה, 33 שְׁבַפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הוּא הַיִּינן
 38 שְׁבַפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הוּא הַיִּינן 34 שְׁבַתוֹרָה בְּאֹפֶן גַּעֲלָה יוֹתֵר
 39 מְאֹשֶׁר בְּ'דְבָרֵי סוֹפְרִים', כִּי 35 מַה שְׁנֹמְשֶׁך כְּכֹלִים וּמַתְּלַבֵּשׁ
 40 מַה שְׁנֹמְשֶׁך כְּכֹלִים וּמַתְּלַבֵּשׁ 36 בְּפָנִימִיּוֹת עַל-יְדֵי 'דְּבָרֵי'
 41 מַה שְׁנֹמְשֶׁך כְּכֹלִים וּמַתְּלַבֵּשׁ 37 בְּפָנִימִיּוֹת עַל-יְדֵי 'דְּבָרֵי'
 42 בְּפָנִימִיּוֹת עַל-יְדֵי 'דְּבָרֵי'

(45) תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע רכא. וש"נ. (46) ראה גם לקו"ת צו יא, ב. (47) פל"ט - בשיעורים היומיים שלמדו לאחרונה (הובא בלקו"ת פקודי שם, סע"ב).

שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השגת שְׁלִיחַה כו'), צָרִיף לְהִיּוֹת עֲנִין שֶׁל בְּטוּל בְּתַכְלִית
2 דְּנָקָא, כְּמַבְאָר בַּתְּנַיָא⁴⁷ שְׁאֵפִילוּ נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים עוֹבְדֵי
3 ה' בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמֵמוּ בִירָאָה וּבִאֲהַבָּה הַנְּמַשְׁכּוֹת מִן הַבֵּינָה וְדַעַת
4 דְּגְדוּלַת אֵין־סוּף בְּרוּף־הוּא, רַגְשׁוֹת שֶׁל יֵרֵאת ה' וְאֲהַבַת ה'
5 שֶׁמִּתְעַרְרוֹת בְּלִב כְּתוּצָאָה מֵהַבְּנֵה
6 עוֹמָקָה וְהַתְּבוּנָנוֹת וְהַתְּקַשְׁרוֹת לְעֵינַי
7 גְדוּלַת ה' שֶׁהַמְדוּר שְׁלֵהֶם שֶׁל
8 נְשָׁמוֹת גְּבוּהוֹת וְנַעֲלוֹת אֵלוֹ הוּא
9 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה הָעוֹלָם שְׂבוּ כְּבוֹ
10 יֵשׁ תְּנִית מִקּוֹם מְסוּיָמָה לְמַצִּיאוֹת
11 וְלִישׁוֹת' שֶׁל הַנְּבִרָאִים שֶׁהוּא גֶן־
12 עֵדֶן הָעֵלְיוֹן, הִנֵּה בְּעוֹלָם
13 הָאֲצִילוֹת שְׂבוּ אֵין שׁוֹם מַצִּיאוֹת
14 מִלְּבַד הָאֲלֻקוֹת וְהַכֵּל בְּטַל לְאֲלֻקוֹת
15 לְגַמְרֵי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל
16 וְהַהֲשָׁגָה וְהַהֲבָנָה לְשַׁכַּל
17 נְבָרָא כו'), לִית מַחְשְׁבָתָא
18 דְּלֵהוֹן תְּפִיסָא אֵין מִחֲשַׁבָּה
19 שֶׁלֹּהֶם (שֶׁל הַצְּדִיקִים שֶׁבְּעוֹלָם
20 הַבְּרִיאָה, גֶן עֵדֶן הָעֵלְיוֹן) תּוֹפְסַת שְׁם
21 כָּלֵל, וְהוּא עוֹלָם הָאֲצִילוֹת מְדוּר
22 לְצְדִיקִים הַגְּדוּלִים שֶׁעֲבוֹדָתָם
23 הִיא לְמַעְלָה מִמְּעַלָּה הַרְבֵּה יוֹתֵר
24 נַעֲלִית אֵפִילוּ מִבְּחִינַת דְּחִילוֹ
25 וְרַחֲמֵמוּ יֵרֵאָה וְאֲהַבָּה לְאֲלֻקוֹת
26 הַנְּמַשְׁכּוֹת מִן הַבֵּינָה וְדַעַת
27 בְּגְדוּלָתוֹ יְתַבְרַךְ, אֵלָא
28 עֲבוֹדָתָם שֶׁל צְדִיקִים אֵלוֹ בְּהִיוֹם
29 בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיְתָה בְּחִינַת
30 מְרַכְבָּה מִמָּשׁ לְאֵין־סוּף
31 בְּרוּף־הוּא בִּטּוּל מוֹחֲלַת כְּמוֹ
32 מִרְכָּבָה שְׁאֵין לֵה שׁוֹם רִצּוֹן מִשְׁלָה,
33 וְהִיא בְּטָלָה לְחֻלוּטִין אֶל הַרוֹכֵב
34 הַמְּנַהֵיג וּמוֹבִיל אוֹתָהּ לִיבְטַל אֵלָיו
35 כְּמַצִּיאוֹת בִּטּוּל מוֹחֲלַת עַד כְּדִי
36 אֲבוֹן הַמַּצִּיאוֹת הָאִישִׁית הַעֲצֵמִית כו').
37 וְיִתְרָה מְזָה, דְּהִנֵּה מַבְאָר
38 ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' דְּפָרְשַׁת
39 הַשְּׁבוּעָה⁴⁸ פִּרְשַׁת 'מְצוּרַע' בְּעֵנִין
40 הַנְּגַעִים שֶׁעֲלֵיהֶם מְדוּבֵר בְּאַרְיֵכוֹת
41 בְּפִרְשָׁה זוֹ שֶׁסְּבֻתָּהּ הִיא מִחֲמַת הַסְּתַלְקוֹת 'מוֹחִין דְּאָבָא' בְּחִינַת
42 הַחֲכָמָה אֵינָה מְאִירָה בְּאֵדָם, הֵינּוּ, שְׁיֵשׁ רַק בְּחִינַת 'מוֹחִין דְּאָמָא'
43 (בֵּינָה), שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׁמָחָה וְהַהֲתַלְהָבוֹת שְׁעַל־יְדֵי

(48) מצורע כד, ג ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות טומאת מצורע (דרמ"צ ק, ב ואילך). וראה גם אוה"ת פרשתנו (כרך ג) ע' תתכג. (49) ערכין טו, ב. ועוד. (50) ראה זח"ב פז, א. רמב"ן בהקדמתו לפירושו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 הגלות, קרוב לגאולה **שְׁעִבּוּדְתֶם** של בני ישראל בתקופה זו שבה יש
 43 העלמות והסתרים רבים מאד **היא בְּאֹפֶן שֶׁל מְסִירוֹת־נֶפֶשׁ כּו'**
 44 ולגביהם היה משה רבינו בעונה וביטול, ובנוסף להסבר זה, הטעם לעונה
 45 וביטול של משה רבינו הוא), **לְפִי שְׂדַע שְׁזָהוּ** כל המעלות הגדולות
 46 והנפלאות שלו **מֵה שֶׁנִּתְּן לוֹ**
 47 **מִלְמַעְלָה**, ואלו היו **נוֹתְנִים**
 48 **מִלְמַעְלָה פְּחוֹת נְעִלִים** ומופלאים
 49 **אֵלּוּ לְאָדָם אַחַר הֵיָה גַם־כֵּן**
 50 **בְּמַדְרָגָה זוּ, וְאֶפְשָׁר** יתכן
 51 **שֶׁהֵיָה מְגַלָּה אֶת הַפְּחוֹת עוֹד**
 52 **יֹתֵר כּו'** ולכן היה משה רבינו ענו
 53 ושפל בעיני עצמו. **וְעַל־יְדֵי**
 54 **הַתְּבוֹנְנוֹת זוּ** (שהכוחות ניתנו לו
 55 מלמעלה, ואילו היו ניתנים לאחר יתכן
 56 שהיה מגלה את הכוחות יותר) **יֻכַּל**
 57 **כָּל אֶחָד לְהִיּוֹת "עֲנֵנו מְכַל**
 58 **הָאָדָם"**, אֶפִּילּוּ מְנַכְרֵי (כְּפִי
 59 **שְׁמוּסִיף אֲדַמּוּ"ר הִזְקֵן בְּסִפְר**
 60 **הַמְּאָמְרִים תַּקְס"ב**⁵⁵ **שְׁנֹדְפַס**
 61 **לְאַחֲרוֹנָה**⁵⁶), **וְעַל יְדֵי שִׁיתְבוּנֵנו כִּי**
 62 **כָּל אֲמוּנָתוֹ בְּה' אֶחָד אֵינּוּ**
 63 **מִצַּד עֲצָמוֹ כָּלֵל, אֲלֵא רַק**
 64 **מִצַּד הִירוּשָׁה מְאֻבְרָה כּו'**
 65 ולכן אין לו להתגאות גם בצעם
 66 העוברת שהוא מאמין בה.
 67 **וְיֵשׁ לְבָאֵר הַחֲדוּשׁ בְּעֵנֵינוּ**
 68 **הָעֲנִיָּה "מְכַל הָאָדָם"**⁵⁷,
 69 **אֶפִּילּוּ מְנַכְרֵי, דְּהֵנָּה מְצִיאֹתוֹ**
 70 **שֶׁל הַנְּכָרִי שֶׁהוּא בְּצִיּוֹר אָדָם**
 71 ונראה בחיצוניות כמו יהודי אינו
 72 אלא כְּדֵי שְׁיֻכַּל לְהִיּוֹת עֲנִין
 73 הַבְּחִירָה⁵⁸, **"וּבְחִרְתָּ**
 74 **בְּחַיִּים"**⁵⁹, **כִּי אִם הַדְּבָרִים שֶׁל**
 75 **הִיפך הַקְּדוּשָׁה לֹא הִיוּ נְרָאִים דּוּמִים**
 76 **לְדְבָרִים שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בּוֹדָאֵי הַשְּׁבָחִיָּה**
 77 **הִיָּתָה בְּטוֹב וּבְחַיִּים בְּהַעֲדֵר אִפְשׁוֹת**
 78 **אַחֲרַת וְאִם כֵּן אֵין זֶה בְּחִירָה אֵלֵא הַכֹּרֵחַ**
 79 **אֲבָל מִצַּד עֲצָמוֹ הַנְּכָרִי הוּא**

1 בבניה יש התפשטות והתרחבות של המציאות, ולא ביטול כמו בהאר
 2 החכמה, כמבואר לעיל). **וְאֵיךְ יִתְאַיֵּם זֶה עִם הַמְּבַאֵר לְעִיל גּוּדֵל**
 3 **מַעְלַת הַשְּׂמִיחָה מִצַּד שְׂיֻכּוֹתָהָ עִם פְּחִינַת הַבִּינָה, שְׂעַל־יָדָה**
 4 **מְגִיעִים בְּפְחִינַת 'מְרַחֵב הָעֲצָמוֹ' עֵינֵן הַהִתְרַחֲבוּת דְּעֲצָמוֹת־אֵין־**
 5 **סוֹף כּו'** והרי לכאורה יש מעלה
 6 גדולה יותר דווקא בביטול ולא
 7 בהתפשטות?
 8 **וְיֻכַּן עַל־פִּי הַבְּאוּר** בתורת
 9 החסידות **בְּמֵה שְׁפָתוֹב**⁵¹ **וְיֻסְפוּ**
 10 **עֲנוּיִם בְּהִנְי' שְׂמִיחָה, דְּצָרִיף**
 11 **לְהִבִּין הַשְּׂיֻכּוֹת דְּשְׂמִיחָה**
 12 **לְעֲנוּהָ, דְּלְכְאוּרָה הֵם קוּיִם**
 13 **הַפְּכִיִּים** שהרי שמחה היא התרחבות
 14 והתפשטות של המציאות האישית,
 15 ואילו ענוה היא ביטול והקטנה של
 16 המציאות האישית, ולמה אם כן הפסוק
 17 אומר שהענוים יוסיפו שמחה?
 18 **אֵךְ הָעֲנִין הוּא**⁵², **שְׂעֵנֵנוּ**
 19 **הָעֲנִיָּה אֵינּוּ הַשְּׂפָלוּת מִצַּד**
 20 **פְּחִינַתוֹ עֲרֻכוֹ הַנְּחוּת שְׂאֵינּוּ**
 21 **מוֹצֵא טוֹב בְּנֶפְשׁוֹ כּו'** ולכן הוא
 22 ענו ולא מתגאה כי אין לו במה
 23 להתגאות, **כִּי־אִם שְׂיֵשׁ לוֹ**
 24 **מַעְלּוֹת וְיֹדַע אוֹתָן** הוא מודע
 25 למעלות שלו ולטוב שבו, **אֲלֵא**
 26 **שְׂאֵינּוּ מְרַגִּישׁ וּמְחַשֵּׁב אֶת**
 27 **עֲצָמוֹ בְּגִלְל מַעְלּוֹתָיו וּלְמִרּוֹת**
 28 **מַעְלּוֹתָיו הוּא בְּבִטּוֹל וְעֲנוּהָ, וְעַל־**
 29 **דְּרָף מֵה שְׁפָתוֹב**⁵³ **וְהָאִישׁ**
 30 **מִשֶּׁה עֲנֵנו מֵאֵד מְכַל הָאָדָם**
 31 **גּו', וְהִינּוּ, שֶׁהֵגַם שְׂדַע מִשֶּׁה**
 32 **רְבִינוּ גּוּדֵל מַעְלָתוֹ מְכַל אָדָם**
 33 **וְהִיָּה מוֹדַע לְכֵן שִׁישׁ לוֹ מַעְלּוֹת**
 34 **וְיִתְרוֹנֵנו לְגַבִּי כּוּלָם, מְכַל־מְקוֹם**
 35 **הֵיָה מִשֶּׁה רְבִינוּ "עֲנֵנו מְכַל**
 36 **הָאָדָם", וְטַעַם הַדְּבָר (נוֹסָף**
 37 **עַל הַמְּבַאֵר בְּמְקוֹם אַחַר**⁵⁴
 38 **בְּחִסְדוֹת שְׂעַקְר הָעֲנִיָּה שֶׁל מִשֶּׁה**
 39 **רְבִינוּ הֵיָתָה לְגַבִּי דְּרֵא**
 40 **דְּעַקְבָּתָא דְּמִשְׁחָא, בִּיחַס לְדוֹר**
 41 **שֶׁל עַקְבוֹת הַמִּשְׁחָה, הַדּוֹר שְׁבִסוֹף**

(51) ישע"י כט, יט. 52) ראה ד"ה ויספו ענוים בה' שמחה תקס"ב (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' נא ואילך). מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך ע' כז ואילך. סה"מ עטר"ת ע' צא ואילך. 53) בהעלותך יב, ג. 54) ראה סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרפ"ט ס"ע 215. וש"נ. 55) שבהערה 52. וכ"ה במאמרי אדמו"ר האמצעי שם. 56) בכ"ף מנחם-אב תשכ"ד (המו"ל). 57) ראה תוד"ה ואין - יבמות סא, א. 58) ראה סה"מ תני"ו ס"ע שיט. 59) נצבים ל, יט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 לְמַטָּה באופן כזה שאמנם אין לו מציאות אמיתית והוא 'בציור אדם' רק
 45 לצורך הבחירה, אבל משורשו למעלה נשתלשלה מציאותו למטה כמציאות
 46 בעלת ערך 'להיות מציאות אמתית וחשובה שעל-ידו יתוסף
 47 בעבודתו של איש הישראלי שיהיה ענו אפילו ביחס אליו
 48 וזה עצמו עושה את מציאותו של
 49 הנכרי מציאות חשובה.
 50 ולאחר שנתבאר (כמאמר המוסגר) ענין
 51 הענוה אפילו כלפי הגוי, חוזר לענין
 52 הקודם, לבאר איך ענוה שהיא ביטול
 53 המציאות קשורה עם שמחה שהיא
 54 התרחבות והתפשטות המציאות, כפי
 55 שממשיך.
 56 והנה, כללות ענין התוכן הכללי
 57 של הענוה קשור עם ענין
 58 השמחה, כפי⁵² מצד העדר
 59 הרגשת עצמו כאשר אין לאדם
 60 תחושת ישות עצמית שאינו
 61 מחשיב את עצמו, כתוצאה
 62 מהענוה, הרי יודע שלא מגיע
 63 לו כלום, וכל מה שנותנים
 64 לו - מסתפק בזה ושמח בזה
 65 מאד כו' ולכן ככל שהאדם יותר
 66 עניו, הוא יותר שמח. ומזה מובן
 67 שאמתית הענין דשמחה
 68 אלקית שהאדם שמח באלוקיו היא
 69 שמחה פשוטה (לא מורכבת
 70 מסיבות שונות) על אלקות, בלי
 71 שום הרגש עצמו, והינו
 72 שהשמחה היא באופן של
 73 בטול עצמותו, ביטול המציאות
 74 האישית העצמית, ששמחתו אינה
 75 מחמת טוב עבודתו כו' אין זו
 76 שמחה בה' בגלל שעבודת ה' של
 77 האדם היא טובה ומשובחת, אלא
 78 רק מצד אלקות עצמו ללא כל
 79 תערוכת של תחושה שקשורה באדם
 80 עצמו, ויתרה מזה, לא זו בלבד
 81 שהאדם שמח באלקות אלא
 82 שבאלקות עצמו תהיה
 83 השמחה למעלה כביכול
 84 מהבטול של האדם לגבי עצמותו יתברך, ועל-ידיה נתוסף
 85 כביכול בשם הוי', שזהו הפירוש במה שפתיב ו'יוסף
 86 ענינים בהוי' שמחה"⁶³ העונים מסיפים שמחה בהוי', כביכול.

1 מְצִיאוֹתָ שֶׁל הָעֵדֶר, בְּבַחֲנֵת "דֵּין לֹא הֵנִין לִיה"60, כדברי
 2 המדרש שקודם שברא הקדוש-ברוך-הוא את העולם הזה בונה עולמות
 3 ומחריבן ואומר עליהם, אלו לא טובים ונאותים לי, וכך הנכרי הוא מציאות
 4 שאינה רצויה לקדוש ברוך הוא, וְאִם כֵּן, שמציאות הנכרי קיימת רק לצורך
 5 הבחירה, ומצד עצמו אין לו מציאות
 6 אמיתית, אִיךָ שִׁיף יתכן שִׁיְהִי
 7 עֲנִין שֶׁל עֲנוּה אֲמִיתִית, על-פי
 8 'תורת אמת', בִּיחֹס לְנִכְרֵי
 9 שְׁמֻצִיאוֹתוֹ אֵינָה מְצִיאוֹת
 10 אֲמִיתִית, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן,
 11 למרות שמציאות הנכרי אינה אמיתית
 12 תְּבוּנָן אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי היהודי
 13 בְּמֻצִיאוֹתוֹ שֶׁל הַנִּכְרִי כְּפִי
 14 שֶׁהִיא בְּהַשְׁוָאָה לְמֻצִיאוֹת
 15 שֶׁלוֹ, וּמִזֶּה יִתְעוֹרֵר בְּרָגֶז שֶׁל
 16 עֲנוּה. ?
 17 אֶף נְקוּדַת הָעֲנִין בְּזֶה, לבאר
 18 איך אפשר לבוא לירי ענוה אפילו
 19 ביחס לנכרי והרי הנכרי אינו מציאות
 20 אמיתית שזהו מצד ההתבוננות
 21 בְּשֵׁרֶשׁ הָעֲנִינִים לְמַעְלָה כו',
 22 כְּמִבְּאֵר⁶¹ בחסידות פֶּעֶזְנֵן נַחֲשׁ
 23 הַנְּחָשֶׁת שכאשר בני ישראל הביטו
 24 בו אזי נאשרו בחיים במגיפה, ואמרו
 25 על זה חכמינו ז"ל "וכי נחש נמית או
 26 נחש מחיה, אלא בזמן שישראל
 27 מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים את
 28 ליבם לאביהם שבשמים", אזי הם
 29 זוכים לחיות, ומבואר על כך בחסידות
 30 שעל-ידי-זה הִיוּ יִשְׂרָאֵל
 31 מְסַתְּפִלִין כְּלִפֵּי מַעְלָה כו'⁶²,
 32 שְׁזָהוּ עֲנִין הַהֲתַבּוֹנְנוֹת
 33 בְּשֵׁרֶשׁוֹ של הנחש (וכן של כל
 34 נברא) לְמַעְלָה, הֵינּוּ שְׁגָם
 35 מְצִיאוֹת הָרַע לְמַטָּה דברים
 36 שכפי שנבראו למטה הם מציאות של
 37 רע, הֵנָּה בְּשֵׁרֶשׁוֹ לְמַעְלָה -
 38 הוּא טוֹב כו' כי כל מציאות באה
 39 מהקדוש-ברוך-בעצמו (אלא שברביבו
 40 מצמצמים והעלמות יכולה להיות
 41 מציאות של רע). וּמִצַּד זֶה מהמבט אל שורש הדברים שלמטה כפי שהוא
 42 למעלה וְכֹלֵה לְהִיּוֹת גַּם הַהֲתַבּוֹנְנוֹת בְּמֻצִיאוֹתוֹ שֶׁל הַנִּכְרִי,
 43 הֵינּוּ בְּשֵׁרֶשׁוֹ לְמַעְלָה כו', שְׁמֻשָּׁם נִשְׁתַּלְשְׁלָה מְצִיאוֹתוֹ

(60) ראה בר"פ"ג, ז. פ"ט, ב. ועוד. (61) לקו"ת חוקת סא, ד ואילך. (62) פירש"י חוקת כא, ח. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּבְעוֹמֶק יוֹתֵר, שְׁעַל-יְדֵי עֲנִין הָעֲנָנָה בְּתַכְלִית הַבְּטוּל, נַעֲשֶׂה
2 אֲצִלוֹ אֶצֶל הָאָדָם עֲנִין הַשְּׂמֵחָה שֶׁהִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל הֶרְחָבָה
3 וְהַתְּפֹשֶׁטוֹת כּוֹי, בִּינוֹן שְׁאִין זֶה הֶרְחָבָה וְהַתְּפֹשֶׁטוֹת
4 דְּהַמְצִיאוֹת שְׁלוֹ וְאִין כָּאן כֹּל בִּטּוּי לַמְצִיאוֹת הָאִישִׁית, שְׁהָרִי אִינוֹ
5 מְצִיאוֹת לַעֲצָמוֹ כְּלָל, אֲלֵא
6 כָּל מְצִיאוֹתוֹ הִיא הַמְצִיאוֹת
7 דְּלִמְעַלָּה וְהוּא בְטֹל לֵאלֻקוֹת
8 כְּבִטּוּל מוֹחֻלֵט.
9 (ו) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם מִזְמוֹר
10 ס"ד בְּתַהֲלִים⁶⁴ הִפְרָק הַמְתָּאִים
11 לַמְסַפֵּר שְׁנוֹתָיו שֶׁל הֶרְבִּי הַחֵל מִיּוֹם
12 הַחֹלְדוֹתוֹ, י"א, נִסְנָן בְּשֵׁנָה זוֹ, תִּשְׁכַּח
13 (בְּהַתָּאָם לַמְנַהֵג לֹמֵר כֹּכֵל יוֹם אֵת
14 הִפְרָק הַמְתָּאִים לַמְסַפֵּר הַשְּׁנִיָּם, וְלִמְשֵׁל
15 מִי שֶׁמָּלְאוּ לוֹ י"א שְׁנַיִם אוֹמֵר פֶּרֶק
16 י"ד) שְׁפִסְיוֹמוֹ וְחֹתְמוֹ שֶׁל פֶּרֶק זֶה
17 הוּא בְּפִסּוּק יִשְׁמַח צְדִיק בְּהוֹי'
18 גו'⁶⁵, הֵינּוּ, שֶׁהַשְּׂמֵחָה הִיא בְּהוֹי', שְׂמֵחָה
19 בְּהוֹי', שְׂמֵחָה פְּשׁוּטָה עַל
20 אֲלֻקוֹת, לְלֵא הֶרְגֵּשׁ עֲצָמוֹ לֵלֵא
21 תְּחוֹשֶׁת יִשׁוּת עֲצֻמִּית מִצֵּד הָאָדָם,
22 לְהִיּוֹתוֹ בְּתַכְלִית הַבְּטוּל,
23 וְהַבִּטּוּל נֹבֵעַ מִהֲכֹרָה אִמִּיתִית וְעִמּוּקָה
24 בְּכֵן שְׁאִין מְצִיאוֹת אַחֲרֵת
25 כְּלָל, כִּי-אִם הַמְצִיאוֹת דְּהוֹי'
26 בְּלִבְדּוֹ, וּמִצֵּד זֶה בְּגַלֵּל הַבִּטּוּל
27 הַמוֹחֻלֵט נַעֲשֶׂה אֲצִלוֹ עֲנִין
28 הַשְּׂמֵחָה בְּאוֹפֵן שֶׁל
29 הֶתְרַחֲבוֹת וְהַתְּפֹשֶׁטוֹת, בִּינוֹן
30 שְׂזוּהִי הַשְּׂמֵחָה בְּהוֹי' וְזוֹ
31 הֶתְרַחֲבוֹת וְהַתְּפֹשֶׁטוֹת שְׁאִינָה סְתִירָה
32 לְבִטּוּל, כִּי כֹל הַתְּפֹשֶׁטוֹת נֹבֵעַת אֶךְ
33 וְרַק מִהַשְּׂמֵחָה בְּהוֹי' וּמִתּוֹךְ תַּכְלִית
34 הַבִּטּוּל.
35 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזֵה, דְּהִנֵּה
36 ב'מִדְּרָשׁ תַּהֲלִים'⁶⁶ דְּרִשׁוּ
37 מִזְמוֹר זֶה פֶּרֶק ס"ד בְּתַהֲלִים עַל
38 דְּנִיָּאֵל שֶׁהַשְּׂלִיכּוֹ דְּרִנּוֹשׁ לְגוֹב
39 הָאֲרִיּוֹת, שְׁהוֹדִיעַ הַקְּדוּשָׁה-
40 בְּרוּךְ-הוּא לְדוֹד מָה עוֹשִׂין
41 לְדְנִיָּאֵל⁶⁷, וְעִלּוֹ עַל דְּנִיָּאֵל
42 הַתְּפֹלֵל דוֹד בְּמִזְמוֹר זֶה.

43 וּמִבְּאֵר ב'מִדְּרָשׁ תַּהֲלִים' בְּפֶרֶטִיּוֹת, שְׁכַפְאֶשֶׁר הַשְּׂרִים דְּבִרוּ אֵל
44 הַמְּלָךְ בְּעֶרְמָה וּפְעָלוֹ עֲלָיו לְגִזוֹר גְּזֵרָה שְׁבִמְשֵׁף שְׁלוֹשִׁים
45 יוֹם לֹא יִתְפַּלֵּל שׁוּם אָדָם תְּפַלְתּוֹ לְפָנָי שׁוּם אֲלֻקָּה חוּץ
46 מִמֶּנּוּ, וְעֵשֶׂה הַמְּלָךְ בֵּן וְגוֹר אֵת הַגְּזִירָה הַזֹּאת, הִנֵּה דְנִיָּאֵל הִנֵּה
47 מִתְּפַלֵּל (עַל לְבִיתִיהָ וְכוּיִן
48 פְּתִיחַן לִיהָ בְּעִלְתִּיהָ נִגְד
49 יְרוּשָׁלַם, וְזִמְנִין תְּלַתָּה בְּיוֹמָא
50 הוּא גוֹי וּמִצְלָא⁶⁸ נִכְנַס לְבִיתוֹ
51 וְכוּיִן אֵת הַפְּתָחִים בְּעִלְיָה כִּנְגַד
52 יְרוּשָׁלַם וְשִׁלוּשׁ פְּעֻמִּים בְּיוֹם הִיא
53 מִתְּפַלֵּל) וְאוֹמֵר שְׂמַע אֲלֻקִּים
54 קוֹלִי בְּשִׁיחִי⁶⁹, וּכְשֶׁהִיו
55 הַשְּׂרִים מְבַקְּשִׁים מִחֻשִׁים אֵת
56 דְּנִיָּאֵל מְצָאוּ אוֹתוֹ עוֹמֵד
57 וּמִתְּפַלֵּל כּוֹי, אָמַר דְּנִיָּאֵל לְפָנָיו
58 לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוֹ שֶׁל
59 עוֹלָם, הָרִי הֶרְגִּישׁוּ, תְּסַתְּרִנִּי
60 מִסּוּד מְרַעִים מְרַגְּשֵׁת פּוֹעֲלֵי
61 אֲוִן⁷⁰. וּמִמְשִׁיף ב'מִדְּרָשׁ
62 תַּהֲלִים', בִּינוֹן שְׁאֲמָרוּ הַלְשִׁינוֹ
63 עֲלָיו עַל דְּנִיָּאֵל (לְמַלְךְ), אָמַר
64 לָהֶם דְּנִיָּאֵל לְשִׁירִים אִין אַתֶּם
65 נִאֲמָנִין כּוֹי, בִּינוֹן שְׁהִגִּיעַ
66 הַמְּנַחָה הַתַּחֲלִיל לְהַתְּפַלֵּל,
67 אָמַר: הָאִם בְּשִׁבִיל אֵלוֹ
68 הֶרְשָׁעִים אִינִי מִתְּפַלֵּל
69 (בְּתַמִּיחָה) וְכוּי' וְעַמֵּד וְהַתְּפַלֵּל
70 כְּדוּכּוֹ וַיֵּשׁ לֹמֵר בְּדִיּוּק שֶׁל
71 הַפְּרִטִים בְּסִיפּוֹר הַמְּדַרְשׁ: בִּינוֹן
72 שְׁהִגִּיעַ הַמְּנַחָה, תְּפִלָּה מְנַחָה
73 דְּרַקָּא, אִף שְׁהַתְּפַלֵּל דְּנִיָּאֵל כָּל
74 ג' הַתְּפִלוֹת, מְכַל-מְקוֹם הַמְּאוּרַע

25 פְּתִיחַן לִיהָ בְּעִלְתִּיהָ נִגְד יְרוּשָׁלַם, וְזִמְנִין תְּלַתָּה בְּיוֹמָא הוּא גוֹי וּמִצְלָא⁶⁸
26 וְאוֹמֵר שְׂמַע אֲלֻקִּים קוֹלִי בְּשִׁיחִי⁶⁹, וּכְשֶׁהִיו הַשְּׂרִים מְבַקְּשִׁים אֵת דְּנִיָּאֵל מְצָאוּ
27 אוֹתוֹ עוֹמֵד וּמִתְּפַלֵּל כּוֹי, אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָרִי הֶרְגִּישׁוּ, תְּסַתְּרִנִּי
28 מִסּוּד מְרַעִים מְרַגְּשֵׁת פּוֹעֲלֵי אֲוִן⁷⁰. וּמִמְשִׁיף ב'מִדְּרָשׁ תַּהֲלִים', בִּינוֹן שְׁאֲמָרוּ
29 עֲלָיו (לְמַלְךְ), אָמַר לָהֶם אִין אַתֶּם נִאֲמָנִין כּוֹי, בִּינוֹן שְׁהִגִּיעַ הַמְּנַחָה הַתַּחֲלִיל
30 לְהַתְּפַלֵּל, אָמַר: בְּשִׁבִיל אֵלוֹ הֶרְשָׁעִים אִינִי מִתְּפַלֵּל (בְּתַמִּיחָה) וְכוּי' וַיֵּשׁ לֹמֵר
31 בְּדִיּוּק: בִּינוֹן שְׁהִגִּיעַ הַמְּנַחָה, תְּפִלַּת מְנַחָה דְּרַקָּא, אִף שְׁהַתְּפַלֵּל כָּל ג' הַתְּפִלוֹת,

(63 ראה לקו"ת נצבים מח, א. 64) הקאפיטל שמתחילים לאמרו ב"א ניסן השתא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1). (65 פסוק יא. 66) הובא גם בפירש"י תהלים סד, ב. וראה גם יל"ש תהלים רמז תשפז. (67) ראה דניאל פרק ו. (68) דניאל שם, יא. (69) תהלים שם. (70) שם, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והנס היו דוקא בתפילת המנחה שָׁזְהוּ עַל-דֶּרֶךְ הַמְּבֹאֵר⁷¹ בחסידות
 2 בַּפִּירוּשׁ המשמעות הפנימית של מֵאָמַר רַ"ז⁷² לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם
 3 זְהִיר בַּתְּפִלַּת הַמְּנַחָה, שְׁהָרִי אֲלֵיהוּ בַהר כרמל נעמד מול נביאי
 4 הבעל לא נַעֲנָה וירדה אש מן השמים והפר נשרף אֲלָא בַּתְּפִלַּת
 5 הַמְּנַחָה, שָׁזְהוּ לְפִי שֶׁבַתְפִּלַּת
 6 מְנַחָה מוֹדְגֵשׁ בְּיִתְרָה עֲנִין 1 שָׁזְהוּ עַל-דֶּרֶךְ הַמְּבֹאֵר⁷¹ בַּפִּירוּשׁ מֵאָמַר רַ"ז⁷²
 7 הַיְצִיאָה מִגְדְּרֵי הָעוֹלָם, 2 לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זְהִיר בַּתְּפִלַּת הַמְּנַחָה, שְׁהָרִי
 8 כְּשֶׁמִּפְסִיק האדם באמצע היום 3 אֲלֵיהוּ לֹא נַעֲנָה אֲלָא בַּתְּפִלַּת הַמְּנַחָה, שָׁזְהוּ לְפִי
 9 בְּאִמְצַע עֶסְקִיו וְכוּ' ועומד 4 שֶׁבַתְפִּלַּת מְנַחָה מוֹדְגֵשׁ בְּיִתְרָה עֲנִין הַיְצִיאָה
 10 לַהַתְּפִלָּה. אָמְרוּ לוֹ הַשְּׂרִים 5 מִגְדְּרֵי הָעוֹלָם, כְּשֶׁמִּפְסִיק בְּאִמְצַע עֶסְקִיו וְכוּ'.
 11 (לְמַלְךְ): הָרִי רְאִיתָ בְּעֵינֶיךָ 6 אָמְרוּ לוֹ (לְמַלְךְ): הָרִי רְאִיתָ בְּעֵינֶיךָ וְכוּ', וְלִכְן
 12 וְכוּ' שְׂדֵינִיאל אֵינוּ מְקִיִּים אֶת הַגְּזִירָה 7 הַוּצָרָה הַמְּלָךְ לְצִוּוֹת לְהַשְׁלִיךְ אֶת דְּנִיָּאל לְגוֹב
 13 לַהַתְּפִלָּה רַק לְמֶלֶךְ, וְלִכְן הַוּצָרָה 8 הָאֲרִיּוֹת. וְכֹאֲשֶׁר אֵירַע הַנֶּס שְׂדֵינִיָּאל נִצַּל מִן
 14 הַמְּלָךְ לְצִוּוֹת לְהַשְׁלִיךְ אֶת 9 הָאֲרִיּוֹת, אָמְרוּ לוֹ (לְמַלְךְ): שְׁבַעִים הֵם
 15 דְּנִיָּאל לְגוֹב הָאֲרִיּוֹת. וְכֹאֲשֶׁר 10 הָאֲרִיּוֹת), לִכְךָ לֹא אֶכְלֹהוּ. אָמַר לָהֶם: אִם
 16 אֵירַע הַנֶּס שְׂדֵינִיָּאל נִצַּל מִן 11 שְׁבַעִים הֵם, לָכוֹ וְרָדוּ אִתָּם וְכוּ', בִּינִן
 17 הָאֲרִיּוֹת, אָמְרוּ לוֹ הַשְּׂרִים 12 שֶׁהַשְּׁלִיכּוּם - מִיָּד נֶאֱכָלוּ, שְׁנֹאֲמַר (בְּהַמְשָׁךְ
 18 (לְמַלְךְ): שְׁבַעִים הֵם 13 הַמְּזֻמָּר⁷³) וַיִּרְם אֱלָקִים חֵץ פְּתָאוּם גו', לִכְךָ
 19 הָאֲרִיּוֹת), לִכְךָ לֹא אֶכְלֹהוּ. 14 נֶאֱמַר⁷⁴ לְגוֹב אֲרִיּוֹתָ רְמוֹ אֵינּוּן בְּגִיהוֹן וַנְּשִׂיהוֹן
 20 אָמַר לָהֶם: אִם שְׁבַעִים הֵם, 15 וְגו'. וּמִסִּים בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים הָיוּ: יִשְׁמַח צְדִיק
 21 לָכוֹ וְרָדוּ אִתָּם וְכוּ', בִּינִן 16 כִּי חֲזָה נֶקֶם וְגו'⁷⁵, וְאוֹמַר: יִשְׁמַח צְדִיק בְּה'
 22 שֶׁהַשְּׁלִיכּוּם - מִיָּד נֶאֱכָלוּ, 17 וְחֶסֶה בּוֹ וַיִּתְּהַלְלוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל לְב⁶⁵. וְהִינּוּ, שְׁמַח
 23 שְׁנֹאֲמַר (בְּהַמְשָׁךְ הַמְּזֻמָּר⁷³) 18 שְׁכָתוֹב בְּמִזְמוֹר זֶה יִשְׁמַח צְדִיק בְּה' גו', מְקַשֵּׁר
 24 וַיִּרְם אֱלָקִים חֵץ פְּתָאוּם גו', 19 בְּמִדְרַשׁ עִם מַה שְׁכָתוֹב לְעִיל מִיָּגָה יִשְׁמַח
 25 לִכְךָ נֶאֱמַר⁷⁴ לְגוֹב אֲרִיּוֹתָ 20 צְדִיק כִּי חֲזָה נֶקֶם גו'.
 26 רְמוֹ אֵינּוּן בְּגִיהוֹן וַנְּשִׂיהוֹן 21 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּאִף-עַל-פִּי שֶׁהַעֲבוּדָה הִיא
 27 וְגו' לְגוֹב הָאֲרִיּוֹת וַנְּשִׂיהוֹן הֵם בְּגִיהָם 22 בְּאוֹפֵן דִּי-יִשְׁמַח צְדִיק בְּהוֹנִי, הִינּוּ,
 28 וְנִשְׂחֵם. וּמִסִּים בְּמִדְרַשׁ 23 שֶׁהַשְּׁמַחָה הִיא בְּהוֹנִי לְבַדּוֹ, לְלֹא הַרְגֵשׁ עֲצָמוֹ,
 29 תְּהִלִּים הָיוּ: יִשְׁמַח צְדִיק כִּי 24 מִכָּל-מְקוֹם בְּיַחַד עִם זֶה, יֵשׁ גַּם עֲנִין הַשְּׁמַחָה
 30 חֲזָה נֶקֶם וְגו'⁷⁵, וְאוֹמַר 25 עַל הַפְּרָעוֹן מִן הַרְשָׁעִים, שָׁזְהוּ אוֹמְרוֹ "יִשְׁמַח
 31 וּבִפְסוּק נוֹסֵף כְּתוּב: יִשְׁמַח צְדִיק 26 צְדִיק כִּי חֲזָה נֶקֶם", אִף שְׁלִכְאוֹרָה הָרִי זֶה עֲנִין
 32 בְּה' וְחֶסֶה בּוֹ וַיִּתְּהַלְלוּ כֹּל 27 הַקְּשׁוֹר עִם הַרְגֵשׁ וְתוֹקֵף מְצִיאֹתוֹ, וְהִינּוּ לְפִי
 33 יִשְׂרָאֵל לְב⁶⁵ עֲנִין הַשְּׂמַחָה שֶׁל הַצְּדִיק 28 שְׂאִינוּ מְצִיאֹת לְעֲצָמוֹ כְּלָל, לְהִיּוֹתוֹ בַּתְּכִלִּית
 34 בְּה', כַּמְבוֹאֵר לְעִיל. וְהִינּוּ, שְׁמַח 29 הַבְּטוּל, עַד שֶׁמְצִיאֹתוֹ הִיא הַמְצִיאֹת דְּלִמְעַלָּה,
 35 שְׁכָתוֹב בְּמִזְמוֹר זֶה יִשְׁמַח 30 שְׁלִכְן גַּם הַשְּׁמַחָה עַל הַפְּרָעוֹן מִן הַרְשָׁעִים הִיא
 36 צְדִיק בְּה' גו', מְקַשֵּׁר 31 הַשְּׁמַחָה דְּלִמְעַלָּה. וְכַמוֹ כֵּן הַעֲנִין דִּי-פְעָמֵי יְרַחֵץ בְּדָם הַרְשָׁעִים (בְּהַמְשָׁךְ
 37 בְּמִדְרַשׁ עִם מַה שְׁכָתוֹב 32 הַכְּתוּב⁷⁵), שְׁמַצִּינוּ עֲנִין זֶה אֲצֵל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב
 38 לְעִיל מִיָּגָה לְמַעַל מִמֶּנּוּ, קוֹדֵם 33
 39 לְכֵן, יִשְׁמַח צְדִיק כִּי חֲזָה נֶקֶם 34
 40 גו'.
 41 והולך ומבאר את הקשר והשייכות
 42 הפנימית בין שמחה בהו' באופן של
 43 שמחה פשוטה ללא תערוכת ענינים

שיר השירים גו' כי טובים דודך מיין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

למעלה מהגדרים של אור וחושך (ולפניו 'כחשיכה כאורה') ולמעלה מהגדרים של העלם וגילוי, לפניו הגילוי והאור וההעלם והחושך הם בשוה, ועל זה נאמר כי טובים דודך מיין, שהתגלות בחינת מהותו ועצמותו הנמשך על-ידי תורה ומצות, הרי זה 'טובים מיין' 'טוב' ועדיף יותר מכל אור וגילוי.

אמנם, על-פי המבאר לעיל (סעיף ה) ששלמות ענין השמחה הוא באופן שהשמחה היא בעצמותו ותפרך, שמחת הצדיק בה' לבדו ללא כל ענין אישי מצידו, הרי מוכן שיכולים להיות שני הענינים גם יחד, גם אור וגילוי וגם שמחה בעצמותו, הינו שגילוי האור הפועל שמחה (ענין היין) הוא באופן שיש בו באור עצמו גילוי העצמות ('הדדך'). וענין זה יהיה בשלמות לעתיד-לבא, שאז יהיה גילוי העצמות ממש, ויביחד עם זה יהיה (לא רק תכלית הבטול אל העצמותו, אלא) גם ענין ההשגה וה'תפיסה' באופן של התפשטות והתרחבות כו' עד למרחב העצמי, ההתרחבות המוחלטת כפי שהיא בעצמותו, שלכן יהיה לעתיד לבוא גם שלמות ענין השמחה והשיר, לא רק 'שיר' סתם אלא "שיר השירים", שקשור גם עם השיר דלעתיד-לבא⁸⁰, כמו שנאמר בשירת הים אז ישיר גו'⁸¹ ואמרו חכמינו ז"ל שמדויק לשון הכתוב "ישיר" בלשון עתיד ולא "שיר" בלשון עבר, למדים שלעתיד לבוא תהיה שוב שירה, שעל זה נאמר⁸² בהגדה של פסח, לגבי לעתיד לבוא "ונודה לך שיר חדש".

גם שלמות ענין השמחה והשיר, "שיר השירים", שקשור גם עם השיר דלעתיד-לבא⁸⁰, אז ישיר גו'⁸¹, שעל זה נאמר⁸² "ונודה לך שיר חדש".

דהגאולה העתידה לבא, מי⁷⁶ זה בא מאדום חמוץ בגדים גו' וזו נצחם על בגדי (דמם טפסף על בגדי⁷⁷) וכל מלבושי אגאלתי, שזהו לצורך העלוי שנעשה על-ידי ברור הרע⁷⁸, שזו המשמעות הרוחנית הפנימית של הוצאת הדם מהרעים מצד שרשו למעלה (פנזכר לעיל ששרש הרע למעלה, הוא טוב כו') ולא לצורך אחר.

וענין זה של ברור הרע והעלאתו לקדושה נעשה על-ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות באופן ד"כבס ביין מבוש⁷⁹, נקיון וברור' הרע על ידי היין שביי-ישראל מכבסים את הלבושים הנעשים ממצעשה המצות שיהיו נקיים וחכים ולא מגושמים על-ידי שמחה של מצוה, שעל-ידי זה נמשך לעתיד-לבא להיות ענין לבישת בגדי נקם להפרע מן הרשעים כו'.

ז) וזהו שיר השירים גו' כי טובים דודך מיין, דהנה, מבאר ב'לקוטי תורה'² שהשמחה הקשורה עם ענין היין היא מצד גילוי האור שלאחר ההעלם כו' (פנזכר לעיל), וממשיך לבאר, שקמי עצמותו ותפרך, הנה גם אור וגילוי זה שוה עם החשך כו', ועל זה נאמר כי טובים דודך מיין, שהתגלות בחינת מהותו ועצמותו הנמשך על-ידי תורה ומצות, הרי זה "טובים מיין". אמנם, על-פי המבאר לעיל (סעיף ה) ששלמות ענין השמחה הוא באופן שהשמחה היא בעצמותו ותפרך, הרי מוכן שיכולים להיות שני הענינים גם יחד, הינו שגילוי האור הפועל שמחה (ענין היין) הוא באופן שיש בו גילוי העצמות ('הדדך'). וענין זה יהיה בשלמות לעתיד-לבא, שאז יהיה גילוי העצמות ממש, ויביחד עם זה יהיה (לא רק תכלית הבטול, אלא) גם ענין ההשגה באופן של התפשטות והתרחבות כו' עד למרחב העצמי, שלכן יהיה גם שלמות ענין השמחה והשיר, שקשור גם עם השיר דלעתיד-לבא⁸⁰, אז ישיר גו'⁸¹, שעל זה נאמר⁸² "ונודה לך שיר חדש".

ז) וזהו שיר השירים גו' כי טובים דודך מיין, דהנה, מבאר ב'לקוטי תורה'² שהשמחה הקשורה עם ענין היין היא מצד גילוי האור שלאחר ההעלם כו' (פנזכר לעיל) כשם שהיין עצמו היה תחילה בהעלם בענינים ואחר כך יצא מההעלם אל הגילוי, וממשיך לבאר, שקמי לפני, לגבי עצמותו ותפרך, הנה גם אור וגילוי זה שוה עם החשך כו', כי מאחר שהקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא

(76) ישע"י סג, א-ג. (77) מצויד עה"פ. (78) ראה גם סה"מ תרכ"ט ע' קצ. (79) ויחי מט, יא. וראה תו"א ויחי מז, א. אוה"ת נ"ך ע' רצט. סה"מ תרכ"ט שם. (80) ראה תרגום לשה"ש א, א. הובא באוה"ת שה"ש ח"א ע' א ואילך. (81) בשלח טו, א ובפירוש"י. (82) הגש"פ ברכת "אשר גאלנו". וראה תו"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב (ממכילתא עה"פ).

בס"ד. שיחת שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. הביאור בפירושו רש"י ריש פרשתנו, "זאת תהיה תורת המצורע וגו'", "מלמד שאין מטהרין אותו
- 2 בלילה" - שהוכח רש"י היא (לא מתיבת "ביום", כמו בגמרא¹ (שהרי רש"י אינו מעתיק תיבת "ביום")²),
- 3 כי בפשוטו של מקרא קאי על כל המעט-לעת³, (אלא) מהתיבות "זאת תהיה תורת" המצורע, שלכאורה
- 4 מיותרות הן, שבתיות "זאת תהיה תורת" מודגש דיוק הענין ושליטת הפכו⁵, ובוה "מלמד" שגם "ביום
- 5 טהרתו" (שזהו ה"וגו") הוא בדיוק, "שאינן מטהרין אותו בלילה". וזהו גם הדיוק בלשון רש"י "אין
- 6 מטהרין אותו בלילה", ולא "כל היום כשר לטהרת המצורע" - על דרך ההלכה - שדי למעט רק לילה,
- 7 ולא למעט גם הזמן דבין השמשות. ובפנימיות הענינים, שהקדמת "זאת תהיה תורת המצורע" היא לפי
- 8 שעיך תיקונו של מצורע, מוציא שם רע, שמות דקליפה, הוא על-ידי התורה, שמות דקדושה, שם טוב;
- 9 אלא, כדי שלימוד התורה יהיה בביטול⁶, צריך להיות "והובא אל הכהן" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת
- 10 אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי-שיחות' חלק י"ב עמוד 78 ואילך.

ולכן אמרו רז"ל (מנחות בסופה. ועוד) "כל העוסק בתורת עולה כאילו* הקריב עולה", גם כאשר הלימוד הוא בזמן שאין ביהמ"ק קיים ושלא במקום המזבח כו'.

וזהו הטעם (בפנימיות הענינים) שתיבת "תורת" מורה על כלל: כשם שבתורה יש בחי' התורה מצד עצמה ויש בחי' התורה שכוללת את ענין המצוות (גדול תלמוד שמביא לידי מעשה), כך גם במצוות יש ענין המצוות מצד עצמם, ויש ענין התורה שבמצוות - הדין וההלכה שבמצוה. ובוה יש חילוק בין "הלכות" ל"תורה", שלשון "תורת" מורה על הכלל: "תורת העולה", "תורה אחת לכל העולים כו'", "תורת המצורע", "תורה אחת לכל המצורעין" (תו"כ ריש פרשתנו) - כי התורה היא ענין כללי (למעלה מהתחלקות), כנ"ל.

5) ורש"י מעתיק גם תיבת "המצורע" ** - כי: (א) לולי זאת הי' אפ"ל שבהוספת "וגו" כוונתו לתיבת "המצורע", ולא לתיבות "ביום טהרתו". (ב) בעומק יותר: אף ש"זאת תהי' תורת" מורה על הדיוק, הרי יתכן שהדיוק הוא בנוגע ל"המצורע", ולא בנוגע ל"ביום טהרתו". ולכן מעתיק רש"י "זאת תהי' תורת המצורע", שגם תיבת "המצורע" היא מיותרת, ועכ"ל, שהדיוק ד"זאת תהי' תורת" הוא (לא בנוגע ל"המצורע", אלא) בנוגע ל"ביום טהרתו".

6) שהרי לימוד התורה יכול להיות באופן שישכח ח"ו שזוהי תורת ה', ויחשוב שזוהי התורה שלו. - אמנם התורה צריכה להיות "תורתו" (תהלים א, ב), שצריך להתעצם עם התורה עד ש"נקראת על שמו, שנאמר . . . ובתורתו יהגה" (ע"ז יט, א), אבל ענין זה יכול להיות רק לאחר ההקדמה ש"בתורת ה' חפצו" (תהלים שם), שזהו ע"י הביטול וההרגש שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכמארז"ל (ראה נדרים פא, א ובר"ן שם. וש"נ) "ברכו בתורה תחילה", היינו, שבתחילה, קודם הלימוד, צריך לידע ש"נתן לנו את תורתו", ורק לאחר"ז צ"ל הלימוד והעיון בהשגת התורה, עד שתהא "נקראת על שמו".

1) מגילה כא, א. - ולהעיר, שציון זה מופיע בכמה דפוסי רש"י, אבל לא נכתב ע"י רש"י, אלא ניתוסף אח"כ (שלכן אינו מופיע בכל הדפוסים), וכדמוכח גם מציון הדפים, שהרי חלוקת הש"ס לדפים נערכה בעת הדפסת הש"ס, ריבוי זמן לאחר שרש"י כתב פירושו.

2) ולהעיר, שא' המדפיסים רצה להתחכם והכניס גם התיבות "ביום טהרתו", אבל כיון שכל הענינים הם בהשגחה פרטית, הנה מלמעלה הכשילו אותו כו', ושכח להשמיט תיבת "וגו"! וזוה מוכח שהתיבות "ביום טהרתו" אינם מדברי רש"י, אלא הוספת המדפיס (משיחת ש"פ אחרי שנה זו).

3) ועד"ז בפירושו רש"י על הפסוק (פרשתנו יד, נז) "להורות ביום הטמא וגו'", "איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו", אין לפרש כדברי המפרשים (שפ"ח. ועוד) שזוה למדים ג"כ שהטהרה והטומאה היא ביום דוקא - כי, נוסף לכך (א) שלמדים זאת מ"יום טהרתו", (ב) לשון רש"י הוא "איזה יום כו'", ולא איזה חלק מן המעט-לעת, יום או לילה, הרי בפשוט"מ קאי יום על כל המעל"ע. אלא כוונת רש"י היא לחילוקי הזמנים שמצינו בדיני המצורע: שבעת ימים, שבעת ימים שנית וכיו"ב - שהטהרה והטומאה תלויים באותו יום מיוחד שנתפרש בתורה.

4) אבל לא מהגזירה-שוה ד"תורה - תורה" שבמגילה שם (כ, סע"ב), כי ע"ד הפשט, "לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל כו'" (פרש"י ר"פ צו. וראה לקו"ש שבפנים הערה 6).

ויש להוסיף בוה - בפנימיות הענינים: מבואר בלקו"ת (במדבר יג, א. ובכ"מ) החילוק שבין תורה למצוות, שמצוות הם כמו "אברים" שמחולקים זמ"ז (ודוקא ע"י התחלקות האברים נעשית שלימות האדם), שבכל מצוה יש מדידה והגבלה, שבוה חלוקה משאר המצוות, משא"כ התורה היא כמו "דם" שהוא בכל האברים בווה (ד"ל בא פליג לכל שייפין" (ראה זח"ג קסא, ב. ועוד), היינו, שדם הלב, כמו שהוא, מתפשט בכל האברים), כי התורה היא למעלה ממדידות והגבלות.

(* ולא רק "כאילו" (כמו כ"ף הדמיון). אלא גם באופן ד"נשלמה פרים שפתינו" (רושע יד, ג). שני"י "שפתינו" (לימוד תורת עולה) נעשה ענין הקרבת העולה ברוחניות באופן של שלימות.

(** ראה גם לקו"ש שבפנים הערה 18.

ב. המשך הביאור (בפנימיות הענינים) במה שכתוב "והובא אל הכהן", אף שנאמר לאחרי זה "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה", והדיוק ד"והובא" (ולא "ובא"), בעל-כרחו - שאפילו בנוגע למצורע, ש"בדד ישב מחוץ למחנה"⁷, שלא יהיו טמאין אחרים יושבים עמו, מחוץ למחנות דג' קליפות הטמאות⁸, מבטיח הקדוש-ברוך-הוא ש"לא ידח ממנו נדח"⁹, ובודאי שסוף-כל-סוף "והובא אל הכהן", אפילו אם אין רצונו בכך, בעל-כרחו¹⁰. וכדי שתהיה ההתעוררות גם בפנימיות נפשו, מצד רצונו ושכלו כו' - צריך להיות "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה", שפעולת הטהרה היא גם במקומו של המצורע, באופן שגם הזדונות נהפכים לזכיות¹¹. ועל-פי-זה מובן הטעם שבדורות הראשונים נקראת פרשה זו "זאת תהיה", אבל בדורות האחרונים נקראת "מצורע", כי אמיתית הענין דאתהפכא (על-ידי גילוי עצמותו ית') יהיה לעתיד-לבוא, ולכן, בדורות הראשונים היה זה רק באופן ד"זאת תהיה", שרק לעתיד-לבוא יהיה הענין ד"תורת המצורע", ש"המצורע" יהיה "תורה", אבל בדורות האחרונים, שנרגש כבר הגילוי דמשיח, עושים גם מ"מצורע" פרשה בתורה - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 100 ואילך.

ג. ויש להוסיף בזה:

אף-על-פי שלעת-עתה רואים בגילוי מציאות של מצורע שנמצא מחוץ למחנה, הרי זה רק בגלל שאצל המצורע, מצד גופו ונפשו הבהמית, לא נרגש עדיין הגילוי דלעתיד-לבוא; אבל בנוגע לתורה - הנה מאז שנתגלתה פנימיות התורה, תורתו של משיח, ישנו כבר בתורה בגילוי הענין ד"והובא אל הכהן", עד לענין דאתהפכא המרומז בקריאת פרשה בתורה בשם "מצורע".

ואף-על-פי שלעת-עתה הרי זה רק בתורה, מכל-מקום, כיון שבתורה נעשה ביטול המחיצה (וכמדובר פעם שהנתינת-כח לבטל מחיצה הוא ממקום שלמעלה מכל ענין המחיצות), הרי זה קשור עם כללות הגילוי דלעתיד-לבוא. וכידוע שביטול ההגבלה בפרט אחד קשור ו"לוקח" את הבלוי-גבול האמיתי.

דוגמא לדבר:

ידוע מה שכתב ר' הלל מפאריטש בספרו 'פלח הרמון'¹², ששמע מר' אייזיק מהאמיל בשם רבינו הזקן, ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל". ולכאורה אינו מובן: הרי גם אצל רשב"י לא היה ענין הקרבנות, ואיך אפשר לומר ש"לא נחרב הבית כלל"? - והביאור בזה, על-פי האמור לעיל¹³ בענין "ונשלמה פרים שפתינו", שעל-ידי העסק בתורת הקרבנות, היה אצלו ענין הקרבנות בשלימות. ואף שענין זה היה רק בתורה, וסוף-כל-סוף היה חסר אצלו מעשה הקרבנות, מכל-מקום, כיון שבתורה היה הדבר בשלימות, והאיר אצלו בגילוי, הרי זה נחשב כמו ש"לא נחרב הבית כלל".

ועל-דרך-זה בנוגע לתורתו של רשב"י, פנימיות התורה, שנתגלתה בדורות האחרונים בתורת החסידות:

בתורת החסידות לא נגע החורבן; הגילוי דתורת החסידות הוא כמו הגילוי דזמן הבית, ויתירה מזה - כמו הגילוי דמשיח. ומצד גילוי זה אין מחיצות והגבלות כלל. ולכן, גם מי שהתורה פוסקת ש"בדד ישב מחוץ למחנה", ומצד נגלה דתורה אין לו מקום בתורה, ועד שלא רוצים להזכיר את שמו בשמות הפרשיות שבתורה - באה תורת החסידות ואומרת שגם אותו צריך להכניס ולהעלות כו'.

תניא ספ"ט.

(10) ולא רק בעל-כרחו של המצורע, אלא גם בעל-כרחו של כל סדר ההשתלשלות, כי מצד סדר השתלשלות אין מקום להכניס ולהעלות את המצורע, וענין זה הוא רק בכח העצמות, שאין לו הגבלות כלל, וכידוע שכל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר (ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך. פ"ב ואילך. ועוד).

(11) יומא פו, ב.

(12) שמות ע' ז.

(13) בשוה"ג להערה 4.

(7) תזריע יג, מו ובפרש"י.

(8) ולהעיר ממשנת"ל (שיחת ש"פ תזריע ס"ג (לעיל ע' 138)).
 (9) ובפירוש רש"י (ר"פ תזריע) ש"תורתו (של אדם) נתפרשה אחר תורת בהמה חי' ועוף" שבפ' שמיני, שזהו ע"ד מארז"ל (סנהדרין לח, א. ועוד) "יתוש קרמך", שכיון שהאדם עלול לחטוא, ה"ה גרוע יותר מבהמה חי' ועוף. והרי בפ' שמיני מדובר לא רק אודות חזיר, שהוא מקליפת נוגה, אלא גם אודות גמל שפן וארנבת, שהם מג' קליפות הטמאות, כמ"ש הצ"צ (אוה"ת ויקרא בהוספות ע' רלט), ורק לאח"ז נתפרשה תורתו של אדם, כי מצד ענין החטא ה"ה גרוע יותר אפילו מג' קליפות הטמאות.
 (9) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

1 [ולהעיר גם מהפתגם¹⁴ שאמר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר בשם אביו, כבוד-קדושת אדמו"ר
 2 (מהורש"ב) נשמתו-עדן, בנוגע למי שהתורה אומרת ש"אסור לרחם עליו"¹⁵: ראה עד כמה גדולה
 3 הרחמנות על מי שאפילו התורה פוסקת שאסור לרחם עליו].
 4 ועל-ידי הגילוי דחסידות שלעת-עתה הוא רק בענין התורה - אתי מר¹⁶, דא מלכא משיחא, בגילוי
 5 בעולם, בקרוב ממש.

* * *

6 ד. בנוגע ללימוד ה'לקוטי-תורה', הנה כיון שב'לקוטי תורה' השבועי ישנו רק דרוש אחד, בודאי
 7 סיימו כולם את לימוד ה'לקוטי תורה', ולכן, יאמרו כולם "לחיים", מתוך שמחה¹⁷ (והוסיף בבת-שחוק:
 8 ומה גם שתקופת חג הפסח תהיה פנויה ("פריי") מלימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת השבוע...).
 9 ואחר כך אמר, שבתקופת חג הפסח ילמדו דרושי שיר השירים, שגם אותם צריכים ללמוד כדי לסיים
 10 את כל ה'לקוטי תורה' במשך השנה¹⁸.

* * *

11 ה. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל שיר השירים גו' כי טובים דודיך מין.

* * *

12 ו. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "זאת תורת הזב - בעל ראייה אחת, ומהו תורתו, ואשר תצא
 13 ממנו שכבת זרע - הרי הוא כבעל קרי טמא טומאת ערב, והזב את זוכו - בעל שתי ראיות ובעל שלש
 14 ראיות, שתורתן מפורשת למעלה" - כי בלשון "זאת תורת הזב" כוללת התורה ומפרטת כל סוגי זב, ומן
 15 הקל אל החמור, ועל כן צריך לומר שקאי גם על "בעל ראייה אחת" שדינו כבעל קרי; ו"הזב את זוכו"
 16 קאי על אלו ש"תורתן מפורשת למעלה", כפי שפירש רש"י - על-פי מדרשו, שמוכרח ומיישב אריכות
 17 לשון הפסוקים - "מנה הכתוב הראשון .. וקראו טמא .. הכתוב השני .. וקראו טמא", שמזה מוכח
 18 שיש שני סוגי זב: "בעל שתי ראיות ובעל שלש ראיות"; ועל דרך ההלכה, ששתי ראיות אינם מקצת
 19 מג' ראיות, אלא סוג בפני עצמו: "בעל שתי ראיות" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס
 20 ב'לקוטי שיחות' חלק כ"ב עמוד 81 ואילך.

21 הביאור בחילוק ג' אופני זיבה בעבודת האדם: בעל ראייה אחת - רע שעל-ידי חטא עץ הדעת; בעל
 22 שתי ראיות - רע שניתוסף על-ידי-זה שהאדם מגרה יצרו עליו; ובעל שלש ראיות - כשנקבע בו באופן
 23 של חזקה. ולכן, בעל ראייה אחת (מצד חטא עץ הדעת) טמא גם באונס; בעל שתי ראיות (שמגרה יצרו)
 24 - ברצון; ובעל שלש ראיות (לאחרי שנשקע בזה) - באונס, ששוב אינו יכול להתגבר על יצרו.
 25 ואף-על-פי-כן גם לו יש תקנה, על-ידי הבאת קרבן - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס
 26 ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ז עמוד 42 ואילך.

(17) ראה גם לעיל ע' 140. וש"נ.

(18) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 307. וש"נ.

(14) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ח ע' 278. וש"נ.

(15) ברכות לג, א. וש"נ.

(16) ראה אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

לקוטי שיחות שבת הגדול כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

איך נראית שום גדלות הן בנס עצמו, שלא היה פלאי 23
 כניסים אחרים, ובודאי לא בתוצאות הנס ותועלתו⁷: 24
 גם לאחר ש"הרגו הרבה מהם" עדיין נשארו ישראל 25
 בגלות מצרים, ונוקקו לנס של מכת בכורות כדי להגאל 26
 משם – ומהי התועלת שצמחה מכך לישראל? 27

ב.

קביעת זכרון הנס בשבת טעונה הסבר

גם קביעת זכרון הנס לדורות לפי היום בשבוע – 28
 בשבת, ולא לפי התאריך בחודש, כנס של יציאת 29
 מצרים וכדומה, טעונה הסבר: אדמו"ר הזקן מסביר 30
 שם את הטעם לכך "ולמה לא קבעוהו בעשירי לחדש 31
 סתם בין שחל בשבת בין שחל בחול כדרך שנקבעו כל 32
 המועדים, לפי שבעשרה בניסן מתה מרים וקבעו בו 33
 תענית כשחל בחול..."⁸, אך בכל זאת, כל הענינים 34
 בתורה מדוייקים לחלוטין, והכרחי לומר, שבנוסף 35
 לטעם השלילי ("למה לא קבעוהו בעשירי") ישנו גם 36
 טעם חיובי⁸ לכך שקבעו את הזכרון לדורות דוקא 37
 לשבת. זאת אומרת, שלמשמעות הנס יש קשר מיוחד 38
 לשבת. 39
 דבר זה הוא הכרחי גם מפני שציווי הקדוש-ברוך- 40
 הוא "ויקחו להם איש שה לבית אבות..."⁹ היה צריך 41
 להיעשות דוקא בשבת, למרות שהוא כרוך בקנין 42
 ובמשא-ומתן⁹, טלטול בעלי-חיים¹⁰, הוצאה מרשות 43
 לרשות, ביקור ממום, ועוד פעולות הסותרות את 44
 שבידת ומנוחת השבת¹¹. 45

א.

דברי אדמו"ר הזקן על הטעם ל"שבת הגדול" והדיוק בלשונו

1 על הסיבה לכך ששבת שלפני חג הפסח נקראת
 2 "שבת הגדול" מביא אדמו"ר הזקן ב"שולחן ערוך"¹,
 3 ואלה דבריו: "שבת שלפני חג הפסח קורין אותו שבת
 4 הגדול לפי שנעשה בו נס גדול פסח מצרים היה
 5 מקחו מבעשור לחודש, כמו שכתוב²: בעשור לחודש
 6 הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות... ואותו היום
 7 שבת היה.. וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת
 8 נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם
 9 עושים כך, אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג
 10 בכורי מצרים, הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה
 11 לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו, ועשו
 12 הבכורות עמם מלחמה והרגו הרבה מהם, וזה
 13 שכתוב³: למכה מצרים בבכוריהם, וקבעו נס זה לזכרון
 14 לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול".
 15 יש להבין: (א) מדוע מדגיש אדמו"ר הזקן "שנעשה
 16 בו נס גדול"⁴, שמכך משתמע שדוקא משום הנס הגדול
 17 נקראת השבת "שבת הגדול"? הרי, אף אם היה
 18 מתרחש בשבת נס רגיל, ולא "נס גדול", היתה זו סיבה
 19 מספקת כדי לייחד את השבת ולכנותה "שבת הגדול"⁵,
 20 כיוון שיש בה גדלות לעומת שאר שבתות השנה⁶.
 21 (ב) יתר-על-כן, לא מובן: מהי גדלות נס זה, עד
 22 שאין הוא נקרא "נס" סתם, אלא "נס גדול"? לכאורה,

נס גדול" – "גודל הנס".

(8) ראה לבוש שם בסופו. ובפרישה (בסי' תל"א השייך לסי' ת"ל)
 לטור שם. ובהנמטמן לקמן הערה 10. – וראה לקו"ש כח"ז ע' 44 ואילך.
 (9) ראה מכילתא עה"פ פסחים (צו, א): מקחו מבעשור. ראב"ע בא
 יב, ג. רא"ם בפרש"י שם. וראה מכילתא ופרש"י שם, כא: משכו מי שיש
 לו וכו' מי שאין לו יקח מן השוק (ועד שלמדין מהכתוב דבהמה דקה
 נקנית במשכה – מכילתא שם. ירושלמי קדושין פ"א ה"ד). וראה פסחים
 צא, ב. ובפרש"י שם ד"ה איש זוכה.
 (10) ראה לבוש בסופו – הובא בפרישה פ"ה ופמ"ג (משב"ז) שם
 (דהוה מוקצה). ועוד. והפרישה עצמו כ' מצד קשר בשבת (וכ"כ באליהו
 זוטא ללבוש שם). ובח"ש (למהרש"ק) שם הקשה דאין מקדישים בשבת.
 (11) בנוגע לקנין ומ"מ – ראה רמב"ם הל' שבת פכ"ג הי"ב ואילך.
 ובסוף הל' מכירה. וטושו"ע חו"מ סו"ס רל"ה. שו"ע אדה"ז הל' שבת סי'
 ש"ו ס"ד. ט"ו. סי' שלט ס"ה (ובכ"מ). בנוגע לטלטול בע"ח – ראה
 טושו"ע (ואדמוה"ז) אורח סי' ש"ח סל"ט (ע"ח).
 ואף שהאיסור הוא רק מדרבנן כו', הרי בקיימו כל התורה כולה
 (כדלקמן בפנים) נכללו גם מצות דרבנן (וכמוכא בנוגע להאבות) –
 וכמ"ש בפמ"ג (משב"ז) לסי' ת"ל. ובח"ש (למהרש"ק) לשו"ע שם. נוסף

(1) הלי' פסח ר"ס ת"ל. וכנראה הוא מתור"ה ואותו (שבת פז, ב) בשם
 מדרש (טעם הא' בדעת זקנים מבעה"ת שמות יב, ג). הובא ג"כ בב"י
 לטור שם. ובלבוש שם (בטעם הב'). וראה לקו"ש חל"ז שיחה לשבת
 הגדול.
 (2) בא יב, ג.
 (3) תהלים קלו, י, וראה מדרש תהלים שם. רש"י ומצו"ד שם.
 (4) כ"ה בתוס' שם (ועד"ז בטור ובטעם הא' שבלבוש – אלא שתוכן
 הנס מבואר שם באו"א) אבל בב"י בהעתיקת לשון התוס' אין תיבת
 "גדול" (וכן בלבוש לא כתב בנוגע לנס זה "נס גדול"). וראה לקו"ש
 ח"יב ע' 33 הערה 5.
 (5) וכמו בשו"ע שם שכתב "מפני הנס" (סתם). וראה בהערה שם.
 (6) ובפרט ע"פ דברי הרשב"א (שו"ת ח"א סי' ט) דיום השבת נכלל
 בימי הבנין, והם שבעת ימי ההיקף שהם בסדר השתלשלות וטבע: ולכן
 כאשר נעשה נס בשבת, הרי השבת מיוחד ומרומם ע"ז שבו נמשכה
 המשכה שלמעלה מהשתל' וטבע – וא"כ הרי הוא "גדול" לגבי שאר
 שבתות. וראה לקו"ש שם הערה 6.
 (7) משא"כ לטעם הב' בדעת זקנים בעה"ת והטור וכו' הי' בזה תועלת
 נוס גדול (עשה להם הקב"ה נס וניצולו וכו') ולכן לטעמם מתאים התואר

25 באופן זה מתבצע הענין של אתהפכא חשוכא לנהורא
26 – המזיקים עצמם הופכים מרע לטוב²².
27 ולמרות שעיקר הגילוי של שבת באופן ש"משבית
28 מזיקים.. שלא יזיקו" יהיה לעתיד לבוא, בכל זאת היה
29 משהו מעין זה בשבת בראשית שבתחילת הבריאה²³,
30 עד שגם בגשמיות היה כפשוטו, כדברי חז"ל²⁴ "ל"ו
31 שעות שמשא אותה האורה", בשבת בראשית היה
32 "ולילה כיום יאיר" – החושך של הלילה הפך לאור
33 ויום²⁵.

ד.

זמן - נברא אחר, בכל יום מימי הבריאה

34 הסיבה לכך שבשבת ישנו הענין של אתהפכא היא
35 מפני שעצם הזמן של שבת הוא ענין של "אתהפכא",
36 כדלהלן:
37 לגבי השבת אומרים חז"ל²⁶: "מה היה העולם חסר
38 מנוחה, באת שבת באת מנוחה". יש להבין: ידוע
39 מאמרו של המגיד²⁷ שזמן הוא "נברא" בדיוק כשאר
40 הנבראים. משמעות הדברים היא, שלא רק שלפני
41 בריאת העולם לא היו נבראים שחלו עליהם הגבלות
42 הזמן [שהרי גם לאחר בריאת העולם ישנם מספר
43 דברים (כגון סברא שכלית) שאינם מוגבלים בזמן],
44 אלא שעצם מציאות הזמן היא "נברא": בדיוק כשם
45 שהברואים דומם צומח חי ומדבר תהווה יש מאין, כך
46 מציאות הזמן היא תהוות חדשה²⁸.
47 מזה מובן, שכשם שהרגע הראשון של הזמן הוא
48 התהוות חדשה, כך גם הזמן של כל ששת ימי

1 כי למרות שהיה זה לפני הציווי על שמירת שבת,
2 הרי האבות קיימו את כל התורה כולה עד שלא
3 ניתנה¹², ומובן מזה, שגם בניהם שמרו על מצוות
4 התורה, ובכללן על שמירת שבת, אף לפני מרה
5 ומתן-תורה¹³, ובנוסף לכך מפורש במדרשי חז"ל¹⁴,
6 שכבר באמצע תקופת השעבוד במצרים, שכנע משה
7 את פרעה שיום השבת יהיה יום מנוחה לישראל, ללא
8 עבודה.
9 ואם בלי להתחשב בכך קבע הקדוש-ברוך-הוא
10 את המועד ל"ויקחו להם.. דוקא ביום השבת, הרי
11 זאת הוכחה לכך של"ויקחו..." יש קשר מיוחד
12 לשבת¹⁵.

ג.

שבת - שביתת המזיקים והפיכתם מרע לטוב

13 ההסבר לכל האמור לעיל יובן לאחר הסבר על
14 משמעות השבת בכלל:
15 אדמו"ר ה"צמח צדק"¹⁶ מסביר את הפסוק¹⁷
16 "מזמור שיר ליום השבת", לפי המדרש¹⁸, האומר על
17 פסוק זה: "ליום השבת, למשבית מזיקין מן העולם
18 שלא יזיקו וכן הוא אומר¹⁹ וגר זאב עם כבש" – תוכן
19 השבת הוא ענין השביתה מן המזיקים, היכולה
20 להתבצע בשני אופנים: א) "מעבירים מן העולם" – כל
21 מציאותם של המזיקים מתבטלת²⁰. ב) "משביתה שלא
22 תזיק" – המזיקים נשארים, אך השביתה גורמת לכך
23 שהם לא יזיקו. האופן השני של שביתת המזיקים הוא
24 נעלה מן הראשון, כנאמר בתורת כהנים²¹, מפני שדוקא

(19) ישע"י יא, ו.

(20) וכדעת ר"י בתו"כ וילקוט שם.

(21) שם: אימתי הוא שבחו של מקום בזמן שאין מזיקים או בזמן שיש מזיקים ואין מזיקים. וראה לקו"ש שבעה ערה 23 בסופו.

(22) כתועלת טובה בע"ה שאינם מזיקים מלכתחילה ועוד יותר – שהרי הזאב גבור יותר מהכבש וכיו"ב.

(23) וזה שהחיות לא היו מזיקים בשבת בראשית אי"ז כמו לפני חטא עה"ד, שלא הויקו – כי אז לא הי' בהם מלכתחילה הטבע לטרוף ולהיזק וכמרו"ל בנחש שולוא החטא הי' שמש גדול (סנה"ג נט, ב), אבל בשבת בראשית הי' זה מצד שביבות וביטול טבעם שנעשה בהם לאחר חטא עה"ד (ראה רמב"ן בחוקותי כו, ו. לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 204-5).

(24) ב"ר פי"א, ב. פי"ב, ו.

(25) ראה יהל אור שם. לקו"ש שם.
(26) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א. ד"ה ויכל. וראה ב"ד פי"י, ט.

(27) הובא בסידור שער הק"ש (עה, סע"ד ואילך). וראה (בהבא לקמן) לקו"ת בלק ע, ג. ר"ה סא, א. אמ"ב שער הק"ש פל"ז ואילך. דרמ"צ מצות האמנת אלקות פי"א. המשך תוס"ו ע' מא ואילך. ועוד.

(28) ראה לקו"ש חלק יו"ד ע' 176 ובהנסמן שם.

לזה (בנוגע למר"מ) לכמה דעות (באופן כננדו"ד) הוא מדאורייתא – ראה המובא בשד"ח (כרך ט) שו"ת דברי חכמים ספ"א. וע"פ מ"ש בשו"ת חת"ס חו"מ סי' קצה (הובא בשד"ח שם) דכאשר יושב בחנות ומוכר ולוקח כו' דרך קבע הרי זה איסור מדאורייתא – הרי כננדו"ד, שהיו מצווים מר"ח ואילך בפרסום ל"כל עדת ישראל" "ויקחו גוי" וכו', הרי"ז כאזיל לחיננא (שד"ח שם) והי' בזה איסור מה"ת. ובפרט דמצותי אחשבי' (ע"ד פרש"י ביצה כז, ב (במשנה). וראה צפע"נ כללים מע' איסורו חישובו).

(12) קדושין פב, א. יומא כח, ב. וראה פרש"י תולדות כו, ה (בנוגע לאברהם). שם כז, ג. כו, ט (בנוגע ליצחק). וישלח לב, ה (בנוגע ליעקב).
(13) ראה פמ"ג ח"ש שבעה ערה 11. וראה לקו"ש ח"ה ע' 266 ואילך.
(14) ראה שמו"ר פ"א, כח, פ"ה, יח. וש"נ. הובא גם בלבוש שם. ובכ"מ.

(15) וראה לקו"ש חכ"ז ע' 140.

(16) יהל אור עה"פ (ע' שכח ואילך). ובמילואים שם (ס"ע תרל ואילך). וכ"ה בהמשך מים רבים תרל"ו פקס"א ואילך.

(17) תהלים צב, א.

(18) ילקוט שמעוני בחוקותי רמז תרעב מתו"כ שם. וראה צפע"נ

עה"ת בחוקותי שם.

30 של יום השביעי, המוגבל בשינויים של עבר הווה
 31 ועתיד, גם הוא מתהפך ומתעלה³³, ומתהווה לזמן
 32 שמעל לשינויים³⁴ – שבת ומנוחה³⁵.

33 וכיוון שהזמן של שבת – הוא עצמו ענין של
 34 אתהפכא, הרי הוא משפיע על כל עניני העולם
 35 שבשבת, שגם בהם תחול "אתהפכא", כמו "ולילה
 36 כיום יאיר" וכדומה.

ה.

דוגמאות לכך בהלכה

37 ניתן למצוא לענין זה, של עבר הווה ועתיד ויחד
 38 עם זאת – נעלה בשינויי הזמן, דוגמא בהלכה: ישנם
 39 מספר ענינים התלויים בזמן ומוכרחים להיות לאורך
 40 תקופה מסויימת, ויחד עם זאת הם במסגרת של נקודה
 41 אחת. לדוגמא: על קטן שהגדיל באמצע יום השבת,
 42 או באמצע יום הכיפורים, סובר הרוגוצ'בי³⁶ שמן
 43 התורה הוא חייב רק לגבי שבת, בכל דיני השבת, מפני
 44 שכל רגע בשבת הוא זמן פרטי בפני עצמו, אך לגבי
 45 יום הכיפורים הוא פטור, מפני שזוהי נקודה אחת.

46 ובדומה לכך לגבי ספירת העומר וכדומה, לפי
 47 דעות מסויימות.

48 דוגמא דומה לכך: פעולה מתמשכת, כיציאת
 49 מצרים, למשל: היציאה ממצרים צריכה להמשך זמן
 50 מה, ובשינויים במשך זמן זה: קודם חצות, חצות, לאחר
 51 חצות, יום ט"ו בניסן, וכמצוי בביטויים בגמרא³⁷:
 52 נגאלו בערב, יצאו ביום, חפזון דמצרים, חפזון
 53 דישראל. אך יחד אם זאת מתמשך אותו תוכן של
 54 יציאת מצרים ומשפיע בכל דור ודור ובכל יום³⁸,
 55 שחייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום
 56 ממצרים, באופן שאילו לא הוציא הקדוש-ברוך-הוא...
 57 אנו... משועבדים היינו לפרעה במצרים³⁹.

1 בראשית, הזמן של כל יום היה התהוות חדשה. כלומר,
 2 כשם שאצל הנבראים של ששת ימי בראשית היתה
 3 בכל יום התהוות של נבראים חדשים, השונים מן
 4 הנבראים של הימים האחרים, כך גם לגבי הזמן של
 5 ששת ימי בראשית, שכל יום היה התהוות של זמן שונה
 6 – הזמן של יום ראשון, יום שני וכדומה²⁹. לפיכך
 7 אומרים עליהם³⁰ "כל יומא ויומא עביד עבידת",
 8 ו"כל יום ויום יש לו כוחו".

9 [הימים שלאחר שבעת ימי בראשית הם חזרה על
 10 שבעת ימי בראשית ופירוט שלהם (היום הראשון של
 11 שבעת ימי בראשית כולל את כל ימי ראשון, יום שני
 12 – את כל ימי שני וכך הלאה)³¹, ולפיכך אין צורך
 13 לגביהם בהתהוות מיוחדת, אלא חידוש הישנות. אך
 14 בשבעת ימי בראשית עצמם היתה בכל יום התהוות
 15 באופן שלון].

16 לפי האמור לעיל דרוש הסבר למאמר "באת שבת
 17 באת מנוחה", שהרי לכאורה: המושג עולם הוא זמן
 18 לכל פרטיו, ומקום³². יוצא מזה, שלפני בריאת הזמן
 19 של יום השביעי, חסרה בעולם מציאות של זמן זה,
 20 ולא רק של "מנוחה"?

21 מזה מובן, שהדברים הם היינו הך: אין לחלק בין
 22 עצם הזמן של יום השביעי לבין ענין ה"מנוחה" שבו,
 23 מהותו של זמן השבת הוא ענין המנוחה.

24 ההסבר לכך: זמן מורכב מעבר הווה ועתיד, ובענין
 25 זה דומים כל ששת ימי בראשית, למרות שבכל אחד
 26 מהם יש חידוש משלו על פני האחרים, כדלעיל. אך
 27 הזמן של שבת הוא "מנוחה" – מעל לשינויים של עבר
 28 הווה ועתיד.

29 זוהי הכוונה של "באת שבת באת מנוחה" – הזמן

34) ואף שכמו דששת ימי בראשית הוא מו' קצוות דאצילות גם
 השבת הוא מבחי' מל' מדה הו', ראה אוה"ת שבועות ר"ע פו. וראה
 אוה"ת ברכה ע' א'תתצא. ושם ע' א'תתצט: דגילוי שביום השבת 'נמשך
 דוקא אחר ו' * הקפות דגלגל היום".
 35) ראה אוה"ת שבועות ע' פו בהמשך לזה שהשבת הוא העלי' כו':
 ובאו"ת פ"י שזהו ענין בא שבת בא מנוחה כו'.
 36) צפע"נ מהדר"ת עא, ד ואל"ך. שו"ת צ"פ דווינסק ח"ב סל"ב.
 37) ברכות ט, א.
 38) פסחים קטז, ב. (במשנה). תניא רפמ"ו.
 39) ראה בארוכה הגש"פ (קה"ת, תשל"ט) "ביאורים" ע' שעא ואל"ך.

29) ראה אוה"ת במדבר דרושי שבועות ע' פה-פו. וש"נ. ברכה ע'
 א'תתצ ואל"ך.
 30) זח"ג צד, ב. זח"א רסד, ב. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סתכ"ג.
 31) ראה ד"ה וכל העם רואים תרס"ה (ושם גם באופן אחר). ובהנסמן
 בהערה 29.
 32) שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, רע"א).
 33) ראה אוה"ת שבועות ע' (פו) שבשבת הוא העלי' מן זמן בלמע'
 מהזמן (משא"כ יו"ט) שהוא שם הוי' שמורה על ה' הוה ויהי' שהוא
 למע' מהזמן כו'. שגם בזה מודגש שיש שינויים דהי' הוה ויהי' (דעבר
 הוה כו') אלא שהם כאחד – בחי' אתהפכא. ועד"ז הוא בכל שבת
 כבאוה"ת שם. לקו"ת שה"ש כה, א. אוה"ת ברכה ע' א'תתצא. א'תתצט.
 ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד פ"י. ובכ"מ.

(* כצ"ל שם בתחלת הקטע ולא (כבנדפס) "אחר בחז' ד הקפות".

לנס של "למכה מצרים בכוריהם", ללא הבאת טעם
 נוסף, מפני שדוקא לפי טעם זה מובן מדוע נקראת
 השבת בשם "שבת הגדול":

משמעות "שבת הגדול" היא, שהענין של "שבת"
 וביטול המזיקים הוא באופן "גדול". כלומר, בדרגה
 הנעלית משביתה. אין זו שביתה ה"קליפה" וביטולה,
 אלא הפיכתה למסייעת לטוב ולקדושה.

ענין זה של "שבת" נתגלה בשבת שלפני יציאת
 מצרים באמצעות ה"נס הגדול" של "למכה מצרים
 בבכוריהם", שלא ככמכות האחרות, שבהן היה ביטול
 ה"קליפה" באופן הראשון של שביתה המזיקים⁴³, אלא
 כאן דוקא חזוקה של "קליפת" מצרים עצמה, נלחם
 נגד המצרים לטובת ישראל⁴⁴.

ה.

דיוק נוסף בדברי אדמו"ר הזקן

לפי האמור לעיל, ניתן לבאר, בפנימיותם של
 הענינים, דיוק נוסף בדברי אדמו"ר הזקן ב'שולחן
 ערוך', כדלהלן:

בתחילת הסעיף, באומרו "ואותו היום שבת היה",
 מוסיף אדמו"ר הזקן ואומר "שהרי בה' בשבת יצאו
 ישראל ממצרים כמ"ש בסימן תצ"ד, וכיוון שט"ו
 בניסן היה בה' בשבת אם כן עשרה בניסן היה בשבת".

יש להבין: העובדה ש"בה' בשבת יצאו ישראל
 ממצרים" מוסברת בגמרא⁴⁵, וב'תוספות'⁴⁶ נמצא
 החשבון, שלפיו חלה שבת בעשרה בניסן, אך לשם מה
 מביא זאת אדמו"ר הזקן ב'שולחן ערוך'? אמנם,
 אדמו"ר הזקן מביא ב'שולחן ערוך' שלו את "ההלכות
 בטעמיהן"⁴⁷, אך זהו איננו טעם, אלא חשבון,
 ומקורותיו בגמרא ובתוספות, ובכלל, הוא איננו מצטט
 ב'שולחן ערוך' את ההלכות בלשונן המקורית, ודי היה
 באומרו "ואותו היום שבת היה"⁴⁸.

ו.

הנס של "למכה... בכוריהם" - ענין של
 אתהפכא, כמו שבת

1 לפי זה תוכן הדגשתו של אדמו"ר הזקן "שנעשה
 2 בו נס גדול", כי בביטוי זה מודגש הקשר לשבת:

3 כבר הוסבר פעם בהרחבה⁴⁰ שגדלות הנס של שבת
 4 הגדול היתה בכך שהריגת המצרים נעשתה באמצעות
 5 "בכורי מצרים" - התוקף של "קליפת" מצרים (שהרי
 6 מהותו של בכור היא חזוקה ותוקף⁴¹). כאשר ישראל
 7 נמצאים עדיין בגלות מצרים, תחת שלטון פרעה,
 8 במלוא עוצמתו, ופרעה והמצרים מסרבים בכל תוקף
 9 לאפשר את יציאת ישראל ממצרים - בזמן כזה
 10 תובעים בכורי מצרים לשחרר את ישראל, עד אשר
 11 יועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם,
 12 ובשעה זו היה תוקפו של פרעה ושל גלות מצרים גדול
 13 כל-כך, עד שאף לאחר ש"הרגו..." הם לא שחררו את
 14 ישראל - וזהו "נס גדול" שאין מוצאים כמוהו בניסים
 15 אחרים, כי ניסים של הצלת ישראל היו באופן של
 16 שביתה ה"קליפה" וביטולה, ואילו הנס של "למכה
 17 מצרים בכוריהם" היה בדרך של "אתהפכא חשוכא
 18 לנהורא" - ה"קליפה" בכל עוזה נלחמה למען
 19 הקדושה.

20 לפיכך ציוה הקדוש-ברוך-הוא שהציווי על "ויקחו
 21 להם איש שה לבית אבות", שכתוצאה ממנו התרחש
 22 הנס של "למכה מצרים בכוריהם", ייעשה דוקא
 23 בשבת, כי מהותה של השבת היא שביתה וביטול
 24 המזיקים באופן (בכור ותוקף) ה"קליפה" והחושך
 25 עצמו, פועל פעולה הפוכה - פעולה של אור..

ז.

דוקא טעם זה מסביר את השם "שבת הגדול"
 26 מזה מובן, מדוע בוחר אדמו"ר הזקן מבין הסיבות
 27 השונות לשם "שבת הגדול"⁴² דוקא את הטעם הקשור

(40) לקו"ש שבהערה 4 ס"ב ואילך. וש"נ.

(41) ראה תרגום אונקלוס ויחי מט, ג.

(42) טור, לבוש, בעה"ת שם (ובסגנון אחר בכ"מ בס' רש"י (ספר האורה ח"ב סי' סב. ס' הפרד"ס ע' שמג. מח"יר סי' רנט. ועוד). הובא גם במטה משה סי' תקמב). ועוד טעמים: חזקוני שמות יב, ג. אבודרהם (חודש ניסן בסופו) בשם מח"ור. ובמקומות שנסמנו בהערה 10. ובמט"מ שם. ועוד.

(43) ועד"ז לטעם הטור כו' הרי"ז רק בחי' אתכפיא.

(44) ועפ"ז הרי זה הוספה על אתהפכא דהזמן דשבת שהיא בעיקר העל' בפנימיות העולמות (אוה"ת שבעות שם), משא"כ כאן שבא

בגילוי גם בחיצוניות העולם.

(45) שבת פז, ב. טור שם מסדר עולם. וראה ח"י שבהערה 48.

(46) ד"ה ואותו. טור שם.

(47) ראה "הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר" לשו"ע אדה"ז.

(48) בנוגע למה שהוסיף "שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים כמ"ש בס' תצ"ד" אפ"ל שהוא בכדי לתרץ קושיית הח"י בס' ת"ל. ולכן גם ציין "כמ"ש בס' תצ"ד", כי שם מבואר שגם לדעת רבנן היתה יציאת בה' בשבת - ראה מחה"ש שם (וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 258 ובהערות שם)*. אבל הוספת "וכיון שט"ו בניסן כו" לכאורה מיותרת היא.

(* אלא שצ"ע למה הוצרך לציין בס' תצד לכאן "כמ"ש בס' תל". ואולי י"ל כי מקור הדבר (שכן קיי"ל להלכה) הוא "בס' תל" ששם כתב הסו"ר וכו' להלכה (כטעם לשבת הגדול).

פעולה של "אתהפכא חשוכא לנהורא", מובנת טוב
 יותר ההוספה: בה' בשבת... כדלקמן:
 שבת היא ספירת המלכות – "שבת מלכתא"
 – אז שרויה ספירת המלכות בעליה בספירות
 העליונות יותר – ז"א, בינה וכו'⁵². אך כיוון
 שמלכות מצד עצמה נקראת "נהורא אוכמא
 ותכילת" (אור כהה ומכלה). כלומר, מהשפעתה
 מתבטלים המתנגדים⁵³.
 לפיכך מסביר אדמו"ר הזקן שהנס של שבת הגדול
 תלוי בגילוי של גאולת ויצאת מצרים שלאחריו, שאז
 השפיעה ספירת הבינה⁵⁴ עלמא דחירו⁵⁵ (=עולם
 החירות), ואולי יש לומר, שכיוון שבינה היא מקור
 ושורש הגבורות⁵⁶, נבע ממנה ענין של "אתהפכא" בנס
 של "למכה מצרים בכוריהם", מפני שאין הדינים
 נמתקים אלא בשורשם⁵⁷, ולפיכך נבעה מן ה"שבת"
 שביתה מן המזיקין באופן של "גדול" – הפיכת⁵⁸
 המזיקין למסייעים לקדושה⁵⁹.
 יש צורך בהסבר זה, למרות שמהות השבת היא
 שביתה מן המזיקין, אך זה יתגלה רק לעתיד לבוא,
 כאשר תהיה שבת ומנוחה לחיי העולמים, ואילו לפני
 כן "האתהפכא" של שבת היא רק ב"קליפות נוגה"⁶⁰,
 ועל-אחת-כמה-הוכמה בתקופה שישראל עדיין היו
 במצרים, לפני הציווי על שמירת שבת, לפני שהיא
 השפיעה בגלוי.

ויש לומר שעל-ידי-זה יובן תוכנו של שבת הגדול.
 כדי להבין זאת יש להקדים ולומר, שאת כוונת
 הציווי "בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית
 אבות..."⁶¹, אשר הביא ל"מכה מצרים בכוריהם", ניתן
 להבין בשתי דרכים:
 (א) לקיחת השה בעשור לחודש וניסי שבת הגדול
 לא היוו רק הכנה להקרבת הפסח ב"ד ניסן ולגאולת
 מצרים שלאחריו, אלא היתה להם מטרה בפני עצמה⁴⁹.
 (ב) מטרת לקיחת השה וכו' היתה רק כהכנה
 להקרבת הפסח ולגאולת מצרים⁵⁰.
 באופן דומה ניתן לומר ברוחניותם של הענינים:
 הניסים של שבת הגדול באו רק כהכנה ל"נגלה עליהם:
 מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא בכבודו
 ובעצמו", אשר הביא ליציאת מצרים, או שהיתה בענין
 זה משמעות בפני עצמה.
 לפיכך, כאשר מסביר אדמו"ר הזקן על שבת הגדול,
 הוא אומר "שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים..."
 וכיוון שט"ו בניסן היה בה' בשבת א"כ עשרה בניסן
 היה בשבת, ובכך הוא מציין שהענין של "בעשור
 לחודש הזה" בא כתוצאה של "בה' בשבת יצאו ישראל
 ממצרים..."⁵¹.

ט.

אתהפכא חשוכא לנהורא

לפי האמור לעיל, שהנס של שבת הגדול הוא

אמור שם. וראה יהל אור שם (ע' תרלג).
 (55) ראה לקו"ת אמור שם, ג. ר"ה ס, ב. וש"נ.
 (56) תניא פ"ג. וראה זח"ב קעה, ב.
 (57) תניא פל"א. אגה"ק סכ"ב (קלה, א). וראה לקולו"צ שבערה
 59.
 (58) ראה יהל אור שם (ע' של. תרלא. תרלג) שגם בפסח נאמר
 תשבתו, השבתת המזיקין, ואדם יוצא יד"ח רק בדבר שיכול לבוא לידי
 חימוץ ושומרו מחימוץ כו'. ועיי"ז ממתקים דינים, עיי"ש.
 (59) ועפ"ז תובן השיכות דשבת הגדול לפ' מצורע* כי גם התיקון
 והתשובה דמצורע הוא ענין "אתהפכא" ובאופן של "והובא אל הכהן"
 – המתקת הגבורות בשרשן (ראה לקו"ת פרשתנו כה, ב. לקוטי לוי"צ לזהר
 ח"א ע' רד. תורת לוי"צ ע' קצד).
 וראה לקו"ת [התמורגס] ח"ז ע' 108 ואילך, דאולי י"ל דקביעת שם
 הסדרה, פרשה בתורה – "מצורע" – ככלל הדפוסים וכו' – הו"ע
 דאתהפכא.
 (60) יהל אור שם (ע' שכת, תרלא. מים רבים שם פקס"ב) – משא"כ
 לעת"ל תהי"ג גם בגקה"ט, והרי למכה מצרים בכוריהם כו' הוא אתהפכא
 – בנוגע לפעולה – בגקה"ט.

(49) וע"ד מרז"ל (מכילתא ופרש"י בא יב, ו) דזה שהי' לקיחתו בעשור
 הוא שיהי' להם זכות שיצאו ממצרים.
 (50) וכמו שהוא ע"פ הטעם שקודם השחיטה טעון ביקור ד' ימים
 (פסחים צו, א). אבל לאידך, זה שנצטוו ליקחו מעשור, שאינו בפסח דורות
 (כבגמרא שם. ומכילתא עה"כ בעשור לחודש יב, ג) והי' לכם למשמרת
 (שם, ו), משמע שגם ענין בפ"ע הוא, כאופן הא' שבפנים (וכמכילתא
 ופרש"י שבערה הקודמת).
 (51) וע"ד התירוץ ע"ז שאומרים "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה
 על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ", אף שנצטוו על
 המצות קודם לזה (שמות יב) – הקב"ה ציום לעשות המצה לזכרון הפלא
 שהוא עתיד לעשות להם, וכן נצטוו בפסח ע"ש ופסח ה' קודם מעשה
 הנס (ז"פ, שבה"ל, אבודרהם ולקו"ת צו סד"ה להבין מ"ש בהגדה –
 הובאו בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים קה"ת) ע' ל.
 (52) ראה פירוש שער ערה"כ פכ"א ע' שבת. לקו"ת אמור (לו, ב).
 סידור ד"ה מזמור שיר ליום השבת (קפז, ג ואילך). יהל אור שם (ס"ע
 תרכו ואילך). ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד שם. ובכ"מ.
 (53) ראה סידור ד, סע"ב ואילך, ה, סע"א ואילך, אמ"ב שער הציצית
 פ"ג ופ"ו. וראה לקו"ת שלח מה, סע"ב ואילך. ובכ"מ.
 (54) וכמבואר בענין שרק פסח נקרא (ממחרת) השבת. ראה לקו"ת

13 הרע של עבודה־זרה⁶⁵) והוא דבק במצוות.
 14 ובאופן כללי: "משכו" הוא קו של "סור מרע",
 15 "ויקחו לכם" הוא הקו של "ועשה טוב".
 16 כאשר יהודי יעבוד עבודה זאת בעוצמה ובמסירות
 17 הדרושים, וישפיע גם על יהודי אחר לנהוג כך
 18 (בהתחילו בבני ביתו – "ויקחו להם איש שה לבית
 19 אבות") על־ידי־זרה הוא יצליח להשפיע גם על העולם
 20 שמחוצה לו, ועל אומות העולם, עד שבכוריהם ידרשו
 21 בתוקף את טובת ישראל – ו"כימי צאתך מארץ
 22 מצרים"⁶⁶, עוד בהיותם בגלות נעשה נס גדול.
 23 ויהודים מתכוננים ל"אראנו נפלאות" – בנערנו
 24 ובזקנינו בבנינו ובכנותינו...⁶⁷ לא תשאר פרסה⁶⁸ –
 25 השתחררות מהגלות בגאולה האמיתית והשלמה על־
 26 ידי משיח צדקנו בקרוב ממש.
 (משיחת ש"פ צו, שבת הגדול תשל"ה)

י.
 העבודה הרוחנית של כל יהודי בהתאם לאמור
 לעיל
 1 ידוע פירושו של האריז"ל⁶¹ לפסוק "והימים האלה
 2 נזכרים ונעשים", שכאשר הזכירה היא כראוי, מגיעים
 3 גם לידי "ונעשים":
 4 למרות שעתה אנו עדיין שרויים במצב של "אכתי
 5 עבדי דאחשורוש"⁶² (=עדיין עבדי אחשורוש) ושרויים
 6 בחושך כפול ומכופל, בדומה למצב של בני ישראל
 7 במצרים בזמן שבת הגדול,
 8 יכול כל יהודי, על ידי עבודה של "משכו וקחו
 9 לכם..."⁶³, כפי שמוסבר על כך במכילתא⁶³ "משכו
 10 מעבודה־זרה והדבקו במצוות", שהוא מתרחק מכל
 11 עבודה שהיא "זרה לו"⁶⁴ (שהרי לעבודה־זרה כפשוטה
 12 אין לשום יהודי קשר, במיוחד לאחר שסולק יצר

(65) יומא סט, ב. סנהדרין סד, א.
 (66) מיכה ז, טו.
 (67) בא י, ט.
 (68) שם י, כו.

(61) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד
 (להחיד"א) פכ"ט.
 (62) מגילה יד, א.
 (63) עה"פ (יב, כא). ועד"ז שם, ו ובפרש"י.
 (64) ראה ב"ב קי, א.

אגרות קודש

בי"ה, ד' ניסן תשל"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה להמכתבים: מובן שמכאן אי"א לתווך בהחילוקי דעות שבין עסקני אני"ש ש"י באהקת"ו,
 כיון שצ"ל שמיעת כל הסברות והדעות והמענות וכו',

ולכן עליהם – על אתר – להשתדל להתדבר ביניהם ככל האפשרי. בהעניינים שלא יבואו לדעה
 אחת – להשתדל לחלק הפעולות ביניהם, ופשיטא להיות כאו"א עינו טובה ונהנית מהצלחת רעהו
 בפעולותיו הוא.

כשא"א, מאיזו סיבה שתהי' – לקלוט התלמיד(ה) או העולה בכרם חב"ד – פשיטא שיש
 לעוזרם שיוקלטו במוסדות חרדיים אחרים.

פשיטא – שכל פעולה בנוגע ליר"ש ותומ"צ וכו' וכו' טובה ונחוצה היא, אלא, ככתבי מאז לא
יכנסו לחובות, וכבר הי' מעשה אצל אחרים וכו' און מהאָט זיך, ל"ע גוט אָפגעברייט ויצא שחרם כו', וד"ל.

כן לא יכנסו אני"ש ש"י למפלגות. וד"ל.

בברכת הצלחה בעבוה"ק,

מ. שניאורסאהן

בטח למותר להעיר על משי"נ ותשועה ברוב יועץ ואמוחז"ל במשנתם אל תהי דן יחידי שאין דן
 יחידי אלא אחד.

דתפארת גבוה מהיכל אהבה דחסד, כי נחלת יעקב היא נחלה בלי מצרים¹⁰, ותורה בעיקר שייכה לתפארת כמ"ש¹¹ ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל.

ויעקב קראה בית¹², שזה בחי' יותר גבוה ממה שאברהם קראה הר, בפסחים דף פ"ח, וכתיב¹³ לבית יעקב אשר פדה את אברהם. הרי שיעקב תפארת פודה את אברהם חסד ולא בהיפך.

וכתיב לבית יעקב, בית דוקא, הוא מה שיעקב קראה בית.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד ערב

בראשית כח, כא: וְשָׁכַתִּי בְשָׁלוֹם* אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים:

ט

בכל א' מהאבות כתוב שלום, ורמז לזה בגי' בשמותיהם ושנותיהם

בהאבות מצינו שכתוב בהם בכל אחד שלום, באברהם ואתה תבוא כו' בשלום¹⁴, ביצחק וילכו מאתו בשלום¹⁵, ביעקב ושכתי בשלום. ומספר שמותיהם אברהם יצחק יעקב¹⁶ עם מספר שנותיהם¹⁷ קע"ה ק"פ קמ"ז הוא מספר ג' פעמים שלום¹⁸ עם י"ב אותיותיהם במכוון.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד נו

(10) ראה שבת קיח: לא כאברהם שכתוב בו (בראשית יג, יז) קום התהלך בארץ לארכה וגו', ולא כיצחק שכתוב בו (שם כו, ג) כי לך ולורעך אתן את כל הארצות האל, אלא ביעקב שכתוב בו (שם כח, יד) ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה. ראה לקוטי שיחות חלק ל' פרשת יצא עמוד 125 ואילך. חלק טו עמוד 226 ואילך.

(11) תהלים עח, ה. בכמה מקומות בלקוטי לוי יצחק מציין למאחז"ל (בפרשת נח) והתפארת זו מתן תורה. ותפארת הוא בחי' יעקב. ראה גם לקמן סימן קסו.

(12) פסחים פח. אברהם קראו הר בהר ה' יראה" (בראשית כב, יד), יצחק קראו שדה ויצא יצחק לשוב בשדה" (בראשית כד, טג), ויעקב קראו בית אין זה כי אם בית אלקים" (בראשית כח, יז).

(13) ישעי' כט, כב. (14) בראשית טו, טו. (15) שם כו, לא.

(16) אברהם (בגי' 248), + יצחק (208), + יעקב (182), + קעה (175), + קפ (180), + קמז (147) = 1140.

(17) אברהם חי קע"ה שנה — בראשית כה, ז. יצחק חי ק"פ שנה — שם לה, כח. יעקב חי קמז שנה — שם מז, כח.

(18) ג' פעמים שלום (3 12 + 1128 = 376 d אותיות דג') פעמים שלום" = 1140.

(* ראה לקמן סימן עה.

בראשית כח, יז: וַיִּרְא וַיֹּאמֶר מַה־נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה יִשְׁעַר הַשָּׁמַיִם:

ח

ביאור, מדת תפארת" בחי' יעקב, שייך לחסד יותר מגבורה, ועוד זאת כי תפארת גבוה מחסד, וזהו שרק יעקב קראו בית" (פסחים פח.)

הנה תפארת¹ שייך לחסד יותר מלגבורה. וכמו שיעקב — תפארת, שייך לאברהם — חסד, יותר מליצחק — גבורה. וכמו שביעקב כתיב בריש פרשת ויצא² על אברהם אביך ועל יצחק לא כתיב אביך. וכן בג' הפסוקים³ ויסע ויבא ויט שמהם יוצא שם ע"ב, הפסוק ויט הוא בסדר ישר כמו הפסוק ויסע, ולא בסדר הפוך כמו הפסוק ויבא.

וכן בג' ענפי ההדס⁴ שהם לנגד חסד גבורה תפארת, ג' האבות. ההדס האמצעי נוטה⁵ יותר לימין חסד מלשמאל גבורה.

ועוד⁶, כי תפארת גבוה מחסד, כמו בג' ההדסים ההדס האמצעי גבוה מהימני וכן בהיכלות היכל הרצון

(1) ראה עוד בזה לעיל סימן ה. ו. ז. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' בראשית-תולדות סימן סב. עט. קטז. כגג. ר. רא הערה 21.

(2) ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. ביאורי זהר האדמו"ר האמצעי כט, ג. מובא לקמן סימן טז הערה 6.

(3) כמ"ש (מיכה ז, כ) חסד לאברהם". ראה גם זהר חלק א' דף מז, ב. תניא — אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. ושי"ג.

(4) ראה פרדס שער (כג) הכינויים פ"ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרושיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד. לקוטי שיחות חלק ה' עמוד 357 ואילך. חלק כ' עמוד 101 ואילך.

(5) בראשית כח, יג אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק". (ראה גם לעיל סימן ו).

(6) שמות יד, פסוקים יט, כ, כא. ראה סוכה דף מה ע"א רש"י ד"ה אני והו. קהלת יעקב ערך ע"ב. דיש בכל הג' פסוקים אלו ע"ב אותיות, סך הכל רי"ו אותיות, ומצרפין ג' אותיות ביחד — אות א' מכל פסוק — וחושבין האותיות בפסוק יט ויסע" בסדר ישר (חסד), ובפסוק כ' ויבא" בסדר הפוך למפרע (בחי' גבורה), ובפסוק כא ויט" בסדר ישר (תפארת), ומצרפין כל ג' אותיות ביחד, והם עב" שמות ע"ש. תורת מנחם — ספר המאמרים ה'תשח"י עמוד שיא"ב. תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ח חלק א עמוד 591 הערה 45.

(7) ראה פרי עץ חיים שער הלולב פ"א.

(8) ראה סידור עם דא"ח מאדמו"ר הזקן עמוד ריד דיני לולב ז"ל. ויהיה ג' הדסים אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באמצע השדרה נוטה קצת לימין".

(9) מבאר, דבחי' תפארת", לא רק שהוא נוטה לבחי' חסד, אלא שהוא למעלה וגבוה מחסד.

יד, ב – זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל-הכהן

א. מה שמו [של משיח] דבי רבי שילא אמרי שילה שמו שנאמר (בראשית מט, י) עד כי יבא שילה דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו שנאמר (תהלים עב, יז) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו דבי רבי חנינה אמר חנינה שמו שנאמר (ירמ' טז, יג) אשר לא אתן לכם חנינה ויש אומרים מנחם בן חזקי' שמו שנאמר (איכה א, טז) כי רחק ממני מנחם משיב נפשי.

ורבנן אמרי חיוורא דבי רבי שמו שנאמר (ישעי' נג, ה) אכן חליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעוונה.

סנהדרין ז, ב

הצרעת הוא היפך והפסד אל האדם והוא נחשב כמת, ומפני כי המשיח מתנגד אליו העולם הגשמי הטבעי, ולכך אמרו ז"ל שהוא יושב בין עניים סובלי חלאים.

וז"ש כאן חיוורא דבי ר' שמו כי הצרעת הוא ההפסד שבא על אשר הוא בבית רבי, אינו בשביל מזגו הרע אשר בשביל זה בא הצרעת, רק בשביל שכל ענינו דבק בתורה השכלית אשר התורה השכלית מתנגד אליו העולם הגשמי עד שיש העדר אל השכל מצד עולם הגשמי.

ולכך רגיל שיהי' הצרעת במי שהוא בבית רבי שבק בתורה ובחכמה. כי הצרעת הוא העדר והפסד, ושייך זה ביותר אל אשר כל דביקותו בשכל. ואף כי התורה בודאי היא חיים, אבל מצד עה"ז הגשמי יש לשכל התנגדות.

ולכך רבנן שהם בכלי השכל אומרים כי שמו חיוורא דבי ר', כי יהי' למשיח מעלת השכל העליון ובשביל כך מתנגד לו עולם הגשמי הטבעי, ומצד הזה מתיחס אליו הצרעת שהוא הפסד והעדר מצד עה"ז, ולכך רבנן אמרי חיוורא דבי ר' שמו והבן הדברים אלו מאוד.

ועוד יש לך לדעת כי הצרעת הוא דבר חוץ למנהגו של עולם כאשר ידוע מענין הצרעת, ולכך נאמר על אשר בו הצרעת (ויקרא יג) בדד ישב מוחץ למחנה שמוזה תראה כי הוא חוצה לגמרי. ולכך מי שהוא בבית דבי ר' אשר כל ענינו דבק בחכמה עליונה שהיא חוץ לעולם הטבע ומנהגו של עולם, לכך דבק בו חיוורא הוא הצרעת אשר הוא ג"כ חוץ לעולם הטבע. וז"ש חיוורא דבי ר' שמו, כי מפני שהמשיח יהי' בו השכל והחכמה העליונה שהוא חוץ לטבע ומנהגו של עולם, לכך נמשך אחר זה חיוורא דבי ר'.

חדושי מהר"ל שם

פתח (ויקרא א, ב) אדם על גלגול א"דם ד"דוד מ"שיח, כי יהי' בעור בשרו שאת (ישעי' נג, ה) אכן חליינו הוא נשא, גם דוד במעשה של בת שבע נצטרע ששה חדשים (עי' יומא כב) לכן אמר (תהלים כב, ז) ואנכי תולעת ולא

איש שהתולעת ברי' שאין לה עצם אינה חי' רק ששה חדשים לבד וכל חי' תולעת אנכי לא איש שהי' חשוב כמת והי' מצורע. ז"ש זאת תהי' לעתיד לבוא המצורע הידוע שהוא משיח, ביום טהרתו, שני ציפורין הם סוד שני משיחין חיות ממש כי תוצא הארץ נפש חי' זה רוח של משיח שבא מאדה"ר.

מגלה עמוקות

יש ד' שמות למשיח, כדאיתא בסנהדרין דצ"ח, דבי ר' שילא אמרי שילה שמו, שנא' עד כי יבוא שילה, דברי ר' ינאי אמרי ינון שמו, שנאמר יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו. דבי ר' חנינה אמרי חנינה שמו שנאמר אשר לא אתן לכם חנינה, וי"א מנחם בן חזקי' שמו שנאמר כי רחק ממני מנחם משיב נפשי.

(וראי' על בן חזקי' י"ל כי ר"ת מנחם משיב נפשי גימט' חזקי' וס"ת גימט' בן).

הרי שיש ד' דעות בשמו איך הוא.

ומה שבמד"ר איכה פסוק (איכה א, טז) כי רחק ממני מנחם משיב נפשי, יש עוד דעות דצמח שמו, והוי' שמו, הנה הדעה דצמח שמו הוא כמו הדעה דמנחם שמו, כדאיתא במד"ר שם, דחושבנ' דדין כחושבנ' דדין.

והדעה דהוי' שמו הוא ע"ד הדעה דינון שמו, וכמ"ש במהרש"א כאן.

והדעה דרבנן בגמרא דסנהדרין דחיוורא דבי רבי שמו, הפירוש הוא שהוא מעונה בצרעת כמ"ש נגוע מוכה כו', אבל לא שזהו שמו, רק הענין שהוא מוכה בצרעת.

והדעה שבמד"ר שם דדוד שמי', הפירוש שהוא אתא מבית דוד.

וכל הדעות אמת הם, ואלו ואלו דא"ת. וכל הד' שמות נרמזו בשם משיח, שהוא ר"ת מנחם, שילה, ינון, חנינה.

לקוטי לוי יצחק, פסחים ע' קו, פניני לוי יצחק על התורה

ב. וידבר ה' אל משה ואל אהרן וגו' כי תבאו אל ארץ כנען וגו'. למה נזכר כאן אהרן, בשלמא אם הי' אומר דברו אל בני ישראל כי תבואו וגו' הי' צודק הדבור לבאים שהם ישראל, אבל אומרו אל משה אל אהרן כי תבאו, והם אינם באים לא יצדק בהם כי תבאו, וגם אשר אני נתן לכם לאחוזת ולא נתנה להם ולא לזרעם שהלויים אין להם חלק בארץ, שנאמר לא יהי' לכהנים הלויים חלק ונחלה וגו'.

ואפשר לומר כי תבאו מכאן לתחיית המתים מן התורה שעתידין לבא בזמן התחייה.

שפתי כהן

♦ יום ראשון ב' ניסן ♦

יד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) זֹאת תְּהִי־הַתּוֹרַת הַמְצֻרֶעַ בְּיוֹם טְהַרְתּוֹ וְהוֹבֵא

ב דָּא תְּהִי אֲרִימָא דְסִגְרִיא דְסִגְרִיא בְּיוֹמָא דְדְכוּתָהּ
וְיִתְחִי לְתוֹת פְּהִנָּא:

אֶל־הַכֹּהֵן:

כ"ט - זֹאת תְּהִי־הַתּוֹרַת הַמְצֻרֶעַ וְגו' (מגילה כא) מלמד, שאין מטְהַרִּין אותו בלילה.

~ נקודות משיחות קודש ~ יעוין לקוטר שיחות חלק יב, עמוד 78 - מתוך 'לקראת שבת'

הלימוד המיוחד שטהרת המצורע נעשית ביום

זאת תהיה תורת המצורע ביום טְהַרְתּוֹ

זאת תהיה תורת המצורע וְגו', מלמד שאין מטְהַרִּין אותו בלילה (יד, ב. ובפירוש רש"י)

והקשו במפרשים: מדוע הצרכנו ללימוד מיוחד שאין מטְהַרִּין המצורע בלילה, והרי טְהַרְתּוֹ המצורע כוללת הבאת קרבן, ואין מקריבים קרבנות בלילה, כדַרְשִׁינן ב'תורת כהנים' על הפסוק (צו ז, לח) "ביום צותו" - שכל הקרבנות פְּשִׁים רק ביום.

ויש לומר שבפשוטו הכתובים, אין תיבת יום שוללת הלילה, וכדַרְשִׁינן במעשה בראשית "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". ועוד, שעל מפת בכורות שהיתה בלילה, כתוב "ביום הכותי כל בכור". ואם כן בַּדְרָךְ הפשט, שהיא דְרָכּוֹ שֶׁל רש"י, אין מקום ללימוד מ"ביום צותו", ולכן הוצרך רש"י ללימוד מיוחד בפרשת המצורע.

וידויק שפיר מהא שבדבור-המתחיל, מעתיק רש"י התיבות "זאת תהיה תורת המצורע", ואילו לתיבת "ביום" (שלא כדאורז מונה נלמד שאין מטְהַרִּין בלילה) רומז רש"י ב"וגו" - כִּינּוּן שֶׁפִּנָּ"ל, מתבת "ביום" לבדה אין ללמוד (בפשוטו של מקרא) שאינו בלילה. ורק שפסוק זה נתיחד, שבו נדרשות כל התיבות למשמעותם המיוחדת, ולכן נדרשת גם תיבת "ביום" כאן ל"ביום ולא בלילה". [ויעוין בפנים השיחה הדיוקים בשאר התיבות].

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטר שיחות חלק ז, עמוד 100 - מתוך 'לקראת שבת'

גם הנמוך ביותר מובא אל הכהן

זאת תהיה תורת המצורע . . והובא אל-הכהן: ויצא הכהן אל-מחויץ למחנה (יד, ב"ב)

ולכאורה צריך ביאור לשון הכתוב "והובא אל הכהן", שהרי נאסר על המצורע להכנס למחנה ישראל, והיאך יבוא אל הכהן, ואכן המשפך הכתוב הוא "ויצא הכהן" - שבא אל המצורע "מחויץ למחנה". כן צריך ביאור הלשון "והובא", ולא נכתב "ובא".

והביאור בזה בַּדְרָךְ החסידות:

עונשו של המצורע לישב בַּדָּךְ מחויץ למחנה, מגיע מחמת חטאו החמור שדַבֵּר לשון-הרע (רש"י תזריע יג, מו), ואם כן הימצאותו מחויץ למחנה היא מחמת שבַּדְרָגְתּוֹ הרוחנית נמצא הוא מחויץ לגבול הקדושה. וגם על יהודי הנמצא במצב

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

שָׁבַץ אֶלָּא בְּגֵדֵי כְהוֹנָה שְׁנָאֲמַר (שמות כח טז) וְשִׁבְצָתָהּ הַכְּתָנֶת שֶׁשׁ, וְדוֹאֵג שְׁאֲמַרו בְּטָרַד מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֲמַר (תהלים נב ז) גַּם אֵל יִתְצַדֵּךְ לְנִצְחָ וְגו' (תנחומא ג). וְעוֹד מְצִינּוֹ שֶׁקָּשָׁה לְשׁוֹן הָרַע מֵעֲבוּדָה וְרָה וְגִילּוֹי עֲבָרִיּוֹת וּשְׁפִיכוֹת דְּמַיִם, כְּדֵאיִתָּא בְּעֲרֻכִין (טו):
וְהוֹבֵא אֶל הַכֹּהֵן, קְרִי בִּיהַּ וְהוּא בָּא. שְׁאִין לוֹ מִי וְבִיאָנוּ שֶׁהַכֹּל בְּדָלִים וּמִתְרַחֲקִין מִמֶּנּוּ, שְׁנָאֲמַר (לעיל יג מו) בְּדָךְ יֵשֵׁב מִחוּץ לְמַחֲנֵה מוֹשְׁבוֹ (תנחומא ג, תורה ג

עַסַּק בְּתוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא רְפוּאָתוֹ שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע, שְׁנָאֲמַר (שם טו ד) מִרְפָּא לְשׁוֹן עַץ חַיִּים, שֶׁעַל יְדֵי שְׁהוּא עוֹסַק בְּתוֹרָה הוּא נִמְנָע מִלְשׁוֹן הָרַע. וְקָשָׁה לְשׁוֹן הָרַע מִשְׁפִּיכוֹת דְּמַיִם, שֶׁהַרֹּצֵחַ הוֹרֵג נֶפֶשׁ אַחַת, וְהַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע הוֹרֵג שְׁלֹשָׁה, הָאוּמְרוֹ וְהַמְקַבְּלוֹ וְהַנְּאָמַר עֲלָיו, כִּמוֹ שֶׁמְצִינּוֹ בְּדוֹאֵג שֶׁנִּהְיָה אֲנָשִׁי נוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים שְׁנָאֲמַר עֲלֵיהֶם לְשׁוֹן הָרַע (שמואל א' כב), וְשֶׁאוּל שֶׁקַּבְּלוֹ נִדְרַג בְּאוֹתוֹ עוֹן, שְׁנָאֲמַר (שמואל ב' א ט) עֲמַד נָא וּמִתְנַנֵּי כִּי אֶחְזֹנִי הַשְּׁבָץ, וְאִין

יד (ב) זֹאת תְּהִי־הָהָה. מִכָּאן שֶׁמְכוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל לומר דַּעַל לְשׁוֹן הָרַע נִגְעִים בָּאִים, הַמְצֻרֶעַ קְרִי בִּיהַּ הַמּוֹצִיא שֶׁם רַע (ערכין טו). וְגַם מְצִינּוֹ אֲרַבְעָה שְׁנִטְרָדוּ מִן הָעוֹלָם עַל יְדֵי לְשׁוֹנָם, בְּלַעַם דוֹאֵג וְאַחִיתוֹפֵל וְגִיחֹזִי וְכו', כְּדֵאיִתָּא בְּחֻלְק (ראה סנהדרין ז, תנחומא א). וְגַם אֵלוֹ אִין לְהֶם חֻלְק לְעוֹלָם הַבָּא (סנהדרין שם). וְגַם כְּתִיב (קהלת ה טז) אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחִטִּיא אֶת בְּשָׂרְךָ, בְּמֵאִי, בְּצַרְעַת (תנחומא א). וְעוֹד כְּתִיב (משלי יח כב) מוֹת וְחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן, מוֹת אִם סָפַר לְשׁוֹן הָרַע, וְחַיִּים אִם

שיעור יומי ליום ראשון ב' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יד - פרשת מצורע

פְּנֵה, מִבְּטִיחָה הַתּוֹרָה שֶׁסּוֹפוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶהוּ הַרְמָז בְּלִשׁוֹן "וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן" - שְׁמִשְׁמָעוּתוֹ שִׁיבָא בְּעַל-כּוֹרְחוֹ, דְּכִינּוּן שְׁהַקְבֵּ"ה יַעֲרָה עֲלָיו רוּחַ מְמָרוֹם, וְדָאֵי שִׁישׁוּב אֶל הַמִּחְנָה.
וְכִינּוּן שֶׁסּוֹף-כָּל-סוֹף רְצוֹן ה' הוּא שְׁתַּהֲיֶה הַתְּשׁוּבָה מִפְּנִימִיּוּתוֹ שֶׁל הַמְּצוֹרֵעַ, לְכַף נֶאֱמַר "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן", שְׂאֵף שְׁתַּחֲלַת הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה מִלְּמַעְלָה, הַמְּרוֹמָמֶת אֶת הַמְּצוֹרֵעַ "אֶל הַכֹּהֵן", הִרִי שְׁהַעֲבֹדָה אַחֲרֵיכֶם הִיא לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַקְּדוּשָׁה "הַחֻצָּה", לְדַרְגַּת הָאָדָם כְּפִי שֶׁהוּא מְצַד־עֲצָמוֹ, וְזֶהוּ הַרְמָז בְּכַף שֶׁהַכֹּהֵן יוֹצֵא אֶל הַמְּצוֹרֵעַ.

(ג) וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל-מַחֻיץ לְמַחְנֶה וּרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
נִרְפָּא נִגְעֵי-הַצָּרַעַת מִן-הַצְּרוּעַ:
ג' וַיִּפְקֹד פְּהֵנָא לְמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וַיַּחֲזִי
פְּהֵנָא וְהָא אֲתַסִּי מִכְּתֵשׁ סְגִירוּתָא מִן
סְגִירָא:

כ"ט - אֶל-מַחֻיץ לְמַחְנֶה • חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחְנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלַּח שָׁם בִּימֵי חִלוּטוֹ.

(ד) וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן וְלָקַח לְמִטְהָר שְׁתֵּי-צַפְרִים חִיּוֹת
מִהָרוֹת וַעֲץ אֲרָז וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאֹזֹב:
ד' וַיִּפְקֹד פְּהֵנָא וַיִּסַּב לְמַדְפֵּי תְּרִמִּין צַפְרִין
חִיּוֹן דְּכִנּוּ וְאָעָא דְאֲרֹז וַיִּצְבַּע זְהוּרִי
וְאֹזֹבָא:

כ"י - חִיּוֹת • (חולין קמא) פָּרֹט לְטָרְפוֹת. טְהוֹרוֹת • פָּרֹט לְעוֹף טָמֵא. לְפִי שֶׁהַנִּגְעִים בָּאִין עַל לְשׁוֹן הָרֶע (ערכין טו),
שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה פֶטְפוּטֵי דְבָרִים, לְפִיכֶךָ הִזְקִינוּ לְטְהָרְתוֹ צַפְרִים, שְׁמִפְּטָטִין תָּמִיד בְּצַפְצוּף קוֹל. וַעֲץ אֲרָז •
לְפִי שֶׁהַנִּגְעִים בָּאִין עַל גְּסוֹת הָרִית. וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאֹזֹב • מַה תִּפְקְדוּ וַיִּתְרַפֵּא? יִשְׁפִּיל עֲצָמוֹ מִגְּאוּתוֹ
כְּתוֹלַעַת וּכְאֹזֹב. עֵץ אֲרָז • מְקַל שֶׁל אֲרָז. וּשְׁנֵי תוֹלַעַת • לְשׁוֹן שֶׁל צְמֵר צְבוּעַ זְהוּרִית (ב"מ כ"ט).

(ה) וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן וְשַׁחַט אֶת-הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל-פְּלִי
חֲרָשׁ עַל-מִים חַיִּים:
ה' וַיִּפְקֹד פְּהֵנָא וַיִּכּוֹס יַת צַפְרָא חֲדָא לְמָאן
דְּחִסְפָּא עַל מֵי מְבוּעַ:

כ"י - עַל-מִים חַיִּים • נוֹתֵן אוֹתָם תַּחֲלָה בְּכָלִי, כְּדִי שִׁיחַא דָם צְפוֹר נִפְרַ בְּהֵם, וְכִמְהָ הֵן? רַבִּיעִית.

(ו) אֶת-הַצִּפּוֹר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת-עֵץ הָאֲרָז
וְאֶת-שְׁנֵי הַתוֹלַעַת וְאֶת-הָאֹזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת
הַצִּפּוֹר הַחַיָּה בְּדָם הַצִּפּוֹר הַשֹּׁחֲטָה עַל הַמִּים הַחַיִּים:
וַיֵּת צַפְרָא חֲדָא וַיִּסַּב לְמַה וַיֵּת אָעָא דְאֲרֹז
וַיֵּת צְבוּעַ זְהוּרִי וַיֵּת אֹזֹבָא וַיִּטְבּוֹל וְתַהוֹן
וַיֵּת צַפְרָא חֲדָא בְּדָמָא דְצַפְרָא דְנִכְסִיא עַל
מֵי מְבוּעַ:

כ"י - אֶת-הַצִּפּוֹר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ • מְלַמֵּד שֶׁאִינוּ אוֹגְדִה עִמָּהֶם, אֲלֵא מִפְּרִישָׁה לְעֲצָמָה, אֲבָל הַעֵץ וְהָאֹזֹב
כְּרוּכִים יַחַד בְּלִשׁוֹן הַזְהוּרִית, כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר: "וְאֶת-עֵץ הָאֲרָז וְאֶת-שְׁנֵי הַתוֹלַעַת וְאֶת-הָאֹזֹב", קִיחָה אַחַת
לְשִׁלְשָׁתָן. יְכוּל, כְּשֵׁם שֶׁאִינָה בְּכָלֵל אֲגִדָּה, כֵּן לֹא תִּהְיֶה בְּכָלֵל טְבִילָה? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת
הַצִּפּוֹר הַחַיָּה", הַחֲזִיר אֶת הַצִּפּוֹר לְכָלֵל טְבִילָה.

(ז) וְהָיָה עַל הַמִּטְהָר מִן-הַצָּרַעַת שִׁבְעַת פְּעָמִים
וְטִהְרוּ וְשִׁלַּח אֶת-הַצִּפּוֹר הַחַיָּה עַל-פְּנֵי הַשִּׁחָה:
ז' וַיִּנְדִי עַל דְּמַדְפֵּי מִן סְגִירוּתָא שְׁבַע זְמַנִּין
וַיִּדְבְּקֶנָה וַיִּשְׁלַח יַת צַפְרָא חֲדָא עַל אֲפִי
חֲקָלָא:

(ח) וְכַבֵּם הַמִּטְהָר אֶת-בְּגָדָיו וְגִלְחָה אֶת-כָּל-שְׁעָרוֹ
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטִהַר וְאַחַר יָבֹא אֶל-הַמִּחְנֶה וַיֵּשֶׁב
מַחֻיץ לְאַהֲלוֹ שִׁבְעַת יָמִים:
ח' וַיִּצְבַּע דְּמַדְפֵּי יַת לְבוּשׁוֹהֵי וַיִּגְלַח יַת כָּל
שְׁעָרָה וַיִּנְחִי בְּמֵאָה וַיִּנְדִי וַיִּכְתֹּר כֵּן יַעֲוֹל
לְמִשְׁרִיתָא וַיִּתֵּב מִבְּרָא לְמִשְׁכְּנָה שְׁבַע
יּוֹמִין:

כ"י - וַיֵּשֶׁב מַחֻיץ לְאַהֲלוֹ • (ת"כ, חולין קמא) מְלַמֵּד שֶׁאֲסוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטְהָה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ד) וְלָקַח לְמִטְהָר שְׁתֵּי צַפְרִים. הוּא שׁוֹחֲט אַחַת וּמְשַׁלַּח אַחַת, לּוֹמַר שְׂאֵם
יַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה פֶטְיִט וְכו' (ערכין טו): תורה ה
לְמַה שׁוֹחֲט אַחַת וּמְשַׁלַּח אַחַת, לּוֹמַר שְׂאֵם (תנחומא א): תורה ו

ט ויהי כיומא שביעאה יגלח ית כל שערה
ית רישה וית דקנה וית גביני עינוהי וית כל
שערה יגלח ויצבע ית לבושהי ונסחי ית
בסרה כמאי וידיכי :

(ט) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את
ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת כל שערו
יגלח וכבש את בגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר:

כ"ט • את כל-שערו וגו' • כלל ופרט וכלל, להביא כל מקום פנוס שער ונראה.

י וביומא תמינאה יסב תרין אמרין שלמין
ואמרתא חדא בת שתא שלמתא ותלתא
עסרונין סלתא מנחתא דפילא כמשח ולגא
חד דמשחא :

(י) וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה
אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרנים סלת
מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן:

כ"י • וכבשה אחת • לחטאת. ושלשה עשרנים • לנספי שלשה כבשים הללו, שחטאתו ואשמו של מצרע
טעונין נסכים (סוטה יז). ולג אחד שמן • להזות עליו שבע ולתן ממנו על תנוף אונן ומתן בהונות.

יא ויקים כהנא דמדפי ית גברא דמדפי
ותהון קדם יי בתרע משפן זמנא :

(יא) והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר
ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד:

כ"י • לפני ה' • (מנחות צא. כלים פ"א) בשער נקנור ולא בעזרה עצמה, לפי שהוא מחסר כפורים.

יב ויסב כהנא ית אמרא חדא ויקרב תת
לאשמא וית לגא דמשחא וארים ותהון
ארמא קדם יי :

(יב) ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אתו
לאשם ואת לג השמן והניף אתם תנופה לפני
יהוה:

כ"י • והקריב אתו לאשם • יקריבנו לתוך העזרה לשם אשם. והניף • שהוא טעון תנופה חי. והניף
אתם • את האשם ואת הלג.

♦ יום שני ג' ניסן ♦

יג ויכוס ית אמרא באמר די כוס ית
חטאתא וית עלתא באמר קדיש ארי
כחטאתא אשמא הוא לכהנא קדש קודשין
הוא :

(יג) ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את
החטאת ואת העלה במקום הקדש פי פחטאת
האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא:

כ"י • במקום אשר ישחט וגו' • על ירך המזבח בצפון, ומה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר בתורת אשם
בפרשת "צו את אהרן", שהאשם טעון שחיטתו בצפון? לפי שיצא זה מקלל אשמות לדון בהעמדה. (ובחי
ס יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו? לכך נאמר: "ושחט... במקום אשר ישחט וגו'". פי פחטאת •
פי ככל החטאות. האשם • הנה. הוא לכהן • בכל עבודות התלויות בכהן, השוה אשם זה לחטאת,
שלא תאמר: הואיל ויצא דמו מקלל שאר אשמות להנחן על תנוף ובהונות, לא יקא טעון מתן דמים
ואמורים לגבי מזבח? לכך נאמר: "פי פחטאת האשם הוא לכהן". יכול יקא דמו נתן למעלה פחטאת?
תלמוד לומר וכי, ב'תורת כהנים'.

יד ויסב כהנא מדמא דאשמא ויתן כהנא
על רום אודנא דמדפי דימינא ועל אליון
ידה דימינא ועל אליון רגלה דימינא :

(יד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוף
אזן המטהר הימנית ועל כהן ידו הימנית ועל כהן
רגלו הימנית:

כ"י • תנוף • גדר אמצעי שבאזן; ולשון "תנוף" לא נודע לי, והפותרים קורים לו: טנדרו"ס. כהן • גודל.

טו וַיִּסַּב כְּהֵנָּא מִלְּגָא דְּמִשְׁחָא וִירִיק עַל יָדָא דְּכְהֵנָּא דְּשִׁמְאֵלָא:

(טו) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֵּג הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית:

טז וַיִּטְבֹּל כְּהֵנָּא יָת אַצְבָּעָה דְּיַמִּינָא מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יָדָה דְּשִׁמְאֵלָא וְנָדִי מִן מִשְׁחָא כְּפִי אַצְבָּעָה שְׁבַע זְמַנִּין קָדָם יי:

(טז) וַטְבֹּל הַכֹּהֵן אֶת־אֲצַבְעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאַצְבָּעוֹ שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה:

כז יי • לִפְנֵי ה' • (ת"ס) כְּנָגֵד בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים.

יז וּמִשְׁאָר מִשְׁחָא דִּי עַל יָדָה יִתֵּן כְּהֵנָּא עַל רוּם אוֹדְנָא דְּמַדְבֵּי דְּיַמִּינָא וְעַל אֲלִיּוֹן יָדָה דְּיַמִּינָא וְעַל אֲלִיּוֹן רִגְלָה דְּיַמִּינָא עַל דְּמָא דְּאִשְׁמָא:

(יז) וּמִיֵּתֵר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תֵּנוּךְ אֲזֵן הַמִּטְהַר הַיְמָנִית וְעַל־כַּהֵן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־כַּהֵן רִגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דָּם הָאֲשָׁם:

יח וַיִּדְאֲשַׁתְּאָר כְּמִשְׁחָא דִּי עַל יָדָא דְּכְהֵנָּא יִתֵּן עַל רִישֵׁי דְּמַדְבֵּי וַיִּכְפֹּר עֲלוּהֵי כְּהֵנָּא קָדָם יי:

(יח) וְהִנּוֹתָר בְּשֶׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהַר וַיִּכְפֹּר עֲלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה:

יט וַיַּעֲבֹד כְּהֵנָּא יָת חֲטָאתָא וַיִּכְפֹּר עַל דְּמַדְבֵּי מִסּוּבְּתָהּ וַיִּכְתֹּר בֵּן כְּפוּס יָת עֲלֵתָא:

(יט) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת־הַחֲטָאת וַיִּכְפֹּר עַל־הַמִּטְהַר מִמִּטְמָאתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה:

כ וַיִּסַּק כְּהֵנָּא יָת עֲלֵתָא וַיִּת מִנְחָתָא לְמַדְבְּחָא וַיִּכְפֹּר עֲלוּהֵי כְּהֵנָּא וַיִּדְבֵּי:

(כ) וְהָעֵלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֵלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמְּזֻבַּחַה וַיִּכְפֹּר עֲלָיו הַכֹּהֵן וְטָהַר: ׀

כז יי • וְאֶת־הַמִּנְחָה • מִנְחַת נִסְכִּים שֶׁל כְּהֵמָה.

♦ יום שלישי ד' ניסן ♦

כא וְאִם מִסְפֵּן הוּא וְלִית יָדָה מְדַבְּקָא וַיִּסַּב אִמֵּר חַד אֲשִׁמָּא לְאַרְמָא לְכַפְּרָא עֲלוּהֵי וַעֲסוּנָא סִלְתָּא חַד דְּפִיל בְּמִשַׁח לְמִנְחָא וְלֵגָא דְּמִשְׁחָא:

(כא) וְאִם־דָּל הוּא וְאִין יָדוֹ מִשְׁנֵגַת וְלָקַח כִּבְשׁ אֶחָד אֲשָׁם לְתַנּוּפָה לְכַפֵּר עֲלָיו וַעֲשֹׂרוֹן סִלְתָּא אֶחָד בְּלוּל בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה וְלֵג שֶׁמֶן:

כז יי • וַעֲשֹׂרוֹן סִלְתָּא אֶחָד • לְכַבֵּשׁ זֶה שֶׁהוּא אֶחָד, כִּבִּיא עֲשֹׂרוֹן אֶחָד לְנִסְכּוֹ. וְלֵג שֶׁמֶן • לְתַת מִמֶּנּוּ עַל הַכְּהוֹנוֹת, וְשֶׁמֶן שֶׁל נִסְכֵי הַמִּנְחָה לֹא הִזְקַק הַכְּתוּב לְפָרֵשׁ.

כב וְתַרְיִן שְׁפַנְיִנִין אוֹ תַרְיִן בְּנֵי יוֹנָה דִּי תַדְבַּק יָדָה וַיְהִי חַד חֲטָאתָא וְחַד עֲלֵתָא:

(כב) וְשִׁתֵּי תַרְיִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁוֵי יָדוֹ וְהָיָה אֶחָד חֲטָאתָא וְהָאֶחָד עֲלָה:

כג וַיִּזְתִּי יְתָהוּן בְּיוֹמָא תְּמִינְאָה לְדְבִיתָהּ לְזִת כְּהֵנָּא לְתַרַע מִשְׁפֵּן זְמַנָּא קָדָם יי:

(כג) וְהִבִּיא אַתֶּם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִהְרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה:

כז יי • בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִהְרָתוֹ • שְׁמִינֵי לְצַפְרִים וּלְהִזָּאת עַץ אֶרֶז וְאֶזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת.

כד וַיִּסַּב כְּהֵנָּא יָת אִמְרָא דְּאִשְׁמָא וַיִּת לֵגָא דְּמִשְׁחָא וְאַרְיִים תְּהוּן כְּהֵנָּא אִרְמָא קָדָם יי:

(כד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כִּבְשׁ הָאֲשָׁם וְאֶת־לֵג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אַתֶּם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כה ויכוס ית אמרא דאשמא ויסב כהנא
מדמא דאשמא ויתן על רום אודנא דמדפי
דמינא ועל אליון ידה דמינא ועל אליון
רגלה דמינא:

כו ומן משחא יריק כהנא על ידא דכהנא
דשמאלא:

כז וידי כהנא באצבעה דמינא מן משחא די
על ידה דשמאלא שבע זמנין קדם יי:

כח ויתן כהנא מן משחא די על ידה על רום
אודנא דמדפי דמינא ועל אליון ידה
דמינא ועל אליון רגלה דמינא על אתר
דמא דאשמא:

כט ← על מקום דם האשם • אפלו נתקנה הדם; למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם.

כט ודישתאר מן משחא די על ידא דכהנא
יתן על רישא דמדפי לכפרא עלוהי קדם יי:

ל ויעבד ית חד מן שפנינא או מן בני יונה
מדי מדבק ידה:

לא ית די מדבק ידה ית חד מטאתא וית חד
עלתא על מנתתא וכפר כהנא על דמדפי
קדם יי:

לב דא אוריתא די בה מקמש סגירו די לא
מדבק ידה בדכותה:

וְשָׁחַטְוּ אֶת־כַּבֵּשׁ הָאֵשֶׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם
הָאֵשֶׁם וְנָתַן עַל־תַּנּוּךְ אֹזֶן־הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְמָנִית:

(כו) וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֹּהֵן עַל־כַּף הַכֶּהֱן הַשְּׂמָאלִית:

(כז) וְהִזָּה הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית שִׁבְעַ פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה:

(כח) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־תַּנּוּךְ
אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
רִגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־מְקוֹם דָּם הָאֵשֶׁם:

(כט) וְהִנּוֹתָר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֶּהֱן וְיָתַן
עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהָר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה:

(ל) וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתְּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיוֹנָה
מֵאֲשֶׁר תִּשְׂיג יָדוֹ:

(לא) אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׂיג יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־
הָאֶחָד עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכִפֵּר הַכֶּהֱן עַל הַמִּטְהָר
לִפְנֵי יְהוָה:

(לב) זֹאת תּוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נִגַּע צִרְעַת אֲשֶׁר לֹא־תִשְׂיג
יָדוֹ בְּטַהֲרָתוֹ: פ

♦ יום רביעי ה' ניסן ♦

לג ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

לד ארי תעלון לארעא דכנען די אנא יחב
לכון לאחסנא ואתן מקמש סגירו בבית
ארעא אחסנתכון:

(לד) כִּי תִבְאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְכֶם
לְאֶחָזָה וְנָתַתִּי נֹגַע צִרְעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֶחְזַתְכֶם:

כט ← ונתתי נגע צרעת • (ויקרא רבה) בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות
של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ועל־ידי הנגע נותן הבית ומוצאן.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בתיכם אני מלקה תחילה, שצאמר
ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם.
וכי מה חטאו העצים והאבנים, אלא

אני מלקה בהם תחילה ואחר־כך
בבתיכם, שצאמר (בראשית יב יז) וינגע ה'
את פרעה וגו'. אבל אתם אם חטאתם

(לד) ונתתי. אמר להם הקדוש־ברוך
הוא לישראל: ראו מה ביניכם לאומות
העולם, אומות העולם בשהן חוטאין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 97)

וְנִתְּתִי נֶגַע צֹרַעַת (יד, לד) **שֶׁהֵטְמִינוּ אֲמוּרָיִים מִטְּמוּנֵיזוֹת** (רש"י) הנגעים הופיעו בבתיהם של האמוריים דוקא, שרומז על דבור רע, שכן הנגעים באים על לשון הרע. אף דוקא בבתים אלו ישנם 'מטמוניות', שהרי נתן להשתמש בלח הדבור גם בקדשה. וכמו שכתוב **אֲשֶׁר לִקְחָתִי מִיַּד הָאֲמוּרִי בְּחַרְבִי וּבְקִשְׁתִּי**: יש לקחת מ'אמורי' את כח הדבור ולהשתמש בו בתורה ובתפלה - **בְּצִלּוֹתַי וּבְבִעוֹתַי**.

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטי שיחות חלק כב, עמוד 66 – מתוך 'לקראת שבת'

פעולת הדיבור בנפש האדם

כִּי תִבְּאוּ אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְכֶם לְאֶחְזָה וְנִתְּתִי לְנֶגַע צֹרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם: (יד, לד)

אות ופלא היה בישראל כדי להזהירם מלשון הרע, שהמספר בלשון הרע, משתנות קירות ביתו. . . ואם עמד ברשעו עד שהותץ הבית – משתנין כלי העור שבביתו. . . ואם עמד ברשעו עד שישרפו, משתנין הבגדים שעליו. . . ואם עמד ברשעו עד שישרפו, משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מובדל ומפוסק לבדו, עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים, שהיא הליצנות ולשון הרע, ועל ענן זה הוא מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת. . . זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך, הרי הוא אומר התבוננו מה ארע למרים הנביאה. (רמב"ם הלכות טומאת צרעת פט"ז ה"י)

ויש לומר בבאור דברי הרמב"ם, בהקדם הקשית לזכאורה הלכה זו הנהייה להכניס בהלכות דעות כשעוסק בחומר לשון-הרע ("כאילו פפר בעיקר" וכו'), ומדוע פתב אותה בהלכות צרעת?

ויש לחדש, דתרי גוני לשון-הרע איכא. בהלכות דעות (המדבר בענינים בלתי רצויים שבין אדם לחברו) עוסק בלשון-הרע הבא מחמת מדות רעות שבאדם – שעקר החסרון בזה הוא בהזק שנגרם על-ידו לזולת.

אבל כאן עוסק הרמב"ם בלשון-הרע חיצוני לגמרי, שבא מתוך שיחה סתם ללא כוונה רעה. ועקר הפגם הוא באדם עצמו, שדיבור רע זה פוגם בנפשו, ככמרים הנביאה שבודאי לא נתכונה לגנותו, ולא היה בדיבורה שום הזק.

ועל-זה אומר: דבתחלה הלשון-הרע הוא חיצוני לגמרי להאדם המדבר, ולכך גם העונש מדה כנגד מדה הוא בביתו, שאינו חלק מהאדם, והוא הדבר הכי חיצוני – רכושו. אבל אם חסו-שלום, ממשיך האדם בדבורי לשון-הרע, הרע מתחיל לחזור לטבעו ולמדותיו, ולכך נענש בכלי תשמישיו שהם קרובים אליו יותר מקורות ביתו. ואם ממשיך לעמוד ברשעו, הרי שהרע חוזר עוד יותר, ומתבטא בצרעת בבגדיו, ועד שהוא עצמו נעשה טמא.

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטי שיחות חלק לב, עמוד 91 – מתוך 'לקראת שבת'

הטמנת האמוריים ארבעים שנה

כִּי תִבְּאוּ אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן . . . וְנִתְּתִי לְנֶגַע צֹרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם:

בשורה היא להם. . . לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר. (יד, לד. ובפירושו רש"י)

צריך ביאור מה הכריח את המדרש (שהוא מקורו של רש"י) לפרש שהיו מטמינים "כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר", והרי אפשר לפרש בפשטות, שיתכן שההטמנה החלה בעקבות מפלת סיחון ועוג שהיו האומות "בטוחין עליהם" (רש"י תחילת בלק), שאז נאחזו בפחד והחלו להטמין אוצרותיהם?

ויש לומר הביאור בזה: הטמנת הממון יש בה דבר והיפוכו. מצד אחד, מגלה היא על הפחד שמא יבואו ישראל וינצחו במלחמה ויקחו את ממונם. אף מאידך, מראה היא גם על תקנה שעוד ישונו למקומותיהם, שלכך מטמינים האוצרות בקירות הבתים, שיעמוד להם הממון לכשיחזרו.

ובזה יובנו דברי המדרש שהיו מטמינים כל ארבעים שנה (ולא ממפלת סיחון ועוג). דהטמנתם משך כל הארבעים שנה

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

שפטים, אמר הקדוש-ברוך-הוא עד שלא בראתיו תקנתי לו את אלו. משל לעבד רע שגמפר בשוק והלך אדם לקנותו והפיר בו שהוא רע, ולקח עמו כבלים ומקל לרדותו בהם אם יסרח, כיון שסרח אסרו בכבלים והכהו במקל (תחומא ד: תורה לה

מוטב ואם לאו בגדיו לוקים, שגאמר אחר כן (פסוק נה) ולצרעת הבגד. ועדיין אם חזר בו מוטב ואם לאו לוקה בגופו, שגאמר לבסוף (להלן טו א) איש כי יהיה וב. וגם לוקה בשלשה מינין הללו, לשאת ולספחת ולבחרת (פסוק נז). וזהו שאמר הכתוב (משלי יט כט) נכובו ללצים

כדי שיראו ויקחו מוסר. וכן אתה מוצא ששקטאו ישראל ורצה הקדוש-ברוך-הוא להגלותם, הביא סנהריב על כל האומות כדי שיראו ישראל ויעשו תשובה, שגאמר (צפניה ג א) הכרתי גוים וגו'. כך הקדוש-ברוך-הוא מראה לאדם ומלקה ביתו תחילה, אם חזר בו

שיעור יומי ליום רביעי ה' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת מצורע לה

היתה משום שכבר ביציאת מצרים נדעו שישראל יחזרו, שהרי תלה הפתוב "דור רביעי ישבו הנה", ב"שלם עון האמורי" [ונדעו שהגיע זמנם לחזור לארצם]. ומכר הבינו, שישבת עם בארצו תלויה במעשיו, שזה נתן להם התקנה שאולי יבוא יום ובני ישראל ישלחו גם הם מארצם (אם יתנהגו שלא פדבעי), ואז יוכלו לשוב וליקח המטמוניות. וזו הסיבה בפשוטו של מקרא לקר שהטמינו ממוזם, מעשה המבטא גם תקנה שישבו לקחתו.

לה) ובא אשר-לו הפית והגיד לפהו לאמר פנגע נראה לי בפית:

כש"י" • פנגע נראה לי בפית • (נגעים פ"ב, ת"ט) אפלו תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי, לא יפסק דבר ברור לומר: 'נגע נראה לי', אלא: "פנגע נראה לי".

לו) וצוה הפהו ופנו את-הפית בטרם יבא הפהו לראות את-הפגע ולא יטמא פל-אשר בפית ואחר כן יבא הפהו לראות את-הפית:

כש"י" • בטרם יבא הפהו וגו' • שכל זמן שאין כהן נזקק לו, אין שם תורת טמאה. ולא יטמא פל-אשר בפית • (ת"ט) שאם לא יפנהו ויבא הפהו ויראה הפגע, נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא. ועל מה חסה תורה? אם על פלי שטף – נטבילים ויטהרו, ואם על אכלין ומשקין – יאכלם בימי טמאתו. הא לא חסה תורה אלא על פלי חרס, שאין להם טהרה במקוה.

לו) וראה את-הפגע והנה הפגע בקירת הפית שקערורות ירקרקת או אדמדמת ומראיהו שפל מן-הקיר:

כש"י" • שקערורות • (ת"ט) שוקעות במראיהו.

לה) ויצא הפהו מן-הפית אל-פתיח הפית והסגיר את-הפית שבעת ימים:

לט) ושב הפהו ביום השביעי וראה והנה פשה הפגע בקירת הפית:

מ) וצוה הפהו וחלצו את-האבנים אשר בהו הפגע והשליכו אתהו אל-מחוז לעיר אל-מקום טמא:

כש"י" • וחלצו את-האבנים • פתרגומו: 'וישלפון', יטלים משם, כמו: (דברים כה) "והחלצה נעלו", לשון הסרה. אל-מקום טמא • (ת"ט) מקום שאין טהרות משתמשות שם. למדך הפתוב, שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ יעוין לקוטי-שיחות חלק ג, עמוד 10 ואילך – מתוך 'לקראת שבת' ב' גדרים בשכונת לרשע

וצוה הפהו וחלצו את-האבנים (יד, טז)

וחלצו – מלמד ששניהם חולצים, מפאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו (תורת כהנים על הפסוק) במפרשים מצינו כמה פרושים בדין "שניהם חולצים":

רש"י כותב (סוף מסכת סוכה דבורהמתחיל אוי לרשע. ועוד) "בתורת כהנים תניא, וחלצו את האבנים, נגע באבן שבמקצוע, שניהן חולצין". והינו, דפירוש דין זה לשיטתו הוא, שאם נראה נגע באבן שבמקצוע, שהוא אבן הנראה בב' בתים, חייבים לחלוץ את האבן כולה, אף את חלק האבן שבבית שלא נראה בו הנגע.

אף יש מפרשים (ראה משנה אחרונה לנגעים פרק יב משנה ו, ופרק יג משנה ב) שגם אם נראה נגע בכחל שפיו ב' בתים, חייב גם השכן לחלוץ את האבנים שבכחל ביתו שפנגד הנגע, אף שבביתו לא נראה הנגע, וגם לא נגע הנגע באבניו.

ויש לפרש דדבר זה תלוי בפירוש הכלל ד"אוי לרשע אוי לשכנו", דיש לומר בב' אופנים:

א. רשע הגר בסמיכות למישהו, פועל שינוי לרעה במעשי השכן, ולכן "אוי לשכנו" כי הרשע יפעול עליו לרעה. ב. השכינות לרשע הרי היא סימן שגם השכן דומה לו, דזה שגרים זה ליד זה הוא מפני שדומים הם אחד לשני. וזהו "אוי לשכנו", כי השכינות לרשע מראה שגם השכן באמת דומה הוא להרשע.

והוא הדבר באבן המנוגע. לדעת רש"י הרשע פועל רק על מעשי השכן. ואם כן, רק אבן שנדבק בו הנגע חייבים לחלצו, דאז אמרין דחלק המנוגע שבאבן פועל גם על חלק השני שיהיה מנוגע.

מה שאין כן אם מפרשים ששכינות היא סימן, שגם אם לא נראים האנשים כדומים זה לזה, הרי השכינות מוכיחה שבאמת דומים הם, הנה בענינו, גם אם לא נראה הנגע כלל באבנים אלו, יש להוכיח מכך שסמוכים הם לאבן המנוגע, שגם אבנים אלו שייכות לנגע. ולכן חייבים לחלצם.

(מא) וְאֶת־הַבַּיִת יִקְצַע מִבַּיִת סָבִיב וְשִׁפְכוּ אֶת־הַעֲפָר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־מְקוֹם טָמֵא:

מא ונת ביתא ביתא קלפון מגיו סחור סחור וירמון ית עפרא די קליפו למברא לקרתא לאתר מסאב:

רש"י • יקצע • (דריציר בלע"ז) ובלשון משנה יש הרבה. מבית • (ת"ח) מבפנים. סביב • סביבות הנגע. בתורת כהנים' נדרש כן, שיקלף הטיח שסביב אבני הנגע. הקצו • לשון קצה, אשר קצעו בקצוע הנגע סביב.

(מב) וְלָקְחוּ אַבְנִים אַחֲרוֹת וְהֵבִיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפְרוּ אַחַר יָקַח וְטַח אֶת־הַבַּיִת:

מב ויסבון אבניא אחרנין ויעלון באתר אבניא ועפר אחרן יסב וישוע ית ביתא:

(מג) וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפְרַח בַּבַּיִת אַחַר חֲלִיצָתָא אֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקְּצוֹת אֶת־הַבַּיִת וְאַחֲרֵי הַטּוּחַ:

מג וואם יתוב מכתשא ויסגי בביתא בטר דישלפון ית אבניא ובטר דקליפו ית ביתא ובטר דיתשע:

רש"י • הקצות • לשון העשות, וכן הטוח, אבל "חליץ את האבנים" מוסב הלשון אל האדם שחלצן, והוא משקל לשון כבד, כמו 'כפר', 'דבר'. ואם ישוב הנגע וגו' • (ת"ח) יכול חזר בו ביום, יתא טמא? תלמוד לומר: 'וישב הכהן', 'ואם ישוב'. מה 'שיבה' האמורה להלן בסוף שבוע, אף 'שיבה' האמורה כאן בסוף שבוע.

(מד) וּבֵא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנֶּגַע בַּבַּיִת צִרְעַת מִמַּאֲרַת הוּא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא:

מד ויעול כהנא ויחזי והא אוסף מכתשא בביתא סגירות מחזרא היא בביתא מסאב הוא:

רש"י • ובא הכהן וראה והנה פשה • (ת"ח) יכול לא יתא חוזר טמא, אלא אם כן פשה? נאמר: "צרעת ממארת" בביתם, ונאמר: "צרעת ממארת" בבגדים: מה להלן טמא את החוזר אף על-פי שאינו פושה, אף כאן טמא את החוזר אף על-פי שאינו פושה. אם כן, מה תלמוד לומר: "והנה פשה"? אין כאן מקומו של מקרא זה, אלא "ונתן את הבית" הנה לו לכתב אחר: "ואם ישוב הנגע... וראה והנה פשה"! הלא בא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון, ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשה, שלא פרח בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעיניו בשבוע ראשון. ולמדך כאן בפשיון זה, שאינו מדבר אלא בעומד בראשון ופשה בשני. ומה יעשה לו? יכול תצנו כמו שפמך לו: "ונתן את הבית"? תלמוד לומר: 'וישב הכהן', 'ובא הכהן', נלמד ביאה משיבה; מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע, אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע. ואם חזר, נותן. לא חזר, טהור (ת"ח). ומנין שאם עמד בזה ובה, חולץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע? תלמוד לומר: "ואם בא יבא", במה הכתוב מדבר? אם פושה בראשון, הרי

כָּבֵד אָמֹר. אִם בְּפֹשֶׁה בְּשָׁנִי, הָרִי כָּבֵד אָמֹר. הֲאֵינוּ אָמֹר: (״יבא״), ״וְאִם בֹּא יבֹא״, אֲלֵא אֵת שְׂבָא בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן וְכֹא בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי ״וְרָאָה וְהִגִּיהַ לֹא-פֶשַׁה״, זֶה הַעוֹמֵד מֵהַ יַעֲשֶׂה לּוֹ? יָכוֹל יִפְטֹר וְיִלָּךְ, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב כָּאֵן: ״וְטַהַר הִפְהֵן אֶת-הַבַּיִת״? תִּלְמֹד לֹמֵר: ״כִּי נִרְפָּא הִנְגַע״, לֹא טַהַרְתִּי אֲלֵא אֵת הַרְפָּאוֹי. מֵהַ יַעֲשֶׂה לּוֹ? ״בִּיֵאָה׳ אָמֹרָה לְמַעַלָּה וְ״בִיֵאָה׳ אָמֹרָה לְמַטָּה: מֵהַ בְּעִלְיוֹנָה חוֹלֵץ וְקוֹצֵה וְטַח וְנוֹתֵן לּוֹ שְׁבוּעַ דְּגָמַר לָהּ זֶהוּ שִׁיבָה זֶהוּ בִיֵאָה, אִף בַּתְחַתּוֹנָה כִּף וְכוּ׳ כְּדֹאֵיתָא בִּ׳תוֹרַת כְּהֻנִּים. גָּמַרׁוּ שֶׁל דְּבַר: אֵינן נְתִיבָה אֲלֵא בְּנֶגַע הַחוֹזֵר אַחַר חִלְצֵה וְקִצּוֹי וְטִיחָה, וְאֵינן הַחוֹזֵר צָרִיף פְּשִׁיּוֹן. וְסִדֵּר הַמְקַרְאוֹת כִּף הוּא: ״וְאִם-יָשׁוּב״, ״וְנִתְּץ״, ״וְהִבָּא אֶל-הַבַּיִת״, ״וְהֵאכֵל בַּבַּיִת״, ״וְכֹא הִפְהֵן וְרָאָה וְהִגִּיהַ פֶּשַׁה״. וְדַבַּר הַכְּתוּב בְּעוֹמֵד בְּרֵאשׁוֹן, שְׁנוֹתֵן לּוֹ שְׁבוּעַ שְׁנִי לְהַסְגְרוֹ, וְכִסּוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי לְהַסְגְרוֹ כֹּא וְרָאָה שְׁפֶשַׁה, וּמֵהַ יַעֲשֶׂה לּוֹ? חוֹלֵץ וְקוֹצֵה וְטַח וְנוֹתֵן לּוֹ שְׁבוּעַ. חֹזֵר – נוֹתְץ, לֹא חֹזֵר – טְעוֹן צְפָרִים, שְׂאִין בְּנֶגְעִים יוֹתֵר מִשְׁלֶשֶׁה שְׁבוּעוֹת. וְאִם-בֹּא יבֹּא • לְסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי. וְרָאָה וְהִגִּיהַ לֹא-פֶשַׁה • מְקַרָּא זֶה כֹּא לְלַמֵּד בְּעוֹמֵד בְּעִינָיו בְּרֵאשׁוֹן וּבְשָׁנִי, מֵהַ יַעֲשֶׂה לּוֹ? יָכוֹל יִטְהַרְנוּ, כְּמִשְׁמַעוֹ שֶׁל מְקַרָּא: ״וְטַהַר הִפְהֵן אֵת הַבַּיִת״? תִּלְמֹד לֹמֵר: ״כִּי נִרְפָּא הִנְגַע״, לֹא טַהַרְתִּי אֲלֵא אֵת הַרְפָּאוֹי, וְאֵינן רְפָאוֹי אֲלֵא הַבַּיִת שֶׁהִקְצָה וְהוֹטַח וְלֹא חֹזֵר הִנְגַע. אֲכַל זֶה, טְעוֹן חִלְצֵה וְקִצּוֹי וְטִיחָה וְשְׁבוּעַ שְׁלִישִׁי. וְכֵן הַמְקַרָּא נִדְרָשׁ: ״וְאִם-בֹּא יבֹּא״, בְּשָׁנִי, ״וְרָאָה וְהִגִּיהַ לֹא-פֶשַׁה״, יִטְיַחְנוּ, וְאֵינן טִיחָה בְּלֹא חִלּוּץ וְקִצּוֹי; ״וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ אֶת-הַבַּיִת וְטַהַר הִפְהֵן אֶת-הַבַּיִת״, אִם לֹא חֹזֵר לְסוֹף הַשְׁבוּעַ, ״כִּי נִרְפָּא הִנְגַע״, וְאִם חֹזֵר, כְּכֹר פֶּרֶשׁ עַל הַחוֹזֵר שֶׁטְעוֹן נְתִיבָה.

מה ויתרע ית ביתא ית אבנהי ית אעוהי
וית כל צפר ביתא ויפק למברא לקרתא
לאתר מסאב:

(מה) ונתין את-הבית את-אבניו ואת-עציו ואת
כל-עפר הבית והוציא אל-מחויץ לעיר אל-מקום
טמא:

מו ודייעול לביתא כל יומין דיסגר יתה יתה
מסאב עד רמשא:

(מו) והבא אל-הבית כל-ימי הסגיר אתו יטמא
עדי-הערב:

כשׁ • כל-ימי הסגיר אתו • (ת״ס) ולא ימים שקלף את נגעו. יכול שאני מוציא המחלט שקלף את נגעו?
תלמוד לומר: ״כל-ימי״. יטמא עדי-הערב • (ת״ס) מלמד, שאין מטמא בגדים. יכול אפלו שהה בכדי
אכילת פרס? (עירובין פב) תלמוד לומר: ״והאכל בבית יכבס את-בגדיו״. אין לי אלא אוכל, שוכב מנין?
תלמוד לומר ״והשכב״. אין לי אלא אוכל ושוכב, לא אוכל ולא שוכב מנין? תלמוד לומר: ״יכבס״,
״יכבס״, רבה. אם-כן למה נאמר: ״אכל ושכב״? לתן שעור לשוכב כדי אכילת פרס (ברכות מא).

מו ודישכוב בביתא יצבע ית לבושוהי
ודייכול בביתא יצבע ית לבושוהי:

(מו) והשכב בבית יכבס את-בגדיו והאכל בבית
יכבס את-בגדיו:

מח ואם מעל ייעול כהנא ויחזי והא לא
אוסף מכתשא בביתא כתר דישוע ית ביתא
וידכי כהנא ית ביתא ארי אתסי מכתשא:

(מח) ואם-בֹּא יבֹּא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִגִּיהַ לֹא-פֶשַׁה הִנְגַע
בַּבַּיִת אַחֲרֵי הַטּוֹחַ אֶת-הַבַּיִת וְטַהַר הִפְהֵן אֶת-הַבַּיִת
כִּי נִרְפָּא הִנְגַע:

מט ויסיב לדבאָה ית ביתא תרתין צפרין
ואצא דארזא וצבע והורי ואזכא:

(מט) וְלָקַח לְחַטָּא אֶת-הַבַּיִת שְׁתֵּי צְפָרִים וְעֵץ אֲרוֹז
וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֵב:

נו ויכוס ית צפרא חדא למאן דחסף על מי
מבוע:

(נו) וְשָׁחַט אֶת-הַצֶּפֶר הָאֶחָת אֶל-בְּלִי-חֶרֶשׁ עַל-יָמִים
חַיִּים:

נא ויִסֹבֵב ית אַעֲא דאַרְזָא וית אַזֹּבָא וית צִבְע
זְהוּרִי וית צִפְרָא חִיתָא ויִטְבּוֹל יתְהוּן בְּדַמָּא
דְּצִפְרָא דְנִכְסָא וּבְמִי מְבוּעַ וְיָדֵי לְבִיתָא
שָׁבַע זְמַנִּין :

(נא) וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֵזֹב וְאֶת־הָאֹזֹב וְאֵת שְׁנֵי
הַתּוֹלְעֹת וְאֵת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה וּמִבְּלֵ אֹתָם בְּדָם הַצִּפּוֹר
הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם הַחַיִּים וְהִזָּה אֶל־הַבַּיִת שִׁבְעַ
פַּעַמִּים :

גב ויִדְכֵי ית בֵּיתָא בְּדַמָּא דְּצִפְרָא וּבְמִי מְבוּעַ
וּבְצִפְרָא חִיתָא וּבְאַעֲא דְאַרְזָא וּבְאַזֹּבָא
וּבְצִבְעַ זְהוּרִי :

(גב) וְחִטָּא אֶת־הַבַּיִת בְּדָם הַצִּפּוֹר וּבַמַּיִם הַחַיִּים
וּבְצִפּוֹר הַחַיָּה וּבְעֵץ הָאֵזֹב וּבְאֹזֹב וּבְשְׁנֵי הַתּוֹלְעֹת :

גג וישלח ית צִפְרָא חִיתָא לְמַבְרָא לְקַרְתָּא
לְאַפֵּי חֻקְלָא וּיְכַפֵּר עַל בֵּיתָא וְיִדְכֵי :

(גג) וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפּוֹר הַחַיָּה אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה וּכְפַר עַל־הַבַּיִת וּמָהָר :

♦ יום חמישי ו' ניסן ♦

נד דא אוריתא לְכָל מְכַפֵּשׁ סְגִירוּתָא
וּלְנִתְקָא :

(נד) זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־גֹּנֵעַ הַצֹּרְעַת וְלְנִתְקָא :

נה ולסגירות לבושא ולביתא :

(נה) וּלְצֹרְעַת הַבְּגָד וּלְבַיִת :

נו ולעמקא ולעדניא ולבהרא :

(נו) וּלְשֵׂאת וּלְפַפְחַת וּלְבַהֲרַת :

נז לאלפא ביומא מסאבא וביומא דקניא דא
אוריתא דסגירותא :

(נז) לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטְּהוֹר זֹאת תּוֹרַת
הַצֹּרְעַת : פ

כז"א - להורות ביום הטמא וגו' - איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו.

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר :

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר :

ב מלילו עם בני ישראל ותימרין להון גבר
גבר ארי יהי דאיב מפשרה דובה מסאב
הוא :

(ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ
כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זָבֹו טָמֵא הוּא :

כז"ב - פי יהיה זב - יכול זב מפל מקום זהא טמא? תלמוד לומר: "מבשרו", ולא כל בשרו (ת"כ. נדה מג). אחר
שחלק הכתוב בין בשר לבשר, זכיתי לדין טמא בזב וטמא בזבה: מה זבה, ממקום שהיא מטמאה טמאה
קלה - נדה, מטמאה טמאה חמורה - זיבה. אף הזב, ממקום שמטמא טמאה קלה - קרי, מטמא טמאה
חמורה - זיבה. זבֹו טָמֵא • (ת"ט) למד על הטפה שהיא מטמאה (נדה צ"ד). זוב דומה למי בצק של שעורין
ונחוי (ס"א ודחה), ודומה ללבן ביצה המוזרת. שכבת זרע, קשור ללבן ביצה שאינה מוזרת.

ג ודא תהי סוכתה בדובה רר בשרה ית
דובה או חתים בשרה מדובה סוכתה היא :

(ג) וְזֹאת תְּהִי־הָ טָמְאָתוֹ בְּזָבֹו רַר בְּשָׂרוֹ אֶת־זָבֹו
או־הַחַתִּים בְּשָׂרוֹ מִזָּבֹו טָמְאָתוֹ הוּא :

כז"ג - רר - לשון ריר שזב את בשרו. את־זבֹו • כמו ריר שיוצא צלול. או־הַחַתִּים • שיוצא עב וסותם
את פי האמה ונסתם בשרו מטפת זבו; זהו פשוטו. ומדרשו: (מגילה ח. נדה מ"א) מנה הכתוב הראשון ראיות
שמים וקראו "טמא", שנאמר: "זב מבשרו זבֹו טמא הוא", ומנה הכתוב השני ראיות שלש וקראו "טמא",
שנאמר: "טמאתו בזבו, רר בשרו את־זבֹו או־הַחַתִּים בשרו מזבו, טמאתו הוא", הא כיצד? שמים
לטמאה והשלישית מזקיקתו לקרבן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקודי שיחות כב עמ' 86)

שתיים לטמאה והשלישית מזיקתו לקרבן (רש"י טו, ג) יש לשאל, מנין לו שההבדל הוא לגבי קרבן, ולא לגבי המרת הטמאה. ויש לומר, דהנה אף שהפסוק הראשון עוסק בשתי ראיות והשני בשלש ראיות, אין בכך כדי להוציא את שני הכתובים מפשוטם, היינו ש"זאת תהיה טמאתו" בא בהמשך ל"טמא הוא". מובן אם כן, שטמאת שני הזבים שנה; ועל-כרחי שחלוקים הם בענין אחר - חובת הקרבן.

(ד) כל-המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל-הכלי אשר-ישב עליו יטמא:
ד כל משכבא די ישכוב עלוהי דוכנא יהי מסאב וכל מנא דייחב עלוהי יהי מסאב:

כ"י • כל-המשכב • הראוי למשכב. יכול אפלו מיחד למלאכה אחרת? תלמוד לומר: "אשר ישכב", אשר שכב לא נאמר, אלא: "אשר ישכב", המיחד תמיד לכך, יצא זה שאומרים לו: 'עמד ונעשה מלאכתנו'. אשר-ישב • 'ישב' לא נאמר, אלא: "אשר-ישב עליו" הזב, במיחד תמיד לכך.

(ה) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עדהערב:
ה וגבר די יקרב במשכבה יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא:

כ"י • ואיש אשר יגע במשכבו • למד על המשכב שחמור מן המגע, שזה נעשה אב הטמאה לטמא אדם, לטמא בגדים; והמגע שאינו משכב, אינו אלא ולד הטמאה, ואינו מטמא אלא אכלין ומשקין.

(ו) והישב על-הכלי אשר-ישב עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עדהערב: (חצי הספר)
וודייחב על מנא דייחב עלוהי דוכנא יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא:

כ"י • והישב על-הכלי • (כ"ח) אפלו לא נגע, אפלו עשרה פלים זה על זה, כלן מטמאין משום מושב, וכן במשכב.

(ז) והנגע בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עדהערב:
ז ודיקרב בכסר דוכנא יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא:

(ח) וכי-ירק הזב בטהור יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עדהערב:
ח וראי ירוק דוכנא בדכנא יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא:

כ"י • וכי-ירק הזב בטהור • (ת"כ. נדה נה) ונגע בו או נשאו, שהרק מטמא במשא.

(ט) וכל-המרפב אשר ירכב עליו הזב יטמא:
ט וכל מרפבא די ירכוב עלוהי דוכנא יהי מסאב:

כ"י • וכל-המרפב • אף-על-פי שלא ישב עליו, כגון: התפוס של סרגא, שקורין ארצו"ן, טמא משום מרפב, והאפף שקורין אליו"ש, טמא טמאת מושב.

(י) וכל-הנגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עדהערב והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עדהערב:
י וכל דייקרב בכל די יהי תחותוהי יהי מסאב עד רמשא ודיטול תהון יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא:

כ"י • וכל-הנגע בכל אשר יהיה תחתיו • (כ"ח) של זב. בא ולמד על המרפב שיהא הנוגע בו טמא, ואין טעון כבוס בגדים, והוא חמר במשכב מברפב. והנושא אותם • כל האמור בענין הזב, זוכו ורקו ושכבת ורעו ומימי רגליו והמשכב והמרפב, משאן מטמא אדם לטמא בגדים.

(יא) וְכָל אֲשֶׁר יַגְעִיבוּ הַזָּב וַיִּדְּיוּ לְאִשְׁטָף בְּמַיִם וְכַבֵּם בַּגָּרְדִי וְרַחֵץ בְּמַיִם וַטְמֵא עַד-הָעֶרֶב:

יא וְכָל דֵּי יִקְרַב בֵּה דוֹבְנָא וַיְדוּהִי לֹא שְׂטָף בְּמַיָּא וַיִּצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי בְּמַיָּא וַיְהִי מִסָּאָב עַד רַמְשָׂא:

כ"ט - וַיִּדְּיוּ לֹא שְׂטָף בְּמַיִם • בְּעוֹד שְׁלֵא טָבַל מִטְמֵאָתוֹ, וְאֶפְלוּ פֶסֶק מִזוּכְּבוֹ וְסָפַר שְׁבַעַה וּמְחַסֵּר טְבִילָה, מִטְמֵא בְּכָל טְמֵאוֹתָיו. וְזֶה שֶׁהוֹצִיא הַפְּתוּב טְבִילַת גּוּפוֹ שֶׁל זָב בְּלִשׁוֹן שְׂטִיפַת יָדָיִם, לְלַמֵּד, שֶׁאֵין בֵּית-הַסֵּתֵרִים טְעוֹן בִּיאַת מַיִם, אֲלֵא אֵיבָר הַגְּלוּי כְּמוֹ הַיָּדָיִם (ת"כ. נדה סו).

(יב) וְכָל־יַחֲרֹשׁ אֲשֶׁר־יַגְעִיבוּ הַזָּב יִשְׁבֵּר וְכָל־כְּלֵי־עֵץ יִשְׁטָף בְּמַיִם:

יב וַיִּמָּאן דְּחִסָּף דֵּי יִקְרַב בֵּה דוֹבְנָא יִתְבַּר וְכָל מַאן דְּאָע יִשְׁטָף בְּמַיָּא:

כ"ט - וְכָל־יַחֲרֹשׁ אֲשֶׁר־יַגְעִיבוּ הַזָּב • יְכוֹל אֶפְלוּ נִגַּע בּוֹ מֵאֲחוּרָיו וְכוּ', כִּדְאִיתָא בְּתוֹרַת כְּהֵנִים: 'עַד אֵיזְהוּ מִגְּעוֹ שֶׁהוּא כְּכֹל? הֲוִי אוֹמֵר: זֶה הַסֵּטוּ'.

~ נקודות משיחות קורש ~ על"פ לקוטר שיחות חלק י, עמוד 170 ואילך - מותר 'לקראת שבת'

כָּלֵי חֶרֶס, עֵץ, וּמִתְכַּת בְּעִבּוּדַת ה'

וְכָל־יַחֲרֹשׁ אֲשֶׁר־יַגְעִיבוּ הַזָּב יִשְׁבֵּר וְכָל־כְּלֵי־עֵץ יִשְׁטָף בְּמַיִם: (טו, יב)

יְכוֹל אֶפְלוּ נִגַּע בּוֹ מֵאֲחוּרָיו כו', תַּלְמוּד לומר אֲשֶׁר יַגַּע בּוֹ וְכוּ'. (תורת כהנים)

הַדִּין הוּא שֶׁאֵין כְּלֵי חֶרֶשׁ נְטֵמָא מֵאֲחוּרָיו, מֵה־שְׂאִי־כֹן כְּלֵי עֵץ אוֹ כְּלֵי מִתְכַּת, שֶׁנְטֵמָאִים גַּם אִם נִגַּע הִטְמֵא "מֵאֲחוּרָיו". וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַרְמִז, בְּעִבּוּדַת הָאֲדָם לְקוּנוֹ:

כְּלֵי חֶרֶשׁ שֶׁשְׂעוּי מִעֵפֶר, רוּמְזוּ עַל הָאֲדָם שֶׁ"יִסּוּדוּ מִעֵפֶר". וְ"אֲחוּרָיו" רוּמְזוּ עַל גּוּף הָאֲדָם, שֶׁלְּגַבֵּי נִשְׁמָתוֹ נִקְרָא "אֲחוּרָיו". וְהִנֵּה טְבַע הַטְּבִיעַ הַקָּב"ה בְּעוֹלְמוֹ שֶׁאֵין הָאֲדָם יְכוֹל לְעִסּוֹק בְּכָל זְמָנוֹ בְּעֵנִינִים וּרְחִינִים בְּלִבָּד כְּגוֹן תּוֹרָה וְעִבּוּדָה, אֲלֵא מוֹקֶרֶחַ הוּא לְהִתְעַסֵּק גַּם בְּעֵנִינֵי "אֲחוּרָיו", כִּפְאִכִּילָה וְשִׁתְיָה וּפְרִנְסָה וְכוּצָא בְּזֶה, כְּכִדֵּי שֶׁתּוֹכַל הַנְּשִׁמָּה לְהִשְׁמַר בְּגוּף הָאֲדָם. אֲמָנָם, כִּשֶׁהָאֲדָם עוֹסֵק בְּ"אֲחוּרָיו" שֶׁהֵם עֵנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה, וְאֵינוֹ יְכוֹל לְהִשְׁאֵר בְּדִרְגָּא נְעִלִית שֶׁל קְדוּשָׁה וְטַהֲרָה, עֲלוּל הוּא לְחֻשׁוֹב שֶׁעַל־יָדֵיָהּ גַּם נִשְׁמָתוֹ "נְטֵמָא" בְּטוּמְאַת עוֹלָם הַזֶּה.

וְזֶהוּ "אֵין כְּלֵי חֶרֶס נְטֵמָא מֵאֲחוּרָיו", שֶׁהַנְּשִׁמָּה הַטְּהוּרָה נִשְׁאָרַת בְּקְדוּשָׁתָהּ וְטַהֲרָתָה, וְאֵינָה נְטֵמָא עַל־יָדֵי הַהִתְעַסְקוּת בְּדַבְרִים שֶׁהֵם לְצוּרָף הַגּוּף.

אֲף כִּדֵּי שְׁלֵא לְהִטְמֵא בְּטוּמְאַת עוֹלָם הַזֶּה, עַל הָאֲדָם לְהִשְׁאֵר בְּבַחֲיַת "כְּלֵי חֶרֶס", שִׁירְגִישׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּבִיטוּל וְנִפְשֵׁי כְּעֵפֶר לְכָל תַּהֲיָה, מֵה־שְׂאִי־כֹן אִם הוּא בְּבַחֲיַת "כְּלֵי עֵץ", שֶׁעֵץ צוּמַח וְגָדֵל, וְרוּמְזוּ עַל מִי שֶׁמְרַגֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ כְּגִדּוּל, אוֹ שֶׁהוּא בְּבַחֲיַת "כְּלֵי מִתְכַּת", שֶׁמְקַשֶּׂה אֶת עֲצָמוֹ כְּבִרְזָל, וְאֵינוֹ מִתְנַהֵג בְּבִיטוּל וּבְעִנּוּהַ, הֲרִי אֵז נְטֵמָא הוּא מֵאֲחוּרָיו, וְעֵנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה יְכוֹלִים לְטְמֵא אֲף אֶת נִשְׁמָתוֹ חִס־וְשָׁלוֹם.

(יג) וְכִי־יִטְהַר הַזָּב מִזוּכְּבוֹ וְסָפַר לוֹ שְׁבַעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ וְכַבֵּם בַּגָּרְדִי וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהַר:

יג וַיִּבְרָי יָדָי דוֹבְנָא מִדוּבְבָהּ וַיִּמְנֵי לָהּ שְׁבַעַת יוֹמִין לְדִכּוּתָהּ וַיִּצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי בְּשָׂרָהּ בְּמֵי מַבּוּעַ וַיִּדְּפֵי:

כ"ט - וְכִי־יִטְהַר • כִּשְׂפִסְק. שְׁבַעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ • שְׁבַעַת יָמִים טְהוּרִים מִטְמֵאֵת זִיבָה, שְׁלֵא יִרְאֶה זוּב, וְכֵלָן רְצוּפִין (נדה סו).

(יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי וְיִנְהַ וּבָא לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּתְּנֵם אֶל־הַכֹּהֵן:

יד וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יִסַּב לָהּ תְּרִין שְׁפָנִינִין אוֹ תְּרִין בָּנֵי יוֹנָה וַיִּיתִי לְקָדָם וַיִּתְּנֵם לְהַכֵּהן מִשְׁפָּן זְמָנָא וַיִּתְּנִין לְכַהֲנָא:

(טו) וַעֲשֵׂה אֶתֶם הַכֹּהֵן אֶחָד חֲפָאֵת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזוּכְּבוֹ: ס

טו וַיִּנְעֵבַד יְתַהוֹן כַּהֲנָא חַד מִשְׂאֵתָא חַד עֲלֵתָא וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי כַּהֲנָא קָדָם וַיִּתְּנֵם לְמַדְבָּהּ:

♦ יום שישי ז' ניסן ♦

טו וַיִּגְדַּר אֲרִי תְּפוּק מִגֵּה שְׁכַבְתָּ זֶרְעָא וַיִּסְחֵי
בְּמִיָּא יָת כָּל בְּשָׂרָה וַיְהִי מְסָאָב עַד
רְמָשָׂא:

(טו) וְאִישׁ כִּי־תִצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְת־זֶרַע וְרַחֵץ בַּמַּיִם
אֶת־כָּל־בְּשָׁרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

יז וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מִשְׁחָ דִּי יְהִי עֲלוּהִי
שְׁכַבְתָּ זֶרְעָא וַיִּצְטַבַּע בְּמִיָּא וַיְהִי מְסָאָב
עַד רְמָשָׂא:

(יז) וְכָל־בְּגָד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יְהִי עָלָיו שְׁכַבְת־זֶרַע
וּכְבֵּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

יח וְאִתְמַתּא דִּי לְשָׁכּוּב גְּבַר יְתָה שְׁכַבְתָּ זֶרְעָא
וַיִּסְחֹזֵן בְּמִיָּא וַיִּסְאָבוּן עַד רְמָשָׂא:

(יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שְׁכַבְת־זֶרַע וְרַחֲצוּ
בַּמַּיִם וְטָמְאוּ עַד־הָעֶרֶב:

יט וְאִתְמַתּא אֲרִי תְּהִי דִּיבָא דָם יְהִי דוּבָה
בְּבִשְׂרָה שְׁבָעָא יוֹמִין תְּהִי בְּרִיחֻקָּה וְכָל
דִּיִּקְרַב בָּהּ יְהִי מְסָאָב עַד רְמָשָׂא:

כ"ט וְרַחֲצוּ בַּמַּיִם • גִּזְרַת מֶלֶךְ הִיא שְׁתַּטְמֵא הָאִשָּׁה בְּכִיָּאָה, וְאִין הַטַּעַם מִשׁוּם נוֹגַע בְּשְׁכַבְתָּ זֶרַע, שְׁהָרִי
מַגַּע בֵּית הַסְּתָרִים הוּא.

יט וְאִתְמַתּא אֲרִי תְּהִי דִּיבָא דָם יְהִי דוּבָה
בְּבִשְׂרָה שְׁבָעָא יוֹמִין תְּהִי בְּרִיחֻקָּה וְכָל
דִּיִּקְרַב בָּהּ יְהִי מְסָאָב עַד רְמָשָׂא:

(יט) וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זֹכָה דָּם יְהִי זֹכָה בְּבִשְׂרָה
שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל־הַנֹּגַע בָּהּ יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב:

כ"י וְאִתְמַתּא אֲרִי תְּהִי דִּיבָא דָם יְהִי דוּבָה
בְּבִשְׂרָה שְׁבָעָא יוֹמִין תְּהִי בְּרִיחֻקָּה וְכָל
דִּיִּקְרַב בָּהּ יְהִי מְסָאָב עַד רְמָשָׂא:

כ"י וְאִתְמַתּא אֲרִי תְּהִי דִּיבָא דָם יְהִי דוּבָה
בְּבִשְׂרָה שְׁבָעָא יוֹמִין תְּהִי בְּרִיחֻקָּה וְכָל
דִּיִּקְרַב בָּהּ יְהִי מְסָאָב עַד רְמָשָׂא:

כ"ב וְכָל דִּי תְּשָׁכּוּב עֲלוּהִי בְּרִיחֻקָּה יְהִי
מְסָאָב וְכָל דִּי תִיַּתֵּב עֲלוּהִי יְהִי מְסָאָב:

(כ) וְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ יִטְמָא וְכָל
אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִטְמָא:

כ"ג וְכָל דִּיִּקְרַב בְּמִשְׁפָּכָה יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וַיִּסְחֵי בְּמִיָּא וַיְהִי מְסָאָב עַד רְמָשָׂא:

(כא) וְכָל־הַנֹּגַע בְּמִשְׁפָּכָה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כ"ד וְכָל דִּיִּקְרַב בְּכָל מְנָא דִּי תִיַּתֵּב עֲלוּהִי
יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחֵי בְּמִיָּא וַיְהִי מְסָאָב עַד
רְמָשָׂא:

(כב) וְכָל־הַנֹּגַע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כ"ה וְאִם עַל מִשְׁפָּכָה הוּא אוֹ עַל מְנָא דִּי הִיא
יִתְבָּא עֲלוּהִי בְּמִקְרָבָה בָּהּ יְהִי מְסָאָב עַד
רְמָשָׂא:

(כג) וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא
יִשְׁכַּבְת־עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בּוֹ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כ"ו וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא • הַשׁוֹכֵב, אוֹ הַיּוֹשֵׁב עַל מִשְׁפָּכָה אוֹ עַל מוֹשְׁבָה, אֶפְלוּ לֹא נִגַּע בָּהּ, אִף
הוּא בְּדַת טְמֵאָה הָאֲמוּרָה בְּמִקְרָא הָעֲלִיּוֹן, שְׁטַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים. עַל־הַכְּלִי • לְרִבּוֹת אֶת הַמְּרַכֵּב. בְּנִגְעוֹ
בּוֹ יִטְמָא • אִינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא עַל הַמְּרַכֵּב, שְׁהַתְּרַבָּה מִ"עַל־הַכְּלִי". בְּנִגְעוֹ־בּוֹ יִטְמָא • וְאִינוּ טַעוֹן כְּבוֹס
בְּגָדִים, שְׁהַמְּרַכֵּב אִין מַגַּעוּ מִטְמֵא אָדָם לְטָמֵא בְּגָדִים.

כ"ו וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא • הַשׁוֹכֵב, אוֹ הַיּוֹשֵׁב עַל מִשְׁפָּכָה אוֹ עַל מוֹשְׁבָה, אֶפְלוּ לֹא נִגַּע בָּהּ, אִף
הוּא בְּדַת טְמֵאָה הָאֲמוּרָה בְּמִקְרָא הָעֲלִיּוֹן, שְׁטַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים. עַל־הַכְּלִי • לְרִבּוֹת אֶת הַמְּרַכֵּב. בְּנִגְעוֹ
בּוֹ יִטְמָא • אִינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא עַל הַמְּרַכֵּב, שְׁהַתְּרַבָּה מִ"עַל־הַכְּלִי". בְּנִגְעוֹ־בּוֹ יִטְמָא • וְאִינוּ טַעוֹן כְּבוֹס
בְּגָדִים, שְׁהַמְּרַכֵּב אִין מַגַּעוּ מִטְמֵא אָדָם לְטָמֵא בְּגָדִים.

כד וְאִם מִשְׁכָּב יִשְׁכַּב גְּבַר יָתֵה וְתֵהי רְחוּקָה
עֲלוּהי וְיֵהי מְסָאָב שְׁבַעַת יוֹמִין וְכָל מִשְׁכָּבָא
דִּי יִשְׁכַּב עֲלוּהי יֵהי מְסָאָב :

(כד) וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה וְתֵהי נְדָתָה עָלָיו
וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים וְכָל־הַמְשָׁכָב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו
יִטְמָא: ם

כ"ד - וְתֵהי נְדָתָה עָלָיו • (ת"כ. נדה לג) יכול יַעֲלֶה לְרַגְלָהּ, שָׁאם בָּא עָלֶיהָ בְּחֻמְשֵׁי לְנְדָתָהּ, לֹא יִטְמָא אֲלָא ג' יָמִים כְּמוֹתָהּ? תְּלַמּוּד לומר: "וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים". וּמֵה תְּלַמּוּד לומר: "וְתֵהי נְדָתָה עָלָיו"? מֵה הִיא מְטַמְּאָה אָדָם וְכָלִי חָרָס, אִף הוּא מְטַמְּא אָדָם וְכָלִי חָרָס.

כה וְאִתְמַתְּ אַרְי יְדוּב דְּוֹב דְּמֵה יוֹמִין סְגִיִּין
בְּלֹא עֲדָן רְחוּקָה אוֹ אַרְי תְּדוּב עַל רְחוּקָה
כָּל יוֹמֵי דְּוֹב סוֹבְתָה כְּיוֹמֵי רְחוּקָה תֵּהי
מְסָאָבָא הִיא :

(כה) וְאִשָּׁה כִּי־יִזוּבׁ זֹב דְּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא
עֵת־נְדָתָהּ אוֹ כִּי־תִזוּב עַל־נְדָתָהּ כָּל־יְוִמֵי זֹב
טָמֵאתָהּ כִּימֵי נְדָתָהּ תֵּהיֵה טָמֵאה הוּא:

כ"ה - יָמִים רַבִּים • שְׁלֹשָׁה יָמִים. בְּלֹא עֵת־נְדָתָהּ • אַחַר שִׁיַּצְאוּ שְׁבַעַת יָמֵי נְדָתָהּ. אוֹ כִּי־תִזוּב • אֵת שְׁלֹשַׁת הַיָּמִים הַלָּלוּ. עַל־נְדָתָהּ • (נדה עג) מִפְּלֶג מִנְדָתָהּ יוֹם אֶחָד, זֹה הִיא זָבָה, וּמִשְׁפָּטָה חֲרוּץ בְּפִרְשָׁה זֹה. וְלֹא כְּדַת הַנְּדָה, שְׁזו טְעוּנָה סְפִירַת שְׁבַעַה נְקִיִּים וְקַרְבָּן, וְהַנְּדָה אֵינָה טְעוּנָה סְפִירַת שְׁבַעַה נְקִיִּים, אֲלֹא שְׁבַעַת יָמִים תֵּהיֵה בְּנְדָתָהּ, בֵּין רוּאָה בֵּין שְׂאִינָה רוּאָה; וְדָרְשׁוּ בְּפִרְשָׁה זֹה י"א יוֹם שְׁבִין סוֹף נְדָה לְתַחֲלַת נְדָה, שְׁכָּל שְׁלֹשָׁה רְצוּפִין שֶׁתִּרְאָה בְּאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם הַלָּלוּ, תֵּהא זָבָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מראי מקומות והגהות לתניא ענ"י ט)

וְאִשָּׁה כִּי יִזוּב זֹב דְּמָה יָמִים רַבִּים (טו, כה) אַחַד עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִין סוֹף נְדָה לְתַחֲלַת נְדָה (רש"י) שְׁמַעְתִּי מֵאֲמוֹר"ר הַרְה"ג וְהַרְה"ח שְׁלִיט"א: תַּנְיָא - רַאשֵׁי תַבּוּת: תּוֹדָה נְזִיר יֵא. (הַפְּנִיָה לְמֵאֲמֹר ר"ל"ל (נדה עב, ב): "חֲצִי לֵג שְׁמֹן לְתוֹדָה, וְרַבִּיעִית יֵין לְנְזִיר, וְאַחַד עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִין נְדָה לְנְדָה - הַלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי").

כו כָּל מִשְׁכָּבָא דִּי תִשְׁכַּב עֲלוּהי כָּל יוֹמֵי
דְּוֹבָה כְּמִשְׁכָּב רְחוּקָה יֵהי לָהּ וְכָל מְנָא דִּי
תֵּיתַב עֲלוּהי מְסָאָב יֵהי כְּסוֹאֲבַת רְחוּקָה:

(כו) כָּל־הַמְשָׁכָב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְוִמֵי זֹבָה
כְּמִשְׁכָּב נְדָתָהּ יֵהי־לָהּ וְכָל־הַפְּלִי אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב
עָלָיו טָמֵא יֵהיֵה כְּטָמֵאת נְדָתָהּ:

כז כּוֹכָל דִּיקְרַב בְּהוֹן יֵהי מְסָאָב וַיִּצַּעַע
לְבוּשׁוֹהֵי וְנִסְחֵי בְּמֵאָה וְיֵהי מְסָאָב עַד
רְמָשָׂא:

(כז) וְכָל־הַנוֹגַע בָּם יִטְמָא וְכַבֵּם בְּגִדְוֵי וְרַחֵץ בְּמַיִם
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כח וְאִם דְּכִיַּאת מְדוּבָה וְתַמְנֵי לָהּ שְׁבַעַת
יוֹמִין וְכַתֵּר בֶּן תְּדַכֵּי:

(כח) וְאִם־טָהַרָה מְזוּבָה וְסִפְרָה לָהּ שְׁבַעַת יָמִים
וְאַחַר תִּטְהַר:

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

טו (כה) וְאִשָּׁה כִּי יִזוּב, זֶהוּ שְׁאָמֹר הַכְּתוּב (קהלת י יח) בַּעֲצָלְתִּים יִמְךָ הַמְקַרָה, עַל דְּבֵי שְׁהָאִשָּׁה מִתְעַצְלַת לְבָדוּק אֵת עֲצָמָה מְדָמִיהָ, מְטַמְּאָה כָּל טְהָרוֹת שְׁעִשְׂתָהּ לְמִפְרַע וְנַעֲשִׂית מְכָה וְעִנְיָה. כְּמוֹ שְׁמִצְיָנוּ בְּשִׁפְחָתוֹ שֶׁל רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל שְׁהִיְתָה מִפְּנֵה חֲבִיּוֹת מִמְקוֹם לְמִקוֹם וְהִיְתָה בּוֹדְקַת עֲצָמָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת, לְסוֹף בְּדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה

טו (כה) וְאִשָּׁה כִּי יִזוּב, זֶהוּ שְׁאָמֹר הַכְּתוּב (קהלת י יח) בַּעֲצָלְתִּים יִמְךָ הַמְקַרָה, עַל דְּבֵי שְׁהָאִשָּׁה מִתְעַצְלַת לְבָדוּק אֵת עֲצָמָה מְדָמִיהָ, מְטַמְּאָה כָּל טְהָרוֹת שְׁעִשְׂתָהּ לְמִפְרַע וְנַעֲשִׂית מְכָה וְעִנְיָה. כְּמוֹ שְׁמִצְיָנוּ בְּשִׁפְחָתוֹ שֶׁל רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל שְׁהִיְתָה מִפְּנֵה חֲבִיּוֹת מִמְקוֹם לְמִקוֹם וְהִיְתָה בּוֹדְקַת עֲצָמָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת, לְסוֹף בְּדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה

טו (כה) וְאִשָּׁה כִּי יִזוּב, זֶהוּ שְׁאָמֹר הַכְּתוּב (קהלת י יח) בַּעֲצָלְתִּים יִמְךָ הַמְקַרָה, עַל דְּבֵי שְׁהָאִשָּׁה מִתְעַצְלַת לְבָדוּק אֵת עֲצָמָה מְדָמִיהָ, מְטַמְּאָה כָּל טְהָרוֹת שְׁעִשְׂתָהּ לְמִפְרַע וְנַעֲשִׂית מְכָה וְעִנְיָה. כְּמוֹ שְׁמִצְיָנוּ בְּשִׁפְחָתוֹ שֶׁל רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל שְׁהִיְתָה מִפְּנֵה חֲבִיּוֹת מִמְקוֹם לְמִקוֹם וְהִיְתָה בּוֹדְקַת עֲצָמָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת, לְסוֹף בְּדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה

חֲסִלַּת פְּרִשְׁתַּי מְצוּרַע

◆ שבת קודש ח' ניסן ◆

כט וביּוֹמָא תְּמִינָאָה תִּסְבַּ לַה תְּרִין שְׁפִנְיִין
או תְּרִין בְּנֵי יוֹנָה וְתִמְחֵי יְתֵהוּן לְנֹת פְּהִנָּא
לְתַרְע מִשְׁפַּן זְמָנָא :

(כט) וּבְיָוִם הַשְּׁמִינִי תִקַּח לָהּ שְׁתֵּי תַרְיָם או שְׁנֵי
בְנֵי יוֹנָה וְהִבִּיאָה אוֹתָם אֶל־הַכֶּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד:

ל וְעֵבֶד פְּהִנָּא יַת חַד חֲטָאָתָא וְיַת חַד עֲלֵתָא
וְיִכְפֹּר עֲלֵיהּ פְּהִנָּא קָדָם יְיָ מְדוּב סוּכְתָהּ :

(ל) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד חֲטָאָת וְאֶת־הָאֶחָד עֲלֵיהּ
וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לְפָנָי יְהוָה מְזוּב טְמֵאָתָהּ:

לא וְתִפְרְשׁוּן יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסוּאָבְתָהוּן וְלֹא
יִמּוּתוּן בְּסוּאָבְתָהוּן בְּסִאָבְהוּן יַת מִשְׁפָּנֵי דֵי
בִינְיָהוּן :

(לא) וְהִזְרַתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאָתָם וְלֹא יָמָתוּ
בְּטְמֵאָתָם בְּטֵמְאָם אֶת־מִשְׁפָּנֵי אִשְׁר בְּתוֹכָם:

כט"ו ◀ וְהִזְרַתֶּם • אֵין 'נְזִירָה' אֶלָּא פְּרִישָׁה, וְכֵן (ישעיה א) : "גִּזְרוּ אַחֲוֹר", וְכֵן (בראשית מח) : "גִּזֵּיר אָחִיו". וְלֹא יָמָתוּ
בְּטְמֵאָתָם • תְּרֵי הַכֶּרֶת' שֶׁל מִטְמֵא מִקְדָּשׁ קְרוּי 'מִיתָה'.

לב דָּא אוּרִיתָא דְדוּכְנָא וְדִי תְפוּק מְנַה שְׁכַבְתָּ
זְרַעָא לְאַסְתָּאבָּא בַּה :

(לב) זֹאת תֹּרַת הַזָּב וְאִשְׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ־זֶרַע
לְטְמֵאָה־בָּה:

כט"ו ◀ זֹאת תֹּרַת הַזָּב • בְּעַל רֵאִיָּה אַחַת. וּמַהוּ תֹרַתוֹ. וְאִשְׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ־זֶרַע • הָרִי הוּא כְּבַעַל
קָרִי, טְמֵא טְמֵאת עָרַב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 81)

בעל ראייה אחת (רש"י טו, לב)

לא פִּרְשׁ שֶׁהַפְּנִיָּה לְבַעַל שְׁתֵּי־מֵי או שְׁלֹשׁ רֵאִיוֹת, שֶׁנֶּזְכַּר לְעֵיל, כִּי דֵינּוּ חֲמוּר יוֹתֵר מִדֵּינּוּ שֶׁל בְּעַל קָרִי, הַמוֹפִיעַ בְּכַתּוּב
לְאַחַר מִפְּנֵי. אֶלָּא מִפְּרֵשׁ שֶׁהַפְּנִיָּה לְבַעַל רֵאִיָּה אַחַת, שֶׁדֵּינּוּ כְּבַעַל קָרִי, וּלְפִי זֶה הַכְּתוּבִים הֵם מִן הַקַּל אֶל הַכָּבֵד: זָב בְּעַל
רֵאִיָּה אַחַת וּבַעַל קָרִי – טְמֵאת עָרַב. נִדָּה – טְמֵאת שְׁבַעַה. זָב בְּעַל שְׁתֵּי־מֵי או שְׁלֹשׁ רֵאִיוֹת – חַיִּיב סְפִירַת שְׁבַעַה נְקִיִּים.
שׁוֹכֵב עִם טְמֵאָה – אֲסוּר כָּרַת.

לג וְלִדְסוּכְתָּהּ כְּרִיחוּקָהּ וְלִדְדָּאִיב יַת דּוּכְבָּהּ
לְדַכְּרֵי וְלִנְקָבָא וְלִגְבַר דֵי יִשְׁכּוּב עִם
מִסְאָבָּא : פ פ פ

(לג) וְהִדְוָה בְּנִדְתָּהּ וְהוּב אֶת־זוּבוֹ לְזָכַר וְלִנְקָבָהּ
וְלֵאִישׁ אִשְׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה:

כט"ו ◀ וְהַזָּב אֶת־זוּבוֹ • בְּעַל שְׁתֵּי רֵאִיוֹת וּבְעַל שְׁלֹשׁ רֵאִיוֹת, שֶׁתֹּרַתָּן מִפְּרִשְׁתָּ לְמַעַלָּה:

צ' פסוקים, עיד"ו סימן. חסלת פרשת מצורע

"אין אומרים הפטרת "וערבה" רק כשחל ערב פסח בשבת קודש. אבל ביחידות אומרים ב'

שי למורא

ההפטרות. וכן בשבת ראש חודש וכהאי גוונא.

(ד) וְעָרְבָה לָהּ, בְּזִמְנֵי הַנְּאֻלָּה,
יַעֲרַב לָהּ וְיִקְבַּל בְּרִצּוֹן. מִנְחַת
יְהוָה וִירוּשָׁלַיִם, הַמְּנַחֹת
וְהַקְּרָבָנוֹת שֶׁקָּרְבוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אִשְׁר
בִּירוּשָׁלַיִם שְׁבִיחוּתָהּ. כִּימֵי עוֹלָם, הֵם
יְמֵי מֹשֶׁה רַבְּנּוּ. וּבְשָׁנִים קְרָמוּנִיּוֹת,
הַשָּׁנִים הַקְּרוֹמוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
שְׁבָנָה שְׁלֵמָה, שֶׁקָּבַל הַקַּב"ה

רשימות היומן' עמ' שצז, מב' ניסן תרח"צ, פארוז:

הפטרת שבת הגדול לשמו"ת מלאכי פרק ג
ד וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוָה וִירוּשָׁלַיִם כִּימֵי
עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְרָמוּנִיּוֹת: ה וְקָרְבָתִי אֲלֵיכֶם

עטרת מרים

ד או וְעָרְבָה תְּעַרַב לַיהוָה מִנְחַת
הַשֹּׁרֶת יְהוָה וִירוּשָׁלַיִם כִּימֵי
עוֹלָם הֵם יְמֵי מֹשֶׁה וּבְשָׁנִים
קְרָמוּנִיּוֹת הֵם יְמֵי שְׁלֵמָה שֶׁקָּבַל

שי למורא

עטרת מרים

קרבנותיהם בְּרָצוֹן וְיָרְדָה הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְאָכְלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. ה) וְקָרַבְתִּי אֵלَيْכֶם, לְדוֹר שְׁתֵּי־יָמֵי בַיּוֹם הַהוּא. וְכֵן הַדְּרוֹת שֶׁעָבְרוּ כְּבֵר, אִם לֹא קָבְלוּ דַיִּים בַּעֲלֵם הַיָּהּ, וְקָבְלוּ בַּעֲלֵם הַבַּיִת וְהִיָּיתִי עַד מְמַהֵר, כְּלוּמַר, לֹא יִתְמַחַמֵּה מִשְׁפָּט עַד שִׁתְּקוּ אֶת הָעֵדִים, כִּי אֵי בַעֲזָמִי אֶתְּוֶה עַד מְמַהֵר לְהַגִּיד הַדְּבָרִים.

הַמְּקוֹם קָרַבְתִּיהֶם בְּרָצוֹן וְיָרְדָה אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְאָכְלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ: ה) וְקָרַבְתִּי אֵלَيْכֶם, הַדּוֹר שְׁתֵּי־יָמֵי בַיּוֹם הַהוּא אֶקְרַב לְמִשְׁפַּטְי לְשֵׁלֶם גְּמוּל מַעֲשֵׂה כָל אִישׁ וְהִיָּיתִי אֵינִי בַעֲזָמִי אֶתְּוֶה עַד מְמַהֵר שְׁאֵנְלָה לְכָל מִיָּה עֲשֵׂה בְּמַכְשָׁפִים וּבַמְּנַאֲפִים וּבַנְּשַׁבְעִים לְשֹׁקֵר וּבַעֲשָׂקִי גִזְלוּ שְׂכָר־שִׂכְרִי אֶלְמָנָה וְיָתוֹם וּמִפִּי מִשְׁפַּט הַגֵּר

וּמִפִּי גַר, מִטִּים מִשְׁפַּט הַגֵּר לְחִיבוּ בַחֲנֹם. ו) כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי, אֶרְעִילֶיפִי שְׁאֵינִי מְאֻרָךְ אִפִּי, לֹא הִשְׁתַּמְתָּה דַעְתִּי מִקְרָאוֹנָה לְאֹהֲבֵי אֶת הָרַע וְלִשְׂנֵא אֶת הַטּוֹב. וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם, אֶרְעִילֶיפִי שְׁהֲרַשְׁעִים שְׂכָבִים מִתִּים בְּרַשְׁעִים וְלֹא קָבְלוּ עֲנֹשֶׁם בְּתִיחָם, חֲרִי לֹא כִלִּיתֶם מִלְּפָנַי וְאוֹכַל לְגַבּוֹת דַּיִן מִתְּנַפְשׁוֹת בְּנֵיהֶם. ור"ל פִּרְשֵׁה, "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי", לֹא הִכִּיתִי אֶמֶת וְשְׁנִיתִי לְחַבּוֹת כֹּה. אֲבָל "אַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם", כִּי אַחַר הַתְּעִיבִית הַעֲמִדְתִּי אֶתְכֶם חֲרָבָה, וְחֲצִי כְּלִים וְאַתֶּם אֵינְכֶם כְּלִים. ז) שׁוּבוּ אֵלַי, לְשׁוּבוּ מִצִּדּוֹתֵי וְאַשׁוּבָה אֵלֵיכֶם, לְחַיִּיב עֲמִיבִים כִּמְאֹד. וְאַמְרַתֶּם בְּמִתָּה נָשׁוּבָה, וְתַעֲזוּ עִינֵיכֶם לְמִרָה, בַּעֲבוּר מִיָּה נָשׁוּבָה, בְּמִתָּה חֲמַנּוּ. ח) הַיִּקְבַּע אֲדָם אֱלֹהִים, הָאֵם הַגֵּנוּ הַדָּבָר שֶׁעֲשֵׂה אֲדָם אֶת אֱלֹהִים. כִּי אַתֶּם קֹבְעִים אוֹתִי, שְׁחַרֵּי אַתֶּם עוֹשִׂים אוֹתִי. וְאַמְרַתֶּם בְּמִתָּה קֹבְעֵנוּךְ, וְאִם תֹּאמְרוּ בְּמִתָּה עֲשִׂינוּ אוֹתִי. הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה, מִיָּה שְׂאֵינְכֶם נוֹתְנִים אֶת הַמַּעֲשֵׂר לְלוֹהִים וְאֶת הַתְּרוּמָה לְכַהֲנִים, וְהוּא הַעֲשֵׂה שְׂאֵתֶם עוֹשִׂים אוֹתִי. ט) בְּמִתָּה אַתֶּם נֹאֲרִים, הֲלֹא בַּעֲבוּר יָהּ אַתֶּם מְקַלְלִים בְּקַלְלָה, כִּי אֵין הָאָרֶץ נוֹתֶנֶת יְבוּלָה. וְאוֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים, וְעַם כָּל יָהּ לֹא תִסְרוּ מִסֻּר וְאַתֶּם עוֹשִׂים

לְמִשְׁפַּטִּי וְהִיָּיתִי עַד מְמַהֵר בְּמַכְשָׁפִים וּבַמְּנַאֲפִים וּבַנְּשַׁבְעִים לְשֹׁקֵר וּבַעֲשָׂקִי שְׂכָר־שִׂכְרִי אֶלְמָנָה וְיָתוֹם וּמִפִּי־גֵר וְלֹא יִרְאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ו כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם: ז לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סִרְתֶּם מַחְקִי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאַשׁוּבָה אֵלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְאַמְרַתֶּם בְּמִתָּה נָשׁוּבָה: ח הַיִּקְבַּע אֲדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים אוֹתִי וְאַמְרַתֶּם בְּמִתָּה קֹבְעֵנוּךְ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה: ט בְּמִתָּה אַתֶּם נֹאֲרִים וְאוֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כְּלוֹ: י הִבִּיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצֵר וְיִהְיֶה טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחַגְנוֹנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרְיַקְתִּי לָכֶם בְּרֶכֶת עַד־בְּלִי־דֵי: יא וְנִגַּעְתִּי לָכֶם בְּאֶכָל וְלֹא־יִשְׁחַת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תִשְׁפַּל לָכֶם הַגֶּפֶן בְּשׂוּדָה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב וְאַשְׂרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ

וְלֹא יִרְאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ו כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא שְׁנִיתִי מֵעוֹלָם אֶת דְּבָרִי וְהִכְמַחְתִּי בַל אֶכְלָה אֶתְכֶם, לְכֹן וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם אֵינְכֶם כְּלִים מִלְּפָנַי: ז לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סִרְתֶּם מַחְקִי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי לְשׁוּבוּ מִצִּדּוֹתֵי וְאַשׁוּבָה אֵלֵיכֶם לְחַיִּיב עֲמִיבִים כִּמְאֹד אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהַפִּי תַעֲזוּ עִינֵיכֶם וְאַמְרַתֶּם בְּמִתָּה נָשׁוּבָה בַּעֲבוּר מִיָּה נָשׁוּבָה בְּמִתָּה חֲמַנּוּ: ח הַיִּקְבַּע הָאֵם הַגֵּנוּ שֶׁעֲשֵׂה אֲדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים גִּזְלוֹתֵי אוֹתִי וְאַמְרַתֶּם בְּמִתָּה קֹבְעֵנוּךְ וּמִשְׁכִּיבִים לוֹ, הֲלֹא הוּא הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה שְׂאֵתֶם גִּזְלוֹתֵי מִן הַכַּהֲנִים וּמִן הַלוֹהִים: ט בַּעֲבוּר יָהּ בְּמִתָּה חֲלוּי בְּתִבּוּאָה וּבַמַּעֲשִׂים אַתֶּם נֹאֲרִים מְקַלְלִים וְאוֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כְּלוֹ לֹא יְחִידִים לְכָד: י לְכֹן הִבִּיאוּ מַעֲתָה אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצֵר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְיִהְיֶה טֶרֶף מִזֵּוֹן בְּבֵיתִי וְלַכַּהֲנִים וְלַלוֹהִים וּבְחַגְנוֹנִי נָא בְּחַנּוּ אוֹתִי בָּזֹאת הַמַּעֲשֵׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרְיַקְתִּי וְאַשְׁפֹּד לָכֶם בְּרֶכֶת עַד־בְּלִי־דֵי לְגְמוּל מַעֲזָה זֹאת: יא וְנִגַּעְתִּי לָכֶם אֵינִי שֶׁבִּלְכֶם בְּאֶכָל בְּאַרְבָּה הֹאכַל אֶת הַתְּבֹאָה

אוֹתִי: הַגּוֹי כְּלוֹ, כָּל הָעַם, כִּי אֵין אֶחָד מִכֶּם שִׁיתוּן הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה. י) הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר, מַעֲתָה הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר הַעֲשׂוּי לְכָד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כִּמְו שְׂתֹבֵב "אֶת מַעֲשֵׂר הַמַּעֲשֵׂר לְבֵית אֱלֹהֵינוּ אֶל הַלְּשָׁבוֹת לְבֵית הָאוֹצֵר..." (חֲזוֹנוֹהַ יִסְדֵּי...), וְיִהְיֶה טֶרֶף בְּבֵיתִי, כְּדִי שִׁתְּוֶה הַמִּזוֹן מַצֵּי לֹאֲנִשׁ בֵּיתִי, הֵם הַכַּהֲנִים וְהַלוֹהִים. וּבְחַגְנוֹנִי נָא בָּזֹאת, כִּמְו

וְלֹא־יִשְׁחַת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תִשְׁפַּל לָכֶם הַגֶּפֶן בְּשׂוּדָה מִפְּרִיָה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב וְאַשְׂרוּ יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי מִרְבִּית הַתְּעַלְחָה כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם אֲרֶץ חֲפָץ אֲרֶץ שְׂחַפֵּץ ה' כֹּה לְכָדָה אוֹתָהּ וְלִהְשִׁיב עֲלֶיהָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יג חֲקוּנוּ קָשִׁים עַל־

אוֹתִי בַּמַּעֲזָה הַזֹּאת אִם אֲנִי מִשְׁלֵם גְּמוּל מַעֲזָה. אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם, עֵינֵינוּ שְׁבוּעָה הוּא, חֲרִי תִרְאוּ אִם לֹא יִתְוֶה דָבָר זֶה שְׂאֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם. "אֲרָבוֹת", חֲלוּנוֹת, כִּמְו "אֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ" (בְּרַאשִׁית וַיֵּא). וְהִרְיַקְתִּי לָכֶם בְּרֶכֶת עַד בְּלִי דֵי, וְאַשְׁפֹּד לָכֶם בְּרֶכֶת עַד שְׂלֵא יִתְוֶה דִי מְקוֹם בְּנִרְנוֹת לְחַחֲיוֹק אֶת הַכֵּל. פִּרְשֵׁה רו"ל, עַד שֶׁכֵּלֹ שְׂפָתוֹתֶיכֶם מִלְּמוֹר דֵּי. (יא) וְנִגַּעְתִּי לָכֶם בְּאֶכָל, בַּעֲבוּרְכֶם אֲנַעַר בְּאַרְבָּה הֹאכַל אֶת הַתְּבֹאָה, וְלֹא יִשְׁחִית גֵּוֹ. וְלֹא תִשְׁפַּל לָכֶם הַגֶּפֶן, כְּלוּמַר, לֹא תִסְרֹךְ אֶת פְּרִיָה. (יב) וְאַשְׂרוּ אֶתְכֶם כָּל

הגוים, כל הנזים ואשרו שאני חפץ בכם ובארצכם. כי תהיו אתם ארץ חפץ, שתהיו אתם יושבים בארץ חפץ שחפץ ה' להשרות שכינתו בה, ותעשו בה רצוני. (ג) חזקו עלי דבריכם, כאן שב הנביא מלאכי להוכיחם על מה שהיו אומרים שאין דין ואין דין. ואמר דבריכם חזקים

וקשים עלי. שאו עבד אלהים, על חנם נעבדנו, כי לא נקבל שכר. קדרנית, בשפל רוח והתנגעה מפני ה'. (טו) ועתה אנחנו מאשרים ודים, הנה עכשו אנחנו משבחים את האנשים הזרים שלא חששו על משמרת התורה. גם נבנו עושי רשעה, כלומר, טובה כפולה היתה להם, שהם קנזים כבנו, וגם בחנו אלהים וימלטנו, בחנו לדעת אם יוכל למה ענש על עון, והנה נמלטו מן הענש ולא השיגם. (טז) אז נדברו וגו', אני משיב על דבריכם, שאו נדברו וראו ה' שלא להיבך במעשיהם הרעים. ויכתב ספר זכרון לפניו, אף-על-פי שאני ממחר להשיב גמול, צייתי לכתב להם ספר זכרון, (יז) והיו לי, והיו לי דבריכם מקנזים, ליום אשר אני עושה סגלה, ליום אשר אציתי כמו באוצר והנחתי לשלם בו גמול, וחמלתי עליהם וגו'. ולחשבי שמו, הם חכמי לב יודעי סוד שמו הנקבד ותנא. (אבן עזרא). על בנו העובד אותו, על בנו הנקבד בעבודתו. (יח) ושבתם וראיתם וגו', הנה אז תשובו ותראו ההפרש בין צדיק לרשע. (יט) היום בא, יום המשפט בא. שרש וענף, כלומר, בנים וכני בנים. (כ) שמוש צדקה, כלומר, הצדקה שעשיתם תאיר לכם בשמוש שמצות הצדקה בעצמה תשלם לכם גמול טוב. ומרפא בכנפיה, בורחתה תהיה לכם רפואה ותענוג. ויצאתם ופשתם, בכל אשר תמצאו ותבאו תפיו ותרבו. "ופשתם", ענין רבוי, כמו "ופשו פרשיו" (חברון א.ח). פעגלי מרפק, בעגלים הנקנים לדיר לפומים. (כא) ועפותם רשעים, ותכבשו את הרשעים. "ועפותם", ענין מעוד וכבוש, מלשון "מעסים רמוגי" (שיר השירים א.ב). ביום אשר אני עושה, ביום המשפט שאני שופטם.

דבריכם ואתם מתחזקים בויכוח לפתור את דברי אמר יהוה ואמרתם מה-נדברנו עליך: יד אשיב לכם כי מה שאמרתם שאו בחנם עלינו לעבד אלהים כי לא נקבל שכר ומה-בצע תועלת בא לנו כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית שחית ובהתנגעה מפני יהוה צבאות לדיק

גענו בעבודתנו ואין לנו שכר כל מאומה: מן ועוד הואיל ועתה ראינו שאין תועלת לשמור משמרת המקום, הנה אנחנו מאשרים משבחים הודים שהם אינם יגיעו לעבוד את ה', וכל זאת גם-נכנו עשו רשעה וקנזים כבנו, ולא הפסידו מאומה גם בחנו אלהים לדעת אם יוכל להעניש אותם והנה וימלטו כי לא נעשה להם מאומה רע: מן אז כששמעו וראו ה' דברי הרשעים ההם המעוררים ספיקות ותלנות נדברו וראו יהוה המשפילים איש אל-רעהו נושאים בהם עד שימצאו בשכלם כי כל דרכו משפט, אל אמונה ואין עול ויקשב יהוה וישמע ויתן להם שכרם כה ויכתב ספר זכרון לפניו להיות זכרון לפניו ליראי יהוה הם הצדיקים, ולחשבי שמו הם חכמי לב יודעי סוד השם הנקבד ותנא: (יז) והיו אמרתם שמורים לי אמר יהוה צבאות ליום אשר אני עושה סגלה אוצר נחמד לשלם לכל איש כמפעלו או וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על-בנו העבד אותו מאהבה: יח עם פי עמה חואים הזרים בשלום ושבתם וראיתם ותראו ההבדל בין צדיק לרשע בין עבד אלהים מאהבה לאשר לא עבדו מאהבה אלא מתקות גמול ויראת עונש: יט פיר הגה היום המשפט בא בער בתנור אש והיו כל-יודים וכל-עושה רשעה קש ולהט אתם היום הפא אמר יהוה צבאות אשר לא-יעזב להם שרש וענף: כ וזרחתה לכם וראו שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם בעגלי מרפק: כא ועפותם רשעים פיריהו אפר תחת תחת רגליכם ביום עושה רשעה נזחם להשרף קש ולהט אתם היום הפא אמר יהוה צבאות עד אשר לא-יעזב להם שרש וענף זכרון מה: כ אכל וזרחתה לכם וראו שמי שמש בכות הצדקה ומעשים טובים שעשו ומרפא בכנפיה של חששו הפרושים על הארץ, והיה לכם לרפואה ותענוג, ויצאתם בכל מקום שמתצאו ותבאו ופשתם תתענוג בטוב ותרבו בבשר ושמן פעגלי פעגלים המקנזים במרפק בדיר שלהם: כא ועפותם אהם תמעכו ותכתשו את הרשעים פיריהו לאפר מונח תחת תחת רגליכם ותקיסו אותם ביום המשפט אשר-אני עושה שופטם לכליון אמר יהוה צבאות: כב הואיל ותקבלו גמול טוב, לכן בכל דור ודור זכרו תורת

שי למורא

עטרת מרים

מִשְׁנֵה עֲבָדֵי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֶרֶב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי בְּשִׁמְרֵת חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים חֲקַלְלוּ הַגּוֹלִ: הַיָּה הַנְּבִיאָה הַאֲחֵרֹנָה שֶׁאֲחֲרָיו לֹא יָבֵא עוֹד יָבִיא וְחֹזֶה עַד עַתָּה קִץ: כִּג הִנֵּה בִּזְכוּת הַתּוֹרָה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֶיָּה הַנְּבִיאָה לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַיּוֹם הַגּוֹמֵל: כֹּד וְהַשִּׁיב לְבִי אֲבוֹת לְבִי אֲבוֹת לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל עַם אֲבוֹתָם פֶּן־אָבֹאוּ פְתָאוֹם וְהִפְיֵתוּ אֶת־הָאָרֶץ חֲרָם וְלִבְנֵי יַקְדִּים לְשֹׁלַח מִלֵּאד תְּפִירָה לְהַשְׂכִּים בַּתְּשׁוּבָה וְלִהְיוֹת מוֹכֵנִים לִפְנֵי ה' כְּבוֹאוֹ לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְהִוָּה לָהּ הַמְּלִיכָה: כִּג הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֶיָּה הַנְּבִיאָה לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

כב) זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי, זָכְרוּ וְשִׁמְרוּ לְקִנְיָה, כִּי הִיא תִּלְמָדְכֶם דְּרָךְ יִרְאָת ה', וּכְבוֹא הַיּוֹם הַנּוֹרָא תִּפְלְטוּ. הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֶיָּה הַנְּבִיאָה וְגו', בִּזְכוּת לַמּוֹד וְקִיּוֹם הַתּוֹרָה, אֲשֶׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֶיָּהוּ הַנְּבִיאָה לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. כד) וְהַשִּׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בָּנִים, וְהוּא יֹשִׁיב אֶת לֵב הָאֲבוֹת לְהַקְב"ה עַל יְדֵי בָּנִים, שִׂימֵר לְבָנִים דְּרָךְ אֲהַבָה וְרַצוֹן "לִבְנֵי וְדַבְרוּ אֶל אֲבוֹתֵיכֶם לְאָחוֹ בְּדַרְכֵי הַקְּב"ה". וכן לֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם, שִׂימֵר לְאֲבוֹת וכו'. ורו"ל דְּרָשׁוּהוּ, שֶׁאֵלֶיָּהוּ יָבֹא לְשׁוֹם שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. פֶּן אָבֹאוּ וְהִפְיֵתוּ אֶת הָאָרֶץ חֲרָם, וְלִבְנֵי אֲשֶׁלַח אֶת אֵלֶיָּהוּ הַנְּבִיאָה לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה', שֶׁאִם אָבֹאוּ בַּיּוֹם הַהוּא לְשֹׁלֵם גְּמוּל וְעֲדוֹן לֹא שָׂבוּ, אָפָה אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בַּחֲרָם וְאֲבִיוֹן, לִבְנֵי אֲשֶׁלַח אֶת אֵלֶיָּהוּ קָדָם לִבְנֵי הַשִּׁיב אוֹתָם אֵלֵי לִהְיוֹת וְכּוֹנֵי לְקַבֵּל הַגְּמוּל הַטּוֹב.

אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֶיָּה הַנְּבִיאָה לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֶרֶב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים: כג הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֶיָּה הַנְּבִיאָה לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לֵב־אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פֶּן־אָבֹאוּ וְהִפְיֵתוּ אֶת־הָאָרֶץ חֲרָם: כג הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֶיָּה הַנְּבִיאָה לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: הַפְטָרָה לַפְרֶשֶׁת מְצוּרַע לְשִׁמּוֹת וּלְקִרְיָאָה בְּצִיבּוּר בַּעַמ' רִי

המשך ביאור למסכת קידושין ליום ראשון עמ' ב

נשואה. אבל אם אינה נשואה, היא חייבת כאיש. אָמַר רַב אִיְדִי בַר אֲבִין אָמַר רַב, אִם נִתְנָרְשָׁה, שְׂנִיחָם שְׂוִים – האשה חייבת בכיבוד אב ואם כאחיה.
הגמרא מביאה ברייתות העוסקות בגודל מעלת מצות כיבוד אב ואם ומוראם. תָּנוּ רַבִּנּוּן, לִגְבִי אֲבִי וְאִם נֶאֱמַר (שמות כ יא) 'כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ', וְכֵן נֶאֱמַר כִּלְפֵי הַקְּב"ה (משלי ג ט) 'כִּבֵּד אֶת ה' מִהוֹנֵן'. בְּכַךְ הַשְׁוֶה הַתְּנוּב (וְהַמְקָרָא) כְּבוֹד אָב וְאִם לְכִבוֹד הַמְּקוֹם וְהַקְּב"ה, לומר שחשוב כיבוד אב ואם ככיבוד המקום. וכמו כן, לִגְבִי אֲבִי וְאִם נֶאֱמַר (ויקרא יט ג) 'אִישׁ אָמוֹ וְאִבּוֹ תִירָאוּ, וְנֶאֱמַר כִּךְ כִּלְפֵי הַקְּב"ה (דברים יו ג) 'אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֶתוֹ תַעֲבֹד', לַמּוֹדוֹ שֶׁהַשְׁוֶה הַתְּנוּב מוֹרָאָת אָב וְאִם לְמוֹרָאָת הַמְּקוֹם. וכן, לִגְבִי אֲבִי וְאִם נֶאֱמַר (שמות כא יז) 'מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמוֹ מוֹת יוֹמֵת, וְנֶאֱמַר כִּלְפֵי הַקְּב"ה (ויקרא טו ב) 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלַל אֶלְהִיו וְנִשְׂא חַמָּאוֹ, הַשְׁוֶה הַתְּנוּב אִיסוּר בְּרַבֵּת אָב וְאִם וְכַלּוּמֵר קַלְלַתִּם לְבְרַבֵּת הַמְּקוֹם. אָבֵל בְּאִיסוּר הַקָּאָה הָאִמּוֹר בַּפְּסוּק (שמות כא טז) 'וּמִבְּנוֹ אֲבִיו וְאִמוֹ מוֹת יוֹמֵת, אֵעִיף שְׂאִיסוּר חֲמוּר הוּא מִכָּל מְקוֹם וְנִדְאִי אִי אֲפֻשֶׁר לַהֲשׁוּתָם, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא שִׁיךְ הַכֹּאֵה כִּלְפֵי מַעֲלָה. וְכֵן בְּדִין – וְכִךְ שׁוֹרֵת הַדִּין מַחֲיִיבָת, לַהֲקִישׁ כְּבוֹדוֹ וְמוֹרָאָת שֶׁל אֲבִי וְאִם לְקַבְּיָה, שֶׁהִרִי שֶׁלְשִׁתָּן – הַקְּב"ה, וְאֲבִיו וְאִמוֹ, שׁוֹתֵפִין בּוֹ – שׁוֹתֵפִים בְּיַצִּירְתוֹ שֶׁל הָאָדָם.
תָּנוּ רַבִּנּוּן, שְׁלִשָּׁה שְׂוִתֵּפִין הֵן בְּאֵדָם – בְּיַצִּירְתוֹ שֶׁל הָאָדָם, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֲבִיו וְאִמוֹ. לְפִיכָךְ, בְּזִמְנֵי שֶׁאֲדָם מְכַבֵּד אֶת אָבִיו וְאֶת אִמוֹ, אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מַעֲלָה וְנִחְשָׁב אֲנִי עֲלֵיהֶם כְּאֵילוֹ דְּרִתֵי בְּיַעֲרָם – בֵּין הָאֲבִי וְהָאִם וְכַבְּדוּנִי.
תִּנְיָא רַבִּי אוֹמַר, גְּלוּי וְדַעוּ לִפְנֵי מִי שֶׁאֲמַר וְהִיָּה הַעוֹלָם שְׂבֵן נוֹטָה בַּדַּעְתוֹ לִהְיוֹת מְכַבֵּד אֶת אָמוֹ וְיִתֵר מֵאֵת אָבִיו, מִפְּנֵי

מְלִמְדוֹ לִיסְמוֹת. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא, מֵאִי בְּיַעֲרָהוּ – באיזה מקרה נחלקו ת"ק ור"י, הרי לדעת שניהם חייב האב ללמד את בנו אמנות. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, אִיכָא בְּיַעֲרָהוּ דְאֶנְפִּירִיָּה עֵיפָקָא – כשלימד את בנו להתפרנס ממסחר. לדעת ת"ק יצא ידי חובתו, אך לדעת רבי יהודה חייב האב ללמדו אמנות דווקא, מאחר ובזמן שלא ימצא הבן במה לטחור יעמוד וילטטם את הבריות.
שְׁנִינּוּ בַּמְשֻׁנָה, כָּל מְצוֹת הָאָב עַל הַבֵּן וְכוּ' אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חִיבִין. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, מֵאִי כּוּוֹנַת הַמְּשֻׁנָה כְּשֶׁאֲמַרָה כָּל מְצוֹת הָאָב עַל הַבֵּן. אִילִימָא – אִם נֹאמַר שֶׁהַפִּירוּשׁ הוּא כָּל מְצוֹתָא דְּמִיחֵיב אָפָא לְמִיעֵבֵד לְבְרִיָּה – כָּל הַמְּצוּוֹת שֶׁהָאָב חִיב לַעֲשׂוֹת לְבִנּוֹ, וְכַגּוֹן לְמוֹלוֹ וּלְפִדּוֹתוֹ וְכוּדוּמָה, וְכִי נָשִׁים חִיבִוֹת לַעֲשׂוֹת כֵּן לְבִנְיָהן כְּפִי שֶׁמְסִימָת הַמְּשֻׁנָה עַל דִּין זֶה, וְהַתְּנִיָּא הָאָב חִיב בְּבִנּוֹ לְמוֹלוֹ וּלְפִדּוֹתוֹ, וּמְשֻׁנָה אָבִיו אֵין – חִיב הוּא בְּכָךְ, אִךְ אָמוֹ לֹא. מֵבַאֲרַת הַגְּמָרָא, אָמַר רַב יְהוּדָה הִכִּי קָאָמַר, כָּל מְצוֹת הָאָב, הַמְּוֹסְלָת עַל הַבֵּן לַעֲשׂוֹת לְאָבִיו, וְכַגּוֹן כִּיבוֹד וְמוֹרָא, אָמַר אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חִיבִין.
הַתְּנִיָּא לְהָא דְּתָנּוּ רַבִּנּוּן – שְׁנִינּוּ בְּבִרְיִיתָא כְּדַבְרִים שֶׁשְׁנִינּוּ בַּמְשֻׁנָה, נֹאמַר בְּתוֹרָה (ויקרא יט ג) 'אִישׁ אָמוֹ וְאִבּוֹ תִירָאוּ, אֵין לִי בַּמְשֻׁמְעוֹת הַפְּסוּק אֵלָא אִישׁ – שֶׁהָאִישׁ חִיב בַּמְּצוּוָה זֶה, אוֹלָם שֶׁאִף הָאִשָּׁה חִיבֵת מִנּוּן. אֲבָל בְּשִׁהוּא אוֹמַר בְּסוּיִם הַפְּסוּק 'תִירָאוּ' בִּלְשׁוֹן רַבִּינִים, הִרִי כָּאֵן שְׁנִינּוּ – אֲנוּ לְמוֹדִים מְכַאֵן שֶׁהַמְּצוּוָה נֹאמְרָה לְשִׁנִּים, לְאִישׁ וּלְאִשָּׁה. שׁוֹאֵלֵת הַבְּרִייתָא, אִם כֵּן שֶׁאִף הָאִשָּׁה חִיבֵת, מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר – מְדוּעָה נֹאמַר אִישׁ. וּמֵתַרְצַת, כִּיּוֹן שֶׁהָאִישׁ סִיפֵק בְּדִין לַעֲשׂוֹת – בִּיכוּלְתוֹ לְקִיּוֹם אֶת הַמְּצוּוָה, לְפִיכָךְ חִיבָה אוֹתוֹ הַתּוֹרָה כְּכָל אוֹפֵן. אוֹלָם אִשָּׁה אֵין סִיפֵק בְּדִיָּה לַעֲשׂוֹת מִפְּנֵי שֶׁרְשׁוּת אַחֲרִים עֲלֶיהָ – כִּיּוֹן שֶׁהִיא מְשׁוּעַבֶּדֶת לְבַעֲלָהּ, לְפִיכָךְ הִיא פְּטוּרָה בְּעוּדָה

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מצורע

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ה' ניסן פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד</p>	<p>יום ראשון - ב' ניסן פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז</p>
<p>יום חמישי - ו' ניסן פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	<p>יום שני - ג' ניסן פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב</p>
<p>יום שישי - ז' ניסן פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג</p>	<p>יום שלישי - ד' ניסן פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח</p>
<p>שבת קודש - ח' ניסן פרק כ מפרק מד עד סוף פרק מח</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ב' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נג, והנה שבר מצוה... עד עמ' 106, קדם ה'.

43 אָפְלוּ בְּמַחֵו וְתַעֲלוּמוֹת לְבֹ עַל־כָּל־פְּנֵי, - כלומר: לא זו
44 בלבד שאין בכוחו לעורר אהבה גלויה ומורגשת בלבו, אלא
45 הוא גם אינו יכול לעורר את האהבה הטבעית המסותרת,
46 שתורגש לפחות בהתגלות במוחו, ותהיה בהתעוררות
47 בתעלומות לבו, דבר

48 המביא ליצירת רצון
49 במוחו, לקיים תורה
50 ומצוות, כדי להידבק, על
51 ידו, עם הקב"ה, רק היא
52 - האהבה, נְשִׂאֵת
53 מְסִתֶּרֶת בְּלֵב פְּתוּלְדָתָהּ
54 כְּמוֹ שְׁהִיָּתָה קָדָם
55 הַעֲבוּדָה - כשהאהבה
56 להקב"ה מוסתרת לגמרי,
57 ואינה מעוררת ענין
58 העבודה - הרי עֲבוּדָה זו
59 - שהוא עובד בלי
60 התעוררות רגשי אהבה
61 ויראה, נְשִׂאֵת לְמַטָּה
62 בְּעוֹלָם הַפְּרִוּדִי, תִּנְקָרָא
63 "חִיצוֹנִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת"⁹,
64 - "פנימיות העולמות"
65 היא ה"ספירות", שהן

66 האלקות של העולמות. ואילו הדרגה שאנו עוסקים בה עתה
67 היא בקשר למה שנקרא "חיצוניות העולמות", וְאִין בָּהּ -
68 בעבודה זו, כִּחַ לְעוֹלוֹת וְלִפְלֵל בְּיַחְדוֹ וְתִבְרָה, שֶׁהוּ עֲשֶׂר
69 סְפִירוֹת תְּקוּדוֹשׁוֹת, וְכְמוֹ שְׂכָתוֹב ב'תְּקוּנֵי' דְּבִלְא דְחִילוֹ
70 וְרַחֲמֵי - לֹא פְּרַחָא לְעֵילָא, - וכמו שכתוב ב"תיקוני זוהר",
71 שבלי יראה ואהבה, אין הן פורחות למעלה. שכן, כפי שיוסבר
72 להלן, נמשלות אהבה ויראה לכנפיים, בהן עפה הציפור למעלה
73 - כך גם, על־דרך־משל, האהבה והיראה הן ה"כנפיים", שעל
74 ידן עולות התורה והעבודה למעלה. ואילו, בעבודה בלי אהבה
75 ויראה, חסרות הרי ה"כנפיים" שיעלו אותה למעלה, וְלֹא וְכֵלָא
76 לְסַלְקָא וְלְמִיקָם קָדָם ה'. - ואין עבודה זו יכולה לעלות
77 ולעמוד לפני הקב"ה. רק כשהעבודה היא מתוך אהבה ויראה -
78 היא עולה למעלה לפני ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שמה
79 שלמדנו שבלי התעוררות אהבה ויראה, אין בכוח העבודה
80 לעלות למעלה "קדם ה'", אין זה רק אם הוא עוסק בעבודה
81 לשם פניה עצמית; אלא גם אם הוא עוסק בעבודה בלי שום
82 פניה, כי אם באופן סתמי, "כמצוות אנשים מלומדה" - מפני
83 שהוא רגיל מקטנותו לקיים את המצוות - הרי גם עבודה זו
84 נקראת "שלא לשמה", כי חסר בה ה"לשמה" של אהבה ויראה.

1 וְהִנֵּה, "שִׁכְר מִצְוָה - מִצְוָה", - השכר אינו דבר נפרד ונוסף
2 על המצוה, שהנשמה מקבלת כגמול עבור המצוה - כמו,
3 למשל, כסף שאדם מקבל עבור עבודה מסוימת שביצע - שאז,
4 אין אנו יכולים לדעת מהשכר, את מהות העבודה; אלא שכר
5 המצוה הוא הרי, כאמור,
6 ההארה של המצוה

7 המתגלה לנשמה ב"גן
8 עדן", פְּרִישׁ שְׁמִשְׁכָּרָה -
9 של המצוה, גִּדַע מְהוּתָהּ
10 וּמְדוּלָתָהּ - של המצוה.
11 שלפי אופן השכר
12 וההתגלות שמהמצוה
13 לנשמה - אפשר לדעת
14 מהות ומדרגת המצוה.
15 וְאִין לָנוּ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת
16 - להסביר את הענינים
17 הנסתרים, שְׁחָם צְדִיקִים
18 הַגְּדוֹלִים, שְׁחָם -
19 שעבודתם היא, בְּקִינִית
20 מְרַבָּתָהּ, - עבודה
21 שלמעלה משכל, ואשר
22 משום כך היא נקראת
23 "נסתרות", רק הַנְּגִלוֹת

24 לָנוּ, שְׂאִתְרִיחָם כָּל אָדָם יִמְשֶׁךְ, - רק אל אופני עבודה אלה,
25 בענינים הגלויים, על כל אחד להימשך ולשאוף ולהגיע אליהם,
26 לְיַדַע נְאֻמָּה - לדעת באמת, מְהוּת וּמְדוּלָת עֲבוּדָת ה'
27 בְּדְחִילוֹ וְרַחֲמֵי - ביראה ואהבה, בְּהַתְגַּלוֹת לְבֹ, הַנְּמַשְׁכוֹת
28 מִן הַפִּינָה וְדַעַת בְּגִדְלַת אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא - הערת כ"ק
29 אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל שכרה בעולם הבריאה, מזה נדע
30 שהעבודה (מצוה) מקומה ב"ס דבריאדה". כלומר: שכר עבודה
31 זו, הוא, כאמור, ב'עולם הבריאה', הרי שנדע מכך, שהעבודה
32 (המצוה) - מְקוּמָהּ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה, וְעֲבוּדָה בְּדְחִילוֹ
33 וְרַחֲמֵי - ביראה ואהבה, הַמְּבַעֲרִים שְׂכָמָחוּ - אהבה ויראה
34 שאינן גלויות ומורגשות בלב, אלא הן בעיקר במוח, שהאדם
35 זוכר ומעורר במוחו אהבה מסותרת. הערת כ"ק אדמו"ר
36 שליט"א: "שכנ"ל שכרה ביצירה מזה נדע שהעבודה מקומה
37 ב"ס דיצירה". כלומר: שכר עבודה זו, הוא, כאמור, ב'עולם
38 היצירה', הרי שנדע מכך שמקומה של עבודה זו הוא בְּעֶשֶׂר
39 סְפִירוֹת דִּיצִירָה. אָבֵל עֲבוּדָה בְּלִי הַתְעוּרְרוֹת דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי
40 - יראה ואהבה, אָפְלוּ בְּמַחֵו בְּקִינִית גְּלוּי, - שגם במוחו אין
41 האהבה והיראה בהתגלות, דְּהִינּוּ לְעוֹרֵר הָאֲהָבָה הַטְּבִיעִית
42 הַמְּסִתֶּרֶת בְּלֵב, לְהוֹצִיאָהּ מִהָעֵלֶם וְהַסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגְּלוּי,

9. "ראה לקמן רפ"מ - שאפ"ל גם בעולם היצירה. וצע"ק שהרי אומר כאן 'נשארה למטה' ועיין בקו"א. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

10. "צע"פ הניל מובן 'העולמות' - לשון רבים, עשי' ויצירה". - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יום שני ג' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 106, והיינו אפילו אם... עד עמ' 106, כמ"ש לקמן.

33 בְּשִׁבְלֵי חֲבֵרוֹ לְמִלְאֵת רְצוֹנוֹ אֶל־אִסְרֵי אֹהֲבָיו אוֹ יֵרָא
34 מִמֶּנּוּ, כִּי אִי אֶפְשֶׁר לַעֲשׂוֹת לְשׁוֹמוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאִמַּת לְמִלְאֵת
35 רְצוֹנוֹ - שֶׁל הַקַּב"ה, לְבַד בְּלִי זְכוּרֵן וְהַתְעוּרְרוֹת אֶהְבְּתוּ
36 וְיִרְאֶתוּ כִּלְל בְּמוֹחוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ עַל־כָּל־פְּנִיָּם.

37 - שִׁזְכוּר לַפְחוֹת אֵת

38 הָאֵהָבָה בְּמוֹחַ וְיַעֲוֹרְרָה

39 בְּתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ. אֲךְ, אִם

40 גַּם דִּבֵּר זֶה הוּא לֹא עוֹרֵר

41 בְּתוֹכוֹ - אִין עֲבוּדְתוֹ

42 נַעֲשִׂית כְּדִי לְמַלֵּא רְצוֹן

43 הַקַּב"ה, לְמִרְוֹת שְׁאִין לוֹ

44 שׁוֹם פְּנִיָּה עֲצֻמִּית

45 בְּעֲבוּדְתוֹ זֶה, אִלֵּא הוּא

46 עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּגַלְל

47 רִגְלִיתוֹ. וְגַם אֶהְבֶּה

48 לְבִדְהָ גַם אִם הוּא מַעֲוֹרֵר

49 וּמַגְלֶה בְּתוֹכוֹ אֵהָבָה

50 לְהַקַּב"ה, אֲךְ אִם זֶה אֵהָבָה

51 בְּלִבְד מְבַלִּי שִׁיעוֹרֵר

52 בְּתוֹכוֹ גַם יִרְאֶה, אִינְהָ

53 נִקְרָאת בְּשֵׁם "עֲבוּדָה",

54 - אִם הִיא נַעֲשִׂית, בְּלִי

55 יִרְאֶה תִּתְאַהֵב - יִרְאֶה תַּחְנוּנָה, לְפָחוֹת, שְׁהִיא - הִירְאֶה

56 הַתַּחְנוּנָה, מִסְתַּרֵּת בְּלִבְ כָּל יִשְׂרָאֵל, - כְּלוֹמֵר: הַעֲבוּדָה

57 שְׁהוּא עוֹשֶׂה מִתּוֹךְ הַתְעוּרְרוֹת אֵהָבָה בְּלִבְד, בְּלִי הִרְגֵּשׁ הִירְאֶה,

58 אִינְהָ נִקְרָאת בְּשֵׁם עֲבוּדָה; אִמָּנֵם יֵשׁ כַּאֲן ה"לשמה", שְׁהִיא הוּא

59 עוֹשֶׂה זֹאת מִתּוֹךְ אֵהָבָה ה', וּבִלְבַד זֹאת אִין הִיא יִכְוֶלָה לְהִיחַשֵׁב

60 ל"עבודה". שְׁכֵן, עֲבוּדָה מִשְׁמַעָה - כַּעֲבַד הַמְשַׁרֵּת אֵת אֲדוֹנּוֹ,

61 שְׁעֲבוּדְתוֹ בִּאֵה בַּעֲיַקֵּר מִתּוֹךְ יִרְאֶתוֹ אֵת אֲדוֹנּוֹ; שְׁלֵא כְּמוֹ בֵּן

62 שֶׁמִּמְלֵא רְצוֹן אֲבִיו בַּעֲיַקֵּר מִתּוֹךְ אֵהָבְתוֹ אֵלָיו. וּמִכִּיּוֹן שְׁחַסְרָה

63 הִירְאֶה - אִין זֶה נַחֲשֵׁב ל"עבודה" כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר לְקַמֵּן. -

64 בְּפִרְק מ"א.

1 וְהִינּוּ אֶפְיָלוֹ אִם אִינוּ עוֹסְקִים - בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁלֵא לְשַׁמָּה
2 מִמֶּשׁ, לְשׁוֹם אִיוֹן פְּנִיָּה חֲסִי'שְׁלוֹם, - כְּשֶׁהוּא עוֹסֵק בְּעֲבוּדָה
3 מִתּוֹךְ פְּנִיָּה עֲצֻמִּית, לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁחַסֵּר אִזְו ה"לשמה", אִלֵּא קִיִּים
4 כַּאֲן ה"הִפִּיךְ" מִלְשִׁמָּה, שְׁהִיא הוּא עוֹשֶׂה זֹאת בְּגַלְל הַפְּנִיָּה

5 הַעֲצֻמִּית שְׁלֵו; אֶלֵּא כְּמוֹ

6 שְׁבִיבֵי: "וְתִהִי

7 יִרְאֶתֶם אוֹתִי מִצְוֹת

8 אֲנִשִּׁים מְלַמְדָה", פְּרוּשׁ

9 מִחֲמַת הַרְגֵל שְׁהַרְגֵל

10 מִקְטְנוֹת¹², שְׁהַרְגֵלוֹ

11 וְלִמְדוֹ אֲבִיו וְרַבּוֹ לִירָא

12 אֵת ה' וְלַעֲבֹדוֹ. וְאִינוּ

13 עוֹסְקִים - בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת,

14 לְשַׁמָּה מִמֶּשׁ, כִּי -

15 לַעֲסוֹק בְּעֲבוּדָה לְשַׁמָּה

16 מִמֶּשׁ אִי אֶפְשֶׁר בְּלֵא

17 הַתְעוּרְרוֹת, דְּחִילוֹ

18 וְרַחֲמֵיו - יִרְאֶה וְאֵהָבָה

19 הַמְּבַעֲיִים עַל־כָּל־פְּנִיָּם,

20 לְהוֹצִיאֵן מִקְּסֵתֵר הַלֵּב

21 אֶל הַגִּילּוֹי בְּמַחַ

22 וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ עַל־כָּל־ לְקַמֵּן

23 פְּנִיָּם, - אִם אִין בְּכוֹחוֹ לְיַצוֹר וּלְעוֹרֵר אֵהָבָה גְלוּיָה בְּלִבוֹ,

24 שְׁהֵלֵב יִרְגִישׁ אֵת אֵהָבָה - עֵלָיו, כַּאֲמוֹר, לְעוֹרֵר לְכָל הַפְּחוֹת

25 אֵת אֵהָבָה הַמְּסוּתֵרֵת, שְׁתוֹרֵגֵשׁ בְּמוֹחוֹ וּבַהֲעֵלֵם לְבוֹ. גַּם

26 אֵהָבָה כּוֹז מַעֲוֹרֵרֵת בּוֹ רְצוֹן וּנְכוּנוֹת לְלִמּוּד תּוֹרָה וּלְקִיִּים

27 מִצְוֹת. הִיא שְׁגַם הַתְעוּרְרוֹתָהּ שֶׁל אֵהָבָה הַמְּסוּתֵרֵת, מֵהוּוֹה

28 סִיבָה לְעֲבוּדָה זֶה, כִּי הַנְּכוּנוֹת לַעֲסוֹק בְּעֲבוּדָה זֶה, בִּאֵה כְּתוֹרָא

29 מֵהָאֵהָבָה הַמְּסוּתֵרֵת. בְּרַם, כְּשֶׁהוּא אִינוּ מַעֲוֹרֵר אֵת אֵהָבָה

30 הַמְּסוּתֵרֵת, לְמִרְוֹת שְׁהִיא קִיִּמַּת בְּתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ, אִין הִיא

31 מֵהוּוֹה סִיבָה לְעוֹרְרוֹ לַעֲסוֹק בְּעֲבוּדָה - וּמִמִּילָא חֲסֵר ה"לשמה"

32 בְּעֲבוּדָה זֶה, וְכֵל כֵּךְ לְמַה? - כִּי כְּמוֹ שְׁאִין אָדָם עוֹשֶׂה דְּבָר

יום שלישי ד' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 106, וכשעוסק שלא לשמה... עד עמ' נד, כמ"ש בוהר:

71 לשמה, רק לשום איזו

72 פְּנִיָּה לְכַבֵּד עֲצֻמוֹ,

73 כְּגוֹן לְהִיּוֹת תְּלִמִּידֵי

74 חֲכָם וּבְהֵאֵי נִנְא -

75 וּכְדוּמָה, אִין אוֹתָהּ פְּנִיָּה

76 שְׁמַצֵּד תְּקַלְפָה דְּנִנְהָ

ליקוטי אמרים

וכשעוסק שלא לשמה ממש לשום איזו פניה

לכבוד עצמו כגון להיות ת"ח וכהאי גוונא אזי אותה

פניה שמצד הקליפה דנוגה מתלבשת בתורתו והתורה

65 וּבְשִׁעוֹסְקִים שְׁלֵא לְשַׁמָּה

66 מִמֶּשׁ, - שְׁלֵא זֶה בְּלִבְד

67 שְׁחַסֵּר בְּעֲבוּדָה זֶה

68 ה"לשמה" שֶׁל אֵהָבָה

69 וִירְאֶה, אִלֵּא שְׁהַעֲבוּדָה

70 נַעֲשִׂית בְּפִירוּשׁ שְׁלֵא

11. ישע"י כט, יג. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ באם (מפני שהרגיל עצמו) בגדלותו (כדלעיל פרק ט"ו) - שאז י"ל שהלשמה תחלת עבודתו מעלה ג"ז, וכמו בתפילה מלוקטת (שכסוף הפ.). וצ"ע. וי"ל דנקט בקטנותו - מפני שזהו נמצא בכאו"א, וצ"ל נמצא ע"פ תורה שציוותה ושנתם לכניך גר".

1 מְתַלְבֵּשׁת בְּתוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה – שְׁלֵמֵד מִתּוֹךְ אוֹתָהּ פְּנִיָּה,
 2 הִיא בְּכַהֲנֵינָה גְלוּת בְּתוֹךְ הַקְּלִיפָה לְפִי שְׁעָה, – הַגְלוּת
 3 הִיא רַק לְפִי שְׁעָה, עַד אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, שְׁמִיבִיאָה
 4 רְפוּאָה לְעוֹלָם, שְׁבִישׁוּבוֹ אֵל ה' – גַּם תּוֹרָתוֹ – שְׁלֵמֵד
 5 מִתּוֹךְ פְּנִיָּה שֶׁל קְלִיפָה,
 6 שְׁבָה עִמּוֹ. וְלִכֵּן אֲמָרוּ
 7 רַבּוֹתֵינוּ וְזְרוּנֵם! 1
 8 לְבָרְכָהּ¹³: "לְעוֹלָם" 2
 9 יַעֲסֵק אָדָם וְכוּ' – 3
 10 בְּתוֹרָה, אִפִּילוֹ שֶׁלֹּא 4
 11 לְשִׁמְדָה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלֵא 5
 12 לְשִׁמְדָה כִּי לְשִׁמְדָה" 6
 13 בְּנִדְחֵי, שְׁפִירָאֵי סוֹפוֹ 7
 14 לְעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּגִלְגּוּל 8
 15 זֶה אוֹ בְּגִלְגּוּל אַחֵר, כִּי 9
 16 לֹא יֵדַח מִמֶּנּוּ נִדְחָה. – 10
 17 גַּם מִי שֶׁהִיָּה בּוֹמֵן מִסּוּיִים 11
 18 "נִדְחָה" מִהַקְּבָה, לֹא יִשְׁאֵר
 19 נִידְחָה, אֲלֵא לְבִסּוּף יִחְזוֹר בְּתוֹבָה; וּבִשְׁעָה שִׁיעֶשֶׂה תְּשׁוּבָה,
 20 תִּחְזוֹר לְקִדּוּשָׁה גַּם הַתּוֹרָה שְׁלֵמֵד מִתּוֹךְ פְּנִיָּה – הֵרִי שְׁאוֹ הוּא
 21 יִגִּיעַ לְ"לְשִׁמְדָה". הֵרִי שְׁפִירוּשׁ הַמֵּאמָר הוּא לֹא שְׁמִ"שְׁלֵא
 22 לְשִׁמְדָה" הוּא יוֹכֵל לְהִגִּיעַ לְ"לְשִׁמְדָה", אֲלֵא שְׁהוּא בּוֹדֵאֵי יִגִּיעַ
 23 לְ"לְשִׁמְדָה". וְיִתִּירָה מִזּוֹ, גַּם מִזֶּה שְׁלֵמֵד שֶׁלֹּא לְשִׁמְדָה – יִיעֲשֶׂה
 24 לְמַצֵּב (יַעֲלֶה) בְּאִילוֹ נִלְמַד מִלְכַּתְחִילָה לְשִׁמְדָה" – הַעֲרַת כ"ק
 25 אֲדַמּוּ"ר שְׁלִיט"א. כֹּל הָאֵמּוֹר הוּא כְּשֶׁהֲלִימּוֹד הוּא מִמֶּשׁ שֶׁלֹּא
 26 לְשִׁמְדָה, לְשֵׁם פְּנִיָּה שֶׁל כְּבוֹד עֲצָמֵי. אֲךְ בְּשִׁעוּשָׁה סְתָם, לֹא
 27 לְשִׁמְדָה וְלֹא שְׁלֵא לְשִׁמְדָה – אֵינן תְּדַבֵּר תְּלוּי בְּתִשְׁבּוּבָה,
 28 אֲלֵא מִיֵּד שְׁחִזוֹר וְלוֹמֵד דְּבָר זֶה לְשִׁמְדָה, תְּרִי גַּם מִזֶּה

ליקוטי אמרים

היא בבחי' גלות בתוך הקליפה לפי שעה עד אשר יעשה תשובה שמביאה רפואה לעולם שבשובו אל ה' גם תורתו שבה עמו ולכן אמרו רז"ל לעולם יעסוק אדם וכו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה בודאי שבודאי סופו לעשות תשובה בגלגול זה או בגלגול אחר כי לא ידח ממנו נדח אך כשעושה סתם לא לשמה ולא שלא לשמה אין הדבר תלוי בתשובה אלא מיד שחוזר ולומד דבר זה לשמה הרי גם מה שלמד בסתם מתחבר ומצטרף ללימוד זה ופּרָחָה לעילא מאחר שלא נתלבש בו עדיין שום קליפה דנוגה ולכן לעולם יעסוק אדם כו' וכן הענין בתפלה שלא בכונה כמ"ש בזהר:

דבר ומתוך לשמה. וכן הענין בתפלה שלא בכונה, – שאם הוא מתפלל לאחר מכן, אותה תפילה מתוך כוונה – עולה גם התפילה הקודמת שהיה חסר בה הכוונה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב בְּזֵהָר¹⁴: באשר לתפילה, כתוב להלן ב"קונטרס אחרון", שמכיוון שכונתו (בתפילה) היא לשמים, לכן מספיק הדבר, שבמשך כל השנה, תצטרף, מכל התפילות של כל השנה, תפילה אחת מתוך כוונה (יום אחד הוא התפלל חלק זה בכוונה; יום אחר – חלק אחר, עד שבמשך כל השנה, מצטרפת תפילה אחת שלמה בכוונה) עולות אז למעלה כל התפילות שהתפלל במשך כל השנה.

יום רביעי ה' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נד, פרק מ. אך כל זמן... עד עמ' נה, כנ"ל באריכות.

71 התורה וקיום המצוות שלו, לעלות "קדם ה'", (לפני ה'). ואילו – הסביר
 72 רבנו הזקן – כשהוא חוזר ולומד אותה תורה "לשמה" – מצטרף הלימוד
 73 הקודם שהיה חסר בו ה"לשמה", ללימוד "לשמה" הנוכחי, וגם הוא עולה
 74 למעלה יחד עם הלימוד הנוכחי שלמד "לשמה".
 75 אֲךְ, כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא חִזַּר
 76 וְלָמַד דְּבָר זֶה לְשִׁמְדָה –
 77 שֶׁלֹּא חִזַּר וְלָמַד "לְשִׁמְדָה"
 78 אֵת מִזֶּה שְׁלֵמֵד קוֹדֵם מִצַּד
 79 "מִצּוֹת אֲנָשִׁים מְלומְדָה",
 80 וְחָסַר ה"לְשִׁמְדָה" בְּאוֹתוֹ
 81 לִימוֹד, אֵינן לְמוֹדוֹ עוֹלָה
 82 אֲפִלּוֹ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַמְּאִירוֹת כְּעוֹלָם הַיְצִירָה וְהַעֲשִׂיָּה, –
 83 לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁאֵין לִימוֹדוֹ עוֹלָה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת "עוֹלָם הַבְּרִיאָה",
 84 אֲלֵא גַּם אִינוֹ עוֹלָה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת "עוֹלָם הַיְצִירָה" וְגַם לֹא

57 פְּרָק מ. בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם, הַסְבִּיר רַבְנּוּ הַזִּקֵּן, שְׁעִלִּית הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת,
 58 שִׁיחּוּדֵי לומֵד ומִקְיָם, תְּלוּיָה בְּכוּוּנָה וּבְרִצּוֹן הַמִּבְּאִים לִימוֹד תּוֹרָה
 59 וְלִקְיוֹם מִצְוֹת: אִם כּוּוֹנָתוֹ וּרְצוֹנוֹ הֵם בְּאֵהָבָה וִירָאָה הַבְּאוֹת מִתּוֹךְ הַבְּנֵתוֹ
 60 הַעֲמוּקָה בְּגִדּוּת ה' – עוֹלוֹת אֵז תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת "עוֹלָם
 61 הַבְּרִיאָה", שְׁהוּא עוֹלָם
 62 הַהִשְׁגָּה, אֲךְ, אִם הֵן אֵהָבָה
 63 וִירָאָה טְבִיעוּת – עוֹלוֹת
 64 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּעֶשֶׂר¹²
 65 סְפִירוֹת "עוֹלָם הַיְצִירָה",¹³
 66 שְׁהוּא עוֹלָם הַמּוֹדוֹת.¹⁴
 67 בְּרַם, אִם בְּלִימוֹדוֹ תּוֹרָה
 68 וּבְקִימוֹת מִצְוֹת, חָסַר ה"לְשִׁמְדָה" שֶׁל אֵהָבָה וִירָאָה, גַּם אִם אִינוֹ "שֶׁלֹּא
 69 לְשִׁמְדָה" מִמֶּשׁ (בְּגִלְגַּל פְּנִיָּה עֲצָמִית), אֲלֵא מִתּוֹךְ "מִצּוֹת אֲנָשִׁים מְלומְדָה",
 70 מִפְּנֵי שְׁהוּא רִגִּיל מִקְטְנוֹתוֹ לְלִמּוֹד תּוֹרָה וְלִקְיָם מִצְוֹת – אֵינן בְּכּוֹחַ לִימוֹד

ליקוטי אמרים

פרק מ אך כל זמן שלא חזר ולמד דבר זה לשמה אין לימודו עולה אפי' בי"ם המאירות בעולם היצירה והעשייה כי הספירות הן בחי'

13. פסחים נ, ב. נזיר כג, ב. 14. "כנראה הכוונה לזח"ב רמה, ב". - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

46 העולמות" בלבד - דרגת המלאכים, ולא בספירות - "פנימיות
 47 העולמות". האמור לעיל מתייחס כאמור לתורה ולמצוות
 48 שחסר בהן הכוונה "לשמה", אך אין הן נלמדות ונעשות
 49 במפורש "שלא לשמה". אַבְל תּוֹרָה - שנלמדה, שְׁלֵא לְשִׁמָּה
 50 מְשִׁשׁ, - אלא לשם דבר
 51 אחר, כְּגוֹן - שהוא לומד
 52 כדי לְהוֹת תְּלִמְדֵי־חֶכֶם
 53 וְכֵהָא יְנוּנָא וכדומה,
 54 אֵינָה עוֹלָה - תורה זו,
 55 כְּלָל לְמַעְלָה - היא אינה
 56 עולה אֶפְסוּ לְהִיכְלוֹת
 57 וּמְדוּרָה הַמְּלָאכִים
 58 דְקַדְשָׁה, - כי הרי
 59 חיצוניות העולמות היא
 60 ענין של קדושה. אֶלָּא
 61 נִשְׁאֲרָת לְמַטָּה בְּעוֹלָם
 62 הַיְהוּ הַנְּשִׁמִּי שְׁהוּא מְדוּרָה
 63 הַקְּלִפּוֹת; במקום זה
 64 נשארת התורה שנלמדה
 65 מתוך פניה, כי עצם הפניה
 66 באה מצד הקליפה. הַגְּהָה
 67 * (כְּמוֹ שְׁכַתּוּב בְּזֵהָר
 68 חֶלֶק ג' דָּף לֹא עֲמוּד ב'
 69 וְדָף קַבָּא עֲמוּד ב', עֵינָן
 70 שָׁם: הֵיחָא מְלָה סְלִקָּא
 71 וּבְקִיעָא רְקִיעֵין ב' -
 72 אותה מלה עולה ר' בוקעת
 73 רְקִיעִים וְאִתְעַר מָה
 74 דְאִתְעַר - ומתעורר מה שמתעורר: אֵי טַב טַב ב'ו', - אם
 75 המלה היא טובה (דיבור של תורה וכדומה) - מתעורר טוב ב'ו',
 76 עֵינָן שָׁם; וְדָף קַה עֲמוּד א': מְלָה דְאִוְרִיתָא אִתְעַבֵּיד מְנִיָּה
 77 קְלָא וְסְלִיק ב'ו'; - מדיבור של תורה מתהווה קול שעולה
 78 למעלה, וְדָף קַסח עֲמוּד ב': קְלוּין דְאִוְרִיתָא וְצִלְוִיתָא סְלִקִין
 79 לְעִילָא וּבְקִיעֵין רְקִיעֵין ב'ו' - קולות התורה והתפילה עולים
 80 למעלה ר' בוקעים רְקִיעִים): מכל הדברים האמורים שב"זוהר"
 81 אנו רואים, שדיבורי התורה עולים למעלה ר' בוקעים רְקִיעִים.
 82 וְכְמוֹ שְׁכַתּוּב בְּזֵהָר עַל פְּסוּק: "מָה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ
 83 שְׁעֵבֵל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ" - על פסוק זה אומרים חכמינו ז"ל, שרק
 84 ב"עמל" שחתת השמש, אין לאדם יתרון, ואילו ב"עמל תורה" יש
 85 לאדם יתרון, כי תורה איננה תחת השמש, אלא למעלה מהשמש
 86 - ואילו ב"זהר" נאמר על פסוק זה: דְאֶפְסוּ עֲמָלָא דְאִוְרִיתָא, אֵי
 87 עֲבִיד כְּגוֹן יְקָרִיָּה ב'ו'. - שאפילו עמל תורה, אם הוא נעשה
 88 בשביל כבוד, הוא גם כן עמל ש"חתת השמש", וגם עליו נאמר
 89 "מָה יִתְרוֹן". וְזֵה שְׁאֲמָרוּ: - חכמינו ז"ל: "אֲשֶׁרִי מִי שְׁבָא לְכָאן
 90 וְתִלְמוּדוֹ בְּרִדוֹ, פְּרִישׁ שְׁלֵא נִשְׁאֲרָ לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַיְהוּ. -

1 בעשר ספירות "עולם העשיה", כִּי הַסְפִירוֹת הֵן בְּחִינּוֹת
 2 אֱלֹהוֹת, וְכֵהָן - בספירות, מְתַלְבֵּשׁ וּמְתִיחַד אֹדֶר אֵינִי־סוֹף
 3 בְּרוּךְ־הוּא מְשִׁשׁ, - ובאם לימודו היה עולה בעשר הספירות,
 4 היה זה אמר שלימודו עולה באור אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וְכֵלָא
 5 דְחִילוֹ וְרַחֲמֵי - בלי
 6 יראה ואהבה, לֹא יְכֵלָא
 7 לְסְלִקָּא וְלְמִיקָם כְּדָם
 8 ה', - אין בכוח לימודו
 9 לעלות ולעמוד "קדם ה'",
 10 לפני אור אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־
 11 הוּא, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב
 12 ב'תִּקְוִינִי, - ב"תיקוני'
 13 זוהר". רַק לְפִדּוֹ עוֹלָה
 14 לְהִיכְלוֹת וּמְדוּרִין שְׁתֵּין
 15 חִיצוֹנִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת -
 16 ה"ספירות" הן הפנימיות
 17 והאלקות של העולמות,
 18 ואילו ה"היכלות"
 19 וה"מדורין" הם חיצוניות
 20 העולמות - ענין של
 21 "עולם" ולא ענין של
 22 "אלקות", שְׁכַתּוּב -
 23 ב"היכלות" וב"מדורין",
 24 עוֹמְדִים הַמְּלָאכִים;
 25 וְכְמוֹ שְׁכַתּוּב הַרְבֵּי חַיִּים
 26 וְיִטְטָל ז'ל בְּשַׁעַר
 27 הַנְּבוּאָה פֶּרֶק ב',
 28 שְׁמַתְּוֹרָה שְׁלֵא כְּגוֹנָה
 29 נְכַרְאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, וּמַתְמַצוֹת בְּלִי כְּוִנָּה
 30 נְכַרְאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָּה, - ומכיוון שגם מהתורה
 31 והמצוות בלי כוונה, נבראים מלאכים, משמעות הדבר, שאין
 32 התורה והמצוות נכללות ב"ספירות" שהן אלקות, אלא הן ענין
 33 שמקומו בחיצוניות העולמות. המלים "שלא בכוונה" ב"שער
 34 הנבואה" האמור, אין משמען שלא היתה לו כל כוונה ומחשבה
 35 כלל ורק הסתפק בעצם אמירת המלים ועשיית המצוות, שכן -
 36 וְכֵל הַמְּלָאכִים הֵם בְּעִלְי חֲמוֹר וְצוּרָה. - דבר המורה, שהדבר
 37 שממנו נבראו (הלימוד או המצוה), היה לו נוסף ל"חומר" (עצם
 38 הדיבור והעשיה), גם "צורה" (- פירוש המלות, המודעות
 39 לעשיית המצוה וכיוצא בזה) - אלא שחסר ה"לשמה". שכן,
 40 מ"חומר" המצוה, נברא ה"חומר" של מלאך, ומ"צורת" המצוה,
 41 -"צורת" המלאך; והעובדה שב"עולם היצירה" או ב"עולם
 42 העשיה", נברא מלאך בעל חומר וצורה, מראה, שלמצוה או
 43 ללימוד התורה אודותם מדבר רבי חיים וויטאל, יש גם חומר
 44 וגם צורה, ומה שנקרא "שלא בכוונה", הוא רק מפני שחסר בהן
 45 ה"לשמה"; ובכל זאת עולות תורה זו ומצוות אלו ב"חיצוניות

ליקוטי אמרים

אלהות ובהן מתלבש ומתייחד אור א"ס ב"ה ממש ובלא
 דחילו ורחימו לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' כמ"ש
 בתיקונים רק לימודו עולה להיכלות ומדורין שהן
 חיצוניות העולמות שבהן עומדים המלאכים וכמ"ש
 הר"ח ז"ל בשער הנבוא' פ"ב שמהתורה שלא ככוונה
 נבראים מלאכים בעולם היצירה ומהמצוות בלי כוונה
 נבראים מלאכים בעולם העשייה וכל המלאכים
 הם בעלי חומר וצורה אבל תורה שלא לשמה
 ממש כגון להיות ת"ח וכה"ג אינה עולה כלל למעלה
 אפי' להיכלו' ומדור המלאכים דקדושה אלא נשארת

הגה"ה

(כמ"ש בזהר ח"ג דף ל"א ע"ב
 ודף קכ"א עמוד ב' ע"י שם
 הריא מלה סלקא ובקעא רקיעין
 ב' ואתער מה דאתער אי טב טב
 ב' ע"ש ודף ק"ה ע"א מלה
 דאורייתא אתעביד מיניה קלא
 וסליק ב' וד' קס"ח ע"ב קלין
 דאורייתא וצלותא בקעין רקיעין
 ב'):

דאורייתא וקב"ה כולא חד

למטה בעו"הו הגשמי
 שהוא מדור הקליפות*
 וכמ"ש בזהר על פסוק מה
 יתרון לאדם בכל עמלו
 שיעמול תחת השמש
 דאפילו עמלא דאורייתא
 אי עביד כגון יקריה ב'ו'
 וז"ש אשרי מי שבא לכאן
 ותלמודו בידו פי' שלא
 נשאר למטה בעו"הו. ואף

1. הפירוש ב"וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה" הוא מכ"ק אדמו"ר שליט"א בשם אביו הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק ז"ל, רבה של יקטרינוסלב. 2. "בזהר שם: סלקין לעילא ובקעין רקיעין. ונ"ל שגם כאן צ"ל כן (והוא השמטת המעתיק) ובפרט שבכ" הצינונים שלפ"ז בהגהה זו מדייק דסליק" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. קהלת א, ג. 4. פסחים נ, א.

1 כלומר: לימודו היה "לשמה" והתורה שלמד עלתה למעלה;
 2 ואילו כשהלימוד הוא "שלא לשמה" – נשארת אז התורה למטה
 3 בעולם הזה. על כל פנים, למדנו שאם הלימוד הוא מצד "מצות
 4 אנשים מלומדה", למרות שאין הלימוד לשם פניה, אלא שחסר

5 בו ה"לשמה" של אהבה
 6 ויראה – אין אותו לימוד

7 עולה למעלה בספירות
 8 העליונות. מדוע, באמת,
 9 אין תורה זו עולה למעלה?
 10 – התורה והקב"ה הם הרי
 11 דבר אחד לגמרי, שהרי
 12 התורה היא רצונו של
 13 הקב"ה, והרצון העליון
 14 הרי הוא למעלה
 15 מהספירות העליונות,
 16 מדוע, איפוא, על התורה
 17 להזדקק ל"כוונה" כדי
 18 להתעלות על ידה
 19 בספירות שבעולמות
 20 ה"יצירה" וה"בריאה"?
 21 אמנם, הספירות הן
 22 אלקות, אבל התורה היא
 23 הרי רצון העליון שהוא
 24 למעלה מהספירות?
 25 ובלשון ה"תניא": וְאֵפֶי
 26 דְּאִרְיָתָא וְקָדְשָׁא בְּרִידֵי

27 הוּא כְּלָא חָד, – התורה והקב"ה הם דבר אחד, שְׁהוּא הקב"ה,
 28 וְרִצּוֹנוֹ – תורה, אֶחָד – מדוע, איפוא, כשחסרה ה"כוונה" של
 29 "לשמה" בתורה שהוא לומד, אין בכוח תורה זו לעלות למעלה
 30 בעשר ספירות? – מסביר רבנו הזקן להלן: דיבורו של אדם
 31 המדבר דברי התורה, הוא דיבור גשמי, ולכן למרות שמדובר
 32 כאן בדברי קדושה, שהחיות האלקית שבהם אינה מכוסה
 33 באותם לבושים המכסים את החיות של שאר הדברים הגשמיים
 34 שבעולם הזה, אך כיוון שהחיות האלקית המחיה בדרך כלל את
 35 הדברים הגשמיים, היא חיות מצומצמת – הרי דבר זה קיים גם
 36 בדיבורים הגשמיים של תורה. ולכן אין דיבורים אלה יכולים
 37 לעלות בספירות העליונות שהן אלקות. ורק אם יש בהם הכוונה
 38 הרוחנית של אהבה ויראה – מעלות אז האהבה והיראה את
 39 דברי התורה לספירות ומתבטא בהם הרצון העליון בגילוי – הַרְי
 40 קְדִישָׁא בְּרִידֵי הוּא – הקב"ה, אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין בְּשֵׁנֵהוּ –
 41 נמצא בכל העולמות בשווה, וְאֵפֶי עַל-פִּיבָן אֵין הַעוֹלָמוֹת
 42 שְׁוִים בְּמַעְלָתָם; וְהַשְּׁנַי – שבין עולם אחד למשנהו, הוּא
 43 מְהַמְקָבְלִים, – את החיות האלקית, בְּב' בְּחִינּוֹת: – בשתי
 44 בחינות מתבטא ההבדל שבין עולם אחד למשנהו: הָא',
 45 שְׁהַעֲלִינִים – העולמות והנבראים העליונים, מְקַבְּלִים הַאֲרָה
 46 יוֹתֵר גְּדוּלָה לְאֵין קִץ מֵהַתְּחַתּוֹנִים; הם מקבלים הארה גדולה
 47 בהרבה מאשר הארה שמקבלים העולמות והנבראים

ליקוטי אמרים

שהוא ורצונו אחד הרי קב"ה איהו ממלא כל עלמין
 בשוה ואעפ"כ אין העולמות שוים במעלתם והשינוי
 הוא מהמקבלים בב' בחי' הא' שהעליונים מקבלים
 הארה יותר גדולה לאין קץ מהתחתונים והשנית
 שמקבלים בלי לבושים ומסכים רבים כ"כ כבתחתונים
 ועו"הו הוא עולם השפל בב' בחי' כי ההארה שבו
 מצומצמת מאד עד קצה האחרון ולכן הוא חומרי וגשמי
 וגם זאת היא בלבושים ומסכים רבים עד שנתלכשה
 בקליפת נוגה להחיות כל דברים הטהורים שבעו"הו
 ובכללם הוא נפש החיונית המדברת שבאדם ולכן
 כשמדברת דברי תורה ותפלה בלא כוונה אף שהן
 אותיות קדושות ואין קליפת נוגה שכנפש החיונית
 מסך מבידיל כלל להסתיר ולכסות על קדושתו ית'
 המלוכשת בהן כמו שהיא מסתרת ומכסה על קדושתו
 ית' שבנפש החיונית כשמדברת דברים בטלי' ושכנפש
 החיונית שבשאר בעלי חיים הטהורים דאף דלית אתר
 פנוי מינוי מ"מ איהו סתימו דכל סתימין ונק' אל מסתתר
 וגם ההארה והתפשטות החיות ממנו ית' מסתתרת
 ועצומים עד שנתלכשה

48 התחתונים; וְהַשְּׁנַי, – הבחינה השניה, בה מתבטא ההבדל
 49 שבין עליונים ותחתונים, הוא: שְׁמַקְבְּלִים – העליונים, בְּלִי
 50 לְבוּשִׁים וּמְסָכִים רַבִּים קְלִיף בְּבַתְּחַתּוֹנִים; – ההארה
 51 שמקבלים העליונים, היא בלי כל כך הרבה לבושים ומסכים, כמו
 52 שהדבר בקבלת ההארה
 53 על ידי התחתונים; וְעוֹלָם
 54 הַיְהוּ הוּא עוֹלָם הַשְּׁפָל –
 55 ושפלותו מתבטאת בְּב'
 56 בְּחִינּוֹת: – האמורות: בִּי
 57 הַהָאֲרָה שְׁבוּ – החיות
 58 האלקית המחיה את
 59 העולם הזה, מְצוּמְצָמָת
 60 מְאֹד עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן,
 61 וְלִכֵּן הוּא חֲמָרִי וְגִשְׁמִי,
 62 וְגַם זֹאת, – ונוסף לכך
 63 הבחינה השניה, הִיא –
 64 ההארה המצומצמת,
 65 לבושה בו בְּלְבוּשִׁים
 66 וּמְסָכִים רַבִּים, עַד
 67 שְׁנַתְּלַכְּשָׁה בְּקַלְפַת נֹגֵה
 68 לְהַחִיּוֹת כָּל דְּבָרִים
 69 הַטְּהוּרִים שְׁבָעוֹלָם הַיְהוּ,
 70 – וכפי שלמדנו בפרקים
 71 הקודמים, שכל הדברים
 72 הטהורים והמותרים
 73 שבעולם הזה, מקבלים

74 חיות מ"קליפת נוגה", ויכולים להיות מנוצלים גם לטוב ולקדושה
 75 וגם להיפך מכך, וּבְכָלֵּם הוּא – בתוך כל הדברים הטהורים
 76 שבעולם הזה, נִפְשׁ הַחִיּוֹנִית הַמְּדַבֶּרֶת שְׁבָאָדָם; וְלִכֵּן,
 77 בְּשִׂמְדִבְרָת – הנפש החיונית, דְּבָרֵי תוֹרָה וְתַפְלָה בְּלֵא בּוֹנָה,
 78 אֵפֶי שְׁהֵן אוֹתוֹת קְדוּשׁוֹת, וְאֵין קַלְפַת נֹגֵה שְׁכַנְפֵּשׁ הַחִיּוֹנִית
 79 מְסָךְ מְבִדִיל כָּלֵל לְהַסְתִּיר וּלְכַסּוֹת עַל קְדוּשָׁתוֹ וְיַתְבָּרָךְ
 80 הַמְּלַכְּשֵׁת בְּהוֹן, כְּמוֹ שֶׁהִיא מְסַתֶּרֶת וּמְכַסֶּה עַל קְדוּשָׁתוֹ
 81 וְיַתְבָּרָךְ שְׁכַנְפֵּשׁ הַחִיּוֹנִית בְּשִׂמְדִבְרַת דְּבָרִים בְּטָלִים, –
 82 כשמדברים דברים בטלים, מכסה קליפת נוגה ומסתירה על
 83 קדושתו של הקב"ה, וְשְׁכַנְפֵּשׁ הַחִיּוֹנִית שְׁבָשָׂאָר בְּעַלֵי חַיִּים
 84 הַטְּהוּרִים, – שגם בהם מכסה קליפת נוגה במידה רבה ביותר
 85 על קדושת הקב"ה שבהם; וְאֵפֶי דְלִית אֲתֵר פְּנוּי מְנִיחָה, –
 86 למרות שאין מקום פנוי מהקב"ה, הרי שהוא יתברך נמצא בנפש
 87 החיונית גם בשעה שהיא מדברת דברים בטלים, או בנפש
 88 החיונית של שאר בעלי חיים. כיצד, איפוא, שייך לומר,
 89 שקליפת נוגה תכסה שם בכלל על קדושתו של הקב"ה? אומר
 90 על כך רבנו הזקן: מְבַלְמֵקוֹם אִיהוּ סְתִימוֹ דְכָל סְתִימִין, –
 91 הקב"ה הוא ה"מסתתר" מכל המסתתרים, וְנִקְרָא "אֵל
 92 מְסַתְתֵר", – שהוא מסתיר עצמו מהנבראים, וְגַם הַהָאֲרָה
 93 וְהַתְּפִשְׁמוֹת הַחִיּוֹת מִמְּנוֹ וְיַתְבָּרָךְ מְסַתְתֵרֶת בְּלְבוּשִׁים
 94 וּמְסָכִים רַבִּים וְעִצּוּמִים, עַד שְׁנַתְּלַכְּשָׁה וְנִסְתַּתְּרָה בְּלְבוּשׁ

45 יראה ואהבה שכליות, שאז העליה היא בעשר ספירות "עולם
46 הבריאה", או **מְבַעֵיִם כּוּ**, - או יראה ואהבה טבעיות, שאז
47 העליה היא בעשר ספירות "עולם היצירה", **כְּנוֹכַר לְעֵל**. -
48 הרי שהכוונה הרוחנית מעלה את אותיות הדיבור, שמצד עצמן

49 הן אותיות גשמיות,

50 בעשר ספירות "עולם

51 היצירה", או "עולם

52 הבריאה"; וְשֵׁם - בעשר

53 הספירות, **מֵאִיר וּמְתַגַּלָּה**

54 **אוֹר אֵי־סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,**

55 **שְׁהוּא רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן**

56 **בְּרוּךְ-הוּא, הַמְלַבֵּשׁ**

57 **בְּאוֹתוֹת הַתּוֹרָה**

58 **שְׁלוֹמֵךְ וּבְכֻנּוֹתֶיךָ, - שְׂכָן,**

59 גם בכוונה קיים הרצון

60 העליון, שהקב"ה רוצה

61 שיהודי ידבק עצמו אתו

62 על ידי אהבה ויראה, או

63 - הרצון העליון המלוּבֵשׁ,

64 **בְּתַפְּלָה וּבְכֻנּוֹתָהּ, או**

65 **בְּמִצְוָה - שהוא מקיים,**

66 **וּבְכֻנּוֹתָהּ, - מאיר הרצון**

67 **העליון בְּהָאֲרָה גְדוּלָּה**

68 **לְאֵין קֵץ, - ומתגלה שם,**

69 **מֵה שְׁלֵא יָכוֹל לְהָאִיר**

70 **וּלְהַתְגַּלּוֹת כְּלָל בְּעוֹד**

71 **הָאוֹתוֹת - של תורה ותפילה, וְהַמִּצְוָה כְּעוֹלָם הַיְהוּ הַגִּשְׁמִי,**

72 - הארת והתגלות הרצון העליון באותיות התורה והתפילה או

73 במצוה, כשהן עדיין בעולם הזה הגשמי, אינה דומה כלל

74 להארה ולהתגלות הרצון העליון, בשעה שהן עולות למעלה

75 בעשר ספירות עולמות היצירה והבריאה" - **לֹא מִיִּנְה וְלֹא**

76 **מִקְצָתָהּ, - לא ממנה ואף לא מקצת ממנה - מזההארה כפי**

77 **שהיא מאירה בעשר הספירות (כשאותיות התורה והתפילה**

78 **והמצוה עולות למעלה) - לא תוכל להתגלות כשאותיות**

79 **התורה והתפילה הן עדיין בעולם הזה הגשמי - ודבר זה הוא**

80 **כך, עַד עֵת קֵץ הַיָּמִין, - של לעתיד-לבוא, שְׂתִיעֵלָה - או,**

81 **הָעוֹלָם מְנַשְׁמִיּוֹתוֹ, "וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְגוֹ", - וכפי שמסיים**

82 **הפסוק "וראו כל בשר יחידיו", שכולם יראו כבוד ה', כְּנוֹכַר**

83 **לְעֵיל¹⁰ בְּאֲרִיבוֹת. - לעתיד לבוא, יאיר הרצון העליון**

84 **בהתגלות, בתורה ובמצוות כפי שהן למטה בעולם הזה. ברם,**

85 **עד אז, הרי הארת הרצון העליון המאירה בתורה ובמצוות כפי**

86 **שהן למטה בעולם הזה, אינה דומה כלל ואינה בערך להארת**

87 **והתגלות הרצון העליון בשעה שהתורה והמצוות עולות**

88 **למעלה.**

1 **נְה; - התלבשות והסתרות זו בלבוש קליפת נוגה היא, בנפש**
2 **החינונית כשהיא מדברת דברים בטלים, או בנפש החינונית של**
3 **שאר בעלי חיים, בהם החיות האלקית לבושה בלבושים ומסכים**
4 **המסתירים; מֵה־שְׁאִין כֵּן בְּאוֹתוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל דְּבָרֵי**

5 **תּוֹרָה וְתַפְּלָה, דְּאֲדַרְבָּה**

6 **- להיפך, קְלִפַּת נְה**

7 **מֵתַהֲפַכַת לְטוֹב וְנַכְלָלָת**

8 **בְּקִדְשָׁהּ זו, כְּנוֹכַר לְעֵיל⁹**

9 **- הרי, שבדיבורי תורה**

10 **ותפילה, לא זו בלבד שלא**

11 **קיימים בהם הלבושים**

12 **והמסכים של קליפת נוגה,**

13 **אלא להיפך, קליפת נוגה**

14 **עצמה נהפכת על ידי**

15 **דיבורים אלה לקדושה -**

16 **ובאשר לבחינה השנייה,**

17 **שבגלל הלבושים**

18 **והמסכים הרבים, העולם**

19 **הזה הוא עולם השפל,**

20 **הרי בכך, שונים לגמרי**

21 **דיבורי התורה והתפילה**

22 **מאשר שאר עניני העולם**

23 **הזה; ואילו בנוגע לבחינה**

24 **הראשונה, שההארה**

25 **האלקית המחיה את**

26 **עניני העולם הזה, היא**

27 **מצומצמת ביותר - שווים דיבורי התורה והתפילה לשאר**

28 **עניני העולם הזה, שהרי גם הם הינם דיבורים גשמיים -**

29 **ובלשון ה"תניא": מְלִמְקוֹם הַהָאֲרָה שְׂפָתָן - בדיבורי**

30 **התורה והתפילה, מְקִדְשָׁתוֹ וְתַבְרָהּ, היא בְּכִינֵית צְמִצּוֹם**

31 **עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, מֵאֲחֵר שֶׁהַקּוֹל וְהַדְּבָר הוּא גִשְׁמִי.**

32 **- ולכן, למרות שאלה הם דיבורי תורה, והרי "אורייתא**

33 **וקוב"ה כולא חד" (=התורה והקב"ה הם דבר אחד), בכל**

34 **זאת, אם חסרה בהם ה"כוונה" הרוחנית של אהבה ויראה,**

35 **אין הם יכולים לעלות למעלה בספירות העליונות שהן**

36 **אלקות, מאחר שההארה האלקית שבהם - מצומצמת ביותר.**

37 **אָבָל בְּתַפְּלָה בְּכוּנָה וְתּוֹרָה בְּכוּנָה לְשִׁמָּה - שהוא מתפלל**

38 **ולומד תורה מתוך כוונה "לשמה", הרי בְּכוּנָה מֵתַלְבַּשֵׁת**

39 **בְּאוֹתוֹת הַדְּבָר, הוֹאִיל וְהִיא מְקוֹר וְשֵׁרֵשׁ לְהֵן, - לאותיות**

40 **התורה והתפילה שהוא אומר, שְׂמַחְמָתָהּ וּבְסַפְתָּהּ הוּא**

41 **מְדַבֵּר אוֹתוֹת אֵלּוּ, לְכֵן הִיא - הכוונה הרוחנית של אהבה**

42 **ויראה, מְעֵלָה אוֹתָן - את דיבורי התורה והתפילה, עַד**

43 **מְקוֹמָה בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה או - בעשר ספירות**

44 **דְּבָרִיאָה, לְפִי מֵה שְׁהִיא כְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי שְׂכָלִיִּים -**

ליקוטי אמרים

ונסתתרה בלבוש נוגה משא"כ באותיות הקדושות של דברי תורה ותפלה דאדרבה קליפת נוגה מתהפכת לטוב ונכללת בקדושה זו כנ"ל מ"מ ההארה שבהן מקדושתו ית' היא בבחי' צמצום עד קצה האחרון מאחר שהקול והדבור הוא גשמי אבל בתפלה בכוונה תורה בכוונה לשמה הרי הכוונה מתלבשת באותיות הדבור הואיל והיא מקור ושרש להן שמחמתה ובסיבתה הוא מדבר אותיות אלו לכן היא מעלה אותן עד מקומה ב"ם דיצירה או דבריאה לפי מה שהיא הכוונה בדחילו ורחימו שכליים או טבעיים כו' כנ"ל ושם מאיר ומתגלה אור א"ם ב"ה שהוא רצון העליון ב"ה המלוּבֵשׁ באותיות התורה שלוּמד ובכוונתן או בתפלה ובכוונתה או במצוה ובכוונתה בהארה גדולה לאין קץ מה שלא יכול להאיר ולהתגלות כלל בעוד האותיות והמצוה בעו"הו הגשמי לא מינה ולא מקצתה עד עת קץ הימין שיתעלה העולם מגשמייתו ונגלה כבוד ה'

הנהה

(ושם מאיר ומתגלה ג"כ היחוד)

יום חמישי ו' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נה, הגהה (ושם מאיר... עד עמ' 110, רצון זו).

33 הוא למעלה מעלה בעולם האצילות, ששם הוא מהות
34 ועצמות מדותיו ותבנה, מיוחדות במאצילן אינסוף
35 ברוך-הוא, ושם הוא מהות ועצמות רצון העליון אינסוף
36 ברוך-הוא, והארתן לבד היא מאירה בבריאה-יצירה

37 עשיה, בכל עולם מהן
38 לפי מעלתו. ואף שנפש
39 האדם העוסק בתורה
40 ומצוה זו אינה

41 מאצילות, - כיצד,
42 איפוא, בכוחו של אותו
43 אדם להביא את ה"יחוד"
44 ב"עולם האצילות"? -
45 מפל-מקום הרי רצון
46 העליון המלכש במצוה
47 זו, - ולמעלה מכך,

48 הרצון העליון המלוכש
49 בתורה, והוא הוא -
50 הרצון העליון, עצמו
51 הדבר הלכה והתורה
52 שעוסק בה, הוא -

53 הרצון העליון, הוא
54 אלהות ואור אינסוף
55 המאציל ברוך-הוא, -
56 שהאציל את עשר ספירות
57 "עולם המאציל", שהוא
58 - אור אינסוף, ורצונו
59 אחר, וברצונו ותבנה
60 המאציל מדותיו

61 המיוחדות בו ותבנה, - הרי שהרצון העליון הוא מקור
62 המדות, ועל-ידי גלוי רצונו המתגלה על-ידי עסק תורה
63 ומצוה זו, הן - המדות, נכללות זו בזו ונמסקות הנבורות
64 ב"חסדים, בעת רצון זו):

1 הגהה בהגהה הבאה, אומר רבנו הזקן, שבהתגלות הרצון
2 העליון הנוצרת למעלה בעולמות העליונים, על ידי עליית
3 התורה והמצוות ב"עת רצון" - מתהווה התכללות במדות
4 שבאותם עולמות, וה"גבורות" נמתקות ב"חסדים" (שממילא
5 נוצרת על-ידי-זה השפעה
6 של חסדים למטה בעולם
7 הזה); אלא, כפי שמסיים

8 רבנו הזקן, עיקר ה"יחוד"
9 של המדות, יוצרות
10 המצוות ב"עולם
11 האצילות". * (ושם מאיר)
12 ומתגלה גם-כן היחוד
13 העליון הנעשה בכל
14 מצוה ותלמוד תורה,
15 שהוא יחוד - התאחדות
16 והתכללות, מדותיו
17 ותבנה, - מן הספירות
18 שבאותם עולמות,
19 שנכללות זו בזו,
20 ונמסקות הנבורות
21 בחסדים, - שנהיה טוב
22 בלבד, על-ידי עת רצון
23 העליון אינסוף ברוך-
24 הוא, המאיר ומתגלה
25 בבחינת גלוי רב ועצום,
26 באתערותא הלתתא -
27 על ידי התעוררות הבאה
28 מלמטה - היא -

29 ההתעוררות מלמטה, עשיית המצוה או עסק התורה, שבהן
30 מלכש רצון העליון אינסוף ברוך-הוא. - ההתגלות של
31 אותו רצון - "עת רצון" - מביאה להתכללות במדות ולהמתקת
32 הגבורות. אך עקר היחוד - המתהווה על ידי תורה ומצוות,

האדם כו' ובתיקונים פי'
9 שהעוסקים בתורה ומצות
10 על ידי התעוררות הבאה
27 מלמטה - היא -
28 ההתעוררות מלמטה, עשיית המצוה או עסק התורה, שבהן
29 מלכש רצון העליון אינסוף ברוך-הוא. - ההתגלות של
30 אותו רצון - "עת רצון" - מביאה להתכללות במדות ולהמתקת
31 הגבורות. אך עקר היחוד - המתהווה על ידי תורה ומצוות,

יום שישי ז' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נה, ובוה יובן... עד עמ' 110, כמ"ש בר"מ).

ליקוטי אמרים

73 שיראה ואהבה נקראות
74 "כנפים" למשל, ב"בית-בית":
75 - כמו שכתוב: "ובשמים
76 יעופה" - הכוונה לשני
77 הענינים של אהבה ויראה,
78 [וכמו שכתב הרב תיים
79 ויטאל ז"ל בפשע
80 היחודים פרק יא],

שהוא יחוד מדותיו ית' שנכללות
זו בזו ונמסקות הנבורות בחסדים
ע"י עת רצון העליון א"ם ב"ה
המאיר ומתגלה בבחי' גלוי רב
ועצום באתערותא דלתתא היא
עשיית המצוה או עסק התורה
שבהן מלוכש רצון העליון א"ם

65 ויבנה - במה שלמדנו,
66 שאהבה ויראה מעלות את
67 התורה והמצוות למעלה,
68 ושם מתגלה הרצון העליון
69 ומתהווה על-ידי-זה יחוד
70 העליון - יובן הייטב, הא
71 דהחילו ורחימו נקראים
72 "גדפין" ד"מ כדכתי' ו'ל
73 גרפין ד"מ כדכתי' ובשמים
74 יעופה [וכמ"ש הרח"ו ז"ל
75 בשער היחודים פי"א]
76 שהכנפים בעוף הן זרועות

37 שתי ה"הא"יך" משם הוי', שהן בחינות בינה ומלכות, וְהִינּוּ עוֹלָם
38 הַיְצִירָה שֶׁנִּקְרָא מַט'ט, – כפי הידוע, רומזת בחינת מט'ט,
39 ל"עולם היצירה" הנקרא "מט'ט" וכו' 12 – ב"עולם היצירה", הן
40 גופי הַלְכוּת שֶׁבְּמִשְׁנֵהוּ, וְרִישָׁא דְלִיָּה הֵן הַמּוֹחִין וּבְחִינֹת חֲכָמָה

41 בִּינָה דְעֵת, – כענין הראש

42 בכמה מקומות, שהוא

43 בחינת המוחין חכמה

44 בינה דעת. ולגבי ענין

45 המשנה שמקומה ב"עולם

46 היצירה", הרי זה: שְׁהֵן

47 פְּנִימִיּוֹת הַתְּלֻכּוֹת וְסוּדָן

48 וְיַמְעִיָּהוּ, שכן במשנה

49 הרי ישנם גם ענינים אלה,

50 וְהַרְיִין גְּדֻפִין דְּחִילּוֹ

51 וְרַחֲמֵימוּ – ושתי הכנפיים

52 (שענינם לעופף בהם

53 כבכמה מקומות – הערות

54 כ"ק אדמו"ר שליט"א)

55 המכוונות ליראה ואהבה –

56 הֵן ה' עֲלָאָה, – שידוע

57 בכמה מקומות – שְׁהִיא

58 רַחֲמֵימוּ, – שהן: ה' עילאה

59 (ה"הא" הראשונה שבשם

60 הוי') שכפי הידוע בכמה

61 מקומות, היא מרמזת

62 ל"אהבה", וְה' תְּתָאָה –

63 שידוע בכמה מקומות – היא יְרָאָה תְּתָאָה, – וה"הא" השניה

64 שבשם הוי', מרמזת, כפי הידוע בכמה מקומות, ל"יראה תתאה"

65 (המדריגה התחתונה שביראה), שהיא – עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם וּפְחַד

66 ה', כְּפַחַד תְּמַלֵּךְ דְּרַב־מְשָׁל, שְׁהִיא – יראה זו, היא יְרָאָה

67 חִיצוֹנִית וְנִגְלִית; מַה־שְּׂאִי־כֵן יְרָאָה עֲלָאָה, – המדריגה

68 העליונה שביראה, שהיא יְרָאָה בְּשֵׁת, – הוא ירא מחמת בושתו

69 מגדלות ה', היא מִ"הַנְּסֻתְרוֹת – השייכות לה' אֱלֹהֵינוּ, וְהִיא –

70 "יראה עילאה" זו, בְּחֲכָמָה עֲלָאָה – שעליה מרמזת יו"ד שֶׁל שֵׁם

71 הַיְיִ"ה בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא): מכל האמור

72 אנו למדים, שאהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין);

גילוי רצונו המתגלה ע"י עסק תורה ומצוה זו הן נכללות זו בזו ונמתקות הנבורות בחסדים בעת רצון זו):

הנהגה

(ובתיקון מ"ה דעופא הוא מט'ט רישא דליה י' וגופא וא"ו ותרין גרפין ה' ה' כו' והיינו עולם היצירה שנקרא מט'ט וכו' הן גופי הלכות שבמשנה ורישא דליה הן המוחין ובה' הכ"ד שהן פנימיות ההלכות וסודן וטעמיהן ותרין גרפין דחילו ורחימו הן ה' עילאה שהיא רחימו וה' תתאה היא יראה תתאה עול מלכות שמים ופחד ה' כפחד המלך ד"מ שהיא יראה חיצונית ונגלית משא"כ יראה עילאה ירא בושת היא מהנסתרות לה' אלהינו והיא בחכמה עילאה יו"ד של שם הוי"ה כ"ה כמ"ש בר"מ):

1 שֶׁהַכְּנָפִים בְּעוֹף הֵן – כמו, וְרוּעוֹת הָאָדָם כו'; – כשם ששתי
2 המדות אהבה ויראה מכונות "זרעות האדם", למשל: "חסד
3 דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא" (=חסד – זרוע ימנית,
4 גבורה – זרוע שמאלית) – כך ה"כנפיים" בעוף, מכונות לאהבה
5 ויראה; וּבְתִקּוּנֵי פְּרָשׁ, –

6 בספר "תיקוני זוהר" פירשו:

7 שֶׁהַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה 1 האדם כו' ובתיקונים פי'

8 וּמִצְוֹת בְּדַחֲלֵי וְרַחֲמֵימוּ – 2 שהעוסקים בתורה ומצות

9 ביראה ואהבה, נִקְרָאִים 3 בדחילו ורחימו נקראים

10 "כְּנָפִים", וְאִם לֹא – אם 4 בנים ואם לאו נק' אפרוחים

11 חסרות האהבה והיראה 5 דלא יכלין לפרחא*

12 בתורה ובמצוות, נִקְרָאִים 6 כי כמו שכנפי העוף

13 "אֲפְרוּחִים", דְּלֹא יִכְלִין 7 אינם עיקר העוף

14 לִפְרָחָא. – שאין 8 ואין חיותו תלוי בהם

15 באפשרותם לפרוח, מפני 9 כלל כדתנן ניטלו אנפיה

16 שחסרות להם הכנפיים, 10 כשרה והעיקר הוא ראשו

17 ובענינו: חסרות האהבה 11 וכל גופו והכנפיי' אינם

18 והיראה. מדוע, אכן, 12 רק משמשים לראשו וגופו

19 נקראות אהבה ויראה, 13 לפרחא בהון וכך ד"מ

20 בשם "כנפיים"? הנהגה – 14 התורה ומצוות הן עיקר

21 מה שרבנו הזקן אומר כאן, 15 היחוד העליון ע"י גילוי

22 שאהבה ויראה נקראות 16 רצון העליון המתגלה על

23 "כנפיים" (גדפין), מפני 17 ריהן והדחילו ורחימו הם

24 שבשם שהכנפיים אינן 18 מעלים אותן למקום

25 עיקר העוף, הן משמשות

26 רק לצורך זה, שעל ידן

27 יוכל העוף לעוף ולפרוח – כך גם אהבה ויראה מעלות את התורה

28 והמצוות, כפי שרבנו הזקן הביא מ"תיקוני זוהר" – על כך מביא

29 רבנו הזקן בהגהה זו מ"תיקוני זוהר" תיקון מ"ה – שם מוסברים

30 הדברים יותר בפרוטרוט: * (וּבְתִקּוּן מ"ה, – כתוב: דְּעוֹפָא הוּא

31 מַט'ט, – "עוף" הוא בחינת מט'ט, וכשם שהעוף מורכב מראש,

32 גוף וכנפיים – כך הדבר גם בבחינת מט'ט: רִישָׁא דְלִיָּה – י', –

33 הראש של בחינת מט'ט, הוא ה"יוד" משם הוי' – בחינת חכמה,

34 עליה רומזת האות יו"ד, וְגוֹפָא – וְא"ו, הגוף של בחינת מט'ט,

35 הוא ה"ואו" משם הוי' – בחינת המדות שהן במספר ששה, ולכן

36 הן מרומזות באות ו', וְהַרְיִין גְּדֻפִין – ה' ה' כו', – שתי הכנפיים הן

יום שבת קודש ח' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 110, כי כמו שכנפיי... עד עמ' נו, כמ"ש בפע"ח):

80 בכנפיים שהרי העוף יכול

81 לחיות גם בלי הכנפיים,

82 בְּדַחֲלֵימוּ: – כפי שלמדנו: 13

83 "נִמְלֹו אֲנַפְיָה – בְּשֵׁרָה",

84 – גם כשניטלו כנפיו –

85 העוף כשר, וְהַעֲקָר – של

86 העוף, הוּא רֹאשׁוֹ וְכָל

(ובתיקון מ"ה דעופא הוא מט'ט רישא דליה י' וגופא וא"ו ותרין גרפין ה' ה' כו' והיינו עולם היצירה שנקרא מט'ט וכו' הן גופי הלכות שבמשנה ורישא

ליקוטי אמרים

73 ובהתאם למה שלמדנו

74 שאהבה ויראה מעלות את

75 התורה והמצוות – יובנו 19 כי כמו שכנפי העוף

76 הדברים היטב: כִּי כְּמוֹ 20 אינם עיקר העוף

77 שֶׁכְּנָפֵי הָעוֹף אֵינֵם עֵקֶר 21 ואין חיותו תלוי בהם

78 הָעוֹף, וְאֵין חִיּוּתוֹ – של 22 כלל כדתנן ניטלו אנפיה

79 העוף, תְּלוּי בָהֶם בְּלֵל, – 23 כשרה והעיקר הוא ראשו

41 שלמעלה מהם, שהרי "מקרא" קדוש יותר מאשר "משנה" (כפי
 42 שאנו רואים שמתור להניח חומש על גבי משניות, ולא להיפך),
 43 כך גם קדושה יותר "משנה" מאשר "תלמוד", מדוע, איפוא, סדר
 44 ההתגלות הוא להיפך - "מקרא" בעולם התחתון ביותר -
 45 "עשיה", "משנה" בעולם
 46 עליון יותר - "יצירה", וכך
 47 הלאה? - אלא משמעות
 48 הדבר היא: **שְׁבַלְמוֹד**
 49 **מִקְרָא מִתְפַּשֵּׁט** -
 50 ובתגלה, הַיְחוד וְאוֹר
 51 אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא
 52 מְאַצִּילוֹת עַד הַעֲשִׂיָה,
 53 וּבְמִשְׁנָה עַד הַיְצִירָה
 54 לְבִדָּה, - ולא גם ל"עולם
 55 העשיה", כפי שהדבר
 56 ב"מקרא", וּבְתִלְמוּד עַד
 57 הַבְּרִיאָה לְבִדָּה, - ולא גם
 58 ל"עולם היצירה", כפי
 59 שהדבר ב"משנה", כִּי בְּלִין
 60 - גם מקרא, גם משנה וגם
 61 תלמוד, הן בְּאַצִּילוֹת. -
 62 והיחוד מתהווה ב"עולם
 63 האצילות"; ההבדל
 64 מתבטא רק בכך, עד היכן
 65 מתפשטים על ידי
 66 הלימוד, היחוד
 67 וההתגלות של אור איך
 68 סוף. אָבֵל קִבְּלָה אֵינָה
 69 מִתְפַּשֵּׁט בְּלָל מְאַצִּילוֹת לְבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָה, -
 70 בלימוד תורת הקבלה, מתהווה ה"יחוד" כולו וההתגלות,
 71 ב"עולם האצילות" דוקא, ואין זה מתפשט כלל בעולמות
 72 שלמטה מ"עולם האצילות". כְּמוֹ שְׁכָתוֹב ב'פְּרִי עֵץ תְּיִים':
 73 - למדנו, שאהבה ויראה נקראות "גדפין" (כנפיים), מפני
 74 שהכנפיים בעוף אינן נחשבות לעיקרו של העוף, תפקידן
 75 מתבטא רק בכך שעל ידן פורח העוף למעלה - כך גם ביחס
 76 של אהבה ויראה לגבי תורה ומצוות: העיקר הוא (קיומן של)
 77 תורה ומצוות, ענינן של אהבה ויראה הוא רק שעל ידן עולות
 78 למעלה התורה והמצוות. רבנו הזקן מעיר להלן, שגם אהבה
 79 ויראה הן הרי מתרי"ג המצוות, מדוע, איפוא, הן נקראות
 80 "גדפין" (כנפיים) בלבד?

הגהה

ורחימו הן ה' עילאה שהיא רחימו
 וה' תתאה היא יראה תתאה עול
 מלכות שמים ופחד ה' כפחד
 המלך ד"מ שהיא יראה חיצונית
 ונגלית משא"כ יראה עילאה ירא
 בושת היא מהנסתרות לה' אלהינו
 והיא בחכמה עילאה יו"ד של שם
 הוי"ה ב"ה כמ"ש בר"מ):

הגהה

(או אפילו בעשיה בי"ם דקדושה
 מקום מצות מעשיות וכן מקרא
 אבל במשנה מתגלה היחוד ואור
 אין סוף ברוך הוא ביצירה
 ובתלמוד בבריא' הדיינו שבלמוד
 מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם
 ב"ה מאצילו עד העשיה ובמשנה
 עד היצירה לברה ובתלמוד עד
 הבריאה לברה כי כולן באצילות
 אבל קבלה אינה מתפשטת כלל
 מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרי"ח):

1 גופו, והכנפים אינם רק משמשים לראשו וגופו לפרחא
 2 קהון; - הכנפיים משמשות לעוף כלי שרת שראשו וגופו יוכלו
 3 לעוף; וכך ברוך-משל, התורה ומצות הן עקר היחוד העליון,
 4 על-ידי גלוי רצון העליון המתגלה על-ידיהן, - על ידי התורה
 5 והמצוות, והדחילו וְהִירָאָה
 6 וְהִרְחִימוּ - והיראה
 7 והאהבה, הם מעלים
 8 אותן - את התורה
 9 והמצוות, למקום
 10 שיתגלה בו הרצון אור
 11 איין-סוף בְּרוּךְ-הוּא
 12 וְהִיְחוד, שְׁתֵּן - המקום
 13 הוא, עולמות יצירה
 14 וְבְרִיאָה. - ולכן נקראות
 15 אהבה ויראה "גדפין"
 16 (כנפיים), מפני שהן מעלות
 17 את התורה והמצוות, כשם
 18 שהכנפיים מרימות את
 19 העוף למעלה. הגהה על
 20 מה שרבנו הזקן אמר,
 21 שהמקום בו מתגלה הרצון
 22 אור איין-סוף ברוך-הוא
 23 והיחוד, הוא בעולמות
 24 ה"יצירה" וה"בריאה" -
 25 ומבדיר בהגהה * (או)
 26 אָפֵלוּ פְּעִשָּׂה פְּעִשָּׂר
 27 סְפִירוֹת דְּקִדְשָׁה, - והיום לעשות' כת' ולמחר
 28 שב"עולם העשיה", מקום
 29 מְצוֹת מְעִשְׂוֹת, - גם שם, יכולה להיות עליית המצוות
 30 והתגלות היחוד העליון, וזאת בשעה שמקיימים את המצוות
 31 מתוך קבלת עול, שקבלת עול מלכות שמים, יש לה שייכות
 32 ל"עולם העשיה", וְכֵן מִקְרָא. - המצוה שב"מקרא" היא לבטא
 33 את הפסוקים בדיבור, הרי שיש לכך שייכות ל"עולם העשיה", כי
 34 דיבור הוא ענין של "מעשה זוטא", אָבֵל בְּמִשְׁנָה מִתְגַּלָּה הַיְחוד
 35 וְאוֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא בְּיְצִירָה, - כי משנה היא הרי פסק
 36 ההלכות: כשר או פסול או חייב וכדומה, דבר זה בא ממדות חסד
 37 או גבורה, ולכן יש לכך שייכות ל"עולם היצירה", וּבְתִלְמוּד
 38 בְּבְרִיאָה. - בתלמוד" מתגלה יחוד אור איין-סוף ברוך-הוא,
 39 ב"עולם הבריאה"¹⁴, דְּהֵיִינוּ, - משמעות הדבר אינו שה"יחוד"
 40 מתהווה רק ב"עולם העשיה" או ב"עולם היצירה", ולא בעולמות

ליקוטי אמרים

1 וכל גופו והכנפיי אינם
 2 רק משמשים לראשו וגופו
 3 לפרחא כהון וכך ד"מ
 4 התורה ומצות הן עיקר
 5 היחוד העליון ע"י גלוי
 6 רצון העליון המתגלה על
 7 ידיהן והדחילו ורחימו הם
 8 מעלים אותן למקום
 9 שיתגלה בו הרצון אור אין
 10 סוף ברוך הוא והיחוד
 11 שהן יצירה ובריאה*
 12 והנה אף הדחילו ורחימו
 13 הם ג"כ מתרי"ג מצות
 14 אעפ"כ נקראין גדפין להיות
 15 כי תכלית האהבה היא
 16 העבודה מאהבה ואהבה
 17 בלי עבודה היא אהבה
 18 בתענוגים להתענג על ה'
 19 מעין עוה"ב וקבלת שכר
 20 והיום לעשות' כת' ולמחר
 21 שב"עולם העשיה", מקום
 22 מְצוֹת מְעִשְׂוֹת, - גם שם, יכולה להיות עליית המצוות
 23 והתגלות היחוד העליון, וזאת בשעה שמקיימים את המצוות
 24 מתוך קבלת עול, שקבלת עול מלכות שמים, יש לה שייכות
 25 ל"עולם העשיה", וְכֵן מִקְרָא. - המצוה שב"מקרא" היא לבטא
 26 את הפסוקים בדיבור, הרי שיש לכך שייכות ל"עולם העשיה", כי
 27 דיבור הוא ענין של "מעשה זוטא", אָבֵל בְּמִשְׁנָה מִתְגַּלָּה הַיְחוד
 28 וְאוֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא בְּיְצִירָה, - כי משנה היא הרי פסק
 29 ההלכות: כשר או פסול או חייב וכדומה, דבר זה בא ממדות חסד
 30 או גבורה, ולכן יש לכך שייכות ל"עולם היצירה", וּבְתִלְמוּד
 31 בְּבְרִיאָה. - בתלמוד" מתגלה יחוד אור איין-סוף ברוך-הוא,
 32 ב"עולם הבריאה"¹⁴, דְּהֵיִינוּ, - משמעות הדבר אינו שה"יחוד"
 33 מתהווה רק ב"עולם העשיה" או ב"עולם היצירה", ולא בעולמות

אלא שמוזה נלמד דגם ניטלו כשרה (ראה ט"ז ר"ס ג) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה בכ"ז, דמקרא מקודש יותר ממשנה (שלבן הדין דמניחין מקרא - חומש - על המשנה, אבל לא להיפך) וכן משנה מתלמוד, והתגלותם, כנ"ל, בהיפך: מקרא בעולם הכי תחתון - עשי, משנה כו'. - אבל הפי' בזה: דהיינו שבלימוד... ראה תו"א יז, רע"א."

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מי"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהיה רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ב' ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁנַי הַקְּרִיב נִתְנָאֵל בְּנִצְוֵי עַרְנָא נְשִׂיא יִשְׁשֻׁבֵּר: הַקְּרִב אֶת־קִרְבָּנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמָרַת: פֶּר אֶחָד בְּנִצְבָּר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בְּנִשְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנִישְׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבֵּן נִתְנָאֵל בְּנִצְוֵי עַרְנָא:

יום שני ג' ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נְשִׂיא לְבַנֵּי זְבוּלָן אֵילֵיָב בְּנִחֲלָן: קִרְבָּנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמָרַת: פֶּר אֶחָד בְּנִצְבָּר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בְּנִשְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנִישְׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבֵּן אֵילֵיָב בְּנִחֲלָן:

יום שלישי, ד' ניסן

בַּיּוֹם הָרִבְעִי נְשִׂיא לְבַנֵּי רְאוּבֵן אֵילִיצוֹר בְּנִשְׁדִּיאֹר: קִרְבָּנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמָרַת: פֶּר אֶחָד בְּנִצְבָּר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בְּנִשְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנִישְׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבֵּן אֵילִיצוֹר בְּנִשְׁדִּיאֹר:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכניס ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שלישי ד' ניסן
ראובן

ליום שני ג' ניסן
זבולן

ליום ראשון ב' ניסן
יששכר

שקראתי בתורתך פֶּרְשָׁה שֶׁל הַנְּשִׂיא הַיּוֹם אֲנִי יְאִירוֹ נָא עָלַי כָּל נְצוּצֵין קַדִּישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בַּקְּדֻשָׁת זֶה הַשְּׁבֵט לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרַתְךָ וּבִירְאָתְךָ לְעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיֵּי אֲנִי וְרַעִי וְרַעִי וְרַעִי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

יום רביעי, ה' ניסן

ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורישידי: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: פה אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פה אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן-צורישידי:

יום חמישי, ו' ניסן

ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן-דעואל: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: פה אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פה אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליסף בן-דעואל:

יום שישי, ז' ניסן

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: פה אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פה אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתו קדישין דמתחדשין כצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנד ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום רביעי ה' ניסן
שמעון

ליום חמישי ו' ניסן
גד

ליום שישי ז' ניסן
אפרים

שקראתי בתורתך פרושה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקרשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

שבת קודש, ח' ניסן

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור: קרבנו קצרת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת פלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמורת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן-פדהצור:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ח' ניסן

מנשה

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

לכבוד הנהלת אגודת ישראל העולמית

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם הנני לאשר קבלת מברק הברכה.

ות"ח ת"ח עבור הברכות והאיחולים.

וכבר מלתי אמורה, שכל המברך מתברך מה' המבורך על פי הבטחתו לאברהם אבינו, ואברכה מברכך, בתוספת מרובה על העיקר, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

ולקראת חג הפסח, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, ברכתי שלוחה לכאוי"א לחג הפסח כשר ושמוח ולחירות אמיתית, חירות מכל ענינים המבלבלים, ובפרט המבלבלים בעבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

בהוקרה ובכבוד ובברכת הצלחה,

יום ראשון

יום רביעי

ב ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תוריע, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: י"ז.
 תניא: והנה שכר . . . 106 קדם ה'.

הלולא של כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]. נסתלק אור ליום א, ב ניסן שנת תר"ף ברוסטוב, ושם מנוחתו-כבוד.

מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני דחג הספות תרמ"ג, ומתחיל "כתר יתנו לך כו'". מאמר - ברבים - האחרון בהיותו בעלמא דין - בסעודת פורים תר"ף, ומתחיל "ראשית גוים עמלק גו' קץ שם לחשף".

יום שני

יום חמישי

ג ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תוריע, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: יח"ב.
 תניא: והיינו אפילו . . . 106 כמ"ש לקמן.

משעורי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בכל יום פרשה חמש עם פרוש רש"י. אמירת תנ"ך בעל-פה: פרק אחד מתורה, וכן מנביאים, וכן מכתובים. פרק אחד משניות. שעור גמרא לעיוני - ב' דפים לשבוע, שעור למגורס - ג' דפים ליום. שעור בירושלמי. גם שעור - לא בכל יום - בפוסקים. במשך השנה היה מסים כל ה'מדרש רבה': לזה בסדרות הארכות ופורע בקצרות.

יום שלישי

יום ששי

ד ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תוריע, ששי עם פירש"י.
 תהלים: כג"כח.
 תניא: וכשעוסק . . . כמ"ש בזהר.

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עקרים:

(א) העבודה עם עצמו. בעת עסקו ממש בשעה הפנויה, בישבו בחנות וכדומה, ילמד משנה משניות, פרק תניא, ויהיה לו איזה דברי תורה, כמו חמש משניות תהלים תניא, שיהיה בקי בהם בעל-פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.

(ב) העבודה עם זולתו. בעת הדבור בעניני עסק, יסבב הדבור לספר איזה ספור תכני, ולמצא עלה וסבה לעורר על דבר למוד וכיוצא בזה.

יום רביעי

שבת

ה ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תוריע, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: כט"לד.
 תניא: פרק מ. אך . . . נה באריכות.

ב'רצה' דברפת המזון אומרים "בעל הישועות" - בית דגושה, "ובצל הנחמות" - בית רפויה.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר במאמר רבותינו זכרונם לברכה "לא מקומו של אדם מכבודו, אלא אדם מכבד את מקומו", כבוד יש בו שני פרושים: לשון כבדא, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "כבד לב פרעה - נעשה לבו ככבד", ולשון כבוד, גלוי אור מקיף נעלה. וזהו "לא מקומו של אדם מכבודו", כלומר מקררו, אלא "אדם מכבד את מקומו", שנתן לו כח ועז

לְהָאִיר אֶת מְקוֹמוֹ בְּאוֹר תּוֹרָה וְעִבּוּדָה. כְּשֶׁם דְּבִירֵי־ת הַנְּשֻׁמָּה בְּגוֹף "מְשַׁבְּעִים אוֹתוֹ תְּהֵא צְדִיק", דְּשׁוֹבְעָה זֶה הוּא עֲנִין הַשְּׁבַע בְּכַחוֹת נְעָלִים שְׁתּוֹכֵל לְהַשְׁלִים כְּפֹנֵת יְרִידָתָהּ, הִנֵּה כֵן הוּא בְּכָל אָדָם וְאָדָם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא.

יום חמישי

יום ראשון

ו ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לה'לח.
תניא: הגהה (ושם . . . 110 רצון זו).

הַנְּסִיּוֹן הַרְאָה, אֲשֶׁר כְּשֶׁמְמַעֲטִים בְּחִקִּירוֹת, וְעוֹבְדִים בְּסֵדֶר וּבְתַקְפָּה עַל פִּי הַנְּעִימוֹת שֶׁל תּוֹרָה, יִמִּין מְקַרְבֵּת וְשִׁמְאֵל דּוֹחָה, אֲזִי פּוֹעֲלִים בְּוִדְאִי, וּבִפְרָט בְּעֲנִינִים הָעֲקָרִים מֵעַקְרֵי הַדָּת.

יום שישי

יום שני

ז ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, שני עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: ובוה יובן . . . 110 בר"מ.
גוסס 'וְיִהִי בְּנִסְצ': וְכַרְצוֹן כָּל עֲמֻד בֵּית יִשְׂרָאֵל.
כְּנוּי מְשַׁפְּחָה שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן: בְּרוּכָאוּוֹיטֶש.
כְּנוּי מְשַׁפְּחָה שֶׁל בְּנוֹ אֲדָמוֹ"ר הָאֲמָצְעִי: שְׁנִיאֹרִי.
כְּנוּי מְשַׁפְּחָה שֶׁל ה"צֶמַח צְדָק": שְׁנִיאֹרְסָאָהן.

שבת קודש

יום שלישי

ח ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י.
תהלים: מד"מת.
תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח.

כָּל נְשֻׁמָּה יֵשׁ לָהּ עִבּוּדָה פְּרֻטִית בְּמַחֲזִין וּמְדוּת כְּפִי טְבֻעָה וְעִנְיָנָה. וְכָתִיב "מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנִי", מִהַטְּיוֹת הַרְעוֹת שֶׁמְרַגֵּישׁ בְּמְדוּתָיו הַטְּבֻעִיּוֹת, מִזֶּה מִתְחַכֵּם וְיוֹדֵעַ אִיךָ לְכַלֵּל תְּקוּן מְדוּתָיו וְשֶׁעִבּוּד הַכַּחוֹת שֶׁלוֹ בְּעִבּוּדַת ה' יִתְפָּרֵךְ.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום רביעי עמ' א

- 1 יושב לפניו דרבי ורמיה מדיפתי, חלף והוא נכרא קמיה ולא מיכסי
- 2 רישא - עבר אדם אחד לפניו ולא כיסה את ראשו, אמר רבינא פמה
- 3 חציף הוא נכרא - כמה חצוף אדם זה. אמר ליה רבי ירמיה דלמא
- 4 משהא מתסיא ניהו דגסי בה רבן - אולי מהעיר מתא מחסיא הוא
- 5 שהם רגילים עם החכמים וליבם גס בהם ומרגשים כאילו הם
- 6 מהם, ולכן אינם מכבדים אותם. שנינו עוד בבביתא: איסי בן יהודה
- 7 אמר, נאמר 'מפני שיבה תקום', ואפילו כל שיבה במשמע שיש
- 8 לקום מפניו, ואפילו הוא זקן אשמאי, דהיינו רשע ועם הארץ. אמר
- 9 רבי יוחנן, הלכה פאיסי בן יהודה.
- 10 הגמרא מספרת כיצד נהגו אמוראים עם זקנים גויים: רבי יוחנן הוה
- 11 קאי מקמי פבי דארמאי - היה עומד מלפני זקנים גויים, אמר, פמה
- 12 הרפתקי עדו עליהו דהני - כמה מקרים וצרות עברו עליהם, וכמה
- 13 ניסים ראו בימיהם. רבא מימם לא קאי - לעמוד לא היה עומד

- 14 מפניהם, אבל היודי עבד להו - הידור היה עושה להם. אפי' יהיב
- 15 דא לסקי - אביי היה נותן יד לזקנים גויים ככאשר היו עוברים לפניו
- 16 שישענו עליו בעוברים. רבא משדר שלוחיה - רבא היה שולח את
- 17 שליחיו לעשות כן, לתת להם יד שישענו, אבל הוא עצמו לא היה
- 18 עושה כן. רב נחמן משדר גוזאי - רב נחמן היה שולח את הסריסים
- 19 שהיו עומדים לפניו, שהם יעשו כן לזקנים, אבל הוא עצמו לא
- 20 עשה כן, כי אמר, אי לאו תורה פמה נחמן בר אבא איבא בשוקא -
- 21 לולי התורה שלמדתי כמה 'נחמן בר אבא' כמוני היו בשוק, ולא
- 22 היתה לי חשיבות, ואם כן כל חשיבותי באה מפני התורה ואיני
- 23 יכול למחול עליה.
- 24 הגמרא מביאה דין נוסף בהלכות קימה לחכם: אמר רבי אייבו אמר
- 25 רבי ינאי,

שיעורו של הפסד פירות שביעית

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ו

כזית', גם האיסור להפסיד פירות שביעית אינו כזית'.
 וחזר ה'מנחת חינוך' וכתב (בסוף הספר, מ"ע שמנה הרמב"ן): אף שאיסורי אכילה בתורה שיעורם כזית', האיסור להפסיד פירות שביעית עומד בפני עצמו ואינו תלוי באכילה, ונאסר אף פחות מ'כזית'.

ומביא ראייה שהמיעוט הנלמד מ'לאכלה' הוא אף בפחות מ'כזית', ממשמעות הגמרא (קידושין נב, א) המוכיחה מדברי המשנה שאפשר לקדש אשה בפירות שביעית, שהמיעוט 'לאכלה', 'ולא לדבר אחר' (סחורה, הפסד) לא מיעט את השימוש בפירות שביעית לקידושי אשה (רש"י שם ד"ה המקדש, בפרוש ה'). ואם איסורים הנלמדים מ'לאכלה' אינם חלים בפחות משיעור 'כזית', יש לחלק שאפשר לקדש בפירות שביעית רק בשיעור פחות מכוזית (ושוהו פרוטה), אבל בשיעור כזית אי אפשר לקדש כיון שנתמעט מ'לאכלה' (והרי משמעות הגמרא שאפשר לקדש בפירות שביעית בכל שיעור)?

אלא מכאן שהאיסורים הנלמדים מ'לאכלה' (סחורה, הפסד) לא נקבעו לפי שיעור 'אכילה', ונאסרו אף בפחות מ'כזית'.

הלכות שמיטה ויובל פרק ה, הלכה יז: מְשִׁתְּחִיל לַעֲשׂוֹת פְּרִי – לֹא יִקַּח אוֹתוֹ; שְׁהָרִי מִפְּסִיד הָאֵכָל, וְנִאָמַר: לְכֶם לְאֵכָלָהּ – וְלֹא לְהַפְסִיד.

ב'תורת הארץ' (פ"ח ס"ק לב) הביא מה'מנחת חינוך' (מצוה שכת) שהיות והפסד פירות שביעית נלמד מ'לאכלה', ולא להפסד', האיסור הוא ב'כזית' שהוא שיעור אכילה ובפחות מכזית אסור מדין 'חצי שיעור'.

אך ה'פרי מגדים' כתב (בפתיחה להל' שחיטה) ששיעור אכילה בכל התורה כ'כזית' נאמר רק באכילת מצוה או במניעת אכילת איסור, ולא באכילת רשות. ולפי זה, הדבר תלוי בשאלה האם אכילת פירות שביעית היא מצוה. לדעת הרמב"ן (מ"ע שמנה הרמב"ן מצוה ג) "מצות-עשה לאכול פירות שביעית... שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", וכיון ששיעור מצות 'לאכלה' הוא 'כזית', גם הנלמד ממיעוטו (הפסד) שיעורו 'כזית'. ואילו לדעת הרמב"ם (ראה מגילת אסתר), ש'לאכלה' אינו מצות-עשה אלא רשות (שלמרות קדושת הפירות ניתנה רשות לאכלם), כיון שאכילת רשות אין לה שיעור

סחורה בפירות שביעית

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ו

משתתפים במכירה, אך אם האיסור הוא משום שבמכירת הפירות מתבטלת המצוה של 'לאכלה', האיסור הוא על המוכר המבטל מעצמו את אכילת הפירות, ולא על הלוקח שקונה את הפירות כדי לאוכלם.

ויתכן שבכך נחלקו הרמב"ם וה'תוספות':

הרמב"ם כותב שהאיסור הוא רק במכירת כמות גדולה, אך אם רוצה למכור מעט מוכר', כי מכירה מועטת אינה דומה למקח, ומכך נראה שלדעתו האיסור הוא בעצם עשיית הסחורה, כי אם האיסור הוא בהימנעות מאכילת הפירות, אין לחלק בין הרבה למעט.

אך לדעת ה'תוספות' (ע"ז סב, א) יש להתיר רק כאשר מוכר את הפירות כדי לקנות בדמיהם דבר אכילה, ונראה שלדעתם האיסור הוא משום שמבטל את מצות האכילה, וכאשר משתמש בדמי המכירה לקניית דברי מאכל אין המצוה מתבטלת, כי קדושת שביעית חלה על המאכל שקנה.

(משנת יעבץ על הרמב"ם)

הלכות שמיטה ויובל פרק ו, הלכה א: אין עוֹשִׂין קְחוּרָה בַּפְּרוֹת שְׁבִיעִית. וְאִם רָצָה לְמַכֵּר מְעַט מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית – מוֹכֵר.

האם איסור סחורה בפירות שביעית חל על המוכר או על הקונה?

ר'נפקא מינה' לגבי מחלוקת הפוסקים האם יש קדושת שביעית בפירות ארץ ישראל שבבעלות נכרים – האם הנוהג כדעת המחמירים רשאי לקנות פירות אלו ממי שנוהג כדעת המקילים. אם האיסור הוא רק על המוכר, הרי במקרה זה אין איסור שהרי לדעת המוכר פירות אלו אינם קדושים, ואילו על הקונה אין כל איסור, אך אם האיסור מוטל גם על הקונה, עליו להימנע מכך.

וספק זה תלוי ביסוד איסור עשיית סחורה בפירות שביעית, הנלמד מהכתוב 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה' – ולא לסחורה: אם האיסור הוא בעצם עשיית הסחורה, האיסור מוטל הן על המוכר והן על הקונה שהרי שניהם

ספירת השנים עד היובל

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ו

החמשים שנה, כמו שימנה כל איש ואיש ממנו [מאתנו] ימי העומר". ובספר 'החינוך' כתב (מצוה של) "שציווי וספרת לך דיובל צריך מנין בפה", ואינו דומה לספירה האמורה בזב וזבה (וספר לו' וספרה לה) שאינה חייב לספור בפה אלא להשגיח על מנין הימים (ראה רמב"ן עה"ת, ויקרא כג טו).

ולשיטת הר"ן (סוף פסחים, הביאו הט"ו א"ח סי' תפט סק"א) ספירת

הלכות שמיטה ויובל פרק י, הלכה א: מְצוֹת עֲשֵׂה לְסֹפֵר שֶׁבַע שָׁבָע שָׁנִים וְלִקְדֹשׁ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים, שְׁנַאָמַר: וְסִפַּרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שָׁבָתוֹת שָׁנִים... וְקִנְיַתְהֶם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים. וְשָׁתִי מְצוֹת אֵלּוּ מְסוּרֵין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל בְּלְבָד.

בספר המצוות (מ"ע קמ) כתב הרמב"ם: "ספירת שני השמיטה היא נמסרת לבית-דין... שימנו שנה שנה מן

הגמרא (ר"ה ח, ב) היא שקידוש היובל על ידי בית-דין (שאומרים 'מקודשת השנה' רש"י ויקרא כה, ד) דומה לקידוש החודש שאם לא קידשוהו בית-דין אינו ראש חודש, וכך בקידוש שנת החמישים שאם לא קידשוהו בית-דין אין דין יובל על השנה. וכיון שהרמב"ם כלל יחד את שתי המצוות - לספור שנים ולקדש שנת החמישים - שהן 'מסורין לבית-דין הגדול בלבד', משמע שכשם שאין היובל חל אם לא קידשוהו, כך אינו חל אם לא ספרו את השנים. אבל לדעת הראב"ד (בה"ט) שגם אחר חורבן הבית וכשכית-דין הגדול אינו קיים, מונים יובלות (אף שאין בהם קדושה), ודאי שהספירה אינה מעכבת, ושנת החמישים היא יובל אף שלא ספרו את השנים הקודמות.

השנים ליובל אינה מנין ממש, ואינה כספירת העומר שהיא מצוה לספור שבעה שבועות. ושתי דעות נאמרו בשיטת הר"ן: א. הגר"ע איגר (שו"ת פסקים, סי' ל"ד"ה מתוך) נקט בדעת הר"ן שאין צריך לספור כל שנה שהיא כך וכך ליובל, לא כדיבור ולא בהרהור, אלא לשמור על מנין השנים ולקדש את שנת החמישים (ראה רמב"ן עה"ת אמור כג טו). ב. לדעת דודו של הגרע"א (שם סי' לא), אין צורך לספור בפה, אבל צריך להרהר בלב כל שנה, שהיא כך וכך ביובל, שהרי נאמר 'וספרתו...'. ולדעת הרמב"ם צריך לספור את השנים ליובל אומר הגר"ח מבריסק (חדושים ובאורים על הרמב"ם, פ"א ה"ה) כי משמעות

עליה לרגל במשכן שילה ונבנו וגבעון יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ו

היינו בכל רגל. וגם הגר"ז סולובייצ'יק (קול התורה מא, עמ' יא) חילק, שבנוב וגבעון לא נצטוו לעלות לרגל, אבל בשילה היתה מצוות עליה לרגל, וראייה מהכתוב (תהלים קכב, ג) "ירושלים הבנויה כעיר שחוכרה לה יחדו". ופירש רש"י: שבית המקדש שיבנה שלמה בירושלים יהיה כמשכן שילה, וכפי שדימה הכתוב זו לזו ("אל המנוחה ואל הנחלה" - מנוחה זו שילה, נחלה זו ירושלים), וכמו ששם (בשילה) "עלו שבטים", כך גם בירושלים תהיה מצוה לעלות לרגל.

הלכות בית הבחירה פרק א, הלכה ב: בְּיּוֹן שְׁנֵינָסוּ לְאַרְצֵי הָעַמִּידוֹ הַמִּשְׁכָּן בְּגִלְגָל... וּמִשָּׁם בָּאוּ לְשִׁילָה... וּבְשֵׁמֶת עָלֵי חֶרֶב. וּבָאוּ לְנוֹב... וּבְשֵׁמֶת שְׂמוּאֵל חֶרֶב. וּבָאוּ לְגִבְעוֹן... וּמִגִּבְעוֹן בָּאוּ לְבֵית הָעוֹלָמִים. האם כשהמשכן עמד בשילה, בנוב ובגבעון היה חיוב לעלות לרגל? לדעת הרמב"ן (דברים יב, ח), כל זמן שלא באו אל המנוחה ואל הנחלה' (מנוחה זו שילה, נחלה זו ירושלים, זבחים ק"ט, א) לא היה חיוב לעלות.

וה'פנים יפות' (במדבר כט, ט) כתב שבארבע עשרה השנים שכבשו וחילקו את הארץ, וכן כשהיו בנוב וגבעון, לא היה חיוב לעלות לרגל כי בתורה נאמר "שלוש פעמים בשנה יראה... במקום אשר יבחר", היינו בית הבחירה בירושלים. ובמשכן שילה נאמר בספר שמואל (א, א) "ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבוח לה' צבאות בשילה", ופירש רד"ק שעלה "מושנה לשנה" (ולא בכל רגל). אך ה'תרגום' ורש"י פירשו ש"היה עולה מזמן מועד למועד",

היינו בכל רגל. וה'קרן אורה' (זבחים קטז, ב) מדייק מדברי הרמב"ם שחיוב עליה לרגל היה גם קודם שנבנה המקדש בירושלים והמקום המקודש היה במקומות שהעמידו את המשכן. שהרי בהלכה הקודמת כתב "מצות-עשה לעשות בית לה'... וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה", וכאן ממשיך שכשנכנסו לארץ העמידו את המשכן בגלגל ואחר-כך בשילה, ומשם באו לנוב ולגבעון ובהם יש לקיים המצוה לחגוג שלוש פעמים בשנה, בהבאת עולת ראייה ושלמי חגיגה.

מיקומו המדויק של המזבח יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ו

המזבח. מאידך, מקומו הקבוע של בית המקדש בהר המוריה שולל רק את כל המקומות' מחוץ להר המוריה, אך לא מצינו שמקום המקדש צריך להיות 'מכוון ביותר' בהר המוריה עצמו שהרי "הר המוריה היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה" (להלן פ"ה ה"א), ואילו מידות המקדש קטנות מכך בהרבה. לעומת זאת מקומו של המזבח בהר המוריה עצמו צריך להיות 'מכוון ביותר', ואין לשנות אותו למקום אחר בהר, לפי שהקפידה על מדת המזבח בתורה גדולה מאד וכן על מקומו, ונאמר בדברי הימים כשייחד להם מקום המזבח שנאמר ויאמר דוד זה הוא בית ה' אלוקים וזה מזבח לעולה לישראל" (רמב"ם בפיה"מ מדות רפ"ג).

הלכות בית הבחירה פרק ב, הלכה א: הַמִּזְבֵּחַ מְקוּמוֹ מְכֻוֵן בְּיֹתֵר, וְאֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם. מלשון הרמב"ם "המזבח מקומו מכוון ביותר", יש לדייק: א. כללות המקדש יש לו מקום מכוון. ב. ונוסף עליו - מקומו של המזבח שהוא מכוון 'ביותר' משאר המקדש. והביאור בו: מצינו שלבית המקדש יש מקום קבוע, כפי שכתב הרמב"ם על בניית בית המקדש השלישי על ידי המשיח, "יבנה מקדש במוקומו" (הל' מלכים ספ"א). ומיקומו של המקדש הוא בהר המוריה, כפי שביאר הרמב"ם לעיל (פ"א ה"ג): "כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה' ולהקריב בהם קרבן, ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה... ", כמפורש גם בהמשך ההלכה כאן, "לבנות את בית ה' בירושלים בהר

(לקוטי שיחות כד ע"ג 652. הערה ד"ה במוקומו. יש ע"ג 146. הע' 57. ע"ג 71)

קיצור דרך בהר הבית ובבית הכנסת יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ו

וביאור החילוק:

לגבי בית הכנסת, כותב הרמב"ם (שם ה"ה) שאם כבר נכנס לבית הכנסת לצורך תפילה או לימוד, מותר לו לצאת מהפתח הנגדי כדי להגיע למחוז חפצו, למרות שלמעשה הוא מקצר את דרכו דרך בית הכנסת, אך כאן לא הביא היתר זה.

וטעם החילוק הוא, כי לגבי בית הכנסת האיסור נובע מכך שאסור להיכנס לבית הכנסת שלא לצורך מצוה, וכאן הרי נכנס לצורך מצוה וממילא עתה אין איסור לקצר את הדרך, אך בהר הבית האיסור הוא בעצם העובדה שמשתמש בשטח המקודש לצורך קיצור דרך (ולא יעשה הר הבית דרך), ולכן אסור גם כשנכנס לצורך מצוה.

(מקדש הקודש ענין תנח, 'אהליס' ענין רעט)

הלכות בית הבחירה פרק ז, הלכה ב: ולא יעשה הר הבית דרך שיכנסם מפתח זה ויצא מפתח שפגנדה כדי לקצר הדרך, אלא יקיפו מבחוץ, ולא יכנס לו אלא לדבר מצוה. הלכה זו מובאת ברמב"ם (הל' תפלה פ"א ה"ח) גם לגבי בית הכנסת, אך בשינוי לשון:

לגבי בית הכנסת, כותב הרמב"ם: 'לא יעשו קפנדריא, כדי שיכנסו בפתח זה ויצא בפתח שכנגדו, שאסור ליכנס בהן אלא לדבר מצוה', הרי שטעם האיסור הוא משום שאסור להיכנס לבית הכנסת שלא לצורך מצוה.

אך כאן הרמב"ם כותב זאת כשני פרטים נפרדים: 'ולא יעשה הר הבית דרך... ולא יכנס לו אלא לדבר מצוה', ומשמע שהדין הראשון עומד בפני עצמו ואינו נובע מהדין השני.

איסור העלאת קטורת זרה על המזבח שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ו

והיא גם כן מצוות לא תעשה לפי דעתנו, ובהמשך מביא את שיטת הרמב"ם: "אך הרב המורה לא מנאה, ודעתו רחבה מדעתנו".

ומבאר הרבי:

בהמשך לאיסור הקרבת קטורת זרה על מזבח הזהב, נאמר (שם, שם, ה): "קדש קדשים הוא לה". ומפרש רש"י: "המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת". כלומר, 'קדש קדשים' הוא הטעם לאיסור "לא תעלו..." – מפני שהקרבת דברים אחרים מורידה את המזבח מקדושתו. ואם כן גדר האיסור אינו בפרטים שאסור להעלות על המזבח, אלא ש"אין מקריבין עליו דבר אחר" (כלשון הרמב"ם כאן) המוריד אותו מקדושתו, ואין 'נפקא מינה' אם מדובר בקטורת זרה או בנסך והכל נמנה בלאו אחד, כמו באיסור הלוואה בריבית הנמנה בלאו אחד (מל"ת רלה) למרות שבפסוק מוזכרים שני פרטים שונים ('כסף' ו'אוכל'), כי גדר האיסור אינו בפרטים האסורים אלא בפעולת ההלוואה בריבית עצמה, ואין 'נפקא מינה' במה היא נעשית).

(לקוטי שיחות ה' ענין 184)

הלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה יא: מִזְבַּח הַזֶּהָב שֶׁבְּהִיבָל – עָלָיו מִקְרִיבִין תְּקִמְתָּ בְּכָל יוֹם, וְאִין מִקְרִיבִין עָלָיו דְּבַר אַחֵר. וְאִם הִקְמִיר עָלָיו קְמַרְתָּ אַחֲרַת שְׂאִינָה כּוּזָה... או הִסִּיד נֶסֶךְ – לֹא־תַעֲלֶה; שְׁנַאֲמַר: לֹא תַעֲלֶה עָלָיו קְמַרְתָּ זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה.

האיסור להעלות על מזבח הזהב דברים 'זרים', נלמד מהפסוק "לא תעלו עליו קטורת זרה עולה ומנחה, ונסך לא תסכו עליו" (שמות ל, ה), ומוני המצוות (ספחמ"צ לרמב"ם מל"ת פב, סמ"ג לאוין ס"י רצה) מנו את האיסור כלאו אחד.

והקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה קד):

מדוע אין כאן שני לאווין, הרי מדובר על שתי פעולות שונות – העלאת על המזבח שהיא 'אכילה' של המזבח, וניסוך על המזבח הנחשב ל'שתייה' של המזבח. וגם בפסוק יש לאו להקטרת קטורת זרה - "לא תעלו..." ולא לניסוך - "לא תסכו...!"

[ואכן הרלב"ג (על התורה שם) מנה כאן שתי מצוות: "לא תסכו עליו – רצונו לומר, שלא ינסכו עליו יין או שמן..

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי ע"ב

15 מוסיפה הברייתא לברר, מאחר שפסוק אחד ממעט נשים, ואחר
16 מרבה, אם כן ומה ראית להעדיף לרבות מ'עם קדוש' את הגדידה
17 – שיהיו נשים מזהרות עליה ולהוציא על ידי המיעוט של 'בנים
18 ולא בנות' את הקרחה, שמא נאמר להיפך. משיבה הברייתא:
19 מרבה אני את הגדידה שיש בה חומרא מסויימת, שישנה במקום
20 השער ושלא במקום שער – שבכל מקום שגודר בו מתחייב.
21 ומוציא אני את הקרחה שאין בה חומרא זו שאינה אלא במקום
22 שער.
23 הגמרא מקשה: ואימא – ושמה המיעוט 'בנים' ולא בנות' בא
24 ללמדנו לפטור את הנשים בין לקרחה בין לגדידה, וכי כתב 'כי עם
25 קדוש אתה לה' אלהיך, לרבות הנשים פשריטה – באזהרת
26 'ובבשרם לא ישרטו שרשתי' (ויקרא כא, ה) הוא דכתיב שהשרטת
27 בידה את בשרה על מת חייבת.
28 מתרצת הגמרא: קפבר איסי – איסי סובר שאיסור שריטה וגדידה

1 דרריש ה"ב (דברים יד, א) 'בנים אתם לה' אלהיכם. לא תתגדרו,
2 וכתוב בהמשך הפסוק ולא תשימו 'קרחה' בין עיניכם למת. כי עם
3 קדוש אתה לה' אלהיך, דוקא 'בנים' הם באיסור שימת קרחה, ולא
4 בנות, לקרחה – שהן אינן מזהרות על שימה זו.
5 מבארת הברייתא את דבריה: אתה אומר שהמיעוט 'בנים' עולה
6 לקרחה האמורה בסוף הפסוק, או – שמא אינו כן, ולא בא אלא
7 לגדידה – לאיסור לא תתגדרו הקודמת לה בפסוק, ודוקא 'בנים'
8 מזהרים שלא לעשות על ידי כלי פצע בבשרם על מת, ולא
9 'בנות'. דוחה הברייתא שאין לומר כן: הואיל כשהוא אומר בפסוק
10 שלאחריו בטעם האיסור 'כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, ואף
11 הנשים הם בכלל עם, הרי יש כאן ריבוי המשמיענו שאיסור גדידה
12 אומר גם לנשים, הא מה אני מקיים – לגבי איזה דין מתקיים
13 המיעוט 'בנים' ולא בנות', מוכרחים אנו לומר לקרחה, וכמו
14 ששינונו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ב'ח' ניסן תשע"ו

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ו

הִלְכוֹת שְׁמִיטָה וְיֹבֵל

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1 יבאר שעבודת הארץ סמוך לשביעית אסורה. שדה אילן
2 ושדה הלבן ומה הם, ובזמן הזה עד אימתי מותרין. אם
3 מותר לזבל השדות ולעבוד המקשאות והמודלעות.

1 א. עבודת הארץ² בשנה ששית שלשים יום סמוך
2 לשביעית - אסורה הלכה למשה מסיני, מפני שהוא
3 מתקנה לשביעית³. ודבר זה בזמן שבית המקדש
4 קיים הוא שנגאסר מפי השמועה. ונגזרו חכמים, שלא
5 יהיו חורשים שדה האילן ערב שביעית בזמן
6 המקדש אלא עד העצרת⁴, ושדה הלבן - עד הפסח.
7 ובזמן שאין מקדש - מותרין⁵ בעבודת הארץ עד
8 ראש השנה, פדין תורה.

2 למעלה בתחילת פרק א דיבר רבינו על "מצות עשה
לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן", ואילו כאן השמיט
"עבודת האילן", וכן לשון התוספתא: "רבן גמליאל ובית
דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה",
הרי שלא דיברו אלא על "עבודת הארץ", בלבד. ואף על
פי שמן התורה לא נאסרה עבודת האילן, ייתכן כי חכמים
גזרו גם עליה, במלאכה שאסורה מן התורה, כגון זימור,
שהרי לא מצאנו שיתירו חכמים אלא זימור ופיסול, איבוק
ועישון שאינם אסורים אלא מדרבנן. (3 שהרי עשר
נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה מותר לחרוש עבורן עד
ראש השנה, מפני שחרישה זו אינה לתקן לצורך שביעית
אלא לחזק את הנטיעות. (4 חג השבועות. (5 כרבן
גמליאל ובית דינו הסוברים כר' ישמעאל שאיסור חרישה
בערב שביעית אינה מפורשת בתורה, אלא נלמדה מהלכה
למשה מסיני. ומכיוון שנמסרו שלוש הלכות למשה מסיני
בבת אחת: עשר נטיעות הנ"ל, ערבה וניסוך המים, למדים
אנו, שכשם שניסוך המים אינו אלא בזמן שבית המקדש
קיים, כן גם דין עשר נטיעות אינו אלא בזמן שבית המקדש
קיים.

9 ב. אי זו היא שדה האילן?⁶ פל שלשה אילנות?
10 לבית סאה⁸, אחד אילן סרק⁹ ואחד אילן מאכל,
11 ואפלו הן של שלשה אנשים¹⁰ - רואין אותן פאלו
12 הם תאנים¹¹; אם ראוין¹² לעשות פפר דבלה¹³ של
13 ששים מנה - חורשין פל בית סאה בשבילם¹⁴. והוא
14 שיהיה רחוק בין פל אחד ואחד פדי שיהיה הפקר
15 יכול לעבר בכליו¹⁵.

6 שחורשין בה ערב שביעית עד העצרת. (7 ולא פחות,
אבל היו יותר משלושה - חורשים עבורם. (8 והיא
חמישים על חמישים אמה. (9 "אילן סרק הוא, שאינו

עושה פרי כגון הארז ותרוזה ודומיהן". (10 "היינו
חושבים שלא יצטרפו, וכל אחד מהם יחרוש סביבות אילנו
כמלוא אורה וסלו חוצה לו, ובא ללמדנו שיצטרפו".
(11 בירושלמי שם הלכה ג: "ולמה אמרו תאנים? - על ידי
(=מכיוון) שפירותיהן גסין והן עושות הרבה". (12 כל ג'
האילנות כאחד. (13 "הגוף המחובר מן התאנים שהן
נקבצים זו על זו עד שיהיו כדמות כיכר לחם". (14 עד
עצרת. (15 הוא ארבע אמות, שאם הם קרובים יותר, הם
עומדים להיעקר.

ג. היו פחות משלשה לבית סאה; או שהיו שלשה,¹⁶
17 ואחד ראוי לעשות ששים מנה או תר, והשנים אינן
18 ראוין לעשות; או שנים ראוין לעשות אפלו מאה
19 מנה¹⁶, ואחד אינו עושה - אין חורשין להן אלא
20 לצרכם, והוא מלא האורה וסלו חוצה לו¹⁷.

16 ולפי זה "לא זו אף זו" שנו במשנתנו. לא זו, כשרק
אילן אחד מן השלושה, אלא אף זו כששניים מהם עושים
פירות. אין חורשין כל בית סאה בשבילם. ולא רק כשהאילן
עשה ס מנה, אלא אף כששניהם עושים ק. (17 כלומר,
הלאה מן העץ.

ד. היו משלשה ועד תשעה¹⁸ וראוין לעשות ששים
21 מנה - חורשין פל בית סאה בשבילן¹⁹ ואף על פי
22 שיש בהם מי שאינו ראוי לעשות²⁰.

18 כלומר, עד תשעה אילנות לבית סאה. (19 עד עצרת.
20 כרב ביבי שאמר בירושלמי שם בשם רבי חנינא "ובלבד
שלא יפחות מחשבון משולשים" כלומר, יהיו ראוים
לעשות ששים מנה, כמו בשלושה אילנות, ולא פחות, ואף
על פי שיש מהם שאינם ראוים לעשות.

ה. היו עשרה אילנות לתוך בית סאה או תר²¹, בין
24 עושין²² בין אינם עושין - חורשין פל בית סאה
25 בשבילן²³. עשר נטיעות מפזרות לתוך בית סאה²⁴ -
26 חורשין²⁵ פל בית סאה בשבילן עד ראש השנה.
27 ודבר זה הלכה למשה מסיני²⁶.

21 כלומר, יותר מעשרה אילנות לבית סאה. (22 שישים
מנה. (23 עד עצרת. (24 שלכל נטיעה יש עשירית מבית
הסאה. ודווקא נטיעות שהן רכות ואין ניקתן גדולה הזקיקו
שתהיינה מפוזרות, כדי שלא ימצא חורש שלא לצורכן,
אבל אילנות זקנים שיניקתם גדולה, חורשין עבורם (עד
עצרת) אף על פי שאינם מפוזרים, ובלבד שיהיו ביניהם
ארבע אמות. (25 אפילו בזמן הבית. (26 וטעמה של
הלכה זו: כיוון שהנטיעות רכות וטעונות חרישה, נמצא
שאינו מתקן לשביעית, אבל באילנות זקנים שאינם טעונים
חרישה כל כך, נמצא שהוא מתקן את הקרקע לשביעית.
ואם היו פחות מעשר נטיעות לבית סאה - דינן כדין אילנות
שחורשים עבורם עד עצרת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 ו. הָיוּ עֲשׂוּיֹת²⁷ שׁוֹרָה אַחַת²⁸ (או) מְקַפּוֹת עֲטָרָה -
 2 אֵין חוֹרְשֵׁין לָהֶן אֲלֵא צָרְפָן²⁹ לְכָל אַחַת וְאַחַת.
 3 וְהִדְלוּעֵין³⁰ עִם הַנְּטִיעוֹת מִצָּרְפוֹת לְעֲשָׂרָה.
- (27) הנטיעות. (28) "על קו (אחת) [אחד]". (29) ונראה מפשטות הלשון שחורש עד ראש השנה. (30) שינה מלשון המשנה שנאמר "הנטיעות והדילועים מצטרפין" - בכדי לרמזו למה שנאמר בירושלמי שם "והן שיהו נטיעות רבות על הדילועין". והיינו עם הנטיעות שהנטיעות הן רוב.
- 4 ז. אֵי זו הִיא נְטִיעָה³¹? זֶה הָאֵילָן הַקָּטָן, כָּל זְמַן
 5 שֶׁקוֹרְאֵין לוֹ נְטִיעָה.
- (31) שנאמרה בה הלכה למשה מסיני שחורשין בשביל עשר מהן, כל בית סאה עד ראש השנה.
- 6 ח. אֵילָן שֶׁנִּקְצֵין וְהוֹצִיא חֲלִיפִין: אִם נִקְצֵין מִטְּפַח
 7 וְלִמְעָלָה - הָרִי הוּא כְּאֵילָן³²; מִטְּפַח וְלִמְטָה - הָרִי
 8 הוּא כְּנְטִיעָה³³.
- (32) כיוון שקוראים לו אילן. (33) כיוון שקוראים לו נטיעה, ולגבי שביעית הדבר תלוי בשם. אבל לעניין ערלה פסק רבינו שאינו ערלה אלא אם קצצו מעם הארץ, שבערלה הדבר תלוי בנטיעה ממש, וכיוון שנשתייר משהו על הארץ אין זו נטיעה.
- 9 ט. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ - בְּזְמַן הַמְּקַדָּשׁ, כְּמוֹ
 10 שְׂאֵמְרָנוּ; אֲבָל בְּזְמַן הַזֶּה - מִתְרִין בְּעִבּוּדַת הָאָרֶץ
 11 עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אַף בְּזְמַן הַמְּקַדָּשׁ מִתְרִין לְסַלְלוֹ³⁴ וְלִזְבֹּל
 12 הַשְּׂדוֹת וְלַעֲדוֹ³⁵ הַמְּקַשָּׁאוֹת³⁶ וְהַמְדַלְעוֹת³⁷
 13 וּבֵית הַשְּׁלַחִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּמְזַבְּלִין וּמְפָרְקִין³⁸,
 14 וּמְאַבְקִין וּמְעֻשְׂנִין, וּמְקַרְסְמִין³⁹ וּמְזַרְדִּין⁴⁰
 15 וּמְפַסְּלִין⁴¹, וּמְזַהְמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת וְכוּרְבִין וְקוֹטְמִין
 16 אוֹתָן, וְעוֹשִׂין לָהֶם בְּתֵימִם⁴² וּמְשַׁקִּין⁴³ אוֹתָם, וְסֻכִּין
 17 אֶת הַפְּגִין וּמְנַקְבִין אוֹתָן. כָּל עֲבוּדוֹת אֵלוּ מִתְרוֹת
 18 בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית וְאַפְלוּ
 19 בְּזְמַן הַמְּקַדָּשׁ.
- (34) וכל הדברים הנזכרים כאן, אינם אסורים בשביעית עצמה אלא מדרבנן, ולפיכך לא החמירו בהם בערב שביעית. (35) שעידור אינו בכלל חריש (האסור מן התורה) ואינו אסור אלא מדרבנן. ובירושלמי שם אמרו שהוא הדין לחרישה שמתרת למקשאות ומדלעות ורבינו השמיט זאת. (36) מקום זריעת הקישואים. (37) מקום זריעת הדלועין. ולא התירו לעדור אלא למקשאות ומדלעות שבהן מועיל העידור לפירות. אבל באילנות אחרים לא התירו, ואף על פי שעידור אינו אסור מן התורה, החמירו בו חכמים כיוון שהוא בגוף הקרקע. (38) מכאן ואילך כמה מעבודות האילן, והתירו לעשותן כיוון שלא נאמרה הלכה למשה מסיני לעניין תוספת שביעית, אלא בעבודת הארץ בלבד. (39) ופירושו: לכרות השיבולת ביד ולהניח התבן, והוא כמו מרכסמין. (40) "לכרות הענפים המתפשטים מן האילן. וזרדים, שם הענפים הכרותים בעת
- 10 הזמיר". (41) "לכרות מה שיבש מן הענפים, שהוא נפסד. גזור מן פסולת". (42) "עושים להם צללים להסך מן הגשם והשמש שלא יזיקום". (43) נראה שהמדובר בנטיעות המסתפקות במי גשמים, שהרי בשדה בית השלחין מותר להשקות גם בשביעית עצמה.
- י. פְּגֵי עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנְסוּ לְשְׁבִיעִית⁴⁴, וְשָׁל
 21 שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית⁴⁵ - לֹא סֻכִּין וְלֹא
 22 מְנַקְבִין⁴⁶. וּבְזְמַן הַמְּקַדָּשׁ אֵין בּוֹנִין מִדְּרָגוֹת עַל פְּגֵי
 23 הַגְּאֵיֹת עֶרֶב שְׁבִיעִית מִשִּׁיפְסָקוֹ הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי
 24 שֶׁהוּא מִתְקַנָּן⁴⁷ לְשְׁבִיעִית.
- (44) ואפילו הגיעו לעונת המעשרות קודם ראש השנה, שהרי הן כפירות שישית לכל דבר. (45) ואפילו יגיעו לעונת המעשרות אחרי ראש השנה של שמינית, שדינם כפירות שמינית. (46) אפילו בזמן הזה. ובין במקום שנהגו לסוך ובין במקום שלא נהגו לסוך ששם אין זו עבודה. וטעמו של איסור זה (בפגי ערב שביעית), נראה, שהוא מפני מראית העין, שלא יאמרו: פלוני סך ונוקב פגי שביעית בשביעית, והרי הדבר אסור. והוא הדין לפגין של מוצאי שביעית, שיאמרו: שהוא סך ומנוקב פגי שביעית, וזה אסור אפילו אחר שביעית ודלא כר' שמעון שם שמתיר עבודת האילן לאחר ראש השנה של שביעית. (47) את הגיאיות, אבל בשביעית עצמה מותר לעשות כן, שהרי הוא מתקנה למוצאי שביעית.
- יא. אַף בְּזְמַן הַזֶּה אֵין נוֹטְעִין⁴⁸ אֵילָנוֹת וְאֵין
 26 מְרַכִּיבִין⁴⁹ וְאֵין מְבָרִיכִין⁵⁰ עֶרֶב שְׁבִיעִית אֲלֵא כְּדֵי
 27 שְׁתַּקְלֹט הַנְּטִיעָה וְתִשָּׂהָ אַחַר הַקְּלִיטָה שְׁלֹשִׁים יוֹם
 28 קִדְּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית. וּפְתָם קְלִיטָה - שְׁתֵּי
 29 שְׁבָתוֹת⁵¹. וְדָבָר זֶה אֲסוּר לְעוֹלָם, מִפְּנֵי מְרָאִית
 30 הָעֵין; שְׂמָא יֹאמְר הָרוּאָה: בְּשְׁבִיעִית נְטָעוּ. נִמְצְאוּ
 31 אוֹמְרִי, שֶׁהַנּוֹטֵעַ אוֹ הַמְּבָרֵךְ אוֹ הַמְּרַכֵּב עֶרֶב
 32 שְׁבִיעִית קִדְּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים יוֹם -
 33 יִקְיָם; פְּחוֹת מִכֵּן - יַעֲקֹר. וְאִם לֹא עָקַר - הַפְּרוֹת
 34 מִתְרִין. וְאִם מֵת קִדְּם שְׁיַעֲקֹר - מַחֲיִבִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ
 35 לְעַקְרָהּ⁵².
- (48) בשביעית פרק ב משנה ו: "אין נוטעין ואין מברכיין ואין מרכיבין ערב שביעית כו' לפני ראש השנה". וסבור רבינו כי משנה זו שנוייה לאחר שרבן גמליאל ובית דינו התירו לחרוש עד ראש השנה, וכדעתו בפירוש המשנה, שרבן גמליאל זה הוא רבן גמליאל דיבנה, שהיה בזמן חורבן בית המקדש, ואף על פי כן אסרו לנטוע ולהבריך וכו', שאם המדובר בזמן שבית המקדש היה קיים, למה לא אסרו גם לפני שלושים יום, כמו שאסרו את החרישה, מהפסח ומהעצרת. (49) ענף מאילן אחד על אילן אחר שהוא מינו. (50) ענף אילן בתוך האדמה, והוא נקלט שם ומצמיח אילן שני. (51) שני שבועות. (52) והטעם: מפני שיחדשהו שנטעו בשביעית. ולמעלה בפרק א הלכה יג בחורש שדהו בשביעית לזרעה במוצאי שביעית, שאסור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מאליהם לא שייך לאסור מן התורה, אין זו תועבה, ואפילו אם עשה אינו נאסר, כמו שכתבו התוספות בתמורה ד: ד"ה רבא. ועיין בפרישה לחושן המשפט סימן קמא ס"ק יג].
 9) אין הכוונה שאסורים באכילה. (10) ירושלמי שביעית שם. ומה שאמרו בתורת כהנים שם הלכה ג: "לא תקצור, מיכן שמכו חכמים על הספיחין שיהו אסורין בשביעית", אם זהו מן התורה, אין זה אלא לדעת רבי עקיבא. ונראה גם מדברי רבינו שאין הבדל בין מופקר לבין משומר (וראה גם להלן הלכות כב"ג). והר"ש (לשביעית פ"ה משנה ו) פירש בדברי התורת-כהנים הנ"ל: "ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השומר בארץ אי אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המבוצר (=המופקר), לא תבצור כדרך הבוצרים, מיכן אמרו תאנים של שביעית אין קוצרים אותה במוקצה", שגם הסיפא מדוברת במשומר כמו הרישא, אלא שהסיפא מבאר דברי הרישא, שלא אסרו אלא לבצור כדרך הבוצרים. ואילו מופקר, מותר לבצור גם כדרך הבוצרים. ודעת התוספות (ראש השנה ט. ד"ה וקציר) שמשומר אסור אפילו באכילה, וזהו הרישא, והסיפא באה להתיר מופקר באכילה, ולהצריך בו לשנות מדרך בצירה. ואילו לדעת רבינו מה שאמרו בסיפא "לא תבצור כדרך הבוצרים וכו'" זוהי דיעה שניה בתורת כהנים החולקת על הדיעה הראשונה, וכן הוא בפירוש ר"י בן מלכיצדק לשביעית (פ"ו משנה ב) שהביא בלשון התורת-כהנים "ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השומר בארץ אי אתה בוצר, בוצר אתה מן המבוקר (=המופקר). ד"א (= דבר אחר) לא תבצור כדרך הבוצרים". וכן הוא בכפתור ופרח פרק מז. ואם כן לדיעה שניה אין הבדל בין מופקר למשומר, שלעולם מותר באכילה, ולעולם צריך לשנות מדרך הבצירה. ואין הלכה כדיעה הראשונה האוסרת משומר באכילה. וראה ב"סיני" כך יז עמוד קעג בהערות]. (11) כדון כל עובר על לא-תעשה שבתורה, שיש בו מעשה, וראה בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד אות קט. (12) כלומר, כדי שתצמיח יותר טוב לאחר מכן. ואף זה נכלל בלאו של "לא תקצור". וברור שבקצירה זו, שהיא לעבודת הארץ, אין הבדל בין אם קצר כדרך הקוצרים או לא. (13) (ראה למעלה פ"א הלכות א-ב). (14) כמו שכתב רבינו כאן בקצירה, כתב להלן (הלכות כב"ג) לענין בצירה. (15) שלא הותר אלא בקוצר מעט מעט, וגם מביא לביתו מעט מעט, אבל אם קוצר הרבה, או שקוצר מעט מעט ומביא לביתו הרבה בבת אחת – אסור. וראה להלן הלכה כד, ופ"ח הלכה ג.

לזרעה במוצאי שביעית, יזרענה בנו אחריו, שאין שם חשד, אלא קנס, ולפיכך לא קנסו אלא את העברין ולא את בנו.

פָּרָק רְבִיעִי

1) יבאר מה הוא הנקרא ספיח. ושלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה. אם הספיחין אסורין ולמה אסורין. וספיחים העולין בשדה בור עד מתי אסורין. ספיחי שביעית ופירות ששית שנכנסו לשביעית. דברים שזרעם לזרע או לירק. הדברים שקיימם לזרע והוקשו קודם ר"ה. ולוף של ערב שביעית. ודין הפירות שיוציא האילן בשביעית איך יאספו אותם. מצות-עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית. השביעית היכן נוהגת. וגוי שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית.

- 1 א. פֶּלֶא שְׂתוּצִיא הָאָרֶץ בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית - בֵּין מִן הַזֶּרַע
- 2 שְׁנִפְלֵא בַּהּ מִקְדָּם³ שְׁבִיעִית, בֵּין מִן הַעֲקָרִים שְׁנִקְצְרוּ
- 3 מִקְדָּם וְחִזְרוּ וְעָשׂוּ, וְשִׁנְיָהֶם נִקְרְאוּ סְפִיחַ, בֵּין מִן
- 4 הַעֲשָׂבִים וְהַיִּרְקוֹת שְׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן⁴ וְאֵין לָהֶן זֶרַע -
- 5 הַפֶּל מִתֵּר לְאֹכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה⁵; שְׁנִנְאָמֵר: וְהִיתָה שֶׁבֶת
- 6 הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָהּ⁶. וְאִפְלוּ שְׂדֵה שְׁנִטְיָבָה⁷ בְּשְׁבִיעִית
- 7 וְצִמְחָה - פְּרוּתֶיהָ מִתְרִין בְּאֹכְלִיהָ⁸. וְזֶה שְׁנִנְאָמֵר: אֵת
- 8 סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹר⁹ - שְׁלֹא יִקְצֹר¹⁰ כְּדֶרֶךְ שְׁקוֹצֵר
- 9 בְּכָל שָׁנָה. וְאִם קָצַר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין - לֹאֲקָה¹¹. כְּגוֹן
- 10 שְׁקָצֹר פֶּל הַשְּׂדֵה וְהַעֲמִיד פְּרִי וְדֵשׁ בְּפִקְרָה, אוֹ שְׁקָצֹר
- 11 לְעִבּוֹדַת הָאָרֶץ¹², כְּמֹו שְׁבִאֲרָנוּ¹³. אֲלֵא קוֹצֵר מְעַט
- 12 מְעַט¹⁴ וְחֹבֵט וְאוֹכֵל¹⁵.

(2) מאליו. (3) לפני שביעית. ובאו לעונת המעשרות לאחר ראש השנה (להלן הלכה ט), אבל אם באו לעונת המעשרות קודם ראש השנה – אינם אסורים באיסור ספיחין אפילו מדרבנן, ראה בהלכה הסמוכה. (4) בשביעית. בירושלמי שביעית פ"ח הלכה ו: "כתוב (ו)את ספיח קצירך לא תקצור. הא קצירה כנגד (=כדרך) הקוצרים לא, וכו'. אמר רבי מנא, לכך נצרכה, כשעלו מאליהן, שלא תאמר הואיל ועלו מאליהן יהא מותרין, לפום כן צריך מימר אסור". כלומר, כדרך הקוצרים. (5) כן הוא סתמא דגמרא במנחות ה: ודלא כר' עקיבא שאוסר ספיחין מן התורה. (6) ומה שאמרו בתורת כהנים פרשת בהר (פרשה א פסקא ה) "מן השבות בארץ (כלומר, שלא צמח על ידי עבודה אלא במצב של שביטה) אתה אוכל, ואין אתה אוכל מן השמור" (כלומר, על ידי שנעבדה הארץ. וראה בפירוש המיוחס לר"ש משנ"ץ), אינו אלא לדעת בית-שמאי, שכן אמרו שם בהמשך הדברים: "מיכן אמרו שדה שניטיבה, בית-שמאי אומרים אין אוכלין פירותיה, ובית-הלל אומרים אוכלין", וראה להלן. (7) שנחרשה. (8) כבית-הלל, בתורת כהנים שם, ובשביעית פ"ד משנה ב. וכל זה לפני גזירת ספיחין, וחולקים אם אסורים מן התורה או לא (משנה ראשונה). וראה בר"ש לשביעית פ"א משנה ד, שאפילו אם עבר וזרע בשביעית אין הפירות אסורים מן התורה. וראה להלן הלכה טו. [ואין זה בכלל מה שאמרה תורה (דברים יד, ג) "לא תאכל כל תועבה", שעל זה אמרו חכמים (חולין קיד): "כל שתיעבתי לך הרי בכל תאכל", שכיון שאם נפלו ונזרעו

- 13 ב. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים¹⁶, שְׁיָהִי פֶּל הַסְּפִיחִים אֲסוּרִין
- 14 בְּאֹכְלָהּ. וְלִמָּה גִזְרוּ עָלֶיהָ? מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה¹⁷.
- 15 שְׁלֹא לָלֶךְ וְיִזְרַע תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְזִרְעוֹנֵי גִנֵּה בְּתוֹךְ
- 16 שְׂדֵהוֹ¹⁸ בְּסִתְרָה, וּכְשִׁי צִמְחָה - יֵאָכֵל מֵהֶם, וַיֵּאמֶר:
- 17 סְפִיחִים הֵן. לְפִיכָךְ אֲסָרוּ פֶּל הַסְּפִיחִים הַצּוֹמְחִים
- 18 בְּשְׁבִיעִית.

(16) שביעית פ"ט משנה א, כחכמים. (17) במשנה שם: "רבי יהודה אומר, ספיחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה". ואף-על-פי שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת חכמים שכל הספיחין אסורים, בכל זאת יש ללמוד מדברי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ר' יהודה גם לרבנן, שטעמם של חכמים הוא, שנחשדו עוברי עבירה על כל הספיחין (כסף-משנה).
18) בשביעית.

16 - אֶסְוִרִין בְּאֶכִילָהּ⁴⁰, וְאִין תּוֹלְשִׁין אוֹתָן בְּיָד⁴¹, אֶלָּא
17 חוֹרֵשׁ פְּדִרְכּוֹ⁴², וּבִהְמָה רוּעָה פְּדִרְכָּהּ⁴³.

38) תוספתא שביעית פ"ה הלכה כג. (39) רבינו פירש כן על-פי מה ששנו שם: חורש כדרכו, וזה לא ייתכן בשביעית (כסף-משנה ורדב"ז). (40) שאם היו מתירין ספיחי שביעית באכילה מיד בתחילת שמינית, עדיין יש לחשוש לעוברי עבירה שזרעו בסוף שביעית בסתר, ויאמרו ספיחין הם כדי שיוכלו לאכול מיד בתחילת שמינית. (41) כיון שספיחין אינם עולים בצפיפות, הרי דרכם להתלש ביד וזוהי דרך קצירתם, ואסור, ראה למעלה הלכה א (תוספתא כפשוטה). ועיין עוד למעלה הלכה ג. (42) ואינו חושש שמא יבא לאכלם, וכן אינו חושש לזיכור שדהו ע"י הספיחין, כיון שאינם אסורים אלא באכילה ולא בהנאה. (43) שאין בהם איסור הנאה, כנ"ל. ובשביעית עצמה נראה שאין בהמה רועה בספיחין, שיש לחשוש לעוברי עבירה שזרעו לבהמתם. וראה בתוספתא כפשוטה.

18 ו. וְעַד מָתַי אֶסְוִרִין⁴⁴ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית בְּמוֹצָאֵי
19 שְׁבִיעִית? מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד חֲנֻכָּהּ. וּמְחַנְכָּה וְאֵילָךְ
20 - הֵן מִתְרִין⁴⁵. וְהַזֹּרְעֵי⁴⁶ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אַחַר
21 שְׁבִיעִית - הַגְּדוּלִין מִתְרִין⁴⁷.

44) בירושלמי דמאי פ"ב הלכה א: "ולענין ספיחין מראש השנה עד חנוכה אסור ספיחין, מן חנוכה עד עצרת היתר ספיחין, מן העצרת עד ראש השנה צריכה (כלומר, ספק)". אבל התוספות בפסחים נא: (ד"ה כל) גורסים: "מראש השנה ועד חנוכה אסור ספיחין, ומחנכה ועד ראש השנה היתר ספיחין", וכן גורס רבינו. ועיין ראב"ד וכסף-משנה. (45) שמחנכה ואילך, ההיתר (כלומר, תבואה של שמינית) רבה על האיסור (כלומר, תבואה של שביעית), כדברי רבי זעירא שם. (46) תרומות פ"ט משנה ד. (47) שכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו (לגדול) הרי זה מותר בכל מקום (פ"ז מהלכות עבודת כוכבים הלכה יד). וכאן הרי זרע הספיחין של אסור והקרקע של היתר גורמים לגידולים שיגדלו, ולכן הם מותרים (רדב"ז). ואף-על-פי שבגידולי תרומה גזרו חכמים שיהיו אסורים לזר כמו תרומה (למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה כא) – בספיחי שביעית לא גזרו, לפי שאינם נוהגים אלא בשביעית ואינם מצויים תמיד (רע"ב). ויש שכתבו שגם קדושת שביעית אין עליהם (אור שמח).

22 ז. בְּצִלְמִים⁴⁸ שְׂיַצְאוּ מִשְׁבִּיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית⁴⁹: אִם
23 עָשׂוּ⁵⁰ פְּיוּצָא בְּהֵן⁵¹ - מִתְרִין⁵², וְאִם לֹא - אֶסְוִרִין⁵³.
24 וְכֵן שְׂאֵר הַפְּרוֹת⁵⁴ - אִין לֹקְחִים אוֹתָם⁵⁵ בְּמוֹצָאֵי
25 שְׁבִיעִית אֶלָּא מְשִׁיעֵשׂוּ פְּיוּצָא בְּהֵן מִפְּרוֹת מוֹצָאֵי
26 שְׁבִיעִית⁵⁶. עָשָׂה⁵⁷ הַבְּפִיר⁵⁸ - הַתֵּר הָאֶפִּיל⁵⁹. וּמִתְרִין⁶⁰
27 לְקַח יָרֵק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד.

48) תוספתא שביעית פ"ד הלכה יג. (49) ונלקטו במוצאי שביעית, ואם כן לפי הדין הם מותרים, שהרי בירק הולכים אחר הלקיטה (להלן הלכות יג-טו). (50) כלומר, גדלו במוצאי שביעית. (51) כלומר, באתו הגודל. (52) שאין

1 ג. הָא לְמִדְתָּ¹⁹, שְׂאִין אוֹכְלִין מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית²⁰ אֶלָּא
2 פְּרוֹת הָאֵילָנוֹת²¹ וְהַעֲשָׂבִים שְׂאִין זֹרְעִין אוֹתָם²² רַב
3 הָאָדָם, כְּגוֹן הַפִּיגִם²³ וְהַיְרִבּוּזִין הַשְּׂוֹטִים²⁴ וְכֹל
4 פְּיוּצָא בְּהֵן²⁵. אֶבֶל הַיְרִקוֹת שְׂדֵדָה רַב הָאָדָם לְזִרְעֵם
5 בְּגִנּוֹת וּמִיַּי תְּבוּאָה וּקְטָנוֹת - כֹּל הַצּוֹמֵחַ מֵהֵן אֶסּוּר
6 מִדְּבָרֵיהֶם²⁶, וְהַמְלַקֵּט²⁷ - מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֵדוֹת.

19) מהטעם הנ"ל שגזרו על הספיחין. (20) כלומר, ספיחין. (21) בתענית יט: "רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף על האילנות מתירעין (= תוקעים בשופר ומתפללים על הגשמים) על הספיחין בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה לעניים". וראה ברש"י ותוספות שם. (22) שביעית שם. (23) הוא מין בשמים ונקרא "רודא". במשנה שם. (24) הם שיש להם עלים רחבים" (פירוש המשנה). והוא איספרגוס מדברי (תפארת ישראל). (25) שכל אלה אין חשש שיזרעום בני אדם בסתר. (26) כבהלכה הקודמת. (27) כן הוא בירושלמי שם: ר"ש בן יוחי הוה עבר בשמיטתא וחמי חד מלקט [ספיחי, כן הוא שם בכרכות פ"א הלכה א] אמר ליה ולית אסור? ולא ספיחין אינון? – הרי שאסור גם את הלקיטה, שכיון שספיחין אינם עולים בצפיפות – דרכם להתלש ביד. וזוהי דרך קצירתם, ואסור (למעלה הלכה א), וראה להלן הלכה ה.

7 ד. סְפִיחִים²⁸ הַעוֹלִים בַּשָּׂדֶה בּוֹר²⁹ וּבַשָּׂדֶה נִיר³⁰
8 וּבַשָּׂדֶה פָּרִם וּבַשָּׂדֶה זֶרַע - מִתְרִין בְּאֶכִילָהּ. וּמִפְּנֵי
9 מָה לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם? לְפִי שְׂאִין אָדָם זֹרַע מְקוּמוֹת
10 אֵלֵינוּ³¹: שָׂדֶה בּוֹר - אִין אָדָם נִפְנָה לְשֵׁם³²; וּשָׂדֶה
11 נִיר - רוּעָה הוּא בְּתוֹקְנָה³³; וּשָׂדֶה פָּרִם³⁴ - אִינוּ
12 אוֹסֵר פְּרָמוֹ³⁵; וּשָׂדֶה זֶרַע - הַסְּפִיחִין מִפְּסִידִין
13 אוֹתָהּ. וְכֵן הַתְּכֵן³⁶ שֶׁל שְׁבִיעִית - מִתֵּר כָּל מְקוֹם,
14 וְלֹא גָזְרוּ עָלָיו³⁷.

28) ירושלמי בבא בתרא פ"ה הלכה א (כסף-משנה). והמדובר בספיחי ירקות תבואות וקטניות, שהיתה עליהן גזירת ספיחין, כנ"ל. (29) שאין זורעים בה כלום. (30) העומדת לחרישה. (31) ואין חשש שמא יזרע במקומות אלו בשביעית בסתר. (32) כלומר, אינו מתעניין בה. (33) כלומר, בחרישה, ואינו עומד לזרעה עתה. (34) כנראה שהמדובר בשדה שהכין לנטוע בו כרם, ועוד לא נטע בו, וראה להלן. (35) לכשייטענו ייאסר על ידי הזורעים. וראה בפ"ו מהלכות כלאים הלכה א. (36) בירושלמי שביעית פ"ט הלכה ה: "תבן של שביעית מהו שיהא אסור משום ספיחין, רבי לוי שאל לרבי בא בר זבדי, ושרי". (37) כתב הראב"ד: "לא גזרו עליו אסור ספיחין, אבל קדושת שביעית ודאי יש בה, לאבדה אסור ושלא לעשות בה סחורה". ואף רבינו מודה לו בזה, ראה להלן פ"ה מהלכה יט ואילך (מהר"י קורקוס וכסף-משנה).

15 ה. סְפִיחִין³⁸ שֶׁל שְׁבִיעִית שְׂיַצְאוּ³⁹ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בשביעית סוף פ"א. ועיין שם עמ' כב והערה 65. ויש חולקים וסוברים שגם אילנות, ראש השנה שלהם הוא אחד בתשרי, ראה בפאת-השולחן וברדב"ז. ועיין בהלכות מעשר שני שם. (71) שמותרים באכילה ואינם בגזירת ספיחין, וגם אין בהם קדושת שביעית, וראה להלן.

י. התבואה⁷² והקטניות - אסורין באכילה משום ספיחים⁷³, ופרות האילן⁷⁴ - אוקלין אותן בקדשת שביעית⁷⁵.

(72) הלכה זו באה לבאר מהו "הרי הן כפירות שביעית", שנאמר בסוף ההלכה הקודמת. (73) מפני גזירת עוברי עבירה, כנ"ל, בהלכה ב. (74) שאין הגזירה בהן, כנ"ל בהלכה ג. (75) וראה להלן בפרקים הו, מהי קדושת שביעית.

יא. הארז⁷⁶ והדחן והפרגים והשמשמין ופל המצרי⁷⁷ שזרעו⁷⁸ לזרע - הולכין בהן אחר גמר פרי⁷⁹: אם נגמר פריהם קדם ראש השנה - הרי אלו מתרין בשביעית כפירות ששית; ואם נגמרו אחר ראש השנה, אף על פי שהשירישו⁸⁰ קדם ראש השנה - הרי אלו אסורים משום ספיחים.

(76) שביעית פ"ב משנה ז. וכל אלה אין הולכים בהם אחר עונת המעשרות (= הבאת שלישי), כתבואה וקטנית (למעלה הלכה ט), לפי שאינן באים לעונת המעשרות בזמן אחד, ואין הולכים בהם אחר לקיטה כירק (בהלכה הסמוכה), לפי שאינם נקלטים כאחת, וראה בהלכות מעשר שני שם ה"ח. (77) ונקרא "לוביא". שם מ"ח בשם ר"ש שזורי. (78) צ"ל "שזרען". וראה להלן הי"ג. (79) כיון שאינם נקלטים כאחת, וכזרען לירק – הלכו אחר לקיטה כירק (להלן הי"ד) והיינו כשמואל, בראש השנה יג: ולא כחכמים ור"ש שזורי במשניות הנ"ל, שהולכים בהם אחר השרשה. ואף-על-פי ששמואל אמר כן לענין מעשרות, הוא-הדין לענין שביעית, שהרי הטעם שוה, שכיון שנגמר הפרי הרי הוא פרי של שנה הקודמת (כסף-משנה). וראה בהלכות מעשר שני שם. (80) ולא כחכמים ורבי שמעון שזורי, שהולכים אחר השרשה.

יב. הירק⁸¹ - בשעת לקיטתו. והאתרוג, אפלו היה כפול⁸² קדם ראש השנה ונעשה ככפר⁸³ בשביעית - חיב במעשרות כפירות ששית⁸⁴; ואפלו היה ככפר⁸⁵ בששית, הואיל ונלקט בשביעית - הרי הוא כפירות שביעית⁸⁶, ומתעשר כפירות ששית להחמיר⁸⁷.

(81) ראש השנה שם, לענין מעשר, והוא-הדין לענין שביעית, כנ"ל. (82) כלומר, נחנט והגיע לעונת המעשרות בששית. ולמעלה בהלכות מעשר שני שם הלכה ו, כתב רבינו: "היתה כזית", וראה בגליון הרמב"ם בדפוסים חדשים. (83) שנגמר ונלקט בשביעית, שלענין שביעית הרי הוא ודאי כפירות שביעית לגבי איסור אכילת ספיחין ולגבי אכילתו בקדושת שביעית, כדלהלן. (84) שלענין חומרא הלכו בו אחר חנטה, כרבינן אמר ר' יוחנן בראש השנה טו:

כאן חשש של מראית העין שנלקטו בשביעית, אלא יאמרו שנלקטו במוצאי שביעית. וראה להלן. (53) שיאמרו: בשביעית נלקטו, והרי הם אסורים כדין ספיחי שביעית, ולפיכך אסורים משום מראית העין, ראה בפאת-השולחן. (54) הן אלו שהולכים בהם אחר עונת המעשרות, והן אלו שהולכים בהם אחר גמר פרי (להלן הלכה יג), וראה להלן. (55) ממי שאינו נאמן על השביעית. (56) כלומר, אף-על-פי שאם באו לעונת המעשרות או לגמר פרי במוצאי שביעית, הרי הם מותרים – חששו שמא באו לעונת המעשרות או נגמרו בשנת השביעית ואסורים, אבל אם כיוצא בהם מפירות שבאו לעונת המעשרות או נגמרו במוצאי שביעית, כבר בשלו במדה זו של אלה – מותרים, ואין כאן חשש. ולמד כן רבינו מדין ירק לדעת חכמים, ראה להלן (כסף-משנה). (57) שביעית פ"ו משנה ד. (58) "הוא הממהר לצאת בתחילת מוצאי שביעית" (פירוש המשנה). (59) "הוא המתאחר, שנשאר מפירות שנה שביעית שעברה" (שם). (60) שם, כרבי ולא כתנא-קמא. ובירושלמי שם משמע שהלכה כמותו. וטעם ההיתר, מפני שהיו רגילים להביא ירק מחוצה לארץ (רדב"ז).

1 ח. מאימתי⁶¹ מתר אדם לקח לוף⁶² במוצאי שביעית⁶³? משירפה⁶⁴ התדש⁶⁵.

(61) שם פ"ה משנה ה, כחכמים ולא כרבי יהודה. (62) ממי שאינו נאמן על השביעית. (63) דרכם היה לעקרו אחר הפסח, ראה להלן, ולפני הפסח יש חשש שמא נלקט בשביעית. (64) כלומר, "שיוכל למצוא הרבה" (רבינו אליהו מלונדריש – 'תוספות יום-טוב' בשמו). ולפי"ז אין צורך שיהיה רוב בהיתר, וראה הלכה הקודמת. (65) כלומר, זה שנלקט במוצאי שביעית, והיינו מן הפסח ואילך (ירושלמי שם). ועיין רדב"ז.

3 ט. באחד בתשרי⁶⁶ - ראש השנה לשמטין וליובלות. פרות ששית⁶⁷ שנקנסו לשביעית: אם היו תבואה או קטניות או פרות האילן⁶⁸, והגיעו לעונת המעשרות⁶⁹ קדם ראש השנה⁷⁰ - הרי אלו מתרין. ואף על פי שאוסף אותם בשביעית - הרי הן כפירות ששית לכל דבר⁷¹. ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ראש השנה - הרי הן כפירות שביעית:

(66) משנה בראש השנה ב. וראה להלן בפ"י הלכה ד. (67) תוספתא שביעית פ"ב הלכה יג. לענין תבואה וקטנית. ובירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב: "מניין לתבואה שהביאה שלישי (היא עונת המעשרות, כדלהלן), לפני ראש השנה, כונסין אותה (כלומר, קוצרה ומכניסה לבית) בשביעית, תלמוד לומר: ואספת את תבואתה, בשביעית". וראה להלן שם. (68) ראש השנה יג: (69) ראה בפ"ב מהלכות מעשר, מהלכה ה ואילך. (70) בהגהה שעל הגליון בדפוסים חדשים כתוב בשם הש"ה, שבפירות האילן הכוונה לטו שבטט שהוא ראש השנה לאילנות, כנ"ל בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ב. וכן דעת הר"ח (שם טו): והערוך (ערך בנות שוח), ורבינו נתן אב הישיבה בא"י

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

13 שְׁבִיעִית בְּשָׁמִינִית - בֵּין יָרֵקוּ בֵּין זָרְעוּ מִתֵּרֵם; ¹⁰⁴ וְאִם זָרְעוּ לְיָרֵק, הוֹאִיל
14 וְנִלְקַט בְּשָׁמִינִית - בֵּין יָרֵקוּ בֵּין זָרְעוּ מִתֵּרֵם; ¹⁰⁵ זָרְעוּ
15 לְזָרַע וּלְיָרֵק - זָרְעוּ אֶסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִים ¹⁰⁶, וְיָרֵקוּ
16 מִתֵּרֵם ¹⁰⁷.

100 (ירושלמי שם. 101) את הפול המצרי. 102) ונגמר פרוי בשביעית, כנ"ל. 103) שהולכים בו אחר גמר פרוי (למעלה הלכה יא). 104) ראה להלן. 105) ראה למעלה (הלכה א) שאם עבר וחרש זורע בשביעית, אינו אסור מן התורה אלא מטעם גזירת ספיחין, וכיון שנקלט בשמינית, שאין כאן איסור ספיחין, הרי הם מותרים. ומה שאמרו "הנוטע בשביעית יעקור" (למעלה פ"א הלכה יב), אין זה אלא לכתחילה. אבל אם לא עקר, ויצאו פירות – אינם נאסרים באכילה, אם הביאו שליש בשמינית. וכן כתב רבינו לענין נוטע ערב שביעית (למעלה פ"א הלכה יא) שאף-על-פי שקנסוהו לעקור, אם לא עקר – פירותיו מותרים, ועיין כספ-משנה. 106) שהרי הולכים בו אחר חנטה. 107) שאף-על-פי שאפשר לטעות בזרע שהוא ירק (בהלכה הקודמת) – אין לטעות בירק שהוא זרע, ולכן לא גזרו בו. וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה י.

17 טז. בנות שוח ¹⁰⁸, הוֹאִיל וְהֵן נִגְמְרוֹת לְאַחַר שְׁלֹשׁ
18 שָׁנִים, אִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת ¹⁰⁹ קִדְּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה
19 שָׁל שְׁמִינִית - הֲרִי הֵן נִאֶכְלֹת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה מִן
20 הַשְּׁבוּעָה ¹¹⁰ בְּתוֹרַת שְׁבִיעִית ¹¹¹.

108) שביעית פ"ה משנה א, כחכמים ולא כרבי יהודה. ובנות שוח הן תאנים לבנות (פירוש המשנה שם על-פי עבודה זרה יד). וראה בפירוש רב נתן אב הישיבה לשביעית שם, עמוד 48 הערה 1. 109) שהולכין אחריה באילן, כנ"ל בהלכה ט. 110) כלומר, מן השמיטה, היא שנה שלישית לגידול בנות השוח. 111) כלומר, בקדושת פירות שביעית. ודוקא בשנה שניה של השבוע. אבל קודם לכן, שעדיין לא נגמר בישולן, לא חלה עליהן קדושת פירות שביעית (משנה ראשונה).

21 יז. הַבְּצָלִים ¹¹² הַסְּרִיסִים ¹¹³ וּפּוֹל הַמַּצְרִי ¹¹⁴ שְׁמֹנֶע
22 מֵהֶם מִיָּם שְׁלֹשִׁים יוֹם קִדְּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשָׁל בְּעַל
23 שְׁמֹנֶע מֵהֶם שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת ¹¹⁵ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - הֲרִי
24 אֵלוּ מִפְּרוֹת שְׁשִׁית ¹¹⁶; פְּחוֹת מִכֵּן - הֲרִי הֵם פְּסִיחֵי
25 שְׁבִיעִית.

112) שם פ"ב משנה ט. 113) "ענין הבצלים כשימצאם לחות אחר שיעקרו אותם מן הארץ, יצמחו ויציאו פרחים מבפנים. ויש ממנו מין שאין דרכו כך, והוא נקרא בצלים סריסים, המשילו אותם לסריס שאינו מוליד. ולא יזרעו המין הזה אלא במקום משקה, ומפני זה אמר בהפכו: ושל בעל" (פירוש המשנה). 114) בין שזרעו לזרע. שהולכים בו אחר גמר פרוי (למעלה הלכה יא), ובין שזרעו לירק שהולכים בו אחר לקיטה (למעלה הלכה יד – "משנה ראשונה"). 115) שלש השקאות. מפני שישקו אותם לימים ידועים. וראה שם. 116) שאף-על-פי שבבצלים הלכו אחר לקיטה כירק, ובפול המצרי שנטעו לזרע הלכו אחר גמר פרוי,

"שאתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית, אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל". וראה בהלכות מעשר שני שם. 85) שנגמר הפרו. 86) שלחומרא הולכין אחר לקיטתו כירק, כדעת רבותינו באושא ור' יוחנן וריש לקיש (בראש השנה שם) ולא כרבנן גמליאל ור' אליעזר (בביכורים פ"ב משנה ו) וחמשה זקנים (בראש השנה שם). וראה בכספ-משנה. 87) ללכת אחר חנטה, כנ"ל, וראה בהלכות מעשר שני שם.

1 יג. וְכֵן ⁸⁸ פְּרוֹת שְׁבִיעִית ⁸⁹ שְׁיִצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית:
2 בְּתוֹבָאָה וְקִטְנִיּוֹת וְאֵילָנוֹת - הוֹלְכִין אַחַר עוֹנַת
3 הַמַּעֲשָׂרוֹת; וְהַפְּרָגִין וְהַשְּׂמֻשְׁמִין וְהָאֲרִז וְהַדָּחִן וּפּוֹל
4 הַמַּצְרִי שְׁזָרְעוּ ⁹⁰ לְזָרַע - אַחַר גְּמַר הַפְּרִי ⁹¹; וְהֵיָרֵק -
5 אַחַר לְקִיטָתוֹ ⁹².

88) כלומר: כשם שפירות ששית שנכנסו לשביעית הולכים בהם אחר עונת המעשרות, כמפורש למעלה הלכה ט, כמו כן בפירות שביעית שנכנסו לשמינית (כספ-משנה). 89) בראש השנה יב: "כל תבואה שהביאה שליש (זוהי עונת המעשרות שלה, ראה בפ"ב מהלכות מעשר הלכה ה) בשביעית לפני ראש השנה (של שמינית), אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית". 90) צ"ל: שזרען. וראה למעלה הי"א. 91) כנ"ל בהי"א. 92) כבהלכה הקודמת. ולא הזכיר רבינו דינו של אתרוג, כיון שפשוט הוא, שלענין שביעית הולכין אחר לקיטתו, בין להקל ובין להחמיר, כנ"ל, ולענין מעשר הולכים תמיד לחומרא, ואם כן כאן הולכים אחר לקיטתו ומתעשר כפירות שמינית. נמצא שלגבי דין זה, דין אתרוג כדין ירק לכל דבר.

6 יד. פּוֹל ⁹³ הַמַּצְרִי שְׁזָרְעוּ לְזָרַע בְּשִׁשִּׁית וְנִגְמַר פְּרִי ⁹⁴
7 קִדְּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁל שְׁבִיעִית - בֵּין יָרֵק שְׁלוֹ בֵּין
8 זָרַע שְׁלוֹ מִתֵּרֵם בְּשְׁבִיעִית ⁹⁵. וְאִם זָרַע לְיָרֵק ⁹⁶ וְנִכְנְסָה
9 עָלָיו ⁹⁷ שְׁבִיעִית - בֵּין יָרֵקוּ בֵּין זָרְעוּ אֶסוּר פְּסִיחֵי
10 שְׁבִיעִית ⁹⁸. וְכֵן אִם זָרְעוּ לְזָרַע וּלְיָרֵק - אֶסוּר ⁹⁹.

93) ירושלמי שביעית פ"ב סוף הלכה ה. 94) ראה למעלה בהלכה יא. 95) כיון שהולכין אחר גמר פרוי. ואף הירק מותר, כיון שהמחשבה היתה רק לזרע. 96) ונגמר פרוי בששית, כנ"ל. 97) כלומר, כשהוא מחובר קודם לקיטה. 98) כיון שהולכים אחר לקיטתו (ראה למעלה שם). והזרע בטל לירק, כיון שהמחשבה היתה רק לירק. 99) בירושלמי שם: "זרעו לזרע ולירק לפני ראש השנה השביעית, ונכנסה שביעית. פשיטא זרעו מותר, ירקו מהו, תני רבי חייא אסור, תני רבי חלפתא בן שאול מותר. מאן-דאמר מותר, דבר תורה. מאן-דאמר אסור, מפני מראית העין". ולפי זה, היה לרבינו לכתוב: זרעו מותר, וירקו אסור. ונראה שלפני רבינו היתה הגירסא שם: "פשיטא ירקו אסור, זרעו מהו". ופסק רבינו כרבי חייא, שאף זרעו אסור. וטעמו של דבר, כיון שהזרע סופו להיות ירק, יאמר הרואה שהקלו בירק, ולכן נתנו חכמים לזרע דין ירק להחמיר. וראה בהלכה הסמוכה ובאור-שמח.

11 טו. עֵבֶר ¹⁰⁰ וְזָרְעוּ ¹⁰¹ בְּשְׁבִיעִית ¹⁰² וְיִצְא לְשְׁמִינִית:
12 אִם זָרְעוּ לְזָרַע ¹⁰³ - בֵּין זָרְעוּ בֵּין יָרֵקוּ אֶסוּר בְּמוֹצָאֵי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ב' ניסן – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל עא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

14 שְׁבִיעִית - מִתֵּר לְעֶקְרָן בְּשִׁבְעֵית בְּקִרְדָּמוֹת שָׁל
15 מִתְּכַת, וְאִין בְּזָה מְשׁוּם עֲבוּדַת הָאֶרֶץ.¹³⁹

135) שביעית פ"ה משנה ד, כבית-הלל ולא כבית-שמיאי.
136) "זה הדבר, כשישלם הלוחף קודם שביעית ולא נשאר בו אלא לחפור עליו ולעקור הבצלים" (פירוש המשנה).
137) "מיוחדות לזמן הקיץ" (שם). 138) הוא עץ אדום צובעים בו צבע אדום. ובין פואה של עידית, כלומר הפואה הטובה, שלא התיירו בית-שמיאי לעקרה אלא על ידי שינוי, ובין פואה של צלעות, שיש לה צלעות, והיא בעומק הארץ ואי-אפשר לעקור אותם בכלי עץ אלא בברזל, ומודים בה בית-שמיאי. 139) כיון שמוכח שאין כוונתו לעבודת הארץ (משנה ראשונה).

16 כ. הַבְּצָלִים¹⁴⁰ שִׁירְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים בְּשִׁבְעֵית
17 וְצִמְחוּ: כֹּל זֶמֶן שֶׁהֶעֱלִין שְׁלֵהֶן יִרְקֵין - הָרִי אֵלוֹ
18 מִתְרִין¹⁴¹; וְאִם הִשְׁחִירוּ - הָרִי הֵן פְּנִטוּעִין בְּאֶרֶץ,
19 וְאִתָּן הֶעֱלִין אֶסְרוּרִין מְשׁוּם סְפִיחִין. וְגִין כֶּף וְגִין
20 כֶּף - הַבְּצָלִים עֲצָמָן בְּהִתְרֵן עֲזוּמִדִין¹⁴².

140) שם פ"ו משנה ג, כחכמים ולא כרבי חנינא בן אנטיגנוס. ומדובר בבצלים תלושים מערב שביעית. ודרכם של בצלים, כשלחות יורדת עליהם - הם מצמיחים עלים. וראה במשנה ראשונה. 141) "כל זמן שהן ירוקין, כאילו הם מן הפרי עצמו ומותר לאוכלן" (פירוש המשנה).
142) בירושלמי שם: כיני מתניתין, שחורין אסורין וירוקין מותרין. כלומר "אסורין" ו"מותרין" שאמרו במשנה, עולה על העלים ולא על הבצלים עצמם (רדב"ז). ובנדרים נט: "אמר ליה, מי סברת על עיקר קתני (כלומר, על הבצלים), אתוספת קתני אסורין (כלומר, על העלים). וראה בפאת-השולחן.

21 כא. בְּצָל¹⁴³ שֶׁעָקְרוּ בְּשִׁבְעֵית וְנָטְעוּ בְּשִׁמְיַת וְרָבוּ
22 גְדוּלְיוֹ עַל עֶקְרוֹ - הֶעֱלוּ גְדוּלְיוֹ אֶת עֶקְרוֹ וְהִתֵּר
23 הַכֹּל; הוֹאִיל וּשְׁבִיעֵית אֶסְרוּרָה עַל יְדֵי קְרָקְעָה¹⁴⁴, כֶּף
24 נְטִילְתָהּ¹⁴⁵ עַל יְדֵי קְרָקְעָה¹⁴⁶.

143) שם נז: "ישמעאל, וכו', העלה בידו (= שאל), בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו (היתר) על עיקרו וכו'", ולהלן שם נח: "למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור וכו', ודלמא במדוכנין (כלומר, שטחנו ודכו את הבצלים, ולכן נתבטלו בגידולים, אבל בלא-הכי הבצלים אסורים), חשוד על השביעית קתני (וממילא לא טחן את הבצלים, כיון שלא אכפת לו מן האסור), וכו'. אמר רבי יצחק, שניא שביעית, הואיל ואסורה ע"י קרקע, בטילתה נמי ע"י קרקע". ומשמע שמסקנת הגמרא היא, שהבצלים בטלים בגידוליהם, אף כשאינם מדוכנין. וכן הוא בירושלמי שביעית פ"ו הלכה ג: "בצל שעקרו (בשביעית) ושתלו (בשמינית), וכו', רבי זירא אמר מכיון שרבה עליו חדש (כלומר, הגידולים) מותר. רבי לא ורבי אימי תרוויהון אמרו אסור וכו'. רבי אבהו וכו', שאלון ליה באילין בוצלייא, והורי להון הדא דר' זעירא וכו', חמתון סמיכין עלוי, אמר לון, אני לא אמרתי אלא במדוכנין (כמו "במדוכנין" בבבלי

וכשנטעו לירק הלכו בו אחר הלגיטה - כיון שהם צריכים הרבה מים ומנע מהם, הרי הם כתבואה וקיטנית שהלכו בהם אחר עונת המעשרות, כנ"ל הלכה ט (משנה ראשונה ותפארת ישראל).

1 יח. הַדְּלוּעִין¹¹⁷ שֶׁקִּיְמָן לְזַרְעָה¹¹⁸: אִם הִקְשׁוּ¹¹⁹ לְפָנֵי
2 רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִפְסְלוּ מִלְּאֹכַל אֲדָם - מִתֵּר לְקִיְמָן
3 בְּשִׁבְעֵית¹²⁰, שֶׁהֵן מִפְרוֹת שְׁשִׁית; וְאִם לֹא¹²¹ -
4 אֶסְרוּרִין¹²² כְּסִפִּיחֵי שְׁבִיעֵית¹²³. וְכֵן הִירְקוֹת¹²⁴ פֶּלֶן
5 שֶׁהִקְשׁוּ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתֵּר לְקִיְמָן
6 בְּשִׁבְעֵית¹²⁵; וְאִם הָיוּ רְפִים - אֶסְרוּ לְקִיְמָן מְשׁוּם
7 סְפִיחִים¹²⁶. אִין¹²⁷ מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשַׁרְשׁ¹²⁸ אֶת
8 הַלוּף¹²⁹, אֲלָא מְנִיחוּ בְּאֶרֶץ כְּמוֹת שֶׁהוּא; אִם צִמַּח
9 לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית - מִתְרִין¹³⁰. וְאִין¹³¹ מְחִיבִין אוֹתוֹ
10 לְשַׁרְשׁ אֶת הַקְּנֵדָס¹³², אֲלָא גּוֹזֵז בְּעֵלְיָן¹³³; וְאִם
11 צִמַּח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית - מִתְרִין¹³⁴.

117) שם משנה י. 118) כתב רבינו כן, כיון שמשום כך באו הדלועין לידי קושי, אבל הוא-הדין אם זרען לירק, והוקשו (משנה ראשונה). 119) יבשו (פירוש המשנה).
120) ולזרעם לאחר שביעית, ואין בהם האיסור של "לאכלה ולא לזריעה" כבפירות שביעית (ע"פ פירוש המשנה שם, ועיין שבת הארץ). וגם אין בהם מצות ביעור, ראה להלן שם (תפארת ישראל). 121) כלומר, שלא הוקשו. 122) באכילה. 123) שאסורים באכילה (למעלה הלכה ב), ויש בהם גם איסור זריעה, שהרי מן התורה הם מותרים באכילה, ואני קורא בהם: "לאכלה ולא לזריעה", ראה למעלה. 124) תוספתא שם פ"ב הלכה יא. 125) ומה שאמרנו (למעלה הלכה יב) שבירק הולכים אחר לקיטה, זהו כשלא הוקשה קודם שביעית. 126) [כלומר, אסור לקיימן לזרע, מפני שהם ספיחי שביעית שאסורים בזריעה, כמבואר למעלה]. ובתוספתא שם: "אסור לקיימן מפני מראית העין", ועפ"ז פירש הכסף-משנה: אסור לקיימן משום ספיחי שביעית, כלומר, אף-על-פי שהיה ראוי לומר שמותר לקיימן כמו שמותר לקיים הספיחין - אסור לקיימן מפני מראית העין, מתוך שהם רכים יבואו לומר שנוצעו בשביעית. והפיסקא הסמוכה, "אין מחייבין לשרש את הלוף" מוכיחה כפירושו. 127) תוספתא שם. 128) לעקור. 129) לפי שדרכו של לוף לגדל בקרקע שלש שנים (כלאים פ"ב משנה ה), ואין כאן מראית העין (תוספתא כפשוטה). 130) כיון שיש בו רוב היתר. וראה להלן סוף הלכה כא, ולמעלה בהלכה ח, ובתוספתא כפשוטה. 131) תוספתא שם הלכה יב. 132) הוא מין ממיני הקוצים והדרדרים (רע"ב לכלאים פ"ה משנה ח ו'תוספות יום-טוב' לעוקצין פ"ג משנה ב). ואף הוא מתקיים הרבה זמן בארץ אלא שמגדל עלים בכל שנה (תוספתא כפשוטה). 133) שהרי העלין רכין ואסור לקיימן מפני מראית העין, אף-על-פי שצמחו מדבר של היתר, כיון שהדבר המותר אינו גלוי אלא טמון בארץ (שם). 134) כנ"ל.

12 יט. לוּף¹³⁵ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעֵית¹³⁶ וְכֵן בְּצָלִים שֶׁל עֶרֶב
13 שְׁבִיעֵית הַקִּצְוֹנִים¹³⁷ וּפּוּאָה¹³⁸ שֶׁנִּגְמְרוּ לְפָנֵי

נכבש, והוציא השמן הראשון והשני]. (163) תיבה זו איננה בדפוס רומי, ולא היתה לפני מהר"י קורקוס וכסף-משנה, וראה בפאת-השולחן. [ולפי מה שכתבנו למעלה בשם "חזון איש" נראה שנשתרבה לכאן בטעות מסוף השורה הקודמת: "ולא יעשה זיתים בבית הבד", ושם מקומה]. (164) [הוא הקוטב (כסף-משנה)]. וכן אמרו בירושלמי שם: "רבי יוחנן הורי (=הורה) לאילין דבית רבי ינאי לטחון בריחיים (כלומר: בבית הבד) כר' שמעון ולעשות בקוטבי כרבנן", והם רבותינו, למעלה שם, שהתירו לעשות בקוטבי, והיינו לאחר שכבשו וטחנו בריחיים. שכן היתה מלאכת עשיית השמן: בתחילה כותשים את הזיתים ונותנים לסל ומוציאים שמן ראשון, ואחר כך טוענים אותם תחת קורת בית הבד להוציא שמן שני, ואחר כך טוחנם בריחיים ומכניסים שוב לבית הבד להוציא מהן שמן שלישי (משנה במנחות פו). ומסתבר כי תפוקת השמן השני שאחר הכתישה, היא נוחה יותר מהתפוקה השלישית שלאחר הטחינה בריחיים, ולפיכך נהגו בתפוקה הראשונה לעשות גם ביד וגם בקוטב, אבל התפוקה השנייה, שהיא קשה, אין עושים אותה אלא בבית הבד ולא בקוטב. ולפיכך "כותש הוא ומכניס לתוך בד קטן ביותר", היא הבודידה, שרק בה הוא משנה מדרך הבורצרים, אבל לאחר הטחינה בריחיים מכניס גם לתוך בד קטן (=קוטב), שגם בו הוא משנה מדרך הבורצרים, הנוהגים לעשות דריכה שלישית זו רק בבית הבד, ובוזז מבווארים דברי רבינו על נכון. וראה בר"י קורקוס, בכסף-משנה, בפאת-השולחן ובחזון-איש).

- 12 כד. מַצוֹת עֲשֶׂה¹⁶⁵ לְהַשְׁמִיט¹⁶⁶ כֹּל מֵה שְׂתוּצִיא
- 13 הָאֶרֶץ בְּשִׁבְעֵיתָי, שְׁנָאֲמַר: וְהַשְׁבִּיעֵיתָ תְּשִׁמְטֶנָּה
- 14 וְנִטְשָׁתָהּ. וְכֹל הַנוֹעֵל בְּרִמּוֹ אוֹ סָגְדָהוּ בְּשִׁבְעֵיתָי
- 15 - בְּטַל מַצּוֹת עֲשֶׂה. וְכֵן אִם אָסַף¹⁶⁸ כֹּל פְּרוֹתָיו לְתוֹךְ
- 16 בֵּיתוֹ. אֲלֵא יַפְקִיר הַכֹּל וַיֵּד הַכֹּל שְׁוִינָן¹⁶⁹ כָּכֵל
- 17 מְקוֹם¹⁷⁰, שְׁנָאֲמַר: וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְּךָ. וַיֵּשׁ לוֹ
- 18 לְהִבְיֵא¹⁷¹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ מַעַט, פְּדִירָה שְׁמִבִּיאֵין מִן
- 19 הַהֶפְקֵר - חֲמֵשׁ פְּדֵי שְׁמֶן, חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה פְּדֵי יַיִן¹⁷².
- 20 וְאִם הִבִּיא יִתֵּר מִזֶּה - מִתֵּר¹⁷³.

165) ראה בספר המצוות, עשה קלד. (166) להפקיר. 167) גדר, מלשון סייג. וראה למעלה פ"ב הערה קט. 168) במכילתא שם: "שלא תאמר, וכי מפני מה אמרה תורה, לא שיאכלו אותה עניים, הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים. תלמוד לומר, והשביעית תשמטנה, מגיד שהוא פורץ פרצות (בגדר של שדה)". אלא שבסוף סיימו שם בלשון זו: "אלא שגזרו חכמים (שלא יפרוץ) מפני תיקון העולם" (שלא יחריב ויקלקל אילנותיו – זית רענן). אבל לגדור בוודאי שאסור (דב"ז). וכמו כן, לאסוף – אסור. 169) בין עניים ובין עשירים (ירושלמי פאה פ"ו הלכה א, 169) בין עניים ובין עשירים (ירושלמי פאה פ"ו הלכה א, ושביעית שם הלכה ו). 170) בין בשדה ובין בבית (אם אספם לשם). 171) שביעית פ"ה משנה ז. וראה למעלה סוף הלכה א, ולהלן פ"ח הלכה ג. 172) שיערו חכמים כי בדרך כלל צריכה הכמות הזאת למאכל בני ביתו. 173) משנה שם. כלומר, אם אמר שהוא צריך יותר למאכל אנשי ביתו – מותר (משנה ראשונה).

הנ"ל), אמר רבי יהודה בן פזי, אנא ידע ראשה וסופה, כד דשמע (רבי אבהו) רבי לא ורבי אימי פליגינן (ואוסרים הבצלים), שרע מינה (הסתייג מהיתרו. אבל לעולם מתיר רבי אבהו אף בשאינם מדוכנין). "והראב"ד השיג והתיר את הבצלים רק כשהם מדוכנים. וראה בכסף-משנה ודרב"ז. 144) שנאמר: ושבתה הארץ. (145) בנדרים שם: "בטילתה", ושמא יש לגרוס כן גם בדברי רבינו. 146) מה-שאיין-כן בערלה שאיסורה תלוי בזמן (פ"י מהלכות מעשר שני הלכה טז), וכלאים שאיסורם תלוי בתערובת (פ"ה מהלכות כלאים הלכה כד). וראה בר"ן שם.

- 1 כב. הַפְּרוֹת שְׂוִיצִיא הָאֵילָן בְּשִׁבְעֵיתָי¹⁴⁷ - לֹא יֵאָסְפִים
- 2 פְּדִירָה שְׂאוּסָף כָּכֵל שְׁנָה¹⁴⁸; שְׁנָאֲמַר: וְאֵת עַנְבֵי נְזִירָה
- 147) בלי הברל בין מופקר לבין משומר, ראה למעלה בהלכה א. (148) אלא בשינוי.
- 3 לֹא תִבְצָר¹⁴⁹. וְאִם בָּצַר לְעִבּוֹדַת הָאֵילָן אוֹ שְׁפָצַר
- 4 פְּדִירָה הַבוֹצְרִים - לוֹקְהָ¹⁵⁰.

149) שאין הכוונה שלא יבצרנו כלל, שהרי נאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", אלא הכוונה, לא תבצרנו כדרך שבוצרים פירות שאר שנים. וכהדיעה השניה בתורת-כהנים בהר פרק א הלכה ג, ראה למעלה הערה ט. 150) ראה למעלה שם.

- 5 כג. וְכִיצַד עוֹשֶׂה¹⁵¹ תְּאֲנִים¹⁵² שֶׁל שְׁבִיעֵיתָי - אֵינן
- 6 קוֹצִינן¹⁵³ אוֹתָן בְּמִקְעָה¹⁵⁴, אֲבָל מִבְּשֵׁן בְּהִרְבָּה¹⁵⁵.
- 7 וְלֹא יִדְרֶךְ עַנְבִים בַּגֶּת¹⁵⁶, אֲבָל דוֹרֶךְ הוּא בְּעִרְבָה¹⁵⁷.
- 8 וְלֹא יַעֲשֶׂה¹⁵⁸ זֵיתִים בְּבֵית הַבַּד¹⁵⁹, אֲבָל כּוֹתֵשׁ הוּא¹⁶⁰
- 9 וּמְכַנֵּס לְתוֹךְ בַּד קָטָן בְּיוֹתֵר¹⁶¹, וְטוֹחֵן בְּבֵית הַבַּד¹⁶²
- 10 וּבְקִטְב¹⁶³ וּמְכַנֵּס לְבַד קָטָנָה¹⁶⁴. וְכֵן בְּשֶׁאֵר הַדְּבָרִים,
- 11 כֹּל שֶׁיִּכּוֹל לְשַׁנּוֹת - מְשַׁנָּה.

151) כלומר, כיצד משנה מדרך הבורצרים. 152) שביעית פ"ח משנה ו. 153) שוטחים לייבש. 154) שם מקום ששם שוטחין עליו שטחי התאנים והענבים (פירוש המשנה). 155) כלומר, בחורבה (מלאכת שלמה לדעת רבינו). 156) כדרך. 157) כלי שלשין בו העיסה (שם). 158) (תוספות יו"ט ומלאכת שלמה). 159) יקב שדורכים בו הזיתים (שם). ובמשנה שם: "ואין עושין זיתים ביד ובקוטב" (קוטב הוא בד קטן – כסף-משנה). ולדעת "חזון איש" יש להוסיף בדברי רבינו כאן "ובקוטב" שנכתבה בסמוך בטעות, ראה להלן. ומה שאמרו בירושלמי (שם הלכה ו) "ואין עושין זיתים ביד ובקוטבי, ורבותינו התירו לעשות בקוטבי", אין הכוונה לדברי תנא-קמא בעשיית הזיתים בתחילה, אלא לסוף המשנה בדברי ר' שמעון, ראה להלן. 160) במכתשת, בבית הבד או בקוטב, ראה למעלה. 161) היא "הבודידה" (כסף-משנה) וכדעת תנא-קמא במשנה שם: "אבל כותש הוא ומכניס בבודידה" (אבל להכניס בקוטב, שהוא בד קטן, וגדול מן הבודידה – אסור, כנ"ל). 162) כדעת רבי שמעון במשנה שם, שאמר: "אף טוחן הוא בבית הבד", וכן פסקו בירושלמי שם [וראה להלן שהכוונה לטוחן אחר שכבר

- לכל דבר (שם), אין חשש שמא ישתקעו שם.
- 17 כח. עבר הירדן¹⁸⁹ - שביעית נוהגת בה
- 18 מדבריהם¹⁹⁰. וספיחיו סוריא ועבר הירדן - מתרין
- 19 באכילה; לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל
- 20 שהחזיקו בה עולי מצרים¹⁹¹.
- 189 היא ארץ סיחון ועוג. (190 צריך עיון, מה טעם הנהיגו בה שביעית. (191 כלומר, ששביעית נוהגת שם, וספיחין מותרים, למעלה בהלכה כו.
- 21 כט. עובד פוכבים שקנה קרקע בארץ ישראל¹⁹²
- 22 וזרעה בשביעית - פרותיה מתרין¹⁹³; שלא גזרו על
- 23 הספיחין אלא מפני עוברי עברה¹⁹⁴, והעובדי
- 24 פוכבים אינן מצויין על השביעית פדי שנגזר עליהם.
- 192 אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל, שספיחין של ישראל אסורים בו (למעלה שם). (193 יש שמביאים ראיה מסנהדרין צא. שאמרו בבני כנען שבאו לדון עם ישראל והניחו שדותיהם (הם מפרשים ששדותיהם היו בארץ ישראל כשהן זרועות, ואותה שנה שביעית היתה – כסף משנה בשם כפתור ופרח). (194 כנ"ל בהלכה ב. אבל קדושת שביעית יש בהם, שהרי אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי קדושתה (למעלה בהלכות תרומות שם הלכה י, ועיין שם בהערות).
- 25 ל. עירות¹⁹⁵ ארץ ישראל הסמוכות לספר¹⁹⁶ -
- 26 מושיבים עליהם נאמן, פדי שלא יפוצו עובדי
- 27 פוכבים ויבזו פרות שביעית¹⁹⁷.
- 195 תוספתא שביעית פ"ד הלכה ח. (196 לגבול. (197 כלומר, והרי שנינו שאין מאכילין לגוי פירות שביעית (להלן פ"ה הלכה יג, ובהערות שם), משום שנאמר: לכם, ולא לאחרים (ספרא פר' בהר פרק א הלכה ו). ובמקומות שאינם סמוכים לספר, שרובם ישראל ומיעוטם גויים - לא חששו למיעוט (רדב"ז).
- פרק חמישי**
- 1 יבאר שפירות שביעית מותר לאכלן וליהנות מהם. שלא ישנה ברייתן. פירות שביעית אם מוציאין אותם לחו"ל, ואם מאכילין לגוי. אם פוסקין לאשה פירות שביעית. ואם אוספין הפירות כשהם בוסר. ודין מאימתי מותר לאכול פירות האילן בשדה שביעית. מאימתי אין קוצצין האילן. ואם מותר לרחוץ במרחץ שהסיקוהו בתבן שביעית. ודין הקליפין והגרעינין שמתרין בתרומה לזרים. הצורך תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל.
- 28 א. פרות שביעית² נתנו לאכילה ולשתיה ולסיכה³
- 29 ולהללקת הגר ולצביעה. מפני השמועה למדו⁴:
- 30 תהיה⁵ - אף להדלקת גר ולצבע בה צבע.
- 2) שביעית פ"ח מ"ב. (3 שנאמר (ויקרא כה, ו): והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, וסיכה כשתיה, ושתיה בכלל אכילה (פי"א מהל' תרומות ה"א). וראה שם בפ"י ה"ב ובהערות שם, שדעת רבינו שסיכה כשתיה, מן התורה. וראה
- 1 כה. אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל
- 2 בלבד¹⁷⁴; שנאמר: פי תבאו אל הארץ וגומר.
- 3 ונוהגת בין בפני הפית בין שלא בפני הפית¹⁷⁵.
- 174) מן התורה (וראה הלכה הסמוכה). ש"כל מצוה שהיא תלויה בארץ, אינה נוהגת אלא בארץ" (קידושין לו:). (175 כי השביעית אינה תלויה בבית המקדש. אולם, בזמן שאין כל יושביה עליה, ואין היובל נוהג, וזה היה גם בזמן הבית השני, יתכן כי אינה נוהגת אז מן התורה, וראה להלן פ"י הלכה ט. וכן גבי תרומות ומעשרות, כתב רבינו (פ"א מהלכות תרומות הלכה א) שנוהגים בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית, ואף על-פי-כן כתב (שם הלכה כו) שאפילו בימי עזרא לא נהגו אלא מדרבנן, לפי שלא באו כולם לארץ ישראל, וראה בכסף-משנה ובפאת-השולחן.
- 4 כו. כל¹⁷⁶ שהחזיקו בו עולי בבל עד קזיב¹⁷⁷ - אסור בעבודה, וכל הספיחין שצומחין בו אסורין באכילה. וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא מקזיב ועד הנהר¹⁷⁸ ועד אמנה¹⁷⁹, אף על פי שהוא אסור בעבודה¹⁸⁰ בשביעית - הספיחין שצומחין בו מתרים באכילה¹⁸¹. ומהנהר ומאמנה והלאה - מתר בעבודה¹⁸² בשביעית.
- 176) שביעית פ"ו משנה א. (177 וכזיב עצמה לא החזיקו בה, ודינה כחוף למקום שהחזיקו בו עולי בבל (הלכות תרומות שם הלכה ח, ופי"ג מהלכות מעשר הלכה ג). (178 והוא נחל מצרים (הלכות תרומות שם). (179 והוא אמנום (שם). (180 מדרבנן, כבהלכה הקודמת. (181 כן מפרש רבינו מה ששנינו שם: "נאכל אבל לא נעבד" (ועיין שם בפירוש המשנה), שכיון שאין שביעית נוהגת שם אלא מדרבנן, לא גזרו שם על הספיחין. (182 אפילו מדרבנן.
- 11 כז. סוריא¹⁸³, אף על פי שאין שביעית נוהגת בה
- 12 מן התורה¹⁸⁴, גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה¹⁸⁵
- 13 בשביעית בארץ ישראל, פדי¹⁸⁶ שלא יניחו ארץ
- 14 ישראל וילכו וישתקעו שם. אבל עמון ומואב
- 15 ומצרים וישנער, אף על פי שהם חייבות במעשרות
- 16 מדבריהם¹⁸⁷ - אין שביעית נוהגת בהן¹⁸⁸.
- 183) שם משנה ב, כחכמים וכרבי עקיבא, וראה בהלכות תרומות שם הלכה ט, איזו היא סוריא. (184 אפילו בפני הבית בשום זמן, בניגוד למקומות בארץ ישראל שלא כבשום עולי בבל – שהיו חייבים בשביעית מן התורה, בשעה שהחזיקו בה עולי מצרים. (185 במחובר לקרקע (משנה שם, וראה להלן פ"ח הלכה ט). (186 ירושלמי שם. (187 כנ"ל בהלכות תרומות שם הלכה א. (188 ידים פ"ד משנה ג. וטעמו של דבר, כיון שרוב ישראל הולכין ושבין שם, ולכן חייבו במעשרות. אבל בשביעית שהחשש הוא שמא ישתקעו שם, כנ"ל, לא חששו אלא בסוריא, שיצאה מכלל חוץ לארץ, אף על-פי שלהיות כארץ ישראל לא הגיעה (שם, הלכה ג), אבל בעמון ומואב ומצרים וישנער (=בבל) שהן כחוף לארץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 להלן בהי"א. (4) 'ספרא' פרשת בהר פ"א ה"י. (5) כל
הפסוק: "תהיה כל תבואתה לאכול" (שם, ז).

17 שְׁנֵאמַר: וְלִבְהַמְתֵּךְ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל
תְּבוּאָתָהּ²⁰ לְאָכֹל.

(19) תוספתא שם פ"ה ה"כ. וכן הוא ב'ספרא' שם ה"ז.
(20) כלומר, אף המיוחד למאכל אדם. [וראה בנדרים נה.
שתבואה היא מחמשת מיני דגן, הרי שמדובר במאכל אדם,
וראה עוד להלן פ"ז ה"א].

18 ו. לְסִיכָה בְּיַצֵּד? לְסוּף²¹ דְּבָר שְׁדָרְכוּ לְסוּף. לֹא יִסוּף
19 יֵיזַן וְחִמְזִין, אָבֵל סָף הוּא אֶת הַשְּׂמֶן. וְלֹא יִפְטֹם²² אֶת
20 הַשְּׂמֶן. וְלֹא יִסוּף²³ בְּמִרְחִין²⁴, אָבֵל סָף הוּא מִבְּחוּץ
21 וְנִכְנָס²⁵.

(21) שביעית שם, מ"ב. (22) 'ירושלמי' שם, ותוספתא שם
פ"ו ה"ג. ופיטום הוא, ששמים בשמן שרשי בשמים. והם
מוציאים אותו מכלל מאכל ועושים אותו לשמן משחה
(פי"א מהל' תרומות ה"ג). (23) 'ירושלמי' שם סוף ה"ב.
וראה בתוספתא דמאי סוף פ"א (משנה-למלך). (24) זוה
בזיון לפירות שביעית. (25) שכיון שסך את השמן ונבלע
בגופו, שוב אין כאן בזיון.

22 ז. שְׂמֶן²⁶ שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין חוֹסְמִין²⁷ בּוֹ תַנּוּר
23 וְכִירִים, וְאֵין סְכִין בּוֹ מְנַעַל וְסַנְדָּל, וְאֵין סְכִין אוֹתוֹ
24 בְּיָדִים טְמֵאוֹת²⁸. נִפְלֵ²⁹ עַל בְּשָׂרוֹ - מְשַׁפְּשָׁפוֹ³⁰
25 בְּיָדִים טְמֵאוֹת. וְלֹא יִסוּף רְגֵלוֹ בְּתוֹךְ הַמְּנַעַל³¹, אָבֵל
26 סָף הוּא רְגֵלוֹ וְלוֹבֵשׁ הַמְּנַעַל. וְסָף גּוֹפוֹ וּמְתַעַגֵּל עַל
27 גְּבִי קִטְבְּלֵיָא³².

(26) תוספתא שם ה"י. (27) כלומר, אין סותמין ומקשין בו
סדקי התנור, שלא ניתן שמן של שביעית אלא לסיכת אדם
בלבד. (28) ככלומר, בסתם ידים (כלי נטילת ידים תחילה),
שהן שניות לטומאה (פ"ח מהל' אבות הטומאות ה"ח),
שכשהן נוגעות במשקה עושים אותו ראשון לטומאה (שם
ה"י), ונמצא ממעט באוכלי השמן, שהרי האוכלים חולין
על טהרת תרומה או על טהרת הקודש, לא יאכלו ולא ישתו
שמן זה, שנטמא בידים טמאות, וכן אמרו בתרומה שאין
מבשלים יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו (תרומות פ"א
מ"א, ופי"א מהל' תרומות ה"ד), שאין הכל שותים יין
מבושל והרי הוא ממעיטו משותיו ('ירושלמי' שם, ועי'
רדב"ז שם), והוא-הדין לשביעית, כנ"ל. ודין זה לא יתכן
במשקה אחר של שביעית, שהרי אינו נוגע בו בידי, והכלי
אינו טמא בנגיעת הידים בו (ברכות נב.), וכשאוכל פירות
של שביעית בידים טמאות אינם טמאים, שהרי "אין שני
עושה שלישי בחולין" (שם), אבל הסך שמן של שביעית
בידים טמאות, הרי הוא ראשון לטומאה, כנ"ל. ומה שאמרו
בסוכה (לט.) "הלוקח לולב מחבירו בשביעית נתן לו
אתרוג במתנה", ולא אסרו ליטול אתרוג של שביעית, מפני
שהוא מכשירו, כשם שאסרו אתרוג של תרומה טהורה (שם
לה:) - שאיסור הכשרה אינו אלא משום שגורם טומאה,
וזה אינו אלא בתרומה שכתוב בה "משמרת", אבל
בשביעית לא נאמר "משמרת" ולא אסרו גרם הפסד
(מהרי"ט ח"א סי' פג), ואם נחליט שדעת רבינו שגרם
הפסד בפירות שביעית אסור, משום שלא נאמר בה בלשון

1 ב. לְאָכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה בְּיַצֵּד? לְאָכֹל⁶ דְּבָר שְׁדָרְכוּ
2 לְאָכֹל, וְלִשְׁתוֹת⁷ דְּבָר שְׁדָרְכוּ לְשְׁתוֹת, כְּדִין תְּרוּמָה⁸
3 וּמַעְשֵׂר שְׁנִי⁹.

(6) משנה, שם. (7) תוספתא שם פ"ו ה"א. (8) ראה בהל'
תרומות, שם. (9) ראה בפ"ג מהל' מעשר שני ה"א.

4 ג. וְלֹא יִשְׁנֶה פְרוֹת מְבִרְיָתָן, כְּדָרְךָ שְׂאִינוֹ מְשֻׁנָּה
5 בְּתְרוּמָה וּמַעְשֵׂר שְׁנִי¹⁰. דְּבָר¹¹ שְׁדָרְכוּ לְאָכֹל חֵי -
6 לֹא יֵאָכְלוּ מִבְּשָׁל, וְדָבָר שְׁדָרְכוּ לְהֵאָכֹל מִבְּשָׁל -
7 אֵין אוֹכְלִין אוֹתוֹ חֵי. לְפִיכָךְ¹² אֵין שׁוֹלְקִין¹³ אָכְלֵי
8 בְּהֶמָּה. וְאִינוֹ מְטַפְּלִין¹⁴ לְאָכֹל תְּבִשִׁיל שְׁנַפְסָד וְהִפְת
9 שְׁעַפְשָׂה, כְּדָרְךָ שְׂאִינוֹ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וּמַעְשֵׂר¹⁵.

(10) כנ"ל בהל' תרומות ובהל' מעשר שני, שם.
(11) ב'ירושלמי' שם ה"ב: "שביקש לוכל תרדין חייך או
לכוס חייטין חיות (ודברים אלו הם דבר שדרכו לאכול
מבושל), אין שומעין לו". ומה שכתב: "דבר שדרכו לאכול
חי, לא יאכלנו מבושל", נלמד ממה שאין שולקין מאכל
בהמה דלהלן. (12) כלומר, לפי שאין משנים פירות
שביעית מבריייתם, כנ"ל. (13) 'ירושלמי' שם ה"א. וראה
להלן בסוף ה"א. (14) 'ירושלמי' שם ה"ב. (15) בהל'
מעשר שני, הביאו רבינו (פ"ג ה"א), אבל בתרומה
אף-על-פי שכן הוא בתוספתא תרומות (פ"ט ה"י), אין זה
בדברי רבינו בהל' תרומות.

10 ד. וְאֵין מְבַשְׁלִין¹⁶ יָרֵק שֶׁל שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה,
11 שְׁלֹא יִבְיָאֵנוּ לְיָדֵי פְסוּל¹⁷. וְאֵם בְּשָׁל¹⁸ מַעֲט וְאָכְלוּ
12 מִיָּד - מִתָּר, שְׁהָרֵי לֹא הִנִּיחֵן כְּדִי לְבוֹא לְיָדֵי פְסוּל.

(16) שם מ"ז, כתנא-קמא (הוא רבי מאיר, כמו שנראה
בזבחים צ:), ולא כרבי שמעון. ואף-על-פי ש'ירושלמי'
(שביעית שם) פסקו כרבי שמעון - סמך רבינו על דעת
הבבלי בעירובין מו, ב - שלא הכריעו בפלוגתת רבי מאיר
ורבי שמעון, הלכה כמי (כסף-משנה), והרי כאן במשנתנו
לא נזכר רבי מאיר, והרי זה כסתם משנה, ועי' רידב"ז שם.
(17) כלומר, אם יטמא התבשיל ויצטרך לשרוף התרומה
(כדין תרומה טמאה) יצטרך לשרוף גם את השמן, ונמצא
גורם הפסד לפירות שביעית (פירוש המשנה). וכן נראה
מדברי רבינו כאן, שהביא הלכה זו בהל' שמיטה, ובפרק זה
הדין באכילת פירות שביעית, הרי שהחשש הוא שמה יפסיד
פירות שביעית, אבל הר"ש מפרש, שהתרומה תבוא לידי
פסול אחר זמן הביעור, וכן נראה בזבחים עו, א. וראה
בקובץ "אמנה" מעמ' פט ואילך. (18) 'ירושלמי' שם.
רוצה לומר שאם רצה לבשל מעט, מותר לו לעשות כן
(כסף-משנה). שבמעט אין חשש שיבוא לידי טומאה.

13 ה. פְרוֹת¹⁹ הַמִּיחֲדִין לְמֵאֲכֹל אָדָם - אֵין מְאָכְלִין
14 אוֹתָן לְפֶהמָה לַחֲיָה וְלַעוֹפוֹת. הַלֵּכָה הַבְּהֶמָּה מְאָלֶיהָ
15 לְתַחַת הַתְּאֵנָה וְאָכְלָה - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהַחֲזִירָה;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל עה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נוסח אחר "אין קדושת שביעית חלה עליהן", אבל בכל הדפוסים הישנים ובחמשה כתב-יד, הגירסא כמו שלפנינו ('תוספתא כפשוטה' שם הערה 17). (45) דעת רבינו שבורת ואהל הנאתם וביעורם שווה, שאינם מתקלקלים מיד ('פאת השולחן'). (46) תוספתא שביעית פ"ו הכ"ה, כחכמים ולא כרבי יוסי. (47) ברייתא בבא-קמא קב, א. (48) רפואה. (49) שם: "לעשות ממנה אפיקטווין". (50) כלומר, להשרות פשתן ביין של שביעית. ובגמרא שם: ורבנן נמי הכתיב: לכם (כלומר, ומדוע לא התירו משרה וכבוסה), "לכם" דומיא ד"לאכלה", במי שהנאתו וביעורו שוין, יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן. וראה למעלה בבורת ואהל.

לא-תעשה (ראה בשבת ככ:) אלא בלשון 'עשה' "לאכלה" (ראה למעלה הערה טז, וב"אמנה" שם), יש מקום לומר שלא החמירו בהכשרה, אלא בתרומה שנפסדת לגמרי על ידי הטומאה, אבל בשביעית שאינה נפסדת על ידי הטומאה, אלא מתמעטת ממנה אוכלים הנוהרים בטהרה - לא החמירו כל כך. וראה בקונטרס-אחרון לשבת הארץ, שם. (29) תוספתא, שם. (30) כלומר, סך אותו, כרגיל, מפני שכבר נתחלל השמן. וראה בהל' תרומות שם ה"ז. (31) שמא ישפך מן השמן על הנעל, ונמצא מאבד פירות שביעית. וראה שם ה"ו. (32) היא טבלא של שיש. ואף-על-פי שהיא חדשה, אינו חושש שמא אגב התעגלותו נסוך מעט מן השמן על השיש. אבל לא יתן מן השמן על השיש כדי להתעמל עליו, ראה שם.

18 יא. פָּלַל גְּדוּלָּה⁵¹ אָמְרוּ בְּפָרוֹת שְׁבִיעִית: פֶּל שְׁהוּא
19 מֵיחַד לְמֵאכֵל אָדָם, כְּגוֹן חֲטִים תְּאֵנִים וְעֵבְדִים
20 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגְמָא אוֹ רְטִיבָה
21 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֶפְלוֹ לְאָדָם; שְׁנֵאמַר: לָכֵם לְאָכְלָה - פֶּל
22 שְׁהוּא מֵיחַד לָכֵם יְהִי לְאָכְלָה וְלֹא לְרְפוּאָה⁵². וְכֵל
23 שְׁאִינוּ מֵיחַד לְמֵאכֵל אָדָם⁵³, כְּגוֹן קוֹצִין וְדִרְדְּרִין⁵⁴
24 הַרְפִּים - עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגְמָא לְאָדָם⁵⁵, אֲבָל לֹא
25 לְבַהֲמָה⁵⁶. וְכֵל שְׁאִינוּ מֵיחַד לֹא לְזָה וְלֹא לְזָה⁵⁷,
26 כְּגוֹן הַסִּיָּאָה וְהָאֵזוֹב וְהַקּוֹרְנִית - הֲרִי הוּא תְלוּי
27 בְּמַחְשְׁבָתוֹ: חֲשֵׁב עָלָיו לְעֵצִים - הֲרִי הוּא פְּעֵצִים⁵⁸;
28 לְאָכְלִיהָ⁵⁹ - הֲרִי הוּא בְּפָרוֹת⁶⁰. לְמֵאכֵל אָדָם
29 וְלְמֵאכֵל בְּהֵמָה - נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי מֵאכֵל אָדָם,
30 שְׁאִין עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגְמָא⁶¹, וְחֲמָרֵי מֵאכֵל בְּהֵמָה,
31 שְׁאִין שׁוֹלְקִין אוֹתוֹ⁶².

1 ח. לְהַדְלִיק הַגֵּר פִּיצֵד? שְׁמַדְלִיק אֶת הַגֵּר בְּשֶׁמֶן
2 שְׁבִיעִית עֲצָמוֹ. מְכָרִין³³ וְלָקַח בּוֹ³⁴ שְׁמֵן אַחַר אוֹ
3 שְׁהַחְלִיף³⁵ שְׁמֵן בְּשֶׁמֶן - שְׁגִיחָה אֲסוּרִים בְּהַדְלָקָה;
4 שְׁאִין מְדַלִּיקִין בְּדָמֵי שְׁבִיעִית³⁶. וְלֹא יִתֵּן³⁷ הַשֶּׁמֶן
5 לְתוֹךְ הַמְדוּרָה³⁸, אֲלֵא מְדַלִּיקוּ בְּגֵר.

(33) תוספתא, שם ה"ד. (34) בדמי השמן שמכר. (35) 'ירושלמי' שם פ"ז ה"א. (36) שהרי רק בשמן מותר להדליק, לפי שהוא עומד להדלקה, אבל באוכלין אחרים של שביעית, אסור להדליק, ודמי שביעית אינם נתפסים בקדושת השמן, אלא בקדושת שביעית סתם, שיש בה גם דברים שאסורים בהדלקה. (37) תוספתא, שם. (38) כיון שאין דרך להסיק מדורה בשמן, והרי אין משתמשין בפירות שביעית שלא כדרכן, כנ"ל.

(51) שביעית פ"ח מ"א. (52) כבסוף הלכה הקודמת. (53) אלא למאכל בהמה. (54) ראה למעלה פ"ד הי"ח. (55) "שנאמר לכם לאכלה, המיוחד לכם הוא שיהיה לכם לאכלה בלבד (ולא למלוגמא), וזולתו (שאינו מיוחד לכם אלא לבהמה) לאכלה ולמלוגמא" (פירוש המשנה). (56) שנאמר: ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול - לאכול לבהמה ולא לעשות לה מלוגמא (רע"ב). (57) כלומר, לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה. (58) ולא חלה עליהם קדושת שביעית כלל. (59) של אדם. (60) שיש בהם קדושת שביעית. (61) 'ירושלמי' שם. (62) כנ"ל ה"ג. ובפירוש המשנה שם פירש בענין אחר, אבל במהדורה בתרא שם - כלפנינו (ראה הר"ש ליברמן במבוא להלכות ה'ירושלמי' להרמב"ם עמ' ז בשם הגהות כת"י ניו יורק למשניות דפוס ניאפולי. וכן הוא בפירוש המשנה כת"י ירושלים). וראה להלן בפ"ז הי"ד, שאם לא חשב עליהם כלל, כיון שאינם כעצים, חלה עליהם קדושת שביעית, ועי"ש ב'כסף משנה'.

6 ט. לְעֵבִיעָה פִּיצֵד? דְּבָרִים³⁹ שְׁדַרְפֵּן לְצַבֵּעַ בָּהֶן, אָף
7 עַל פִּי שְׁהוּ מֵאכְלֵי אָדָם - צוֹבְעִין בָּהֶן לְאָדָם⁴⁰. אֲבָל
8 אֵין צוֹבְעִין לְבַהֲמָה מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, אֶפְלוֹ מֵאכְלֵי
9 בְּהֵמָה; שְׁאִין קִדְשַׁת שְׁבִיעִית חָלָה עַל צִבְעֵי
10 בְּהֵמָה⁴¹.

(39) 'ירושלמי' שביעית פ"ח ה"א. (40) לצורך בן אדם. (41) שכשלמדו מפי השמועה שפירות שביעית ניתנים לצביעה (כנ"ל ה"א), לא למדו אלא לצבעי אדם, ולא לצבעי בהמה, ואף-על-פי שלענין אוכלין חלה קדושת שביעית אף על אוכלי בהמה, כדלהלן בה"א (כסף-משנה).

32 יב. מִתְּרִין⁶³ לְמַפְרֵי⁶⁴ אֲכָלֵי אָדָם וְאֲכָלֵי בְּהֵמָה וְלָקַח
33 בָּהֶם אֲכָלֵי אָדָם; אֲבָל אֵין מוֹכְרִין אֲכָלֵי בְּהֵמָה לָקַח
34 בָּהֶם אֲכָלֵי בְּהֵמָה אַחֲרֵית⁶⁵, וְאֵין צָרִיף לִוְמֵר שְׁאִין
35 מוֹכְרִין אֲכָלֵי אָדָם לָקַח בָּהֶם אֲכָלֵי בְּהֵמָה. וְאֵם
36 לָקַח⁶⁶ בָּהֶן אוֹ הַחְלִיף בָּהֶן אֲכָלֵי אָדָם פְּאֲכָלֵי בְּהֵמָה

11 י. מִיָּנִי כְּבוֹסִים⁴², כְּגוֹן בּוּרִית וְאָהֶל⁴³ - קִדְשַׁת
12 שְׁבִיעִית⁴⁴ חָלָה עָלֵיהֶן וּמְכַבְּסִין בָּהֶן; שְׁנֵאמַר:
13 וְהִיתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֵם - לְכָל צְרֻכֵיכֶם⁴⁵. אֲבָל אֵין
14 מְכַבְּסִין⁴⁶ בְּפָרוֹת שְׁבִיעִית, וְאֵין עוֹשִׂין⁴⁷ מֵהֶם
15 מְלוּגְמָא⁴⁸; שְׁנֵאמַר: וְהִיתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֵם לְאָכְלָה
16 - וְלֹא לְמְלוּגְמָא, וְלֹא לְזִלוּף, וְלֹא לְהִקְיָא⁴⁹, וְלֹא
17 לְמַשְׁרָה⁵⁰, וְלֹא לְכַבִּיסָה.

(42) שמכבסים בהם, ואינם ראויים לאכילה. וראה להלן. (43) מיני צמחים. וראה ב'תוספתא כפשוטה' עמוד 550. (44) 'ירושלמי' שם פ"ז ה"א. ובגליון הרמב"ם, הוגה בשם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדלהלן. וזה הוא דרך אכילתן. (85) "כמו שמנהג בני אדם לאכול פירותיהם, ומנהגם כמו כן לאכול הפרי שלא בישל כל צרכו, ועודנו קשה מעט, על דרך שזודמן להם" (פירוש המשנה). (86) היינו, קודם שהגיעו לעונת המעשרות. (87) כלומר, שאוכל בהן פתו, כדלהלן. (88) שאז הם קרויים "תבואה", וראה למעלה פ"ב מהל' מעשרות ה"ג.

19 טז. ומאימתי? והיה מתר לאכל פרות האילן בשדה
20 בשביעית? 90? הפגין של תאנים - משניזריהו 91 אוכל
21 בהן פתו בשדה. וכן כל פיוצא בהן 92. הבסר 93 -
22 משיוציא מים ואוכלו 94 בשדה. וכן כל פיוצא בו.
23 הזיתים 95 - משניכניסו 96 סאה של זיתים רביעית 97
24 שמן פוצע ואוכל 98 בשדה. הכניסו חצי לג - כותש
25 וסך 99 בשדה. הכניסו שליש 100 - מתר להכניס
26 לביתו, שהרי הגיעו לעונת המעשרות.

(89) שביעית פ"ד מ"ז. (90) כלומר, שמאז דרך לאכלם מעט בשאר שני שבוע, כנ"ל. (91) "בהיקו, וישוב גופם חלק. וכן דרך התאנים הפגים, כשיתחיל להכנס המים בתוכם" (פירוש המשנה). (92) נראה שרבינו מפרש שפסקא זו במשנה עולה על מה שכתוב למעלה לענין שביעית, ולא על מעשר דלהלן שם. (93) שם מ"ח. (94) שם: אוכל בו פתו. (95) שם, מ"ט. (96) צריך לומר: משניכניסו. (97) הלוג. (98) שעדיין אין השמן ראוי לסוך בו. (99) גופו בשמן. (100) כלומר, שהזיתים עושים אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות כשיגמרו, וזה שליש שלהן (פ"ב מהל' מעשר ה"ה).

27 יז. מתר 101 לקץ אילנות לעצים בשביעית קדם
28 שיהיה בהן פרי 102. אבל משיתחיל 103 לעשות פרי -
29 לא יקץ אותו; שהרי מפסיד 104 האכל, ונאמר: לכם
30 לאכלה - ולא להפסיד. ואם הוציא 105 פרות והגיעו
31 לעונת המעשרות - מתר לקץ אותו; שהרי הוציא
32 פרותיו, ובטל דין שביעית ממנו.

(101) כן משמע ממה שכתב להלן מן המשנה בשביעית.
(102) ומדובר באופן שאינו קוצץ דרך השחתה, אלא כשדמי האילן יקרים, שאם לא כן אסור לקצוץ לעולם אפילו בשאר שנים (ראה בפ"ו מהל' מלכים ה"ח) - פירוש המשנה.
(103) כבהלכה הסמוכה. (104) פסחים נב, ב. וראה בפירוש המשנה לשביעית שם מ"י. (105) משנה, שביעית שם.

33 יח. ומאימתי? 106 אין קוצצין האילן בשביעית? 107?
34 החרובין - משישלשלו 108, והגפנים - משניגרעו 109,
35 והזיתים - משניצצו 110, ושאר כל האילנות -
36 משיוציאו בסר. ואין קוצצין 111 את הפפניות 112
37 בשביעית, מפני שהוא הפסד פרי 113. ואם אין
38 דרבן 114 להעשות תמרים אלא שיעיין 115 - מתר לקץ
39 אותן פפניות 116.

(106) שם. (107) כלומר, מאימתי היא התחלת עשיית פרי. (108) שם, כבית הלל ולא כבית שמאי. ופירושו "משעה שהענפים נמשכים וגדלים" (פירוש המשנה).

1 - הרי הן פאכלי אדם שאין עושין מהם מלוגמא
2 לאדם 67.

(63) תוספתא שם פ"ה הי"ט, וירושלמי שם פ"ז ה"א.
(64) מעט מעט, כדלהלן בפ"ו ה"א. (65) לפי שדמי פירות שביעית אינם נתפסים בקדושת אותו הדבר שלקחו בו, אלא חלה עליהם קדושת שביעית סתם שהיא מאכל אדם, כדלהלן שם (תוספתא כפשוטה, וראה למעלה ה"ח).
(66) ירושלמי שם. וראה למעלה שם. (67) כבראש ההלכה הקודמת. והוא-הדין אם לקח אוכלי בהמה בדמי אוכלי בהמה, שהרי הן כאוכלי אדם, כמבואר למעלה, ואין עושים מהם מלוגמא לאדם.

3 יג. פרות 68 שביעית - אין מוציאין אותן מהארץ
4 להוציא לארץ, ואפלו לסוריא 69. ואין מאכילין 70
5 אותן לא לעובד פוכבים 71 ולא לשכיר 72. ואם היה
6 שכיר שבת 73 או שכיר שנה או שכיר חדש, או
7 שקצץ מזונותיו עליו 74 - הרי הוא פאנשי ביתו
8 ומאכילין אותו. ומאכילין את האכסניא 75 פרות
9 שביעית 76.

(68) שם פ"ו מ"ה. (69) שם, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון.
(70) תוספתא שם ה"כ. (71) שנאמר: לכם לאכלה, לכם ולא לאחרים (ספרא' פרשת בהר פ"א ה"ו). וראה ב'תוספתא כפשוטה'. (72) שכיר יום. שהוא נראה כמשלם חובו מפירות שביעית, לפי שהרואה אותו זמן קצר בבית, בעל הבית אומר: אין זה מאנשי הבית, ובעל הבית משלם שכירותו בפירות שביעית, ואסור לעשות כן, כדלהלן בפ"ו ה"י. (73) כלומר, שכיר שבע שנים. (74) ראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. (75) חיל המלך שהיו גרים בכתי היהודים יחד עם היהודים. (76) ובירושלמי דמאי פ"ג ה"א: כהדא דתני, "הגרים עמכם" לרבות את האכסניא. רבי לעזר אומר, זו אכסניא של גוי. ולכן מאכילין אותם אף שהם גויים. וראה ב'תוספתא כפשוטה'.

10 יד. אין 77 בית דין פוסקין לאשה פרות שביעית 78,
11 מפני שזה כמשלם חוב מפרות שביעית; אבל נזונת
12 היא 79 משל בעלה 80.

(77) תוספתא שם הכ"ב. (78) במזונותיה, כשבעלה אינו לפנינו. (79) עצמה. (80) שהרי אין כאן מי שמשלם את החוב, אלא החוב משתלם מעצמו על-ידי-זה שהיא ניזונת בעצמה.

13 טו. אין אוספין 81 פרות שביעית פשהן בסר 82;
14 שנאמר: תאכלו 83 את תבואתה - אינה נאכלת עד
15 שתעשה תבואה 84. אבל אוכל מהן מעט בשדה 85
16 פשהם פגין 86, כדרך 87 שאוכל בשאר שני שבוע.
17 ולא יכניס לאכל בתוך ביתו עד שנגיעו לעונת
18 המעשרות 88.

(81) 'ספרא' שם ה"י. (82) לפני שהגיעו לעונת המעשרות, כדלהלן. (83) שם למדו זאת מן הכתוב: תהיה כל תבואתה לאכול. (84) והיינו, משיגיעו לעונת המעשרות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

109) "משיעשו להם הגרעינין" (שם). (110) "משעה שיראו בהם הנצנים" (שם). (111) פסחים, שם. (112) "תמרים קטנים שלא בשלו" (רש"י). (113) שהרי סופו לגדול. (114) שם נב, ב. נג, א. מעשה של רבי אילעא. (115) [ר"י קורקוס העתיק "שיצין" (עיי"ש בדבריו). ונזכרו בפסחים שם (וראה ב'שבת הארץ' שם). והם המכבדות ('אוצר הגאונים' פסחים שם, חלק התשובות עמ' 73), כלומר: האשכולות שבהם תלויים התמרים ('ערוך' ערך מכבד). באופן שכל קיומם של האילנות הללו אינו בשביל הכפניות, שיישאר לעולם כמו שהם, אלא בשביל השיצין, כלומר, המכבדות]. (116) שהרי עתה אינם פרי, וגם אין סופם לגדול.

129) תוספתא שם, ה"ז. (130) כלומר, צררו בשקיק ונתנו לתוך התבשיל. (131) שהרי הם כעצים.

132) איין. 132) נותנין תבן וקש של שביעית לא לתוף הפך ולא לתוף הטיט. 133). ואם נתן זה - הרי זה כמבוער. 135). תנור. 136) שהסיקהו. 137) בתבן ובקש של שביעית - יוצן. 138). ומשתרד. 139) רביעה שניה במוצאי שביעית נהנין ושורפין. 140) בתבן ובקש של שביעית.

132) תוספתא שם, פ"ה הי"ח. (133) מפני שהוא ראוי למאכל בהמה, כנ"ל בהי"ט. (134) משמע אפילו אם נתן הוא. ובתוספתא שם: "אם נתנוהו אחרים", משמע שאם נתן בעצמו לא התירו ('תוספתא כפשוטה'). (135) ובטל על-ידי-זה מלהיות מאכל בהמה. ובירושלמי' לא התירו אלא-אם-כן ישן על גבי הכר וגבל בטיט, ורבינו פסק כתוספתא הנ"ל, שלא התנו כן (רדב"ז). (136) תוספתא שם, הי"ט. (137) בדיעבד, שהרי לכתחילה אסור לעשות כן, כנ"ל בהי"ט. (138) כלומר, ולא יאפו בו לחם, כיון שהסיקהו באיסור. ונראה שאם עברו ואפו בו לחם, שלא קנסוהו כל כך, ומותר לאכלו. ומטעם זה מותר לרחוץ במרחץ שהוסק באיסור (למעלה ה"כ), שהמים שחממו אותם הרי הם כלהם שנאפה בתנור. ועי' 'כסף משנה'. (139) שביעית פ"ט מ"ז. (140) שמשירדה רביעה שנייה, צמחו זרעים חדשים לאכילת הבהמות, ותבן וקש מהשנה הקודמת שוב אינם עומדים למאכל בהמה ובטלה קדושתם ('אור שמח'). ובירושלמי' שם אמרו: "מכיון שתסרח מה שבשדה, הותר מה שבבית".

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ו

פרק ששי

1) יבאר שאין עושין סחורה בפירות שביעית. ואם מכר מעט, מה דין הפירות והמעות. ודין אין מוכרין פירות שביעית. פירות חו"ל שנכנסו לארץ ודין חומר בשביעית מבהקדש. ואיך שביעית מתחללת. ודין דמי שביעית אם פורעין מהם את החוב. החמרים העושין בפירות שביעית מלאכה האסורה. הלוקח מהנחתום ככר בפונדיון, ואם אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה.

א. אין עושין סחורה בפירות שביעית. 2) ואם רצה 21 למכור מעט מפירות שביעית - מוכר. 3) ואותן הדמים 22 הרי הן כפירות שביעית, 4) וילקח בהן מאכל 5) ויאכל 23 בקדשת שביעית; 6) ואותו הפרי הנמכר הרי הוא 24 בקדשתו כשהיה. 25

2) שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". "לאכלה ולא לסחורה". 3) שמכירה מועטה אינה נקראת סחורה. ולעניין קניית פירות שביעית מעם הארץ אמרו שאין

1) יט. איין. 117) שורפין תבן וקש של שביעית, מפני 2) שהוא ראוי למאכל בהמה. 118). אבל. 119) מסיקין בגפת 3) ובגזין של שביעית. 120).

117) בשביעית פ"ט מ"ז: מאימתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית, משתרד רביעה שניה (ראה להלן הכ"ג), משמע שקודם לכן אין שורפין אותם (כסף-משנה). (118) ואף אוכלי בהמה חלה עליהם קדושת שביעית כנ"ל ה"ג, וט'. ואף עליהם אמרה תורה: לאכלה, ולא לסחורה. אבל לא גזרו על התבן משום ספיחים, שלא חששו לעוברי עבירה אלא באוכלי אדם ולא באוכלי בהמה. ראה למעלה פ"ד ה"ד ובהערות שם, וברדב"ז. (119) תוספתא שם פ"ו הט"ז. (120) שאינם אוכל כלל, והרי הם כעצים, שאין בהם קדושת שביעית.

4) כ. מרחץ. 121) שהסקה. 122) בתבן ובקש של שביעית - 5) מתר לרחץ בה. 123) בשכר. 124). ואם אדם חשוב הוא - 6) אסור; שמה נסיקו בה דברים אחרים. 125) בשבילו פדי 7) שיהיה ריקה נודף, ונמצאו מפסידין פרות שביעית.

(121) שם פ"ח מ"א. (122) בדיעבד, שהרי אין שורפין תבן וקש של שביעית, כנ"ל (כסף-משנה). (123) בדיעבד. שהרי כבר נשרפו התבן והקש (שם), ואין לחשוש שישרפו עוד. (124) אף-על-פי שנראה כסחורה, וכל-שכן שמותר בחינם, ועי' ראב"ד. ולמד כן שמדובר אפילו בשכר, מן הסיפא, שאסרו אדם חשוב, שמה יסיקו וכו', ומסתבר שבחינם לא יעשו כן (ר"י קורקוס). (125) כלומר, אוכלי אדם. אבל מאוכלי בהמה מותר לעשות מלוגמא לאדם (למעלה הי"א), והרי זה הנאתו וביעורו שווה.

8) כא. הקלפין והגרעינין שמתרין בתרומה לזרים. 9) אין קדשת שביעית חלה עליהם, והרי הן כעצים, 10) אלא אם פן ראויין לצביעה. 127). והקור. 128) - קדשת 11) שביעית חלה עליו.

(126) ראה בפ"א מהל' תרומות הי"א. (127) תוספתא שם הט"ז. שכיון שהם ראויים לצביעה, אסור לאבדם בהסקה אף-על-פי שרגילים להסיק בהם. וראה ב'תוספתא כפשוטה'. (128) 'ירושלמי' שם פ"ד סוף ה"ו. והוא ראש הדקל, וכשהוא רך אוכלים אותו (ברכות לו. ופ"ח מהל' ברכות ה"ו).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23) שהרואה אינו מבחין שהפירות הם מחוץ לארץ, ואומר שהלה סוחר בפירות שביעית.

ו. חָמֵר בְּשִׁבְעֵיט מִבְּהֶקְדָּשׁ: שֶׁהַפֹּדֶה אֶת הַהֶקְדָּשׁ 21
 - יֵצֵא הֶקְדָּשׁ לְחֵלִין וַיִּתְּפְּשׂוּ הַדְּמִים תַּחְתּוֹ; 22
 וְהַשְּׁבִיעִית אֵינָה כֵּן, אֲלֵא הַמוֹכֵר פְּרוֹת שְׁבִיעִית - 23
 וַיִּתְּפְּשׂוּ הַדְּמִים וַיַּעֲשׂוּ כְּפְרוֹת שְׁבִיעִית, וְהַפְּרוֹת עֲצָמָן 24
 לֹא נִתְּחַלְּלוּ וַיַּעֲשׂוּ כְּפְרוֹת שְׁאָר שָׁנִים²⁴. שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: 25
 תִּהְיֶה - בְּהִוְתָּה תִּהְיֶה לְעוֹלָם; וּלְפִי שֶׁנִּקְרָאת קֹדֶשׁ 26
 - תּוֹפְּשֶׁת דְּמֶיהָ. נִמְצְאתָ אוֹמֵר: הֶאֱחָרוֹן נִתְּפַשׁ 27
 בְּשִׁבְעֵיט, וְהִפְרִי עֲצָמוֹ הוּא כְּמוֹ שֶׁהִיא. 28

24) כלומר, לא נעשו חולין כפירות של שאר השנים.

ז. פִּיצֵד? לָקַח בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בְּדְמֵיהֶן בְּשָׂר - 29
 נַעֲשֶׂה הַבְּשָׂר כְּאוֹתָן הַפְּרוֹת²⁵, וְאוֹכְלוּ כְּפְרוֹת 30
 שְׁבִיעִית, וְצָרִיף לְבָעַר אוֹתָן בְּשַׁעַת בַּעֲר שְׁבִיעִית. 31
 לָקַח בְּאוֹתוֹ בְּשָׂר אוֹ בְּדְמֵי דָגִים - יֵצֵא הַבְּשָׂר²⁶ 32
 וְנִתְּפְּשׂוּ הַדְּגָיִם. לָקַח בְּדָגִים אוֹ בְּדְמֵיהֶן שָׁמֶן - יֵצֵאוּ 33
 דָּגִים²⁷ וְנִתְּפַשׁ שָׁמֶן. לָקַח בְּשָׁמֶן אוֹ בְּדְמֵי דְבֶשׂ - 34
 יֵצֵא שָׁמֶן וְנִתְּפַשׁ דְּבֶשׂ. וְצָרִיף לְבָעַר הַפְּרוֹת 35
 הַרְּאוּשׁוֹת עִם הַדְּבֶשׂ הָאֲחָרוֹן, כְּדָרֵף שֶׁמֶבְעִירִין 36
 פְּרוֹת שְׁבִיעִית. וְאֵין עוֹשִׂין מִשְׁנֵיהֶם מְלֻגְמָא וְלֹא 37
 מִפְּסִידִין אוֹתָן, כְּשֶׁאָר פְּרוֹת שְׁבִיעִית. 38

25) או כדמיהם. (26) לחולין. (27) או דמיהם.

ח. אֵין שְׁבִיעִית²⁸ מִתְּחַלְּלֵת אֲלֵא עַל דְּרָף מְקַח²⁹. 39
 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפָרִי רֵאשׁוֹן; אֲבָל בְּפָרִי 40
 שְׁנִי³⁰ - מִתְּחַלְּלֵת בֵּין דְּרָף מְקַח בֵּין דְּרָף חֲלוּל. 41

28) כלומר, פירות שביעית עצמם. (29) למדו כן ממה שהסמיכה התורה פרשת שביעית ויובל לפסוק "וכי תמכרו ממכר" להורות כי אינם מתחללים אלא דרך מכר. (30) בדמי שביעית.

ט. וְכִשְׁמַחְלִילִין פְּרִי הַנִּלְקַח שְׁנִית³¹ - אֵין מְחַלְּלִין 42
 אוֹתוֹ עַל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף חַיִּים, שֶׁמָּא יִנְיָחֵם³² 43
 וַיִּגְדַּל מֵהֶם עֲדָרִים³³. וְאֵין צָרִיף לֹאֹמֵר שְׁבִיעִית 44
 עֲצָמָה³⁴. אֲבָל מְחַלְּלִין אוֹתָן הַפְּרוֹת עַל הַשְּׁחוּטִים³⁵. 45

31) כלומר, פרי שני. (32) ולא יבערם בשעת הביעור. (33) בהלכות מעשר שני שם כתב רבינו, שאם חילל לא קנה מעשר. ופשוט שהוא הדין כאן לענין שביעית. ונראה שחכמים הפקיעו הקדושה מכח "הפקר בית דין הפקר". (34) [כלומר: אם אמרו בפרי שני, שאין מחללים אותו על בהמה חיה, ואף בדיעבד אינו מחולל, והקדושה נשארה על הפרי השני, ונמצא שחכמים עשו כאן שתי פעולות: הפקיעו הקדושה מהבהמה, והטילו הקדושה על הפרי, שהרי מן הדין יצא הפרי ונכנסה הבהמה - מכל שכן בפרי ראשון, שאינו יוצא לעולם מקדושתו, שוודאי לא נתפסה שום קדושה על הבהמה החיה, שהרי אין כאן צורך אלא בפעולה

לוקחים ממנו יותר ממזון שלוש סעודות. ולמדו משם, שגם כאן באיסור סחורה, שיעור המעט שהוא מותר, הוא מזון שלוש סעודות. (4) שנאמר "כי יובל היא קודש תהיה לכם" - מה קודש תופס את דמיו ואסור אף שביעית (ויובל] תופסת את דמיה ואסורה. (5) לאדם. (6) לאכלה ולא לדרבים אחרים.

ב. לֹא יִהְיֶה לֹקַח⁷ יְרֻקוֹת שְׂדֵה⁸ וּמוֹכֵר⁹. וְלֹא יֵצֵא 1
 מִקְּלָפֵי שְׁבִיעִית¹⁰ בְּשָׂר, מִפְּנֵי שֶׁזֶה עוֹשֶׂה סְחוּרָה 2
 בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית. לָקַח יְרֻקוֹת לְאָכֹל וְהוֹתִיר - מִתָּר 3
 לְמִכָּר הַמוֹתָר¹¹, וְהַדְּמִים שְׁבִיעִית. וְכֵן אִם לָקַט 4
 יְרֻקוֹת לְעֲצָמוֹ¹² וְלָקַח מֵהֶן בְּנוֹ¹³ אוֹ בֶן בְּתוֹ וּמוֹכֵר - 5
 הָרִי זֶה מִתָּר¹⁴, וְהַדְּמִים דְּמֵי שְׁבִיעִית. 6

7) היינו לוקט. (8) כלומר, שגדלו מאליהם בשדה בור, שאין בהם איסור ספיחים. (9) כלומר, לא ילקוט על דעת למכור. (10) הראויים לצביעה, שחלה עליהם קדושת שביעית. (11) שהרי לא לקח על דעת למכור, וניכרים הדברים שלקטם לאכילה, שהרי אכל מהם, ואינו מוכר אלא מה שהותיר. (12) לא על דעת למכור. (13) לפני שהתחיל לאכלם, באופן שהוא עצמו אסור למכרם. (14) "שאם יקח הבן ממה שאסף אביו ומכרו, אין עליו חובה בזה". שלעולם אין איסור סחורה אלא כשהמלקט עצמו מוכר.

ג. כְּשִׁמוּכְרִין¹⁵ פְּרוֹת שְׁבִיעִית - אֵין מוֹכְרִין אוֹתָן 7
 לֹא בְּמִדָּה וְלֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִנְזֶן, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה¹⁶ 8
 פְּסוּחֵר פְּרוֹת בְּשִׁבְעֵיט. אֲלֵא מוֹכֵר הַמְּעַט שְׁמוּכֵר 9
 אֲכִסְרָה¹⁷, לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא הֶפְקֵר¹⁸ וְלֹקַח הַדְּמִים 10
 לְקִנּוֹת בָּהֶן אֲכָל אַחֵר. 11

15) באופן המותר, המבואר למעלה בהלכות א-ב. (16) כלומר, שלא יראה. (17) כלומר, לפי האומד. (18) כלומר, זכה בו מן ההפקר ואינו כסוחר בהם אלא זכה בהם לאכלם, ועתה רוצה למכרם ולקנות בדמיהם מאכל אחר.

ד. וְאוֹגְדֵי¹⁹ דְּבָרִים שֶׁדָּרְכָן לְהַאֲגֵד לְבֵית לְמִכָּר בְּשׁוּק 12
 אֲכִסְרָה, כְּדָרֵף שְׁאוּגְדִין לְהַבִּיא לְבֵית²⁰, לֹא כְּדָרֵף 13
 שְׁאוּגְדִין לְשׁוּק²¹, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה כְּמוֹכֵר בְּעֲמָצוּם²². 14
 וְדָבָרִים שֶׁאֵין דָּרְכָן לְהַאֲגֵד אֲלֵא לְשׁוּק - לֹא יֵאָגֵד 15
 אוֹתָן. 16

19) כבית הלל שאמרו: "את שדרכו לאגוד בבית אוגדין אותו בשוק. ומפרש רבינו שלא הותר אלא כדרך האגד שבבית. והראב"ד מתיר גם כדרך שאוגד לשוק, כיוון שדרכו לאגוד גם לבית. (20) שאין מדקדקים בו. (21) שמדקדקים בו. (22) כלומר, אם אוגדו כאגד שבשוק, בדקדוק, הרי זה נראה כעומד למכור בצמצום ולא אכסרה.

ה. פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ שֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ - לֹא יִהְיוּ 17
 נִמְכָּרִים בְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְזֶן, אֲלֵא כְּפְרוֹת 18
 הָאֶרֶץ אֲכִסְרָה²³. וְאִם הָיוּ נִכְרִין מְחוּצָה לְאֶרֶץ 19
 - מִתָּר. 20

22 שְׁבִיעִית הָאֶסְוֶרָה, כְּגוֹן שֶׁהֵבִיאוּ יוֹתֵר מִדְּאִי⁵⁴ - הָרִי
 23 שֶׁכָּרְן כְּדָמִי שְׁבִיעִית⁵⁵. וְדָבָר זֶה קָנָס לָהֶם. וּמִפְּנֵי
 24 מָה קָנָסוּ בַשָּׂכָר הַחֲמָרִים וְלֹא קָנָסוּ בַשָּׂכָר הַפּוֹעֵל?
 25 מִפְּנֵי שֶׁשָּׂכְרוּ מְעַט לֹא קָנָסוּ בוֹ, מִשּׁוּם כְּדֵי חֲיִיו⁵⁶.

(54) כלומר, יותר מחמשה כדי שמן וחמשה עשר כדי יין.
 (55) כלומר, אפילו אמר להם: הא לכם סך פלוני ולקטו לי
 ירק היום, שבאופן שכזה אצל פועל אין שכרו כדמי
 שביעית. (56) כלומר, ששכרו של הפועל אינו אלא כדי
 חייו, אבל שכרם של החמרים גדול ביותר.

26 יד. הַלֹּקֵחַ מִן הַנְּחֹתוֹם כֶּכֶר בְּפוּנְדִיּוֹן, וְאָמַר לוֹ
 27 בַשֶּׁעֵת לְקִיחָהּ: כִּשְׂאֵלְקֹט יִרְקוֹת שְׂדֵה⁵⁷ אָבִיא לָךְ
 28 בּוֹ⁵⁸ - הָרִי זֶה מֵתָר, וְאוֹתוֹ הַכֶּכֶר הָרִי הוּא כְּפֵרוֹת
 29 שְׁבִיעִית⁵⁹. וְאִם לָקַח מִמֶּנּוּ סֶתֶם⁶⁰ - לֹא יִשְׁלַם לוֹ
 30 מִדְּמִי שְׁבִיעִית⁶¹, שְׂאִין פּוֹרְעִין חוֹב מֵהֶן⁶².

(57) של שביעית. וכאן כתב "ירקות", שאפילו בפירות
 שביעית עצמם, מותר. (58) בכיכר. (59) שהרי הוא חליפי
 שביעית. והר"ש שם פירש על פי הירושלמי, ששניהם
 נותנים זה לזה מתנות חינם. (60) מבלי לומר לו בשעת
 לקיחה "אביא לך בו", כנ"ל. (61) וכל שכן מפירות
 שביעית עצמן. (62) שכיוון שלקח סתם, נתחייב לו מעות,
 וכשנותן לו דמי שביעית, נמצא פורע חובו בהן.

31 טו. אוֹכְלֵינן פְּרוֹת שְׁבִיעִית בְּטוֹבָה⁶³ וְשֵׁלָא בְּטוֹבָה⁶⁴.
 32 בְּטוֹבָה פִּיזָד? שְׂיִתְּנָן לוֹ פְּרוֹת שְׁבִיעִית כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה
 33 עִמּוֹ טוֹבָה שְׂנַתְּנָן לוֹ, אוֹ שְׂיִכְנִיסוֹ לְגַתּוֹ לְאֹכַל כְּמִי
 34 שֶׁעָשָׂה לוֹ טוֹבָה. וּמִי שְׂנַתְּנָנוּ לוֹ פְּרוֹת שְׁבִיעִית
 35 בְּמַתְּנָה אוֹ שְׂנַפְּלוּ לוֹ בִּירְשָׁה⁶⁵ - הָרִי זֶה אוֹכְלֵם
 36 כְּדֶרֶךְ שְׂאוֹכְלֵי פְּרוֹת שְׂאוֹסֶף אוֹתָן הוּא בְּעַצְמוֹ מִן
 37 הַשְּׂדֵה⁶⁶.

(63) ומותר לעשות כן אף על פי שיכיר לו טובה עבור
 הפירות שנתן לו, שאין זו נקראת סחורה בפירות שביעית.
 (64) השמיענו בזה להוציא מדברי ר' יהודה אליבא דבית
 הלל שאין אוכלין אלא בטובה, שלא יתרגל להיכנס לשדה
 חבירו שלא מדעתו - השמיענו שאין לחשוש לכך.
 (65) והרואה חושב שנתנו לו במתנה. (66) במשנה שם:
 "רבי אליעזר אומר יינתנו לאוכליהן", וכתב רבינו בפרוש
 המשנה שם, שר' אליעזר סובר כבית שמאי שאין אוכלים
 פירות שביעית בטובה, ולפיכך אמר: "יינתנו לאוכליהן",
 ש"לא יתייחד לבדו באכילתן מפני שיהיה אוכל בטובה"
 (כלומר, יחזיק טובה למי שנתנם לו), וגם חכמים החולקים
 עליו אמרו לו לפי שיטתו, אבל לפי מה שאנו פוסקים כבית
 הלל שאוכלים פירות שביעית בטובה, אוכלם כדרך שאוכל
 פירות שאוסף אותם הוא בעצמו מן השדה.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר שפירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כל זמן
 שאותו המין מצוי, בשדה. אילן שעושה פירות ב' פעמים
 בשנה. ואם מבערין הדמים. ג' ארצות לביעור וששלתן
 חשובות כאחת לקצת פירות. המוליך פירות ממקום שכלו

אחת, והיא: הפקעת הקדושה מהבמה]. (35) כיוון שלא
 שייך כאן החשש הנ"ל.

1 י. דְּמֵי שְׁבִיעִית - אֵין פּוֹרְעִין מֵהֶם אֶת הַחֹב³⁶, וְאֵין
 2 עוֹשִׂין בְּהֵן שׁוֹשְׁבֵינוֹת, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מֵהֵן
 3 תְּגִמּוּלִין³⁷, וְאֵין פּוֹסְקִין מֵהֵן צְדָקָה לְעֲנִיִּים בְּבֵית
 4 הַכְּנֶסֶת³⁸; אֲבָל מְשַׁלְּחִין מֵהֵן דְּבָרִים שֶׁל גְּמִילוּת
 5 חֲסָדִים. וְצָרִיף לְהוֹדִיעַ³⁹. וְכֵן אֵין לוֹקְחִין מֵהֶם
 6 עֲבָדִים וְקָרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה⁴⁰. וְאִם לָקַח - יֹאכַל
 7 כְּנֶגְדָן, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה כְּמַעֲשֵׂר שָׁנִי. וְאֵין מְבִיאִין
 8 מֵהֵן קֹנֵי זְבִים⁴¹ וְזִבְוֹת וְיֹזְלוֹת וְחֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת.
 9 וְאִם הֵבִיא - יֹאכַל כְּנֶגְדָן⁴². וְאֵין סְכִים פְּלִים וְעוֹרוֹת
 10 בַשֶּׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית⁴³. וְאִם סָף - יֹאכַל כְּנֶגְדָן.

(36) שהרי הוא כעושה בהם סחורה. (37) כלומר,
 תשלום ותגמול עבור טובה שעשה לו חבירו. (38) אין
 נותנים את דמי השביעית עבור מה שהתחייב לעניים בבית
 הכנסת, כיוון שזה כפורע חובו בדמי שביעית, שהרי מן
 הסתם התחייב לשלם מעות חולין. (39) למקבל המתנה,
 כדי שינהג בפירות קדושת שביעית. ועוד, כדי שלא יחזיק
 לו טובה ביותר עבור זה. (40) שאין לוקחים בדמי שביעית
 אלא דבר מאכל. (41) "הם שתי תורים או שני בני יונה
 שחייבים בהם אלו מחוסרי כפרה". (42) "שיוציא מממונו
 מה שהוא שווה הדבר ההוא ויקנה בו פירות, בלבד פירות
 שביעית ויאכלם בקדושת שביעית". (43) שלא ניתנה
 שביעית אלא לסיכת האדם בלבד.

11 יא. אֵין נוֹתְנִין מֵהֶן⁴⁴ לֹא לְפִלְזָן⁴⁵ וְלֹא לְסַפֵּר וְלֹא
 12 לְסַפֵּן וְלֹא לְשַׁאֵר הָאֲמֻנִין⁴⁶; אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְמִי
 13 שְׂדוּלָה מִים מִן הַבּוֹר לְהַשְׁקוֹתוֹ מִים. וּמֵתָר לְתֵן
 14 מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ מִדְּמֵיהֶן לְאֲמֻנִין מַתְּנֵת הַנֶּסֶם⁴⁷.

(44) מדמי שביעית. (45) "בעל המרחץ". (46) שאין קונים
 בהם אלא דבר מאכל. (47) שהרי זה כגמילות חסד. וצריך
 להודיעם שהדמים של שביעית. ואף על פי שהאומנין יכירו
 לו טובה עבור כך, הרי אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא
 בטובה.

15 יב. הָאוֹמֵר לְפוֹעֵל: הֵא לָךְ אֶסֶר זֶה וְלִקַּטְתָּ לִי יִרְקָה⁴⁸
 16 הַיּוֹם - שֶׁכָּרוּ מֵתָר, וְאֵינוּ כְּדָמֵי שְׁבִיעִית⁴⁹, אֲלֵא
 17 מוֹצִיאוּ בְּכָל מָה שִׁירְצָה⁵⁰. וְלֹא קָנָסוּ הַפּוֹעֵל לְהִיּוֹת
 18 שֶׁכָּרוּ כְּדָמֵי שְׁבִיעִית⁵¹. וְאִם אָמַר לוֹ: לִקַּטְתָּ לִי בּוֹ⁵²
 19 הַיּוֹם יִרְקָה - הָרִי זֶה כְּדָמֵי שְׁבִיעִית⁵³, וְאֵינוּ מוֹצִיאוּ
 20 אֲלֵא בְּאֹכְלִיהָ וּשְׁחִיזָה כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית.

(48) ירק של שביעית, ובאופן שאינו אסור מטעם ספיחין.
 (49) שהאיסור אינו אלא "שכר רגלו", כלומר, שכר טרחתו
 ללקט את הירק. (50) ולא רק באכילה ושתייה, לפי שאין
 בו קדושת שביעית. (51) כדרך שקנסו בחמרים כבהלכה
 הסמוכה. (52) באיסור. (53) "שהרי זה כאומר לו תן לי
 דינר זה ירק, והרי זה כמוכר פירות שביעית".

21 יג. הַחֲמָרִים הַעוֹשִׂים בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית מְלֹאכֶת

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 **בְּשַׁעַת הַבְּעוּר - שׁוֹרֵף בְּאֶשׁ¹³ אוּ מְשַׁלֵּף לְיָם הַמַּלְחָה**
15 **וּמֵאֲבָדָן לְכָל דָּבָר שֶׁמֵּאֲבָד.**

למקום שלא כלו. אי זהו שעת הביעור לעלין. עד מתי יהיה אדם מלקט עשבים לחים בשביעית. הקטף אין לו שביעית, והכובש ורד שביעית בשמן ששית.

9) שביעית שם משנה ח. (10) שאינו יכול לאכלם בעצמו. והמדובר ביום האחרון שלפני זמן הביעור, ראה להלן. (11) שהרי המדובר ביום האחרון, שאין סיפק בידם לאכול יותר משלש סעודות. (12) במשנה שם: "ועניים אוכלין אחר הביעור, אבל לא עשירים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אחד עניים ואחד עשירים, אוכלין אחר הביעור." ולפני רבינו היתה הגירסא בדברי רבי יוסי, שהלכה כמותו, "אין אוכלין אחר הביעור." וכן נראה מפירוש המשנה שם פ"ה משנה ג. וכן גרס גם היראים (סימן קפו). וראה בפירוש הרמב"ן על התורה ויקרא כה, ז. (13) שמה שהתירו לחלק פירות שביעית לכל אחד, כנ"ל, זה אינו אלא קודם שכלה לחיה מן השדה, אבל כשכלה מן השדה, שורף את הפירות או מאבדן, ולפי"זה ביעור פירושו כמשמעו, לבער מן העולם. וכן דעת הראב"ד, וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ח. אבל יתר הראשונים חולקים ומפרשים שביעור היינו הפקר לכל מי שירצה. ובתוספתא שם פ"ח הלכה ב: "מי שיש לו פירות לחלק וכו', מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו, ומוציא ומניח על ביתו ואומר: אחינו בית ישראל, כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול, חוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו." ולדעת יתר הראשונים פירושו, שיאכל אפילו בעצמו את הפירות לאחר הפקר, עד שיכלו הפירות. אבל לדעת רבינו פירושו, שאוכל מן הפירות לאחר חלוקה, עד שיכלו לחיה מן השדה, ואחר כך מקיים מצות ביעור, דהיינו, שריפה או איבוד אחר (תוספתא כפשוטה), וראה בכסף-משנה.

ד. הו"ו¹⁴ לו צמוקין של שביעית, וכלו הענבים מן השדה מן הגנות והפרדסים שהן הפקרים¹⁵, אף על פי שיעדין יש ענבים בגפנים שבתוף התצרות - אינו אוכל מן הצמוקין מפני ענבים אלו שבתצור, לפי שאינן מצויין לחיה¹⁶. אכל אם יש ענבים קשים¹⁷ ביותר, שאינן נגמזין אלא בסוף השנה - הרי זה אוכל מן הצמוקין בשבילן. וכן כל פיוצא פזה¹⁸.

14) שם משנה ד: "אוכלים על המופקר ולא על השמור." וכחכמים ולא כרבי יוסי. (15) ויכולה חיה לאכול מהן. (16) וכיון שכלה לחיה מן השדה, חייב לכלות מן הבית, כנ"ל. (17) משנה שם: "אוכלין על הטפחין." ובפירוש המשנה: "קבוץ טפח, והם הגרגרים הקשים ממני התבואה והקטניות וכו' וישארו בארץ ימים רבים לרוב יבישותם וחוזקתם." וכן הוא בפסחים נג. "תנו רבנן, אוכלין ענבים עד שיכלו דליות של אוכל, אם יש מאוחרות מהן (כלומר, ענבים קשים כדלהלן), אוכלין עליהן." (18) שהרי טפחין הוא שם כולל לכל הדברים הקשים, כנ"ל.

ה. אילן¹⁹ שעושה פרות שתי פעמים בשנה²⁰, והיו לו מפרותיו הראשונות - הרי זה אוכל מהן כל זמן שפרות שניות מצויות בשדה; שהרי מאותו המין בשדה. אכל פרות הסתו - אין אוכלים²¹ בשבילן, מפני שדומין לפרות של שנה אחרת.

1 **א. פרות שביעית - אין אוכלין מהן אלא כל זמן**
2 **שאותו המין³ מצוי בשדה. שנאמר: וְלִבְהִמְתָּךְ**
3 **וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָה לְאָכֹל; כָּל**
4 **זְמַן שֶׁחֲיָה אוֹכֵלֶת מִמֵּין זֶה מִן הַשָּׂדֶה - אֵתָה אוֹכֵל⁴**
5 **מִמָּה שֶׁבְּבֵית; כֹּלָּה לַחֲיָה מִן הַשָּׂדֶה - חַיֵּב לְבַעַר**
6 **אוֹתוֹ הַמֵּין מִן הַבַּיִת. וְזֶהוּ פְעוּר⁵ שֶׁל פְּרוֹת שְׁבִיעִית.**

2) ספרא פרשת בהר (פרק א הלכה ח). וראה בפסחים נב: 3) ראה להלן הלכה ד. 4) [בבבלי (פסחים נב: תענית ו: ונדה נא:)] אמרו "האכל לבהמתך", הרי שהמדובר באוכלי בהמה, שהרי אוכלי אדם אין מאכילים אותם לבהמה (למעלה פ"ה הלכה ח). וראה במעשה רוקח. אבל בספרא (שם) אמרו: "ולבהמתך ולחיה, מה תלמוד לומר, ומה אם חיה שאינה ברשותך, הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל. ומה אם חיה שאינה ברשותך, הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל, אילו כן הייתי אומר יכנוס לבהמה ותהא אוכלת לעולם, אבל (1) מה אני מקיים ביעור פירות שביעית, בפירות אדם, אבל בהמה תהיה אוכלת לעולם, וכשהוא אומר ולבהמתך ולחיה, מקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת בשדה, בהמה אוכלת בבית. כלה לחיה שבשדה, כלה לבהמתך שבבית" (סוף הברייתא גם בירושלמי שביעית פ"ט הלכה ב), הרי שפשוטו יש מקרא באדם ובאוכלי אדם, ונראה שלמדו כן מהמשך הפסוקים שם: "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול", ודרשו כן: "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו' ולחיה אשר בארצך", אם החיה אוכלת בשדה, אתה אוכל בבית. ואם לאו, אינך אוכל (ומכאן שאף-על-פי שאין מאכילים אוכלי אדם לבהמה - אם הלכה מאיליה, אין חייבים להחזירה (למעלה פ"ה שם), לפי שפשוטו הכתוב היא באוכלי אדם, ואף-על-פי-כן החיה אוכלת, ורק מיתור המלה "ולבהמתך", דרשו איסור גם לבהמה, כלומר, לאוכלי בהמה. ולכן כתב רבינו להלן (הלכה ו): "וכשם שמבער אוכלי אדם, כך מבער אוכלי בהמה", לפי שעיקר הכתוב באוכלי אדם, כנ"ל. 5) הנוצר בשביעית פ"ט משנה ב, ועיין שם בפירוש המשנה.

7 **ב. פיוצד? הרי שהיו לו גרוגרות⁶ שביעית בתוף**
8 **ביתו - אוכל מהן כל זמן שהתאנים פאילנות**
9 **בשדה; כלו התאנים מן השדה⁷ - אסור לאכל**
10 **מאותן שבבית, אלא מבער אותן⁸.**

6) תאנים מיובשות. 7) ראה להלן הלכה יא, שזמנם בחנוכה. 8) כבהלכה הסמוכה.

11 **ג. היו⁹ לו פרות מרבין¹⁰ - מחלקן מזון שלש**
12 **סעודות לכל אחד ואחד¹¹. ואסור לאכל אחר הביעור**
13 **בין לעניים בין לעשירים¹². ואם לא מצא אוכלין**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ג' ניסן – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ונמצא שלא ביער אותם (רדב"ז). (33) כנ"ל בהלכה ג. שם. (34)

ט. וְשֵׁשׁ־אַרְצוֹת לְבַעֵר: אֶרֶץ יְהוּדָה פְּלֵאָה³⁶, הָהָר¹⁴ וְהַשְּׁפֵלָה וְהָעֵמֶק - אֶרֶץ אַחַת. עֵבֶר הַיַּרְדֵּן³⁷ פְּלוֹ, שְׁפֵלַת לֹוד וְהַר שְׁפֵלַת לֹוד וּמִבַּיִת חֲרוֹן עַד הַיָּם³⁸ - אֶרֶץ אַחַת. וְהַגְּלִיל פְּלוֹ, הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן וְתַחֲסוֹם טְבָרְיָא - אֶרֶץ אַחַת. וְאוּכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת³⁹ מְשַׁלְשֵׁתֶן עַד שְׂיִכְלָה הָאֲחָרוֹן שְׁבָהָה⁴⁰.

(35) שם פ"ט משנה ב. (36) כלומר, על שלשת חלקיה: ההר והשפלה והעמק. (37) כלומר, המערבי. והוא מרכז הארץ, בין הגליל ויהודה (תוספות רעק"א בשם כפתור ופרח). (38) צ"ל עד הים (שבת הארץ). וכן הוא במשנה. (39) שם משנה ג, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון. (40) כלומר, עד שיכלה המין מן השדה של החלק האחרון משלשת חלקי כל ארץ וארץ, וראה בפירוש המשנה.

י. פִּיּוּד? הֲיֵי לֹו פְּרוֹת בְּאֶרֶץ יְהוּדָה - אוּכְלִין מִהֶן כָּל זְמַן שֵׁשׁ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה⁴¹ פְּלֵאָה⁴². וְכֵן אִם הֲיֵי לֹו פְּרוֹת גְּלִיל⁴³, וְכֵן בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן.

(41) שגדלו בארץ יהודה, ראה להלן הלכה יב. (42) אפילו אם משני חלקי הארץ כבר כלה המין מן השדה. וראה בפירוש המשנה. (43) שגדלו בגליל, כנ"ל.

יא. וְשֵׁשׁ־אַרְצוֹת אֵלוֹ - פְּלִין חֲשׁוּבוֹת פְּאֶרֶץ אַחַת⁴⁴ לְחֻרְבִּין וְלִזְיָתִים וְלַתְּמָרִים. וְאוּכְלִין⁴⁶ בְּתְמָרִים עַד שְׂיִכְלָה הָאֲחָרוֹן שְׁבָבְעָר⁴⁷. וְאִימְתִי הוּא פְּלֵאָה? עַד הַפּוּרִים⁴⁸. וְאוּכְלִין בְּזִיָּתִים עַד הָעֶצְרֹת⁴⁹, וּבְעֵנָבִים⁵⁰ - עַד הַפֶּסַח שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית⁵¹, וּבְגִרְוֹגְרוֹת - עַד הַחֲנֻכָּה⁵².

(44) במשנה שם: "וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים", ובירושלמי שם "תני אף לחרובין". (45) שאוכלין בגליל אף-על-פי שכלה בגליל, כל זמן שלא כלה באחת משתי הארצות הנ"ל. שאף-על-פי שאין חיה שבארץ אחת יוצאה לאכול פירות שבארץ אחרת – ידוע היה כי לפירות אלו הן יוצאות למדינה אחרת (תפארת ישראל). (46) ברייתא בפסחים נג. (47) היא קרובה ליריחו עיר התמרים, ומצויים בה תמרים אף-על-פי שכלו ממקום אחר. (48) שם, בשם ר' יוחנן, וכפירוש ר"ח ולא כרש"י. (49) חג השבועות. (50) ענבים לא נזכרו לא במשנה ולא בירושלמי בקשר למה שאמרו ששלש ארצות אלו כולן חשובות כאחת וכן לא נזכרו גרוגרות. ויתכן כי הזמנים ההם הם הזמנים המאוחרים בפירות האלה (ר"ש שם). (51) זה מכוון לכל הזמנים שנכתבו למעלה: פורים, עצרת ופסח. (52) של מוצאי שביעית, כנ"ל.

יב. הַמּוֹלִיף⁵³ פְּרוֹת שְׁבִיעִית מִמְּקוֹם שְׁפָלוֹ לְמְקוֹם שֶׁלֹא פָלוֹ, אוּ מִמְּקוֹם שֶׁלֹא פָלוֹ לְמְקוֹם שְׁפָלוֹ - חֵיב לְבַעֵר⁵⁴, לְפִי שְׁנוֹתַיִן עָלָיו חֲמֵרֵי מְקוֹם שְׁפָלוֹ מִשָּׁם⁵⁵ וְחֲמֵרֵי מְקוֹם שְׁפָלוֹ לְשָׁם⁵⁶. וּפְרוֹת⁵⁷ הָאֶרֶץ

(19) שם. (20) שם: "אוכלין וכו', ועל הדופרא". והיא מילה מורכבת: דו פרי" (פירוש המשנה שם). (21) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה.

ו. הַכּוֹבֵשׁ²² שְׁלֹשָׁה פְּכָשִׁים²³ בְּחֵבֶית אַחַת - פֹּל שְׁפָלָה מִיָּנוּ מִן הַשְּׂדֵה יִבְעַר מִיָּנוּ מִן הַחֵבֶית²⁴. וְאִם הַתַּחִיל²⁵ בָּהּ - הָרִי הַפֶּל פְּמַבְעָר²⁶. וּכְשֵׁם²⁷ שְׁמַבְעָר אֲכָלִי אָדָם, כִּף מַבְעַר אֲכָלִי בְּהֵמָה מִן הַבַּיִת, וְאִינוּ מְאִיְלִין לְבְּהֵמָה אִם פְּלָה אוֹתוֹ הַמִּין מִן הַשְּׂדֵה.

(22) שם משנה ה, כרבן גמליאל ולא כרבי אליעזר ורבי יהושע. שהרי אמרו במשנה שם על דברי רבן גמליאל: "והלכה כדבריו". וכן הוא בספרא שם פ"ג הלכה ה, ובפסחים נב. וראה פירוש המשנה שם, ובמבוא להלכות הירושלמי להרמב"ם עמוד ז. (23) שזמני ביעורם שונים. (24) אבל את שני הכבשים האחרים, אינו חייב לבער. ואף-על-פי שהמין הזה שכלה מן השדה, נתן טעם ביתר המינים – כיון שנתן בהם טעם לפני זמן הביעור, הרי הטעם כמבוער, ואינו אוסר (רמב"ן לויקרא כה, יב) וראה בתוספות פסחים שם ד"ה הכובש, ולהלן הלכות כ"א-כב. (25) ירושלמי שם. (26) כלומר, הרי כל התערובות כאילו כלה מינה מן השדה, ואסורה, והמדובר כאן כששלשת הכבשים שווים כולם בגדלם ובמדתם, ויש כאן "חד בתרי", כלומר, שנים של היתר, נגד אחד של איסור. ולדעת רבינו "בטעמו ולא ממשו" אין איסור מן התורה (פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה א), והרי זה כמי שאינו, ואינו מתחייב בביעור. אבל אם התחיל לאכול מן ההיתר, אם כן מעתה אין כאן "חד בתרי", ואינו בטל מן התורה (ראה שם הלכה ד, שדקדק רבינו לכתוב "אם היה חלב האליה כשנים בחלב הכליות, הרי הכל מותר מן התורה", ועיין בפמ"ג בשער התערובות חלק א ד"ה והנה יבש ביבש, וראה למעלה פ"ד מהלכות תרומות הלכה ז ובמה שכתבנו שם), והרי הוא כנמצא בעין, וחייב לבערו. וראה ברדב"ז ובמראה הפנים שם. ועיין עוד להלן הלכות כ"א-כב. (27) ספרא שם, פ"א הלכה ח. וראה למעלה הלכה א.

ז. וּכְשֵׁם²⁸ שְׁמַבְעָרִין אֶת הַפְּרוֹת, כִּף מַבְעָרִין אֶת הַדְּמִים²⁹. פִּיּוּד? הָרִי שְׁמַכְר רְמוּנִים שֶׁל שְׁבִיעִית וְהָרִי הוּא אוּכְלִין בְּדְמֵיהֶן³⁰, וְכֹלוֹ הַרְמוּנִים מִן הָאֵילָנוֹת שְׁבָבְעָרָה וְנִשְׂאָר אֲצֵלוֹ מִן הַדְּמִים שְׁמַכְר בְּהֶן³¹ - חֵיב לְבַעֵרֵן.

(28) שם בפ"ז משנה א: "כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וכו', יש לו שביעית ולדמיו שביעית, יש לו ביעור ולדמיו ביעור" (כסף-משנה). (29) שהרי נתפשו בקדושת שביעית, ונעשו כפירות עצמן (למעלה פ"ו הלכה ו). (30) שקונה בהם מאכלים. (31) כלומר, שמכר תמורתם רימוני שביעית.

ח. פִּיּוּד עוֹשָׂה? קוֹנֵה³² בְּהֶן מְאֲכָלוֹת וּמִחְלָקוֹן מְזוֹן שֶׁלֹשׁ סְעֻדוֹת לְכָל אֶהָד וְאֶהָד³³; אוּ יִשְׁלִיכֵם³⁴ לְיָם הַמְּלַח, אִם לֹא מִצָּא אוּכְלִין.

(32) ואינו נותן הדמים עצמם, שמא לא יקנו בהם מאכלים,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **שִׁיעָאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ - מִתְפַּעְרִים בְּמִקְוֵם, וְלֹא**
 2 **יַעֲבִירם מִמְּקוֹם לְמִקְוֵם.**
- 3 **יג. כָּל־לֵל 58 גְּדוֹל אֲמָרוּ בְּשָׁבִיעֵית: פֶּל שֶׁהוּא מֵאֲכָל**
 4 **אָדָם אוֹ מֵאֲכָל בְּהֵמָה אוֹ מִמִּין הַצּוֹבְעִין, אִם אֵינּוּ**
 5 **מִתְקַיֵּם בְּאֶרֶץ - יֵשׁ לוֹ וְלִדְמֵיו שְׁבִיעֵית, וְחַיִּב בְּפַעוֹר**
 6 **הוּא וְדָמָיו. כְּגוֹן עֲלֵי הַלּוּף הַשּׁוֹטֵה וְעֲלֵי הַדִּנְדִּנָּה 59**
 7 **וְהַעֲלִשִׁין מֵאֲכָל אָדָם, וְכְגוֹן הַחוּחִים וְהַדְּרָדְרִין**
 8 **מֵאֲכָל הַבְּהֵמָה, וְכְגוֹן אֶסְטָס וְקוּצָה מִמִּין הַצּוֹבְעִין.**
 9 **וְאִם הִיָּה מִתְקַיֵּם 60 בְּאֶרֶץ, כְּגוֹן הַפּוּאָה וְהַרְכַּפָּה**
 10 **מִמִּין הַצּוֹבְעִין, אִף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ שְׁבִיעֵית וְלִדְמֵיו**
 11 **שְׁבִיעֵית - אֵין לָהֶם פַּעוֹר וְלֹא לְדָמֵיהֶם, שֶׁהָרִי**
 12 **מִתְקַיֵּם בְּאֶרֶץ 61, אֲלֹא נִהְיִין וְצוֹבְעִין בּוֹ עַד רֹאשׁ**
 13 **הַשָּׁנָה 62.**
- 14 **יד. וְכָל־לֵל 63 שֶׁאֵינּוּ מִיָּחַד לֹא לְמֵאֲכָל אָדָם וְלֹא לְמֵאֲכָל**
 15 **בְּהֵמָה וְאֵינּוּ מִמִּין הַצּוֹבְעִים, הוּאִיל וְאֵינּוּ לְעֵצִים 64**
 16 **- יֵשׁ לוֹ וְלִדְמֵיו שְׁבִיעֵית, אֲבָל אֵין לָהֶם פַּעוֹר 65, אִף**
 17 **עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ מִתְקַיֵּם בְּאֶרֶץ 66, אֲלֹא נִהְיִין בּוֹ אוֹ**
 18 **בְּדָמָיו עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה 67. כְּגוֹן עֲקָרֵי הַלּוּף הַשּׁוֹטֵה**
 19 **וְעֲקָר הַדִּנְדִּנָּה וְהַעֲקָרָנִין 68.**
- 20 **טו. קָלְפֵי 69 רְמוֹן וְהַגִּזְיָן 70 שְׁלוֹ, קָלְפֵי אַגּוּזִים 71**
 21 **וְהַגִּרְעִינִין 72 - יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעֵית וְלִדְמֵיהֶם שְׁבִיעֵית 73,**
 22 **אֲבָל אֵין לָהֶם פַּעוֹר 74 וְלֹא לְדָמֵיהֶם. לּוּלְבֵי זְרָדִים 75**
 23 **וְהַחֲרוּבִים - יֵשׁ לָהֶם וְלִדְמֵיהֶם שְׁבִיעֵית 76 וּבַפַּעוֹר 77.**
 24 **לוּלְבֵי הָאֵלֶּה וְהַפְּטָנָה 78 וְהָאֶטְדִּין 79 - יֵשׁ לָהֶן**
 25 **וְלִדְמֵיהֶן שְׁבִיעֵית 80, אֲבָל אֵין לָהֶם 81 פַּעוֹר 82; אֲבָל**
 26 **לְעֵלִים שְׁלָהֶן יֵשׁ פַּעוֹר 83.**
- 27 **טז. אֵיזוֹ הִיא שְׁעַת פַּעוֹר הָעֲלִין? בְּעַת שְׁבֹלֵהוּ 84**
 28 **וְנוֹשְׂרִין מְאִילְנוֹתֵיהֶן 85. עֲלֵי זֵיתִים 86 וְעֲלֵי קִנִּים וְעֲלֵי**
 29 **חֲרוּבִין - אֵין לָהֶם פַּעוֹר, לְפִי שֶׁאֵינּוּ נוֹבְלוֹת וְכָלוֹת.**
- 30 **יז. וְעַד מָתַי 87 יִהְיֶה אָדָם רֹשָׁאי לְקַט 88 עֲשָׂבִים**
 31 **לְחִין בְּשְׁבִיעֵית? עַד שִׁיבֹשׁ הַמְּתוּק 89. וַיִּגְבַּב עֲשָׂבִים**
 32 **יָבֵשִׁים - עַד שֶׁתֵּרַד רִבִּיעָה שְׁנֵיהָ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית 90.**
- 33 **יח. וְעַד מָתַי 91 יִהְיוּ הָעֵנִיִּים מְתָרִין לְהַכְּסֵם בְּפַרְדְּסוֹת**
 34 **בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית לְאֶסְפָּה פְּרוֹת שְׁבִיעֵית? 92 עַד שֶׁתֵּרַד**
 35 **רִבִּיעָה שְׁנֵיהָ 93.**
- 36 **יט. שֶׁמֶן מִשְׁנֵה ג. (70 הפרח. 71) היינו הקליפה הירוקה**
 37 **שראויה לצביעה, אבל הקליפה הקשה, הרי היא כעצים**
 38 **(רדב"ז). (72) של שאר פירות, ולא של אגוזים שהרי אין**
 39 **להם גרעינים (כסף-משנה). (73) כיון שהם ראויים**
 40 **לצביעה. וראה למעלה בפ"ה הלכה כא. (74) אין זה**
 41 **מפורש במשנה שם. וכנראה שלמד כן מן הירושלמי שם.**
 42 **והטעם בזה שכל אלה מתקיימים בארץ ("משנה ראשונה"**
 43 **ותוספות אנשי-שם, ועיין כסף-משנה ותוספות יום-טוב).**
 44 **(75) שם משנה ה. והם: "פרחי ענפים שזמרו אותם מן**
 45 **הגפנים" (פירוש המשנה). (76) שהם מאכל אדם. (77) כן**
 46 **צריך להיות (מהרי" קורקוס). וכן הוא בספרים מדוייקים**
 47 **(רדב"ז ומלאכת שלמה). וכן הוא במשנה שם. ועיין שם**
 48 **במלאכת שלמה. (78) "פסתאק וקבוצו (כלומר, לשון רבים**
 49 **שלו) בטנים" (פירוש המשנה). (79) "מין ממיני הקוצים**
 50 **(ראה למעלה הלכה יג) שצומחין בו גרגרים שחורים קשים**
 51 **כמו אפונים, ונאכלים" (שם). (80) שהם ראויים לאוכל**
 52 **אדם (רדב"ז). (81) ולדמיהם. (82) שהם מתקיימים**
 53 **באילנות ואינם נושרים. (83) שם: מפני שנושרין מאביהן.**
 54 **ובפירוש המשנה: נופלין מהענפים שהם מיוחסים אליהם**
 55 **כיחס אב לבן.**
- 56 **יז. וְעַד מָתַי 87 יִהְיֶה אָדָם רֹשָׁאי לְקַט 88 עֲשָׂבִים**
 57 **לְחִין בְּשְׁבִיעֵית? עַד שִׁיבֹשׁ הַמְּתוּק 89. וַיִּגְבַּב עֲשָׂבִים**
 58 **יָבֵשִׁים - עַד שֶׁתֵּרַד רִבִּיעָה שְׁנֵיהָ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית 90.**
- 59 **יח. וְעַד מָתַי 91 יִהְיוּ הָעֵנִיִּים מְתָרִין לְהַכְּסֵם בְּפַרְדְּסוֹת**
 60 **בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית לְאֶסְפָּה פְּרוֹת שְׁבִיעֵית? 92 עַד שֶׁתֵּרַד**
 61 **רִבִּיעָה שְׁנֵיהָ 93.**
- 62 **יט. שֶׁמֶן מִשְׁנֵה ג. (70 הפרח. 71) היינו הקליפה הירוקה**
 63 **שראויה לצביעה, אבל הקליפה הקשה, הרי היא כעצים**
 64 **(רדב"ז). (72) של שאר פירות, ולא של אגוזים שהרי אין**
 65 **להם גרעינים (כסף-משנה). (73) כיון שהם ראויים**
 66 **לצביעה. וראה למעלה בפ"ה הלכה כא. (74) אין זה**
 67 **מפורש במשנה שם. וכנראה שלמד כן מן הירושלמי שם.**
 68 **והטעם בזה שכל אלה מתקיימים בארץ ("משנה ראשונה"**
 69 **ותוספות אנשי-שם, ועיין כסף-משנה ותוספות יום-טוב).**
 70 **(75) שם משנה ה. והם: "פרחי ענפים שזמרו אותם מן**
 71 **הגפנים" (פירוש המשנה). (76) שהם מאכל אדם. (77) כן**
 72 **צריך להיות (מהרי" קורקוס). וכן הוא בספרים מדוייקים**
 73 **(רדב"ז ומלאכת שלמה). וכן הוא במשנה שם. ועיין שם**
 74 **במלאכת שלמה. (78) "פסתאק וקבוצו (כלומר, לשון רבים**
 75 **שלו) בטנים" (פירוש המשנה). (79) "מין ממיני הקוצים**
 76 **(ראה למעלה הלכה יג) שצומחין בו גרגרים שחורים קשים**
 77 **כמו אפונים, ונאכלים" (שם). (80) שהם ראויים לאוכל**
 78 **אדם (רדב"ז). (81) ולדמיהם. (82) שהם מתקיימים**
 79 **באילנות ואינם נושרים. (83) שם: מפני שנושרין מאביהן.**
 80 **ובפירוש המשנה: נופלין מהענפים שהם מיוחסים אליהם**
 81 **כיחס אב לבן.**
- 82 **יז. וְעַד מָתַי 87 יִהְיֶה אָדָם רֹשָׁאי לְקַט 88 עֲשָׂבִים**
 83 **לְחִין בְּשְׁבִיעֵית? עַד שִׁיבֹשׁ הַמְּתוּק 89. וַיִּגְבַּב עֲשָׂבִים**
 84 **יָבֵשִׁים - עַד שֶׁתֵּרַד רִבִּיעָה שְׁנֵיהָ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית 90.**
- 85 **יח. וְעַד מָתַי 91 יִהְיוּ הָעֵנִיִּים מְתָרִין לְהַכְּסֵם בְּפַרְדְּסוֹת**
 86 **בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית לְאֶסְפָּה פְּרוֹת שְׁבִיעֵית? 92 עַד שֶׁתֵּרַד**
 87 **רִבִּיעָה שְׁנֵיהָ 93.**
- 88 **יט. שֶׁמֶן מִשְׁנֵה ג. (70 הפרח. 71) היינו הקליפה הירוקה**
 89 **שראויה לצביעה, אבל הקליפה הקשה, הרי היא כעצים**
 90 **(רדב"ז). (72) של שאר פירות, ולא של אגוזים שהרי אין**
 91 **להם גרעינים (כסף-משנה). (73) כיון שהם ראויים**
 92 **לצביעה. וראה למעלה בפ"ה הלכה כא. (74) אין זה**
 93 **מפורש במשנה שם. וכנראה שלמד כן מן הירושלמי שם.**
 94 **והטעם בזה שכל אלה מתקיימים בארץ ("משנה ראשונה"**
 95 **ותוספות אנשי-שם, ועיין כסף-משנה ותוספות יום-טוב).**
 96 **(75) שם משנה ה. והם: "פרחי ענפים שזמרו אותם מן**
 97 **הגפנים" (פירוש המשנה). (76) שהם מאכל אדם. (77) כן**
 98 **צריך להיות (מהרי" קורקוס). וכן הוא בספרים מדוייקים**
 99 **(רדב"ז ומלאכת שלמה). וכן הוא במשנה שם. ועיין שם**
 100 **במלאכת שלמה. (78) "פסתאק וקבוצו (כלומר, לשון רבים**
 101 **שלו) בטנים" (פירוש המשנה). (79) "מין ממיני הקוצים**
 102 **(ראה למעלה הלכה יג) שצומחין בו גרגרים שחורים קשים**
 103 **כמו אפונים, ונאכלים" (שם). (80) שהם ראויים לאוכל**
 104 **אדם (רדב"ז). (81) ולדמיהם. (82) שהם מתקיימים**
 105 **באילנות ואינם נושרים. (83) שם: מפני שנושרין מאביהן.**
 106 **ובפירוש המשנה: נופלין מהענפים שהם מיוחסים אליהם**
 107 **כיחס אב לבן.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירות שביעית, אלא לאחר זמן הביעור, ומכיון שנתערב קודם - הרי הוא כמבוער. אבל כאן, שהשמן אינו מזיית שביעית, ונתעוררה השאלה עכשיו אם יש לאכול השמן בקדושת שביעית או לא, ונפסקה ההלכה שחייבים לאכול כפירות שביעית - כשכא זמן הביעור, מתחייב הוא ממילא בביעור, כיון שהחוקנו אותו עד עכשיו כפירות שביעית].

12 כב. הַרְבֵּיבִין¹¹³ שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁכִּבְּשׁוּ בֵּינָן שְׁשִׁית¹¹⁴ אוּ בֵּינָן מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית¹¹⁵ - חֵיב לְבַעַר הֵינָן; שְׁהָרִי טַעַם פְּרוֹת שְׁבִיעִית בּוֹ¹¹⁶. זֶה הַפְּלִל¹¹⁷: פְּרוֹת שְׁבִיעִית שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפְרוֹת אֲחֵרוֹת, מִיָּן בְּמִינוֹ - בְּכָל שְׁהוּא¹¹⁸, וְשָׂא בְּמִינוֹ - בְּנוֹתָן טַעַם¹¹⁹.

113 שם. (114) [הרי המדובר לפני זמן הביעור, ראה למעלה]. (115) [אף לפני זמן הביעור, כנ"ל, שכיון שנפסקה ההלכה שהשמן נתקדש בקדושת שביעית - נתחייב גם בביעור]. (116) שהחרוב, אף-על-פי שהוא חדש, יש בו כח לתת טעם גם ביין ישן. (117) משנה שם. (118) היינו בנתערב לפני זמן הביעור. והרי זה כדבר שיש לו מתירין, שהרי אפשר לאכול בקדושה ולחלקו מזון של סעודות לכל אחד (רדב"ז כאן ובהלכות מאכלות אסורות שם הלכה ח). (119) היינו ורד ישן שנתערב בשמן חדש, או חרובים בין חדשים בין ישנים שנתערבו בשמן (ראה בהלכה הקודמת), והכל לפני זמן הביעור, וכמו שנתבאר למעלה.

פָּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר שאסור לחזק ידי עוברי עבירה. ומה הם הכלים שהאומן רשאי למכרן בשביעית. אם מותר למכור אותם למי שאינו חשוד. שמוכר היוצר כדים רבים בחו"ל לישראל. אם מחזיקין ידי נכרים בשביעית. אם מותר ליקח פירות שביעית מע"ה. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית. ומי הוא חשוד לעשות סחורה בשביעית. החשוד על השביעית אם חשוד על המעשרות או בהיפך. החשוד אם הוא נאמן על אחרים. והכהנים אם חשודין על השביעית. הפטמין והצבעונין אם לוקחין מורסן מכל אדם.

17 א. כְּדָרְךָ שְׁאֲסוּר לְעַבֵּד הָאָרֶץ בְּשְׁבִיעִית², כֶּף אֲסוּר לְחַזֵּק³ יָדֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ⁴, אוּ לְמַכּוֹר לָהֶן כְּלֵי עֲבוֹדָה; לְפִי שְׁאֲסוּר⁵ לְחַזֵּק יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה⁶.

2) כנ"ל פ"א ה"א. (3) שביעית פ"ה מ"ט. (4) כגון שראה חורש או זורע, לא יאמר לו תחזק או תצליח, וקל-וחומר שאסור לסעודו בידים. וראה להלן ה"ח. (5) שם. (6) "אמר הכתוב: לפני עור לא תתן מכשול. רצונו לומר, מי שסגרה עיניו, התאוה ויצר הרע, אל תעזור אותו להוסיף בעוורונו ותוסיף להרחיקו מן היושר. ומפני זה אסור לעזור עוברי עבירה, ולא יתקנו להם כלים, אבל ראוי לקלקל להם" (פירוש המשנה). [ומדברי רבינו כאן שכתב "כדרך שאסור לעבוד הארץ בשביעית, כך אסור לחזק וכו'", נראה שאיסור אחד לעבוד ולמחזיק בידו (חוץ מן הלאו של "לפני עור לא תתן מכשול", שאינו אלא במחזק). והיינו העשה' של "ושבתה הארץ" (למעלה פ"א ה"א)

לפי שפירות שביעית כולם עניים אצלם (רדב"ז). (93) שאז כלים הפירות, וזהו שעת ביעורם, וראה בר"ש. וראה למעלה פ"א מהלכות מתנות עניים הלכה יא.

1 יט. הַרְדֵּי⁹⁴ וְהַפְּרָטִים⁹⁵ - יֵשׁ לָהֶן וְלְדַמְיָהֶן שְׁבִיעִית⁹⁶. הַקָּטָף⁹⁷, וְהוּא שְׂרָף⁹⁸ הַיּוֹצֵא מִהָאֵילָנוֹת מִן הָעֵלִים וּמִהַעֲקָרִים⁹⁹ - אֵין לוֹ שְׁבִיעִית¹⁰⁰. וְהַיּוֹצֵא מִן הַפְּגִים - יֵשׁ לוֹ וְלְדַמְיּוֹ שְׁבִיעִית.

(94) שם פ"ז משנה ו. (95) הוא אשכול הכופר הנזכר בשירי-השירים א, יד. ויש אומרים שהוא גרופלי, כלומר, נעגאלאך (פירוש המשנה). (96) כיון שהם פירות. ומשנתנו הובאה בנדה ח. ונוסף שם: "יש להן ביעור ולדמיהן ביעור". (97) שם. (98) כלומר, שם האילן: קטף. והשרף היוצא ממנו הוא הצרי הנזכר בברייתא בכריתות ו. (וראה בפ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ד). ואף השרף נקרא קטף על שם האילן. וראה בנדה שם, ובתוספות שם ד"ה קטף. (99) הגזע והענפים. (100) קדושת שביעית. וכן אמרו בנדה שם: "עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר (הסובר בערלה פ"א משנה ז, המעמיד בשרף ערלה אסור), אלא בקטפא דאווא, אבל בקטפא דפירא מודו ליה. דתנן, אמר רבי יהושע, שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העליון, בשרף העיקרין מותר, בשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי".

5 כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֵילָן מְאֹכֵל¹⁰¹; אֶבֶל בְּאֵילָן סָרֶק, אִף הַיּוֹצֵא מִן הָעֵלִין וּמִן הָעֲקָרִים - כְּפָרִי שְׁלֵהֶן¹⁰², וְיֵשׁ לוֹ וְלְדַמְיּוֹ שְׁבִיעִית.

(101) שם: "ואיבעית אימא, כי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר באילן העושה פירות (שלדבריהם יש הבדל בין שרף היוצא מן העלים לבין שרף היוצא מן הפגים, כנ"ל, ולדעת רבי אליעזר בשניהם אסור), אבל באילן שאינו עושה פירות, מודו דקטפו זהו פרי, דתנן רבי שמעון אומר אין לקטף שביעית, וחכמים אומרים יש לקטף שביעית מפני שקטפו זהו פרי". (102) שהרי אין להם פרי אחר.

8 כא. הַכּוֹבֵשׁ¹⁰³ וְרֵד שְׁבִיעִית¹⁰⁴ בְּשִׁמְן שֶׁל שְׁשִׁית - לְקַט אֶת הַרְדֵּי¹⁰⁵, וְהַשְּׂמֹן¹⁰⁶ מִתָּר¹⁰⁷. כְּפִשׁוֹ¹⁰⁸ בְּשִׁמְן שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית¹⁰⁹ - חֵיב לְבַעַר הַשְּׂמֹן¹¹⁰; שְׁהָרִי הַרְדֵּי יָבֵשׁ הוּא¹¹¹, וְכִבֵּר נִתְחַיֵּב בְּפִעוּר¹¹².

(103) שם משנה ז, ותוספתא שם פ"ה הלכות יג"ד. (104) ירושלמי שביעית סוף פ"ז. (105) ויאכלנו בקדושת שביעית. (106) תוספתא שם. (107) "מפני שלא יכנס כח הורדין וטעמם בשמן, שהשמן הוא ישן והורד חדש, אלא אם ניחחו זמן רב" (פירוש המשנה). (108) את הורד של שביעית. (109) במוצאי שביעית, שאז הורד ישן, ונותן טעם בשמן. (110) כלומר: גם השמן, וכל-שכן הורד עצמו. וראה בתוספות אנשי-שם. (111) מחמת יושנו, ויש בכוחו לתת טעם בשמן החדש. (112) [המדובר כשנתערב לפני זמן הביעור (ראה בהלכה הסמוכה), ואף-על-פי-כן חייב לבער, ואין זה דומה למה שכתבנו למעלה (הלכה ו) בדיון שלשה כבשים, שטעם המעורב הוא כמבוער, לפי ששם לא נשאלה השאלה לפני זמן הביעור, שהרי כולם

1 וכדעת מהרש"ל (בבא מציעא ז. שאמירה לגוי בשביעית
2 אסורה מן התורה, ועובר הישראל ב'עשה' זו, של "שבת
3 שבתון יהיה לארץ". וזהו שכתב רבינו בפירוש המשנה
4 הנ"ל "אבל ראוי לקלקל להם", כלומר, אם בידו לקלקל,
5 חייב לקלקל משום 'עשה' של "ושבתה הארץ". אלא שמה
6 שכתב בהלכה הסמוכה (ממס' שביעית פ"ה מ"ו) שאסור
7 למכור לו המזרה, בזה אינו עובר על מצות-עשה של
8 "ושבתה הארץ". ואין כאן אלא לאו של "לפני עור לא תתן
9 מכשול". אולם בעבודה זרה טו, ב - נראה שבמכור פרה
10 חורשת לחשוד, אין משום שביתת הארץ, ואין איסור 'עשה'
11 אלא בשדהו, ולא בשדה של אחרים, וצ"ע.]

18) שם, מ"ז. והוא אומן העושה כלי חרס. (19) לישראל
החשוד על השביעית, כנ"ל. (20) שם: שכן דרכו להביא
מן ההפקר. כלומר: הרי מותר להביא כמות כזאת מן
ההפקר, כנ"ל שם סוף הכ"ה. (21) אפילו בארץ.
(22) 'ירושלמי' שם. מפני שאינם מצוים על שביתת הארץ.
(23) שהרי "כל היכא דאיכא למיתלי תלינן", כנ"ל.
(24) שאין שביעית נוהגת שם. (25) שהרי יש לתלות לקולא
שלא יביאם לארץ.

1. ומוכר²⁶ לְחֶשֶׁד פְּרָה חֹרֶשֶׁת בְּשִׁבְעִית, שְׁהָרִי
אֶפְשָׁר לְשַׁחֲטָהּ. ומוכר²⁷ לוֹ עֲדָהּ, שְׁהָרִי²⁸ אֶפְשָׁר
שְׁיֹבְרָהּ. אֲבָל²⁹ לֹא יִמְכֹּר לוֹ עֲדָה הָאֵלֶּן³⁰, אֶלָּא
אִם בֶּן פֶּסֶק עָמַד עַל מְנַת שְׁאִין לוֹ בְּאֵלֶּן.
ומְשָׁאֵלוֹ³¹ סֵאָה³² לְמִדָּ בָּהּ, אָף עַל פִּי שְׁהוּא יוֹדֵעַ
שֵׁישׁ לוֹ גֵּרָן³³, שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׁיִמְדֹד בָּהּ בְּתוֹךְ
בֵּיתוֹ³⁴. ופּוֹרֵט³⁵ לוֹ מְעוֹת, אָף עַל פִּי שְׁהוּא יוֹדֵעַ
שֵׁישׁ לוֹ פּוֹעֲלִים³⁶. וְכָל בְּפֹרוֹשׁ - אֶסְוִרִים³⁷.

(7) שם, מ"ו. (8) 'ירושלמי' שם (ראה להלן ה"ד).
(9) "הוא שיזרו בו את התבואה" (פירוש המשנה), ועבודה
בשביעית בדבר התלוש אסורה מדרבנן, כדלהלן ה"ט.
(10) שכיון שאפשר לתלות בהיתר, תולים אנו בהיתר
(עבודה זרה, שם). וטעמו של דבר, שלעולם אינו עובר על
"לפני עור לא תתן מכשול" אלא במכשול ודאי, ולא
במכשול ספק ('משנה ראשונה', וכן כתב הריטב"א בעבודה
זרה, שם). [וגם לפי מה שכתבנו למעלה, שחוזן מן הלאו
הזה, ישנה גם מצות-עשה של "ושבתה הארץ", יתכן שאינו
עובר על 'עשה' זו, אלא אם הוא עצמו עשה עבודה או
באופן שסיועו היה ודאי].

2. וְכִי מִשְׁאֵלֶת³⁸ אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ הַחֲשׂוּדָה עַל
הַשְּׁבִיעִית נִפְּהָ³⁹ וּכְבָרָהּ⁴⁰, רַחֲמִים וְתַנּוּרִים⁴¹; אֲבָל לֹא
תָבוֹר וְלֹא תִטְחֹן עִמָּהּ⁴².

(26) שם מ"ח, כבית הלל ולא כבית שמאי. (27) תוספתא
שם, פ"ד ה"ה, ובבבלי עבודה זרה שם, כבית הלל ולא כבית
שמאי. (28) עבודה זרה, שם. (29) תוספתא שם סוף פ"ג.
(30) שקרוב לודאי שיעשה באילן עבודות האסורות, וראה
ב'תוספתא כפשוטה' שם. (31) משנה, שם. (32) מדה.
(33) של פירות שביעית. ואסור למדוד פירות שביעית, כדי
שלא יהא כסוחר בהם, כנ"ל פ"ו ה"ג. (34) ולא למכירה,
ותולים להקל, כנ"ל. (35) "כגון שיקח ממנו דינר, ויתן לו
מעות" (פירוש המשנה). (36) העושים עבודה האסורה
בשביעית. ותולים להקל שאינו פורט עבור הפועלים, אלא
לצרכו. (37) "כגון שאמר לו, מכור לי זו הפרה, אחרוש
בה או אזרע בה זרע פלוני, ותן לי הסאה אמוד בה הזרע
אשר דשתי" (שם).

12. ב. וְאֵלֶּי⁷ פְּלִים שְׁאִין הָאֵמֶן רִשְׁאֵי לְמַכְרָן בְּשִׁבְעִית
לְמִי שְׁחֲשׂוּד⁸ עַל הַשְּׁבִיעִית: מַחֲרֶשֶׁה וְכָל פְּלִיָּה,
הָעַל וְהַמְזָה⁹ וְהַדְּקָר. זֶה הַפְּלָל: כֹּל שְׁמָלְאֲכָתוֹ
מִיַּחַד לְמַלְאָכָה שְׁאֲסוּרָה בְּשִׁבְעִית - אֶסוּר לְמַכְרוֹ
לְחֶשֶׁד; וְלְמַלְאָכָה שְׁאֶפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה אֶסוּרָה וְתַהֲיָה
מְתָת - מִתֵּר לְמַכְרוֹ¹⁰ לְחֶשֶׁד.

(7) שם, מ"ו. (8) "ראה להלן ה"ד).
(9) "הוא שיזרו בו את התבואה" (פירוש המשנה), ועבודה
בשביעית בדבר התלוש אסורה מדרבנן, כדלהלן ה"ט.
(10) שכיון שאפשר לתלות בהיתר, תולים אנו בהיתר
(עבודה זרה, שם). וטעמו של דבר, שלעולם אינו עובר על
"לפני עור לא תתן מכשול" אלא במכשול ודאי, ולא
במכשול ספק ('משנה ראשונה', וכן כתב הריטב"א בעבודה
זרה, שם). [וגם לפי מה שכתבנו למעלה, שחוזן מן הלאו
הזה, ישנה גם מצות-עשה של "ושבתה הארץ", יתכן שאינו
עובר על 'עשה' זו, אלא אם הוא עצמו עשה עבודה או
באופן שסיועו היה ודאי].

3. פִּיעֵד¹¹? מוֹכֵר הוּא לוֹ הַמְּגַל¹² וְהַעֲגָלָה וְכָל
פְּלִיָּה. שְׁאֵם יִקְצֹר בוֹ מְעֻט¹³ וְיָבִיא עַל הַעֲגָלָה
מְעֻט¹⁴ - הָרִי זֶה מְתָר; וְאִם יִקְצֹר כְּדָרְךָ הַקּוֹצְרִין¹⁵
אוֹ יָבִיא כָּל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ¹⁶ - אֶסוּר.

(11) שם. (12) שם: "מגל יד ומגל קציר". (13) כנ"ל פ"ד
סוף ה"א. (14) כנ"ל שם הכ"ד. (15) כגון שקצר כל
שדהו וכו' (למעלה שם). (16) שאפילו אם קצר מעט מעט,
כיון שהביא כולם בביתו בכת אחת, הרי זה אסור (למעלה
שם ושם). ולא הותר אלא לקצור מעט מעט ולהביאו לביתו
לאכילה מעט מעט (שם).

4. וּמִתֵּר לְמַכְרוֹ סֵתָם¹⁷ לְמִי שְׁאִינוֹ חֲשׂוּד אֶפְלוֹ דְּבָר
שְׁמָלְאֲכָתוֹ מִיַּחַד לְמַלְאָכָה הָאֶסוּרָה בְּשִׁבְעִית;
שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׁקַנְנָה בְּשִׁבְעִית לְעִשׂוֹת לוֹ מְלֵאכָה
לְאַחַר שְׁבִיעִית.

(17) ב'ירושלמי' (שם ה"ג): "אלו כלים שאין האומן רשאי
למוכרן בשביעית, לחשוד על השביעית, סתמן (= סתם בני
אדם שאינם ידועים לחשודים) מהו? (ו)ממה דתני (= לענין
חשוד, ראה למעלה ה"ב) לאיסור ולהיתר מותר, הדא אמרה
סתמן מותר".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכיוצא בו מותר בארץ ישראל (כלומר, מן התורה), עושין אותו בסוריא".

י. כְּשֵׁם שְׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחֻרָה בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית⁵⁸ או¹⁴ לְשִׁמְרָן⁵⁹, כִּן אָסוּר לְקַח⁶⁰ מֵעַם הָאָרֶץ⁶¹; לְפִי שְׁאִין¹⁵ מוֹסְרִין דְּמֵי שְׁבִיעִית לְעַם הָאָרֶץ⁶², וְאָפְלוּ כָּל¹⁶ שְׂהוּא⁶³, שְׁמָא לֹא יֵאָכֵל אוֹתָן⁶⁴ בְּקִדְשֵׁי שְׁבִיעִית⁶⁵.¹⁷

(58) כנ"ל פ"ו ה"א. (59) עד לאחר הביעור (רדב"ז), כנ"ל פ"ו ה"ג. (60) פירות שביעית, ובאופן שמחבר מותר ליקח, כגון שלוקח מעט כנ"ל פ"ו שם. ורוצה לומר, שקניית פירות שביעית מעם הארץ גורמת למוכר לעבור על איסור סחורה ועל איסור שמירת פירות שביעית לאחר הביעור. (61) ברייתא סוכה לט, א. (62) שעל-ידי שקונה ממנו פירות שביעית, נתפשים הדמים בקדושת שביעית, כנ"ל פ"ו ה"ו. (63) שם לט, ב: "הלוקח מן המשומר אפילו בכחצי איסור - אסור". וראה להלן ה"ב. (64) את הדמים. (65) אלא יעשה בהם סחורה וישמרם לאחר הביעור, כנ"ל, ונמצא הלוקח עובר על "לפני עור לא תתן מכשול". ואף-על-פי שבמקום שאין האיסור ודאי, תולין לקולא, כנ"ל בסוף ה"ב - כאן קרוב הדבר להיות ודאי.

יא. הַלּוֹקֵחַ⁶⁶ לּוֹלֵב⁶⁷ מֵעַם הָאָרֶץ⁶⁸ בְּשְׁבִיעִית - נוֹתֵן¹⁸ לִי⁶⁹ אֶתְרוּגָו⁷⁰ מִתְּנֵהָ⁷¹. וְאִם לֹא יִתֵּן לִי⁷² - מִבְּלִיעַ¹⁹ לִי⁷³ דְּמֵי אֶתְרוּגָו בְּדְמֵי לּוֹלֵב⁷⁴.²⁰

(66) משנה, סוכה שם. (67) כלומר, כל ארבעת המינים (רש"י). (68) שם: מחבירו. אולם רש"י גורס: מעם הארץ. וכנראה שזו היתה גם גירסת רבינו. וראה ב'תוספות' שם ד"ה הלוקח. (69) עם-הארץ לישראל. (70) שנלקט בשביעית, שהוא פרי וחלה עליו קדושת שביעית. שהרי הולכים בו אחר לקיטה להחמיר (למעלה פ"ד ה"ב). אבל יתר המינים הם כעצים, ואינם קדושים בקדושת שביעית. ועוד שהולכים בהם אחר חנטה של ערב שביעית (סוכה לט: מ.). (71) שאם לא כן, הרי הוא מוסר דמי שביעית לעם-הארץ. (72) סוכה, שם. (73) כלומר, קבע לו דמים לכל ארבעת המינים. (74) כלומר, משלם לו יותר עבור שלשת המינים, ונמצא דמי האתרוג נבלעים בשאר המינים.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷⁵ בְּזִמְנָן⁷⁶ שְׁהִיָּה מוֹכֵר²¹ פִּירוֹת שְׁפִמוֹתָן בְּשִׁמּוֹר, כְּגוֹן תְּאֲנִים וְרִמּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; אֲבָל הִיָּה מוֹכֵר פִּירוֹת שְׁחֻזְקָתָן מִן הַהֶפְקֵר, כְּגוֹן הַפִּיגִם⁷⁷ וְהַיִּרְבּוּזִין וְהַשּׁוֹטִים⁷⁸ וְהַחֲלָלָגוֹת וְהַפְּסֵקֵר שֶׁל הָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְקַח מִמֶּנּוּ מְעַט⁷⁹, כְּדְמֵי שֶׁלֹּשׁ סְעֻדוֹת⁸⁰ בְּלֵבֵד, מִשּׁוּם כְּדֵי חֲזִיו שֶׁל מוֹכֵר.²²

(75) שאסור ליקח פירות שביעית מעם הארץ, אפילו כל שהוא, כנ"ל. (76) בשביעית פ"ט מ"א: "ונלקחים מכל אדם (אפילו מעם-הארץ), שאין כיוצא בהם נשמר". משמע שכשיש כיוצא בהם נשמר, אסור לקנות אותם מעם-הארץ. ולפי זה, מה שאמרו בסוכה שם: "במה דברים אמורים (שמותר ליקח מעם-הארץ בדמי שלש סעודות) בלוקח מן

1 ולא בפירות של היתר (ראה ב'תוספות' גיטין סא. ד"ה משאלת). ועוד שלא התיירו אלא בחשש של "לפני עור", אבל לעשות עצמה מעשה שתבור ותטחון עמה - לא התיירו.

ח. מִחֻזְקִין⁴³ יְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּשְׁבִיעִית בְּדָבָרִים בְּלֵבֵד⁴⁴, כְּגוֹן שְׂרָאָהוּ חוֹרֵשׁ אוֹ זוֹרֵעַ - אוֹמְרֵ לֹ 'תִּתְחַזֵּק'⁴⁵ אוֹ 'תִּצְלִיח'⁴⁶ וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, מִפְּנֵי שְׂאִינִים מְצוּיִן עַל שְׁבִיתַת הָאָרֶץ⁴⁷; אֲבָל לֹא יִסְעָדוּן בְּיָדָם⁴⁸. וּמִתֵּר לְרְדוֹת עִמָּהֶן הַפְּנִיָּה⁴⁹. וְחוֹכְרִין⁵⁰ מִהֶן יִרְיִין⁵¹, לְפִי שְׂאִינָן בְּנֵי חַיִּיב כְּדֵי לְקַנֵּס אוֹתָן⁵².

(43) משנה, שם. (44) גיטין סב, א. (45) שם, כרב יהודה. (46) שם, כרב ששת. (47) ואפילו אם ימחה בידו, לא ישמע לו, ואם כן, אם מברכו, אינו מסייע בידו. וראה למעלה ה"א. (48) שם, שהרי הישראל מצווה על שביתת הארץ, ואין קנין ביד גוי להפקיע הארץ מקדושתה (פ"א מהל' תרומות ה"י). (49) 'ירושלמי' שם פ"ד סוף ה"ג: "הורה רבי אימי לרדות עמו", ופירשה רבינו: לרדות עמו הדבש מן הכוורת. וראה ב'פני משה' ו'בפאת השולחן' (סי' כח אות כד) שכתבו שדברי ה'ירושלמי' שנתרכבו לכאן מהסוגיא בעבודה זרה שם (פ"ד סוף ה"י). ומדובר ברדיית הפת ולא ברדיית דבש. והנה בספרים אחרים בדברי רבינו: "לדרון עמו הפירות" (כת"י מהר"י קורקוס). ובדפוס רומי: "לרדות עמהן הפירות". וכן הוא בר"י קורקוס בשם ספר אחר, ואינו מבורר. ולפי הנוסחא שלנו צריך לומר שבא להוציא מדעת רבי אליעזר שאמר כוורת הרי היא כקרקע לענין שבת (שביעית פ"י מ"ז), ואפשר שהוא-הדין לענין שביעית. וכן יש לפרש בתוספתא סוף מס' עוקצין "חלות דבש כו' על מה נחלקו על השבת ועל השביעית, שרבי אליעזר אומר הרי היא כקרקע, וחכמים אומרים הרי היא ככלי" (אף-על-פי שיש לפרשה לענין פרוזבול, ראה בשביעית פ"י מ"ז - ר"י קורקוס). [וכיון שגם לרבנן דינה כמחוברת לקרקע מדרבנן (פכ"א מהל' שבת ה"ו), אסרוה בישראל, אבל בגוי התיירו, לפי שבדרבנן אמרו: יש קנין לגוי להפקיע, ראה בפ"א מהל' תרומות ה"י לענין סוריא, שאינה אלא מדרבנן, והוא-הדין לאופן אחר שאינו אלא מדרבנן, וכדעת 'ספר התרומה' בהלכות ארץ ישראל, ועי' רדב"ז]. (50) שם פ"ד מ"ג. (51) קרקע שחרשה בשביעית. (52) אבל מישראל אין חוכרין, משום שקנסו אותם על שחרשו את השדה בשביעית, ראה למעלה פ"א ה"ג.

ט. מִתֵּר⁵³ לַעֲשׂוֹת בְּסוּרְיָא⁵⁴ בְּתַלְוּשׁ⁵⁵, אֲבָל לֹא בְּמַחְבְּרָא⁵⁶. פִּיעֵד? דְּשִׁין וְזוּרִין וְדוּרְכִין וְיַמְעַמְרִין, אֲבָל לֹא קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין. וְכֵן⁵⁷ כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלּוּ.¹⁰

(53) שם פ"ו מ"ב. (54) שיצאה מכלל חוצה לארץ, ולכלל ארץ ישראל לא הגיעה (הל' תרומות שם ה"ג). וראה למעלה פ"ד הכ"ז. (55) שכל איסורו אינו אלא מדרבנן, ולפיכך הקילו בסוריא (משנה ראשונה). (56) 'ירושלמי' שם: שלא יהו הולכים (מארץ ישראל) ומשתקעים שם (בסוריא). (57) במשנה, שם: "כלל אמר רבי עקיבא, כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעשרות שם: "ופשתן לאו קסמין הוא (כלומר, ואם כן הרי הם כעצים בעלמא, ומדוע חלה עליהם קדושת שביעית), אמר רבי חנינא, מפני זרעה (כלומר, הזרע שבקסמין)". וזהו שכתב רבינו: דבר שיש עליו זיקת שביעית. (94 משנה, בכורות שם: טווי ובגדים. ובגמרא: "השתא טווי ובנינן, אריג מיבעיא, מאי אריג, תיכ"י. ופירוש: שזור, וראה בפירוש המשנה. וטעמו של דבר שמשטווה או שזר את הפשתן, שוב אין בו זרע כלל.

טו. הַחֲשׂוֹד⁹⁵ עַל הַשְּׂבִיעִית - אֵינּוּ חֲשׂוֹד עַל
הַמַּעֲשָׂרוֹת⁹⁶, וְהַחֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת - אֵינּוּ חֲשׂוֹד
עַל הַשְּׂבִיעִית. שְׂאֵף עַל פִּי שְׂזֵה וְזֶה מִן הַתּוֹרָה⁹⁷ -
מַעֲשָׂר⁹⁸ טְעוֹן הַבָּאֵת מְקוֹם⁹⁹, מֵה שְׂאִין בֶּן
בְּשִׁבְעִית¹⁰⁰, וְשְׂבִיעִית אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן¹⁰¹, מֵה שְׂאִין
בֶּן מַעֲשָׂר¹⁰².

(95 משנה, שם ל, א. 96) כלומר, על מעשר שני, כדלהלן. והחשוד על המעשרות, אין לוקחין ממנו דבר שיש בו זיקת מעשר, כנ"ל בהל' מעשר שם. אבל עם-הארץ סתם, לוקח ומתקן הפירות דמאי. (97 בזמן הבית הראשון, והחשוד לדבר, חשוד אף לדבר אחר השוה לו (פירוש המשנה, שם). אבל בזמן הזה אינם אלא מדרבנן, כנ"ל פ"א מהל' תרומות הכ"י. ולענין שביעית בזמן הזה, ראה פ"ד הכ"ה, ובהערה קעד. (98 שני. והכל מפורש בגמרא שם. (99 כלומר, לירושלים, ראה פ"ב מהל' מעשר שני ה"א. ולכן חמור הוא עליו, ונזהר בו ביותר, ולפיכך "החשוד על השביעית, אינו חשוד על המעשרות". (100 שאינה צריכה הבאת מקום, והיא נאכלת בכל מקום. (101 כנ"ל פ"ו ה"ו. ולכן היא חמורה עליו, ולפיכך החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית. (102 ראה פ"ד מהל' מעשר שני ה"א.

טז. הַחֲשׂוֹד¹⁰³ עַל הַטְּהָרוֹת¹⁰⁴ - אֵינּוּ חֲשׂוֹד לֹא עַל
הַמַּעֲשָׂר וְלֹא עַל הַשְּׂבִיעִית¹⁰⁵. שְׂהֶאֱכַל הַטְּמֵא הִזָּה
שְׂמַכְרוּ בְּחֻזְקַת טְהוֹר - אֵינּוּ מְטַמֵּא אַחֲרֵים אֶלָּא
מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְהַחֲשׂוֹד לְדְבָרֵי סוּפְרִים¹⁰⁶ - אֵינּוּ
חֲשׂוֹד לְדְבָרֵי תוֹרָה¹⁰⁷.

(103 משנה, שם. 104) מדובר בטהרות שהן מדרבנן, כגון טומאת אוכלים וטומאת ידים (פירוש המשנה, שם), וראה להלן. (105 בזמן שהם מן התורה, כנ"ל. (106 ראה פ"ח מהל' אבות הטומאות ה"י. (107 גמרא, שם.

יז. כֹּל הַחֲשׂוֹד¹⁰⁸ עַל דְּבָר, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ נֶאֱמָן
עַל שֵׁל עֲצָמוֹ - נֶאֱמָן הוּא עַל שֵׁל אַחֲרֵים. חֻזְקָה¹⁰⁹
אֵין אָדָם חוֹטֵא לְאַחֲרֵים. לְפִיכָךְ, הַחֲשׂוֹד עַל הַדְּבָר
- דְּנִוְיָדוֹ¹¹⁰ וּמְעִידוֹ.

(108 משנה, שם לה, א. כרבי שמעון בן גמליאל ולא כרבי מאיר (והראב"ד חולק, ופסק כרבי מאיר, שאינו נאמן גם על של אחרים). (109 בבא-מציעא ה, ב. ובעוד מקומות. (110 דן אדם אחר החשוד באותו דבר, שהוא עצמו חשוד עליו. וראה פ"ב מהל' מעשר ה"ז.

יח. הַפְּהֻגִים¹¹¹ חֲשׂוֹדִין עַל הַשְּׂבִיעִית¹¹². לְפִי¹¹³

1 המופקר, אבל בלוקח מן המשומר אפילו בכחצי איסר -
2 אסור, פירוש, שהוא לוקח ממינים שישנם כיוצא בהם מן המשומר. (77 שביעית, שם. והוא: "רודא" (פירוש המשנה). (78 בהגהה על הגליון, העירו שצריך להיות: והירבוזין השוטים, וכן הוא בדפוס רומי, והוא מין אחד. וכן בדברי רבינו למעלה פ"ד ה"ג, עיי"ש. (79 פירות. (80 סוכה, שם. שכשהוא מוכר פירות שחזקתן מן ההפקר, ואין כאן אלא חשש אחד שמא לא יאכל אותן בקדושת שביעית - התיירו לקנות ממנו כדי חייו, אבל כשיש כיוצא בהם מן המשומר, שיש לחשוש גם שמא הוא שומר פירות שביעית - החמירו ואסרו לקנות ממנו אפילו כל שהוא, כנ"ל.

3 יג. וְכֹל דְּבָר⁸¹ שְׂאִינוּ חֵיב בְּמַעֲשָׂרוֹת, כְּגוֹן שׁוֹם בַּעַל
4 בְּכִי⁸² וּבְצֵל שֶׁל רֶכְפָּה⁸³ וּגְרִיסִין הַקְּלָקִיּוֹת וְעֲדָשִׁים
5 הַמַּצְרִיּוֹת⁸⁴, וְכֵן זְרַעוֹנֵי גִזְה שְׂאִינוֹן נֶאֱכָלוֹת⁸⁵, כְּגוֹן
6 זֵרַע לֶפֶת וְצִנּוֹן⁸⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֲרִי אֱלוֹ נִלְקַחִין
7 מִכָּל אָדָם⁸⁷ בְּשִׁבְעִית.

(81 מעשרות פ"ה מ"ח. כחכמים ולא כרבי מאיר ורבי יוסי. (82 "הם השומין החריפים מאד ואינם ראויים לאכילה, והאוכלן עיניו יורדין דמעות, ולכן נקרא בעל בכי" (פירוש המשנה). (83 "הוא בצל וכו', כשיקרב אל עין האדם מדמע דמעות הרבה וכו', ואולי הם מיוחסים למקום מן המקומות" (שם). (84 וכולם חזקתם מן ההפקר משום שאינם ראויים לאכילה, כנ"ל, וההפקר פטור מן המעשרות. וראה פ"ב מהל' תרומות הי"ב. (85 צ"ל: נאכלים. (86 ואע"פ שאינם נאכלים, מכיון שראויים לזריעה, אינם כעצים שלא חלה עליהם קדושת שביעית, כנ"ל פ"ה הי"א. (87 אף מעם-הארץ. ונראה שכוונת רבינו שמותר לו לקחת מעם-הארץ כדמי שלוש סעודות בלבד, כנ"ל, שהרי גם הפיגם והירבוזין השוטים, פטורים מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית, כמו שום בעל בכי וכו', ואף-על-פי-כן ביארו בבבלי סוכה הנ"ל, שלא התיירו אלא בדמי שלוש סעודות, אם כן הוא-הדין לשום בעל בכי וכו' (פאת השולחן), אבל יש להבין למה לא עירב רבינו שתי ההלכות כאחת, וראה ברדב"ז וב'משנה ראשונה' שם.

8 יד. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸⁸ בְּעַם הָאָרֶץ⁸⁹ סְתָם; אֶבֶל
9 מִי שֶׁהוּא חֲשׂוֹד לְעֵשׂוֹת סְחוּרָה⁹⁰ בְּפָרוֹת שְׂבִיעִית או
10 לְשִׁמּוֹר פְּרוּתֵיו וְלְמַכּוֹר מֵהֶן - אֵין לּוֹקַחִין מִמֶּנּוּ דְּבָר
11 שִׁישׁ עֲלָיו זִקַּת שְׂבִיעִית⁹¹ כֹּלָּל. וְאֵין לּוֹקַחִין⁹² מִמֶּנּוּ
12 פְּשִׁטָּן, אֶפְלוֹ סְרוּק⁹³; אֶבֶל לּוֹקַחִין מִמֶּנּוּ טוּוֹי
13 וְשִׁזּוּר⁹⁴.

(88 שהתיירו לקנות פירות שביעית כדמי שלוש סעודות, כנ"ל. (89 'ירושלמי' מעשרות סוף פ"ה: "הדא דתימר, כשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד, הא דבר בריא שהוא חשוד, אסור". וראה משנה בכורות כט, ב. (90 ראה בתחילת ה"י, ובהערות שם. (91 אבל דבר שאין עליו זיקת שביעית, קונים ממנו, כרבי שמעון בכורות שם (לענין תרומה ומעשרות) ולא כרבי יהודה, וראה בפ"ב מהל' מעשר הט"ז. (92 בכורות, שם. (93 ב'ירושלמי'

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לא לקנות, לפי שאין מוסרין דמי שביעית לעם-הארץ. (134) קודם זמן הביעור (רש"י). (135) של שמינית, אבל לא של שביעית, שמה לא יאכלו אותם בקדושה, כנ"ל שם. וראה ב'תוספות' שם ד"ה יזיף, וד"ה יאות. (136) שכיון שהפירות שלוח מהעניים, אינם בעין בשעה שהוא מחזיר להם – אין קדושת שביעית חלה על אלו שהוא מחזיר.

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ו

פרק תשיעי

1 יבאר שמצות-עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשנה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודהו בשווי. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או המוכרו. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה שלא ביכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו.

- 17 א. מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית,
- 18 שגאמר: שמוט כל בעל משה ידו. והתובע חוב
- 19 שעברה עליו שביעית³ - עבר על לא תעשה,
- 20 שגאמר: לא יגש את רעהו ואת אחיו.

2 להניח מלגבות. (3) שהרי אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה.

- 21 ב. אין שמיטת כספים⁴ נוהגת מן התורה אלא בזמן
- 22 שהיובל נוהג, שיש שם שמיטת קרקע⁵, שהרי ישוב
- 23 הקרקע לבעליו בלא פסוף. ודבר זה⁷ קבלה הוא.
- 24 אמרו חכמים: בזמן שאמה משמיט קרקע - אתה
- 25 משמיט כספים בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה
- 26 לארץ; ובזמן שאין שם שמיטת קרקע - אין אתה
- 27 משמיט כספים⁸ בשביעית אפלו בארץ.

4 כלומר, השמטת החובות. אבל שביתת הארץ אינה תלויה ביובל, והיא נוהגת מן התורה אף בזמן שאין היובל נוהג. (5) כלומר, עזיבת הקרקע והחזרתה למוכר. (6) ואם כן גם בשמיטת קרקע יש שמיטת כספים ולפיכך הושוו שתיהן. אבל שביתת הארץ לא הושוותה להן. (7) ששמיטת כספים אף על פי שהיא חובת הגוף, תלויה היא ביובל שהיא מצוה התלויה בארץ. (8) כלומר, השבת הקרקע לבעליה, והיינו ביובל.

- 28 ג. ומדברי סופרים⁹, שתהא שמיטת כספים נוהגת
- 29 בזמן הזה בכל מקום¹⁰ ואף על פי שאין היובל
- 30 נוהג¹¹, כדי שלא תשתפח תורת שמיטת הכספים
- 31 מישראל.

9 בגיטין שם: "ותקינו רבנן דתשמיט, זכר לשביעית".
10 אף בחוץ לארץ, כשם שהייתה נוהגת מן התורה. ושם אמרו, שבבית דינם של רב רב אמי ורב אסי סידרו את הפרובול, וכן אמר שמואל: אי איישר חילי אבטליניה,

1 שהם אומרים: הואיל והתרומות¹¹⁴ מתרות לנו אף
2 על פי שהן אסודין על הזרים במיתה¹¹⁵, קל והמר
3 פרות שביעית. לפיכך, סאה¹¹⁶ תרומה שגפלה
4 למאה סאה של פרות שביעית - תעלה¹¹⁷; נפלה
5 לפחות ממאה¹¹⁸ - ירקבו הכל ולא ימכרו לפהגים¹¹⁹
6 בכל מדמע, לפי שהם חשודין על השביעית¹²⁰.

(111) סנהדרין כו, א. (112) לאכול ולמכור פירות שביעית אחר זמן הביעור. (113) טעם זה כתב רבינו מדעתו. וראה ברש"י וב'מאירי' שם. (114) תרומה גדולה, תרומת מעשר, וחלה שאף היא נקראת תרומה (פ"ו מהל' תרומות ה"ו, ופ"א מהל' מעשר ה"ה, ופ"ה מהל' ביכורים ה"ג). (115) כנ"ל שם. (116) תוספתא תרומות פ"ו ה"ג (הובאה שם). (117) ותינתן לכהן, כנ"ל פ"ג מהל' תרומות ה"א, ואינו חושש שמה יאכלוה הכהנים אחר זמן הביעור, כנ"ל, שמכיון שהוא צריך להעלותה כדי להתיר השיריים – הרי היא ממון כהנים, ואי אפשר לעכבה מחמת חשש זה, כשם שאין מעכבים חלה של שביעית ('תוספתא כפשוטה' שם). (118) שהכל אסור לזרים. (119) בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה, כנ"ל שם ה"ב. (120) כנ"ל.

- 7 יט. הצבעונין¹²¹ והפטמיין¹²² לוקחין מרסן¹²³ מפל
- 8 מקום¹²⁴, ואינן חוששין שמא מספיחי שביעית
- 9 הוא¹²⁵.

(121) תוספתא שביעית פ"ה ה"ח. (122) מפטמי בהמות ועופות. (123) סיבים גסים, העומדים לבהמה ולעופות וגם לצבע, ראה תוספתא שבת פ"ט ה"ט ('תוספתא כפשוטה' שם). (124) ב'ירושלמי' שם פ"ט ה"ה: "סבר רבי ירמיה מימר אפילו מן החשוד. אמר ליה רבי יוסי, לא אמרו אלא בשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד, הא דבר ברי שהוא חשוד, אסור". (125) וטעמו של דבר, שכיון שספיחי שביעית אסורים רק מדרבנן, כנ"ל פ"ד ה"ב, לכן כשהדבר ספק הולכים לקולא, אבל בחשוד – הדבר ברי וקרוב לודאי.

- 10 כ. גבאי¹²⁶ קפה בשביעית לא יהיו מדקדקין
- 11 בחצרות של אוכלי שביעית¹²⁷. ואם נתנו להן פת -
- 12 מתרת, ואין חוששין לה שמא מספיחי שביעית
- 13 היא¹²⁸; שלא¹²⁹ נחשדו ישראל להיות נוטנין¹³⁰ אלא
- 14 או מעות שביעית או ביצים הנלקחות בדמי
- 15 שביעית¹³¹. ומתרת¹³² ללוות¹³³ מן העניים פרות
- 16 שביעית¹³⁴, ומחזירין להן פרות¹³⁵ בשנה שמינית¹³⁶.

(126) תוספתא דמאי פ"ג ה"ז, כחכמים ולא כרבי מאיר. וכן הוא ב'ירושלמי' שם פ"ג ה"א. (127) כלומר, לא ימנעו מלקבל מאכלים עבור העניים מאוכלי ספיחי שביעית. (128) צ"ל: היא. (129) 'ירושלמי' שם. (130) פירות שביעית בתור צדקה. וב'ירושלמי' פאה (ח, ב): "שאינ אדם עושה דבר במצוה – כן כביל", ונמחק בטעות] ערוה". וראה ב'תוספתא כפשוטה'. (131) שעמיהארץ סבורים שאין שביעית תופסת את דמיה, וכל-שכן שאינה תופסת את דמי דמיה (רדב"ז). (132) עבודה זרה סב, ב. (133) אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 משמע שהייתה שמיטת כספים נוהגת גם בבבל מדרבנן. 11) אפילו מדרבנן אינו נוהג, שלא תיקנו חכמים שתי שנות שביטה, תכופות, שהוא דבר שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו.
- 2 ד. אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה¹².
- 3 שְׁנֵי אָמָר: מִקֵּץ שָׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה וְזֶה דָּבָר
- 4 הַשְּׁמִטָּה, וְשָׁם¹³ הוּא אֹמֵר: מִקֵּץ שָׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד
- 5 שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה פָּחַג הַסִּפּוּת; מָה שָׁם - אַחֲרַי שָׁבַע¹⁴,
- 6 אָף הַשְּׁמִטָּת כְּסָפִים - אַחֲרַי שָׁבַע. לְפִיכָף¹⁵, הַלֵּוָּה
- 7 אֶת חֲבֵרוֹ בְּשִׁבְעֵי עֲצָמָה - גּוֹבֵה חוּבוֹ כֹּל הַשְּׁנָה,
- 8 וּכְשֶׁתִּשְׁקַע חֲמָה¹⁶ בְּלֵילֵי רֵאשִׁית הַשְּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי
- 9 שְׁבִיעֵי - אֶבֶד הַחֹב¹⁷.
- 10 ה. שָׁחַט אֶת הַפָּרָה וְחִלְקָהּ עַל דַּעַת שְׁהִיּוֹם רֵאשִׁית
- 11 הַשְּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעֵי¹⁸, וְנִתְעַבֵּר אֱלוֹל¹⁹ וְנִמְצָא
- 12 אוֹתוֹ הַיּוֹם סוּף שְׁבִיעֵי - אֶבְדוֹ הַדָּמִים, שְׁהָרֵי
- 13 עֲבָרָה שְׁבִיעֵי עַל הַחֹב²⁰.
- 14) וכבר עברה שביעית, ושוב אין החובות נשמטים. 19) שנעשה החודש בן שלושים יום, וקדשו ראש השנה למחר ביום שלושים ואחד. 20) ואין זה דומה להקפת חנות שאינה נשמטת, כיוון ששם אין בעל החנות תובעו
- כלל, אלא שלאחר זמן מרובה שהיה לוקח מחנותו מעט מעט, הוא משלם הכל כאחד. אבל כאן, שאם היה יודע שאין היום ראש השנה, היה נוטל דמי הבשר מיד, ולכן הרי זה כזקפו במלווה, ששביעית משמטתו.
- 14 ו. שְׁבִיעֵי מְשַׁמְטָת אֶת הַמְּלוּוָה. וְאֶפְלוּ מְלוּוָה
- 15 שְׁבִיעֵי שֶׁבוּ אֶת הַחֲרִיטִים וְנִכְסֵים - הָרֵי זֶה מְשַׁמְטִי²¹.
- 16 וְאִם סִיָּם לֹא²² שָׂדֵה בְּהִלְוָתוֹ - אֵינּוּ מְשַׁמְטִי²³.
- 17 וְהַשְּׁבִיעֵי מְשַׁמְטָת אֶת הַשְּׁבוּעָה²⁴; שְׁנֵי אָמָר: לֹא
- 18 יִגָּשׁ - מִכָּל מְקוֹם, לֹא לְשֵׁלֶם²⁵ וְלֹא לְהַשְׁבִּיעַ²⁶.
- 21) ואין אנו אומרים ש"שטר העומד לגבות כגובי דמי". 22) הלווה למלווה. 23) שכיוון שיחדה לו והראה לו את השדה במיצריה סביב, הרי היא כגבויה כבר. 24) כגון התובע מחברו מאה זוז והלה מודה בחמישים וכופר בחמישים, שחייב שבועה כדן מודה במקצת - אם עבר על זה סוף שנת השמיטה, פטור הוא מלשלם ומלהישבע. 25) ודבר שאין השביעית משמטת את הממון - אינה משמטת גם את השבועה. 26) ושם מט. למדו זאת מן הפסוק: "וזה דבר השמיטה", ואפילו דיבור (היינו, שבועה) משמטת.
- 19 ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁבְעֵי הַדִּינִין²⁷ וְכֹל
- 20 פִּיּוּצָא בְּהַ מְדַבְּרִים שְׁאֵם יוֹדֵה בְּהֵן²⁸ שְׁבִיעֵי
- 21 מְשַׁמְטֵת²⁹; אֲבָל שְׁבוּעַת הַשׁוֹמְרִין וְהַשְּׁתַּפְּיִין³⁰
- 22 וְכִיּוּצָא בְּהֵן מְשַׁבְּעוֹת שְׁאֵם יוֹדֵה³¹ יְשֵׁלֶם³² - הָרֵי
- 23 זֶה יִשְׁבַּע אַחֲרַי הַשְּׁמִטָּה³³.
- 27) שהיא שבועת מודה במקצת. 28) כלומר, בכל ההלוואה שהמלווה תובעו. 29) ולכן אם לא הודה ונתחייב שבועה נשמטת השבועה. 30) שהם נעשים שומרי שכר זה לזה, שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר. וזהו שכרו, שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו. 31) לפני סוף שביעית. 32) לאחר ראש השנה של שמינית, "לפי שהם פקדון ולא מלווה". 33) כלומר, אפילו אחר השמיטה, שכבר עבר על זה זמן שמיטת כספים.
- 24 ח. הַלֵּוָּה³⁴ וְתִבְעוּ וְכַפֵּר בּוֹ, וְהִגִּיעַ הַשְּׁמִטָּה וְהוּא
- 25 בְּכַפִּירָתוֹ³⁵, וְהוֹדָה אַחֲרַי שְׁעֲבָרָה שְׁבִיעֵי אוֹ שְׁבָאוּ
- 26 עָלָיו עֲדִים אַחֲרַי הַשְּׁבִיעֵי³⁶ - אֵין הַשְּׁבִיעֵי
- 27 מְשַׁמְטָת³⁷.
- 34) ירושלמי שביעית פרק י סוף הלכה א: "פשיטא דא מילתא, מלווה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת". 35) שאז אין המלווה יכול לתובעו ממון ולנגשו על כך, לפי שכופר הכל פטור מלשלם, ואין לו עליו אלא שבועת היסת בלבד. 36) אבל אם הודה לפני שעברה שנת השביעית, הרי היא משמטת. 37) כיוון ששביעית אינה משמטת אלא דבר שיש בו תביעה ונגישה, שנאמר "וזה דבר השמיטה וגוי לא יגוש את רעהו".
- 28 ט. הַמְּלוּוָה אֶת חֲבֵרוֹ וְקָבַע לוֹ זְמַן לְעֶשֶׂר שָׁנִים -
- 29 אֵינּוּ³⁸ מְשַׁמְטִי; אָף עַל פִּי שְׁהוּא בָּא לִידֵי לֹא יִגָּשׁ³⁹,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל פט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 הרי הוא עֲתָהּ⁴⁰ אֵינוֹ יָכוֹל לִגְשׁוֹ. הַתְּנָה עִמּוֹ⁴¹ שְׁלֵא
2 יִתְבַּעְנוּ - שְׂבִיעִית מְשֻׁמְטָת⁴².

16 נְשֻׁמְטָת⁵¹. וְאִם פְּגַמְתָּהּ⁵² אוֹ זָקַפְתָּהּ עָלָיו בְּמַלְוָה -
17 נְשֻׁמְטָת.

51 שאינה מלווה אלא כהקפת חנות ושכר שכיר. ודין תוספת הכתובה כעיקר הכתובה. (52 כלומר, נתקבלה חלק מן הכתובה, שעל ידי זה הפכה הכתובה למלווה.

38) והרי בתוך עשר שנים ישנה שנת השמיטה. (39) לאחר עשר שנים. (40) לפני הזמן. (41) הלווה עם המלווה. (42) כי כוונת התורה ב"לא יגוש" הייתה, שלא יהא למלווה על הלווה מאומה, וכאן אף על פי שאינו יכול לתבעו, הרי הלווה חייב להחזיר ההלוואה בכל רגע ורגע, והרי הוא נכתב מעצמו.

18 יד. הַמְלֹוָה עַל הַמְשָׁכּוֹן⁵³ - אֵינוֹ מְשֻׁמֵּט⁵⁴. וְהוּא
19 שִׁוְיָהּ הַחֹב פְּנֵגֵד הַמְשָׁכּוֹן; וְאִם הָיָה יָתֵר -
20 מְשֻׁמֵּט הַיָּתֵר.

3 י. הַמְלֹוָה אֶת חֲבֵרוֹ וְהַתְּנָה עִמּוֹ שְׁלֵא תִשְׁמָטּוּ
4 שְׂבִיעִית - הַרְיֵי זֶה נְשֻׁמֵּט; וְשֵׁאִינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל דִּין
5 הַשְׂבִיעִית⁴³. הַתְּנָה עִמּוֹ שְׁלֵא לְשִׁמֵּט הוּא חֹב זֶה⁴⁴
6 וְאִפְלוּ בַשְׂבִיעִית - תִּנְאוּ קָנָם; שְׁפָל תִּנְאוֹ שְׁבַמְמוֹן
7 - קָנָם, וְנִמְצָא זֶה חֵיב עֲצָמוֹ בְּמָמוֹן שְׁלֵא חִיבְתּוֹ
8 תּוֹרָה, שֶׁהוּא חֵיב⁴⁵.

53) של מטלטלין. (54) שהרי הלכה "בעל חוב קונה משכונן (של מטלטלין). לפיכך, כשילוה אותו על המשכונן, יהיה כאילו הקנהו המשכונן בממון ההוא שהלווהו, לזמן ידוע, ואינו נשמט".

43) שהרי לא התנה עם הלווה שישלם לו, אלא התנה שהשמיטה לא תשמט, וזה לא ייתכן. (44) כלומר, שלא יפטור עצמו מן החוב, כשתשמטנו שביעית, אלא ישלם לו מבלי להתחשב עם ההשמטה. (45) כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה טו. וצריך לומר, שהלווה חייב עצמו בפני עדים או ביתר האופנים שנוכרים שם. וייתכן, שכיוון שהתנה עמו בשעת כתיבת השטר, הרי זה כאילו כתב לו בשטר, שהדבר מועיל.

21 טו. הַמּוֹסֵר שְׁטְרוֹתָיו לְבֵית דִּין וְאָמַר לָהֶם: אַתֶּם
22 גְּבוּ לִי חֹבֵי זֶה - אֵינוֹ נְשֻׁמֵּט; וְשֵׁאֲמַר: וְאֲשֶׁר יִהְיֶה
23 לָךְ אֶת אַחֶיךָ, וְזֶה בֵּית דִּין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ. וְכֵן בֵּית
24 דִּין⁵⁵ שֶׁחֲתָכוּ אֶת הַדִּין וְכִתְבוּ⁵⁶: אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה
25 חֵיב⁵⁷ לְתֵן לְזֶה פָּךְ וְכָף - אֵינוֹ נְשֻׁמֵּט; שֶׁזֶּה פְּגַבּוּי
26 הוּא, וְכֵאלוֹ בָּא לִידוֹ, וְאֵינוֹ בְּמַלְוָה.

55) שביעית שם: "וכל מעשה בית דין אין משמטין". (56) ירושלמי שם: וכל מעשה בית דין, אלו גזרי דינים. ודווקא כשגמרו את הדין, אבל אם עוד לא גמרו, אף על פי שהודה בפני בית דין או הביאו עדים בפניהם, שדין הוא שבית דין כותבים - כל זמן שלא כתבו אינו כגבוי. (57) שזהו נוסח של גמר דין.

9 י.א. הַקֶּפֶת⁴⁶ הַחֲנוּת - אֵינָה נְשֻׁמְטָת. וְאִם עֲשָׂאָהּ
10 מְלֹוָה⁴⁷ - נְשֻׁמְטָת. שְׂכָר שְׂכִיר - אֵינוֹ נְשֻׁמֵּט⁴⁸. וְאִם
11 זָקַפוּ עָלָיו⁴⁹ בְּמַלְוָה - נְשֻׁמֵּט.

27 טז. כְּשֶׁרָאָה הַלֵּל הַזָּקֵן שֶׁנִּמְנָעוּ מִלְּהֻוֹת זֶה אֶת
28 זֶה⁵⁸, וְעוֹבְרִין עַל הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה⁵⁹: הַשְּׁמַר לָךְ פֶּן
29 יִהְיֶה דָּכָר וְגוֹמֵר, הַתְּקִין פְּרוֹזְבוּל⁶⁰, כְּדֵי שְׁלֵא יִשְׁמַט
30 הַחֹב, עַד שִׁילּוֹ זֶה אֶת זֶה. וְאֵין הַפְּרוֹזְבוּל מוֹעִיל
31 אֲלָא בְּשֻׁמְטָת כֶּסֶפִּים בְּזִמְן הַזֶּה, שֶׁהֵיא מְדַבְּרֵי
32 סוֹפְרִים; אֲבָל שְׁמֻטָּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין הַפְּרוֹזְבוּל
33 מוֹעִיל בָּהּ.

58) כלומר, העשירים נמנעו מלהלוות לעניים, מפני שחששו לשמיטת חובותיהם. ואף על פי שיכולים היו למסור שטרותיהם לבית דין, נראה שקשה היה להם להביא כל השטרות לבית דין. ועוד, שאין זו תקנה אלא למלווה בשטר, ולא למלווה על פה. (59) לפי מה שכתב רבינו בסמוך, שאין הפרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן הזה שאינה אלא מדרבנן - "הכתוב בתורה" לאו דווקא, אלא דרבנן שהסמיכו על הכתוב. (60) בגיטין לו: "מאי פרוסבול, אמר רב חסדא, פרוס בולי (=עשירים) ובוטי (=עניים), כלומר, תקנת עשירים ועניים. עשירים שלא יפסידו ממונם, ושלא יעברו על הלאו הנ"ל, ועניים שלא תנעל דלת בפניהם.

46) והטעם הוא: שדרך להקיף זמן אחר זמן ואינו נפרע ממנו עד שידמנו לו מעות, ואין דרך לנגשו והרי זה כאילו הלווהו עד אחר השביעית, שאין שביעית משמטתו. [=וכדאי לבדוק מדוע אין זה דומה למה שנאמר בהלכה י הַתְּנָה עִמּוֹ שְׁלֵא יִתְבַּעְנוּ - שְׂבִיעִית מְשֻׁמְטָת]. (47) כלומר, העמידו בדין. והוא הדין אם קבע לו החנווני זמן לפרעו. (48) שדרך לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד השוכר אותו ואינו נוגשו לתיתם לו והם בידו כפיקדון. (49) [למעלה בהקפת חנות שהיא כמלווה לאחר שביעית, כתב "עשאה מלווה" אבל בשכר שכיר שאינו מלווה כלל, אלא בפיקדון כתב "זקפו עליו במלווה".]

34 יז. אֵין פּוֹתְבִין פְּרוֹזְבוּל אֲלָא חֲכָמִים גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר,
35 כְּבֵית דִּין שֶׁל רַבֵּי אַמֵּי וְרַבֵּי אַסִּי, שֶׁהֵן רְאוּיִין

12 יב. קְנֻסוֹת שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מַפְתָּה וְהַמוֹצִיא שֵׁם רַע
13 - אֵינָם נְשֻׁמְטִין⁵⁰. וְאִם זָקַפְן בְּמַלְוָה - נְשֻׁמְטִים.
14 וּמֵאִימָתֵי נִזְקָפִין בְּמַלְוָה? מִשְׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין.

50) כיוון "שאינם כשאר חובות, אבל הם חיובים שהאיש נתחייב בהם, והאיש ההוא לא יהיה פטור עד שיפרעם". [וכוונת דברי רבינו היא: שרק בממון שצריך שיקבל התובע אמרה תורה "תשמט ידך", כאילו קבלתו, אבל קנס אינו ממון שהתובע צריך לקבל, אלא ממון שהנתבע צריך לשלם, ומה יועיל אם הנתבע יסלק ידו כאילו קיבלו? הלא זה לא שילם. ולפי זה נראה שלא מועילה מחילה בקנס.

15 יג. הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ קִדְּם הַשְּׁמֻטָּה - אֵין כְּתֻבְתָּהּ

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

76) כלומר, שהוא הלווה. (77) נכסי מלוג שהבעל אוכל פירותיהם. (78) כשלווה האפטרופוס לצורך היתומים. והמלווה כותב פרוזבול, שנכסי האפטרופוס נחשבים כשל היתומים, כיוון שהוא ממונה על אשר להם ומשועבד להם. =וייתכן עוד כי דין אפטרופוס כאן כדין ערב להלן]. ומה שאמר: "היתומים אינם צריכים פרוזבול", המדובר כשהיתומים הם המלווים. (79) כלומר, הלווה השני. (80) של המלווה השני. (81) שהרי הלווה השני משתעבד למלווה הראשון, מדין "שעבודא דרבי נתן".

17 **כא. אַחַד שְׁלוֹה מִחֲמֶשָׁה - צְרִיכִים⁸² פְּרוֹזְבוּל לְכָל**
18 **אַחַד וְאַחַד; וְחֲמֵשָׁה שְׁלוֹו מְאַחַד - דִּי פְּרוֹזְבוּל**
19 **אַחַד לְלִין⁸³.**

82) כל מלווה ומלווה. (83) שהרי המלווה כותב את הפרוזבול, והוא מוסר כל חובותיו לבית דין. ונראה שאם לוו כולם בשטר אחד, שאז כולם ערבים זה לזה, ויכול המלווה לגבות מאיזה שירצה, די שיהא לאחד מהם קרקע.

20 **כב. כְּתַב פְּרוֹזְבוּל תַּחֲלָה וְאַחַר כֶּף הַלֹּוה - אֵינוֹ**
21 **מוֹעִיל⁸⁴, אֲלֹא מְשַׁמֵּט עַד שְׂכִיבָה פְּרוֹזְבוּל אַחַר**
22 **שְׁהִלָּה. נִמְצְאָת אֹמֵר: שְׁפָל מְלוֹה הַקּוֹדֶמֶת**
23 **לְפְרוֹזְבוּל - אֵינָה נִשְׁמָטֶת בְּפְרוֹזְבוּל זֶה; וְאִם**
24 **הַפְּרוֹזְבוּל קוֹדֵם לְמְלוֹה - נִשְׁמָטֶת בְּפְרוֹזְבוּל זֶה.**

84) כי הפרוזבול מועיל רק לחובות הקיימים בשעת כתיבתו.

25 **כג. לְפִיכָף: פְּרוֹזְבוּל הַמְּקֵדֵם - פֶּשֶׁר, וְהַמְּאַחֵר -**
26 **פְּסוּל. בִּיצֵד? כְּתַבוּ בְּנִינָן וְהַקְּדִים זְמַנּוּ מְאַדֵּר -**
27 **פֶּשֶׁר; שְׁהָרִי הוֹרַע פְּחוּ⁸⁵, שְׂאֵינוֹ מְשַׁמֵּט אֲלֹא עַד**
28 **אֲדָר⁸⁶. אֲבָל אִם אַחַר זְמַנּוּ וּכְתַבוּ מְאַיֵר - פְּסוּל;**
29 **שְׁהָרִי מִנְפָּה כַחוּ, שְׂאֵינוֹ מְשַׁמֵּט עַד אֲיָר⁸⁷ שְׁלֹא**
30 **בְּדִין, שְׂאֵין דִּינוֹ שְׁלֹא יִשְׁמֵט אֲלֹא עַד נִסָּן, בְּשַׁעַת**
31 **מְסִירַת הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין.**

85) של המלווה. (86) אבל מה שהלווה אחר כך אינו בכלל הפרוזבול, ומשמטים. (87) כלומר, מה שהלווה מניסן (אחר כתיבת הפרוזבול) עד אייר (הזמן הכתוב בפרוזבול).

32 **כד. הַמוֹצֵיא שְׁטַר חוֹב אַחַר שְׁבִיעֵית וְאֵין עֲמוֹ**
33 **פְּרוֹזְבוּל - אֶבֶד חוֹבוֹ⁸⁸. וְאִם אָמַר: הִיָּה לִי⁸⁹ וְאֶבֶד**
34 **- נֶאֱמַן; שְׂמִזְמָן הַסְּפֵנָה⁹⁰ וְאֵילָף בְּעַל חוֹב גּוֹבָה**
35 **שְׁלֹא בְּפְרוֹזְבוּל⁹¹. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא כְּשִׁיבִיא בְּעַל חוֹב**
36 **אֶת שְׁטָרוֹ אוֹ כְּשִׁיבֹא לְתַבַּע בְּמְלוֹה עַל פֶּה -**
37 **אוֹמְרִים לְנִתְבַּע: שְׁלֵם לוֹ. וְאִם טַעַן הַנִּתְבַּע וְאָמַר:**
38 **אֵיָּה פְּרוֹזְבוּל שְׁלוֹ? אוֹמְרִים לְתוֹבַע: הִיָּה לָךְ**
39 **פְּרוֹזְבוּל וְאֶבֶד? אִם אָמַר הֵן - נֶאֱמַן, וְאִם הוֹדָה**
40 **שְׁלֹא כְּתַב פְּרוֹזְבוּל - אֶבֶד חוֹבוֹ. וְהִיתוּמִים⁹² אֵינָן**
41 **צְרִיכִין פְּרוֹזְבוּל.**

88) שהרי שמטתו שביעית. (89) פרוזבול. (90) שלא היו יכולים לקיים מצוות, ואף על פי שפרוזבול אינו מצוה - לא

1 **לְהַפְּקִיעַ מְמוֹן בְּנֵי אָדָם⁶¹; אֲבָל שְׂאָר בְּתֵי דִינֵין -**
2 **אֵין כּוֹתְבִין⁶².**

61) שהרי למדו שם שהפקר בית דין הפקר, ממה שהכריז עזרא: וכל אשר לא יבוא לשלושת ימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא ייבדל מקהל הגולה. ובית דינו של עזרא וכן ראשי האבות, הם בתי הדין הגדולים שבדורם. ואף על פי שלדעת רבינו אין הדברים אמורים אלא בזמן ששמיטת כספים אינה אלא מדברי סופרים - גם לעקור דבר מדברי סופרים צריך לכח הפקר בית דין. 62) וכל זה דווקא כשאין המלווה והלווה תלמידי חכמים, אבל אם הם תלמידי חכמים יכולים למסור את הפרוזבול אף בפני בית דין רגיל ואפילו בעל פה.

3 **יח. זְהוֹ גּוֹפּוֹ שְׁלֵ פְּרוֹזְבוּל: מוֹסְרֵי לְכֶם⁶³ פְּלוֹנֵי**
4 **וּפְלוֹנֵי⁶⁴ הַדִּינֵין שְׁבַמְקוֹם פְּלוֹנֵי⁶⁵, שְׁפָל חוֹב שִׁישׁ לִי**
5 **שְׂאֵגְבֵנוּ פֶל זְמַן שְׂאֲרָצָה⁶⁶. וְהַדִּינֵין⁶⁷ אוֹ הָעֵדִים⁶⁸**
6 **חוֹתְמִין מְלַמְטָה.**

63) אין הכוונה שהוא מוסר את שטר החוב, אלא שהוא מוסר את הדברים דלהלן לבית הדין, והרי זה כעין מסירת מודעה. 64) רבינו כתב המשנה כלשונה, אבל ודאי שכוונתו לשלושה דיינים. 65) כלומר, אם הדיינים במקום אחר והוא מוסר דבריו כאן לפני עדים. 66) אפילו לאחר שמיטה. 67) אם הוא מוסר דבריו לפנייהם. 68) היינו, אפילו העדים, אם הוא מוסר דבריו כאן לפני עדים, לבית הדין שבמקום אחר.

7 **יט. אֵין כּוֹתְבִין פְּרוֹזְבוּל אֲלֹא עַל הַקְּרָע⁶⁹. אִם אֵין**
8 **קְרָע לְלוֹה - מוֹכֵר לוֹ⁷⁰ הַמְּלוֹה פֶל שְׁהוּא⁷¹ בְּתוֹךְ**
9 **שְׁדֵהוּ, אֲפִלוּ קָלַח שְׁל פְּרוֹזְבוּל⁷². הַשְּׂאִילוּ⁷³ מְקוֹם**
10 **לְתַנּוּר אוֹ לְכִיָּרָה - כּוֹתְבִין עֲלָיו⁷⁴ פְּרוֹזְבוּל. הִיתָה לוֹ**
11 **שְׂדֵה מְשֻׁפָּנָת⁷⁵ - כּוֹתְבִין עֲלֶיהָ פְּרוֹזְבוּל.**

69) של הלווה. וטעם הדברים שאם יש ללווה קרקע הרי החוב כגבוי ביד בית דין. או משום שהלוואה ללווה שאין לו קרקע זהו דבר שאינו שכיח כי מי פתי יסור הנה להלוות לו מעות בלי בטוחות. ודווקא קרקע, שאינו יכול להשמיטה ולהצניעה, אבל לא מטלטלין, וגם לא עבדים. 70) ללווה מדעתו ובהסכמתו. 71) וטעמו של דבר, שכיוון שאין אונאה כלל לקרקעות, ראוי הוא לגבות ב"כל שהוא" זה את כל החוב. 72) כלומר, קרקע כל שהוא שאי אפשר לזרוע בה אלא קלח אחד של כרוב. 73) כלומר, המלווה ללווה. 74) שכיוון שיש לשואל זכות תשמיש בקרקע, הרי זה כאילו הקרקע שלו. והוא הדין אם השכיר לו. 75) בין שהייתה השדה של הלווה ממושכנת ביד אחרים, בין שהייתה שדה של אחרים ממושכנת בידו.

12 **כ. כּוֹתְבִין לְאִישׁ⁷⁶ עַל נְכֵסֵי אִשְׁתּוֹ⁷⁷, וְלִיתוּמִים עַל**
13 **נְכֵסֵי אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס⁷⁸. אֵין לוֹ קְרָע, וְלַעֲרַב יֵשׁ לוֹ**
14 **קְרָע - כּוֹתְבִין עֲלֶיהָ פְּרוֹזְבוּל. הִיָּה לוֹ חוֹב עַל**
15 **חֲבָרוֹ וְיֵשׁ לְחֲבָרוֹ קְרָע, הוֹאִיל וְהוּא⁷⁹ תַּחַת**
16 **שְׁעִבּוּדוֹ⁸⁰ - כּוֹתְבִין עֲלָיו פְּרוֹזְבוּל⁸¹.**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ומתנה היא דיהבו אהדדי". ולכאורה גם אם המלווה אינו תלמיד חכם, מותר לתת לו ריבית, שהרי הלווה שהוא תלמיד חכם נותנה במתנה, אלא שאסרו לעשות כן שמה יבוא המלווה להקל בדין ריבית. אם כן גם לענייננו, לא התירו פרוזבול כזה אלא כשאף הלווה תלמיד חכם, שלא יבוא להקל בשמיטת כספים. (106) המלווה. (107) שאינם חכמים גדולים ביותר. (108) פלוני ופלוני הדיינין. (109) כלומר, בלא כתיבת פרוזבול, וכן בלא בית דין חשוב. אבל כששמיטת כספים הייתה מן התורה, אף תלמידי חכמים היו צריכים לכתוב פרוזבול ולמסרו בפני בית דין חשוב, ולכן שאר בני אדם שחושבים ששמיטת כספים בזמן הזה מדאורייתא, הזקינים חכמים לכתוב פרוזבול ולמסרו בפני בית דין חשוב, שאם נקל להם יבוא להקל בשמיטת כספים.

21 כח. כל המחזיר חוב שעבר עליו שביעית - רוח
22 חכמים נזחה הימנו¹¹⁰. וצריך המלווה לומר
23 למחזיר: משמיט אני וכבר נפטרת ממני. אומר לו:
24 אף על פי כן רצוני שתקבל - יקבל ממנו; שנאמר:
25 לא יגש, והרי לא נגש¹¹¹. ואל יאמר לו: בחובי אני
26 נותן לך, אלא יאמר לו: שלי הם¹¹² ובמתנה אני
27 נותן לך.

(110) "עניינו, שהחכמים אוהבים אותו על זה, וישר בעיניהם מה שעשה". וטעמו של דבר, כדי שלא יימנעו מלהלוות. (111) שם: שנאמר: וזה דבר השמיטה. "הראיה ממה שאמר "דבר", כלומר, מאחר שהוציא הדבר מפיו, התירו". (112) המעות, ששמתן שביעית.

28 כט. החזירי¹¹³ לו חובו ולא אומר לו בן - מסבב¹¹⁴
29 עמו בדברים עד שיאמר לו: שלי הם ובמתנה
30 נתתם לך. ואם לא אומר - לא יקבל ממנו, אלא
31 יטל¹¹⁵ מעותיו וילך לו¹¹⁶.

(113) שם, מעשה ברבה שהלווה מעות לאבא בר מרתא. (114) שם: אמר ליה (רבה לאביי), תלי ליה נמי עד דאמר הכי (כלומר, שלי הם ובמתנה אני נותן לך). ומפרש רבינו שהכוונה מסבב עמו בדברים, אבל לא כופהו, שהרי במעשה הנזכר שם, לא כפה רבה את אבא בר מרתא, אלא אביי שידלו בדברים שילך לרבה ויאמר לו: "אף על פי כן". (115) הלווה. (116) שהרי אמרו שם: אשכחיה (אביי לרבה) דהוה עציב. אמר ליה, אמאי עציב מר, אמר ליה הכי הוה מעשה, אזל לגביה. ואם בדיעבד יקבל את המעות מן הלווה אפילו בלי "אף על פי כן", לא היה לו להיות עצוב, ולשלוח את אביי לאבא בר מרתא.

32 ל. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה
33 שמה ויתאחר החוב שלו¹¹⁷ וישמט - עבר בלא
34 תעשה, שנאמר: השמר לך וגומר. וחסא גדול הוא,
35 שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין; שנאמר:
36 השמר לך פן וגומר, וכל מקום שנאמר 'השמר' או
37 'פן' או 'אלי' - הרי זה מצות לא תעשה. והתורה
38 הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליעל¹¹⁸. והרי

1 התירו הגויים לעשותו, כיוון שעל ידו ניכרת מצות שמיטת
2 כספים בזמן הזה, שכל עיקרה הוא שלא תישכח תורת
3 שמיטת כספים מישראל, והרי כל כוונתם הייתה "להשכיחם תורתך". (91) אם אמר, היה לי ואבד. וכן כתב המאירי שם, שמזמן הסכנה ואילך האמינו מכת החזקה, שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור. ורוצה לומר, שבזמן הסכנה תיקנו חכמים שיחא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד, ואף אחר שבטלה הסכנה, נשארה התקנה במקומה. (92) שהלוי.

4 כה. הוציא⁹³ פרוזבול, וטען הנתבע ואמר: מלווה
5 זו שהוא תובע אחר פרוזבול זה היתה⁹⁴, והתובע
6 אומר: קדם פרוזבול היתה - התובע נאמן⁹⁵; שאלו
7 אומר: היתה לי ואבד⁹⁶ - נאמן ואף על פי שאין אנו
8 יודעין זמן הפרוזבול שאבד⁹⁷.

(93) המלווה. (94) ואין הפרוזבול מועיל כלום. (95) "שכיוון שתקנו חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור" ובוודאי עשה פרוזבול שזמנו אחר הלוואה זו. (96) כלומר, ולא היה מוציא פרוזבול. (97) הרי שנאמן גם על הזמן.

9 כו. טען הנתבע ואמר: מלווה יש לו אצלי⁹⁸,
10 והתובע אומר: לא פי אלא הקפת חנות היא,
11 שאינה נשמטת, שהרי לא זקפתיה מלווה - הרי
12 זה נאמן; שהרי אם ירצה יאמר: מלווה היתה⁹⁹
13 ופרוזבול היתה לי ואבד¹⁰⁰. שכיון¹⁰¹ שתקנו
14 חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר
15 מתר¹⁰² ואוכל דבר אסור¹⁰³.

(98) וכיוון שאין למלווה פרוזבול הרי המלווה נשמט. (99) כדברך. (100) ואף על פי שלא אמרו מיגו להוציא ממון - כאן ישנה גם חזקה המסייעת: חזקה שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור, ובוודאי כן הוא כדבריו שהקפת חנות היא. (101) טעם זה הוא מדוע האמינו במיגו להוציא ממון. (102) כלומר, מלווה שלא נשמטה. (103) מלווה שנשמטה.

16 כז. תלמידי חכמים¹⁰⁴ שהלוו זה את זה¹⁰⁵, ומסר¹⁰⁶
17 דבריו לתלמידים¹⁰⁷ ואמר: מוסרני לכם¹⁰⁸, שקל
18 חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה - אינו צריך
19 לכתב פרוזבול; מפני שהן יודעים שהשמטת כספים
20 פיזמן הנה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחית¹⁰⁹.

(104) שם לו. "רבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להדדי (כלומר, שעשו פרוזבול בעל פה, ומסרוהו לפני תלמידים, שאינם גדולים כבית דינו של רב אמי ורב אסי. וכל זה דווקא כשהמלווה והלווה תלמידי חכמים). רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא, אמר ליה צריכנא מידי אחרינא? אמר ליה לא צריכת". (105) בגמרא שם לא נזכר שגם הלווה צריך להיות תלמיד חכם, ורבינו כתב זאת על פי מה שאמרו בכבא מציעא עה. "תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידעי דריבית אסורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ההכוונה היתה למשה שהוא במקום שבעים ואחד (סנהדרין טז.), וראה בספר המצוות לעם, שם בהערה נוספת י. ודין קידוש יובל, שהוא צריך לבית-דין הגדול, נלמד ממה שאמרו בראש השנה שם לדברי רבנן החולקים על ר"י בנו של ריב"ב, ולמדו מהפסוק "וקדשתם וגו' החמשים שנה" – "שנה אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים", וקידוש חדשים הוא על-ידי בית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). ואף-על-פי שאין הלכה כרבנן, אלא כר"י בנו של ריב"ב, ראה למעלה, לא מצינו שר"י בנו של ריב"ב חולק עליהם בזה. ואין הכוונה לשבעים ואחד, אלא לשלשה מתוך בית-דין הגדול, ראה בספר המצוות לעם, שם הערה נוספת נח].

10 ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה שנה⁶ משנכנסו לארץ. ושנאמר: שש ושנים תזרע שדרך ושש שנים תזמר פרמך - עד שיהיה פל אחד מכיר את ארצו; ושבע שנים⁸ עשו ככבוש הארץ, ושבע שנים בחלוק. נמצאת אומר: בשנת שלש וחמש מאות וארבעים ליצירה, מראש השנה¹⁰ מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה¹¹ ליצירה¹², התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות¹³ ליצירה, שהיא שנת אחת ועשרים¹⁴ משנכנסו לארץ, שמיטה. ומנו שבע שמיטות וקדשו שנת החמשים, שהיא שנת ארבע וששים¹⁵ משנכנסו לארץ.

6 ערכין יב: (7) ספרא, תחילת פרשת בהר הלכה ב. וראה להלן הלכה ח. (8) ערכין יג. (9) כלומר, בסוף השנה השלישית, והיינו מתחילת השנה הרביעית. שהרי מונים מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה, ראה להלן. (10) של שנת חמש מאות וארבע. (11) בעבודה זרה ט. אמרו, שמבריאת העולם עד תקופת אברהם, אלפיים שנה של תורה, ומאברהם התחילו אלפיים של תורה, וארבע מאות ארבעים ושמונה שנים עד מתן תורה. לכשנוסיף את ארבעים השנה שהיו במדבר עם י"ד שכבשו וחלקו, הרי אלפיים חמש מאות ושנים שנה. (12) כיון שלדעת ר' אליעזר שבתשרי נברא העולם, הכוונה לכ"ה באלול, אלא שכיון שהאדם נברא ביום ו', והוא עיקר הבריאה, לכן אנו מונים מראש השנה, וראה בראש השנה ח. בתוספות ד"ה לתקופות, ובכסף-משנה. (13) כלומר: לפי המנין ממולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה (ר"י קורקוס). וראה למעלה. (14) עם י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל. כן הוא בספרא שם סוף הלכה ג. ובקידושין מ: "גדול תלמוד (מתן תורה) שקדם וכו', לשמיטין ששים ואחת (ארבעים שנה שבמדבר, ועשרים ואחת שכתב רבינו כאן), ליובלות מאה ושלש". כלומר, לאחר עיבור שנה זו באופן שהיובל הוא בשנת הק"ד. (15) כנ"ל.

22 ג. שבעה עשר¹⁶ יובלים מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שציצאו¹⁸. ושנה שציצאו בה, שתרב הבית בראשונה, מוצאי שביעית¹⁹ היתה, ושנת שש ושלושים ביובל היתה, שארבע מאות שנה ועשר

1 הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנעו¹¹⁹ אלא יתנו¹²⁰, שנאמר: נתון תתן¹²¹ לו ולא ירע¹²² לברך בתתך לו וגומר. והבטיח הקדוש ברוך הוא בשיכר מצוה זו בעולם הזה¹²³, שנאמר: פי בגלל הדבר הזה יברך וגומר.

(117) כלומר, שהלווה לא יחזיר לו את חובו בזמן הפירעון. (118) שם. וגם לענין צדקה למדו כן מפסוק זה לפי שהפסוק נאמר גם על צדקה וגם על הלוואה, שכן נאמר שם: "כי פתח תפתח את ירך לו (הרי צדקה) והעבט תעביטנו (הרי הלוואה) וגו' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו'". (119) היינו "להזהיר". (120) היינו, "לצוות". (121) זהו הציווי. (122) זוהי האזהרה. (123) והוא בכלל גמילות חסדים, שאדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא (פאה פרק א משנה א, ועיין שם בפירוש המשנה שזהו כלל לכל המצוות שבין אדם לחבירו). אלא שצריך עיון למה הוצרכו ללמוד (קידושין מ). מפסוק במשלי: "רורך צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", שגמילות חסדים אדם אוכל פירותיה בעולם הזה, ולא למדו כן מן הפסוק הנ"ל שבתורה, שהביא רבינו.

פרק עשירי

1 יבאר שמצוות-עשה לקדש שנת החמשים. מאימתי התחילו למנות שנת יובל. אם היובל עולה למנין שני השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצוות תלויות בהנהגת היובל. מצוות-עשה לתקוע בעשירי לתשרי בשנת היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. שדין היובל ודין השמיטה, לענין שביית הארץ, אחד הוא.

6 א. מצות עשה לספר² שבע שבע שנים³ ולקדש⁴ שנת החמשים, שנאמר: וספרת לך שבע שבתות שנים וגומר, וקדשתם את שנת החמשים. ושתי מצות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד⁵.

2) ראה בספר המצוות, עשה קמ. (3) כלומר, ארבעים ותשע שנים, כלשון הכתוב: "שבע שנים שבע פעמים". (4) שם (עשה קלו) כתב רבינו "שנצטוונו לקדש את שנת החמשים, כלומר, להשבית בה עבודת האדמה, כמו בשמיטה" (וכן הוא במניין המצוות שבהקדמת ספר יד החזקה) ולא כתב שמצוה זו מסורה לבית-דין, שהרי מצות השביתה מוטלת על כל ישראל (ועיין שם בהערה נוספת תקצח). ומקור דבריו בדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא (ראש השנה ח:): שדרש פסוק זה של "וקדשתם את שנת החמשים שנה" לומר "שמתקדשת והולכת מתחילתה". כלומר, מראש השנה, ולא הזכיר בדבריו שמקדשים אותה על-ידי בית-דין לומר מקודשת השנה כמו שנראה שם מדברי רבנן (עייין רש"י שם). וכאן, כנראה, חזר בו רבינו, ונקט שאפילו בדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא שהלכה כמותו (להלן הלכה יד), יש מצוה לבית-דין לקדש ולומר "מקודשת השנה", וכן כתב החינוך מצוה שלב (ועיין מנחת-חינוך שם). (5) בספרא בהר פרשה ב הלכה א: "וספרת לך, בבית-דין". וסובר רבינו,

21 **שָׁנִים עֶמֶד בַּיַּת רֵאשׁוֹן**²⁰. **כִּינּוּן שְׁחָרֵב הַבַּיִת**²¹ **בְּטַל**
 22 **מִגִּזְזֵי**²². **מִשְׁבֹּטְלָה נִשְׁאַרָה הָאֶרֶץ חֲרָבָה שְׁבַעִים**
 23 **שָׁנָה, וְנִכְנָה בַּיַּת שְׁנֵי, וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שָׁנָה**
 24 **עֶמֶד**²³. **וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית**²⁴ **מִבְּנִינוּ עָלָה עֲזָרָא, וְהִיא**
 25 **הַבֵּיאָה הַשְּׁנִיָּה**²⁵. **וּמִשְׁנֵה זֶה הִתְחִילוּ לְמָנוֹת מִגִּזְזֵי**
 26 **אַחַר, וְעָשׂוּ שְׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְבָנֵי בַּיַּת שְׁנֵי**
שְׁמֻטָּה. וּמָנוּ שְׁבַע שְׁמֻטוֹת, וְקִדְּשׁוּ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים.
אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִיְתָה שָׁם²⁶ **יִוֵּבֵל בְּבַיִת שְׁנֵי, מִזְּמַן**
הַיּוֹם אֲוֹתוֹ כִּדְּרֵי לְקַדֵּשׁ שְׁמֻטוֹת²⁷.

34 בפני עצמה. ולפי זה, מה שאמרו שם לב: מנו יובלות לקדש שמיטין, הוא רק בזמן בית שני, וכדלהלן בפ"ב סוף הלכה טו, שעשו כן דוגמת מה שהיו עושין בזמן בית ראשון, כשכל יושבי הארץ היו עליה, והיתה קדושה בשנת היובל כשביעית. אבל לאחר החורבן, לא מנו יובלות כלל. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. 35 ט: שאמרו שם: "האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד, ניטפי חד שתא, ונחשוב כללי כיובלי ופרטי בשבוע, ונשקול ממאה תרי (כלומר, שתי שנות היובל שבכל מאה שנה), ונשדי אפרטי, ונחשיבינהו לפרטי בשבוע, וידע כמה שני בשבוע". משמע מכאן שמחלקים אף את היובלות בשבוע. 36 כלומר, שהגאונים הורו כחשבון זה, לא מטעם שהוכיחו כן מן הגמרא, אלא שקיבלו כן איש מפי איש, כנ"ל.

1. **וּשְׁנַת הַשְּׁמֻטָּה יְדוּעָה הִיא וּמִפְרָסְמַת אֲצֵל**
הַגְּאוּנִים וְאֲנָשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵלְדָן לֹא מָנוּ אֶלָּא
לְשָׁנֵי חֲרָבָן, מִשְׁלִיכִין אוֹתָן שְׁבַע שְׁבַע. וּלְפִי חֶשְׁבוֹן
זֶה, תְּהִי שָׁנָה זֹה, שְׁהִיא שְׁנַת שְׁבַע וּמֵאָה וְאַלְף
לְחֲרָבָן, מוֹצְאֵי שְׁבִיעִית³⁷. **וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין, וְכַפִּי**
הַחֶשְׁבוֹן זֶה אָנוּ מוֹרִין לְעֵנֵי מַעֲשְׂרוֹת³⁸ **וּשְׁבִיעִית**³⁹
וְהַשְּׁמֻטָּה כְּסָפִים; שְׁהַקְּבָלָה⁴⁰ **וְהַמַּעֲשָׂה**⁴¹ **עֲמוּדִים**
גְּדוֹלִים בְּהוֹרָאָה, וּבְהֵן רְאוּי לְהַתְּלוֹת.

37 שכשנחלק 1107 ל-7, נמצא 158 שמיטות, ושנה אחת נותרת, שהיא מוצאי שביעית. וכמו כן השנה שלנו: חמשת אלפים ושבע מאות ועשרים ליצירה, שהיא אלף ושמונה מאות ותשעים ואחת לחורבן הבית, היא מוצאי שביעית. 38 כלומר, לענין חלוקת שנות המעשרות: מעשר שני בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית, ומעשר שני בשלישית וששית (פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ד). 39 שמיטת קרקע. 40 היא מסורת הגאונים הנ"ל. 41 שכן היו נוהגים בארץ ישראל, כנ"ל. וראה בחו"מ סימן סג סעיף א בביאור הגר"א אות ח, וכן בחזון-איש שהאריכו בביאור שיטת רבינו. ובקונטרס "לשנת השמיטה" של הרא"י דלנסקי ב"התורה והמדינה" תשי"ט עמוד שיח העתיק מה שכתוב על מצבות עתיקות שנתגלו, והכתוב שם נוטה לשיטת הראשונה שכתב רבינו למעלה הלכה ד.

2. **שְׁנַת יוֹבֵל**⁴² **אֵינָה עוֹלָה מִמִּגְזֵי שְׁנֵי הַשְּׁבִיעִים**⁴³,
אֶלָּא שְׁנַת תְּשַׁע וְאַרְבָּעִים - שְׁמֻטָּה, וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים -
יוֹבֵל, וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים וְאַחַת - תְּחִלַּת שָׁשׁ שָׁנִים שָׁלֹשׁ
שְׁבִיעִים. וְכֵן כָּכָל יוֹבֵל וְיוֹבֵל.

42 כלומר, כשהיובל נהוג, שכל יושביה עליה כמו בזמן בית ראשון. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. 43 ברייתא בנדרים סא. ובעוד מקומות, כחכמים ולא כרבי יהודה.

16 ערכין יג. ורוצה לומר, ששה עשר יובלים שלמים, ושלושים ושש שנה מן היובל השבעה עשר. וראה בכסף-משנה ורדב"ו. 17 לאחר י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל. 18 לאחר חורבן בית ראשון. 19 שם יא: 20 יומא ט. כלומר, וארבע מאות ושמנים שנה ישנן מיציאת מצרים עד בנין הבית, כמו שנאמר במלכים-א ו, א, הרי שמונה מאות ותשעים. ולכשנוריד ארבעים שנה שבמדבר וארבע-עשרה שנה שכבשו וחלקו, הרי שמונה מאות ושלושים ושש, שהן ששה עשר יובלים, ושלושים ושש שנה מן היובל השבעה עשר, ושנת ל"ו היא מוצאי שביעית. וראה בכסף-משנה 21) וישראל הלכו לגולה. 22 ראה להלן הלכה ה. 23 יומא שם. 24 ערכין שם, כרב אשי. 25 ראה להלן פ"ב הלכה טו. 26 שם לב: שאין היובל נוהג אלא כשכל יושביה עליה, כדלהלן בהלכה ח. 27 שם. וברש"י: היו מניחין שנת נ', שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה, מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל, ושנה שלאחריה מתחיל המנין.

10 **ד. נִמְצְאָה לְמַד, שְׁהַשְּׁנָה שְׁחָרֵב בְּהַבַּיִת**
בְּאַחֲרֵי הַחֲרָבָה²⁸, **שְׁתְּחַלְתָּה מִתְּשַׁרֵּי שְׁאַחַר הַחֲרָבָן כְּשָׁנֵי**
חֲדָשִׁים²⁹, **שְׁהָרִי מִתְּשַׁרֵּי הוּא הַמִּגְזֵי לְשְׁמֻטִים**
וְלִיּוֹבְלוֹת³⁰ - **אוֹתָהּ הַשְּׁנָה מוֹצְאֵי שְׁבִיעִית הִיְתָה**³¹,
וּשְׁנַת חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מִן הַיּוֹבֵל הַתְּשִׁיעִי הִיְתָה. וּלְפִי
חֶשְׁבוֹן זֶה, שָׁנָה זֹה, שְׁהִיא שְׁנַת אֲלָף וּמֵאָה וְשְׁבַע
לְחֲרָבָן, שְׁהִיא שְׁנַת שְׁמֹנִים וְשְׁבַעַה וְאַלְף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת לְמִגְזֵי שְׁטָרוֹת, שְׁהִיא שְׁנַת שָׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים
וְתֵשַׁע מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לְיִצְרִיָּה³² - **הִיא שְׁנַת**
שְׁמֻטָּה, וְהִיא שְׁנַת אַחַת וְעֶשְׂרִים מִן הַיּוֹבֵל³³.

28 כלומר, בשניה. 29 שהרי הבית חרב בתשעה באב, והרי זה קרוב לשני חדשים. 30 ולכן אמרו שם יב: שאף בית שני חרב במוצאי שביעית. 31 שהיה הבית עמד 420 שנה כנ"ל, ובשנה השביעית לבנינו החלו למנות, הרי 414. יוצא שהבית חרב בסוף שביעית שניה של יובל תשיעי. 32 צ"ע, לשם מה אריכות לשון זו. 33 כלומר, שהרי אלף ומאה הן עשרים ואחד יובלות, נמצא שהשנה בה עמד רבינו היא השמיטה הראשונה ליובל הכ"ב. אלא שהלשון כאן מוזרה במקצת. ולשיטה זו, מנו יובלות לקדש שמיטות, כנ"ל, בין בזמן הבית ובין לאחריו עד היום הזה, כחכמים בערכין לג. ולא כרבי יהודה, וכדלהלן בהלכה ז.

10 ה. **אֲבָל כָּל הַגְּאוּנִים אָמְרוּ, שְׁמֻסְרַת הִיא בִּידֵיהֶם**

- 1 ח. מְשַׁלְּהָה⁴⁴ שֶׁבֶט רְאוּבֵן וְשֶׁבֶט גַּד וְחֻצֵי שֶׁבֶט
2 מְנַשֶּׁה בְּטֹלוֹ הַיּוֹבֵלֹת; שֶׁנֶּאֱמַר: וּקְרַאתֶם דְּרוֹר
3 בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂבֵיהָ - בְּזִמְן שֶׁכָּל יוֹשְׁבֵיהָ עָלֶיהָ. וְהוּא
4 שְׂלֵא יִהְיוּ מְעַרְבְּבֵין שֶׁבֶט בְּשֶׁבֶט, אֶלָּא כָּלֵן יוֹשְׁבֵים
5 כְּתֻבֵנָה⁴⁵. בְּזִמְנָה⁴⁶ שֶׁהַיּוֹבֵל⁴⁷ [נוהג בְּאֶרֶץ] - נוֹהֵג
6 בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁸; שֶׁנֶּאֱמַר: יוֹבֵל הִיא - כָּל מְקוֹם,
7 בֵּין כַּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׂלֵא כַּפְנֵי הַבַּיִת⁴⁹.
- 8 ט. וּבְזִמְנָה⁵⁰ שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג - נוֹהֵג דִּין עֶבֶד עֲבָרִי⁵¹,
9 וְדִין פְּתֵי עָרֵי חוּמָה⁵², וְדִין שְׂדֵה חֲרָמִים⁵³, וְדִין
10 שְׂדֵה אֲחֻזָּה⁵⁴, וּמְקַבְּלֵין גַּר תּוֹשָׁב⁵⁵, וְנוֹהֵגֵת שְׁבִיעִית
11 בְּאֶרֶץ וְהַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים⁵⁶ כָּל מְקוֹם מִן הַתּוֹרָה.
12 וּבְזִמְן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל [נוֹהֵג] - אֵינּוּ נוֹהֵג אֶחָד מִכָּל
13 אֵלוֹ, חוּץ מִשְׁבִּיעִית בְּאֶרֶץ וְהַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים כָּל
14 מְקוֹם מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנָו⁵⁸.
- 15 י. מְצֻנֵת עֲשָׂה⁵⁹ לְתַקְעָה⁶⁰ בְּשׁוֹפָר בְּעֵשְׂרֵי לְתַשְׁרִי
16 בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל. וּמְצֻוָה זֹו מְסוּרָה לְבֵית דִּין⁶² תְּחִלָּה⁶³,
17 שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַעֲבַרְתָּ⁶⁴ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה; וְכָל יָחִיד וְיָחִיד⁶⁵
18 חֵיב לְתַקֵּעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר. וְתוֹקְעֵין בְּשׁוֹפָר
19 תִּשְׁעָה, כְּדָרֶךְ שֶׁתוֹקְעֵין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁶. וּמְעַבְרִין
20 שׁוֹפֵר בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל⁶⁷.
- 21 יא. שׁוֹפֵר שֶׁל יוֹבֵל וְשֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶחָד הוּא לְכָל
22 דְּבָר⁶⁸. וְאֶחָד⁶⁹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאֶחָד הַיּוֹבֵל לְתַקְעוֹת⁷⁰,
23 אֶלָּא שְׁבִיבֵל⁷¹ תוֹקְעֵין⁷² בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁקָּדְשׁוֹ בּוֹ
24 אֶת הַחֹדֶשׁ⁷³ בֵּין בְּבֵית דִּין שְׂלֵא קָדְשׁוֹ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ,
25 וְכָל יָחִיד וְיָחִיד⁷⁴ חֵיב לְתַקֵּעַ כָּל זְמַן שְׁבִיעִית דִּין
26 יוֹשְׁבֵינָה⁷⁵ וְשְׂלֵא כַּפְנֵי בֵית דִּין⁷⁶;
- 27 (59) ראה בספר המצוות, עשה קלו. (60) ולענין תקיעת ראש השנה, כתב רבינו שם ובפ"א מהלכות שופר הלכה א, שהמצוה היא לשמוע. והסביר רבינו בספר המצוות שם, "שתקיעה זו ביובל אינה אלא לפרסום החירות, ושהיא חלק מן ההכרזה, והוא אמרו: וקראתם דרוור בארץ (ולכן עיקר המצוה התקיעה, דהיינו לאחרים, לפרסום הדבר), ואין ענינה כענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'" (ולכן עיקרה השמיעה, וההתעוררות כתוצאה ממנה). וראה בהערות שם. (61) הוא יום הכיפורים. (62) הגדול. (63) כלומר, כן הוא הסדר: בתחילה תוקעין בבית-דין, ואחר-כך תוקעים כל ישראל, שהרי כן אמרה תורה "והעברת" (היינו בית-דין) ואח"כ "תעבירו" (כל אחד ואחד מישראל). וראה בקרית ספר, ובמנחת-חינוך מצוה שלא. (64) כלומר, בראש הענין כתוב: וספרת לך וגו'. ושם הכוונה לבית-דין הגדול בלבד, כנ"ל בהלכה א, ולכן גם האמור להלן "והעברת", הכוונה לבית-דין. וכן מפורש בראש השנה ט: (65) ראש השנה ל. וספרא פ בהר פרשה ב הלכה ה. (66) משנה שם לג: ובמשנה שם כו: שוה היובל לראש השנה לתקיעה. וראה בפ"ג מהלכות שופר הלכה א. (67) שנאמר: "תעבירו שופר בכל ארצכם". והכוונה, לפרסם את חירות העבדים. ודוקא בגבול ישראל, אבל בחוץ לארץ לא, כמפורש בירושלמי ראש השנה פ"ד סוף הלכה א (אור שמח).
- 27 (68) שכשם ששופר של ראש השנה אינו אלא מקרן כבשים כפוף (פ"א מהלכות שופר הלכה א), כן בשופר של יובל, כחכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה. והוא-הדין שהם שוים בשיעורם ובכל הדינים השייכים לגוף השופר, והנזכרים בהלכות שופר שם. (69) שם. (70) משנה שם. ושם נאמר גם "ולברכות". והביאו רבינו בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ח. (71) ברייתא שם ל: (72) אפילו בשבת. וראה להלן. (73) היינו, בבית-דין הגדול (ספר המצוות,
- (44) ברייתא בערכין לב: ובספרא פרשת בהר פרק ב הלכה ג. (45) וכל אחד מכיר את ארצו, כנ"ל בהלכה ב. וראה בהערות שם. (46) ראש השנה ט: וקידושין לח: (47) שם. (48) לגבי שילוח עבדים (שם ושם). (49) אם כל יושביה עליה, כנ"ל.
- (50) ברייתא בערכין כט. (51) היינו שיכולים בית-דין למכרו בגנבתו, וכן הוא מוכר עצמו. וראה בפ"א מהלכות עבדים הלכה י. ובברייתא שם נתנו טעם לדבר: שנאמר (ויקרא כה, מ): "עד שנת היובל יעבוד עמך". הרי שהמדובר בזמן שהיובל נוהג. (52) הנזכר להלן בפרק יב. וטעמו של דבר: שנאמר בפרשת בתי ערי חומה (שם, ל) "לא יצא ביובל". משמע שהדבר תלוי ביובל (ברייתא שם). וראה להלן שם הלכות ט"ז. (53) שם, כרבי שמעון בן יוחאי, שנאמר (שם כז, כא): "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם". ושדה חרמים, היא שדה שהחרימה לבדק הבית או לכהנים. וראה בפ"א מהלכות ערכין וחרמין. (54) שם: שנאמר (שם כה, כח): "ויצא ביובל ושב לאחוזתו". ושדה אחוזה, היא שדה שירשה אדם ממורישיו ומכרה. (55) שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה-זרה, אלא שהוא אוכל נבלות. ושם: אמר רב ביבי, מאי טעמא, אתיא טוב טוב. כתיב הכא (אצל עבד, בדברים טו, טז), "כי טוב לו עמך", וכתיב התם (אצל גר תושב, שם כג, יז), "בטוב לו, לא תוננו". ומכאן שגר תושב נוהג (שאנו מצווים להחיותו) רק כשעבד עברי נוהג, דהיינו כשהיובל נוהג, כנ"ל. (56) ראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם. ומפורש בדברי רבינו ששמיטת קרקע בשביעית תלויה ביובל. וצ"ע, מהיכן למד זאת רבינו, שהרי מה שאמרו בברייתא בגיטין לו. "בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים וכו'", מפרש רבינו שהכוונה ליובל, אבל שביעית אף בזמן הזה היא מן התורה, כמו שביאר הכסף-משנה בכמה מקומות. (57) בכסף-משנה מפרש שזה עולה רק על שמיטת כספים. ואילו שביעית בארץ, היא מן התורה אף בזמן הזה. וראה בספר המצוות לעם, עשה קלה, והערה נוספת תקצו שם. (58) למעלה שם הלכה ג לענין שמיטת כספים. וראה ברי" קורקוס שדקדק מכאן כדברי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

15 בְּרֵאשִׁיָּהֶם. פִּינֹן שֶׁהֲגִיעַ יוֹם הַכַּפּוּרִים, תִּקְעוּ בַּיַּת
16 דִּין⁹² בְּשׁוֹפָר, נִפְטְרוּ עֲבָדִים לְבִתְיָהֶן וְחִזְרוּ שְׂדוֹת
17 לְבַעֲלֵיהֶן.

85) ברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא בראש השנה ח: (86 עברים. 87) שמא לא יתקעו בית-דין בשופר ביום הכיפורים, ותקיעה היא אחת משלשת הדברים המעכבים את היובל, כמפורש למעלה (מנחת חינוך, מצוה שלא). 88) שמא יתקעו ביום הכיפורים, ויהיה היובל למפרע מראש השנה. 89) סיפרא פ' בהר פרק ב הלכה א. 90) על חירותם. 91) דרך החירות, כמו שאמרו בצדיקים שבעולם הבא, ש"יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז.). וכן היו נוהגים חתנים וכלות, ראה סוטה מט. 92) שהרי להם מסורה מצוה זו תחילה, כנ"ל בהלכה י. וראה בהלכה הקודמת.

18 טו. דִּין הַיּוֹבֵל⁹³ בְּשִׁבְתַּת הָאָרֶץ וְדִין הַשְּׂמִטָּה אֶחָד
19 הוּא לְכָל דָּבָר. כָּל שְׂאֵסוּר בְּשִׁבְעֵיט מְעַבְרֵת
20 הָאָרֶץ⁹⁴ - אֶסוּר בְּשֵׁנַת יוֹבֵל, וְכָל שְׂמִטָּה בְּשִׁבְעֵיט -
21 מִתֵּר בַּיּוֹבֵל, וּמְלֹאכּוֹת שְׁלוּקִין עֲלֵיהֶן בְּשִׁבְעֵיט⁹⁵ -
22 לוֹקִין עֲלֵיהֶן בַּיּוֹבֵל. וְדִין פְּרוֹת שְׁנַת יוֹבֵל בְּאֶקְלָה⁹⁶
23 וּבִמְכִירָה⁹⁷ וּבְבַעוּרָה⁹⁸ - כְּדִין פְּרוֹת שְׁבִיעֵיט לְכָל דָּבָר.

93) בסיפרא שם פרק ג הלכה ב: "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה, כשם שנאמר בשיעית, כן נאמר ביובל". וראה בספר המצוות לעם, לא-תעשה רכד, ובהוספה בהערה רסב. 94) בספר המצוות שם כתב גם עבודת האילן. 95) כמו זריעה זמירה, קצירה ובצירה, שלוקין עליהן מן התורה, כנ"ל בפ"א הלכה ב, וחפירה חרישה ועוד, שלוקים עליהן מדרבנן, שם הלכה ד. 96) כלומר, שיש לאכלם ולא לשרפם ולהפסידם, וכן שלא לשנותם מברייתם, כנ"ל בפ"ב הלכה ג. 97) שאין עושים בהם סחורה, אלא באופנים שנוכרו בפ"ו. 98) כנ"ל בפ"ז הלכה א.

24 טז. יִתְרָה⁹⁹ שְׁבִיעֵיט עַל הַיּוֹבֵל, שֶׁהֲשִׁבְעֵיט מִשְׂמִטָּה
25 כְּפָסִים וְלֹא יוֹבֵל. וְיֹתֵר יוֹבֵל עַל הַשְּׁבִיעֵיט, שֶׁהַיּוֹבֵל
26 מוֹצִיא עֲבָדִים וּמְשֻׁמֵיט קֶרְקַע. וְזֶה¹⁰⁰ דִּין מְכִירַת
27 שְׂדוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, וְהִיא מְצֻנָה עֲשֵׂה¹⁰¹,
28 שְׁנֹאמַר: גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ. יוֹבֵל¹⁰² מִשְׁמִיט קֶרְקַע
29 בַּתְּחִלָּתוֹ¹⁰³, וּשְׁבִיעֵיט אֵינָה מִשְׂמִטָּה כְּפָסִים אֶלָּא
30 כְּסוּפָה¹⁰⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ¹⁰⁵.

99) סיפרא שם הלכה ו. 100) כלומר, השמטת הקרקע שהיא חזרת השדות לבעליהן ביובל. 101) ראה בספר המצוות, עשה קלח. 102) ערכין כח: 103) סיפרא שם פרק ב הלכה א: "וכשהוא אומר, וקדשתם את שנת החמשים שנה, מלמד שהיא מתקדשת מראש השנה". וכן הוא בראש השנה ח: בברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא. והיינו ביום הכיפורים, ראה למעלה הלכה יד. 104) שנאמר: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה". 105) למעלה בפ"ט הלכה ד.

1 עשה קנג). והברייתא תלתה את הדבר בבית-דין "שקידשו בו את החודש". וייתכן שטעם הדבר הוא, שכשם שלקידוש החודש אין צורך בכל ע"א הדיינים של בית-דין הגדול אלא בשלשה מתוכם בלבד, הוא-הדין לענין תקיעה ביובל. וראה שם הערה נח. 74) כנ"ל. 75) ראש השנה שם, כרבי. 76) כלומר, אפילו שלא בפני בית-דין.

5 יב. וּבְרֵאשִׁי הַשְּׁנָה⁷⁷ שֶׁחָל לְהִיזֵת בְּשִׁבְתָּהּ⁷⁸ - לֹא הָיוּ
6 תוֹקְעִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ⁷⁹, וְאֵין
7 כָּל יַחֲיד וְיַחֲיד תוֹקֵעַ אֶלָּא בְּפְנֵי בַּיַּת דִּין⁸⁰.

77) ברייתא שם. 78) אבל אם חל ראש השנה בחול, תוקעין בכל מקום (גמרא שם). 79) כנ"ל. 80) ובזמן שהם יושבים, כנ"ל. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכות ח"ט. ובסיפרא שם פ"א הלכה ה: "ביום הכיפורים, אפילו בשבת וכו'. יכול אף תרועת ראש השנה תהיה דוחה את השבת וכו', אם כן למה נאמר בעשור לחודש, אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם (היינו, אף שלא בפני בית-דין שקידשו את החודש, ובלבד שהוא בזמן שהם יושבין, כנ"ל), ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית-דין בלבד".

8 יג. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים⁸¹ מְעַכְבִּין בַּיּוֹבֵל⁸²: תִּקְיָעָה⁸³,
9 וְשְׁלוֹחַ עֲבָדִים, וְהַחֲזֵרַת שְׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְזוֹ הִיא
10 שְׂמִטַּת קֶרְקַע⁸⁴.

81) ראש השנה ט: כחכמים, ולא כר' יהודה ור' יוסי. 82) שאם לא עשו אחד משלשתם, לא נתקדשה השנה בקדושת יובל, ואינה אסורה בזריעה ובכל העבודות האסורות בשמיטה, ראה ברש"י ובתוספות שם. וכנראה שהקידוש (ראה למעלה הלכה א) אינו מעכב, וראה במנחת-חינוך מצוה שלב. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כה, ט"א) "והעברת שופר תרועה וגו' תעבירו שופר וגו' וקראתם דרוו וגו' יובל היא וגו' ושבתם איש אל אחוזתו וגו' לא תזרעו וגו'". והמלים "יובל היא" מורות על עיכוב, כלומר, רק באופן זה הוא יובל ולא באופן אחר, ומה הוא האופן שעל-ידו נתקדש היובל, שופר תרועה וקריאת דרוו האמורים לפני הפסוק "יובל היא", והחזרת שדות הנאמרה לאחריו ומקרא נדרש לפניו ולפני לפניו וגם לאחריו. 83) לא מבורר לאיזו תקיעה נתכוין רבינו, אם לתקיעה של בית-דין או לתקיעה של כל יחיד ויחיד (ראה למעלה הלכה י). ובראש השנה שם אמרו: "זו (=תקיעת שופר) מסורה לבית-דין", ואם כן התקיעות של היחידים (ראה למעלה שם) אינן מעכבות (וראה בסוף ההלכה הסמוכה). אבל צריך עיון, שהרי תקיעות אלו, שנלמדו מ"תעבירו שופר", סמוכות בתורה למלים "יובל היא" יותר מתקיעות של בית-דין. 84) הנזכרת בברייתא בגיטין לו. כלומר, ולא שביעית, כדעת יתר הראשונים. וראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם.

11 יד. מְרֵאשׁ הַשְּׁנָה⁸⁵ עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא הָיוּ
12 עֲבָדִים⁸⁶ נִפְטְרוּ לְבִתְיָהֶן⁸⁷ וְלֹא מִשְׂמִטָּה
13 לְאֲדוֹנֵיהֶם⁸⁸, וְלֹא הַשְּׂדוֹת הַחֲזֵרוּ לְבַעֲלֵיהֶן⁸⁹, אֶלָּא
14 עֲבָדִים אוֹכְלִין וְשׂוֹתִים וּשְׂמִיחִים⁹⁰ וְעֲטוּרֵיהֶם⁹¹

פָּרָק אֶחָד עָשָׂר

11 פִּי שֵׁהֶם חוֹזְרִין אַחַר זְמַן¹⁴, אֲלֵא אִם פֶּן הָעֲנִי;
 12 שְׁנֵאמַר: וְכִי זָמוּךְ אַחִיד וּמְכַר מֵאַחֲזָתוֹ. אֲבָל לְמַכּוֹר
 13 וּלְהַנִּיחַ הַדָּמִים בְּכִסּוֹ אוֹ לְעֲשׂוֹת בְּהֵן סְחוּרָה אוֹ
 14 לְקַח בְּהֵן פְּלִים אוֹ עֲבָדִים וּבִהְמָה - אֵינּוּ רִשְׁאֵי;
 15 אֲלֵא לְמִזוֹנוֹת בְּלִבְד¹⁵. וְאִם עֲבָר¹⁶ וּמְכַר מִפְּלִ מְקוֹם
 16 - הֲרִי אֱלוֹ מְכוּרֵיין¹⁷.

1 יבאר שארץ ישראל המתחלקת לשבטים לא תמכור לצמיתות. לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אלא אם-כן העני הקנים והזמורות שבתוכה. דין הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנות. ואם מותר לגאול בפחות משתי שנים. ודין מכרה בשנת היובל עצמה. ואילנות אם חוזרין לבעלים ביובל. לעולם מייפין כח המוכר שדה אחוזה, הרוצה למכור שדות אחרות לגאול הראשון. אם רצה לגאול חצי השדה. נותן שדהו במתנה. האחין שחלקו. והיורש את אשתו.

2 א. אֲרִיץ יִשְׂרָאֵל² הַמִּתְחַלֶּקֶת לְשִׁבְטִים אֵינָה נִמְכָּרֶת
 3 לְצִמִּיתוֹת³, שְׁנֵאמַר: וְהָאֲרִיץ⁴ לֹא תִמְכַר לְצִמִּיתוֹת. וְאִם
 4 מְכַר לְצִמִּיתוֹת - שְׁנֵיהֶם⁵ עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶. וְאִין
 5 מַעֲשִׂיהֶן מוֹעִילִין⁷, אֲלֵא תַחֲזֹר הַשְּׂדֵה לְבַעְלֵיהָ
 6 בַּיּוֹבֵל.

2) ולא חוץ לארץ, כדלהלן. 3) כלומר, הארץ המתחלקת לשבטים, שנמכרת לזמן, אינה נמכרת לצמיתות, אבל ירושלים שלא נתחלקה לשבטים (יומא יב.) ואין משכירין בה בתים (שם). וכל זה בפ"ז מהל' בית הבחירה הי"ד), וכל-שכן שאין מוכרים בה בתים ('אבות דרבי נתן' פרק לה), כיון שגם מכירה לזמן אינה מכירה, לא שייך בה האיסור של מכירה לצמיתות. ולשון 'אבות דרבי נתן' שם: "ואין מוכרין הבית לצמיתות בכותה (= בירושלים)". וצריך עיון. וראה במדרש תנחומא פ' בהר סוף סי' א. 4) היינו, הארץ הידועה, והיא ארץ ישראל. 5) שהרי על ידי שניהם, נעשית המכירה. 6) אבל אינם לוקין על לאו זה, מכיון שלא הועילו מעשיהם, וכן כתב רבינו בפ"ו מהל' בכורות ה"ה, שכל שאין המעשה מועיל, אינו לוקה. ולכן לא מנה רבינו לאו זה בפ"ט מהל' סנהדרין, בין הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה להלן. 7) ב'ירושלמי' דמאי פ"ה ה"ח, הביאו רבינו מפרסוק זה "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ", למי שסובר אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (ועי' פ"א מהל' תרומות הי"י) - הרי שאין מעשיהם מועילים, כדברי רבינו. וראה בהשגות הרמב"ן ל'ספר המצוות' לא-תעשה רכו. והרדב"ז כתב שדעת רבינו כרבא (תמורה ד:): "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני". וכן נראה מדברי ה'חינוך' סוף מצוה שלט, שכתב בדעת רבינו שחייב מלקות, וזוהי דעתו של רבא (שם) ד"לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא", אבל זה נסתר מדברי רבינו בהל' בכורות שם, ראה למעלה.

12) 'סיפרא' שם פ"ה ה"א, ותוספתא ערכין פ"ה. 13) ב'סיפרא' ובתוספתא שם, ליתא "ביתו". ולמדה רבינו מסוגיית הגמרא בקידושין כ, א - שנראה משם שמה שנאמר (ויקרא כה, כט) "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה", מוסב על "כי ימוך אחיך" שלמעלה, ועוד נראה שם שהסדר הוא למכור תחילה שדה ואחר-כך בית, עיי"ש. ואם כן, אם אסור למכור שדה אלא-אם-כן העני, כל-שכן שאסור למכור בית אלא באופן הנ"ל. 14) היינו ביובל, כנ"ל, או לאחר זמן מסוים שקצב בשעת המכר, כנ"ל. 15) אם העני, כנ"ל. 16) תוספתא, שם. 17) שאין זה איסור מפורש, אלא שמדברי הכתוב נראה שאסור למכור שדהו אלא-אם-כן העני.

ד. וְדִינֵן בְּבֵית דִּין בְּתֵי עָרֵי חוּמָה¹⁸, וּבְשֵׂדֵה דִּין
 18 שְׂדֵה אַחֲזָה¹⁹. דִּין מוֹכֵר שְׂדֵה אַחֲזָתוֹ: לְחֻשְׁב²⁰ אֶת
 19 הַדָּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת לַיּוֹבֵל²¹; וּבְכָל עֵת
 20 שְׁוֹרְצָה לְפָדוֹת - מִחֻשְׁב עִם הַלּוֹקֵחַ עַל הַשָּׁנִים
 21 שְׂאֵבֵל, וְגוֹרֵעַ מִדָּמֵי הַמְּכַר²², וּמַחֲזִיר לוֹ הַשְּׂאָר²³.
 18) כדלהלן פ"ב. 19) המפורש בפרק זה. 20) שנאמר (שם, כז): "וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו, ושב לאחוזתו". 21) היינו, כמה דמים משלם הלוקח עבור כל שנה שהוא מחזיק בשדה. 22) היינו, מהדמים שנתן הלוקח למוכר. ואולי צריך לומר: מדמי המכר. 23) ושב המוכר לאחוזתו, כנ"ל.

ה. בַּיּוֹבֵל? הֲרִי הַנִּשְׁאָר לַיּוֹבֵל²⁴ עָשָׂר שָׁנִים וּמְכַר לוֹ
 24 שְׂדֵה בְּמֵאָה דִּינָר²⁵, אֲכֹלָה הַלּוֹקֵחַ שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְרִצָּה
 24 הַמּוֹכֵר לְגֹאֵל²⁶ - נוֹתֵן לוֹ שְׁבַעִים דִּינָר וּמַחֲזִיר
 25 שְׂדֵהוּ. וְכֵן אִם אֲכֹלָה שָׁשׁ שָׁנִים²⁷ - נוֹתֵן לוֹ אַרְבָּעִים
 26 דִּינָר וּמַחֲזִיר לוֹ שְׂדֵהוּ. לֹא גֹאֵלָה אֲלֵא הַנִּיחָה בְּיַד
 27 הַלּוֹקֵחַ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל - תַּחֲזֹר לְבַעְלֵים בְּלֹא
 28 דָּמִים²⁸. שְׁנֵאמַר: בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאֹת יִמְכַר לָךְ²⁹.

24) מיום המכירה. 25) אם כן, נתן עשרה דינרים לשנה. 26) לפדות. 27) היינו, אף-על-פי שאכל כבר רוב הזמן, אין אומרים, שלא יחזיר לו המוכר את העודף. 28) שנאמר (שם, כח) "ואם לא מצאה ידו די השיב לו וגו' ויצא ביובל". 29) זה מוסב על מה שלמעלה, שמחשב לפי השנים שאכל ולפי השנים שנותרו.

ו. מְכָרָה³⁰ לוֹ וְהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת, וְלֵאחַר שְׁתֵּי שָׁנִים
 30 גֹאֵלָה - אֵינּוּ יְכוּל לִמְכַר לוֹ: הַחֲזִירָנָה לִי מְלֵאָה
 31 פְּרוֹת כְּמוֹ שְׂמִכְרֵתי לָךְ. לְפִיכֵךְ, אִם מְכָרָה לוֹ מְלֵאָה
 32 פְּרוֹת לְפָנָי רֵאשׁ הַשָּׁנָה³¹, וּגֹאֵלָה אַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים -

7 ב. וְהַמּוֹכֵר⁸ שְׂדֵהוּ לְשִׁשִּׁים שָׁנָה - אֵינָה יוֹצֵאָה
 8 בַּיּוֹבֵל; שְׂאִין⁹ חוֹזֵר בַּיּוֹבֵל אֲלֵא דָּבָר הַנִּמְכָּר סְתָם¹⁰
 9 אוֹ הַנִּמְכָּר לְצִמִּיתוֹת¹¹.

8) בבא-מציעא עט, א. 9) שם: "מי שאין שם יובל (היינו, אלמלא היובל) - נצמתת, יש שם יובל - אינה נצמתת, יצתה זו (שנמכרה לששים שנה), שאף-על-פי שאין שם יובל - אינה נצמתת". 10) שבלי היובל היה הדבר חלוט ללוקח לעולם. 11) בפירוש.

10 ג. לֹא יִמְכַר¹² אָדָם בֵּיתוֹ¹³ אוֹ שְׂדֵה אַחֲזָתוֹ, אֶף עַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל צז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 הרי זה אוכל שלש תבואות³² בשתי השנים, ואינו
 2 מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד; ושנאמר: על
 3 פי השנים³³, לא על פי התבואות.
- 4 ז. הקנים³⁴ והזמורות ופרות שקמה שבתוכה - הרי
 5 הן של לוקח כשאר הפרות שלה. אבל³⁵ אילן
 6 שנקטח או שיבש - שניהן אסורין בו³⁶. כיצד
 7 יעשה? ימכר³⁷ וילקח בדמיו קרקע, והלוקח אוכל
 8 פרותיה עד שתגאל³⁸ השדה מידי.
- 9 ח. הלוקח³⁹ שדה אחזה ונטעה אילנות⁴⁰ והשביחה,
 10 כשהיא חוזרת ביובל - שמין שבת האילנות⁴¹
 11 שבתוכה, ונותן פעל השדה דמי השבח ללוקח;
 12 שנאמר: ויצא ממכר בית⁴² - ממכר חוזר, ולא
 13 השבח.
- 14 ט. המוכר⁴³ את שדהו בזמן שהיובל נוהג⁴⁴, פמו
 15 שפארנו⁴⁵ - אינו מתר לגאל⁴⁶ לפחות משתי שנים⁴⁷;
 16 שנאמר: במספר שני תבואת⁴⁸ ימכר לו. ואפלו רצה
 17 הלוקח⁴⁹ - אסור; ושנאמר: במספר שנים אחר
 18 היובל תקנה מאת עמיתך - אין פחות⁵⁰ משתי שנים
 19 מעת לעת⁵¹ מיום המכירה⁵².
- 20 י. וצריך⁵³ שיאכל הלוקח שתי תבואות⁵⁴ בשתי
 21 שנים ואחר כך יגאל; ושנאמר: שני תבואת. לפיכך,
 22 אם היתה אחת משתי השנים שביעית⁵⁵ או שנת
 23 שדפון⁵⁶ או ירקון⁵⁷ - אינה עולה מן המניין⁵⁸.
- 24 יא. הניתה⁵⁹ הלוקח בורה⁶⁰ שנה ואכלה שנה, או
 25 אכלה שנה ונרה שנה ולא זרעה - הרי אלו עולין
 26 למנין⁶¹. מכרה⁶² בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת⁶³,
 27 והדמים חוזרין⁶⁴ לבעלים.
- 28 יב. מכרה⁶⁵ שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח
 29 אוכל אותה שנה שניה אחר היובל; ושנאמר: שני
 30 תבואת⁶⁶.
- הלוקח. (48) ומיעוט שנים - שתי שנים. (49) שלא
 ברצון המוכר. ובגמרא שם: "ולא מיבעיא מוכר דקאי
 בעשה' דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך, אלא אפילו
 לוקח נמי קאי בעשה' דבעינן שנים תקנה (= במספר שנים
 אחר היובל תקנה), וליכא". (50) ברייתא, שם יח, ב.
 (51) אותו היום ואתה שעה לאחר שנתיים (שם, ועי' רש"י
 שם). (52) ואין אומרים, שמכיון שהגיע תשוי, הרי זה
 כאילו כבר עברה שנה (רש"י). ונראה, שבשנה מעוברת, אין
 חדש העיבור בכלל שתי השנים, שהרי לענין בתי ערי חומה
 נזקקו לפסוק מיוחד להביא את שנת העיבור (להלן פ"ב
 ה"ה).
- (53) משנה, ר' סיפרא' שם. (54) כלומר, שנתיים שהיו בהן
 תבואות. וראה בביאורי הגר"א ל'סיפרא' שם. (55) שאסור
 לזרוע בה, בארץ. (56) לכל העולם, ראה להלן. (57) לכל
 העולם. בבבא-מציעא קו, א: "או שהיו השנים כשני
 אליהו". ולהלן שם: "קתני שדפון וירקון דומיא דשנים
 כשני אליהו (שלא היתה תבואה בכל העולם), מה שני
 אליהו דלא הוי תבואה כלל, אף הכא דלא הוי תבואה כלל
 וכו', דאמר קרא: במספר שני תבואות ימכר לך, שנים שיש
 בהן תבואה בעולם וכו', שביעית אפקעתא דמלכא היא
 (ולכן אינה קרויה שנת תבואה - רש"י ו'תוספות'). וכן
 נראה מלשון רבינו, שכתב "שנת שדפון" ולא כתב
 "נשתדפה" (רדב"ז). וראה פ"ח מהל' שכירות ה"ה.
 (58) של שתי השנים, אלא מחזיק בשדה שנה נוספת.
- (59) שם. (60) כאן כתב רבינו שנה שהובירה קודם, ולהלן
 כתב שנה שאכלה קודם. (61) כיון שהשנים הן "שני
 תבואות", אלא שהוא לא זרע, והפסיד לעצמו. ולפי זה
 הוא-הדין אם הניחה הלוקח בורה או שנירה שנתיים
 (כספ' משנה, ועי' רדב"ז). ובגמרא שם אמרו שהחידוש
 ב"ניהה", שאין המוכר משלם לו דמי הניר כשהוא גואל את
 השדה. וכבר רמז רבינו לדין זה בה"ח, שכתב שאין שמין
 ללוקח אלא את שבח האילנות, אבל לא שבח שבגוף
 הקרקע, וראה בהערות שם, וב'אור גדול' על משנתנו.
 (62) ערכין שם, כשמואל שהלכה כמותו בדיני ממונות, ולא
 כרב. (63) שם: קל-וחומר, ומה מכורה כבר (מלפני
 היובל), יוצאה (ביובל), שאינה מכורה - אינו דין שלא
 תמכר. (64) להלן שם.
- (43) משנה, ערכין כט, ב. וראה ב'סיפרא' שם. (44) היינו,
 כשכל יושביה עליה. (45) למעלה פ"י ה"ח. (46) המוכר
 שלא ברצון הקונה. (47) לפני שתהא השדה שנתיים ביד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 וְהִשְׁבִּיתָהּ פֶּיַד הַלּוֹקֵחַ וְהָרִי הִיא רְאוּיָה לְהַמְכֹּר
21 בְּמֵאֲתָיִם - מִחֶשֶׁב לְפִי מָה שֶׁמְכָרָה.⁸¹ וְאִם מְכָרָה
22 בְּמֵאֲתָיִם וְהִכְסִיפָה וְהָרִי הִיא רְאוּיָה לְהַמְכֹּר בְּמֵאָה
23 - מִחֶשֶׁב לְפִי מָה שֶׁהִיא.⁸² וְלַעֲוֹלָם מְנַפִּים פֶּתַח מוֹכֵר
24 שְׂדֵה אַחְזָה, וּמְרַעֵין פֶּתַח הַלּוֹקֵחַ.

77) 'סיפרא' שם ה"ג, ומשנה ערכין ל, א. ותוספתא שם פ"ה. (78) כלומר, שמחזיר לראשון את העודף עבור השנים שנותרו עד היובל, לפי מאה דינר שקיבל ממנו. והיינו, לטובת המוכר. (79) שם: שנאמר, והשיב את העודף לאיש, לאיש אשר בתוכה. וראה ב'שיטה מקובצת' שם אות ה. (80) שם, כרבי דוסתאי בן יהודה. (81) שם, שנאמר: והשיב את העודף, העודף שבידו (היינו, לפי מאה דינר שקיבל מהלוקח). (82) שם: העודף, העודף שבקרקע (לפי שוויה עתה).

25 יז. המוכר⁸³ שְׂדֵה אַחְזָתוֹ וְהָיוּ לוֹ שְׂדוֹת אַחֲרוֹת,
26 וּמְכָר מְאוֹתָם הַשְּׂדוֹת כְּדִי לְגַאֵל שְׂדֵה שְׁמֹכֵר - אֵין
27 שׁוֹמְעִין לוֹ;⁸⁴ שְׁנֵאמַר:⁸⁵ וּמֵצָא כְּדִי גְאָלְתוֹ - עַד
28 שִׁמְצָא דָבָר שְׁאִינוּ מְצוּי לוֹ בְּשַׁעַת שְׁמֹכֵר. וְכֵן⁸⁶ אִם
29 לָוֶה לְגַאֵל - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁנֵאמַר: וְהִשְׁגִּיהַ יָדוֹ
30 - לֹא שִׁילָהּ.

(83) משנה שם, ו'סיפרא' שם ה"ב, וה', וכגירסת הגר"א שם. (84) אפילו אם הן רחוקות ורעות, והשדה שמכר קרובה ויפה (שם). (85) שם ל, ב. (86) משנה, ו'סיפרא' שם.

31 יח. מְצָא⁸⁷ מַעֲטוּם וְרָצָה לְגַאֵל חֲצִי הַשְּׂדֵה שְׁמֹכֵר -
32 אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁנֵאמַר: כְּדִי גְאָלְתוֹ - אוֹ גּוֹאֵל אֶת
33 כְּלָה אוֹ אֵינוֹ גּוֹאֵל. וְאִם רָצוּם⁸⁸ קְרוּבוֹ לְגַאֵל -
34 גּוֹאֵלִים; שְׁנֵאמַר: וּבָא גְאָלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו.

(87) שם. (88) דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר, כנ"ל. (89) 'סיפרא' שם סוף ה"א.

35 יט. הַנּוֹתֵן⁹⁰ שְׂדֵהוּ מִתְּנָה - הָרִי זֶה חוֹזֵר לוֹ בַּיּוֹבֵל;
36 שְׁנֵאמַר⁹¹: תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אַחְזָתוֹ - לְרַבּוֹת אֶת
37 הַמִּתְּנָה.⁹²

(90) משנה, בכורות נב, ב. כחכמים ולא כרבי מאיר. (91) גמרא שם. וצ"ע, אם במתנה יכול הנותן לגאול לפני היובל, כמו בבתי ערי חומה, להלן פ"ב ה"ד (רש"ש שם). (92) יש אומרים כי מתנת רבים אינה חוזרת ביובל (חידושי ר"ע איגור על הרמב"ם בשם הרד"ק ביהושע כד, לג).

38 כ. הָאֲחִיזִין⁹³ שְׁחֻלְקוֹ - כְּלֻקּוֹחוֹת⁹⁴ הֵן, וּמִחְזִירִין זֶה
39 לְזֶה חֻלְקוֹ בַּיּוֹבֵל, וְלֹא תַבְטִיל⁹⁵ חֻלְקָתָן מִמְּמֹת
40 שְׁהִיתָה. וְכֵן הַבְּכוֹר⁹⁶ וְהַמֵּיבֵם⁹⁷ אֲשֶׁת אַחִיו - מִחְזִיר
41 בַּיּוֹבֵל חֻלְקָ שְׁנֻטְל, וְנוֹטְל⁹⁸ הַחֻלְקָ שְׁכַנְגָדוֹ.

(93) בכורות שם, כרבי אסי אמר רבי יוחנן. (94) כלומר, כאילו מכר כל אחד לחבירו את חלקו תמורת חלקו של שני שקיבל הוא. ואין אנו אומרים "ברירה", שהוברר הדבר שזה חלקו וזה חלקו של השני. (95) שם: "מתיב רב הושעיא,

(65) ברייתא שם. (66) וכאן לא שייך הקל-וחומר הנ"ל, שהרי שדה זו מכורה לו מלפני היובל. ומה ששדות אחרות יוצאות ביובל, זה הוא משום שקורא אני בהן: במספר שני תבואות ימכר לך.

1 יג. מְכָר⁶⁷ נְקָעִים מְלֵאִים מִיָּם⁶⁸ אוֹ סְלָעִים⁶⁹ שְׁאִינָם
2 רְאוּיִין לְזַרְעָה - הָרִי זֶה פּוֹדֶה בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים;
3 שְׁנֵאמַר: בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְבוּאוֹת - שְׂדֵה הָרְאוּיָה
4 לְתְבוּאָה הִיא שְׁאִינָה נְגַאֵלֶת אֲלָא אַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים.
5 וְאִם לֹא גְאָלָהּ, אָף עַל פִּי שְׁאִינָה רְאוּיָה לְזַרְעָה -
6 חוֹזֵרֶת לְבַעֲלִים בַּיּוֹבֵל.⁷⁰

(67) שם יד, ב: "מכר טרשים נגאלין פחות משתי שנים וכו'". וטרשים הוא מקום שאינו ראוי לזריעה. וכיון ששם כה, א - לענין הקדש, הביאו דוגמא למקום שאינו ראוי לזריעה, "נקעים עמוקים עשרה טפחים (ומלאים מים - גמרא שם) או סלעים גבוהים עשרה טפחים", לכן כתבם רבינו כאן כפירוש ל"טרשים". וראה ב'רבינו גרשום' שם, ובפ"ח מהל' ערכין ה"ג. (68) עמוקים עשרה טפחים, כנ"ל. (69) גבוהים עשרה טפחים, כנ"ל. (70) שם: "מאי טעמא, ושב לאחוזתו אמר רחמנא, והאי נמי אחוזה היא", שהרי כאן לא תלתה התורה ב"תבואות".

7 יד. מְכָר⁷¹ אֵילָנוֹת⁷² - אֵין נְגַאֵלִין לְפָחוֹת מִשְׁתֵּי
8 שָׁנִים, שְׁהָרִי רְאוּיִים לְתְבוּאוֹת⁷³. וְאִם לֹא גְאָלָן -
9 אֵינָן חוֹזֵרִין לְבַעֲלִים בַּיּוֹבֵל; שְׁנֵאמַר: וְשָׁב לְאַחְזָתוֹ
10 - וְלֹא לְאֵילָנוֹת.⁷⁴

(71) שם. (72) שעושים פירות. (73) והרי הם בכלל: במספר שני תבואות ימכר לך, כנ"ל. אבל אילנות סרק יכול לגאול אותם בתוך שתי שנים (רדב"ז). (74) ואף-על-פי שהמוכר אילנות מכר גם קרקע שתחתיהם וביניהם וחוצה להם כמלא האורה וסלו (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב), ייתכן שמדובר כאן באופן שמכר את האילנות לבד (רדב"ז). אולם נראה, שמכיון שאין הקרקע הזאת של הלוקח, אלא שמותר לו להשתמש בה ללקיטת הפירות בלבד (ראה בהערות שם), לכן לא שייך לומר שהמוכר ישוב לאחוזתו, שהרי לא יצאה מעולם מרשותו.

11 טו. מְכָר⁷⁵ שְׂדֵהוּ לְרֵאשׁוֹן, וְרֵאשׁוֹן מְכָר לְשָׁנִי, וְשָׁנִי
12 לְשָׁלִישִׁי, אֲפֹלוּ מֵאָה זֶה אַחַר זֶה - בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל
13 תַּחֲזוֹר לְאֶדְוֵן הָרֵאשׁוֹן; שְׁנֵאמַר⁷⁶: בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב
14 הַשְּׂדֵה לְאֲשֶׁר קָנְהוּ מֵאֲתוֹ, לְאֲשֶׁר לוֹ אַחְזָת הָאֶרֶץ.

(75) 'סיפרא' פ' בהר פ"ה סוף ה"ד, כגירסת הגר"א שם. (76) רבינו כתב את הפסוק המתאים לענייננו, אף-על-פי ששם נזכר פסוק אחר.

15 טז. מְכָרָהּ⁷⁷ לְרֵאשׁוֹן בְּמֵאָה דִּינָר, וְרֵאשׁוֹן לְשָׁנִי
16 בְּמֵאֲתָיִם, וְרָצָה הָאֶדְוֵן לְגַאֵל - אֵינוֹ מִחֶשֶׁב אֲלָא עִם
17 הָרֵאשׁוֹן⁷⁸; שְׁנֵאמַר: לְאִישׁ אֲשֶׁר מְכָר לוֹ. מְכָרָהּ
18 לְרֵאשׁוֹן בְּמֵאֲתָיִם, וְרֵאשׁוֹן לְשָׁנִי בְּמֵאָה - הָרִי זֶה
19 מִחֶשֶׁב עִם הָאֲחֲרוּן⁷⁹. וְכֵן⁸⁰ אִם מְכָר בְּמֵאָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה (כלומר, ואם לקוחות הם,
2 היתה הבכורה צריכה לחזור). אמר ליה רבי אלעזר, מאי אין
3 חוזרין, אין חוזרין לבטלה". וסובר רבינו, שאין מבטלים את
4 החלוקה הראשונה ומחלקים מחדש (כפירוש רש"י), אלא
מחליפים את חלקיהם (כסף-משנה). (96 במשנה שם:
ואלו שאין חוזרין ביובל (כלומר, אין חוזרין לבטלה כנ"ל,
הבכורה, והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו והמתנה
דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים המתנה כמכר (הלכה
כחכמים, כנ"ל. משמע שבשאר הדברים מודים חכמים לרבי
מאיר). ובגמרא שם: מאי טעמיהו דרבנן "תשובו", לרבות
את המתנה, והני כולהו ירושה נניהו (ולכן אינם חוזרים
ביובל). (97 שיעור כל נכסי אחיו המת (פ"ג מהל' נחלות
ה"ז). ולמדו כן בבכורות שם, ממה שקראו הכתוב בכור,
שנאמר: "והיה הבכור אשר תלד". (98 כנ"ל.)

5 כ.א. אָבֵל הַיּוֹרֵשׁ⁹⁹ אֶת אִשְׁתּוֹ, אִף עַל פִּי שְׂיִרְשֵׁת
6 הַבְּעַל מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁰ - עֲשׂו חֲזוּק¹⁰¹ לְדְבָרֵיהֶם כְּשֶׁל
7 תּוֹרָה, וְאִינוּ מַחְזִיר בַּיּוֹבֵל. וְאִם¹⁰² יָרַשׁ מִמֶּנָּה בֵּית
8 הַקְּבֻרֹת¹⁰³ - יַחְזִיר לְבָנֵי מִשְׁפַּחָה¹⁰⁴, מִשּׁוּם פְּגַם
9 מִשְׁפַּחָה¹⁰⁵, וַיִּתְּנוּ לוֹ דְמִיָּה, וּמִנִּפְיָן¹⁰⁶ לוֹ דְמֵי קָבֵר
10 אִשְׁתּוֹ¹⁰⁷, שֶׁהָיָה חֲזָב בְּקִבּוּרָתָהּ¹⁰⁸.

(99 שם, כנ"ל. (100 ראה פ"ב מהל' אישות ה"ג, ופ"א
מהל' נחלות ה"ח. וכוונת רבינו, שהרי אמרו שם, שטעמו
של רבי מאיר הסובר שהיורש את אשתו אינו מחזיר ביובל,
הוא משום שירושת הבעל דאורייתא, משמע מזה שלמאן-
דאמר ירושת הבעל דרבנן, ותקונה לו תחת קבורת אשתו
(כנ"ל בהל' אישות שם ה"ב, ד). הרי היא כמכר וחוזרת
ביובל. (101 בבא-בבא קטל, ב: "גבי יובל שויהו רבנן
(את הבעל) כירוש, משום פסידא דידיה" (שלא יצטרך
להחזיר לקרובים, כנ"ל). וראה בתוספתא שם ד"ה גבי,
וב'אור שמח'. (102 בבכורות שם, כרבי יוחנן בן ברוקה.
(103 גמרא, שם. (104 ביובל. (105 שגנאי הוא להם
שיהיו אחרים נקברים עמהם, והם יקברו בקברות אחרים
(רש"י בכתובות פד). ולכן לא עשו כאן חכמים חיזוק
לדבריהם שלא תחזור ביובל, כנ"ל. וראה פכ"ד מהל'
מכירה הי"ז ובהערות שם. ובבבא בתרא ק, ב - ברשב"ם
ד"ה משום. (106 שם. (107 שאינם משלמים עבורו.
(108 ראה בהל' אישות, שם.)

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ו

פָּרֵק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1 יבאר המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה. ואם הקרובין
פודין אותה, אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון
וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר
ראשון ואחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא
הלוקח. ודין המקדיש בית בעיר חומה. ואם מכר בית בעיר
חומה והגיע יובל תוך שנת המכר. המוכר בית בבתי
החצרים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על
ארבע אמות, ואם הבית נחלט בירושלים. העיר שראויה
להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל
הערים.

א. המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה² - הרי זה
גואלה כל שנים עשר חדש³ מיום שמכר⁴ בכל עת
שירצה⁵, ואפלו ביום שמכר. וכשירצה לפדות -
נתן⁶ כל הדמים שלקה, ואינו גורע ללוקח פלום⁷.
(2 בשעת כיבוש הארץ. (3 שנאמר "והייתה גאולתו עד
תום שנת ממכרו". (4 כלומר, שנים עשר חודש מיום
ליום. ואין אומרים: משהגיע תשרי, תיחשב לו כשנה.
(5 ואינו מחכה שתי שנים כמו במוכר שדה אחוזה.
(6 שם: הרי זה כמין ריבית (שהלוקח מקבל כל כספו,
ונמצא שהשתמש בשדה המוכר תמורת החזקת המעות
בירו), ואינו ריבית (שאינו ריבית אלא בהלוואה, ולא במכר).
(7 ולא כדין שדה אחוזה.)

ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו
אם השיגה ידו⁸. ויש לו⁹ למכר מנכסיו ולפדותו;
אבל לא ללוה ויגאל, ולא יגאל לחצאיין¹⁰.
(8 שלא הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה לעניין זה.
(9 שלא נאמר כאן "ומצא כדי גאולתו" כשם שנאמר בשדה
אחוזה. (10 שלעניין זה הוקש בית עיר חומה לשדה
אחוזה.)

ג. מת הלוקח - יפדה¹¹ מיד פנו¹². וכן אם מת
המוכר - יש לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש¹³.
(11 המוכר. (12 בגמרא שם: "מהו דתימא לקונה אותו
אמר רחמנא, והא (בן הלוקח) לא קנה, קא משמע לן
והייתה גאולתו מכל מקום". (13 שם: "מהו דתימא ואיש
כי ימכר אמר רחמנא, והאי (בן המוכר) לא מכר, קא משמע
לן והייתה גאולתו מכל מקום".

ד. מכר לראשון, וראשון לשני בתוך השנה¹⁴ -
מונין¹⁵ לראשון¹⁶. פיון ששלמה שנה ראשונה
החלט הפית פיד השני; שהמוכר מכר לשני כל
זכות שתבוא לידו¹⁷. הגיע שנים עשר חדש ולא
גאלה - הרי זו נחלטת פיד הלוקח. וכן אם נתן
הפית מתנה¹⁸ ולא גאלו כל שנים עשר חדש - הרי
זה נחלט פיד זה שנתן לו מתנה.
(14 הראשונה משעת המכר. (15 י"ב חודש. (16 משעת
המכר. ושם: "שנאמר: עד מלאת לו שנה (משמע, למי
שהייתה אחוזה שלו מונין - רש"י)". (17 ואילו הייתה
הקרע בידו הייתה נחלטת לו, ולכן כשמכרה, נחלטת
לקונה אותו לדורותיו, לא יצא ביובל. (18 והלכה זו, היא
כחכמים בבכורות נב: הסוברים שמתנה כמכר.)

ה. היתה שנה מעפרת - אינו נחלט עד סופה;
שנאמר: עד מלאת לו שנה תמימה - להביא חדש
העפור.
ו. מכר שני בתים, אחד בפחצי אדר ראשון ואחד
בראש אדר שני: זה שמכר בראש אדר שני - פיון
שהגיע אחד באדר של שנה הבאה¹⁹ עלתה לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(אחרי שנה), אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי (כנ"ל בפרק י"א הלכה י"ב), להכי אצטרין וביובל יצא". ומכיוון שפסוק זה מדבר בשנה שנייה של המכר, אם כן אף הפסוק "גאולה תהיה לו" הסמוך לו, מדבר אף הוא בשנה שנייה, ונמצא שגואל אף בשנה שנייה. (34) אבל בית עיר חומה נחלט ללוקח. (35) אפילו בשנה ראשונה. והר"ב"ז והר"ש"ש שם כתבו, שבשנה ראשונה שאינו גואל אלא מטעם בית עיר חומה - אינו גורע לו מה שאכל כדין בית עיר חומה. (36) כדין השדות. אבל בבתים נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. (37) אפילו בשנה שנייה. (38) שהרי בבתים אין דין יובל כלל, אלא נחלט ללוקח אחר י"ב חודש.

יא. כל שהוא לפניו מן החומה, כגון הגנות³⁹ ומהמחצאות והשוככות⁴⁰ - הרי הוא פפתיים⁴¹; שגאמר: אשר בעיר. אבל השדות⁴² שבתוך העיר - נגאלין⁴³ פדין השדות שחוץ לעיר; שגאמר: וקם הבית אשר בעיר - בית וכל הדומה לבית, לא⁴⁴ השדות.

(39) שבהם אילנות. ודווקא גנות של אילנות שכן דרך ליטע אילנות בחצר, אבל שדות של תבואה, שבהם נחלקו ר' מאיר וחכמים במשנה בערכין שם, אין הלכה כר' מאיר, לפי שאין דרך לזרוע תבואה בחצר. ועיין בעירובין כג: שגם שם חילקו בין זריעה לנטיעה שנטיעות הרי הם כחצר, וזריעות לא]. (40) כבריייתא ובסיפרא שם נזכרו גם "בתי בדים". (ורבינו השמיטו לפי שדרכם היה לבנותם בתוך החומה, והרי אפילו בית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה]. (41) ונחלטים ללוקח אחר יב חודש, כדין בתי ערי חומה. (42) כר' יהודה במשנה שם, ששדות שבתוך העיר דינן כשדות שמחוץ לעיר. (43) עד היובל.

יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו נחלט⁴⁴ כבתי ערי חומה. וירושלים - אין הבית נחלט⁴⁵ בה. ובית הפנוי בחומה - אינו⁴⁶ כבתי ערי חומה.

(44) שם: "מאי טעמא, דבית כתיב בהו" (שנאמר: "ובית מושב עיר חומה", ופחות משיעור זה אינו קרוי בית). ומכיוון שאין זה בית, דינו כשדה שאינה ראוייה לזריעה. (45) בבבא קמא שם: דכתיב, וקם הבית אשר לו חומה לצמיחתו, לקונה אותו לדורותיו, וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים. כלומר, ולכן אין איש יכול להקנותו קרקע שם, ודינו כבתי ערי חצרים. (46) ובגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו: "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה, ובחומה היא יושבת". ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא (שהרי היא כיושבת בעיר החומה), ור' יהודה סבר, בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה.

יג. עיר שגגותיה חומתה⁴⁷ או שהים חומתה - אינה כמקפת חומה⁴⁸.

(47) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתים, ותכופות הבתים זו לזו, כחומה. (48) ובתיה כבתי ערי חצרים.

1 שנה²⁰; וזה שמכר בחצי אדר ראשון - לא עלתה
2 לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה, מפני שפרד
3 הלוקח בחדש העבורי²¹.

(19) שהייתה פשוטה. (20) שהרי זה כאילו ירד בראש אדר של שנה שאינה מעוברת. (21) היינו, באדר ראשון שהוא מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלט עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה.

ד. הגיע²² יום שנים עשר חדש ולא נמצא²³ הלוקח לפדות ממנו - הרי זה מביח מעותיו בבית דין ושובר את הדלת ונכנס לביתו²⁴, ואימתי שיבוא הלוקח - יבוא ויטל מעותיו.

(22) משנה שם: כתקנת הלל. (23) כלומר, שנטמן באותו יום, כדי שיהיה הבית חלוט לו. (24) שהנתינה בעל כרחו של המקבל היא נתינה טובה, בכל מקום, אלא שהלל נזקק לתקן, שתהא הנתינה טובה אפילו אם היא שלא בפני המקבל כמו כאן.

ה. המקדיש בית עיר חומה, וגאלו אחר מיד ההקדש - כיון שעלתה לו²⁵ שנה משעה שנגאל מיד ההקדש ולא גאלו בעליו, נחלט ביד הגואל²⁶. שאין ההקדש חולט, אלא הלוקח; שגאמר: לקנה אתו לדרתיו.

(25) לבית. (26) שם: דאמר קרא "לקונה אותו", ואפילו מיד ההקדש. ולחלטיה הקדש? אמר קרא "לדורותיו", יצא הקדש שאין לו דורות.

ט. מכר בית עיר חומה והגיע יובל בתוך שנת המכר - אינו חוזר²⁷ ביובל; אלא יהיה ביד הלוקח עד שירצה המוכר לגאל כל שנת המכר, או תמלא שנה ויחלט.

(27) שנאמר: לא יצא ביובל.

י. המוכר בית כבתי חצרים או בעיר שאינה מקפת חומה פראוי²⁸ - הרי זה נגאל ככתב יפה²⁹ שבדין השדה ושבדין הבתים המקפין חומה³⁰. כיצד? אם רצה לגאל מיד³¹ - גואל, פדין הבתים³². הגיע שנים עשר חדש ולא גאל - הרי זה גואל³³ עד שנת היובל, פדין השדות³⁴. ובעת שגואל³⁵ - מחשב עם המוכר וגורע לו מה שאכל³⁶. הגיע יובל³⁷ ולא גאל - חוזר הבית בלא דמים, פדין השדות³⁸.

(28) היינו, בשעת כיבוש הארץ. ושתוקף החומה לפני שיבנו החצרות בתוכה. (29) היינו, שמיפיים את כח המוכר.

(30) כראוי. (31) ביום שמכר. (32) אבל בשדה אחוזה אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים. (33) אפילו בשנה השנייה. וטעמו של דבר, משום שבגמרא שם אמרו: "וביובל יצא, למה לי? אמר רב פפא, לא נצרכה אלא למוכר בית כבתי ערי החצרים, ופגע בו יובל בשנה שנייה. למאי מדמית ליה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31 **בְּחִדוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֹוּ, אֶף יִרְשָׁתְךָ אֹתָהּ נוֹהֵג בָּהּ**
32 **בְּחִדוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֹו.**

60) היינו המקומות שלא החזיקו בהם בימי עזרא. אבל המקומות שהחזיקו בהם בימי עזרא, הרי הם בקדושתם, שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה, וחזקה לא בטלה. (61) כשיבואו כולם, יתחייבו בכל אלה מן התורה.

פָּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת. נותנין לכל עיר בית קברות. ואם עושין עיר מגרש או להיפך. לויים שמכרו שדה אם גואלין כישראל. ישראל שירש את אבי אמו לוי. ששבט לוי מזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. שלא יטול הלוי או הכהן חלק בביוזה, ואם נטלו חייבים מלקות.

33 **א. שִׁבְט לְוִי, אֶף עַל פִּי שְׂאִין לָהֶם חֵלֶק בְּאַרְצָךְ,**
34 **כָּכָר נִצְטוּוּ³³ יִשְׂרָאֵל לְתֵן לָהֶם עָרִים לְשִׁבְתָּ**
35 **וּמִגְרָשֵׁיהֶם. וְהָעָרִים הֵם שֵׁשׁ עָרֵי מְקֻלָּט⁴, וְעֲלִיָּהֶן**
36 **שְׁתֵּים וָאַרְבָּעִים עִיר. וְכִשְׁמוֹסִיפִין עָרֵי מְקֻלָּט אַחֲרֵיתָ**
37 **בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ⁵ - הַכֹּל לְלוֹוִים⁶.**

2) שנאמר (דברים יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". וכן נאמר שם יד, כט, וביהושע יג, לג. ועיין ברייתא בבבא בתרא קכב. ולהלן בהלכה י. 3) שנאמר (במדבר לה, ב): "צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תתנו ללוים". וראה ביהושע בא, ב. 4) במדבר שם, ו. 5) שנאמר (דברים יט, ח"ט): "ואם ירחיב ה' אל' את גבולך וגו', ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". ועיין רש"י שם. וראה בפ"ח מהלכות רוצח הלכה ד. 6) במכות יב: "תנו רבנן, ושמתי לך מקום וכו'. ושמתי לך, בחייך. מקום (כלומר, לך מקום - ר"ח), ממקומך (שתהא מחנה לוייה קולטת, ואף ערי מקלט יהיו ערי לוייה - רש"י). וכשאמר הקב"ה: ושמתי לך מקום, בוודאי היתה הכוונה אף לשלש הערים שלעתיד-לבוא, ועל הכל דרשו: מקום, ממקומך, שערי המקלט שייכות ללוים. וראה באור-שמת. ומכאן שגם לעתיד-לבוא לא יהיה ללוים חלק ונחלה. ומה שאמרו בבבא בתרא שם, שעתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, החלק השלשה עשר לא יהיה לשבט לוי אלא למלך המשיח, כמפורש בסוף הסוגיא שם, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות מלכים הלכה ח. ולא כדעת הסמ"ג לאוין רעו.

38 **ב. מִגְרָשֵׁי הָעָרִים⁷ כָּכָר נִתְפָּרְשׁוּ בְּתוֹרָה⁸ שְׁהֵם**
39 **שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אָמָה⁹ לְכָל רוֹחַ מְקִיר הָעִיר וְחוּצָהּ.**
40 **שְׁנָאָמֶר: מְקִיר הָעִיר וְחוּצָהּ אֲלֶף סָבִיב, וְהִלְךְ**
41 **הוּא אוֹמֵר: וּמִדָּתָם מִחוּץ לְעִיר אֵת פְּאַת קִדְמָה**
42 **אֲלָפִים בָּאָמָה וְגוֹמֵר; אֲלֶף הָרְאשׁוֹנִים - מִגְרָשׁ¹⁰,**
43 **וְאֲלָפִים שְׁמוֹדֵדִין חוּץ לְמִגְרָשׁ - לְשָׂדוֹת וְכַרְמִים.**

7) אף-על-פי שעיקרו של השם "מגרש" נקבע לאלף אמה

1 ובברייתא שם: תנו רבנן, חומה, ולא שור איגר (שגגותיה
2 חומתה - רש"י. כלומר, שור היינו חומה כמפורש (בראשית
3 מט, כב) ואיגר הוא כמו איגרא, דהיינו גג. שהיו גגותיה
4 חומתה). סביב, פרט לטבריה שימה חומתה.

5 **יֵד. אֵין הַמָּקוֹם נִקְרָא עָרֵי חוֹמָה עַד שֶׁיְהִיָּה בּוֹ שְׁלֹשׁ**
6 **חֻצְרוֹת אוֹ יֵתֵר, וְיִכְּכַל חֻצֵּר מִהֶן שְׁנַי בְּתֵים אוֹ יֵתֵר,**
7 **וְיִקְיִפוּהָ חוֹמָה תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן יִבְנוּ הַחֻצְרוֹת**
8 **בְּתוֹכוֹ⁴⁹. אֲבָל מָקוֹם שֶׁיֵּשֵׁב וְאַחַר כֵּן הִקֵּף, אוֹ שְׁלֹא**
9 **הָיָה בּוֹ שְׁלֹשׁ חֻצְרוֹת שֶׁל שְׁנַי בְּתֵים - אֵינוֹ עִיר**
10 **חוֹמָה, אֲלָא בְּתֵים שְׁבוּ כְּבֵיתֵי הַחֻצְרוֹים.**

49) שנאמר: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" - "שהוקף ולבסוף ישב (היינו, שהבית נבנה ונעשה מושב בעיר שכבר היה לה חומה), ולא ישב ולבסוף הוקף".

11 **טו. אֵין סוֹמְכִין⁵⁰ אֲלָא עַל חוֹמָה הַמְּקַפֶּת בְּשַׁעֲתָ⁵¹**
12 **כְּבוֹשׁ הָאָרֶץ. פִּיצֵד? עִיר שְׁלֹא הִיָּתָה מְקַפֶּת חוֹמָה**
13 **בְּשַׁעֲהָ שֶׁכָּבֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֵת הָאָרֶץ, אֶף עַל פִּי שֶׁמְקַפֶּת**
14 **עִתָּה⁵² - הָרִי הִיא כְּבֵיתֵי הַחֻצְרוֹים; וְעִיר שֶׁהִיָּתָה**
15 **מְקַפֶּת חוֹמָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינָה מְקַפֶּת**
16 **עִתָּה⁵³ - הָרִי הִיא מְקַפֶּת⁵⁴. וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ בְּחֻצְרָן**
17 **רֵאשׁוֹן - בְּטָלָה קִדְשַׁת עָרֵי חוֹמָה⁵⁵ שֶׁהָיוּ בִּימֵי**
18 **יְהוֹשֻׁעַ. פִּיּוֹן שֶׁעָלָה עֲזָרָא בְּבִיאָה הַשְּׁנִיָּה - נִתְקַדְּשׁוּ**
19 **כָּל הָעָרִים הַמְּקַפֹּת חוֹמָה בְּאוֹתוֹ הַעֵת⁵⁶. מִפְּנֵי**
20 **שֶׁבִיאָתָן בִּימֵי עֲזָרָא, שֶׁהִיא בִּיאָה שְׁנִיָּה - כְּבִיאָתָן**
21 **בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ: מָה בִּיאָתָן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ - מָנוּ שֶׁמְטִין**
22 **וְיֻבְּלוֹת⁵⁷, וְקִדְּשׁוּ בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה, וְנִתְחַיְבוּ בְּמַעֲשָׂר;**
23 **אֶף בִּיאָתָם בִּימֵי עֲזָרָא - מָנוּ שֶׁמְטִין וְיֻבְּלוֹת⁵⁸,**
24 **וְקִדְּשׁוּ בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה, וְנִתְחַיְבוּ בְּמַעֲשָׂר⁵⁹.**

50) כל', להחשיב ערים כמקופות חומה. 51) מימות יהושע בן נון. 52) היינו, בזמן בית ראשון. 53) בזמן בית ראשון. אבל לאחר החורבן אין לה דין בית עיר חומה, שהרי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואף על פי שאמרו שהברייתא הנ"ל של ר' אלעזר בר יוסי סוברת קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא - בפרט זה אין הלכה כמותו. 54) שנאמר: "אשר לוא חומה (= קרי "לו לא חומה") - אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן". 55) כר' אלעזר בן שמוע. שקדושה ראשונה, לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. 56) בקדושה שנייה. 57) לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק. 58) לקדש שמיטין. 59) והנה, מצד הקדושה היו ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל מכיוון שלא באו כולם, אינם מתחייבים אלא מדרבנן.

25 **טז. וְכֵן לְעֵתִיד לְבוֹא בְּבִיאָה שְׁלִישִׁית, בַּעַת שֶׁיִּכְנָסוּ**
26 **לְאָרֶץ נִתְחַיְלוּ לְמָנוֹת שְׁמִטִין וְיֻבְּלוֹת, וְיִקְדְּשׁוּ בְּתֵי**
27 **עָרֵי חוֹמָה, וְיִתְחַיְבוּ כָּל מָקוֹם שֶׁיִּכְבָּשׁוּהוּ⁶⁰**
28 **בְּמַעֲשָׂרוֹת⁶¹. שְׁנָאָמֶר: וְהִבִּיאָךּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ**
29 **אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשָׁתָהּ - מִקִּישׁ יִרְשָׁתְךָ לִירְשַׁת**
30 **אֲבֹתֶיךָ: מָה יִרְשַׁת אֲבֹתֶיךָ - אֹתָהּ נוֹהֵג [בָּהּ]**

קב שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום רביעי ה' ניסן – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 שבצד העיר – הוא כולל גם את האלפים האחרות ששמן
 "שדה". וראה בהלכה הסמוכה. (8) במדבר לה.
 (9) משנה בסוטה כז: כר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ולא
 כרבי עקיבא, הדורש אלף למגרש ואלפיים לתחום שבת.
 ואף-על-פי שכלל בידו, שהלכה כרבי עקיבא מחבירו, כאן
 שדעת רבי עקיבא בנויה על היסוד שתחומין דאורייתא, אין
 הלכה כרבי עקיבא, כי מבואר בכמה מקומות שתחומין
 דרבנן, וכן פסק רבינו בפ"ז מהלכות שבת הלכה א. ופסק
 רבינו כמשתנו, ולא כברייתא בעירובין נו: בשם רבי
 אליעזר בן יוסי הסוברת שלא היו ללויים אלא אלפים אמה
 סביב הערים (ורש"י מפרש אף את משנתנו כברייתא אמה
 וראה בתוספתא ערכין סוף פ"ה, ובתוספתא סוטה סוף פ"ה,
 רצ"ע. 10) רחבה פניה מזריעה ומבתים ומאילנות, לנוי
 העיר להיות לה לאויר (רש"י שם). וראה ברש"ש שם.
- 2 ג. וְנוֹתְנֵינוּ¹¹ לְכָל עִיר בֵּית הַקְּבָרוֹת חוּץ לְתַחוּם זֶה¹²,
 3 שְׂאִין קוֹבְרִין מִתֵּיהֶם בְּתַחוּם¹³ עֲרִיָּהִם; שְׂנַאֲמַר:
 4 וּמְגַרְשֵׁיהֶם¹⁴ יְהִיוּ לְבִהְמָתָם וְלְרִכְשָׁם וְלִכְל חֵיתָם -
 5 לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקַבְרֵיהֶם¹⁵.
- 11) מכות יב. בשם רבי אבהו. (12) של שלשת אלפים
 אמה, וראה להלן. (13) צ"ל: "בתחום" (מעשה וקוח).
 (14) היינו שלשת אלפים אמה, שגם אלפים אמה של שדות
 וכרמים נקראו בתורה מגרשים, ונכללו בפסוק הנ"ל
 של'חֵיתָם נִתְּנוּ' ולא לקבורה, שהרי זו לשון הפסוקים שם:
 "ערים לשבת ומגרש לערים וגו' ומגרשיהם יהיו לבהמתם
 ולרכושם ולכל חֵיתָם. ומגרשי הערים אשר נתנו וגו' אלף
 אמה סביב. ומדותם וגו' את פאת קדמה אלפים באמה וגו'
 זה יהיה להם מגרשי הערים". (15) פרט לרוצח שמת בעיר
 מקלטו, שקוברים אותו שם (גמרא שם, ופ"ז מהלכות רוצח
 הלכות ג, ח). ולמדו זאת (מכות שם) מפסוק מיוחד.
- 6 ד. אִין¹⁶ עוֹשִׂין פְּעָרֵי הַלְוִיִּם¹⁷ עִיר מְגַרֵּשׁ וְלֹא מְגַרֵּשׁ
 7 עִיר, וְלֹא מְגַרֵּשׁ שְׂדֵה וְלֹא שְׂדֵה מְגַרֵּשׁ¹⁸. שְׂנַאֲמַר:
 8 וְשְׂדֵה מְגַרֵּשׁ עֲרִיָּהֶם לֹא יִמְכַר.
- 16) משנה בערכין לג: (17) אבל בערי ישראל עושים שדה
 מגרש, ומגרש שדה (ראה להלן) ומגרש עיר, כרבי אלעזר
 במשנה שם (רדב"ז), שסתם משנה בבבא בתרא כד:
 כוותיה, בין ללשון הראשון שם ובין ללשון השני (לפי
 נוסחת ר"י מיגאש רבו של רבינו, שהובא בשיטה-מקובצת
 שם: "ולחך לישנא (וכן הוא בערכין שם, לפי מה שהביא
 בילקוט שמעוני פרשת בהר סימן תוסה) דאמר רבי אלעזר
 עושים שדה מגרש, אבל לא מגרש שדה. הני מילי זרעים,
 אבל אילנות עבדינן"). ופסק רבינו כלשון הראשון, שלעולם
 מותר, והביא המשנה שם בדין מרחיקין את האילנות מן
 העיר משום נוי העיר, ראה בפ"ז מהלכות שכנים הלכה א.
 (18) ולא עיר ולא שדה עיר (חינוך מצוה שמב), וכדלהלן:
 ואין לוקין על לאוין אלו, לפי שאפשר להחזיר הדבר כמו
 שהיה (מנחת-חינוך מצוה שח). וראה להלן הלכה י.
- 9 ה. וּמִפִּי¹⁹ הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׂדֵה שְׂנַאֲמַר לֹא יִמְכַר -
 10 לֹא יִשְׁנֶה, אֲלֵא הַשְּׂדֵה²⁰ וְהַמְגַרֵּשׁ וְהָעִיר - כָּל אֶחָד²¹
- 11 מְשַׁלְּשֶׁתָּן פְּמוֹת שְׂהוּא לְעוֹלָם. וְכֵן²² בְּשֶׁאֵר עָרֵי
 12 יִשְׂרָאֵל.
- (19) בגמרא שם: "אילימא לא ימכר כלל, והא מדכתיב:
 גאולת עולם תהיה ללויים, מכלל דמזבני. אלא מאי לא
 ימכר, לא ישנה". (20) כלומר, שאמרה תורה: ושדה,
 מגרש, עריהם. (21) כנ"ל. (22) נראה שמכאן מתחילה
 הלכה ו. ולפי"ז הכוונה, שבשאר ערי ישראל ישנו רק דין
 אחד שאין עושין עיר למגרש או לשדה, וזה מה שכתב
 רבינו בהלכה ו. וגירסת רבינו במשנה היא: "אמר רבי
 אלעזר וכו'. אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש, מגרש
 שדה (כלשון הראשון בבבא בתרא שם), מגרש עיר, ולא
 עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל". וכן היא הגירסא
 בתוספתא שם סוף פ"ה.
- 13 ו. לֹא יִסְתַּר²³ אָדָם אֶת פִּיתוֹ²⁴ לְעִשׂוֹתוֹ גְּנֵה וְלֹא
 14 יִשְׁעוֹ²⁵ חֲרָבְתוֹ גְּנֵה²⁶, שְׂלֵא יַחְרִיבוּ²⁷ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
- (23) תוספתא שם. (24) שבעיר. (25) שם, כחכמים ולא
 כרבן שמעון בן גמליאל. (26) אלא יבנה בית חדש. וראה
 במנחת בכורים שם. (27) זהו מה שאמר רבי אלעזר
 במשנת ערכין שם: "ולא עיר מגרש, שלא יחריבו את ערי
 ישראל", כנ"ל.
- 15 ז. כִּהְנִיִּם²⁸ וְלוֹיִם שְׂמַכְרוּ שְׂדֵה מְשֻׁדָּה עֲרִיָּהֶם או
 16 בֵּית מִבְּתֵי עָרֵי חוּמָה שְׁלֵחֵן - אִין גּוֹאֲלִין פְּסָדֵר
 17 הַזֶּה²⁹. אֲלֵא מוֹכְרִין³⁰ הַשְּׂדוֹת וְאֶפְלוּ סְמוּךְ לַיּוֹבֵל³¹,
 18 וְגוֹאֲלִין מִיָּד³². וְאִם³³ הִקְדִּישׁוּ שְׂדֵה - גּוֹאֲלִים מִיָּד
 19 הַהִקְדֵּשׁ לְאַחַר הַיּוֹבֵל³⁴. וְגוֹאֲלִים³⁵ בְּתֵי עָרֵי חוּמָה
 20 כָּל זְמַן שְׂרִיצוּ, אֶפְלוּ אַחַר פְּמָה שְׁנַיִם³⁶. שְׂנַאֲמַר:
 21 גְּאֵלֵת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹיִם.
- (28) משנה שם. (29) היינו כסדר הנזכר בפ"א לענין שדה
 אחוזה, ובפ"ב לענין בתי ערי חומה. (30) ברייתא שם.
 (31) כן מפרש רבינו בפירושו המשנה שם, מה שאמרו
 במשנה שם: "מוכרין לעולם", שהרי אין לומר, שהמכירה
 מועילה אפילו ביובל, שאם מכורה כבר - יוצאה, זו שלא
 נמכרה עדיין - אינו דין שלא תמכר (ראה למעלה בפ"א
 הלכה יא, ובהערות שם). ועיי' ברש"י שם. ורוצה לומר,
 שאף-על-פי שישראל שמכר בפחות משתי שנים לפני
 היובל, משלים הלוקח אותו זמן החסר ואוכלה לאחר היובל
 (שם הלכה יב), ככהנים ולויים אין הדין כן, אלא אף-על-פי
 שמכר סמוך ליובל, חוזרת היא ביובל ואין צורך להשלים
 ללוקח כלום. (32) אפילו ביום שמכר, ואינו מחכה שנתיים
 כבשדה אחוזה. (33) שם. (34) ואין השדה יוצאה לכהנים
 בשנת היובל, כמו בשאר שדות (פ"ד מהלכות ערכין הלכות
 יט, כא). (35) שם. (36) ואין הבית נחלט אחר שנים עשר
 חדש כדין בתי ערי חומה של ישראל (למעלה פ"ב הלכה
 ד).
- 22 ח. יִשְׂרָאֵל³⁷ שְׂרִישׁ אֶת אָבִי אָמוּ לְוִי - הָרִי זֶה גּוֹאֵל
 23 בְּלוֹיִם³⁸ אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ לְוִי. הוֹאִיל וְהָעָרִים או
 24 הַשְּׂדוֹת שֶׁל לְוִיִּם - גּוֹאֵל לְעוֹלָם. שְׂדֵיךָ זֶה תְּלוּי
 25 בְּמִקּוֹמוֹת אֲלוֹי³⁹ וְלֹא בְּפִעֲלִים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ה' ניסן – ספר זרעים – הלכות שמטיה ויובל קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

20 עם אָחִיו? מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לְעַבְד אֶת יְיָ, לְשָׂרְתּוֹ
 21 וְלַהּוֹרוֹת דְּרָכָיו הַיְשָׁרִים וּמִשְׁפָּטָיו הַצְּדִיקִים לְרַבִּים;
 22 שֶׁנֶּאֱמַר: יִזְרוּ מִשְׁפָּטָיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל.
 23 לְפִיכֶךָ הִבְדִּילוּ מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם: לֹא עוֹרְכִין⁵⁴ מִלְחָמָה
 24 כְּשֶׁאָר יִשְׂרָאֵל⁵⁵, וְלֹא נוֹחֲלִין, וְלֹא זוֹכִין לְעַצְמָן בְּכַח
 25 גּוֹפֵן. אֲלֵא הֵם חֵיל הַשָּׁמַיִם⁵⁶, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּרַךְ יְיָ חֵילוֹ;
 26 וְהוּא בְּרוּךְ הוּא זֹכֶה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲנִי חֲלַקְךָ
 27 וְנִחַלְתֶּךָ.

54) בספרי מטות ט"ו קנז, לפי גירסת הגר"א: להוציא שבטו של לוי (קרית מלך). 55) כלומר, אבל מספקין מים ומזון לאחיהם ומתקנין את הדרכים (פ"ז מהלכות מלכים הלכה ט). [אבל יותר מסתבר שאינם יוצאים כלל (עיין שם הלכה י), וכוונת רבינו לומר שכשאר ישראל אינם עורכין מלחמה, אבל עורכין הן מלחמה שלא כשאר ישראל, שכל ישראל יוצאים למלחמת כיבוש ארץ ישראל, ואילו הלויים שאין להם חלק ונחלה בה (שם), אינם יוצאים. אבל למלחמה שיש להם חלק בה, אף הלויים יוצאים. וראיה לזה מספרי פ' מטות (לבמדבר לא, ד) "לכל מטות ישראל תשלחו, להביא את שבטו של לוי" (וראה בהגהות הגר"א שם). הרי שבמלחמת מדין שהיה ללויים חלק בביזה (ראה למעלה הלכה יא), יצאו למלחמה. וזהו מה שאמרו בקידושין כא: "כהן מהו ביפת תואר" (וראה במדרכי גיטין סוף פרק מי שאחזו), וכן מה שאמרו בסוטה מג. "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", שכל זה מדובר במלחמה שיש להם חלק בה]. 56) במדבר רבה פ"א סימן יב: "שאינן שבחו של מלך שימנה לגיונו עם הלגיונות" (קרית מלך).

28 יג. וְלֹא שִׁבְט לְוִי בְלִבְדּוֹ, אֲלֵא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל
 29 בְּאֵי הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נִדְבָה רִחוּ אוֹתוֹ וְהִבִּינוּ מִדְּעוֹ
 30 לְהִבְדִּיל לְעַמֵּד לְפָנָיו יְיָ לְשָׂרְתּוֹ וּלְעַבְדּוֹ, לְדַעַה אֶת יְיָ,
 31 וְהִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל⁵⁷ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂהוּ הָאֱלֹהִים, וּפְרָק⁵⁸ מֵעַל
 32 צִוָּאָרוֹ עַל הַחֲשׂוֹנוֹת הַרְבִּים אֲשֶׁר בָּקְשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם
 33 - הָרִי זֶה נִתְקַדַּשׁ קִדְשׁ קָדָשִׁים, וְיִהְיֶה יְיָ חֲלָקוֹ
 34 וְנִחַלְתּוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְיִזְכֶּה לִּי⁵⁹ בְּעוֹלָם
 35 הַזֶּה דָּבָר הַמְּסַפֵּיק לִי⁶⁰, כְּמוֹ שֶׁזָּכָה לְפָנֵינוּ לְלוֹאִים.
 36 הָרִי דָּוֵד עָלָיו הַשָּׁלוֹם אוֹמֵר: יְיָ מָנַת חֲלָקֵי וְכוּסֵי,
 37 אַתָּה תוֹמִיךָ גּוֹרְלֵי.

57) ראה בקהלת ז, כט. 58) ראה בראשית כז, מ. 59) כמו ללויים, כנ"ל. 60) כלומר, יצליחה במעשה ידי, כמו שאמרו (עבודה זרה יט): העוסק בתורה נכסיו מצליחין. ומלאכתו מתברכת (ברכות לב:). אבל לא שישליך עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה, ראה בפ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה י, ובפירושו המשנה לאבות פ"ד משנה ה. ועיין רדב"ז כאן. אבל הכסף-משנה בהלכות תלמוד תורה שם נחלק על רבינו, וסברתו היא, שאם לא יתמכו בעוסקי התורה, עתידה תורה חסוֹשֵׁלוֹם להשתכח מישראל. וכן נפסק ביו"ד סימן רמו. ויגדיל תורה ויאדיר.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִיעֵן

37) משנה וברייתא שם, כחכמים ולא כרבי. 38) כמבואר בהלכה הקודמת. 39) שנאמר: כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם בתוך בני ישראל, להגיד מה גרם (סיפרא בהר פרק ו הלכה ח).

1 ט. וְלוֹיִם⁴⁰ שִׁירַשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל⁴¹ - גּוֹאֵל
 2 כִּי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא כְּלוֹאִים; שְׁלֹא נֶאֱמַר 'גְּאֵלְת עוֹלָם תִּהְיֶה
 3 לְלוֹאִים' אֲלֵא פְעַרֵי הַלוֹאִים⁴².

40) משנה שם לדעת כולם. 41) כלומר, ונמצא שאין הקרקע שבידו מערי הלויים. 42) כנ"ל.

4 י. כָּל שִׁבְט⁴³ לְוִי מְזַהְרִין שְׁלֹא יִנְחַלוּ⁴⁴ בְּאֶרֶץ
 5 בְּנֵצְוִן⁴⁵. וְכֵן הֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִטְלוּ⁴⁶ חֵלֶק בְּבִצָּה⁴⁷
 6 בְּשַׁעַה שְׁכּוֹבְשִׁין אֶת הָעָרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יִהְיֶה
 7 לְפָנֵינוּ הַלוֹאִים כָּל שִׁבְט לְוִי חֵלֶק וְנִחַלָּה עִם
 8 יִשְׂרָאֵל; חֵלֶק - בְּבִצָּה, וְנִחַלָּה - בְּאֶרֶץ. וְכֵן⁴⁸ הוּא
 9 אוֹמֵר: בְּאֶרְצָם לֹא תִנְחַל, וְחֵלֶק לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם
 10 - בְּבִצָּה⁴⁹. וְכֵן לְוִי אוֹ פֶהוּ שֶׁנֶּטַל חֵלֶק בְּבִצָּה -
 11 לֹקְחָה⁵⁰. וְאֵם נֶטַל נִחַלָּה בְּאֶרֶץ - מַעֲבִירִין אוֹתָהּ
 12 מִמְּנוּ⁵¹.

43) תפס רבינו את לשון הכתוב דלהלן. 44) ראה בספר המצוות ל"ח קסט. 45) אבל בשאר ארצות שכבשן מלך ממלכי ישראל, נוחלים וחולקים בכל ישראל (להלן הלכה יב). וראה למעלה הלכה א שגם לעתיד-לבוא לא יהיה להם נחלה. 46) שם ל"ח קע. 47) ספרי פ' שופטים שם. 48) רבינו הוסיף להביא פסוק זה, מפני שמכח הפסוק הראשון אין למנות את איסור הנחלה ואיסור הביזה כשני לאוין, שהרי לאו שבכללות הוא, ואין למנותו אלא כלאו אחד. וראה בספר המצוות שם. 49) ספרי לפרשת קרח שם. 50) כל זה כשכבר אכל את הביזה. אבל אם עורנה בעין, נוטלין אותה ממנו, כמו בנחלה, ואינו לוקה. ואין זה דומה לגזול ממון חבירו, שאף-על-פי שאכלו אינו לוקה, לפי ששם אם משיב ממון אחר, מקיים הוא מצות "והשיב את הגזילה, אבל כאן אינו מתקן את האיסור אלא אם מחזיר הביזה עצמה. וראה ברדב"ז. אולם צריך עיון, מדוע לא הזכיר רבינו לאו זה בפ"ט מהלכות סנהדרין בכלל כל האוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה בספר המצוות שם. 51) ואינו לוקה על לאו זה, כנ"ל.

13 יא. יִרְאֶה לִי, שְׁאִין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֲלֵא בְּאֶרֶץ
 14 שְׁנִכְרְתָהּ עָלֶיהָ בְּרִית לְאַבְרָהָם לְיַצְחָק וּלְיַעֲקֹב
 15 וְיִרְשׁוּהָ בְּנֵיהֶם וְנִתְחַלְקָה לָהֶם; אֲבָל שְׁאָר כָּל
 16 הָאֲרָצוֹת שְׁכּוֹבֵשׁ מִלֶּךָ מִמְּלַכֵי יִשְׂרָאֵל⁵² - הָרִי
 17 הַפָּנֵינוּ וְהַלוֹאִים בְּאוֹתָן הָאֲרָצוֹת וּבְכִזְתָּן כָּל
 18 יִשְׂרָאֵל⁵³.

52) ראה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ב. 53) וראיה לזה ממה שנטלו הלויים חלק בביזת מדין (במדבר לא, ל-מב) שלא נכרת עליה ברית (סוף משנה).

19 יב. וְלִמָּה לֹא זָכָה לְוִי בְּנִחַלְת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכִזְתָּהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

6) בספר שמות פרשיות ויקהל-פקודי. (7) "אל המנוחה ואל הנחלה", ודרשו חכמים (זבחים קיט.) "אל המנוחה זו שילה, ואל הנחלה זו ירושלים", כי קדושת המקדש שבירושלים תעמוד לעולם כנחלה זו שאין לה הפסק, אף שנחרב הבית (ראה להלן פ"ו הט"ז).

24 ב. גִּיּוֹן שְׁנֹכְנְסוּ לְאַרְצָךָ⁸ הַעֲמִידוּ הַמִּשְׁכָּן⁹ בְּגִלְגָל
25 אַרְבַּע־עָשָׂר שָׁנָה¹⁰ שָׁכַבְשׁוּ וַשְׁחַלְקוּ¹¹. וּמִשָּׁם בָּאוּ
26 לְשִׁילָה, וּבָנוּ שָׁם בַּיִת לְשֵׁל אֲבָנִים, וּפָרְשׂוּ רִיעוּת
27 הַמִּשְׁכָּן עָלָיו¹², וְלֹא הָיְתָה שָׁם תְּקֵרָה¹³. וְשֵׁם ט
28 שָׁנָה¹⁴ עָמַד מִשְׁכָּן שִׁילָה, וּכְשִׁמַּת עֲלָיו¹⁵ חָרַב. וּבָאוּ
29 לְנֹב וּבָנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ, וּכְשִׁמַּת שְׁמוּאֵל חָרַב. וּבָאוּ
30 לְגִבְעוֹן וּבָנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ¹⁶, וּמִגִּבְעוֹן בָּאוּ לְבֵית
31 הָעֹזֵלָמִים¹⁷. וַיְמִי נֹב וּגִבְעוֹן שָׁבַע וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה¹⁸.

8) לארץ ישראל. וזה היה בשנת ב' אלפים ושבעים ואחת לבריאת העולם. (9) שעשה משה במדבר. (10) שם קיח, ב. (11) שבע שנים כבשו את הארץ ושבע חילקו (זבחים שם). (12) להיות לו אהל. (13) כתוב אחד אומר (שמואל-א, א, כד) "ותביאהו בית ה' שילה" (הרי נקרא "בית"), וכתוב אחד אומר (תהלים עח, ס) "ויטוש משכן שילה" (הרי נקרא "משכן"). הא כיצד (יתקיימו שני הפסוקים האלו) לא היתה שם תקרה אלא אבנים מלמעט ויריעות מלמעלן (שם קיח). (14) שם קיח, ב. (15) כל מה שכתב להלן הוא במס' זבחים, שם. (16) ממה שכתב כאן "ובנו שם מקדש", ואילו בגלגל כתב "העמידו המשכן" - משמע שבנוב וגבעון היה בנין של אבנים. וכן כתב רש"י בפסחים לח, ב. אולם בפירוש המשניות (זבחים פ"ד) כתב רבינו שהמשכן שהיה במדבר הקימוהו בנוב וגבעון, וכן מפורש בסדר עולם פ"ד. וכן משמע מסוטה ט, א - "משבנה מקדש ראשון, נגנו אהל מועד קרסיו וקרשיו ובריחיו ועמודיו ואדניו". וכן בתוספתא שם פ"ג. (17) זה בית המקדש שבירושלים שנתקיימה קדושתו לעולם. (18) זבחים, שם.

32 ג. גִּיּוֹן שְׁנֹכְנָה הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם נֶאֱסְרוּ כָּל
33 הַמִּקְדָּמוֹת בְּלֵן לְבָנוֹת בְּהֵן בֵּית לַה' וְלַהֲקָרִיב בְּהֵן
34 קָרְבָּן¹⁹. וְאֵין שָׁם בֵּית לְדוֹרֵי הַדּוֹרוֹת אֶלָּא בִירוּשָׁלַיִם
35 בְּלֵבָד וּבְהַר הַמּוֹרֵיָה²⁰ שְׁבָה נֶאֱמַר: "וַיֵּאמֶר דָּוִד זֶה
36 הוּא בֵּית ה' הָאֱלֹהִים²¹ וְזֶה־מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל",
37 וְאֹמְרָ: "זֹאת מְנוּחָתִי עַד־עַד".

19) בזבחים קיב, ב - במשנה "באו לירושלים, נאסרו הבמות ולא היה להן היתר". והיה אפשר לפרש שהקרבת הקרבנות אסורה שם. אבל מדברי רבינו נראה שגם בנין הבית למטרה להקריב בו קרבן אסור, וכן כתב גם להלן (פ"ט מהל' ביאת המקדש הי"ד). (ונראה שלמד כן מן הפסוקים שהובאו שם קיט, א "כי בחר ה' בציון, איוה למושב לו", "זאת מנוחתי עדי עד, פה אשב" (מובא להלן) - הרי שגם עשיית מושב אחר - אסור). (20) הר שבית-המקדש בנוי עליו. ונקרא מוריה, שממנו יצאה הוראה (על-ידי בית-דין הגדול שמקומו היה שם) לעולם (תענית טז). (21) כלומר, זה הוא ולא אחר. וכן הביא

שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם יִשְׁלְיוּ אֶהְיֶיהָ

סֵפֶר שְׁמִינִי וְהוּא סֵפֶר

עֲבוֹדָה

4 הַלְכוּתֵינוּ תִשַׁע. וְזֶהוּ סְדוּרָן:
5 א. הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה. ב. הַלְכוֹת פְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ
6 וְהַעֹבְדִים בוֹ. ג. הַלְכוֹת בֵּיאַת מִקְדָּשׁ. ד. הַלְכוֹת
7 אֶסְרֵי מִזְבֵּחַ. ה. הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת. ו.
8 הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין. ז. הַלְכוֹת פְּסוּלֵי
9 הַמִּקְדָּשִׁין. ח. הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים. ט.
10 הַלְכוֹת מַעֲלָה.

הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה

12 יֵשׁ בְּכָלֶן יֵשׁ מִצּוֹת. שְׁלֹשׁ מִצּוֹת עֲשֵׂה וְשְׁלֹשׁ
13 מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֶן: (א) לְבָנוֹת בֵּית
14 הַמִּקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא לְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ גְּזִית. (ג) שְׁלֹא
15 לַעֲלוֹת עָלָיו בְּמַעֲלוֹת. (ד) לְיִרְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ה)
16 לְשַׁמְרוֹ סָבִיב. (ו) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית שְׁמִירַתוֹ.
17 וּבְאוּר מִצּוֹת אֵלוּ בְּפָרְקִים אֵלוּ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבואר בו כי מצות-עשה היא לבנות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות וכיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה'.

19 א. מִצּוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לַה'² מִזְכָּן הַהִיּוֹת
20 מִקְרִיבִים בוֹ הַקְּרָבָנוֹת,³ וְהוֹגִיֵן אֵלָיו שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
21 בְּשָׁנָה,⁴ שְׁנֵאמַר: "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ"⁵. וּכְבָר נִתְפָּרַשׁ
22 בַּתּוֹרָה⁶ מִשְׁכָּן שֶׁעֲשֵׂה מִשֶּׁה רַבְּנוּ, וְהִיָּה לְפִי שְׁעָה,
23 שְׁנֵאמַר: "כִּי לֹא כָאֵתֶם עַד עֲתָה וְגו'⁷".

(2) לשם ה'. 'ספרי' פ' ראה (הובא בסנהדרין כ:): "שלוש מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ... ולבנות להם בית הבחירה". התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה ('ספר המצוות' עשה כ). (3) כולם, של יחיד ושל ציבור. ואף-על-פי "שמקריבין אע"פ שאין בית" (להלן פ"ב ה"ד, ופ"ו הט"ז) - מצוה היא לעשות בית. (4) בחג המצות, בחג השבועות ובחג הסוכות, שעל כל ישראל לבוא לעזרה לראות פני ה'. (5) בית לה'. ונקרא מקדש, כי בו משכן השם הקדוש" (רבי אברהם בן עזרא, שם). ואף-על-פי שפסוק זה נאמר על עשיית המשכן במדבר - כולל הוא גם את משכן שילה נוב וגבעון, וגם בית המקדש שבירושלים, שהרי נאמר ועשו לי מקדש, ולא נאמר משכן (כסף-משנה). וכן מפורש בתנחומא (פרשת כ"תשא סי' יא) לבנות להם בית הבחירה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש. וכן מבואר ב'סדר עולם' סוף פ"ו שכשהוקם המשכן ברכם משה שיזכו גם לבנין בית הבחירה, שנאמר ועשו לי מקדש (ועי' עירובין ב: ושבועות טו: שמשכן נקרא מקדש). ובפ"א מהל' מלכים ה"א הביא רבינו פסוק אחר למצוות בנין בית הבחירה "לשכנו תדרשו ובאת שמה", ועיי"ש ב'לחם משנה'.

ז. המנורה³⁹ בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מימין
שעליו לחם הפנים. ושניהם בצד קדש-הקדשים
מבחוץ, ומזבח הקטרת משוף מבין שניהם לחוץ.
ועושין בתוף העזרה גבולין⁴⁰: עד פאן לישראל⁴¹,
עד פאן לפנהנים⁴². ובונים בה בתים לשאר צרכי
המקדש. כל בית מהם נקרא "לשפה"⁴³.

(39) יומא לג, ב. ומקרא מפורש הוא (שם כו, לה).
(40) מדות פ"ב מ"ו. (41) כלומר, עד כאן "עזרת ישראל"
(להלן פ"ז הי"ח), ומכאן ואילך "עזרת הכהנים", "שאין
ישראל נכנסים לשם אלא לסמיכה וכו'" (שם הי"ט). וגבול
זה שבין עזרת ישראל לעזרת הכהנים היה בזה שעזרת
הכהנים גבוהה מעזרת ישראל אמה (מדות פ"ב מ"ו, כרבי
אליעזר בן יעקב, ולהלן פ"ו ה"ג). (42) כלומר, עד כאן
"עזרת הכהנים". (43) ראה להלן פ"ה הי"ז.

ח. פשבונין ההיכל והעזרה, בונין באבנים
גדולות⁴⁴. ואם לא מצאו אבנים, בונין בלבנים⁴⁵.
ואין מפצלין⁴⁶ את אבני הבנין בהר הבית, אלא
מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ, ואחר-כך
מכניסין אותן לבנין⁴⁷, שנאמר: "אבנים גדולות
אבנים יקרות⁴⁸ לניסד הבית, אבני גזית⁴⁹"; ואמר:
"ומקבות⁵⁰ והגרזן כל פלי ברזל לא נשמע בבית
בהפנתו"⁵¹.

(44) כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו "שנאמר אבנים
גדולות". (45) מכילתא (סוף פרשת יתרו): "ואם מזבח
אבנים וגו', רצה של אבנים יעשה, של לבנים עושה". ומכאן
למדים גם לבנין הבית (כסף-משנה). (46) מגררים במגרה.
(47) כרבי נחמיה בסוטה מח, ב. וכן מפורש בתמיד כו, ב.
(48) כבודות. (49) אבנים מסותות. (50) פטישים.
(51) ויש כאן סתירה בין הפסוקים, אלא על-כרחנו שצריך
לחלק כנ"ל, שרק בבית אסור, אבל בחוץ מותר (שם).

ט. ואין בונין בו עין⁵² בולט⁵³ כלל, אלא או באבנים
או בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות⁵⁴ של עין
בכל העזרה⁵⁵, אלא של אבנים או לבנים.

(52) משום שנאמר (דברים טז, כא) "לא תטע לך... כל עין
אצל מזבח ה'" (תמיד כח,); ו"אף-על-פי שהוא בבנין ואינו
עין נטוע – הרחקה יתירה היא, שנאמר כל עין" (פ"ו מהל'
עבודה זרה ה"ו). (53) שאם אינו בולט – מותר. שהרי בנין
שלמה היה מחופה בעצים מבפנים (מלכים א, ו, י).
(54) תמיד, שם. והוא אולם סגור משלש רוחותיו והרוח
הרביעית פתוחה כולה. (55) היינו משער נגנור ולפנים,
אבל בעזרת נשים מותר. וכדעת הראב"ד (כסף-משנה).

י. ומרצפיין⁵⁶ את כל העזרה באבנים יקרות. ואם
נעקרה אבן⁵⁷, אף-על-פי שהיא עומדת במקומה,
הואיל ונתקלקלה פסולה⁵⁸, ואסור לכהן העובד
לעמד עליה בשעת העבודה עד שתקבע בארץ⁵⁹.

(56) כן מבואר בכמה מקומות בתלמוד (יומא נד, זבחים כד.

1 רבינו להלן פ"ב ה"א לגבי מזבח. ולא ידוע אם מצא כן
2 רבינו בספרות חז"ל).

3 ד. בנין שפנה שלמה כבר מפרש במלכים²². וכן
4 בנין העתיד להפנות²³, אף-על-פי שהוא כתוב
5 בייחזקאל²⁴, אינו מפרש ומבאר. ואנשי בית שני,
6 כשפנו בימי עזרא, בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים
7 המפרשים בייחזקאל²⁵.

(22) א', פרק ו. (23) על-ידי מלך המשיח (פי"א מהל'
מלכים ה"א). (24) פרק מ. (25) על הבנין שלעתיד (מדות
פ"ב מ"ה).

8 ה. ואלי הן הדברים שהן עקר בבנין הבית²⁶: עושין
9 בו קדש²⁷, וקדש-הקדשים²⁸, ויהיה לפני הקדש
10 מקום אחד, והוא הנקרא אולם, ושלשתן נקראין
11 היכל²⁹. ועושין מחצה אחרת סביב להיכל, רחוקה
12 ממנו, פעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המקף
13 במחצה זו, שהוא פעין חצר אהל מועד, הוא
14 הנקרא עזרה³⁰. והכל נקרא מקדש.

(26) כלומר, הדברים המעכבים בו. (27) הוא ההיכל.
(28) הוא לפני מן הפרוכת. (29) שהרי קדושת היכל
וקדושת אולם – אחת היא, כמפורש בזבחים יד, א. וכן
נראה להלן פ"ז ה"א. וראה ב'תוספות יום-טוב' כלים פ"א
מ"ט, ד"ה ההיכל (הר המוריה). ויש שכתבו שמקורו ממה
שנאמר (ירמיה ז, ד) "אל תבטחו לכם אלו דברי השקר
לאמר היכל ה' היכל ה'", וכתב הרד"ק שם לכן אומר שלש
פעמים "היכל ה'", לפי שהיו שלושה: אולם, היכל ודביר
(שביל הקודש). (וכן מפורש במדות פ"ד מ"ו "וההיכל
מאה על מאה". וכן הוא להלן פ"ד ה"ג, והכוונה לשלשה
אלה). (30) נקראת כן על שם הפסוק "עזרה בצרות"
(תהלים מו, ב) כלומר, שם מתפללים לאלקים ושומע ועוזר
(ערוך' ערך עזרה).

15 ו. ועושין במקדש פלים: מזבח לעולה ולשאר
16 הקרבנות³¹; וכבש³² שעולים בו למזבח, ומקומו
17 לפני האולם משוף לדרום; וכיור³³ וכנו³⁴ לקדש
18 ממנו הפנהנים ידיהם ורגליהם לעבודה³⁵, ומקומו³⁶
19 בין האולם ולמזבח משוף לדרום, שהוא שמאל
20 הנכנס למקדש³⁷; ומזבח לקטרת; ומנורה; ושלחן;
21 ושלשתן בתוף הקדש³⁸ לפני קדש-הקדשים.

(31) שאף-על-פי שקראתו התורה כמה פעמים "מזבח
העולה" (שמות ל, כח; לה, טז; מ, י) – אין זה אלא מפני
שעולת התמיד קרבה עליו פעמיים בכל יום. (32) "כמו תל
בדרומו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ"
(להלן הי"ז). (33) כמין דוד גדול, ולו דדים המריקים מים.
(34) בסיסו. (35) לפני העבודה צריכים הכהנים לרחוץ
ידיהם ורגליהם, וזהו "קידוש ידיים ורגלים", ראה להלן פ"ה
מהל' ביאת המקדש ה"א. (36) זבחים נט, א. (37) שהרי
נכנס ממזרח. (38) כלומר, בהיכל. כמפורש בתורה (שמות
כו, לה; ל, ו).

19 **שָׁל בֵּית רֶבֶן לַבְּנֵי. וְאֵין בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחָה**
20 **יּוֹם טוֹב⁶⁸.**

63) (כלומר, לא רק הבנייה גופה אינה בלילה, אלא אפילו העסק מסביב לבנייה אינה בלילה, וראה להלן שזה אינו מן התורה, שהרי לא נאמר אלא "וביום הקים", שהקמה היא ביום). 64) ואף שאשר פועלים יוצאים למלאכתם מהנץ החמה - זה נלמד מהפסוק בנחמיה ד, טו "ואנחנו עושים במלאכה וגו' מעלות השחר עד צאת הכוכבים" (כסף-משנה). (וראה להלן שלפי הגמרא בברכות ג: (לפי נוסחת כת"י מינכן שם) כוונת הפסוק הנ"ל לבנין בית המקדש. ומדובר בהכנה לבנייה ולא לבנייה גופה, שכבר נלמדה מהפסוק "וביום הקים את המשכן". ולפיכך אמרו שם (לפי כת"י מינכן): "ואע"פ שאין ראייה לדבר, זכר לדבר שנאמר ואנחנו עושים במלאכה וגו' צאת הכוכבים. ואומר (שם שם, טז) והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. מאי ואומר? וכי תימא מעלות השחר לאו ימא הוא, ומכי איערב שמשא לילה הוא, ומשום בנין בית המקדש מקדמי ומחשכי". הרי שלולא הפסוק השני, היינו מפרשים שעסקו בלילה, ועל-כרחו שמדובר בהכנה לבנייה ולא בבנייה עצמה, שעליה נאמר "וביום הקים". ולפי שמן התורה נוהגת ההכנה לבנייה גם בלילה, אינה מצוות-עשה שהזמן גרמא, ואף הנשים חייבות בה (ראה להלן). ומאותו הטעם לא גזרו עליה לעשותה רק מזמן הנץ החמה, ולא מקודם, כמו שגזרו על כל המצוות הנהוגות ביום, ראה מגילה כ.). 65) הכוונה רק לסעד ולא לבנות ממש, שזוהי מצוות-עשה שהזמן גרמא ('הר המוריה'). 66) כמו שנאמר (שמות לה, כב) "ויבאו האנשים על הנשים", ונאמר (שם, כה) "וכל אשה חכמת לב בידיה טו". 67) שבת קיט, ב. וכן הביא רבינו בפ"ב מהל' תלמוד תורה ה"ב. 68) שבועות טו, ב. ונלמד מהכתוב "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה' - כולכם חייבים בכבודי, אתם והמקדש חייבים בכבודי שהזהרת על השבת (יבמות ו.) ויו"ט נקרא שבת (רש"י שבועות, שם).

21 **יג. המזבחה אין עושים אותה אלא בנין אבנים גזית⁶⁹.**
22 **וזה שנאמר בתורה: "מזבחה אדמה תעשה לי" -**
23 **שהיה מחבר באדמה⁷⁰, שלא יבנוהו לא על-גבי**
24 **כפיין⁷¹ ולא על-גבי מחלות⁷². וזה שנאמר "ואם**
25 **מזבחה אבנים" - מפי השמועה למדו⁷³, שאינו רשות**
26 **אלא הוכה⁷⁴.**

69) בכת"י אברבנאל ובדפוס רומי, ליתא חיבה זו. וכן נראה ב"כסף משנה" וב"קריית ספר". וכן נכון, שהרי נאמר (שם כ, כה) "ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהן גזית", וראה למעלה ה"ח. ועי' ב"הר המוריה". 70) זבחים נח, א. 71) שיבנה כיפה, ועליה יבנה המזבח. 72) מערות. 73) מכילתא, סוף פרשת יתרו. 74) אף-על-פי שנאמר בלשון "ואם", שמשמעו רשות.

27 **יד. כל אבן⁷⁵ שנפגמה⁷⁶ כדי שתתגור בה הצפרין⁷⁷,**
28 **פספין של שחיטה, הרי זו פסולה לכבש ולמזבחה⁷⁸,**
29 **שנאמר: "אבנים שלמות תבנה את מזבחה ה'".**

1 ועוד) שהיתה רצפת אבנים בעזרה. וכן נראה ממה שאמרה תורה (ויקרא כו, א) "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה", ואמרו (מגילה כב, ב) "עליה אי אתה משתחוה באצרכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש". ונראה שכן פירש רבינו מה שנאמר (דברי-הימים ב, ג, ו) "ויצא את הבית אבן יקרה לתפארת" - שהמדובר ברצפה (הר המוריה). (אבל אין זה מעכב, שהרי אמרו בזבחים כד, א - שדוד קידש עד התהום, ואפילו בלא רצפה כשר. וראה להלן). 57) זבחים שם, אבן אחת מאבני הרצפה נעקרה ממקומה והיא מתנענעת לכאן ולכאן. 58) כן הוא בזבחים שם: "בעי רבי אמי, נדלדלה האבן ועמד עליה, מהו? היכא דאין דעתו לחברה (אם אין בדעתו לחבר אותה לארץ) לא תיבעי לך דודאי חייצא (= חוצצת), כי תיבעי לך דדעתו לחברה וכו'". הרי שברור היה להם כי אבן זו אינה כשרה עוד בתור רצפה, וכל השאלה היתה רק אם היא חוצצת בין הכהן לבין האדמה שתחתייה (שאחרי שהאבן נעקרה נעשית היא במקום הרצפה, כמבואר למעלה שדוד קידשה). 59) "ואם עבד - עבודתו כשרה, הואיל ובמקומה עומדת" (להלן פ"ה מהל' ביאת המקדש הי"ט). (ואף-על-פי שבזבחים שם לא נפשטה הבעיה (ראה למעלה) - סובר רבינו שבעיה זו אין לה מקום אלא לדעת רבה בסוכה לו, ב - ש"מין במינו חוצץ", אבל לדעת רבא (שם) ש"מין במינו אינו חוצץ) (וכן פסק רבינו בפ"ו מהל' לולב הי"ב) - אין מקום לבעיה זו, שהרי האבנים והקרקע הם מין אחד, שבקרקע ישנם אבנים ובאבן יש קרקע (וראה ב'חסדי דוד' על התוספתא פ"א דמנחות) ורק בעומד על גבי חבירו או על גבי אבנים שאין הדרך לעמוד כך - בזה לא התירו משום "מין במינו אינו חוצץ" (ראה 'תוספות' שם לו. ד"ה כי היכי), אבל כאן באבן שנעקרה ועומדת במקומה, בודאי שזהו בכלל מין במינו, שאינו חוצץ ולכתחילה לא יעמוד עליה בשעת העבודה משום שאינה רצפה, וראה למעלה שלכתחילה צריך שתהא רצפה). ושם בגמרא הביאו לשון שני בבעיית רבי אמי 'נעקרה האבן ועמד במקומה (כלומר, עמד בגומא - רש"י) מהו כו', ורבינו השמיט אותה משום שפסק כלשון הראשון בבעיית רבי אמי (כסף-משנה, ועי' רב"ד).

9 **יא. ומצוה מן המבחר לחזק את הבנין ולהגביהו⁸⁰**
10 **כפי פח הצפור, שנאמר: "וירומם את בית**
11 **אלהינו". ומפארין אותו ומניפין כפי פחן. אם**
12 **יכולין לטות אותו בזהב⁸¹ ולהגדיל במעשיו⁸² - הרי**
13 **זו מצוה.**

60) שבת יא, א. 61) מדות פ"ד מ"א, שכל הבית טוח בזהב. וכן הוא בפסחים נז, א - שחיפו את ההיכל כולו בטבלאות של זהב שהן אמה על אמה בעובי דינר זהב. 62) שבועות טו, ב.

14 **יב. אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום**
15 **הקים את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה.**
16 **ועוסקין בבנין⁸³ מעלות השחר⁸⁴ עד צאת הכוכבים.**
17 **והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, אנשים**
18 **ונשים⁸⁵, כמקדש המדבר⁸⁶. ואין מבטלין⁸⁷ תינוקות**

90) מדות, שם. 91) מכילתא, סוף פרשת יתרו. 92) כלומר, אף-על-פי שנבנית ונעשית מחובר, לא נפסל כל המזבח בגללה, אלא אותה האבן בלבד פסולה, ואפילו אם נעשה כן לפני שנבנית ('הר המוריה', ועי' יעב"ץ בחדושו על הרמב"ם) כמבואר במדות פ"ג מ"ד. 93) בסיד. מדות, שם. 94) לפני הפסח ולפני חג הסוכות. 95) האבנים. 96) טבולות בסיד. 97) הכלי שרגילים לסוד בו. 98) (כלומר יחתוך אותו, כמבואר למעלה). 99) שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם, והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, אינו בדין שיונף המקצר על המאריך (משנה, שם).

19 יז. אין עוֹשִׂין מְדַרְגֹת לְמִזְבֵּחַ, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא
20 תַעֲלֶה בְּמַעֲלֵת עַל מִזְבְּחִי"; אֲלֵא בּוֹנִין כְּמוֹ תֵל
21 בְּדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, מִתְמַעֵט וְיֹרֵד מְרֹאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ עַד
22 הָאָרֶץ, וְהוּא הַנִּקְרָא כְּבֵשׁ. וְהַעֲוָה בְּמַעֲלֹת¹⁰⁰ עַל
23 הַמִּזְבֵּחַ - לֹקְהָ. וְכַן¹⁰¹ הַנּוֹתֵץ¹⁰² אָכַן אֶחָת מִן
24 הַמִּזְבֵּחַ אוֹ מִפֶּל הַהֵיכָל אוֹ מִבֵּין הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ¹⁰³
25 דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה¹⁰⁴ - לֹקְהָ, שְׁנֵאמַר: "וְנִתְצַתְּ אֶת
26 מִזְבְּחֶתָם וְגו', לֹא תַעֲשֶׂוּן בֶּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם".

100) ב'ספר המצוות' ('לא תעשה' פ) כתב רבינו "שהזהרנו מלעלות למזבח במעלות כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו וכו' וכל הפוסע פסיעה גסה עד שתגלה ערותו עליו - לוקה". ועי' 'משנה למלך'. 101) כלומר, כשם שאסור לעלות במעלות שזהו בזיון למזבח, כמו כן אסור לנתץ אבן, שגם זה בזיון ('הר המוריה'). וראה בכסף-משנה, ובפ"ט מהל' עבדים ה"ן. 102) 'ספרי' פ' ראה. 103) כן הוא בתוספתא מכות פ"ד (הוצאת צוק"מ עמ' 444 18), ואף אם נותץ מכל העזרה חייב, שכן כתב רבינו בפ"ו מהל' יסודי התורה ה"ז: "או משאר העזרה". וסמך כאן על מה שכתב שם (כסף-משנה). 104) שמתכוין לאבד. אבל אם כוונתו לתקן - מותר (כסף-משנה).

27 יח. הַמְּנִירָה וְכִלְיָה¹⁰⁵, וְהַשְּׁלֶחֶן וְכִלְיֹ, וּמִזְבֵּחַ
28 הַקְּטָרֹת וְכָל פְּלֵי שָׁרָת, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן אֲלֵא מִן
29 הַמִּתְקַת בְּלָבָד; וְאִם עֲשָׂאוֹם שֶׁל עֵץ אוֹ עֶצֶם אוֹ אָבֶן
30 אוֹ שֶׁל זְכוּכִית - פְּסוּלִין.

105) מנחות כח, א. והיינו מלקחיה ומחתותיה.

31 יט. הָיוּ הַקְּהֵל עֲנִיִּים - עוֹשִׂין אוֹתָן אֲפֵלוֹ שֶׁל
32 בְּדִיל¹⁰⁶, וְאִם הֶעֱשִׂירוֹ - עוֹשִׂין אוֹתָן שֶׁל זָהָב¹⁰⁷.
33 אֲפֵלוֹ הַמְּזַרְקוֹת וְהַשְּׁפוּדִין וְהַמְּגַרְפוֹת¹⁰⁸ שֶׁל מִזְבֵּחַ
34 הַעֲוָה, וְהַמְּדוֹת - אִם יֵשׁ בָּנָה בְּצַבּוּר, עוֹשִׂין אוֹתָן
35 שֶׁל זָהָב. אֲפֵלוֹ שְׁעָרֵי הַעֲזָרָה מִחִפּוּין אוֹתָן זָהָב, אִם
36 מִצָּאָה יָדָם¹⁰⁹.

106) שם כח, ב. 107) עבודה זרה מג, א. 108) יעים להסיר הדשן. 109) מדות פ"ב מ"ג: "כל השערים שהיו שם, נשתנו להיות של זהב". כשעלו בני הגולה היו עניים, ובנו לפי עניותם, וכשנתעשרו - ציפו כל השערים זהב.

37 כ. אֵין עוֹשִׂין כָּל הַכֵּלִים מִתַּחֲלָתָן אֲלֵא לְשֵׁם הַקֶּדֶשׁ.

1 וּמַהֵיכָן⁷⁹ הָיוּ מְבִיאִין אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ? מִן תְּהֵלֶת
2 הַקְּרָקַע. הוֹפְרִין עַד שְׁמַגִּיעִין לְמָקוֹם הַנֶּכֶר שְׂאִינוֹ
3 מָקוֹם עֲבוּדָה וּבִנְיָן⁸⁰, וּמוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הָאֲבָנִים, אוֹ
4 מִן הַיָּם הַגְּדוֹל⁸¹, וּבוֹנִין מֵהֵן. וְכֵן אֲבָנֵי הַהֵיכָל
5 וְהַעֲזָרוֹת שְׁלֵמוֹת הָיוּ⁸².

75) חולין יז, ב. 76) בכל דבר, אפילו שלא על-ידי ברזל (מדות פ"ג מ"ד). וראה להלן הט"ו. 77) "תחגור" מלשון חגר שאמרו חז"ל בכל מקום (הרא"ה). ויש שפירשו שהוא לשון חגורה (רש"י), כי הצפורן חוגרת עצמה בפגימה ששכנסת בה (ריטב"א). 78) מדות, שם. 79) מדות, שם. 80) (במשנה, שם: והופרים למטה מהבתולה, ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן ברזל". ולכן הביאו רבינו כאן בדין של "שלמות", ולא בהלכה הבאה בדין של "הנפת ברזל", להורות שחששו גם שמא נפגמו, ודלא כמשנה-למלך). 81) שבחול הים נמצאות אבנים חלוקות שנבראו כך מששת ימי בראשית (זבחים נד), "ומביא חלוקי אבנים". וכן פירשו ב'תוספות' (סוכה מט. ד"ה שכל). 82) בלי פגם, כמו שנאמר (מלכים-א ו, ז) "אבן שלמה מסע נבנה". אבל מבחוץ היו מסתתין ומשוין אותם בכלי ברזל ומכניסין אותם, כמו שכתב רבינו למעלה ה"ח (כסף-משנה).

6 טו. אֲבָנֵי הַיֵּכָל⁸³ וְעִזְרוֹת שְׁנִפְגְּמוֹ אוֹ שְׁנִגְמְמוֹ⁸⁴ -
7 פְּסוּלִין, וְאֵין לָהֶם פְּדִיוֹן, אֲלֵא נִגְנָזִים⁸⁵. כָּל אֲבָן⁸⁶
8 שְׁנִנְעָה בָּהּ הַבְּרָזֶל, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִפְגְּמָה⁸⁷, פְּסוּלָה
9 לְבִנְיָן הַמִּזְבֵּחַ וּבִנְיָן הַכְּבֵשׁ⁸⁸, שְׁנֵאמַר: "כִּי תִרְבֶּךָ
10 הַנִּפְתָּ עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָה". וְהַבּוֹנֶה אָבֶן שְׁנִנְעָה בָּהּ בְּרָזֶל
11 בְּמִזְבֵּחַ אוֹ בְּכֵשׁ - לֹקְהָ, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן
12 גִּזִּית". וְהַבּוֹנֶה אָבֶן פְּגוּם, עוֹבֵר בַּעֲשָׂה⁸⁹.

83) תוספתא, מגילה פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 224 25). 84) שניטלה ממנה חתיכה ואין שם פגם (מהרי"ק). וכשנפגם או נגמם בהר הבית, ראה למעלה. 85) שכוין שנשתמש בהם קודש, אסור להשתמש בהם חול (משנה-למלך). 86) מדות פ"ג מ"ד. 87) כגון שהברזל גממה ועשה אותם גזית מבלי שיפגמה, אבל בניגעה בלחוד בלי פגיעה כלל באבן, אין הברזל פוסל. שהרי כתב רבינו להלן "והבונה אבן שנגע בה ברזל וכו' לוקה, שנאמר לא תבנה אתהן גזית", ואמרו במכילתא (סוף פרשת יתרו) "לא תבנה אתהן גזית, אין גזית אלא גזויות שהונף עליהן ברזל". וכ"ה ב'חינוך' מצוה מ. וראה ב'תורה שלמה' יתרו עמוד קסט אות תקנ). 88) אבל להיכל ולעזרה כשרות אם סתתן מבחוץ (למעלה ה"ח). 89) שנאמר (דברים כז, ו) "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך".

13 טז. אָבֶן שְׁנִפְגְּמָה⁹⁰ אוֹ שְׁנִנְעָה בָּהּ בְּרָזֶל⁹¹ אַחַר
14 שְׁנִבְנִיתָ⁹² בְּמִזְבֵּחַ אוֹ בְּכֵשׁ - אוֹתָהּ הָאָבֶן פְּסוּלָה,
15 וְהַשָּׂאֵר פְּשׁוּרוֹת. וּמִלְּבָנִין⁹³ אֶת הַמִּזְבֵּחַ פְּעַמִּים
16 בַּשָּׁנָה: בַּפֶּסַח וּבַחֲגוֹ⁹⁴. וּכְשֶׁמְלַבְּנִין אוֹתָן⁹⁵ - מִלְּבָנִין
17 בְּמַפְּחָה⁹⁶, אֲבָל לֹא בְּכַפִּיס שֶׁל בְּרָזֶל⁹⁷, שְׂמָא יִגַע
18 בְּאֲבָן⁹⁸ וַיִּפְסַל⁹⁹.

הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה.¹

ג. מדות המזבח מכוונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שפנו בני הגולה⁶ פעין מזבח שעתיד להבנות עשוהו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע ממנה.⁷

6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני.
7) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא.

ד. ושלשה נביאים⁸ עלו עמהם מן הגולה: אחד העיד להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מדותיו, ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה⁹ כל הקרבנות אף על-פי שאין שם בית.

8) והם חגי זכריה ומלאכי. 9) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב. ומה שכתב רבינו "הזה" בא להוציא מזבח שהיה בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה שנתקדשה בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן.

ה. מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתיד להעשות - פלן עשר אמות גבה פל אחד מהן. וזה הפתוח בתורה "ושלש אמות קמתו" - מקום המערכה פלכד. ומזבח שעשו בני הגולה וכן העתיד להבנות, מדת ארפו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות.¹⁰

10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן.

ו. עשר אמות של גבה המזבח, מהן באמה פת חמשה טפחים¹¹, ומהן באמה פת שלשה טפחים¹². ושאר פל אמות הבנין באמה פת שלשה טפחים. וגבה פל המזבח¹³ נ"ח טפחים¹⁴.

11) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסוכב וגובה הקרנות. 12) שאר אמות המזבח. 13) עם הקרנות. 14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה.

ז. וכף היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים¹⁵ וכן חמשה טפחים, זהו יסוד. נמצא רחב שלשים

1 ואם נעשו מתחלתן להדייט¹¹⁰, אין עושין אותן לגובה. וכלי גבוה¹¹¹, עד שלא נשתמש בהם גבוה - ראוי להשתמש בהן הדייט, ומשנשתמש בהן גבוה - אסורין להדייט. אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית הפנסת¹¹², אין בונין אותן להר הבית.

110) אף על-פי שעוד לא נשתמש בהם. תוספתא מכות פ"ב (צוק"מ עמוד 244 24). 111) תוספתא, שם. 112) תוספתא, שם: "אבנים וקורות שנפסלו מתחילה לבית הכנסת (כן הוא בכת"י וויין לפי 'אור הגנוז') אין בונין אותן בהר הבית", וראה ב'כסף משנה'.

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ו

פרק שני

1) יבאר בו כי המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו במקומו, ושמסורת היא שבמקום שבנו בו דוד ושלמה את המזבח, היה המזבח שעליו נעקד יצחק אבינו.

א. המזבח מקומו מכוון ביותר², ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "וזה-מזבח לעלה לישראל"³. ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך-לך אל ארץ המדינה"; ונאמר בדברי-הימים: "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים, בהר המזבחה אשר נראה לדוד אביהו, אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבוסית".

2) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. 3) כלומר, זה ולא אחר.

ב. ומסרת ביד הפל, שהמקום שפנה בו דוד ושלמה⁴ המזבח בגרן ארונה, הוא המקום שפנה בו אברהם המזבח⁵ ועקד עליו יצחק. והוא המקום שפנה בו נח כשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו מן והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן פשנברא. ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם ממקום פפרתו נברא.

4) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. 5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קיט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ). והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז). הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה - ברור

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום חמישי ו' ניסן – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" ועליו נתנבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתיה תיתבני מדבחה", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו.

יא. ובקרו מערבית-דרומית²⁶ היו שני נקבים פמין שני הטמין דקין, והן הנקראין שיתין²⁷, שהדמים יורדין בהן ומתערבין פאותה הקרן פאמה²⁸, ויוצאין לנחל קדרון.

26 ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. 27 ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. 28 אמת המים שעוברת בעזרה.

יב. ולמטה פרצפה פאותו הקרן היה מקום אמה על אמה, וטבלא של שיש וטבעת קבועה בה²⁹, שבו יורדין לשיתין³⁰ ומנקין אותה.

29 שעל ידה מגביהים את הטבלא. 30 והוא חלל קטן שתחת היסוד.

יג. וכבש³¹ היה פנוי לדרומו של מזבח, ארכו שלשים ושתים אמה³² על רחב שש-עשרה אמה. והיה אוכל בארץ שלשים אמה מצד המזבח, ופזרח ממנו אמה על היסוד ואמה על הסוכב. ואויר מעט³³ היה מפסיק בין הפכש למזבח³⁴, כדי לתן האיברים למזבח בזריקה³⁵. וגבה הפכש תשע אמות פחות שתות³⁶ עד פגוד המערכה.

31 והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ. 32 למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר. 33 ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. 34 כלומר, בין הכבש למקום המערכה. 35 בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עלותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי נאמר בו"קרא א, ה "וזרקו את הדם על המזבח") אף בשר בזריקה. 36 היינו, פחות טפח.

יד. ושני פכשים קטנים יוצאים ממנו, שבהם פונים ליסוד³⁷ ולסוכב³⁸, ומבדלין מן המזבח פמלא נימא³⁹. וחלון היתה במערכו של פכש⁴⁰ אמה על אמה, ורבויה היתה נקראת⁴¹, שבה נותנין פסולי חטאת העוף⁴² עד שתעבר צורתה⁴³ ותצא לבית השרפה⁴⁴.

37 היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. 38 היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. 39 זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם

אמה ושני טפחים על רחב שלשים אמה ושני טפחים¹⁶. עלה שלשים טפחים וכנס חמשה טפחים, זהו סוכב¹⁷. [עלה שמונה-עשר טפחים, זהו מקום המערכה]. נמצא רחבו שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים על שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים. [עלה שמונה-עשר טפחים, וכונס לקרן זוית של השמונה-עשר פגין חלול מרבע לכל ארבע קרנות]. ומקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה סביב. וכן מקום רגלי הפהנים אמה סביב. נמצא מקום המערכה רחבו עשרים וארבע אמות וארבעה טפחים על עשרים וארבע אמות וארבעה טפחים¹⁸.

15 משנה במדות שם "עלה אמה וכנס אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה טפחים. 16 שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני טפחים לאורך ולרוחב. 17 נקרא כן מפני שהוא סוכב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. 18 שהרי הסוכב לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד.

ח. גבה פל קרן וקרן חמשה טפחים, ורבע פל קרן אמה על אמה. וארבע הקרנות חלולות היו¹⁹ מתוכן. וגבה מקום המערכה שמונה-עשר טפחים. נמצא חצי גבה המזבח כ"ט טפחים מסוף הסוכב ולמטה.

19 זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק כזוויות מזבח" (זכריה ט, טו) הרי שבת קיבול יש להן כמזרקות. ורבינו סובר שכל ארבע הקרנות היו חלולות וכדעת רש"י בזבחים שם.

ט. וחוט של סקרא²⁰ היה חוגר באמצע המזבח כפששה טפחים מסוף הסוכב ולמטה] להבדיל בין דמים העליונים²¹ לדמים התחתונים²². ונמצא גבהו מן הארץ עד מקום המערכה תשע אמות פחות טפח²³.

20 צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה) "והיתה הרשת עד חצי המזבח" - "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים גג.). 21 עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. 22 חטאת העוף שמזים דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. 23 שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסוכב שלושים טפחים. הריהן תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח.

י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו פמו הסוכב, אלא היה היסוד משוף פגגד פל רוח צפון ומערבי, ואוכל²⁴ בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת, וקרן דרומית-מזרחית לא היה לה יסוד²⁵.

24 מחזיק, = תופס מקום. 25 זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו

קי שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ו' ניסן – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם. ובריבוע נאמר (שמות כז, א) "ריבוע יהיה המזבח". וכל מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח" משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא.

יח. **מִזְבַּח שְׁנֹפָגִים מְבֻנְיָנוּ: אִם נִפְגַּם מְבֻנְיָנוּ⁵² טַפַּח**
24 **- פָּסוּל, פְּחוֹת מְטַפַּח - פֶּשֶׁר, וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה**
25 **בְּנִשְׂאָר אֶבֶן פְּגוּמָה⁵³.**
26

(52) כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. (53) שבאבן פוסלת גם פגימה כל שהיא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) תתבאר בו צורת המנורה, גביעיה, כפתוריה ופרחיה.

א. **הַמְּנֹרָה מִפְּרִשֵׁת צוֹרְתָהּ בַּתּוֹרָה². וְאֶרְפָּעָה**
27 **גְּבִיעִים³ וְשָׁנִי כַּפְתּוֹרִים⁴ וְשָׁנִי פְּרָחִים⁵ הָיוּ בְּקִנְיָה**
28 **הַמְּנֹרָה⁶, שְׁנֹאָמֵר: "וּבְמְנֹרָה אֶרְפָּעָה גְּבִיעִים**
29 **מְשֻׁקְדִים⁷ בַּפְּתֻרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ". וְעוֹד פֶּרַח שְׁלִישִׁי הָיָה**
30 **סְמוּךְ לִירְכֵה שֶׁל מְנֹרָה, שְׁנֹאָמֵר: "עַד יִרְכֵה עַד**
31 **פְּרָחָה".**
32

(2) שמות כה, לא-מ. (3) הם דומים לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר (להלן הלכה ט). (4) הם כמין תפוחים כרותיים (שם מקום) שהן ארוכות מעט כביצה ששני ראשיה כדיון (להלן שם). (5) "כמו פרחי העמודים (ציורים שמצייירן בעמודים). שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ (להלן שם). והוא כמו שושן (רבינו בפירוש המשניות למנחות פ"ג משנה ז). (6) מקומם של כל אלה במנורה, ראה להלן הלכה י. (7) "כמו שקדים בעשייתן" (להלן הלכה ב).

ב. **וְשֵׁלֶשׁ רִגְלִים הָיוּ לָהּ⁸. וְשֵׁלֶשָׁה כַּפְתּוֹרִים⁹ אֶחָדִים**
33 **הָיוּ בְּקִנְיָה הַמְּנֹרָה, שְׁמֵהָ יוֹצְאִים שְׁשֵׁת הַקְּנָיִם:**
34 **שְׁלֶשָׁה מְצַד זֶה, וְשֵׁלֶשָׁה מְצַד זֶה. וּבְכָל קִנְיָה וְקִנְיָה**
35 **מֵהֵן שְׁלֶשָׁה גְּבִיעִים¹⁰ וּכְפָתוֹר וּפְרַח, וְהַכֹּל**
36 **מְשֻׁקְדִים¹¹ כְּמוֹ שְׁקָדִים בְּעֵשֶׂיתָן¹².**
37

(8) כן כתב גם בפירוש המשניות שם, וכן הוא ברש"י על התורה (שמות כה, לא) וכן כתבו בעלי-התוספות על התורה שם. אבל בגמרא (מנחות שם) אמרו רק שהיו לה רגלים, אבל לא הזכירו כמה. ובתורת העולה לרמ"א ז"ל (ת"א פט"ו) הביא: "אמרו רבותינו ז"ל שלשה רגלים היה למנורה" (משנת ראשונים). ובגולפת המנורה שבקשת טיטוס ברומא – בסיסה של המנורה מרובע, ללא רגליים (ראה ב"סיני" כרך לו עמוד כ חח, וב"שערים" ג' טבת תש"כ עמוד ג). (9) כן מפורש בתורה (שמות כה, לה). (10) מקרא מפורש הוא (שם שם, לג). (11) ביומא נב. אמרו: חמש מקראות (פסוקים) בתורה אין להן הכרע (לדעת היכן הם נוטים), ואחד מהם "משוקדים", כלומר, הפסוק "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שם שם, לד), שספק לנו אם צריך לקרוא "ארבעה גביעים משוקדים" (שהמילה משוקדים קשורה עם "ארבעה גביעים"), או "משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שהיא קשורה

1 על המזבח סביב" – שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר. (40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה גגו של כבש אלא בקיר שלו. (41) רבובה כמו "נבובה" מלשון נבוב לוחות והיינו חלון. (42) כשארבע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? – מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הרבה חטאות העוף, של יולדות, חששו שמה תתערב זאת הפסולה עמהן, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (43) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שילינה לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה שריפה. (44) בתוך העזרה.

5 **טו. וְשָׁנִי שְׁלַחֲנוֹת הָיוּ בְּמַעְרֵב הַכֶּבֶשׁ: אֶחָד שֶׁל**
6 **שֵׁשׁ, שְׁנֹוֹתָיִן עָלָיו אֶת הָאֵבָרִים⁴⁵; וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף,**
7 **שְׁנֹוֹתָיִן עָלָיו כְּלֵי הַשָּׂרֵת.**

(45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתיה ויתחממו האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש.

8 **טז. כְּשֶׁבִּנְיָן הַמְּזִבְחַ, בּוֹנִין אוֹתוֹ כְּלוֹ אֶטּוֹם⁴⁶**
9 **כְּמִין עֲמוּד, וְאִין עוֹשִׂין בוֹ הֶלֶל כָּלֵל, אֲלֵא מְבִיא**
10 **אֶבְנִים שְׁלֵמוֹת, גְּדוֹלוֹת וְקִטְנוֹת, וּמְבִיא סִיד וְזָפֵת**
11 **וְקוֹנִיא⁴⁷, וּמְמַחֶה וְשׁוֹפֵף לְתוֹף מִלְבָּן⁴⁸ גְּדוֹל⁴⁹**
12 **כְּמִדְתוֹ⁵⁰, וּבוֹנֶה וְעוֹלֶה. וְנוֹתֵן בְּתוֹף הַבְּנֵן גּוֹף שֶׁל**
13 **עֵץ אוֹ אֶבֶן בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית כְּמִדַּת הַיִּסוֹד.**
14 **וְכֵן נוֹתֵן בְּתוֹף כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן, עַד שֵׁשִׁילִים הַבְּנֵן.**
15 **וְיִסִיר הַגּוֹפִים שֶׁבְּתוֹף הַבְּנֵן, כְּדִי שֶׁתִּשְׂאָר קֶרֶן**
16 **דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית בְּלֵא יִסוֹד, וְיִשְׂאָרוּ הַקְּרָנוֹת**
17 **חֲלוּלִין.**

(46) סתום. (47) ניתוך אבר (=מין מתכת) כמו שעושים לציפוי כלי חרס. (48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. (49) על האבנים ונדבקים יחד. (50) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות, וזהו סובב. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה.

18 **יז. אֶרְפַּע קְרָנוֹת שֶׁל מְזִבְחַ וְיִסוֹדוֹ וְרַבּוּעוֹ מְעַכְבִּין.**
19 **וְכָל מְזִבְחַ שְׂאִין לוֹ קֶרֶן, יִסוֹד וְכֶבֶשׁ וְרַבּוּעַ - הָרִי**
20 **הוּא פָּסוּל, שְׂאֶרְפָּעָתָן מְעַכְבִּין⁵¹. אֲבָל מִדַּת אֶרְפוֹ**
21 **וּמִדַּת רַחְבּוֹ וּמִדַּת קוֹמָתוֹ אֵינָן מְעַכְבִּין, וְהוּא שְׁלֵא**
22 **יִפְחַת מְאֵמָה עַל אֵמָה בְּרוֹם שְׁלֶשׁ אַמּוֹת, כְּשֶׁעוֹר**
23 **מְקוֹם הַמַּעְרְכָה שֶׁל מְזִבְחַ מְדָבֵר.**

(51) שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ו' ניסן – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 ל'כפתוריה ופרחיה). לפיכך פסק רבינו, שמספק צריכים
2 לעשות כולם משוקדים, גם הגביעים וגם הכפתורים
3 והפרחים. שהרי גם אם אינם צריכים להיות משוקדים אין
4 בכך הפסד, אם יעשום משוקדים. ואילו אם הם צריכים
5 להיות משוקדים ולא נעשין כן, תהיה בזה קפידא (כספך-
משנה בשם הר"י קורקוס). (12 בפירוש המשניות (מנחות
שם) כתב רבינו: "משוקדים מעשה שקדים, והוא מלאכה
ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת
(=החתכה) עד שיהיה כולו שקדים שקדים".
- 6 ג. נמצאת¹³ כל הגביעים שנים ועשרים¹⁴. והפרחים
7 תשעה¹⁵. והכפתורים אחד-עשר¹⁶. וכלן מעפבין זה
8 את זה¹⁷, ואפלו חסר אחד מן השנים וארבעים¹⁸
9 מעפב את את כלן.
- 10 (13 מנחות כח: כט. כלומר: "נמצאת אומר". (14 שהרי
בכל קנה וקנה שלשה גביעים, שהם ביחד שמונה עשר.
וארבעה בגוף המנורה, הרי שנים ועשרים בסך-הכל (מנחות
שם). (15 כי פרח לכל קנה הרי ששה, ושניים בגוף
המנורה כמו שנאמר "ופרחיה" (סתם פרחים הם שנים), הרי
שמונה, וממה שנאמר עוד "עד פרחיה" למדו עוד אחד, הרי
כאן תשעה (מנחות שם). (16 כפתור לכל קנה הרי ששה,
שניים בגוף המנורה שנאמר "כפתוריה" (סתם כפתורים
שנים), הרי שמונה, ושלשה במקום יציאת הקנים, הרי ביחד
אחד עשר. (17 מנחות שם ותוספתא מנחות פ"ו.
18) הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים.
- 10 ד. במה דברים אמורים? פשעשאוה זהב²⁰, אבל
11 שאר מיני מתכות²¹ אין עושין בה גביעים²²,
12 כפתורים ופרחים. וכן מנורה הפאה זהב, תהיה
13 פלה ככר עם גרותיה²³, ותהיה פלה מקשה²⁴ מן
14 העשותות²⁵; ושל שאר מיני מתכות אין מקפדין על
15 משקלה, ואם היתה חלולה²⁶ - פשרה²⁷.
- 19) שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. (20 מנחות
כח. (21 ראה למעלה פ"א הלכה יח. (22 להלן גבי
ככר, כתב רבינו "ושל שאר מיני מתכות, אין מקפדין על
משקלה". נראה שבגביעים כפתורים ופרחים, יש הקפדה
שלא לעשות בשאר מיני מתכת (משנה-למלך).
(23 בשמות כה, לט: "ככר זהב טהור יעשה אותה את כל
הכלים האלה". (24 חתיכה אחת. (25 במנחות כח.
"מנורה היתה באה מן העשת", פירש רש"י "חתיכה
שלימה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה".
(26 שאינה מקשה (כספך-משנה). (27 בדיעבד. ולכתחילה
צריך לעשותה מקשה, ועיין בהלכה ה.
- 16 ה. ואין עושין²⁸ אותה לעולם²⁹ מן הגרוטאות³⁰, בין
17 שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות.
- 28) לכתחילה. שאם נאמר שאפילו בדיעבד אין עושין,
קשה, הרי פסול של גרוטאות נלמד מזה שכתוב מקשה,
ותניא (מנחות שם) "מקשה זהב, באה זהב, באה מקשה.
אינה באה זהב, אינה באה מקשה". א"כ פסול של גרוטאות
מנא לן? אלא ודאי זה שאין עושין הוא רק לכתחילה
- (משנה-למלך). (29 בכספך-משנה חסירה מילה זו.
(30 שברים.
1. המלקחים³¹ והמתחות³² וכלי השמן אין מכלל
הכפר³³, שהרי נאמר במנורה "זהב טהור", וחוור
ואמר "ומלקחיה וממתחיה זהב טהור". ולא נאמר
"גרותיה זהב טהור", מפני שהגרות קבועין במנורה
22 והם מכלל הכפר³⁴.
- 31) "הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך
השמן, ליישכן ולמשכן בפי הנרות. ועל שם שלוקחים בהם,
קרויים מלקחיים" (רש"י בשמות כה, לח). (32 הם כמין
בזיכין (=כפות) קטנים שחותה בהם את האפר שבר (רש"י
שם). (33 מנחות פח: כתנא-קמא ולא כרבי נחמיה
בבביתא ראשונה. (34 ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט.
- 23 ז. שבעת³⁵ קני המנורה מעפבין זה את זה, ושבעת
24 גרותיה מעפבין זה את זה, בין שהיתה של זהב בין
25 שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הגרות קבועים
26 בקנים³⁶.
- 35) מנחות כח. (36 בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד
כעין בזך (=כף) ושם נותנים השמן והפתילות (פירוש"י
במנחות שם).
- 27 ח. ששת הגרות הקבועים בששת הקנים היוצאים
28 מן המנורה, פלן פניהם לגר האמצעי שעל קני
29 המנורה³⁷. וזה הנר האמצעי פניו פגוד קדש-
30 הקדשים³⁸, והוא הנקרא³⁹ גר מערבי.
- 37) כלומר, פיות הפתילות שלהם נוטות לנר האמצעי. וכן
הוא בבביתא (שם צח:): "תניא, אל מול פני המנורה יאירו
שבעת הנרות, מלמד שהיו מצדדין פניהם כלפי נר
האמצעי". (38 כלומר, פי הפתילה נוטה למערב. כן הוא
במגילה בא: "נר מערבי כלפי שכינה". (39 בתלמוד
שבת כב: מגילה שם, ועוד).
- 31 ט. הגביעים דומין לכוסות אלפסנדריא⁴⁰, שפיהן
32 רחב ושוליהן קצר. והכפתורים כמין תפוחים
33 פרותיים⁴¹, שהן ארפין מעט, פביצה ששני ראשיה
34 בדין⁴². והפרחים כמו פרחי העמודים⁴³, שהן כמין
35 קצרה ושפתה כפולה לחוץ.
- 40) מנחות כח: (41 שם מקום. והוא במנחות שם.
ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "והכפתורים הוא דמות
כדור שאינה עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט קרוב
לצורת ביצת העוף". (42 עגולים ככד. (43 מנחות שם.
ציורין שמציידין בעמודים (רש"י שם). ובפירוש המשנה שם
כתב רבינו "פרח צורת שושן".
- 41 י. גבה המנורה⁴⁴ היה שמונה-עשר טפח. הרגלים
42 והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח
43 שבו גביע כפתור ופרח⁴⁵. וטפחים חלק. וטפח
44 כפתור, ושני קנים יוצאין ממנו, אחד הילף ואחד

1 הילף, וּנְמַשְׁכִּים וְעוֹלִין פִּנְגָד גְּבַה הַמְנוּרָה. וְטַפַּח
 2 חֶלֶק. וְטַפַּח פִּתְתוֹר, וְשָׁנִי קָנִים יוֹצְאִים מִמָּנוּ, אֶחָד
 3 הֵילֵף וְאֶחָד הֵילֵף, וּנְמַשְׁכִּין וְעוֹלִין פִּנְגָד גְּבַה
 4 הַמְנוּרָה. וְטַפַּח חֶלֶק. וְטַפַּח פִּתְתוֹר, וְשָׁנִי קָנִים
 5 יוֹצְאִים מִמָּנוּ, אֶחָד הֵילֵף וְאֶחָד הֵילֵף, וּנְמַשְׁכִּין
 6 וְעוֹלִין פִּנְגָד גְּבַה הַמְנוּרָה. וְטַפְּחִים חֶלֶק. נִשְׁתַּיְרוּ
 7 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, שֶׁבֶּהֱן שְׁלֹשָׁה גְבִיעִים, פִּתְתוֹר וְפָרַח.
 (44 מנחות כח: 45) מנחות שם. ובתוספות שם ד"ה
 וטפח, נשאר בתימה מה נשתנו שלשה אלו, שלשלתם לא
 ניתנו אלא טפח.

8 יא. וְאֶבֶן הַיְתָה לְפָנֵי הַמְנוּרָה⁴⁶, וְבָהּ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת,
 9 שְׁעָלֶיהָ בְּהֵן עוֹמְדִים וְיִמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת, וְיִמְנִיחַ עָלֶיהָ
 10 כָּלִי שֶׁמְנָה וּמְלַקְחֶיהָ וּמַחְתוּתֶיהָ בְּשַׁעַת הַטְּבָה⁴⁷.

(46) תמיד ל: וספרי בהעלותך סי' ה' 'בהעלותך את הנרות,
 עשה לה מעלות וכו' וכו' מיכן אמרו אבן אבן היתה לפני
 המנורה ובה שלש מעלות. וכתב הרע"ב (תמיד פ"ג משנה
 ט) שהן כנגד שלש העלאות שכתובים במנורה: (א)
 בהעלותך את הנרות (במדבר ח, ב). (ב) העלה את נרותיה
 (שם שם, ג). (ג) להעלות נר תמיד (שמות כז, כ).
 (47) להלן בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יז, כתב
 רבינו: "וכיצד סדר ההטבה, נכנס וכלי בידו וכוז שמו ושל
 זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו
 וכו' ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש
 מעלות שלפניה ויוצא וכו' ונוטל הכוז בידו ומשתחוה
 ויוצא" (וכן הוא בתמיד שם ובספרי שם). ואולי כוז היה
 כלי גדול, וכו' היו מונחים כל הכלים הקטנים, היינו כל כלי
 שמנה ומלקחיה ומחותריה (הר המוריה).

61) משנה שם צו. 62) כמו חצאי קנים חלולים הנסדקין
 לארכן (רש"י בשמות שם). 63) שמות שם. 64) שם צו.
 ונקראים כן על שם שמנקים את הלחם מעיפוש (רש"י שם).
 65) והיו מקטירין אותם בשבת לזכרון ללחם, שעל ידה הוא
 נזכר למעלה כקומץ שהיא אוכרה למנחה (רש"י ויקרא כד,
 ז). 66) שמות שם. 67) שם צו. 68) "ושלשה דפוסין
 של זהב היה להם, אחד שנותנים בו החלה והיא בצק,
 והשני שאופין אותה בו, השלישי שנותנים אותה בו
 כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל" (פ"ה מהלכות
 תמידין ומוספין הלכה ח). 69) שמות שם. 70) שם צו.

11 יב. הַשְּׁלֵחָן הָיָה אָרְכוֹ שְׁנַיִם-עָשָׂר טַפַּח, וְרָחְבוֹ
 12 שְׁשָׁה טְפָחִים⁴⁸. וְהָיָה מִנְחָה⁴⁹ אָרְפוֹ לְאַרְבֵּי הַבֵּית,
 13 וְרָחְבוֹ לְרֹחַב הַבֵּית. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים⁵⁰
 14 שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, אָרְפוֹ לְאַרְפוֹ שֶׁל בַּיִת⁵¹ וְרָחְפוֹ לְרֹחַב
 15 הַבֵּית, וְחֵץ מִן הָאָרוֹן⁵², שֶׁהָיָה אָרְפוֹ לְרֹחַב הַבֵּית.
 16 וְכֵן נְרוֹת הַמְנוּרָה פִּנְגָד רֹחַב הַבֵּית, בֵּין הַצָּפוֹן וּבֵין
 17 הַדָּרוֹם⁵³.

(48) כמו שנאמר (שמות כה, כג) "אמתיים ארכו ואמה
 רחבו". וכרבי מאיר שאמת הכלים בת ששה טפחים (כלים
 פ"ז משנה י', ומנחות צז). (49) שם צו. במשנה
 (50) היינו יתר השולחנות, ראה להלן פ"ה הלכה יד (רש"י
 שם). (51) הוא בין המזרח ובין המערב (רש"י שם).
 (52) שם צח. (53) כרבי אלעזר ב"ר שמעון, ולא כרבי (שם
 צח:). שהפסוק "יערוך אותו לפני ה'" (ויקרא כד, ג)
 מסייעו, שהרי הוא שצריך לערוך אותו לפני ה'. כלומר,
 צריך לצדד את פי הפתילה לעבר מערב, שהוא לפני ה'.
 ואילו לרבי האומר שמזרח ומערב היו עומדים, הרי היה
 הראשון לפני ה', ולמה צריך לצדדו לשם (כסף-משנה).

18 יג. אַרְבַּעָה⁵⁴ סִנְפִּינִין⁵⁵ שֶׁל זָהָב הָיוּ לְשֵׁלְחָן,
 19 מִפְּצָלִין⁵⁶ בְּרֵאשֵׁיהֶן⁵⁷, שֶׁהָיוּ סוּמְכִין בְּהֵן שְׁתֵּי

טז. וְשָׁנִי שְׁלֵחָנוֹת הָיוּ בְּאוֹלָם מִבְּפָנִים עַל פֶּתַח
 הַבַּיִת: אֶחָד שֶׁל שֵׁשׁ⁷⁵, נוֹתְנִין עָלָיו לְחֵם הַפָּנִים
 בְּכַנְסֵיתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, נוֹתְנִין עָלָיו לְחֵם בִּיצִיאָתוֹ.
 שְׁמַעְלִין בְּקִדְשׁ⁷⁶, וְלֹא מוֹרִידִין⁷⁷.

(75) מנחות צט: במשנה. ובירושלמי שקלים פ"ו הלכה ג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מבערב (בבור – רש"י) וכו' ולמחר אינו מקדש". [ונכראה שלדעת רבינו יש כאן שני דברים: א. תקנת המוכני שלא יהיו הרבה מים בכיור אלא מן המוכני ישפכו לתוכו כדי הצורך ולא יותר. ועשו כן כדי שלא יפסלו המים בלינה בתוך הכיור שהוא כלי שרת, וזהו מה שאמרו ביומא לו. במשנה. ב. אם שכחו ונכנסו הרבה מים מן המוכני אלא הכיור ויש חשש שיפסלו בלינה, תיקנו שישקיעו המוכני בבור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה, וזהו מה שאמרו בזבחים כ. וכן הביא רבינו בפ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, וראה בכסף-משנה כאן]. (88) סוכה נ.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר בו רבינו מקום הנחת הארון, ושלמה בנה מקום לגניית הארון, ומי גנזו, ומה גנזו עמו.

א. אָבֹן² הִיְתָה בַקֹּדֶשׁ-הַקְּדוּשִׁים³ בְּמַעְרְבוֹ⁴, שְׁעָלֶיהָ¹⁴ הָיָה הָאָרוֹן מְנַחֵם⁵. וּלְפָנָיו צִנְצָנֹת הַמֶּן⁶ וּמִטָּה אֶהְרֹן⁷.
וּבְעֵת שִׁבְנָה שְׁלֹמֹה⁸ אֶת הַבַּיִת, וַיֵּרַע שְׁסוּפוֹ לַחֶרֶב,
בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לְגִזּוֹ בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנוֹת
עֲמֻקּוֹת וַעֲמֻלְקָלוֹת. וַיֹּאשְׁיֵהוּ הַמֶּלֶךְ צִוָּה וַיִּגְנְזוּ
בְּמִקּוֹם שִׁבְנָה שְׁלֹמֹה⁹, שְׁנֵאמַר: "וַיֹּאמֶר לְלוֹיִם
הַמְּבִינִים לְכֹל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים לְה': הֲנִנו אֶת אָרוֹן
הַקְּדֹשׁ¹⁰ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל, אִין לָכֵם מִשָּׂא בַּפֶּתַח, עֲמָה עֲבָדוּ אֶת ה'
אֱלֹהֵיכֶם וּגְוִי"¹¹. וַיִּגְנְזוּ עִמּוֹ¹¹ מִטָּה אֶהְרֹן וְהַצִּנְצָנֹת
וְשִׁמֵן הַמִּשְׁחָה¹². וְכֹל אֱלוֹ לֹא חָזְרוּ בַּבַּיִת שָׁנִי. וְאַף
אוֹרִים וְתַמִּים¹³ שְׁהִיוּ בַּבַּיִת שָׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין¹⁴
בְּרוּחַ-הַקְּדֹשׁ, וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בְּהֵן¹⁵, שְׁנֵאמַר: "עַד
עַמַּד כִּהֵן לְאוֹרִים וְלְתַמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן
אֶלָּא לְהַשְׁלִים שְׁמֹנָה בְּגָדִים לְכֹהֵן גְּדוֹל, פְּדִי שְׁלֹא
יְהֵא מְחַסֵּר בְּגָדִים¹⁶.

2) יומא נג, ב. ותוספתא שם פ"ב. ושתיה היתה נקראת (שם). ופירוש שתיה: יסוד, על שם עבודת הקרבנות, שהיא יסוד העולם, כמו שאמרו באבות פ"א מ"ב (פירוש המשניות שם פ"ה מ"ב). (3) בית שהוא קודש שבקדשים, ש"עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו' וכו' לפנים מן החומה (= חומת ירושלים) מקודש מהם וכו' קודש הקדשים מקודש מהם וכו'" (ביאורי הגר"א מדות פ"ה מ"ד). (4) של קודש הקדשים. וראה להלן. (5) כן הוא בתוספתא יומא פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 186 10). (ואף-על-פי שבירושלמי' (בבא-בבא פ"ו ה"ב) מפורש שהארון עמד באמצע, וחלק הבית עשר אמות לכל רוח (וראה בבבא-בבא טז), וכן בתנחומא (פרשת קדושים אות י'): "והארון באמצע ההיכל", ואם כן גם האבן היתה באמצע? – סובר רבינו שהאבן היתה יותר לצד מערב. וכנראה שמקורו מהתנחומא (שם), ופירש מה שאמרו שם: "ואבן שתיה לפני הארון", היינו לפנים מן הארון, כלומר לצד מערב. וכן פירש 'מראה הפנים' ב'ירושלמי' שם. ועי' 'תוספות' בבא-בבא טז. ד"ה וצבא, ו'תוספות יום-טוב' שם פ"ב מ"ט). (6) כמו שנאמר (שמות טז, לג) "קח צנצנת

1 "לית כאן של כסף (לא היה של כסף) מפני שהוא מרת"ח"
2 (=מחמת הלחם, ויש לחוש שיתעפוש). ועיין תמיד לא:
76) לפיכך עשו הראשון של שיש, שממנו מניחו על של
זהב. וראה למעלה בדברי הירושלמי. (77) ולפיכך עשו
השני של זהב. ולמדו במנחות טז. "שמעלין בקודש", ממה
שנאמר (במדבר יז, ג) "את מחתות החטאים האלה
בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח" –
"בתחילה תשישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח". ו"לא
מורידין" נלמד ממה שנאמר (שמות מ, יח) "ויקח משה את
המשכן וגו' ויקם את עמודיו", שהוא בעצמו הקימו ולא
סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים לפי שאין מורידין.

3 יז. מְזֻבַּח הַקְּטֹרֶת⁷⁸ הָיָה מְרֻבָּע אֲמָה עַל אֲמָה⁷⁹.
4 וְהוּא נְתוּן⁸⁰ בְּהֵיכַל מְכוּן בֵּין הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם, מְשׁוּף
5 בֵּין הַשְּׁלֶחַן וְהַמְּנוֹרָה לַחוּץ. וּשְׁלֹשֶׁתָּן הָיוּ מְנַחֲיִין⁸¹
6 מְשָׁלִישׁ הַהֵיכָל וְלִפְנֵים, כְּגַד הַפְּרָכֶת הַמְּבָדִיל בֵּין
7 הַקְּדֹשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקְּדוּשִׁים.

78) שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד. ונקרא גם
"מזבח הזהב", כי עשוי היה עצי שטים מצופה זהב כולו.
וכן נקרא "מזבח הפנימי", לפי שעמד בפנים. (79) שמות
ל, ב. (80) יומא לג: (81) תוספתא יומא פרק ב (הוצאת
צוק"מ עמוד 185 28) ומנחות צח:

8 יח. הַכִּיּוֹר⁸² הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי דָדִים⁸³, פְּדִי שְׁהִיוּ כָּל
9 הַפְּהִינִים הַעוֹסְקִים⁸⁴ בַּתְּמִיד⁸⁵ מְקַדְּשִׁים⁸⁶ מִמֶּנּוּ פְּאָחֵד.
10 וּמְכוּנֵי עֶשׂוֹ לוֹ⁸⁷, שְׁהִיוּ בַּהַמִּים תְּמִיד, וְהִיא הַל,
11 פְּדִי שְׁלֹא יְהִיו הַמִּים שָׁבָה נִפְסָלִין בְּלִינָה, שְׁהַכִּיּוֹר
12 מְכַלֵּי הַקְּדֹשׁ וּמְקַדֵּשׁ, וְכֹל דָּבָר שְׁהִתְקַדֵּשׁ בְּכָלִי-קְדֹשׁ
13 אִם לֹן - נִפְסָל⁸⁸.

(82) יומא לו. במשנה. (83) כמו ברו המריק מים.
(84) ששנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקרכת התמיד
(יומא כה: , ופ"ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו), חוץ
מהשוחט שאינו טעון קידוש ידים ורגלים, שהרי השחיטה
כשרה גם בזר (רש"י שם). (85) בקרבן תמיד ש"מצות"
עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם הנקראים
תמידין, אחד בבוקר ואחד בין הערבים, שנאמר שנים ליום
עולה תמיד" (פ"א שם הלכה א). (86) ידיהם ורגליהם
לעבודה. ש"מצות-עשה לקדש כהן העובד, ידיו ורגליו
ואח"כ יעבוד" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה א)
ו"כיצד מצות קידוש? – מניח ידו הימנית על גבי רגלו
הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה
ומקדש (שם הלכה טז). (87) כי הכיור מכלל כלי שרת,
וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה. וזה עשה כלי סביב
לכיור והיו בו המים תמיד, והיו שותתין מאותו כלי לכיור
כדי הצורך, ראשון ראשון, ואותו הכלי היה נקרא מוכני
(רבינו בפירוש המשנה ליומא פ"ג). והראב"ד בהשגותיו
כתב: "שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים
בו את הכיור בחבל, ומשקעים אותו הוא ומימיו בבור
העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה.
ומפורש כל זה ביומא ובזבחים". ומה שכתב הראב"ד שזה
מפורש בזבחים, הוא בדף כ. שאמרו: "כיור שלא שקעו

11 **פְּרָאשׁוֹן. אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן²⁰ לֹא הִיְתָה שָׁם אֵלָא**
 12 **פְּרֻכַת אַחַת בַּלְבָד, שְׁנֵאמַר: ׀וְהִבְדִּילָהּ הַפְּרֻכַת לְכֶם**
 13 **וְגו'.**

(17 יומא נא, ב. 18) מפני שהיה גבוה הרבה יותר מהבית ראשון, ולא היה הכותל יכול לעמוד בעובי אמה (בבא בתרא ג:). ולהרחיב את הכותל אי-אפשר, משום שנאמר (דברי הימים-א כח, יט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" שאין לשנות את המדות. ולבנות כותל עד הגובה שאפשר לו לעמוד, ואת השאר לחצות בפרוכת, גם כן אי אפשר, שמסורת בידינו שמחיצה זו צריכה להיות או כולה בפרוכת כמו במשכן, או כולה בבנין כמו במקדש ראשון, כמפורש בבבא-בתרא שם (רש"י יומא, שם). (19) ולא עשו פרוכת אחת שעביה אמה, לפי שנאמר (שמות לו, כג) "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", ומשמעו שמתחילת עובי הפרוכת ולפנים יהיה קודש הקדשים, ואם קדושת האמה כלחוק, נמצא שמתחילת עוביה ולפנים אינו קודש הקדשים ('תוספות' שם). (20) היינו משכן (שנקרא גם "מקדש", כמפורש בשמות כה, ח "ועשו לי מקדש", וכמו שאמרו בעירובין ב:). שאילו בבית ראשון לא היה פרוכת אלא כותל (כסף-משנה). וראה ביומא נא, ב.

14 **ג. הַהֵיכָל שֶׁפָּנּוּ בְּנֵי-גֹלָה²¹ הָיָה מְאָה אֲמָה עַל מְאָה**
 15 **אֲמָה עַל רוּם מְאָה. וְכֵן הִיְתָה מִדַּת רֹימוֹ: בְּנֵי גִבָּה**
 16 **שָׁשׁ אַמּוֹת אָטוּם סְתוּם כְּמוֹ יְסוּד לוֹ. וְרוּם כְּתָלֵי**
 17 **הַפֵּיַת אַרְבָּעִים אֲמָה. וְרוּם הַפִּיּוּר²² שְׁפִתְקָרָה אֲמָה.**
 18 **וְעַל גִּבּוֹי גִּבָּה שְׁתֵּי אַמּוֹת פְּנוּי, שְׁיִכְנָס בּוֹ הַדְּלָף²³,**
 19 **וְהוּא הַנְּקָרָא "בֵּית-דִּלְפָא". וְעַבְדֵי הַתְּקָרָה שְׁעַל-גִּבּוֹי**
 20 **בֵּית-דִּלְפָא אֲמָה. וּמְעִיזָבָה²⁴ גִּבָּה אֲמָה. וְעַלְיָה בְּנוּיָה**
 21 **עַל-גִּבּוֹי, גִּבָּה כְּתָלֶיהָ אַרְבָּעִים אֲמָה. וּבְגָגָה גִּבָּה**
 22 **אֲמָה פִּיּוּר. וְאַמְתִּים גִּבָּה בֵּית-דִּלְפָא. וְאַמָּה תְּקָרָה.**
 23 **וְאַמָּה מְעִיזָבָה. וְגִבָּה הַמְעַקָּה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְטָס שָׁל**
 24 **בְּרָזָל כְּמוֹ סִיף גִּבְהוֹ אֲמָה, עַל-גִּבּוֹי הַמְעַקָּה סָבִיב,**
 25 **כְּדֵי שֶׁלֹא יִנּוּחוּ עָלָיו הָעוֹפּוֹת, וְהוּא הַנְּקָרָא "כְּלָה**
 26 **עוֹרָב"²⁵. הָרִי הַכֹּל מְאָה אֲמָה.**

(21) אלו שעלו מגלות בבל ובנו את הבית השני (מדות פ"ד מ"ו). (22) הוא פיתוח וציור (פירוש המשנה לרבינו, שם). והרע"ב שם כתב: "הקורה התחתונה של תקרה היתה עוביה אמה, ולפי שהיתה טוחה בזהב ומצויירת ציורים נאים - נקראת כ"ור". (23) הגשם. כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "היה נהוג אצלם בכנינים לעשות לבית שני קירויים, קירוי למעלה מהקירוי, ונותנים בין שניהם מעט הרחקה, וקוראים אותו החלל "בית הדילפא" על שם הדלף, כדי שאם יטיף הקירוי העליון, יעמדו המים באותו החלל". (24) הטיט והסיד שעל התקרה. (25) שמכלה את העורב, שלא ינוח שם ולא יטנף את הגג.

27 **ד. מִן הַמְעַרְבַּ לְמִזְרַח מְאָה אֲמָה. וְזֶהוּ חֶשְׁבוֹנָן:**
 28 **אַרְבָּעָה כְּתָלִים זֶה לְפָנִים מְזֵה, וּבִינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה**
 29 **מְקוֹמוֹת פְּנוּיִן. בֵּין הַכְּתָל הַמְעַרְבִי וּבֵין הַכְּתָל**
 30 **שְׁלֹפְנִים מְמַנּוּ - חֲמֵשׁ אַמּוֹת; וּבֵין כְּתָל שְׁנֵי וְשְׁלִישֵׁי**

1 אחת, ותן שמה מלא העמר מן, והנח אותו לפני ה". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' (כסף-משנה). (7) כמו שנאמר (במדבר יז, כה) "השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. (8) ברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. (9) יומא נב, ב. ושם נג, ב - ישנה מחלוקת בזה: יש אומרים שהארון גלה לבבל, ויש אומרים שנגזז. ורבינו פוסק שנגזז, והביא רבינו דבר זה שהוא נוגע להלכה. כי הגה פסק רבינו (להלן פ"ו הט"ו) ש"קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד-לבוא", וההולך בזמן הזה במקום המקדש חייב כרת. ומסתבר כי זה אינו אלא כשיש שם ארון וכפורת, אבל אם אין שם ארון וכפורת אינו חייב (וכעין זה אמרו במנחות כז: לענין הזאות), משום כך הביא רבינו דין זה שארון נגזז במקומו (הגהות הגר"י יעב"ץ). (10) והלא שם היה גם קודם לכן? - אלא שאמר לתתו שם לגניזה (רש"י יומא, שם). (11) יומא נב, ב. (12) שהיו מושחין ממנו כהנים ומלכים (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ז). (13) (לדעת רבינו האי גאון 'אוצר הגאונים' ברכות, חלק התשובות סי' ר', וראה בפירוש ר"א בן עזרא שמות כה, ו - מה שהביא בשם רב האי) ורב נסים גאון (אוצר"ג שם סי' ד) הם אבני האפוד (= כלומר, אבני החושן), וכן כתב ב'כסף משנה' (להלן כאן) בדעת רבינו. ולדעת רש"י והרמב"ן (שמות שם, ל) הם כתב שם המפורש שנתנו בתוך כפלי החושן, וראה (להלן). (14) ביומא כא, ב - נמנו אורים ותומים בין הדברים שחסרו בבית שני. ולדעת רבינו, היינו שלא השיבו לנשאלים בהם. וכן כתב רבינו בפ"י מהל' כלי המקדש ה"י. וכן פירשו ה'תוספות' ביומא שם ד"ה ואורים ותומים (וכעין זה אמרו שם על אש המערכה שהיתה, ולא היתה מסייע להם). (15) "ומפני מה לא היו שואלין בהן? - מפני שלא היתה שם רוח הקודש, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו - אין נשאלין בו" (הל' כלי המקדש, שם). (וראה ברמב"ן על התורה שם, שרק על-ידי רוח הקודש היה הכהן יודע את הסדר הנכון בקריאת האותיות המאירות). (16) כתב הראב"ד בהשגותיו "וחיסור בגדים שאמר אינו כלום, שאינו מחשבון הבגדים". כי לדעת הראב"ד "אורים ותומים" הם שם המפורש שהיו נותנים בין כפלי החושן, כדעת רש"י והרמב"ן הנ"ל. ומה שנאמר (שמות שם) "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים", אינו מעכב בדיעבד, ע"י רש"י יומא ה, ב. וראה בגבורת ארי' שם ה. ד"ה מאי בינייהו. וביאבן האזל' ו'חזון איש' כאן. ולדעת רבינו הם אבני החושן (כסף-משנה). וראה למעלה הערה יב.

2 **ב. בְּבֵית רֵאשׁוֹן הָיָה כְּתָל מְבָדִיל בֵּין הַקִּדְשׁ וּבֵין**
 3 **קִדְשֵׁי-הַקְּדוּשִׁים, עָבְיוֹ אֲמָה. וְכִיּוֹן שֶׁבָּנוּ הַפֵּיַת שְׁנֵי¹⁷**
 4 **נִסְתַּפֵּק לָהֶם אִם עָבִי הַכְּתָל הָיָה מְמַדַּת הַקִּדְשׁ או**
 5 **מְמַדַּת קִדְשֵׁי-הַקְּדוּשִׁים, לְפִיכֵן עָשׂוּ קִדְשֵׁי-הַקְּדוּשִׁים**
 6 **עָבְיוֹ עֲשָׂרִים אֲמָה תְּמִימוֹת, וְעָשׂוּ הַקִּדְשׁ אַרְבָּעִים**
 7 **אֲמָה תְּמִימוֹת, וְהִנְחִיחוּ אֲמָה יְתָרָה בֵּין הַקִּדְשׁ וּבֵין**
 8 **קִדְשֵׁי-הַקְּדוּשִׁים. וְלֹא כִּנּוּ כְּתָל בְּבֵית שְׁנֵי¹⁸, אֵלָא עָשׂוּ**
 9 **שְׁתֵּי פְּרוּכוֹת¹⁹: אַחַת מְצַד קִדְשֵׁי-הַקְּדוּשִׁים, וְאַחַת**
 10 **מְצַד הַקִּדְשׁ, וּבִינֵיהֶן אֲמָה, כְּנִגְדַּת עָבִי הַכְּתָל שְׁהָיָה**

- 37 מָזָה. נִמְצְאָה הָעֲלִיּוֹנָה שְׁלֹשִׁים אֲמָה³⁶. וְנִדְבְּקָה³⁷ שָׁל
38 אֲבָנִים הָיָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת.
- 31 מדות פ"ג מ"ז. (32) שם פ"ב מ"ג. וה'תוספות'
(בעבודה זרה מג. ד"ה אכסדרא) כתבו שהיה פרוץ במלואו,
ומכל-מקום קוראים לו פתח האולם בהרבה מקומות
בתלמוד, כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במילואו לרוח
מזרחית, ונקרא "פתח" בתורה. (33) שם פ"ג מ"ז.
(34) "מלתרא היא הקורה המפותחת, שבה חופרין צורות
ודימויות, והקיבוץ בלשון המשנה מלתריות" (פירוש
המשנה שם). (35) "הוא שם למין הקורות שבהן היה
הפיתוח - או שם לבנין ההוא" (פירוש המשנה, שם).
(36) כי הקורה התחתונה מושכבת על משקוף הפתח לרחבו
של פתח שהוא רחב כ' אמה, והקורה עודפת על הפתח אמה
מזה ואמה מזה, נמצא ארכה עשרים ושתיים אמה, וקורה
שנייה שלמעלה ממנה עודפת על הראשונה אמה מזה ואמה
מזה, נמצא ארכה עשרים וארבע, והשלישית כ"ו, והרביעית
עשרים ושמונה, והחמישית שלשים אמה. (37) שורה.
- ט. ההיכל³⁸ הָיָה בְּנֵינוּ רָחֵב מִלְּפָנָיו³⁹ וְצָר מֵאַחֲרָיו
כְּמוֹ אֲרִי⁴⁰. וְיָצִיעִים⁴¹ הָיוּ מְקִיפִין לְבֵית כָּלוּ מִסְבִּיב
חוּץ לְכֹתֵל הַמִּסְבָּה. וְיָצִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה חֲמֵשׁ. וְרִבְדָּה⁴²
עַל גְּבֵה שֵׁשׁ⁴³. וְיָצִיעַ אֲמָצִיעַת שֵׁשׁ. וְרִבְדָּה עַל גְּבֵה
שֵׁבַע. וְהָעֲלִיּוֹנָה שֵׁבַע. שְׁנָאֵמַר: "הַיָּצִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה
וְגו'". וְכֵן הָיוּ הַשְּׁלֹשׁ יָצִיעִים מְקִיפִים לְבֵית
מִשְׁלָשָׁה רוּחֹתָיו. וְכֵן סְבִיב לְכֹתֵלֵי הָאוֹלָם מִלְּמִטָּה
עַד לְמַעְלָה כָּף הָיוּ: אֲמָה אַחַת חֲלָק, וְרִבְדָּה שְׁלֹשׁ
אֲמוֹת. וְאֲמָה חֲלָק, וְרִבְדָּה שְׁלֹשׁ אֲמוֹת עַד לְמַעְלָה.
וְנִמְצְאוּ הַרְבֵּדִין⁴⁴ מְקִיפִין לְכֹתֵלִים. רָחֵב כָּל רִבְדָּה
שְׁלֹשׁ אֲמוֹת עַד לְמַעְלָה, וּבֵין כָּל רִבְדָּה וְרִבְדָּה אֲמָה.
וְרִבְדָּה הָעֲלִיּוֹן הָיָה רָחֵבוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת.
- 38 מדות פ"ד סוף מ"ז. והכוונה לכל הנקרא "היכל", וגם
אולם בכלל (ראה למעלה פ"א ה"ה). והאולם היה רחב יותר
במזרח: חמש עשרה אמה מן הדרום, וחמש עשרים אמה
מן הצפון (מדות, שם). (39) מן המזרח, כנ"ל.
(40) "שהיו מטין הבנין מעט לצד מערב, וכשימשך לצד
המזרח מתרחב כדמות הארי שהוא רחב מלפניו וצר
מאחוריו" (פירוש המשנה, שם). (41) גזוזטראות.
(42) אצטבא. (43) התקרה שעל התחתונה שהוא הרצפה
של התיכונה שש באמה רחבה. (44) אצטבאות.
- י. כָּל אֵלוּ הַמְּקוֹמוֹת הַפְּנוּיִים שְׁבִין הַכֹּתֵלִים הֵם
הַנִּקְרָאִים תָּאִים⁴⁵. נִמְצְאוּ תָּאִים הַמְּקִיפִין לְמִקְדָּשׁ:
חֲמִשָּׁה מִן הַצָּפוֹן, וְחֲמִשָּׁה מִן הַדְּרוֹם, וְשִׁלְשָׁה מִן
הַמַּעְרָב. וְשִׁלְשׁ דְּיוֹטוֹת הֵיוּ, דְּיוֹטָא עַל-גְּבֵי דְּיוֹטָא.
נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה-עֶשְׂרֵי תָּאִים בְּדְרוֹם: חֲמִשָּׁה עַל-גְּבֵי
חֲמִשָּׁה, וְחֲמִשָּׁה עַל גְּבִיהֶן. וְכֵן בַּצָּפוֹן חֲמִשָּׁה-עֶשְׂרֵי.
וּשְׁמוֹנֶה תָּאִים הֵיוּ בַּמַּעְרָב: שְׁלֹשָׁה עַל-גְּבֵי שְׁלֹשָׁה,
וּשְׁנַיִם עַל גְּבִיהֶן בְּדְיוֹטָא אַחַת. הַכָּל ל"ח תָּאִים⁴⁶.
- (45) לשכות. (46) שם פ"ד מ"ג.
- 1 - שֵׁשׁ אֲמוֹת; וּבֵין כֹּתֵל שְׁלִישִׁי וְרִבְעִיעִי - שֵׁשׁ אֲמוֹת.
2 וְאֵלוּ הַמְּדוֹת הֵן שָׁל עָבִי הַכֹּתֵל עִם הַמְּקוֹם הַפְּנוּי
3 שְׁבִין שְׁנֵי כֹתֵלִים. וְאַרְךָ קִדְש־הַקְּדָשִׁים - עֶשְׂרִים
4 אֲמָה. וּבֵין שְׁתֵּי הַפְּרוּכוֹת הַמְּבַדִּילוֹת בֵּינוּ וּבֵין
5 הַקִּדְשׁ - אֲמָה. וְאַרְךָ הַקִּדְשׁ - אַרְבָּעִים אֲמָה. וְעָבִי
6 הַכֹּתֵל הַמְּזַרְחִי, שָׁבוּ הַשַּׁעַר - שֵׁשׁ אֲמוֹת. וְהָאוֹלָם -
7 אַחַת-עֶשְׂרֵה אֲמָה. וְעָבִי כֹתֵל הָאוֹלָם - חֲמֵשׁ
8 אֲמוֹת²⁶. נִמְצָא הַכָּל מֵאָה אֲמָה.
- (26) כן היא הנוסחא הנכונה, וכל זה במדות שם מ"ז
(כסף-משנה).
- 9 ה. מִן הַצָּפוֹן לְדְרוֹם²⁷ מֵאָה אֲמָה: עָבִי כֹתֵל²⁸
10 הָאוֹלָם - חֲמֵשׁ אֲמוֹת. וּמִכֹּתֵל אוֹלָם עַד כֹּתֵל הַקִּדְשׁ
11 - עֶשְׂרֵה אֲמוֹת. וְכֹתֵלֵי הַקִּדְשׁ שִׁשָּׁה כֹּתֵלִים זֶה לְפָנָיִם
12 מָזָה, וּבִינֵיהֶן חֲמִשָּׁה מְקוֹמוֹת פְּנוּיִין. בֵּין כֹּתֵל חִיצוֹן
13 וּבֵין הַשְּׁנֵי - חֲמֵשׁ אֲמוֹת; וּבֵין שְׁנֵי וְשְׁלִישִׁי - שְׁלֹשׁ
14 אֲמוֹת; וְחֲמֵשׁ בֵּין שְׁלִישִׁי וְרִבְעִיעִי; וּבֵין רִבְעִיעִי
15 וְחֲמִישִׁי - שֵׁשׁ; וּבֵין חֲמִישִׁי וְכֹתֵל הַפְּנוּיִי - שֵׁשׁ.
16 נִמְצָא הַכָּל אַרְבָּעִים אֲמָה מִצַּד זֶה וְאַרְבָּעִים אֲמָה
17 מִצַּד שְׁפָנְגָדוֹ. וְרָחֵב הַבַּיִת מִפְּנָנִים - עֶשְׂרִים. הָרִי
18 מֵאָה אֲמָה.
- (27) מדות, שם. (28) ע"י ראב"ד.
- 19 ו. הַפִּשְׁפֹּשׁ וְהוּא שַׁעַר הַקָּטָן, וְשְׁנֵי פִּשְׁפֹּשִׁין הָיוּ
20 לְהִיכָל מִצַּדֵי הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל שְׁבָאֲמָצַע²⁹: אֶחָד בַּצָּפוֹן
21 וְאֶחָד בְּדְרוֹם. שְׁבָדְרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם,
22 וְעָלָיו הוּא מִפְּרֵשׁ עַל-יְדֵי יַחְזָקָאֵל: "הַשַּׁעַר הַזֶּה
23 סָגוּר יִהְיֶה, לֹא יִפְתָּח"³⁰; וְשְׁבָצָפוֹן בּוֹ נִכְנָסִין.
24 וּמֵהַלֵּךְ בֵּין שְׁנֵי הַכֹּתֵלִים עַד שְׁמַגִּיעַ לְמְקוֹם פְּתוּחַ
25 לְקִדְשׁ מִשְׁמָאלוֹ, וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַהִיכָל, וּמֵהַלֵּךְ עַד
26 שַׁעַר הַגָּדוֹל וּפְתוּחֹו.
- (29) מדות פ"ד מ"ב. ונקרא כן מחמת גודל קדושת ההיכל,
וכן קראו לנהר פרת "הנהר הגדול" (דברים א, ז) על
חשיבותו, ראה שבועות מז: 'תוספות יום-טוב' שם בשם
ראבי"ה). (30) וגו': "ואיש לא יבא בו, כי ה' אלקי ישראל
בא בו, והיה סגור".
- 27 ז. הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל הָיָה רָחֵבוֹ עֶשְׂרֵה אֲמוֹת וְגָבְהוֹ
28 עֶשְׂרִים אֲמָה. וְאַרְבַּע דְּלָתוֹת הָיוּ לוֹ: שְׁתֵּים בְּפָנָיִם
29 וּשְׁתֵּים בַּחוּץ. הַחִיצוֹנוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַפְּתַח
30 לְכִסּוֹת עָבִיו שָׁל כֹּתֵל, וְהַפְּנִימִיּוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ
31 הַבַּיִת לְכִסּוֹת אַחֲרֵי הַדְּלָתוֹת.
- 32 ח. פְּתוּחוֹ שָׁל אוֹלָם³¹ הָיָה גְבוּהָ אַרְבָּעִים אֲמָה וְרָחֵב
33 עֶשְׂרִים, וְלֹא הָיָה לוֹ שַׁעֲרִים³². וְחֲמִשׁ³³ מִלְּתֵרִיּוֹת³⁴
34 שָׁל מִילָא³⁵ הָיוּ עַל-גְּבֵי פְתוּחוֹ מִלְּמַעְלָה, הַתַּחְתּוֹנָה
35 עוֹדֶפֶת עַל הַפְּתַח אֲמָה מִזֶּה וְאֲמָה מָזָה, וְכָל אַחַת
36 מִחֲמִשְׁתֵּן עוֹדֶפֶת עַל שְׁלֹמֶטָה מִמֶּנֶּה אֲמָה מָזָה וְאֲמָה

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים, וכמה לשכות היו.

- א. הר הפית, והוא הר המורי², הָיָה חֲמֵשׁ-מְאוֹת
 אַמָּה עַל חֲמֵשׁ-מְאוֹת אַמָּה³, וְהָיָה מְקַף חוּמָה.
 וְכַפֵּין עַל-גַּבֵּי כַפֵּין הָיוּ פְּנוּיֹת מִתַּחְתּוֹ, מִפְּנֵי אֵהָל
 הַטְּמָאָה.⁴ וְכָלוּ הָיָה מְקָרָה⁵ סָטוּ לְפָנִים מִסְטוּ.⁶

(2) כמפורש בדברי הימים ב ג, א. (3) מדות פרק ב משנה א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומיתור המלה "בחמישים" למדו שצריך לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. (4) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששנינו (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין. (5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לאו דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. (6) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר".

- ב. וחמשה שערים היו לו: אחד מן המערב, ואחד מן המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב כל שער עשר אמות, וגבהו עשרים. ויש להם דלתות.

- ג. לפנים ממנו⁷ סוּרָג⁸ מְקִיף סָבִיב, גָּבְהוּ עֶשְׂרֵה טְפָחִים⁹. וְלְפָנִים מִן הַסּוּרָג הַחֵיל¹⁰, [גָּבְהוּ] עֶשְׂרֵה אַמּוֹת¹¹. וְעָלָיו הוּא אוֹמֵר פְּקִינוֹת: "וַיֵּאבֵל חַל חוּמָה" - זו חומת העזרה.

(7) מהר הבית. (8) מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה מסורגת בחבלים. (9) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להתירו בטלטול (עירובין כד). וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג. ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות - לא על כל השבותים אמרו כן. (10) "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". (11) במשנה שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי

- יא. שלשה פתחים⁴⁷ היו לכל אחד ואחד מן התאים: אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ובקרן מזרחית-צפונית בתא שבדיויטא האמצעית היו חמשה פתחים: אחד לתא מימין, ואחד לתא שעל גביו, ואחד למסבה, ואחד לתא שיש בו הפשפש⁴⁸, ואחד להיכל.

(47) מדות, שם. (48) ראה למעלה ה"ו.

- יב. ומסבה⁴⁹ היתה עולה מקרן מזרחית-צפונית לקרן צפונית-מערבית, שבה היו עולין לגגות התאים. היתה עולה במסבה ופניו למערב. הלך את כל פני הצפון עד שהוא מגיע למערב. הגיע למערב, הפך פניו לדרום. הלך את כל פני המערב עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום, הפך פניו למזרח, והיה מהלך לדרום עד שהוא מגיע לפתחה של עליה, שפתחה של עליה היתה פתוח לדרום.

(49) בנין עשוי כמין עמוד חלול, עשוי כמו מעלות סביב, והעולה בו עולה דרך היקף, מדות שם מ"ה.

- יג. ובפתחה⁵⁰ של עליה היו שתי פלונסות של ארז⁵¹, שבהן עולין לגגה של עליה. וראשי פספסין⁵² היו מבדילין בעליה⁵³ בין גג הקדש לגג קדש-הקדשים⁵⁴. ולולין⁵⁵ היו פתוחין בעליה לבית קדש-הקדשים, שבהן משלשלין את האמנין⁵⁶ בתבות⁵⁷, כדי שלא יזונו עיניהם⁵⁸ מבית קדש-הקדשים. ופעם אחת בשנה⁵⁹ מפסח לפסח מלבנין⁶⁰ את ההיכל.

(50) שם, שם. (51) שהיו בהן מדרגות. (52) קורות, שהיו כרוחב פסת היר, ומשום כך נקראו פספסין (תויו"ט מדות פ"ב מ"ו). וראה להלן פ"ה ה"י. (53) עליית ההיכל. (54) אף-על-פי שהיו שתי פרוכות בין ההיכל לבין קודש הקדשים (פ"ז מהל' כלי המקדש הט"ז) - עשו גם הפספסין, מפני חומר קדושת עליית קודש הקדשים יותר מקודש הקדשים עצמו, שבקודש הקדשים כהן-גדול נכנס לו פעם אחת בשנה, ובעליית קודש הקדשים אין נכנסים שם אלא פעם אחת לשבע שנים, כמבואר להלן פ"ז הכ"ג (תפארת ישראל' שם). (55) "לול הוא פתח קטן" (פירוש המשנה, שם). (56) כשהיו צריכים לתקן כותלי קודש הקדשים. (57) כתב הראב"י (הובא בתו"ט שם) שהתיבות היו פרוצות לרוח אחד, במקום שהיה להם לתקן אצל החומה, ובשלב צדדין היו סתומות. ואצל החומה אין דרך להסתכל ימין ושמאל. (58) יזונו, לשון הנאה, כמוזנות שמשביע עצמו ממראית נוי המלאכה ונהנה. ואף-על-פי ש"קול מראה וריח אין בהם מעילה" - איסור יש (פסחים כו.). (59) מדות פ"ג מ"ד. (60) בסיד.

- 1 עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה.
 2 אבל רבינו כתב בפירושו המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה
 3 יפה היא הנוסחא כאן "גובהו".
- 4 ד. לפנים מן החיל העזרה¹². וכל העזרה¹³ היתה
 5 ארף קפ"ז על רחב קל"ה. ושבעה שפירים היו לה:
 6 שלשה מן הצפון הסמוכין למערב. ושלשה מן
 7 הדרום סמוכין למערב. ואחד במזרח, מכון פנגד
 8 בית קדש-הקדשים באמצע¹⁴.
- 9 היא עזרת ישראל. [ודילג על עזרת נשים, שהייתה לפני
 עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה
 מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב].
 11 "הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה
 אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחיבין על זדונו כרת
 ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט".
 12 ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית
 קדשי הקדשים".
- 9 ה. פל שער מהן היה רחבו עשר אמות וגבהו
 10 עשרים אמה. והיו לו דלתות מחפות¹⁵ זהב, חוץ
 11 משער מזרחי, שהיה מצפה נחשת דומה לזהב¹⁶.
 12 ושער זה הוא הנקרא שער העליון¹⁷, והוא שער
 13 ניקנור¹⁸.
- 15 מצופות. (16 לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב.
 17 סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא
 למעלה מעזרת נשים". (18 מדות פרק א משנה ד. ונקרא
 כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו
 לו נסים בדלתותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא
 כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא
 להילחם בישראל והרגוהו, וכתרו את ראשו וזרועו ותלו
 אותם על שער משערי בית המקדש.
- 14 ו. העזרה לא היתה מכוננת באמצע הר הבית, אלא
 15 רחוקה מדרום הר הבית יתר מפל הרוחות¹⁹,
 16 וקרובה למערב יתר מפל הרוחות. ובינה ובין הצפון
 17 יתר ממה שבינה ובין המערב, ובינה ובין המזרח
 18 יתר ממה שבינה ובין הצפון.
- 19 כי כל רחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלושים
 וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית משתי רוחות אלו
 הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה
 חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מהר
 הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלוש עשרה
 אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל
 הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים
 וחמישים אמה, "וקרובה למערב יתר מכל הרוחות", כי
 המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר
 ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש
 עשרה אמה "ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין
 הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלוש עשרה אמה.
- 20 היתה אמה ול"ה על רחב²¹ קל"ה.
 21 וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה²² של
 22 ארבעים אמה²³, ולא היו מקרות²⁴, וכן עתידין
 23 להיות²⁵.
- 20 ממזרח למערב. (21 מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת
 ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב
 ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה
 מרובעת. (22 בארבע פינותיה מבפנים. (23 כלומר,
 ארבעים על ארבעים. (24 בתקרה. (25 בבניין השלישי
 שייבנה במהרה בימינו.
- 24 ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת
 25 הנזירים, ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את
 26 שערם; מזרחית-צפונית - לשפת דיר - העצים,
 27 ששם פהנים בעלי-מומין²⁶ מתלעים בעצים²⁷, שפל
 28 עץ שנמצא בו תולעת פסול²⁸; צפונית-מערבית -
 29 לשפת המצרעים²⁹; מערבית-דרומית - פה היו
 30 נותנין יין ושמן, והיא היתה נקרא "לשפת בית
 31 שמניא"³⁰.
- 26 שאינם ראויים לעבודה. (27 "מסירים העצים שנמצא
 בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסקלין
 על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". (28 למערכה
 "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו
 לכם" "וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה
 בהם תולעת וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח,
 התליע יבש גורר את המקום שהתליע". (29 שאחר שטבל
 בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים,
 אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו
 ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל
 למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין
 שם עד שיכניס בהונותיו. (30 מדות שם. ואף שגם יין
 היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם
 מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את
 הקרבן.
- 32 עזרת-הנשים היתה מקפת גזוזטרא, פדי שיהיו
 33 הנשים רואות מלמעלן³¹ והאנשים מלמשן, פדי
 34 שלא יהיו מערפבין³². ובית גדול היה בצד העזרה
 35 בצפונה מבחוץ, בין העזרה והחיל, והיה בנוי
 36 כפה³³ ומקף רבדין³⁴ של אבן, והוא היה נקרא
 37 "בית-המוקד"³⁵. ושגי פתחים היו לו: אחד פתוח
 38 לעזרה, ואחד פתוח לחיל.
- 31 כשיושבות על הגזוזטרא. (32 בשעת שמחת בית
 השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. (33 גג עגול.
 34 איצטבאות. (35 [בפירושו המשנה (שבת סוף פרק א)
 כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל
 המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם
 היו הכהנים מתחממים].
- 39 י. וארבע לשכות היו בו³⁶: שתיים קדש ושתיים

1 חֲלִי³⁷. וְרֵאשִׁי פֶסְפְּסִין³⁸ מְבַדְּלִין בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהַחֵל.
 2 וְמָה הָיוּ מְשַׁמְשׁוֹת? מְעַרְבֵית-דְּרוֹמִית - לְשֵׁפֶת
 3 הַטְּלָאִים³⁹; וְדְרוֹמִית-מְזֻרְחִית - לְשֵׁפֶת עוֹשֵׂי לְחֵם
 4 הַפְּנִים⁴⁰; מְזֻרְחִית-צְפוֹנִית - בַּהּ גָּנוּוּ בֵּית חֲשֻׁמוֹנִי
 5 אֲבָנֵי מְזֻבָּח שֶׁשָּׁקְצוּם מִלְכֵי יוֹן⁴¹; צְפוֹנִית-מְעַרְבִית
 6 - בַּהּ יוֹרְדִין לְבֵית הַטְּבִילָה⁴².

51) שם משנה ב: "מן הנסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות" (52) הם הנסין הנ"ל. (53) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בצידו מקום השלחנות וכו'"]

25 יד. מקום⁵⁴ השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות
 26 של שיש⁵⁵, שמיניחין עליהן הנתיחים⁵⁶ ומדיחין⁵⁷ את
 27 הכשור⁵⁸ לבשל⁵⁹. ושמונה שלחנות היו, ובצד מקום
 28 השלחנות מקום הטבעות⁶⁰ - ארבע ועשרים אמה,
 29 ושם שוחטין את הקדשים⁶¹.

54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לנסין ארבע ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השלחנות לנסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (55) ולא עשאוים של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (57) מקור הדחה זו בחולין ק"ג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לעניין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. (58) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבלו רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שוודאי מודה בעזרה]. (59) שדווקא לבשלו צריך הוא הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. (60) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". (61) כלומר, קדשי קדשים ששחיתם בצפון, אבל קדשים קלים ששחיתם בכל מקום בעזרה.

30 טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות.
 31 והמזבח - שתיים ושלושים. והכבש - שלשים⁶². ובין
 32 הכבש ולכתל דרומי - שתיים-עשרה אמה ומחצה.
 33 מכתל צפוני של עזרה עד פתל המזבח שהוא רחב
 34 - ששים ומחצה⁶³. וכנגדו מפתל האולם עד פתל
 35 מזרחי של עזרה שהוא ארף - שש ושבעים⁶⁴.

(62) הכבש היה ארכו שלושים ושתיים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על

(36) בבית המוקד. (37) שבית-המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש. (38) חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. (39) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה בקודש. (40) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". (41) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גנזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. (42) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול.

7 יא. היורד לבית הטבילה מלשפה זו היה הולך
 8 במסבה⁴³ ההולכת תחת המקדש פלו, והנרות
 9 דולקות מפאן ומפאן עד שמיגיע לבית הטבילה.
 10 ומדורה היתה שם⁴⁴, ובית-הכפסא של פבוד⁴⁵. וזהו
 11 פבוד⁴⁶: מצאו נעול פידוע שיש שם אדם.

(43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". (44) בלשכה שהייתה בצפונית מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם.

12 יב. ארף העזרה מן המזרח למערב מאה ושמונים
 13 ושבע⁴⁷, וזהו חשבונן: מפתל מערבי של עזרה⁴⁸ עד
 14 פתל ההיכל - אחת-עשרה אמה. וארף ההיכל פלו⁴⁹
 15 - מאה אמה⁵⁰. בין האולם למזבח - שתיים
 16 ועשרים. המזבח - שתיים ושלושים. מקום דריסת
 17 רגלי הפנהים, והוא הנקרא עזרת פנהים - אחת-
 18 עשרה אמה. מקום דריסת רגלי ישראל, והוא
 19 הנקרא עזרת ישראל - אחת-עשרה אמה.

(47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. (48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (50) עם עובי הכתלים שבאמצע.

ואחת משמאלו, אחת לשכת פינחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון-ראשון ועל אחרון-אחרון. (76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדייטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". (77) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרויה חביתין.

פָּרֶק שְׁשִׁי

1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה קרקע ההיכל יותר ממקומות אחרים שם.

א. המקדש פלו לא היה במישור, אלא במעלה 22
ההר. כשארדם נכנס משער מזרחי של הר הפית, 23
מהלך עד סוף החיל בשוה, ועולה מן החיל 24
לעזרת הנשים בשתיים-עשרה מעלות. רום² פל 25
מעלה חצי אמה, ושלחה³ חצי אמה. 26

2) גובה. מדות פ"ב משנה ג. (3) משך רוחב המעלה, דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה, וארכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום (רש"י יומא טז.), ולשון שלחה כדתניא (בבא קמא ב:) ושלח (את בעירה - שמות כב, ד) זה הרגל, וכן הוא אומר (ישעיה לב, כ) משלחי הרגל (תויו"ט מדות שם).

ב. ומהלך⁴ פל עזרת הנשים בשוה, ועולה ממנה 27
לעזרת ישראל, שהוא תחלת העזרה בחמש-עשרה 28
מעלות. רום פל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי 29
אמה. 30

4) מדות שם משנה ה.

ג. ומהלך⁵ פל עזרת ישראל בשוה, ועולה ממנו 31
לעזרת הפהנים במעלה גבוהה אמה. ועליה דוכן⁶, 32
יש בו שלש מעלות. רום פל מעלה חצי אמה, 33
ושלחה חצי אמה. נמצאת עזרת הפהנים גבוהה על 34
של ישראל שתי אמות ומחצה. 35

5) שם משנה ו. (6) אצטבא. ועליו היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה (להלן הלכה ו).

ד. ומהלך⁷ פל עזרת הפהנים והמזבח ובין האולם 36
ולמזבח בשוה. ועולה משם לאולם בשתיים-עשרה 37
מעלות. רום פל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי 38
אמה.⁸ והאולם וההיכל פלו בשוה. 39

7) מדות פ"ג משנה ו. (8) במשנה שם: "ושלחה אמה", אבל בספרים אחרים כלשון רבינו (עייני שינויי נוסחאות שם. וכן הוא ביומא טז. ועייני כסף-משנה).

ה. נמצא גבה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח 40
של הר הפית שתיים ועשרים אמות.⁹ וגבה שער הר 41
הפית עשרים אמה.¹⁰ לפיכך העומד פנגד שער 42
המזרח אינו רואה פתח ההיכל.¹¹ ומפני זה¹² עשו 43
פתל שעל-גבי שער זה נמוך, כדי שיהא פהן העומד 44

יסוד ואמה על טובב. (63) שהרי כל הרוחב מאה ושלשים וחמש, צא מהן שישים ושתיים אמה של מזבח וכבש, ושתיים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (64) הא כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלשים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש.

1 טז. פל המרבע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום 1
ששוחטין בו קדשי-קדשים. 2

יז. שמונה⁶⁵ לשכות היו בעזרת ישראל: שלש 3
בצפון, ושלש בדרום. שבדרום: לשכת המלח, 4
לשכת הפרוה, לשכת המדיחין. לשכת המלח - שם 5
נותנין מלח לקרבן; לשכת הפרוה⁶⁶ - שם מולחין 6
עזרות הקדשים,⁶⁷ ועל גגה היתה בית טבילה לכהן 7
גדול ביום-הספורים; לשכת המדיחין - שם היו 8
מדיחין קרבי הקדשים⁶⁸, ומשם מסבה⁶⁹ עולה לגג 9
בית הפרוה. והשלש שבצפון: לשכת הגזית⁷⁰, 10
לשכת הגלה, לשכת העץ. לשכת הגזית - שבה 11
סנהדרי גדולה יושבת⁷¹. וחציה היתה קדש, וחציה 12
היתה חל. וְלָהּ שְׁנֵי פִתְחִים: אֶחָד לְקֹדֶשׁ וְאֶחָד לְחָל. 13
ובחצי של חל היו הסנהדרין יושבין⁷². לשכת הגלה 14
- שם היתה בור שממלאין ממנו בגלה⁷³, ומשם 15
מספקין מים לכל העזרה. ולשכת העץ⁷⁴ היתה 16
אחורי שתייהן, והיא היתה לשכת פהן גדול, והיא 17
הנקראת לשכת פרהדרין. וגג שלשתי שוה. ושתי 18
לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל: אחת מימין 19
שער מזרחי, והוא לשכת פינחס⁷⁵ המלביש⁷⁶; ואחת 20
משמאלו, והוא לשכת עושה חביתין⁷⁷. 21

65) במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק א משנה ד נמנו שתיים נוספות: לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. (66) "פרוה שם איש אמגושי (מכסף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". (67) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרוה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. (68) היינו הכרס. (69) כמין כבש בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. (70) נקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. (71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודינין את כהונה ובודקין כהנים ביוחסין ובמומין". (72) שבחצי של קודש אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. (73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. (74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. (75) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **בַּהַר הַמְּשֻׁחָה** ¹³ **רוּאָה** ¹⁴ **פֶּתַח הַהֵיכָל** ¹⁵ **בְּשַׁעַת שְׁמֵיזָה**
2 **מִדְּמַם הַפְּרָה** ¹⁶ **נִכַח הַהֵיכָל** ¹⁷.
- 9 הא כיצד? עזרת נשים גבוהה מהר הבית בשש אמות (למעלה הלכה א), עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים בשבע אמות וחצי (למעלה הלכה ב), עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל בשתי אמות וחצי (למעלה הלכה ג) והאולם גבוה מעזרת הכהנים בשש אמות (למעלה הלכה ד) הרי ביחד עשרים ושתיים אמות. (10 מדות פ"ב משנה ג. (11 שהרצפה שלו גבוהה בשתי אמות יותר. (12 שם משנה ד. (13 הר הזיתים שבמזרח בית-המקדש, לפני הכהן למערב. (14 ממעל לכותל הרהיבית. (15 כמו שכתוב (במדבר יט, ד) והזה אל נכח פני אהל מועד וגו'. (16 פרה אדומה. (17 בפרה פ"ג משנה ט שנינו: "כנגד בית קדשי הקדשים", וגם רבינו כתב כן בפ"ג מהלכות פרה הלכה ב. ובתוספות חדשים בפרה שם כתב ששניהם אמת, וצריך שיראה את קדש-הקדשים מבעד להיכל.
- 3 **ו. וּלְשִׁכּוֹת** ¹⁸ **הָיוּ שָׁם פַּתַח עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת**
4 **לְעֶזְרַת-הַנְּשִׁים, שְׁשָׁם הַלְוִיִּים נוֹתְנִין הַפְּנּוֹרוֹת**
5 **וְהַנְּבָלִים וְהַמְצַלְתִּים וְכָל פְּלֵי הַשִּׁיר. וְעַל הַדּוֹקֵן** ¹⁹
6 **הַעוֹלָה מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת-הַכֹּהֲנִים הָיוּ הַלְוִיִּים**
7 **עוֹמְדִים בְּשַׁעַת שְׁאוּמְרִים שִׁירָה עַל הַקְּרָבָן** ²⁰.
- 18 שם משנה ו. (19 ערכין יג: והנה, יש מקומות בתלמוד שהדוכן נקרא מקום שהכהנים עומדים לברך את העם (חגיגה טז. ר"ה לא: ועוד), ופעמים שנקרא כן המקום שהלוויים עומדים בשיר על הקרבן (יומא כ: ושם נג. וערכין יג: ועוד). והנראה, כי הדוכן הוא איצטבא שעומדים עליה, ועיקרה הונח על מקום שהלוויים עומדים עליו בכלי שיר, והושאל גם למקום שהכהנים עומדים עליו לברך את העם. ושוב הושאל שם זה לקרא לנשיאות כפים בשם דוכן (הר המוריה). (20 "ומתי אומר שירה? על כל עולות הציבור החובה, ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין" (פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב).
- 8 **ז. הַלְּשִׁכּוֹת** ²¹ **הַבְּנוּיֹת בְּקִדְשׁ וּפְתוּחוֹת לַחַל: אִם הָיוּ**
9 **גְּבוּהֵיהֶן שְׁוִין עִם קְרָקַע הַעֶזְרָה - תּוֹכֵן חַל וּגְבוּהֵיהֶן**
10 **קִדְשׁ; וְאִם אֵינֶן שְׁוִין - אִף גְּבוּהֵיהֶן חַל, שֶׁהַגְּבוּהַ**
11 **וְהַעֲלִיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ** ²². **לְפִיכֶן** ²³ **גָּגִים אֵלוּ אֵין**
12 **אוֹכְלִין שָׁם קִדְשֵׁי-קִדְשִׁים** ²⁴, **וְלֹא שׁוֹחֲטִין קִדְשִׁים**
13 **קָלִים** ²⁵.
- 21 פסחים פה: פו. (22 בקדושת העזרה. וראה בהר המוריה. (23 פסחים שם. (24 שנאכל רק בעזרה. (25 כל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת, נקראים "קדשי קדשים". ו"שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח, נקראים קדשים קלים" (פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז).
- 14 **ח. הָיוּ** ²⁶ **בְּנוּיֹת לַחַל וּפְתוּחוֹת לְקִדְשׁ** ²⁷ **- תּוֹכֵן קִדְשׁ**
15 **לְאַכִּילַת קִדְשֵׁי-קִדְשִׁים** ²⁸, **אֲבָל אֵין שׁוֹחֲטִין שָׁם**
16 **קִדְשִׁים קָלִים, וְהַנְּכַס לְשָׁם בְּטַמְאָה - פְּטוּר** ²⁹.
17 **וּגְבוּהֵיהֶן חַל לְכָל דְּבָר** ³⁰.
- 30 **יב. וְכִיצַד** ⁴⁴ **מוֹסִיפִין עַל הָעִיר** ⁴⁵ **עוֹשִׂין בֵּית-דִּין**
31 **שְׁתֵּי תוֹדוֹת** ⁴⁶, **וְלוֹקְחִין לָחֶם חֶמֶץ שְׂבָהֶם** ⁴⁷, **וְהוֹלְכִים**
32 **בֵּית-דִּין אַחַר שְׁתֵּי תוֹדוֹת** ⁴⁸, **וּשְׁתֵּי תוֹדוֹת זֹו אַחַר**
33 **זו** ⁴⁹, **וְעוֹמְדִין בְּכַנּוֹרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְצִלְצִל** ⁵⁰ **עַל פֶּל**
34 **פְּנֵה וּפְנֵה וְעַל פֶּל אֶבֶן (וְאֶבֶן)** ⁵¹ **[גְּדוּלָּה]**
35 **שְׁבִירוֹשְׁלַיִם, וְאוֹמֵר: "אֲרוּמְמָה ה' פִּי דְלִיתְנִי**
36 **וְגו'"** ⁵², **עַד שְׁמַגִּיעִין לְסוֹף הַמָּקוֹם שְׁמֵקְדִישֵׁן אוֹתוֹ,**
37 **וְעוֹמְדִין שָׁם. וְאוֹכְלִים שָׁם לָחֶם תּוֹדָה אַחַת מִשְׁתֵּי**
- 26 זבחים נו. (27 לעזרה. (28 שריבתה התורה חצרות הרבה לאכילת קדשי קדשים, אף-על-פי שאין דינם כעזרה ממש (זבחים שם). (29 אבל אסור (בזבחים שם). (30 שאפילו לכתחילה מותר הטמא להיות שם.
- 31 **ט. הַמְּחִלוֹת** ³¹ **הַפְּתוּחוֹת לְעֶזְרָה - קִדְשֵׁי** ³², **וְהַפְּתוּחוֹת**
18 **לְהַר הַבַּיִת - חֵל** ³³. **הַחִלוֹנוֹת** ³⁴ **וְעִבֵי הַחוּמָה -**
19 **כְּלָפְנִים** ³⁵, **בֵּין לְאַכִּילַת קִדְשֵׁי-קִדְשִׁים בֵּין לְטַמְאָה**.
20
- 31 המערות - פסחים פו. (32 בקדושת העזרה. (33 אין עליו קדושת עזרה. (34 שם פה: (35 כתב הראב"ד בהשגות: "בשששים לקרקע העזרה, ומשכחת להו בבר שורא". וכן הוא בגמרא פסחים שם. ורבינו השמיט כאן דברים אלו, כנראה, משום שסמך על מה שכתב למעלה הלכה ז בלשכות (כסף-משנה). אולם, הגר"א בביאורו לאר"ח סימן נה ס"ק כו, כתב שרבינו לא גרס כל סוגיא זו בפסחים שם.
- 21 **י. בֵּית-דִּין** ³⁶ **שְׁרָצוּ** ³⁷ **לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם או**
22 **לְהוֹסִיף עַל הָעֶזְרָה - מוֹסִיפִין. וַיֵּשׁ לָהֶם לְמִשְׁךְ**
23 **הָעֶזְרָה עַד הַמָּקוֹם שְׁרָצוּ מֵהַר הַבַּיִת** ³⁸, **וְלְמִשְׁךְ**
24 **חוּמַת יְרוּשָׁלַיִם עַד מָקוֹם שְׁרָצוּ** ³⁹.
- 36 של שבעים ואחד (להלן הלכה יא). (37 כתבו בתוספות (זבחים לג. ד"ה וליעבד) שאין מוסיפין על העזרות אלא-אם-כן מצאו פסוק שצריכים להוסיף, שהרי נאמר (דברי הימים-א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" ומכאן למדו בכמה מקומות בתלמוד (זבחים שם, וסוכה נא:): שאין להוסיף כלום על העזרה. יש להעיר כי רבינו לא הזכיר כלל את האיסור הזה של הוספה על ההיכל והעזרות (יריעות שלמה). (38 כאן הגביל רבינו על עד הר הבית, ורמז לזה ממה שנאמר (בראשית כב, יד): "בהר ה' יראה", שעל ההר אין רשות להוסיף (אור שמח). (39 בלי שום הגבלה. וראה למעלה בהוספה על העזרה.
- 25 **יא. אֵין מוֹסִיפִין** ⁴⁰ **עַל הָעִיר** ⁴¹ **או עַל הָעֶזְרוֹת אֵלָא**
26 **עַל-פִּי הַמְּלָךְ, וְעַל-פִּי נְבִיא, וּבְאוּרִים וְתַמִּים, וְעַל-**
27 **פִּי סִנְהֶדְרִין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד זְקֵנִים. שְׁנֵאמַר: "כָּכֵל**
28 **אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ, וְכֵן תַּעֲשׂוּ"** ⁴² **- לְדוֹרוֹת.**
29 **וּמִשָּׁה רַבְּנּוּ מְלָךְ הָיָה** ⁴³.
- 40 שבועות יד. במשנה. (41 ירושלים. (42 ללמדך שאף לדורות אין להוסיף אלא על-ידי אלו (שם יט: טו.). (43 נוסף לזה שהיה נביא, זבחים קא.
- 30 **יב. וְכִיצַד** ⁴⁴ **מוֹסִיפִין עַל הָעִיר** ⁴⁵ **עוֹשִׂין בֵּית-דִּין**
31 **שְׁתֵּי תוֹדוֹת** ⁴⁶, **וְלוֹקְחִין לָחֶם חֶמֶץ שְׂבָהֶם** ⁴⁷, **וְהוֹלְכִים**
32 **בֵּית-דִּין אַחַר שְׁתֵּי תוֹדוֹת** ⁴⁸, **וּשְׁתֵּי תוֹדוֹת זֹו אַחַר**
33 **זו** ⁴⁹, **וְעוֹמְדִין בְּכַנּוֹרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְצִלְצִל** ⁵⁰ **עַל פֶּל**
34 **פְּנֵה וּפְנֵה וְעַל פֶּל אֶבֶן (וְאֶבֶן)** ⁵¹ **[גְּדוּלָּה]**
35 **שְׁבִירוֹשְׁלַיִם, וְאוֹמֵר: "אֲרוּמְמָה ה' פִּי דְלִיתְנִי**
36 **וְגו'"** ⁵², **עַד שְׁמַגִּיעִין לְסוֹף הַמָּקוֹם שְׁמֵקְדִישֵׁן אוֹתוֹ,**
37 **וְעוֹמְדִין שָׁם. וְאוֹכְלִים שָׁם לָחֶם תּוֹדָה אַחַת מִשְׁתֵּי**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ו' ניסן – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לא. (58) שם טז. בגמרא לדעת רב הונא. (59) ש"אורים ותמים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש" (למעלה פ"ד הלכה א). (60) שם.

15 טו. לפיכך⁶¹ מקריבין הקרבנות בלן אף-על-פי שאין שם פית בנוי⁶²; ואוכלין קדשי-קדשים בכל העזרה אף-על-פי שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה; ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף-על-פי שאין שם חומות; שהקדשה [הראשונה]⁶³ קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.

(61) מגילה י. בברייתא. (62) אבל מזבח – צריך. ראה למעלה פ"ב הלכה ד, ובפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה א). (63) שנתקדשה בימי שלמה.

21 טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ ישראל, לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא?⁶⁴ לפי שקדשת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה⁶⁵; והרי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם", ואמרו חכמים⁶⁶: אף-על-פי ששמומין⁶⁷, בקדשתן הן עומדים; אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים⁶⁸, וכיון שגלוקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטר מהן התורה ממעשרות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ ישראל⁶⁹. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה⁷⁰, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא השנייה - הוא מקדש היום, ואף-על-פי שגלוקחה הארץ ממנו⁷¹, וחיוב בשביעית ובמעשרות על הדרך שבארנו בהלכות תרומה⁷².

(64) פ"א מהלכות תרומות הלכה ה. (65) וכן מפורש בדברי הימים ב ז, טז "והקדשתי את הבית הזה וכו' עד עולם". ושם ל, ח "למקדשו אשר הקדיש לעולם" (אור שמח). ובשבעות טז: "מקדש שקדשתו קדושת עולם" (מהרי" קורקוס בשם בעה"ת, ועיין שם בתוספת ד"ה קדושתו). וראה להלן פ"ז הלכה ז. (66) מגילה כח. במשנה שם. (67) בדפוס רומי: "ששוממין", וכן הוא במשנה שם. (68) ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה, ובהוספה שם). (69) ש"ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים" (הלכות תרומות שם הלכה ב). (70) כלומר, צירפו את כל החזקות של כל אחד ואחד לחזקה כללית, עבור כלל ישראל, ובוה קדושה. (71) [לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר – פ"א מהלכות תרומות הלכה י. ועיין שם בהלכה ה ובהערה נוספת שם]. (72) (פרק א הלכה כו, שתרומות ומעשרות בזמן הזה אינן אלא מדרבנן, כיון שלא באו כולם לארץ ישראל. ומכיון שלא הוסיף רבינו גם "ובהלכות שמיטה ויובל", נראה

1 התודות, והשנייה נשרפת⁵³. ועל-פי הנביא שורפין 2 את זו ואוכלין את זו.

(44) שבועות יד. במשנה. (45) ירושלים. (46) במשנה שם. (47) כלומר, מה שאמרנו "שתי תודות", אין הכוונה אלא ללחם החמץ שבהן (שם טו. בגמרא), היינו שני לחמי החמץ המורמים לכהן משתי קרבנות תודה. ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא (תפארת ישראל שם). (48) שם טו: בגמרא בפירוש דברי המשנה. (49) גמרא שם. כלומר, שני כהנים היו נושאים אותן זה אחר זה (ראה רש"י שם). ובמשנה שם לפי הספרים שלפנינו: "וכל ישראל אחריהם", אבל בכמה נוסחאות נשמטו הדברים הנ"ל. (50) כלי שיר. ברייתא שם. (51) בברייתא שם: "כל אבן גדולה". (52) הוא מזמור שיר חנוכת הבית. והנה בברייתא שם אמרו: "ת"ר שיר של תודה בכינורות ובנבלים וכו' אומר ארוממך" וכו', ופירש"י שיר של תודה היו אומרים שם בכינורות, ומהו שיר של תודה מזמור לתודה. ורבינו השמיט מזמור לתודה, מפני שמפרש שמה שאמרו בסוף "ואומר ארוממך", זהו פירוש למה שאמרו בתחילה "שיר של תודה" (משנה-למלך). ובברייתא שם אמרו שאומרים גם שיר של פגעים, היינו יושב בסתר עליון וגו', אבל כל זה אינו אלא בבית שני, שהיו מצירים להם בשעת הבנין, וכן הוא בתוספות שם ד"ה עד (משנה-למלך). (53) במשנה שם: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת", אבל לפי מסקנת הגמרא (שם טו: טז). שאין טעם בדבר אלא על-פי נביא נאכלת ועל-פי נביא נשרפת, פנימית וחיצונה לאו דוקא, אלא כמו שיאמר נביא (כסף-משנה).

3 יג. וכן אם הוסיפו על העזרה⁵⁴, מקדשין אותה 4 בשירי המנחה. מה ירושלים התודה שנאכלת בה 5 מקדשתה, אף העזרה שירי המנחות שאין נאכלין 6 אלא בה הן שמקדשין אותה בהן. ואוכלין אותן 7 בסוף המקום שקדשו⁵⁵.

(54) מימרא של רמי בר חמא שם טו. (55) נראה מדברי רבינו שאין המקום מתקדש אלא על-ידי האכילה. וכן נראה ממה שכתב בהלכה הקודמת "עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו ועומדין שם ואוכלים שם לחם תודה". וכדעת רבו הר"י מיגש (מובאת ברשב"א שם).

8 יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו ובסדר הזה - 9 אין קדוש גמור⁵⁶. וזה שעשה עזרא⁵⁷ שתי תודות - 10 זכרון הוא שעשה⁵⁸, לא במעשיו נתקדש המקום, 11 שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותמים⁵⁹. ובמה 12 נתקדשה? בקדשה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא 13 קדש העזרה וירושלים לשעתו, וקדשן לעתיד 14 לבוא⁶⁰.

(56) משמע שקצת קדושה יש, ובמהרי"ט (ח"ג סימן לג) כתב שאם נתקדש שלא במלך ואורים ותומים אף-על-פי-כן יש בה קדושה מדרבנן. [וכן נראה מלשון המשנה (שם יד): "וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה" – משמע שחייב אין שם, אבל איסור יש]. (57) נחמיה יב,

- 1 שדעתו ששביעית הארץ מן התורה אף בזמן הזה, וכדעת
 2 הכסף-משנה בשיטת רבינו בפ"י מהלכות שמיטה הלכה ט.
 3 וכן נראה מדבריו בספר המצוות, עשה קלה (ראה "ספר
 4 המצוות לעם" שם הערה נוספת תקצו) ובפירוש רבינו
 5 לתלמוד מסכת שבת סח. - הוא הקטע "מפירוש קדמון
 6 למס' שבת" שבספר "מספרות הגאונים" הוצאת הר"ש אסף
 7 ירושלים תרצ"ג עמ' 192, וראה ב"חידושי הרמב"ם
 8 לתלמוד" (ההולך ונדפס) עמ' מז הערה 7).
- 9 **פָּרָק שְׁבִיעִי**
- 10 א. **מִצְוַת עֲשֵׂה לִירְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ**,² **שֵׁנְאָמַר:**
 11 **"וּמִקְדָּשֵׁי תִירְאוּ".** וְלֹא מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲתָה יִרְאֵה,³ אֲלֵא
 12 **מִמִּי שְׂעֹזֶה עַל יִרְאָתוֹ.**
- 13 יבמות ו, א. ו'ספרא' קדושים פ"ז ה"ז. 3 שם ו, ב.
 14 ופירושו שם ה'תוספות' ד"ה יכול, שהכוונה שלא ישתחוה
 15 לו לשם אלהות.
- 16 ב. וְאֵי זֶה? הֲיֵא יִרְאָתוֹ? לֹא יִכְנָס אָדָם לְהֵר הַבַּיִת
 17 בַּמִּקְלוֹ⁵ או בַּמְנַעַל שֶׁבְּרִגְלָיו או בַּאֲפֻנְדָתוֹ⁶ או בַּבֶּבֶק
 18 שְׁעַל רִגְלָיו או בַּמְעוֹת הַצְּרוּרִין לוֹ בַּסְּדִינֹו⁷. וְאֵין
 19 צְרִיף לִזְמַר שְׁאֲסוּר לָרֶק בְּכָל הַר הַבַּיִת⁸, אֲלֵא אִם
 20 נִזְדַּמֵּן לוֹ רֶק - מִבְּלִיעֹו בַּכְסוּתוֹ⁹. וְלֹא יַעֲשֶׂה הַר
 21 הַבַּיִת דֶּרֶךְ שְׂיִכְנָס מִפְתַּח זֶה וַיֵּצֵא מִפְתַּח שְׁכַנְגָּדָה
 22 כְּדִי לְקַצֵּר הַדֶּרֶךְ¹⁰, אֲלֵא זְקִיפוֹ מִבַּחוּץ. וְלֹא יִכְנָס לוֹ
 23 אֲלֵא לְדַבֵּר מִצְוָה¹¹.
- 24 'ספרא' שם ה"ט, יבמות שם, וברכות נד, א. 5 המטה
 25 אשר בידו (פירוש המשנה, ברכות פ"ט ד"ה לא יקל).
 26 "בגד שילבש האדם על בשרו להזיע בו ולא יטנף בגדיו
 27 החמודות בזיעה, ואין מנהג אדם לצאת בו לבדו עד שילבש
 28 עליו בגד אחר" (פירוש המשנה, שם). 7 ברכות סב, ב.
 29 וכתבו ה'תוספות' (ב"מ כו. ד"ה בהר) שלא אסרו אלא אם
 30 המעות בפרהסיא, אבל אם הן בצנעא - מותר. 8 בברכות
 31 שם: "וריקקה מקל-וחומר ממנעל, ומה מנעל שאין בו דרך
 32 בזיון, אמרה תורה של נעלך מעל רגליך, ריקקה שהיא דרך
 33 בזיון - לא כל-שכן". 9 למד כן ממה שאמרו בברכות
 34 כד, ב - לענין עומד בתפלה וצריך לרוק ('הר המוריה').
 35 10 שם נד, א - במשנה. 11 כן הוא במגילה כה, ב -
 36 לענין בית הכנסת, שאין נכנסים בו בחמה מפני החמה
 37 ובגשמים מפני הגשמים, וכל-שכן בבית המקדש (כסף-
 38 משנה).
- 39 ג. וְכָל הַנִּכְנָסִין¹² לְהֵר הַבַּיִת - נִכְנָסִין דֶּרֶךְ יָמִין,
 40 וּמִקְיָפִין, וַיֵּצֵאִין דֶּרֶךְ שְׁמָאל¹³; חוּץ מִמִּי שְׂאָרְעוּ
 41 דְּבִרָה¹⁴, שֶׁהוּא מְקִיף עַל הַשְּׂמָאל¹⁵. לְפִיכָּה הָיוּ
 42 שׂוֹאֲלִין לוֹ: "מַה לָּךְ מְקִיף עַל הַשְּׂמָאל?"¹⁶ "שְׂאָנִי
 43 אֲבָל¹⁷". "הַשׁוֹכֵן בַּבַּיִת הֵזֶה יִנְחַמְךָ"¹⁸. "שְׂאָנִי
 44 וְאֲסוּר לְכָל אָדָם³⁰ לֵישֵׁב בְּכָל הָעֶזְרָה. וְאֵין לְשִׁיבָה
 45 וְאֲסוּר לְכָל אָדָם³⁰ לֵישֵׁב בְּכָל הָעֶזְרָה. וְאֵין לְשִׁיבָה

26 מְנַדָּה¹⁹. "הַשׁוֹכֵן בַּבַּיִת הֵזֶה יִתֵּן בְּלִבְּכֶם²⁰ וְתִשְׁמַע
 27 לְדַבְרֵי חֲבֵרֶיךָ וְיִקְרָבוּךָ"²¹.

12 מדות פ"ב מ"ב. 13) "כגון מי שנכנס אל שער שושן
 הבירה (שבמזרח) אינו הולך לצד שער חולדה (שבדרום)
 אלא לצד שער טדי (שבצפון), וכן תקיש לכל הנכנס אל
 שאר השערים" (פירוש המשנה' מדות, שם). ומתוך
 שרבינו העתיק הלכה זו כאן, נראה שהוא סובר שאף זה
 ממדת היראה והכבוד שיכנס דרך ימין. 14) שהוא אבל
 או מנודה, כדלהלן. 15) שאם נכנס מן המזרח, פונה אל
 הדרום. 16) מכאן שגם איטר מקיף בימין של כל העולם,
 שאם לא כן, מה שאלה היא זו? שמה איטר הוא ('מגן
 אברהם' סי' תרנא ס"ק כא). 17) אם היה עונה שהוא
 אבל. 18) כן אומרים לו השומעים. 19) אם היה עונה
 שהוא מנודה. 20) כן עונים לו. 21) כדעת רבי יוסי
 במשנה, שם.

28 ד. כָּל שֶׁהִשְׁלִימְךָ²² עֲבוּדָה וְנִסְתַּלַּק לוֹ, אֵינֹו יוֹצֵא
 29 וְאֲחוּרָיו לְהִיכָל, אֲלֵא מִהֲלָךְ אֲחוּרָנִית מְעֻט מְעֻט,
 30 וּמִהֲלָךְ בְּנַחַת עַל צִדוֹ²³, עַד שְׂעִיא מִן הָעֶזְרָה. וְכֵן
 31 אֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר וְאֲנָשֵׁי מַעֲמַד²⁴ וְלוֹיִם מְדוּכָנִין כָּף הֵם
 32 יוֹצֵאִין מִן הַמִּקְדָּשׁ, כְּמִי שְׁפוֹסֵעַ אַחַר תַּפְלָה
 33 לְאֲחוּרָיו²⁵. כָּל זֶה לִירְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ.

22) יומא נג א. 23) כן הוא ביומא, שם: "מצדד פניו
 והולך". 24) "א-אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא
 אינו עומד על גביו, וקרבותו הציבור הם קרבן של כל
 ישראל, וא-אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת
 הקרבן, לפיכך תיקנו נביאים הראשונים שיבחרו מישראל
 כשרים ויראי חטא, ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על
 הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד" (פ"ו מהל' כלי
 המקדש ה"א). 25) כמפורש ביומא נג, ב. ובפ"ה מהל'
 תפלה ה"י. ונראה שגם בתפילה מותר לו ללכת על צדו כמו
 במקדש ('הר המוריה').

34 ה. לֹא יִקְלָה²⁶ אָדָם אֶת רֵאשִׁיו²⁷ כִּנְגַד שְׁעַר מִזְרְחֵי
 35 שַׁל עֶזְרָה, שֶׁהוּא שְׁעַר נִיקְנוֹר²⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכוּן
 36 כִּנְגַד בַּיִת קֹדֶשׁ-הַקְּדוּשִׁים. וְכָל הַנִּכְנָס לְעֶזְרָה, יִהְיֶה
 37 בְּנַחַת²⁹ בְּמָקוֹם שְׁמֹתָר לוֹ לְהִכְנָס לְשֵׁם, וְיִרְאָה
 38 עֲצוּמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד לְפָנָיו ה', כְּמוֹ שֵׁנְאָמַר: "וְהָיוּ
 39 עֵינָיו וְלִבֵּי שָׁם כָּל הַיָּמִים". וּמִהֲלָךְ בְּאִימָה וּבִירְאָה
 40 וּרְעָדָה, שֵׁנְאָמַר: "בַּבַּיִת אֱלֹהִים נִהְלָךְ בְּרִגְשׁ".

26) ברכות נד, א - במשנה. 27) היינו שלא ינהג קלות
 ראש, ענינו שלא ירבה בשחוק ודברי שעשועים (פירוש
 המשניות לרבינו, שם). 28) רש"י שם פירש, דהיינו שער
 המזרחי של הר הבית. 29) כתב הראב"ד בהשגותיו:
 פירוש שלא ילך דרך הדיוטות. וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ח
 ('הר המוריה'). (ויתכן כי למד כן מפשטות דברי הכתוב
 קהלת ד, יז "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים",
 וראה בברכות כג).

ו. וְאֲסוּר לְכָל אָדָם³⁰ לֵישֵׁב בְּכָל הָעֶזְרָה. וְאֵין לְשִׁיבָה

שיעורי רמב"ג פרקים ליום - יום שישי ו' ניסן - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ס לעם - מוסד הרב קוק

39) אפילו בזמן שהמקדש חרב. וכדעת תנא-קמא ורבי עקיבא בברכות שם. וראה להלן. ואף-על-פי שקלות ראש לא נאסר. (40) לצרכיו הגדולים. (41) ברכות ה, ב. וסובר רבינו שאפילו האדם לבדו אסור לישן בין מזרח למערב. ואילו ה'תוספות' (שם ד"ה כל) כתבו שדוקא כשיישן עם אשתו שהדבר גנאי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש. (42) אפילו בחוץ לארץ. ואף-על-פי שקלות ראש לא נאסרה חוץ למקדש אלא בזמן שהמקדש קיים (למעלה ה"ח) - לעשות צרכיו שהוא גנאי יותר גדול, אסרו בכל מקום ואפילו בשעה שאין לנו מקדש ('הר המוריה'). (43) 'ירושלמי' ברכות פ"ט ה"ה.

1. וְאָסוּר לְאָדָם⁴⁴ שְׁעִיעֵשָׂה בֵּית תְּכָנִית הַיֵּכָל⁴⁵; 24; 25 אַכְסֵדְרָה תְּכָנִית אוֹלָם⁴⁶; חֲצַר כְּנָגַד הָעֲזָרָה⁴⁷; שְׁלֶחַן 26 בְּצוּרַת שְׁלֶחַן; וּמִנּוּרָה בְּצוּרַת מִנּוּרָה⁴⁸. אֲבָל עוֹשֶׂה 27 הוּא מִנּוּרָה שֶׁל חֲמִשָּׁה קָנִים אוֹ שֶׁל שְׁמוֹנֶה קָנִים⁴⁹; 28 אוֹ מִנּוּרָה שְׁאִינָהּ שֶׁל מַתְּכַת⁵⁰ אַף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לָהּ 29 שְׂבָעָה קָנִים.

(44) עבודה זרה מג, א. ואפשר שאינו אסור אלא מדרבנן, כל שלא התכוון לקדש ('קרית ספר'). (45) כשיעור גבהו ארכו ורחבו ('שו"ע יו"ד סי' קמא ס"ח). (46) אף-על-פי שאכסדרא אינה אלא שלשה דפנות, ואילו באולם היו ארבע דפנות - כיון שפתח האולם היה רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות, היה דומה לאכסדרה ('תוספות' מנחות כח: ד"ה אכסדרא). (47) כלומר, כתבנית העזרה, וכן בגמרא שם. (48) אף-על-פי שהיא בלא גביעים וכפתורים ופרחים, כיון שאינם מעכבים בה כשבאה משאר מתכות, כמפורש למעלה פ"ג ה"ד ('שו"ע יו"ד שם). (49) שמנורה של מקדש היתה בת שבעה קנים. (50) מפני שמנורת המקדש אין עושים אותה אלא של מתכת (למעלה פ"א ה"ח).

30 יֵא. שֶׁלֵּשׁ מַחְנוֹת⁵¹ הָיוּ בַּמִּדְבָּר: מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל, וְהוּא 31 אַרְבַּע מַחְנוֹת⁵²; וּמַחְנֵה לְוִיָּה, שְׁנֹאמַר בָּהּ: "וְסָבִיב 32 לְמִשְׁכַּן יְחִנּוּ"; וּמַחְנֵה שְׂכִינָה, וְהוּא מִפְתַּח חֲצַר 33 אֶהֱל-מוֹעֵד וְלִפְנֵים. וּכְנֶגֶד לְדוֹרוֹת: מִפְתַּח יְרוּשָׁלַיִם 34 עַד הַר הַבֵּית - כְּמַחְנֵה יִשְׂרָאֵל, וּמִפְתַּח הַר הַבֵּית עַד 35 פְּתַח הָעֲזָרָה, שֶׁהוּא שְׁעַר נִיקְנוֹר - כְּמַחְנֵה לְוִיָּה, 36 וּמִפְתַּח הָעֲזָרָה וְלִפְנֵים - מַחְנֵה שְׂכִינָה. וְהַחִיל 37 וְעֲזַרְת־הַנְּשִׂים מַעֲלָה יְתָרָה בְּבֵית עוֹלָמִים.

(51) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"א (הוצאת צוק"מ עמוד 570 10), וזבחים קטז, ב. (52) מחנה יהודה, מחנה ראובן, מחנה אפרים ומחנה דן (במדבר כ).

38 יב. כִּלְכִּי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל מִקְדָּשֶׁת מִכָּל הָאֲרָצוֹת⁵⁴. וְמָה 39 הִיא קְדֻשָׁתָהּ? שְׁמִבְיָאִין מִמֶּנָּה הַעֲמֹר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם 40 וְהַכֹּפֶרִים⁵⁵, מָה שְׁאִין מְבִיאִין בֵּן מִשְׁאֵר אֲרָצוֹת⁵⁶.

(53) (מה שכתב רבינו "כל ארץ ישראל", נראה שכיוון למה שאמרו במנחות פג, ב - במשנה "כל הארצות היו כשירות", וכפירוש"י שם "כל הארצות שבארץ ישראל" (וראה בפירוש המשניות, שם). אלא שלדעת רש"י זה כולל יהודה ועבר

1 בְּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית-דָּוִד בְּלִבְדִּי³¹, שְׁנֹאמַר: 2 "וַיִּבְאֵה הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לְפָנָי ה'". וְהַסְנֵהדְרִין³² 3 שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵיין בְּלִשְׁפַת הָעִזָּית, לֹא הָיוּ יוֹשְׁבֵיין אֶלָּא 4 בְּחֻצְיָהּ שֶׁל הַל.

(30) יומא כה, א. ושם נסמן. ולא נתבאר אם איסור זה מן התורה או מדרבנן (משנה-למלך). (וב'ספר המצוות' עשה כא, נראה שהוא מן התורה. וראה ב'ספר המצוות לעם' שם עמוד סה הערה פד, וראה להלן ה"ז). (31) שחלק להם המקום כבוד, להראות שמלכותם שלימה (רש"י בסוטה מ:). (32) יומא, שם.

5 ז. אַף-עַל-פִּי שֶׁהַמִּקְדָּשׁ הַיּוֹם חָרַב בְּעוֹנוֹתֵינוּ, חֵיב 6 אָדָם בְּמוֹרָא³³ כְּמוֹ שֶׁהָיָה נוֹהֵג בּוֹ בְּבָנָיו: לֹא יִפְגַּס 7 אֶלָּא לְמַקּוֹם שְׁמֹתָר לְהִפְגַּס לְשָׁם³⁴, וְלֹא יֵשֵׁב 8 בְּעֲזָרָה³⁵, וְלֹא יִקַּל רֵאשׁוֹ כְּנֶגֶד שְׁעַר הַמְּזוּרָה. 9 שְׁנֹאמַר: "אֵת שְׁבַתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ" - מָה 10 שְׁמִירַת שְׁבַת לְעוֹלָם, אֵף מוֹרָא מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם, 11 שְׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁחָרַב בְּקִדְשׁוֹ עוֹמֵד.

(33) ב'ספרא' קדושים פ"ז ה"ח, וביבמות ו, ב - כברייא: "בזמן שאין בית המקדש קיים, מנא לן? - תלמוד-לומר את שבתתי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת - לעולם, אף מורא האמורה במקדש, לעולם". וכן בברכות סב, ב - הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבבת עיניו, שנאמר (מלכים-ט, ג) "והיו עיני ולבי שם כל הימים". וראה למעלה פ"ו ה"טז. (34) אם הוא טהור. אולם כהיום כולנו טמאי מתים ואין לנו אפר פרה להטהר, והנכנס שם חייב כרת. (35) שאיסור ישיבה בעזרה הוא מטעם מורא ('ספר המצוות' שם) ומורא מקדש הוא לעולם, כדלהלן).

12 ח. בְּזַמְנָן³⁶ שֶׁהַמִּקְדָּשׁ בְּנוּי אָסוּר לוֹ לְאָדָם לְהַקֵּל אֵת 13 רֵאשׁוֹ מִן הַצּוּפִים³⁷, שֶׁהוּא חוּץ לְירוּשָׁלַיִם, וְלִפְנֵים. 14 וְהוּא שְׁיִהְיֶה רוֹאֶה אֵת הַמִּקְדָּשׁ³⁸, וְלֹא יִהְיֶה גֹדֵר 15 מִפְּסִיק בֵּינוֹ וּבֵין הַמִּקְדָּשׁ.

(36) ברכות סא, ב. (37) "מקום שיכולים לראות משם הר הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראותו" (רש"י שם). (38) ומה שאמרנו למעלה (ה"ז) שאף-על-פי שחרב המקדש אסור להקל ראש, אין זה אלא כנגד שער המזרח בלבד, אבל להקל ראש מן הצופים ולפנים לא אסרו אלא בזמן שהמקדש בנוי ('הר המוריה', וראה ב'מאירי' ברכות, שם).

16 ט. אָסוּר לְאָדָם לְעוֹלָם³⁹ שְׁיִפְנֶה⁴⁰ אוֹ שְׁיִישֵׁן בֵּין 17 מְזוּרָה לְמַעְרָב⁴¹. וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר שְׁאִין קוֹבְעִין 18 בֵּית-הַכֶּסֶף בֵּין מְזוּרָה לְמַעְרָב בְּכָל מְקוֹם⁴², מִפְּנֵי 19 שֶׁהַיֵּכָל בְּמַעְרָב. לְפִיכָף לֹא יִפְנֶה לְמַעְרָב וְלֹא 20 לְמְזוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַמַּעְרָב, אֶלָּא בֵּין צְפוֹן 21 לְדָרוֹם נְפִינִים וַיִּשְׁנִים. וְכָל הַמְטִיל מַיִם⁴³ מִן הַצּוּפִים 22 וְלִפְנֵים, לֹא יֵשֵׁב וּפְנָיו כְּלָפֵי הַקְּדָשׁ, אֶלָּא לְצְפוֹן אוֹ 23 לְדָרוֹם, אוֹ יִסְלַק הַקְּדָשׁ לְצִדְדֵיין.

עד שירצו בני המדינה (כספ-משנה). (62) שבעה חשובים שעל פיהם מתנהגת העיר. (63) כן כתב גם בפירוש המשניות, שם. (64) תוספתא בבא-בבא פ"א, ירושלמי נזיר פ"ט ה"ד, ומסכת שמחות פ"ד. (65) מדברי רבינו נראה שאין המדובר אלא בעיירות המוקפות חומה, אבל במקורות הנ"ל נראה, שאף בערים אחרות הדברים אמורים ('הר המוריה').

17 יד. ירושלים מקדשת⁶⁶ משאר העירות המקפות
18 חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים
19 מחומתה⁶⁷. ואלו דברים⁶⁸ שנאמרו בירושלים⁶⁹: אין
20 מלינין בה את המת⁷⁰; ואין מעבירין⁷¹ בתוכה
21 עצמות אדם⁷²; ואין משפירין בתוכה פתים⁷³; ואין
22 נוהגין בתוכה מקום לגר תושב⁷⁴; ואין מקימין בה
23 קברות. חוץ מקברי בית-דוד וקבר חלדה, שהיו
24 בה⁷⁵ מימות נביאים הראשונים⁷⁶; ואין נוטעים בה
25 גנות ופרדסים; ואינה נזרעת ואינה נהרשת⁷⁷, שמה
26 תסרח⁷⁸; ואין מקימין בה אילנות, חוץ מגנת
27 ורדים⁷⁹ שהיתה שם מימות נביאים הראשונים; ואין
28 מקימין בה אשפה, מפני השרצים⁸⁰; ואין מוציאין
29 הימנה זיזין⁸¹ וגזוזטראות לרשות-הרבים, מפני
30 אהל הטמאה⁸²; ואין עושין בה כבשונות⁸³, מפני
31 העשן⁸⁴; ואין מגדלין בה תרנגולות, מפני
32 הקדשים⁸⁵; וכן לא יגדלו הפהגים תרנגולים בכל
33 ארץ-ישראל, מפני הטהרות⁸⁶; ואין הבית נחלט
34 בה⁸⁷; ואינו מטמא בנגעים; ואינה נעשית עיר
35 הנדחת; ואינה מביאה עגלה ערופה, לפי שלא
36 נתחלקה לשבטים⁸⁸.

1 הירדן והגליל, ואילו לדעת רבינו אין מביאים ביכורים
2 מעבר הירדן אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ב מהל' ביכורים
3 ה"א. ובדבר הבאת העומר מעבר הירדן, ראה בר"ן לנדרים
כב. וברש"י לסנהדרין יב:). (54) כלים פ"א מ"ו.
(55) במשנה, כלים שם "והביכורים ושתי הלחם", משום
שבדיעבד אם הביא ביכורים קודם שתי הלחם הם כשרים
(תוספות אנשי שם, שם) ורבינו שינה מלשון המשנה
משום שלכתחילה אין להביא ביכורים קודם שתי הלחם,
כמפורש במשנה מנחות סח:). (56) שהרי "אמר ה' בעומר
(ויקרא כג, י) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ואמר
בשתי הלחם (שם שם, יז) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה,
ואמר בביכורים (דברים כו, ב) ולקחת מראשית כל פרי
האדמה אשר תביא מארצך" (פירוש המשניות, כלים שם).

4 ג. עשר קדשות⁵⁷ הן בארץ-ישראל⁵⁸, וזו למעלה
5 מזו: עירות המקפות חומה⁵⁹ מקדשות משאר
6 הארץ: שמשלחין מתוכן את המצרעים⁶⁰; ואין
7 קוברין בתוכן⁶¹ מת עד שירצו שבעה טובי העיר⁶²
8 או כל אנשי העיר⁶³; ואם יצא המת חוץ לעיר, אין
9 מחזירין אותו לתוכה אף-על-פי שרצו כלן
10 להחזירו. רצו בני העיר⁶⁴ להוציא הקבר מן
11 המדינה⁶⁵ - מפנין אותו. וכל הקברות מפנין, חוץ
12 מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר, בין
13 מארבע רוחותיו בין משתי רוחות זו פנגד זו: אם
14 היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן
15 וחמשים לכאן - אין מפנין אותו עד שירצו כלן,
16 פחות מכאן - מפנין אותו.

(57) כלים, שם. (58) כן כתבו 'מלאכת שלמה' (שם) והרע"ב (שם בסוף הפרק) בשם הגאונים, שמה שאמרו במשנה שם: עשר קדושות, היינו עשר קדושות בארץ ישראל, ואילו ארץ ישראל עצמה אינה בכלל. (59) לדעת הר"ש והרע"ב שם, היינו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כמו בבתי ערי חומה (ערכין לב.). וראה ב'תוספות' ערכין לב, ב - ד"ה קדשן. (60) "שנאמר (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים, שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, ת"ל במצורע: בוד ישב מחוץ למחנה מושבו, זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו. לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה, מה שאין הזב מטמא" (פ"ג מהל' ביאת מקדש ה"ב). ועיירות המוקפות חומה, למדו בגזירה-שוה "מושבו" שנאמר במצורע (ויקרא יג, מו) "מחוץ למחנה מושבו", מ"מושבו" שנאמר בבתי ערי חומה (שם כה, כט) "בית מושב עיר חומה" ('תוספות' ערכין, שם). (61) שם במשנה: "ומסביב לתוכן מת עד שירצו", ונראה שנוסחת רבינו שם: "ומסביב לתוכן וכו'", היינו שמניחין אותו במשכבו ואין קוברין אותו בעיר

(66) כלים, שם מ"ח. (67) ראה למעלה פ"ו הט"ו.
(68) בבא-קמא פב, ב. ותוספתא נגעים פ"ו (הוצאת צוק"מ עמוד 625 8), ו'אבות דרבי נתן' פרק לה. (69) יש אומרים שבזמן הזה שכולנו טמאי מת ועיר הקודש בידי גוים, לא נאמרו הדברים דלהלן בירושלים (רדב"ז סי' תרלג).
(70) בבא-קמא שם. שאף-על-פי שבמקום אחר מותר להלין המת לכבודו (פ"ד מהל' אבל ה"ח) - בירושלים אסור (ראה ב'שיטה מקובצת' שם). ויש אומרים שהחומה בירושלים היא בזה שבמקום אחר איסור הלנה הוא כל הלילה (פ"ת ביו"ד סי' שנו ס"ק א בשם רדב"ז), ואילו בירושלים אסור להלין אחר השקיעה (ראה ב'זמנים' להגרמ"ל זק"ש עמוד מז). (71) תוספתא נגעים, ו'אבות דרבי נתן' שם.
(72) אף-על-פי שקוברו מחוץ לעיר. (73) יומא יב, א. מפני שאינה שלהם, שירושלים לא נתחלקה לשבטים (שם).
(74) תוספתא ו'אבות דרבי נתן' שם. "אי זהו גר תושב, זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד עכו"ם עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל, הרי זה מקבלין אותו והוא מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב, לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ז), וב'ספרי' פ' כ"הצא (דברים כג, טז) למדו כן מן הפסוק "אשר ינצל אליך מעם אדוניו" - "לרבות גר תושב." "באחד שעריך" - "בשעריך, ולא בירושלים."

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' ניסן - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 יום⁹⁷ נִכְנָס לְשָׁמַיִם⁹⁸. וְאִסּוּר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם, אֲבָל מִן
9 הַתּוֹרָה מִתָּר לְטָבוֹל-יוֹם לְהִכָּנֵס לְמַחְנֵה לְוִיָּה.
10 וְטָמְאֵת שְׁנֹכְנֵס לְעִזְרַת-הַנְּשִׂימ, אֵינּוּ חַיֵּב חֲטָאת⁹⁹.

96 כלים, שם. 97 טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו.
98 "הרחקנו מעזרת נשים טבול יום ולא נרחיק מחוסר
כיפורים, לפי שטבול יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים
מותר בתרומה, וזה כולו על השורש הנזכר, כל שטומאתו
חמורה מטומאת חבירו, חמור שילוחו משילוח חבירו"
(פירוש המשנה, כלים שם). 99 שאינו אסור מן התורה
אלא במחנה שכינה, ואילו עזרת נשים היא מחנה לוייה
(למעלה הי"א).

11 יח. עִזְרַת יִשְׂרָאֵל¹⁰⁰ מִקְדָּשְׁתַּי מְעִזְרַת נְשִׂימ, שְׂאִיִן
12 מִחֲסֵר-כְּפוּרִים¹⁰¹ נִכְנָס לְשָׁמַיִם. וְטָמְאֵת שְׁנֹכְנֵס לְשָׁמַיִם,
13 חַיֵּב פְּרַת¹⁰².

100 כלים, שם. והוא מקום דריסת רגלי ישראל, אחת-
עשרה אמה (למעלה פ"ה הי"ב). 101 שעדיין לא הביא
קרבנותיו. 102 ואף מחוסר כיפורים בכלל זה, שכן
מפורש במשנה שם שמחוסר כיפורים שנכנס לעזרה חייב
חטאת. ובמנחות כז, ב - מפורש שבמזיד חייב כרת.

14 יט. עִזְרַת-הַפְּהִינִים¹⁰³ מִקְדָּשְׁתַּי מְמַנָּה, שְׂאִיִן יִשְׂרָאֵל
15 נִכְנָסִין לְשָׁמַיִם אֲלָא בְּשַׁעַת צְרֻכֵיהֶם: לְסַמִּיכָה¹⁰⁴
16 וּלְכַפְרָה¹⁰⁵ וְלִשְׁחִיטָה¹⁰⁶ וּלְתַנוּפָה¹⁰⁷.

103 כלים, שם. וראה למעלה פ"ה שם, שהוא מקום דריסת
רגלי הכהנים, אחת-עשרה אמה. 104 שהיו בבעלים.
105 (במשנה שם לא נזכרו אלא סמיכה ושחיטה, ורבינו
הוסיף כפרה, דהיינו וידוי שהוא בעת הסמיכה (פ"ג מהל'
מעשה הקרבנות הי"ד) ומצאנו וידוי הנקרא כפרה ביומא מ,
ב: "וכלה מכפר את הקודש - בכפרת דברים הכתוב מדבר",
וראה ב"הר המוריה"). 106 שכשרה בזר (פ"ה מהל' מעשה
הקרבנות הי"א). 107 שהיא בבעלים (פ"ט שם הי"ז).

17 כ. בֵּין הָאוֹלָם וְלַמְזִבָּח¹⁰⁸ מִקְדָּשַׁי מְמַנָּה, שְׂאִיִן
18 בְּעֲלֵי-מוֹמִיִן וּפְרוּעֵי-רֹאשׁ וּקְרוּעֵי-בְגָדִים¹⁰⁹ נִכְנָסִין
19 לְשָׁמַיִם.

108 כלים, שם מ"ט. 109 במשנה שם, לא נזכרו קרועי
בגדים. וטעמו של רבינו משום שכתוב "ראשיכם אל תפרעו
ובגדיכם לא תפרומו", הוקשו קרועי בגדים לפרועי ראש,
וכן כתב רבינו להלן פ"א מהל' ביאת מקדש הי"ד, וראה
ב"כסף משנה' בשם ר"י קורקוס. והוא-הדין לשתויי יין,
כמפורש בתחלת הל' ביאת מקדש (הגרע"א), ועי' להלן שם
(הלכה יד) שדעת רבינו שזהו איסור מן התורה, ושהראב"ד
חלק עליו בזה.

20 כא. הַהֵיכָל מִקְדָּשַׁי מְמַנָּה וְלַמְזִבָּח, שְׂאִיִן
21 נִכְנָסִים לְשָׁמַיִם אֲלָא רְחוּץ יְדֵים וְרַגְלֵים¹¹⁰.

110 כלים, שם. מפשטות דברי רבינו נראה שצריך קידוש
ידים ורגלים כמו לעבודה, ראה להלן פ"ה מהל' ביאת
מקדש.

75) כלומר: לכתחילה אין לקבור בירושלים אף מלך ונביא,
אלא שקברי בית דוד וקבר חולדה לא היו בתחילה בתוך
העיר אלא שהקיפו העיר אחר שנקברו, ומפני כבודם לא
פגע ולא נגע אדם בהם מעולם (מהרי"ט בתשובה סי' לז).
76) "הם נביאי בית ראשון" (פירוש המשניות, סוטה ט, יב).
77) היינו להפוך הזרעים, והוא בכלל זורע כדאיתא בשבת
ע"ג ('יריעות שלמה'). 78) בבא-קמא שם. שדרך גינות
לזבלן ויש סרחון (רש"י שם). 79) כך שמה, והיא היתה
צריכה לקטורת, והיינו כיפת הירדן (רש"י שם). 80) בבא-
קמא שם. שדרכם ליגדל באשפה, ומתים שם ומטמאים
הקדשים שבירושלים. 81) קורות יוצאין מן הכותל.
82) שמה היא כזית מן המת מוטל בארץ, והגזוזטראות
מאהילות עליו ועל האנשים העוברים תחתיהם ונמצאת
מרבח את הטומאה. 83) משרפות סיד לקדירות.
84) שם. שמשחיר את החומה וגנאי הוא (רש"י).
85) שהתרנגולים מנקרים באשפה, ומביאין בשר שרצים
בפיהם ומטמאין את הקדשים. 86) בבא-קמא עט, ב -
במשנה. 87) כדין בית ערי חומה, אלא גאולה תהא לו אם
ירצה לגאול, ואם יגיע יובל יוצא יובל כבתי ערי חצרים.
88) זה מוסב על ארבעת הדברים האחרונים, שבכל אחד
מהם נאמר בתורה מיעוט למעט ירושלים: בבתי ערי חומה,
נאמר (ויקרא כה, ל) "וקם הבית וגו' לקונה", ובירושלים
זה לא שייך, לפי שלא נתחלקה לשבטים. בנגעים נאמר (שם
יד, לד) "בבית ארץ אחוזתכם", ואין ירושלים בכלל זה
מהטעם הנ"ל. בעיר הנדחת נאמר (דברים יג, יג) "באחת
עריך", וירושלים אינה "עריך" כנ"ל, ובעגלה ערופה נאמר
(שם כא, א) "באדמה אשר וגו' נתן לך לרשתה", וירושלים
אינה בכלל כנ"ל.

1 טו. הַר הַבֵּית מִקְדָּשִׁי⁸⁹ מְמַנָּה, שְׂאִיִן זְבִיִן⁹⁰ וְזָבוֹת
2 נְדוּת וְיֹולָדוֹת נִכְנָסִין לְשָׁמַיִם⁹¹. וּמִתָּר לְהִכָּנֵס הַמֵּת
3 עֲצָמוֹ⁹² לְהַר הַבֵּית, וְאֵין צְרִיף לֹומר טָמְאֵת מֵת שֶׁהוּא
4 נִכְנָס לְשָׁמַיִם.

89 כלים, שם מ"ח. 90) "הזוב האמור בתורה, הוא שכבת
זרע הבא מחוללי החללים שהיא מתקבצת בהן, וכשיוצא
הזוב אינו יוצא בקושי שכבת זרע, ואין ביציאתו תאוה ולא
הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן
ביצה מוזרת: אבל שכבת זרע לבנה קשורה כלובן ביצה
שאינה מוזרת" (פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הי"א).
91) משלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות
שהוא חוץ להר הבית (פ"ג מהל' ביאת המקדש הי"ג), וזהו
איסור מן התורה. 92) פסחים סז, א. ולמדו זאת ממה
שנאמר (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו"
- "עמו במחיצתו", במחנה לוייה.

5 טז. הַחֵיל⁹³ מִקְדָּשִׁי מְמַנָּה, שְׂאִיִן עֲפוּ"ם וְטָמְאֵת
6 וּבוֹעֵל נְדָה⁹⁴ נִכְנָסִים לְשָׁמַיִם⁹⁵.

93 כלים, שם. ומהו החיל? ראה למעלה פ"ה הי"ג.
94) מפורש בפסחים סח, א - שבוועל נדה כטמא מת לענין
שילוח מחנות. 95) זהו איסור מדרבנן (ראב"ד).

7 יז. עִזְרַת-הַנְּשִׂימ⁹⁶ מִקְדָּשְׁתַּי מִן הַחֵיל, שְׂאִיִן טָבוֹל-

ברייאת נשנתה בעירוּבין שם (אמנם רק בראשיתה), ושם: "הכל נכנסין בהיכל לבנות לתקן וכו'" (זה המוריה).

1 כב. בית קדש-הַקְדָּשִׁים מְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ¹¹¹, שְׂאִין נִכְנָס
2 לְשָׁם אֲלָא פְהֵן גְּדוּל בְּיוֹם-הַכְּפוּרִים בְּשַׁעַת
3 הַעֲבוּדָה¹¹².

יום ש"ק ח' ניסן ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1 יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצות-עשה היא, וכיצד
היו שומרים אותו, ומי היו שומריו, ואם אירע קרי לאחד
מהשומרים, ושמעמידים ממונה על כל השומרים.

(111 כלים, שם. 112) "אמר (ויקרא טז, ב) ואל יבא בכל
עת אל הקודש וכו' בזאת יבא אהרן וגו', והוא יכנס בזה
המקום ביום צום כיפור ד' פעמים. הראשונה בקטורת,
ויקטיר שם בקודש הקדשים כמו שאמרו במס' יומא, והפעם
השנית בדם הפר, והפעם השלישית בדם השעיר, והפעם
הרביעית יכנס להוציא את הכף ואת המתחה מקודש
הקדשים" (פירוש המשניות, שם).

16 א. שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה², וְאִף-עַל-פִּי שְׂאִין
17 שָׁם פֶּחַד מְאוּיָבִים וְלֹא מְלֻסְטִים, שְׂאִין שְׁמִירַתוֹ
18 אֲלָא כְּבוֹד לֹא. אֵינּוּ דוֹמָה פְּלִטְרִין³ שֵׁישׁ עָלָיו
19 שׁוֹמְרִין לְפִלְטְרִין שְׂאִין עָלָיו שׁוֹמְרִין.

4 כג. מְקוֹם שֶׁהָיָה בְּעֵלְיָה¹¹³ מְכוּן עַל קִדְש־הַקְדָּשִׁים
5 אֵין נִכְנָסִין לוֹ אֲלָא פְעַם אַחַת בְּשַׁבּוּעַ¹¹⁴ לִידַע מַה
6 הוּא צְרִיף לְחִזָּק בְּדָקוֹ. בְּשַׁעַת שְׁנִכְנָסִין הַבְּנָאִים
7 לְבָנוֹת וּלְתַקֵּן בְּהִיכְלָם¹¹⁵ אוֹ לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת
8 הַטְּמֵאָה, מִצְוָה שֶׁהָיָה הַנִּכְנָסִין פְּהִינִים תְּמִימִים. לֹא
9 מְצָאוּ תְּמִימִים - יִפְנְסוּ בְּעֵלְי-מוֹמִין. וְאִם אֵין שָׁם
10 פְּהִינִים - יִפְנְסוּ לְוִיִּם. לֹא מְצָאוּ לְוִיִּם - יִפְנְסוּ יִשְׂרָאֵל.
11 מִצְוָה בְּטְהוּרִים. לֹא מְצָאוּ טְהוּרִים - יִפְנְסוּ טְמֵאִים.
12 טְמֵא וּבַעַל-מוֹם - יִפְנְסוּ בְּעַל-מוֹם, וְאֵל יִפְנְסוּ טְמֵא,
13 שֶׁהַטְּמֵאָה דְּחַוְיָה בְּצַבּוּר¹¹⁶. וְכָל הַנִּכְנָסִין לְהִיכָל¹¹⁷
14 לְתַקֵּן, וְיִפְנְסוּ בְּתַבּוֹת. אִם אֵין שָׁם תַּבּוֹת אוֹ אֵי אֶפְשָׁר
15 לְהֵם שְׁיַעֲשׂוּ בְּתַבּוֹת, יִפְנְסוּ דְרָף פְּתָחִים.

2 "והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל
העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". (3 ארמון. בספר
המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי זוטא, "גדולה
למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו
שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין".

20 ב. וְשְׁמִירָה זֹאת מִצְוַתָּה כָּל הַלְּיָלָה⁴. וְהַשׁוֹמְרִים הֵם
21 הַפְּהִינִים וְהַלְוִיִּם, שְׁנֵאמַר: "וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אֲתָךְ לִפְנֵי
22 אֱהֵל הָעֵדוּת"⁵ - כְּלוֹמַר, אַתָּם תְּהִיּוּ שׁוֹמְרִים לוֹ. וְהָרִי
23 נֵאמַר: "וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי אֱהֵל מוֹעֵד", וְנֵאמַר:
24 "וְהַחֲנִינִים קִדְּמָה לִפְנֵי אֱהֵל מוֹעֵד מִזְרְחָה מִשָּׁה
25 וְאַהֲרֹן וּבְנָיו שִׁמְרוּ מִשְׁמַרְתִּי הַקִּדְּשִׁי"⁶.

(113 פסחים פו, א. 114) פעם אחת בשבע שנים. כדעיה
הראשונה בברייאת שם, שנאמרה בסתם. ולא כדעת הי"ש
אומרים שם החולקים על זה. וראה ב'תוספות יום-טוב'
מדות פ"ד מ"ה. (115) עירובין קה, א. וראה למעלה פ"ד
הי"ג לענין קדשי הקדשים. (116) בכת"י קדמון, הנוסח
בדברי רבינו "טמא ובעל מום, יכנס טמא ואל יכנס בעל
מום, שהטמאה דחוויה בציבור" (מעשה רוקח'). וכן
העתיק ב'קריית ספר'. וכן הביא ה'כסף משנה' בשם יש מי
שהגיה, ולזה הסכים ה'משנה למלך'. ולפי"ז פסק רבינו
כדברי רב חייא בר אשי אמר רב, בעירוּבין שם. ומה שאמר
שם "דקא אישתרי בעבודת ציבור", איך הכוונה שהותרה
הטומאה בציבור, שהרי הלכה היא כמאן-דאמר טומאה
דחוויה היא בציבור ולא הותרה (פ"ד מהל' ביאת המקדש
הט"ו), אלא הכוונה שכיון שיש היתר, אף-על-פי שהוא
מטעם דחוי, הוא קל יותר מבעל מום שאין לו היתר כניסה.

4 אבל לפי דעת הפירוש המיוחד להראב"ד לתמיד כז.
שמרו גם בלילה. (5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו
למקדש. (6) העתקת הפסוק אינה מדוייקת.

26 ג. וְאִם בְּטֵלוֹ שְׁמִירָה, עֲבְרוּ בְּלֹא-תַעֲשֵׂה⁷, שְׁנֵאמַר:
27 "וְשִׁמְרַתְּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי הַקִּדְּשִׁי", וּלְשׁוֹן שְׁמִירָה
28 אֲזַהֲרָה הִיא. הָאֵל לְמִדְתָּהּ, שְׁשִׁמְרַתּוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה,
29 וּבְטוּל שְׁמִירַתוֹ מִצְוַת לֹא-תַעֲשֵׂה.

7 בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו
את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה
מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". [ואולי
למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר
דלאו לאו].

30 ד. מִצְוַת שְׁמִירַתוֹ, שֶׁהָיָה הַפְּהִינִים שׁוֹמְרִים מִבְּפָנִים
31 וְהַלְוִיִּם מִבְּחוּץ. וְאַרְבַּעַת וְעֶשְׂרִים עֲדָה שׁוֹמְרִין אוֹתוֹ
32 בְּכָל לְיָלָה תְּמִיד בְּאַרְבַּעַת וְעֶשְׂרִים מְקוֹם: הַפְּהִינִים
33 בְּשִׁלְשֵׁי מְקוֹמוֹת⁸, וְהַלְוִיִּם בְּאַחַד וְעֶשְׂרִים מְקוֹם.

8 תמיד כו. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש
פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד
שם).

34 ה. וְהִיכָן הִיּוּ שׁוֹמְרִים? פְּהִינִים הִיּוּ שׁוֹמְרִים בְּבֵית
35 אֲבִטְיָנָס⁹ וּבְבֵית הַנִּיצוּץ¹⁰ וּבְבֵית הַמוֹקֵד¹¹. בֵּית

ובכת"י אוקספורד בגמרא שם, הנוסחא "דהא חזי לעבודת
ציבור" (דקדוקי סופרים שם), ולפי"ז מתפרשים הדברים
היטב כדברי רבינו, שמדובר למי שסובר טומאה דחוויה היא
בציבור. וה'כסף משנה' קיים את הנוסחא שלפנינו בדברי
רבינו, ולפי"ז פסק רבינו כדעת רבי אלעזר בעירוּבין שם,
שבעל מום יכנס משום שהוא מותר באכילת קדשים, ולא
כרב שאומר טמא יכנס מפני שהותר בציבור, שהרי טומאה
דחוויה ולא הותרה. (117) במדות פ"ד מ"ה, מדובר רק על
קדשי הקדשים ולא על ההיכל. אבל כדברי רבינו נראה
כדלהלן: הרי בתוספתא כלים (בבא-קמא פ"א) אמרו: "הכל
נכנסים לתקן וכו' מצוה שיכנסו בתיבות וכו'" ואתה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 נִתְקַדְּשׁוּ, וְטוֹבֵל²⁵, וְחֹזֵר וְיוֹשֵׁב אֶצְלָא אֶהְיִי הַפְּהִינִים²⁶
14 עַד שֶׁנִּפְתַּחֲנִין הַשְּׁעָרִים בַּבֶּקֶר יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ²⁷.

(22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיורד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לויה, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לויה - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחשדוהו שעומד לעבוד עבודה. (27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".

15 ח. וְהֵיכָן הָיִי הַלְוִיִּם שׁוֹמְרִים? עַל חֲמֹשֶׁה שְׁעָרֵי הַר
16 הַבַּיִת, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹתָיו מִתּוֹכוֹ, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹת
17 הָעֶזְרָה מִבְּחוּץ, שְׂאֵסוֹר לִישֵׁב בְּעֶזְרָה, וְעַל חֲמֹשֶׁה
18 שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה הַחוּץ לְעֶזְרָה, שְׁהָרֵי הַפְּהִינִים שׁוֹמְרִים
19 עַל שְׁעַר הַמוֹקֵד וְעַל שְׁעַר הַנִּיצוּץ²⁸, הָרֵי שְׂמוֹנָה
20 עֶשְׂרֵי מְקוֹם.

(28) בתמיד כזו. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו'" ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכין] שימור, מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".

21 ט. וְעוֹד שׁוֹמְרִים בְּלִשְׁפַת הַקֶּרֶן²⁹, וּבְלִשְׁפַת
22 הַפְּרֶכֶת³⁰, וְאַחֲרָיָה בֵּית-הַכֹּפֶרֶת³¹.

(29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. (30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). (31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.

23 י. וּמַעֲמִידֵין מְמַנָּה אֶחָד עַל כָּל מִשְׁמְרוֹת הַשׁוֹמְרִים,
24 וְאִישׁ הַר הַבַּיִת³² הָיָה נִקְרָא. וְהָיָה מִחֵזֶר עַל כָּל
25 מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר כָּל הַלְוִיָּה, וְאַבְיָקוֹת דְּלוֹקוֹת לְפָנָיו.
26 וְכָל מִשְׁמֵר שְׂאִינוֹ עוֹמֵד וְאוֹמֵר לוֹ "אִישׁ הַר
27 הַבַּיִת³³, שְׁלוֹם עֲלֶיךָ!" נִפְרָ שְׁהוּא יִשָּׁן, הוֹבְטוּ
28 בְּמִקְלָיו³⁴, וּרְשׁוֹת הָיָה לוֹ לְשַׁרְף אֶת כְּסוּתוֹ³⁵. עַד
29 שְׁהָיוּ אוֹמְרִין בִּירוּשָׁלַיִם: מַה קוֹל בְּעֶזְרָה? קוֹל בֶּן
30 לְוִי לֹדְקָה³⁶ וּבְגָדָיו נִשְׂרָפִין, שְׂשִׁישׁ עַל מִשְׁמֵרָתוֹ.

(32) היינו שר הר הבית. (33) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית. (34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. (35) ואין בזה משום בל תשחית, שהפקר בית-דין הפקר (הרא"ש). (36) משמע שרק בן לוי לוקה.

31 יא. בַּשַּׁחַר, קָדָם שְׁמִיעֵלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר סְמוּךְ לוֹ³⁷,
32 יְבֹא הַמְּמַנָּה שָׁל מְקַדְּשׁ³⁸ וְיִדְפֵק עַל הַפְּהִינִים שְׁבָבִית
33 הַמוֹקֵד, וְהֵן פּוֹתְחִין לוֹ. נִטְלָא אֶת הַמִּפְתָּח וּפְתַח אֶת
34 הַשְּׁעַר הַקָּטָן³⁹ שְׁבִין בֵּית הַמוֹקֵד וּבִין הָעֶזְרָה וּנְכַנְס

1 אַבְטִינָס וּבֵית הַנִּיצוּץ הָיִי עֲלִיּוֹת בְּנוֹיּוֹת בְּצַד שְׁעָרֵי
2 הָעֶזְרָה, וְהָרוֹבֵין¹² הָיִי שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמוֹקֵד
3 כְּפֹה¹³ וּבֵית גְּדוֹל הָיָה מְקַף רְבִידִין¹⁴ שָׁל אֶבֶן, וְזִקְנֵי
4 בֵּית-אֶבֶן¹⁵ שָׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיִי יִשְׁנִים שָׁם¹⁶, וּמִפְתַּחַת
5 הָעֶזְרָה¹⁷ בִּיָּדָם¹⁸.

(9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצין בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (11) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה ו). [ואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. (12) בחזרי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (13) גגו עגול. (14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (16) ובמקום חול היו ישנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. (17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששנינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה".

6 ו. לֹא הָיִי הַפְּהִינִים הַשׁוֹמְרִים יִשְׁנִים¹⁹ בְּבִגְדֵי-
7 כְּהֹנָה²⁰, אֶלָּא מְקַפְלִין אוֹתָן וּמְנִיחִין אוֹתָן בְּגַד
8 רְאִשֵׁיהֶן, וְלוֹבְשִׁין בְּגָדֵי עֲצָמִין²¹. וְיִשְׁנִים עַל הָאֶרֶץ,
9 בְּדֶרֶךְ כָּל שׁוֹמְרֵי תַּצְרוֹת הַמְּלָכִים שְׁלֹא יִישְׁנוּ עַל
10 הַמַּטּוֹת.

(19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא טו. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם.

11 ז. אַרְעָ קְרִי²² לְאֶחָד מֵהֶן, הוֹלֵךְ בְּמִסְבָּה²³ שְׁתַּחַת
12 הַקֶּרְקָע²⁴, שְׁהַמְחִלוֹת הַפְּתוּחוֹת לְהַר הַבַּיִת לֹא

11 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה² שִׁיְהִי מוֹכֵן
12 לְדַבְרִים שְׂצָרִיכִין מִשִּׁיחָה בּוֹ³, שֶׁנֶּאֱמָר: וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ
13 שְׁמֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ.

(2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנו, ומה שצויין שם. (3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

14 ב. וְכִכָּה עֲשֵׂהוּ מִשְׁחָה רַבָּנוּ בַּמִּדְבָּר⁴: לְקַח מִן הַמֵּוֹר⁵
15 וְהַקְּנָמוֹן וְהַקְּדָה, מִכָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת חֲמֹשׁ מֵאוֹת
16 שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, וּמִקְנֵה הַבָּשָׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם.
17 וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמָר בַּתּוֹרָה: וְקִנְיָן בְּשָׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים
18 וּמֵאֲתָיִם - שֶׁשׁוֹקְלִים אֹתוֹ בִּשְׁתֵּי פַעַמַיִם⁶, חֲמִשִּׁים
19 וּמֵאֲתָיִם בְּכָל פַּעַם. וְשִׁחַק כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבָדוֹ⁷,
20 וְעָרַב הַכֹּל⁸, וְשָׂרָה אוֹתָן בְּמֵיִם⁹ זִכִּין וּמְתוּקִין¹⁰ עַד
21 שֶׁיֵּצֵא כָּל פֶּחֶן בְּמֵיִם, וְנִתֵּן עַל הַמֵּיִם שְׁמֹן זֵית הַיֵּן,
22 וְהוּא שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי לֵג, כָּל לֵג אַרְבַּע רִבְעִיאוֹת¹¹, וּבִשַׁל
23 הַכֹּל עַל הָאֵשׁ עַד שֶׁאֲבָדוּ הַמֵּיִם וְנִשְׁאָר הַשְּׁמֹן,
24 וְהִנִּיחוּ בְּכָלֵי לְדוֹרוֹת.

(4) כמפורש בשמות שם, כג"כ. (5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמון וקידה, וקנה בושם. (6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). (7) נראה שלמד כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בכד", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) [ואף-על-פי שזה נאמר בקטורת – הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו – במתכונתה" (שם), והוא-הדין לענין זה]. (8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". (9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. (10) לא נודע מקור דברים אלו. (11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה ג).

25 ג. הַמֵּוֹר הוּא הַדָּם הַצָּרוּר בְּחִיָּה שֶׁבַּהֲדוֹ¹² הַיְדוּעַ
26 לְכָל, שֶׁמִּתְבַּשְׂמִין בָּהּ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מְקוֹם. וְהַקְּנָמוֹן
27 הוּא הָעֵץ שֶׁבָּא מֵאֵי הַדָּו, שֶׁרִיחוֹ טוֹב וּמְתַגְמָרִים¹³
28 בּוֹ בְּנֵי אָדָם. וְהַקְּדָה הִיא הַקִּשְׁט¹⁴. וּקְנֵה בָשָׂם הֵם
29 הַקְּנִיָּים הַדְּקִים כַּתְּכֵן הָאֲדָמִים הַבְּאִים מֵאֵי הַדָּו
30 וְרִיחָן טוֹב, וְהֵם מִמִּינֵי הַבְּשָׂמִים שֶׁנִּתְּנִין אוֹתָם
31 הַרֹפְאִים בְּצָרֵם¹⁵.

(12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבברכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא

1 מִבֵּית הַמוֹקֵד לְעֹזְרָה. וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו הַפְּהָנִים, וְשִׁתִּי
2 אֲבוֹקוֹת שֶׁל אֹר בִּידָם. וְנִחְלְקוּ לְשִׁתִּי כַתּוֹת: פַּת
3 הוֹלְכַת לַמְּזֻרָה, וְכַת הוֹלְכַת לַמְּעָרָב. וְהָיוּ בּוֹדְקִין
4 וְהוֹלְכִין אֶת כָּל הָעֹזְרָה⁴⁰, עַד שֶׁיִּגְעוּ שִׁתִּי הַכַּתּוֹת
5 לְמִקּוֹם בֵּית עוֹשֵׂי חֲבֹתִין⁴¹. הִגִּיעוּ⁴² אֵלָיו וְאֵלָיו,
6 אוֹמְרִין: שָׁלוֹם! הַכֹּל שָׁלוֹם? וְהֶעֱמִידוּ עוֹשֵׂי חֲבֹתִין
7 לַעֲשׂוֹת חֲבֹתִין⁴³.

(37) בתמיד כו. אמרו: "וכי באיזה עשה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחריו". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לענין תרומת הדשן. (38) "הממונה שעל הפייסות". (39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה. (40) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. (41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. (42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. (43) כלומר, להחם חמין לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורבכת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד.

8 יב. כַּסְדָּר הַזֶּה עוֹשִׂין בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה⁴⁴, חוּץ
9 מִלֵּילֵי שַׁבַּת שֶׁאֵין בִּידָם אֹר⁴⁵, אֲלֵא בּוֹדְקִין בְּנֵרוֹת
10 הַדּוֹלְקִין שֶׁם מְעָרַב-שַׁבַּת.

(44) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". (45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת בֵּית-הַפְּחִיָּה הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהָעוֹבְדִים בּוֹ

יֵשׁ בְּכָלֵן אַרְבַּע עֲשָׂרֵה מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמְנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְרָטָן: (א) לַעֲשׂוֹת שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה. (ב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ. (ג) שֶׁלֹּא לְסוּף מִמֶּנּוּ. (ד) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת פְּמַתְפַּנֵּת הַקְּטָרֶת. (ה) שֶׁלֹּא לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב חוּץ מִן הַקְּטָרֶת. (ו) לְשֹׂאת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף. (ז) שֶׁלֹּא יְסוּרוּ הַיָּדַיִם מִמֶּנּוּ. (ח) שֶׁיַּעֲבֹד הַלְוִי בַּמִּקְדָּשׁ. (ט) שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמֵלֶאכֶת חִבְרוּ בַּמִּקְדָּשׁ. (י) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן לְעֹבְדָה. (יא) שִׁיְהִיו כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שׁוֹת בְּרַגְלֵיִם. (יב) לְלַבֵּשׁ בְּגָדֵי כְהֵנָה לְעֹבְדָה. (יג) שֶׁלֹּא יִקְרַע הַמַּעֲיֵל. (יד) שֶׁלֹּא יִנַּח הַחֹשֶׁן מְעַל הָאֶפֶד. וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שמצוות-עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קכט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 ח. בְּבֵית שְׁנֵי, שְׁלֹא הָיָה שֵׁם שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה³¹, הָיָה
23 כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְרַבֵּה בְּלִבִּישַׁת פְּגָדִים³² בְּלִבְדוֹ, שֶׁהָיָה
24 לֹבֵשׁ בְּגָדֵי כֹהֵנָה גְדוּלָה³³.

31 ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א.
32 מגילה ט: (33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן
המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה
בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב),
"כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן,
וחוזר ולבושן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה
יג).

25 ט. כִּיצַד מוֹשְׁחִין אֶת הַכֹּהֵן? ³⁴ צָק אֶת הַשֶּׁמֶן עַל
26 רֵאשׁוֹ וְסָף מִמֶּנּוּ עַל גְּבִי עֵינָיו³⁵ כְּמִין פִּי יוֹנִית, פְּזָה
27 כ; שְׁנֹאֲמַר: וַיִּצַק מִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה עַל רֵאשׁ אֶהְרִן
28 וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ³⁶ לְקִדְשׁוֹ. וּמַלְכֵי בֵּית דָּוִד מוֹשְׁחִין אֹתָן
29 כְּמִין גֵּר עַל רֵאשׁוֹ³⁷. וְלֹא יִמְשַׁח בְּמִקוּמוֹת אַחֲרוֹת,
30 וְלֹא יִרְבֶּה בְּשִׁמְוֹן³⁸.

34 כברייאת ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת
למשיחה. (35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו
שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש
בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש
אלא לשמן שבפך. (36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה
אחריה (גמרא שם). (37) כריתות שם. (38) שכל סך
במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא
דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-
משנה).

31 י. הַנּוֹתֵן³⁹ מִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה עַל גְּבִי מְלֶךְ אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל
32 שֶׁכָּבֵר נִמְשָׁחוּ - פְּטוּר; שְׁנֹאֲמַר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל
33 זֶר, וְאִין אֵלּוּ זָרִים אֶצְלוֹ. אֲכָל הַסֶּף⁴⁰ מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ
34 לְמֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל - חַיִּב; שְׁנֹאֲמַר: עַל בִּשּׁוֹ אָדָם לֹא
35 יִיסֶף - כֹּל אָדָם בְּמִשְׁמַעוֹ. וְכֹהֵן גָּדוֹל⁴¹ שֶׁנִּטַּל שְׁמֹן
36 הַמִּשְׁחָה מִרֵּאשׁוֹ וְסָף בְּמַעֲיוֹ - חַיִּב פְּרַת. וְהוּא
37 שֵׁיטוּף מִמֶּנּוּ בְּכַזִּית⁴².

39 שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה
להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול.
40 נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן
המשחה מראשו וסך במעיו - חייב כרת, ראה בכסף-משנה.
41 כריתות שם. (42) אף-על-פי שבגמרא שם נראה
שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית -
סובר רבינו שכיון שבכריתתו שם נאמר מפורש "כמה יסוך
ויהא חייב - רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן",
על-כרחנו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה
בכזית, ועיין רב"ד וכסף-משנה.

38 יא. אִין מוֹשְׁחִין אֶת הַמְּלֶךְ אֲלֵא עַל גְּבִי הַמַּעֲנִין⁴³.
39 וְאִין מוֹשְׁחִין מְלֶךְ בֶּן מְלֶךְ, שֶׁהִמְלִיכוּ יִרְשָׁה לְמֶלֶךְ
40 לְעוֹלָם; שְׁנֹאֲמַר: הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל. וְאִם
41 הָיְתָה שֵׁם מִתְּלַקַּת - מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, כְּדִי לְסַלֵּק
42 הַמִּתְּלַקַּת וְלִהְיוֹדִיעַ לְכָל שְׂהָיו מְלֶךְ⁴⁴ לְבָדוֹ. כְּמוֹ

מיאוס". (13) ומתבשמים. (14) צריך עיון: הרי אונקלוס
תרגם קרה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג
קציעה לחדר וקושט לחדר (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה
קציעתא (הר המוריה, עיין שם). (15) במיני רפואה, ראה
ירמיה ח, כב.

1 ד. הַעוֹשֶׂה שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה וּכְמִשְׁקָל
2 הַזֶּה וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גָרַע¹⁶: בְּמִזֵּיד - חַיִּב פְּרַת,
3 וּבְשׂוֹגֵג - מְבִיא חֲטָאת¹⁷ קְבוּעָה; שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר
4 יִרְקַח כְּמַהוֹ וְנִכְרַת מַעֲמִיו¹⁸. וְהוּא שֵׁינַעֲשֶׂה¹⁹ אוֹתוֹ
5 לְהִמְשַׁח בוֹ; אֲכָל אִם עָשָׂהוּ לְהִתְלַמֵּד אוֹ לְתַנּוּ
6 לְאַחֲרִים - פְּטוּר.

16 בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור",
אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן
הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא
תעשו כמהו" לפטור העושה לחצאין, כן יש ללמוד משם
לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. (17) כריתות ב.
(18) נוסף ע"פ דפוסים חדשים. (19) שם.

7 ה. הַסֶּף מִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה בְּכַזִּית²⁰: בְּמִזֵּיד - חַיִּב פְּרַת,
8 וּבְשׂוֹגֵג - מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה; שְׁנֹאֲמַר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן
9 מִמֶּנּוּ עַל זֶר וְנִכְרַת מַעֲמִיו. וְאִין חַיִּבִּין²¹ אֲלֵא עַל
10 סִיכַת שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מִשָּׂה; שְׁנֹאֲמַר: מִמֶּנּוּ -
11 מִזָּה שְׁנֹאֲמַר בוֹ: שְׁמֹן מִשְׁחַת קִדְשׁ הָיָה זֶה לִּי.
12 וּמַעוֹלָם לֹא נַעֲשָׂה שְׁמֹן אַחַר הוֹיֵן מִמֶּה שֶׁעָשָׂה
13 מִשָּׂה.

20 כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם
ה.

14 ו. אֶחָד הַסֶּף אֶת עֲצָמוֹ וְאֶחָד הַסֶּף אֶת אַחֲרִים;
15 שְׁנֹאֲמַר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר. הַסֶּף פְּלִים²²
16 וְהִקְמָה וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁהֵם כְּמוֹתָהּ²³ אוֹ שְׁסָף
17 מִתִּים²⁴ בוֹ - פְּטוּר; שְׁנֹאֲמַר: עַל בִּשּׁוֹ אָדָם לֹא יִיסֶף.

22 שם ו: (23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם
החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח.) "עם הדומה
לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים"
(כריתות שם).

18 ז. אִין מוֹשְׁחִין מִמֶּנּוּ לְדוֹרוֹת²⁵ אֲלֵא כֹהֲנִים גְּדוּלִים²⁶
19 וּמִשׁוֹחַ מְלָחְמָה²⁷ וּמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בְּלִבְדוֹ²⁸. אֶפְלוּ כֹהֵן
20 בֶּן כֹּהֵן²⁹ מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: וְהַכֹּהֵן³⁰ הַמִּשְׁחִית
21 תַּחֲתָיו מִבְּנָיו וְגוֹמֵר.

25 אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת
המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. (26) שם ה:
(27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא
בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן
גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום
שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם
כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) - גילתה התורה
שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

18 יד. פְּלִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּקְבּוּ אוֹ שֶׁנִּסְדְּקוּ - אֵין סוֹתְמִין
19 אוֹתָן, אֶלָּא מִתִּיכִין אוֹתָן וְעוֹשִׂין אוֹתָן חֲדָשִׁים⁵⁶.

(56) [בזבחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחה: "כלי קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש].

20 טו. סִפֵּין שֶׁנִּשְׁמַט מִן הַנֶּצֶב⁵⁷ אוֹ שֶׁנִּפְגַּם - אֵין
21 מִחֲזִירִין אוֹתוֹ וְאֵין מִשְׁחִיזִין אוֹתוֹ; אֶלָּא גוֹנְזִין אוֹתוֹ
22 בְּצַד הַהֵיכָל⁵⁸ בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהָאוֹלָם לְדָרוֹם, וְעוֹשִׂין
23 אַחֲרֵיהֶם. שְׂאִין עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׂירוֹת⁵⁹.

(57) זבחים שם. (58) כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גנוזים את הסכינים" (אור שמח). (59) זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות ד-ה.

24 טז. שְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל יָבֵשׁ⁶⁰ הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: עֲשָׂרוֹן וַחֲצִי
25 עֲשָׂרוֹן. הַעֲשָׂרוֹן - לַמִּנְחוֹת⁶¹, וַחֲצִי הַעֲשָׂרוֹן - לְחֶלֶק
26 בּוֹ מִנְחַת כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁבְּכָל יוֹם⁶².

(60) מנחות פז. במשנה. (61) ש"כ כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשרון" (פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). (62) היא הנקראת מנחת חבייתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חבייתין כהן גדול, מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש" (שם פי"ג הלכה ב).

27 יז. וְשִׁבַע מִדּוֹת⁶³ שֶׁל לַח הָיוּ שָׁם: הַיֵּן⁶⁴, וַחֲצִי
28 הַהֵין, וְשְׁלִישִׁית הַהֵין, וְרִבְעִיעִית⁶⁵ הַהֵין; וְלֶג, וַחֲצִי
29 לֶג, וְרִבְעִיעִית. וְלִמָּה הָיוּ חֲצִי הַהֵין וְשְׁלִישִׁית הַהֵין
30 וְרִבְעִיעִית הַהֵין? לַמִּדֵּי־הַנְּסֻכִּים שֶׁל זָבָחִים⁶⁶. וְלֶג
31 - לַמִּדֵּי־שֶׁמֶן הַמִּנְחוֹת⁶⁷. וַחֲצִי לֶג - לַמִּדֵּי־שֶׁמֶן
32 לְכָל גֵּר מִגֵּרוֹת הַמִּגְזָרוֹת⁶⁸. וְרִבְעִיעִית - לְחֶלֶק כֹּהֵן
33 הַשֶּׁמֶן לְחִבְתֵּינּוּ⁶⁹.

(63) שם: במשנה. (64) "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). (65) "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב). (66) כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין". (67) שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). (68) שם פח: (69) שם. שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשתיים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פי"ג שם הלכה ג).

34 יח. וְאֵין לָנוּ דָבָר לַמִּדָּד בּוֹ הֵין, וְלִמָּה הָיָה שָׁם⁷⁰?
35 הוֹאִיל וְהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ מִיָּמֵי מֹשֶׁה, שֶׁמִּדָּד בּוֹ שֶׁמֶן⁷¹
36 לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּבְחֲצִי לֶג⁷² שְׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ
37 מוֹדְדִין מַיִם לְמֵי סוּטָה וְשֶׁמֶן לְתוֹדָה. וּבְרִבְעִיעִית
38 שְׁהָיָה שָׁם הָיוּ מוֹדְדִין שֶׁמֶן לְחֵם הַנְּזִיר וּמַיִם
39 לְטָהָרַת מְצַרְעֵי. וְלֹא מִפְּנֵי מַעֲשִׂים אֱלוֹ תִּתְקַדְּשׁוּ⁷³,
40 אֶלָּא מִפְּנֵי הַמְּלָאכּוֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ שְׂאֲמָרוֹ.

1 שֶׁמֶשְׁחוּ שְׁלֹמָה מִפְּנֵי מַחֲלַקַּת אֲדוֹנֵיהֶו⁴⁵, וְיוֹאֵשׁ
2 מִפְּנֵי עֲתִלְיָה⁴⁶, וְיְהוֹאֲחָז מִפְּנֵי יְהוֹנָקִים אַחִיו⁴⁷. וְזֶה
3 שֶׁמֶשְׁחָה אֲלִישַׁע לְיְהוּא⁴⁸ - לֹא בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
4 מְשִׁחוּ, אֶלָּא בְּשֶׁמֶן אֲפָרְסִמוֹן⁴⁹. וְדָבָר זֶה מְסֵרֵת בְּיַד
5 הַחֲכָמִים.

(43) שם ה: בברייתא: כדי שתימשך מלכותן. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם". (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" - "בזמן ששלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. (45) מלכים שם, לט. (46) מלכים-ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גזזו, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). (47) שם כג, ל. (48) שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח וכו' וכן הוא בגמרא שם. (49) ואף-על-פי שגם אצל יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) - שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-פי-כן לא משחווה בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד.

6 יב. כָּל פְּלִי הַמִּקְדָּשׁ⁵⁰ שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה בַּמִּדְבָּר לֹא
7 נִתְקַדְּשׁוּ אֶלָּא בַּמִּשְׁחָתָן בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
8 וַיִּמְשְׁחֵם וַיְקַדְּשׁ אֹתָם. וְדָבָר זֶה אֵינוֹ נוֹהֵג לְדוֹרוֹת⁵¹,
9 אֶלָּא הַכֹּהֲלִים כִּלְוֵן בֵּין שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ כֹהֵן בַּמִּקְדָּשׁ
10 בַּמְּלָאכְתָּן נִתְקַדְּשׁוּ; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ כִּם בַּקֹּדֶשׁ
11 - בַּשְּׂרוֹת הֵם מִתְקַדְּשִׁין.

(50) שבועות טו. בברייתא. (51) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" - אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם).

12 ג. הַכַּפּוֹת וְהַקְּעֻרוֹת שֶׁמִּקְבְּלִין כֹּהֵם הַמִּנְחוֹת, וְכֵן
13 הַמִּזְבֵּחוֹת שֶׁמִּקְבְּלִין כֹּהֵן הַדָּם, וְשְׂאֵר פְּלִי הַשְּׂרָת -
14 כִּלְוֵן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הָיוּ; וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹתָן מִשְׂאֵר
15 מִיָּנֵי מִתְכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵². וְכִלְוֵן מִתְקַדְּשִׁין
16 בַּמְּלָאכְתָּן⁵³. וְאֵם נִשְׁפָּרוּ - מִתֵּיף אוֹתָם⁵⁴ וְעוֹשָׂה
17 אוֹתָן פְּלִי אַחַר, וְאֵין קִדְּשָׁתָן מִסְתַּלְקַת מֵהֵן לְעוֹלָם⁵⁵.

(52) למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח-יט. (53) אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם - חזר רבינו וכתבו כאן, להשמיענו שגם המזרקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ - מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). (54) ראה להלן הלכה יד. (55) כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פוחתו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחוזר ומרדדו עד שיסתם הפחת ויחזור כתבנית הכלים" (והוא מזבחים צד: צה). הרי שקודשתו אינה מסתלקת (אור שמח).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדי לשרות בו את הצפורן. אבל לא נראה כן מדברי רבינו, ראה משנה-למלך. 13) מן הפסוק "ממולח טהור קודש" שלמעלה, אין ללמוד שצריך דוקא מלח סדומית, ובוודאי זהו מהלכה למשה מסיני, וראה להלן. ובדין מליחת הקרבנות הצריכו מלח סדומית לכתחילה, ולמדו כן (מנחות כא.) מן הפסוק "ולא תשבית מלח" - "הבא מלח שאינה שובתת", ועי' 'משנה למלך' בפ"ה מהל' איסורי מזבח, שם. ומה שאמרו (כריתות ו. ולהלן ה"ג) "מלח סדומית רובע הקב", אין זה אלא במדה, אבל במשקל לא היה מכוון (כסף-משנה). 14) ב'שיטה מקובצת' (כריתות שם) פירש שהוא עשב הגדל על שפת הירדן, וכפת הוא מלשון "כיה" (= חוץ, שפה), ולא ידענו מהיכן הוציאו חכמים כי צריך כפת הירדן לקטורת. ולדעת ה'תוספות' (כריתות שם) אף כפת הירדן באה כדי לשרות בה את הצפורן. אבל מדברי רבינו אין נראה כן, ראה משנה-למלך. ואולי למדו כן מהלכה למשה מסיני. 15) לענין קטורת של יום הכיפורים, למדו חכמים (יומא נג.) שהיא צריכה מעלה עשן, משום שנאמר שם "כי בענן אראה על הכפורת". ומן הפסוק השני הנאמר שם "וכסה ענן הקטורת", למדו שם גם לשאר ימות השנה, ועי' משנה-למלך. 16) יומא לח, א.

ג. וזהו משקל אחד עשור סמנייה: נטף ושחלת 16
וחלבנה ולבונה - מפל אחד משקל שבעים מנה. 17
והמנה מאה דינרין. וזר וקציצה ושבלת גרד 18
וכרפום - מפל אחד ששה עשור מנה. קשט - שנים 19
עשור מנה. קנמון - תשעה מנים. קלופה - שלשה 20
מנים. משקל הפל: שלש מאות וששים ושמונה 21
מנה. 17. שחוקין הפל הדק. מוסיפין לה רבע הקב 22
מלח סדומית, וכפת הירדן ומעלה עשן פל שהוא. 23
ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב¹⁸ מנה. 24
שלש מאות וששים וחמשה מנה - פנגד ומות 25
החמה¹⁹; והשלשה מנים הנשארים שחוק אותם 26
ערב יום הכפורים דקה מן הדקה²⁰, עד שמוציא 27
ממנה מלא חפניו להקטיר ביום הכפורים; והשאור 28
הוא מותר הקטרת שאמרנו בשקלים²¹. 29

17) "מנין משקלם לא מצינו במקרא, אלא שהיא הלכה למשה מסיני. ושמעתי דאסמכוה אקרא (שיר השירים ד, יג) "שלחך פרס רמונים", שלחך בגימטריא הכי הוי (= ש"ח), ומדרש לא ראיתי" (יראים סי' רעט). בתוספות הרא"ש לכריתות ו, א (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) כתב, וזה לשונו: הכי גמירי לה, ודורשי רשומות אסמכוה אקרא דשלחך פרס רמונים, דנדרש במדרש על קטורת הסמים, וכמנין שלחך היו מפטמין (ש"ח) מנה וארבע סממין משקל שבעים שבעים הם ר"פ, וד' משקלם ט"ז, וט"ז הם ד"ס מנין (הרי: "פרדס"). (ואמנם בפסוק שלאחריו מונה כמה מסממני הקטורת: "גרד וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות". אלא שהחשבון הנ"ל עודנו לקוי בחסר, שהרי לא ניתן שום רמז על משקלם של קושט, קנמון וקלופה. ויתכן כי משקלם (העולה ביחד עשרים וארבעה מנים) רמזו במלה "רמונים" שמנינה, במספר קטן,

70) כיון שאין לנו דבר למדוד בו. 71) למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פח. 72) משנה שם פח. 73) שם.

1 יט. כל המדות⁷⁴ האלו קדש ומפלי השרת, אלא
2 שמודות הלח נמשחו ומפנים ומבחוץ, וכלי היבש
3 לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך, ברוצ'י⁷⁵ מדות הלח
4 - קדש⁷⁶, וברוצ'י מדות היבש - הל⁷⁷.

74) שם צ. במשנה. 75) מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). 76) "ובירוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו ומפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף-על-פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). 77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

פֶּרֶק שְׁנִי

1) יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

5 א. הקטרת נעשית בכל שנה ושנה², ונעשיתה³ מצות
6 עשה⁴, שנאמר: ואתה⁵ קח לך סמים וגומר.
7 ונתפרשו בתורה ארבעה מסממנייה, והן: נטף⁶,
8 ושחלת⁷, וחלבנה⁸, ולבונה. ושאר סממנייה הלכה
9 למשה מסיני⁹.

2) מפני שצריך להביאה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה, ופ"ד מהל' שקלים הי"ב). 3) צ"ל: ועשייתה. 4) ב'ספר המצוות' (עשה כח) כתב: "שנצטוו הכהנים ליתן את הקטורת בכל יום, פעמים על מזבח הזהב". וכן כתב שם כלל י (עיי"ש עמוד מ הערה ב) ש"אין מונים אמרו קח לך סמים, אלא מונים הקטרת הקטורת בכל יום". וכן כתב גם בפ"ג מהל' תמידין ש"מצות-עשה להקטיר הקטורת". 5) העתקת הפסוק אינה מדוייקת. 6) "הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי" (להלן ה"ד). 7) "היא הצפורן שנתנתן אותה בני האדם במוגמרות" (שם). 8) הוא "כמו דבש שחור וריחו קשה" (שם). 9) כריתות ו, ב.

10 ב. אחד עשור סממנים¹⁰ נאמר לו למשה מסיני,
11 והם שעושים אותן במשקל מכוון¹¹. ומוסיפין עמהן
12 בלא משקל מלח¹² סדומית¹³ וכפת הירדן¹⁴ ועשב
13 אחד שמעלה עשן¹⁵. ולא היו יודעים אותו אלא
14 אנשים ידועים¹⁶, והוא הנה הלכה בידם איש מפי
15 איש.

10) שם. 11) ראה להלן ה"ג. 12) אף-על-פי שיש אומרים שקטורת אינה צריכה מלח (מנחות כ. ועי' לחס-משנה בפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א) - זה אינו אלא בשעת ההקטרה, אבל בשעת העשיה הכל מודים שצריכה מלח (ראה משנה-למלך). ויש ללמוד כן ממה שנאמר (שמות ל, לה) "ממולח טהור קודש" - שיהא ממולח (רמב"ן שם, וראה להלן ה"ה שלמדו ממילה זו גם שצריך לערב). ולדעת ה'תוספות' (כריתות ו. ד"ה מלח) הוא בא

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה פ"א ה"ב. (37) שהקול יפה לבשמים (כריתות שם), וב'כלבו' (סי' לח) הטעים בזה שהאותיות הללו יוצאות מן הגרון ומוציאות הבל. (38) שנאמר (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". וראה למעלה ה"ב שיש ללמוד מזה גם שישים עליה מלח.

- 16 ו. וְכַל מַעֲשֵׂיָהּ בַקֹּדֶשׁ³⁹ בְּתוֹךְ הַעֲזָרָה וּמִשָּׁל
- 17 הַקֹּדֶשׁ⁴⁰. וְהַמְּפֹטֵם אֶת הַקְּטֹרֶת מִן הַחֲלִין אוּ בְכָלִי
- 18 שָׁל חֲלִין - פְּסוּלָהּ⁴¹.

(39) שנאמר (שם, לב): "קודש היא, קודש תהיה לכם (צ"ל: "קודש הוא, קודש יהיה לכם") מכאן שכל מעשיה לא יהיו אלא בקודש" (כריתות ו.), היינו משום שנאמר פעמיים קודש, והרי שנה עליו הכתוב לעכב (כסף-משנה). ואף-על-פי שפסוק זה לא נאמר בקטורת אלא בשמן המשחה - למדו קטורת משמן המשחה, ראה למעלה פ"א ה"ב, ועי' משנה-למלך. (40) כלומר, בכלי שרת. וכמסקנת הגמרא בשבועות יא, א. וכן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ד ה"ג. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה מכל מקום, וב'שיטה מקובצת' ערכין י, ב - אות יב. (41) כדעת רבי יוסי בר חנינא ב'ירושלמי' שקלים, שם.

- 19 ז. פְּעָמִים בַּשָּׁנָה הָיוּ מְחִזְרִין אוֹתוֹ⁴² לְמִכְתָּשֶׁת⁴³.
- 20 בַּיָּמֹת הַחֲמֵה הָיוּ מְפָרִים אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא תִתְעַפֵּשׂ;
- 21 וּבַיָּמֹת הַגְּשָׁמִים צוֹכְרִין אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא יִפּוּג
- 22 רִיחָהּ⁴⁴.

(42) צ"ל: "אותה". (43) כריתות ו, ב. ושוחקין אותה שם שנית (כסף-משנה). (44) אין זה קשור למה שלמעלה, אלא דבר בפני עצמו הוא, שחוקן ממה שהיו שוחקים אותה, היו מפזרים אותה בימות החמה, ובימות הגשמים צוברים אותה (כסף-משנה).

- 23 ח. נִתֵּן לְתוֹכָהּ דְּבִשׁ כָּל שְׁהוּא - פְּסוּלָהּ⁴⁵. חֶסֶר אֶחָד
- 24 מִסְּמָמְיָהָ⁴⁶ - חֲזֵב מִיָּתְדָהּ⁴⁷, שֶׁהָרִי נַעֲשִׂית קְטֹרֶת
- 25 זָרָה⁴⁸. פְּטוּמָהּ⁴⁹ מַעֲט מַעֲט בְּמִתְפַּנְתָּהּ⁵⁰ - כְּשָׂרָה.
- 26 אָפְלוּ פִטָּם⁵¹ פָּרַס בְּשִׁחְרִית וּפָרַס בֵּין הָעֲרֵבִים.

(45) כריתות שם, ו'ירושלמי' יומא פ"ד ה"ה. והיינו משום שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (רש"י שם, וברייתא דבר קפרא המובאת בסידורי התפלה, וראה בכסף-משנה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א). (46) כלומר, אחד מאחד-עשר הסממנים המנויים למעלה. אבל אלה שבאו לתקן את הקטורת אינם בכלל זה (בית יוסף' או"ח סי' קלג, וראה במשנה-למלך כאן ה"ג). (47) כריתות, שם. (48) גם להלן פ"ה מהל' עבודת יום הכיפורים, כתב רבינו: "הקטיר קטורת של קודש הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה". ונראה שלמדו כן מקטורת חסירה ביום הכיפורים, כמו שלמדו ביומא נג, א - לענין מעלה עשן ('חזון איש' להלן בהלכות יום הכיפורים). (אבל יש להבין: למה לא הביא רבינו כאן גם אם חיסר בה מעלה עשן, כמו שכתב בהל' יום הכיפורים שם כ"ה, ועוד למה כתב להלן בסמוך ה"א שהמקטיר קטורת זרה במזבח זהה שבהיכל - לוקה, ולא כתב שחייב מיתה, וראה

עולה עשרים וארבעה). (18) שמות ל, א-ח. (19) "ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה, לפי שהיה חסר בשנה מעוברת" (הרא"ש שם). (20) דקה ביותר. (21) כלומר, בהל' שקלים פ"ד ה"ב. וראה בפירושי הרא"ש והרע"ב לשקלים פ"ד מ"ה, שכתבו שגם אחד-עשר המנים שנשארו בשנה פשוטה, שאינה אלא שנ"ד ימים, נכנסו למותר הקטורת.

- 1 ד. נִטְף הָאָמור בְּתוֹרָה הוּא עֲצֵי הַקֶּטֶף שִׁיּוּצָא מֵהֵן
- 2 הַצָּרִי²². וְהַשְּׁחֵלֶת הִיא הַצָּפְרִין²³ שְׁנוֹתָנִין אוֹתָהּ בְּנֵי
- 3 הָאָדָם בְּמַגְמָרוֹת²⁴. וְהַחֲלִפְנָה - כְּמוֹ דְּבִשׁ שְׁחֹר,
- 4 וְרִיחוֹ קָשָׁה²⁵, וְהוּא שָׂרָף אֵילָנוֹת בְּעָרֵי יוֹן. וְזֶהוּ
- 5 שְׁמוֹת הַסְּמָנִים בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי: עוֹד בְּלִסְאֵן, וְאַצְפָּאר
- 6 טִיב, וּמִיעָה, וְלִכְאֵן, וּמוֹסְקִי, וְקִצְיָעָה, וְסַנְבָּל
- 7 אֲלֻטְוִרִין, וְזַעֲפָרִין, וְקִשְׁט, וְעוֹד²⁶, וְקִשְׁר סְלִיפָה²⁷.
- 8 וְעַנְבָּר²⁸.

(22) בכריתות, שם: "תנו רבנן, פיטום הקטורת הצרי וכו' רבי שמעון אומר, הצרי אינו אלא שרף (הנוסף) מעצי הקטף". פירוש הרמב"ן (שמות ל, לד) לדעת רבינו כי "רבי שמעון בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטורת כי הוא אינו אלא שרף, ובקטורת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו". (למד כן מלשון נטף שהוא מבנין קל, ומוסב על האילן, וכן תרגם אונקלוס: "נטף - נטפוא", כמו ששנינו בפאה פ"ז מ"א "כזית הנטופה" (=זית הנוסף שמן) ואילו הצרי היה נקרא נטף, מבנין נפעל, ועי' כסף-משנה). ופסק רבינו כרבי שמעון, ולפיכך כתב שהוא העץ. (23) כן תרגם אונקלוס "שחלת - טופרא", היינו צפורן. (24) בבשמים. (25) כריתות ו, ב. במימרא של רבי חנא בר בזא בשם רבי שמעון חסידא. (26) בפירוש המשניות, כתב רבינו: "עוד הירדני", וצ"ל: "עוד הינדני" = עץ הודו, והוא קינמון. וכן הוא למעלה פ"א ה"ג). (27) היא קלופה (פירוש המשניות, שם). (28) היא כיפת הירדן (שם).

- 9 ה. הַיָּצֵד מִפְּטָמִין²⁹ אֶת הַקְּטֹרֶת? מִבֵּיא תִשְׁעָה קַבִּין
- 10 בּוֹרִית פְּרִשְׁיָנָה³⁰ וְשָׁף בָּהּ אֶת הַצָּפְרִין³¹, וְאַחַר כֵּף
- 11 שׁוֹרָה אֶת הַצָּפְרִין בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים קֶבֶץ³² שָׁל יֵין
- 12 קַפְרִיסִין³³ אוּ יֵין לֶבָן יִשָּׁן חֲזַק בְּיֹתֵר³⁴, וְאַחַר כֵּף
- 13 שׁוֹחֶק³⁵ כָּל אֶחָד מִן הַסְּמָנִים בְּפָנָי עֲצָמוֹ³⁶ הָדַק,
- 14 וְכִשְׁהוּא שׁוֹחֶק אוֹמֵר: הָדַק הֵיטֵב³⁷, הָדַק הֵיטֵב, כָּל
- 15 זְמַן שֶׁשׁוֹחֶק, וּמְעַרֵב הַכֹּל³⁸.

(29) כריתות שם. כלומר, כיצד כותשין ומתקנין (רש"י שם). (30) סבון הבא מאותו מקום (רש"י שם). (31) מפני ששחורה היא שפין אותה (= משפשפין אותה) כדי שתהא נאה (גמרא רש"י שם). (32) כריתות, שם. (33) יין שבא מאי קפריסין. ויש מפרשים, יין הבא מקליפת אילן ששמו צלף הנקראת קפריסין, ראה ברכות לו, א (רש"י שם). (34) בגמרא שם אמרו שצריך להביא יין קפריסין. ורק אם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חוורין עתיק (= יין ישן), וצ"ע ('הר המוריה'). (35) שנאמר (שמות ל, לו) "ושחקת ממנה הדק". (36) שנאמר (שם, לו) "בד בכד יהיה", וראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קלג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בשו"ת "בית זבול" לחותני הגרי"מ חרל"פ ח"א סי' כה.
2 וב'בית יוסף' שם כתב: "מיחייב מיתה משום מקטיר קטורת
3 זרה, כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י' א"ב) שנתחייבו מיתה
מפני שהקטירו קטורת באש זרה". (49 כריתות ה, א. ו,
ב. 50) לפי חשבון משקלה הכללי, עשה מעט ממנה.
51 חצי מנה (שם).

4 ט. העושה קטרת מאחד עשר סממניו⁵² אלו לפי
5 משקלות אלו⁵³ כדי להריח בה, אף על פי שלא
6 הריח - חיב פרת⁵⁴ על עשייתה, אם עשה מזיד;
7 ובשוגג מביא חטאת קבועה⁵⁵. אף על פי שלא עשה
8 המשקל פלו אלא חציו⁵⁶ או שלישו⁵⁷, הואיל ועשה
9 לפי משקלות אלו - חיב פרת. שנגמר: במתנתה
10 לא תעשו לכם, איש אשר יעשה כמוה להריח בה
11 ונכרת מעמיו.

52 אבל אם חיסר אחד מסממניה, אינו חייב על עשייתה,
כן מפורש בתוספתא מכות פ"ג ("אור שמח"). (53 אף-על-
פי שלא עשה אלא שיעור הקטרה אחת דהיינו חצי מנה,
שכשרה, כמבואר למעלה ה"ח ('הר המוריה').
54 כריתות ב, א. ו, א. וכן מפורש בתורה (שמות ל, לח)
"איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו" הרי שכיון
שעשה להריח בה אע"פ שלא הריח בה - חייב (כסף-
משנה). 55 "שאינו משתנה בשינוי עניני האדם, אלא
מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני, וזו היא
הנקראת חטאת קבועה" (פירוש המשניות כריתות פ"א מ"א,
וראה בפ"א מהל' שגגות ה"ד). 56 חצי משלוש מאות
וששים ושמונה מנים, דהיינו מאה ושמונים וארבע, כריתות
ו, ב: "קטורת שפיטמה לחצאין חייב, דכתיב והקטורת אשר
תעשה, כל שתעשה, והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס
בין הערבים". ומכיון שאמרו שאפשר פרס בשחרית וכו',
על-כרחנו שחציו לאו דווקא, אלא כל שראוי להקטיר
(משנה-למלך). 57 דלא כרש"י שם ד"ה לשליש.

12 י. עשאה להתלמד בה⁵⁸ או למסרה לצבור -
13 פטור⁵⁹. הריח בה ולא עשאה - אינו חיב פרת, אלא
14 דינו כדין כל הנהנה מן ההקדש⁶⁰. לא חיבה תורה
15 פרת אלא לעושה במתנתה להריח בה.

58 שם ה, א. ו, א. 59 שנאמר "לא תעשו לכם" - "לכם
(=לנהנתכם) הוא דאסור, אבל למוסרו לציבור (או ללמוד
בו) פטור" (שם ה.). 60 שחייב קרבן מעילה. והיינו
בשעה שעולה תמרתה, אבל לאחר שתעלה תמרתה, אין
מועלין בה (פ"ה מהל' מעילה הט"ז).

16 יא. מזבח הזהב שבהיכל⁶¹ - עליו מקטירין הקטרת

61 מפורש בתורה כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו.
62 כגון חיסר אחד מסממניה (למעלה ה"ה). 63 מנחות
ג, א. נ, ב. והיינו כשלא מסרה לצבור (כסף-משנה
'ותוספות' שם ד"ה יכול). ויתכן גם כי מאחר שהביא
נדבה ולא חובה, היא קטורת זרה ('אבן האזל').

יב. בעת שמוליכין⁶⁴ את הארון⁶⁵ ממקום למקום -
22 אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות,
23 אלא מצוה לנטלו על הפתף. ולפי ששכח דוד⁶⁶
24 ונשאו על העגלה, נפרץ פרוץ בעזא. אלא מצוה
25 לנשאו על הפתף, שנגמר: פי עבדת הקדש עליהם
26 בפתף ישאו.

64 הכהנים ('ספר המצוות' עשה לד). 65 אף-על-פי
שמין הפסוק שהביא בסוף הלכה זו, יש ללמוד גם לשולחן
ולמנורה ולמזבח הזהב, שהרי כולם משא בני קהת (במדבר
ד), ועליהם הוא אומר (שם ז, ט) "ולבני קהת לא נתן (=)
עגלות) כי עבודת הקודש עליהם, בכתף ישאו", וכן פירש
רש"י בסוטה לה, א - ד"ה לא נתן, כי "עבודת הקודש"
הנ"ל כוללת כל הכלים האלה - דעת רבינו כי אין להוכיח
כי מצוה זו של נשיאה בכתף היא גם לדורות אלא בארון,
שמפורש בו בדברי הימים (א טו, טו) "וישאו בני הלויים
את ארון האלקים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות
עליהם". אבל בכל יתר הכלים הנ"ל, שאין לנו הוכחה
מפורשת לדורות, אין מצותם אלא לשעה. וראה ב'ספר
המצוות לעם', עמוד עא והערה נוספת קנג, ועי' ב'מנחת
חינוך' מצוה שעט). 66 סוטה, שם.

יג. כשנשאים אותו על הפתף - נושאים פנים כנגד
28 פנים⁶⁷, ונאחזיהם לחוץ ופניהם לפנים. ונזהרים⁶⁸
29 שלא ישמטו הבדים מן הטבעות. שהמסיר אחד מן
30 הבדים⁶⁹ מן הטבעות - לוקה; שנגמר: בטבעת
31 הארון יהיו הבדים, לא יסרו ממנו.
32

67 כדי שלא ליתן אחור לארון (במדבר רבה פ"ה). וכן
נראה בעבודה זרה כד, ב ('מאירי'). 68 יומא עב, א.
69 בגמרא שם: "והמסיר בדי ארון". ודעת רבינו כי אין
הכוונה לשני הבדים דווקא אלא אפילו לאחד מהם. וראה
ב'מנחת חינוך' מצוה צו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ב'ח' ניסן תשע"ו

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ו הלכות מעשה הקרבנות

פרק תשיעי

(1) תתבאר בו מצות עשיית האשם, וכיצד הוא נעשה.

1 א. מצות עשה לעשות כל האשמות כמצותן
2 האמורה בתורה. וכיצד מעשה האשמות? בין אשם
3 ודאי בין אשם תלוי - שוחט וזורק הדם כמו
4 שבארנו, ומפשיט ומוציא האמורין ומולחן וזורקן
5 על גב האשים. ואם רצה להוליכן בכלי - מוליה.
6 ושאר בשרם נאכל לזכרי כהנה בעזרה פחטאת.

7 ב. אשם מצרע יש בקבלת דמו שנוי, כמו שיתבאר
8 בהלכות מחסרי פפרה. ואף על פי כן, שאר מעשיו
9 וזריקת דמו על המזבח ואכילתו - כשאר האשמות
10 לכל דבר.

11 ג. עשיית כל שלמים כמצותן - מצות עשה. והן
12 ארבעה מינין: האחד שלמי צבור, והשלישה שלמי
13 יחיד.

14 ד. וכיצד מעשה שלמי צבור? שוחט וזורק הדם
15 כמו שבארנו, ומפשיט ומוציא האמורים ומולחן
16 ומקטירן, והשאר נאכל לזכרי כהנה בעזרה פחטאת
17 וכאשם, מפני שהן קדשי קדשים כמו שבארנו.

18 ה. שלמי יחיד שלשה מינין: האחד הוא הבא
19 שלמים בלא לחם, כגון שלמי חגיגה ושמחה. וזהו
20 הנקרא שלמים. והשני - שלמים הבאים עם הלחם
21 בנדר או נדבה. וזהו הנקרא תודה. ואותו הלחם
22 נקרא לחם תודה. והמין השלישי - שלמים שמקריב
23 הנזיר ביום מלאת נזרו, והם באים עם לחם. וזהו
24 הנקרא איל נזיר.

25 ו. וכיצד מעשה שלשתן? שוחט וזורק הדם כמו
26 שבארנו, ומפשיט ומוציא האמורין, ואחר כך מנתח
27 את הבשר ומפריש החזה ושוק הימין, ונותן
28 האמורין עם החזה והשוק על ידי הפעלים, וכהן
29 מניח ידו תחת ידי הפעלים ומניף הכל לפני ה'
30 במזרח. וכן כל הטעון תנופה - במזרח מניפין
31 אותו.

32 ז. וכיצד הוא מניף? מוליה ומביא, מעלה ומוריד.

33 ואם היה הקרבן תודה - לוקח מן הלחם הבא עמה
34 אחד מעשרה ומניחו עם החזה והשוק והאמורים,
35 ומניף הכל על ידי הפעלים כמו שבארנו.

36 ח. וכיצד מניחן על ידי הפעלים? נותן את החלבים
37 על ידי הפעלים, וחזה ושוק למעלה, ושתי הפליות
38 ויותרת הפכד למעלה מהם, ואם יש לחם - מניחו
39 למעלה, ומניף הכל.

40 ט. היה הקרבן איל נזיר - מוציא האמורין ומפריש
41 חזה ושוק, ומבשל שאר האיל בעזרת הנשים,
42 ולוקח תחת הכהן הזרוע בשלה מן האיל עם אחד
43 מעשרה מן הלחם הבא עמו עם החזה והשוק
44 והאמורין ומניח הכל על ידי הנזיר, והכהן מניח
45 ידיו תחת ידי הפעלים ומניף הכל כמו שבארנו.

46 י. אי זהו חזה? כל הרואה את הקרקע, למעלה עד
47 הצואר, למטה עד הכרס. וחותרה עמה שתי צלעות
48 אילן ואילן. ואי זהו זרוע? מן הפרק של ארכבה
49 עד פה של יד, שהם שני איברים מערין זה בזה.
50 והזרוע האמורה היא זרוע של ימין. ושפנגדה ברגל
51 הוא השוק האמור בכל מקום.

52 יא. ואחר שמניפין מולח האמורין ומקטירן על גבי
53 המזבח. אבל החזה והשוק נאכל לכהנים, שנאמר:
54 כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה. ושאר
55 השלמים נאכלים לבעלים. ואין הפהנים זוכין בחזה
56 ושוק אלא לאחר הקטר האמורין.

57 יב. וכן הלחם שמניף בתודה ובאיל נזיר והזרוע
58 השלה נאכלין לכהנים, ושאר הלחם עם שאר
59 הבשר נאכל לבעלים. והלחם שמניף עם החזה
60 והשוק - הם הנקראין מורם מתודה; והזרוע בשלה
61 עם החזה והשוק עם הלחם שמניף - הם הנקראין
62 מורם מאיל נזיר.

63 יג. הלחם המורם מן התודה ספק תרומה הוא.
64 לפיכך אין חזקין עליו מיתה וחמש פתרומה, ואינו
65 מדמע פתרומה.

66 יד. היה בעל התודה כהן - הרי שאר הלחם נאכל
67 לבעלים פתודת ישראל; שאין הלחם הבא עם
68 התודה או עם איל נזיר קרוי מנחה.

69 טו. שנים שהביאו שלמים בשתפות - האחד מניף

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ג' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41 מְשֻׁחִין בְּשֶׁמֶן, וְעֹשֶׂר חֲלוֹת לֹתֵת הַסֵּלֶת שְׁלֶהֶן
42 בְּשֶׁמֶן, וְהַכֹּל מֵאִפֶּה תִנּוּר. וְשֶׁמֶן שְׁלֶהֶן רְבִיעִית.
43 וְשֹׁעֵר זֶה הֵלֶכֶה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי. וְהִפְחֵן לֹקֵחַ מִהֵן
44 שְׁתֵּי חֲלוֹת, אַחַת מִכָּל מִיֵּן.
45 כֹּד. שְׁנֵי מִיֵּי לֶחֶם שְׁבִנְזוּר וְאַרְבַּעַת מִיֵּי לֶחֶם
46 שְׁבִתוּדָה מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. וּמַעֲשֵׂה הַלֶּחֶם שֶׁל
47 שְׁגִיחֵן חוּץ לְעִזְרָה.

48 כֹּה. כִּיצַד מַעֲשֵׂה הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח? אַחַר
49 שְׁזֹרֵק דָּמֶן כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ מִפְּשִׁיט וּמוֹצִיא הָאֲמֹרִים
50 וּמוֹלְחֵן וּמְקַטְרֵן. וְשֹׁאֵר בְּשֹׂר הַבְּכוֹר נֹאכֵל לְכֹהֲנִים.
51 וְשֹׁאֵר בְּשֹׂר הַמַּעֲשֵׂר נֹאכֵל לְבָעֲלִים. וְשֹׁאֵר הַפֶּסַח
52 נֹאכֵל לְמִנְיָיו בְּהִלְכוֹתָיו, כְּמוֹ שְׁשִׁיתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת
53 הַפֶּסַח.

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ו

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1 יבאר בו מצות-עשה של אכילת קדשי קדשים לכהונה, ובאיזה מקום הם נאכלים.

54 א. אֲכִילַת הַחֲטָאֵת וְהָאֲשָׁם מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֹאמַר:
55 וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם - הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים
56 וּבְעֲלִים מִתְּכַפְּרִים². וְהוּא הַדִּין לְשֹׁאֵר הַקֶּדָּשִׁים
57 שְׁאוֹכְלִין אוֹתָן הַכֹּהֲנִים³, שְׁאֲכִילְתָן מִצְוָה.

2) ובספרא פרשת שמיני פרק ב הלכה ד: "מניין שאכילת קדשים כפרה על כל ישראל, תלמוד לומר (ויקרא י, יז) ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה לכפר עליהם לפני ה', הא כיצד, הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים".
3) שהם קדשי קדשים, וחזה ושוק של שלמי יחיד שאין באכילתו אלו כפרה לבעלים. וראה ברש"י שם. דיבור המתחיל בשאר ימות השנה, שכתב שגם החלק הנאכל לישראל יש בו מצות-עשה. [וכן הוא בתוספתא סוף מסכת פסחים: "איזו היא ברכת הזבח אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הזבח"].

58 ב. וְכֵן אֲכִילַת שְׁנֵי מִנְחֹת⁴ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֹאמַר:
59 וְהִנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהֱרֵן וּבְנָיו⁵.

4) מה שנשאר מן המנחה לאחר שנקמצה. 5) ובהמשך הפסוק שנאמר "מצות תאכל במקום קדוש" - ולשון ספרא (פרשת צו פרק ב הלכה ט) מצות תאכל מצוה, כיוצא בו יבמה יבא עליה (דברים כה, ה) מצוה, כלומר, שאכילת שיירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות-עשה לא דבר של רשות בלבד"

60 ג. וְאִין חֲטָאֵת וְאֲשָׁם וְשְׁנֵי מִנְחֹת נֹאכְלִין אֵלָא
61 לְזִכְרֵי כְּהֵנָּה בְּעִזְרָה⁶; וְאִם נֹאכְלוּ בְּהִיכָל⁷ - נֹאכְלוּ⁸.
62 שְׁנֹאמַר: לְכֹל מִנְחָתָם וּלְכֹל חֲטָאֵתָם וּלְכֹל אֲשָׁמָם
63 בְּקֹדֶשׁ הַקֶּדָּשִׁים תֹּאכְלֵנּוּ, כָּל זָכָר יֹאכֵל אֹתוֹ⁹. וְכֵן

1 בְּרִשׁוֹת חֲבָרוּ. אֲפֹלוּ הֵם מֵאָה - אַחַד מִנִּיף עַל יָדֵי
2 בָּלָן. מֵה שְׁאִין בֶּן בְּסָמִיכָה.

3 טז. הִיָּתָה אִשָּׁה בַעֲלַת הַקֶּרֶבֶן - אֵינָה מִנִּיפָה, אֲבָל
4 הִפְחֵן מִנִּיף; שְׁקִרְבָּנָה טְעוֹן תְּנוּפָה, וְהִיא פְּסוּלָה
5 לְתִנוּפָה. וְלַעֲלוֹם אֵין אִשָּׁה מִנִּיפָה, אֲלֵא הַפְּסוּטָה
6 וְהַנְּזִירָה בְּלֶבֶד, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ. וְתִנוּפָה קוֹדֶמֶת
7 לְהַגְשָׁה בְּכָל מְקוֹם.

8 יז. כִּיצַד הוּא הַלֶּחֶם שְׁמֵבִיא עִם הַתּוֹדָה? לֹקֵחַ
9 עֲשָׂרִים עֲשָׂרוֹן סֵלֶת וְעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲשָׂרָה עֲשָׂרוֹנִים
10 חֲמֵץ וְעֲשָׂרָה מִצֵּה. הַעֲשָׂרָה שֶׁל חֲמֵץ עוֹשֶׂה אוֹתָם
11 עֲשֶׂר חֲלוֹת.

12 יח. וְכִיצַד מִחֲמִצָּן? מֵבִיא שְׂאֹר כְּדֵי חֲמוּצָן וְנוֹתְנוּ
13 לְתוֹךְ הַמִּדָּה וּמִמֶּלֶא אֶת הַמִּדָּה. אִף עַל פִּי שְׂפוּפָה
14 לְהִיּוֹת חֲסֵרָה אוֹ יִתְרָה מִפְּנֵי הַשְּׂאֹר, שְׁפַעֲמִים יִהְיֶה
15 עֲבָה וְקִשָּׁה וּפְעָמִים רַךְ - אֵין מִשְׁגִּיחִין אֵלָא עַל
16 מִדְּתָה עֵתָה, וְהָרִי הוּא מוֹדֵד עֲשָׂרוֹן עֲשָׂרוֹן שְׁלָמִים.
17 וְהַעֲשָׂרָה עֲשָׂרוֹנִים שֶׁל מִצֵּה עוֹשֶׂה מִהֵן שְׁלֹשִׁים
18 חֲלוֹת שְׁוֹת, עֲשֶׂר חֲלוֹת מִכָּל מִיֵּן: עֲשֶׂר חֲלוֹת
19 מֵאִפֶּה תִנּוּר, וְעֲשֶׂר חֲלוֹת רְקִיקִים, וְעֲשֶׂר חֲלוֹת
20 מֵרְבֻכָּת.

21 יט. וְכִיצַד הִיא הַמְּרַבֶּכֶת? חוֹלְטָה בְּרוֹתְחִין וְאוֹפָה
22 אוֹתָהּ מַעֲט, וְאַחַר כֵּן קוֹלָה אוֹתָהּ בְּשֶׁמֶן עַל הָאֶלְפֶס
23 וְכִיּוֹצֵא בוֹ כְּדֶרֶךְ שְׁקוּלִין הַסְּפָגְנִין, וּמִרְבִּין בְּשִׁמְנָה.
24 וְזֶה הַרְבּוּף הָאֲמֹר בְּכָל מְקוֹם.

25 כ. וּבִכְמָה שֶׁמֶן הוּא עוֹשֶׂה הַשְּׁלֹשִׁים חֲלוֹת? בְּחִצֵּי
26 לֵג שֶׁמֶן. וְשֹׁעֵר זֶה הֵלֶכֶה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי. רְבִיעִית
27 מִמֶּנּוּ לְרְבּוּכָה, וְשְׁמִינִית לְחֲלוֹת, וְשְׁמִינִית לְרְקִיקִין.

28 כא. הַחֲלוֹת - לֹתֵת הַסֵּלֶת שְׁלֶהֶן בְּשְׁמִינִית שֶׁל
29 שֶׁמֶן, וְאַחַר כֵּן לֵשׁ וְאוֹפָה אוֹתָן. וְהַרְקִיקִין - מוֹשְׁחֵן
30 בְּשְׁמִינִית שְׁלֶהֶן אַחַר אֲפִיָּתָן. וְהִפְחֵן לֹקֵחַ מִן הַכֹּל
31 אַרְבַּע חֲלוֹת, אַחַת מִכָּל מִיֵּן וּמִיֵּן; שְׁנֹאמַר: אַחַד
32 מִכָּל קֶרֶבֶן.

33 כב. וְלִחְמֵי תוֹדָה שְׁאֵפָה אוֹתָן אַרְבַּע חֲלוֹת - יֵצֵא.
34 לֹא נֹאמַר אַרְבַּעִים אֵלָא לְמִצְוָה. וְהוּא שְׁיַפְרִישׁ
35 הַחֲלָה שְׁלֶהֶן אַחַת מִכָּל קֶרֶבֶן כְּשֶׁהֵן בָּצֵק, שְׁאִין
36 מִפְּרִישֵׁין פְּרוּסָה; שְׁנֹאמַר: אַחַד מִכָּל קֶרֶבֶן - שְׁלֹא
37 יִטַּל פְּרוּס.

38 כג. וְכִיצַד הוּא הַלֶּחֶם הַבָּא עִם אֵיל נְזִיר? לֹקֵחַ
39 שֵׁשֶׁה עֲשָׂרוֹנוֹת וְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי עֲשָׂרוֹן וְעוֹשֶׂה מִהֵן
40 עֲשָׂרִים חֲלוֹת שְׁוֹת, וְהַכֹּל מִצֵּה. עֲשָׂרָה רְקִיקִין

הכהנים. 16) תוספתא שם: "זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו וכל שאינו אוכל בתרומה אינו אוכל באלו". ודע כי יש יוצא מן הכלל הזה והוא: בת כהן שנישאה לישראל ואחר כך נתגרשה, או מת הבעל, ולא היה לה זרע, שחזרת לבית אביה הכהן לאכילת תרומה, ואף על פי כן אינה חוזרת לאכילת חזה ושוק. 17) ובכור נלמד ממה שנאמר בו "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק התרומה". והיינו שנאכלים בכל העיר. 18) כלומר, עובי חלל החלונות שבחומת ירושלים ועובי החומה בראשה למעלה, הם כלפנים, כלומר, כירושלים.

18 ו. הַשְּׁלֵמִים נֶאֱכָלִים בַּיּוֹם הַזֵּבִיחָה וְכָל הַלֵּילָה וְכָל יוֹם הַמִּקְרָת עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה¹⁹; שְׁנֵאמַר: בַּיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת זִבְחוֹ יִאֲכַל וּמִמִּקְרָת, וְאִם הָאֵכָל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר-זִבְחַ שְׁלֵמֵי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּגְמוּ²⁰. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְשָׁנֵי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד. בֵּין חֶלֶק הַפְּהִיגִים בֵּין חֶלֶק הַבְּעָלִים²¹. וְהוּא הַדִּין לְבָכוֹר וּמִעֲשָׂר²², שֶׁהָרִי הֵן קִדְשֵׁי קָלִים פְּשָׁלִים²⁴.

19) ברייתא שם נו: "קדשים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת מחשבין בדמן משתשקע החמה וכו' ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים". 20) המשך הפסוקים: "והנפש האוכלת ממנה עוונה תשא". 21) במשנה שם: "שלמים וכו' ונאכלין וכו' לשני ימים ולילה אחד, המורם מהם (=חלק הכהנים) כיוצא בהם". 22) שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל הפסח אינו נאכל אלא בלילה.

25 ז. אֶכָּל הַתּוֹדָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קִדְשֵׁי קָלִים, 26 אֵינָה נֶאֱכָלָת אֲלָא בַּיּוֹם הַזֵּבִיחָה עִם הַלֵּילָה²³; 27 שְׁנֵאמַר פֶּה: בַּיּוֹם קָרְבָנוּ יֵאָכֵל, לֹא יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן אֵיל נְזִיר²⁴. וְהַלְחָם הַבָּא עִמָּהֶן²⁵ - פִּיּוּצָא בְּהֵן²⁶, בֵּין חֶלֶק הַפְּהִיגִים בֵּין חֶלֶק הַבְּעָלִים²⁷. וְהוּא הַדִּין לַחֲטָאת וְלֵאֱשָׁם וְלִשְׁלֵמֵי צִבּוֹר וְלִשְׁרֵי מִנְחוֹת, 30 שֶׁהַכֹּל נֶאֱכָל לְיוֹם וְלֵילָה; שְׁנֵאמַר: בַּיּוֹם קָרְבָנוּ יֵאָכֵל - כָּל הַקָּרְבָּנוֹת בְּמִשְׁמַע²⁸. חוּץ מִן הַשְּׁלֵמִים, 32 שֶׁפָּרַשׁ בְּהֵן הַפְּתוּב, וּבָכוֹר וּמִעֲשָׂר הַדּוּמִים לָהֶם. 33

23) שלאחריו. 24) נאכל ליום ולילה. ולמדו זאת (שם לו.) ממה שנאמר (ויקרא ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו", שלמיו, לרבות שלמי נזיר וכו'. 25) עם התודה ועם איל הנזיר. 26) שם לו. אמרינן: "לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין (=שנאכלין ליום ולילה), תלמוד לומר (שם) קרבנו (=ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר)". 27) שם נה. במשנה "המורם מהם (=מן התודה ומאיל הנזיר, שהם חזה ושוק וארבע חלות שבתודה וזרוע בשלה וחזה ושוק ושתי חלות שבאיל נזיר) כיוצא בהן (=כבשר)". 28) ראה שם לו. בברייתא: "ובשר זבח תודת שלמיו (שם) למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה, חליפין וולדות תמורות מניין, תלמוד לומר ובשר. חטאת ואשם מניין, תלמוד לומר זבח. ומניין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח (=חגיגת י"ד), תלמוד לומר שלמיו. לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין, תלמוד לומר קרבנו". ורבינו שכתב כי מ"קרבנו"

1 שְׁלֵמֵי צִבּוֹר הָרִי הֵם פְּחֻטָּאת וְכֹאֲשָׁם¹⁰, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ. 2

6) ולעניין שיירי מנחות, ראה זבחים סג. במשנה: "מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה ונאכלים לפנים מן הקלעים (=בחצר אהל מועד, והעזרה במקדש כנגד לפנים מן הקלעים שבמשכן, רבינו בפירוש המשנה זבחים נב:) לזכרי כהונה". ומשום שנאמר (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", וכמו כן נאמר (שם ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש. בחצר אוהל מועד יאכלוה" ונאמר גם (שם, יא) "כל זכר בני אהרן יאכלנה" 7) ראה פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה ה, כי הקודש וקדש הקדשים והאולם שלושתן נקראים היכל. 8) כלומר, היא אכילה כשרה. 9) ואמרו במנחות ח: "רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שאם הקיפו גויים את העזרה, שהכהנים נכנסים להיכל ואוכלין בקדשי קדשים ושיירי מנחות, תלמוד לומר, בקדש הקדשים תאכלנו". 10) ונאכלים בעזרה רק לזכרי כהונה.

3 ד. חֲזָה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלֵמִים נֶאֱכָלִין לְכֹהֲנִים וְזָכָרִים 4 וְנִקְבּוֹת¹¹, שְׁנֵאמַר בָּהֶם: לָךְ נִתְּתִים וּלְבִנְיָךְ 5 וְלְבִנְתֶיךָ. וְכֵן הַמּוֹרָם מִתּוֹדָה וְהַמּוֹרָם מֵאֵיל נְזִיר, 6 שְׁנֵאמַר: כָּל תְּרוֹמַת הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' נִתְּתִי לָךְ וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְתֶיךָ¹². 7

11) משנה זבחים נה. "המורם מהם (=מן השלמים, שהם חזה ושוק) כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם". 12) כן הוא בפרק א מהלכות ביכורים הלכה י. אבל בפירוש המשניות שם כתב רבינו "וכל אלו אוכלין אותם הכהנים זכרים ונקבות לפי שכן בא הכתוב עליהן (ויקרא י, יד) חקך וחק בניך וגו'" ועיקר הלימוד מתחילת הפסוק "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור וכו' ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך וגו'".

8 ה. וְכֵן הַבָּכוֹר¹³, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בוֹ: וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ 9 פְּחֻזָה הַתְּנוּפָה וּשְׁשׁוֹק הַיְמִינִי¹⁴. וְכָל אֵלוֹ הַנֶּאֱכָלִים 10 לְפִנְהוֹת - נֶאֱכָלִים לְעַבְדֵי הַכֹּהֲנִים וְלְנִשְׁיָהֶם¹⁵ 11 כְּתוּמָה¹⁶. וְכֵלֵן נֶאֱכָלִים בְּכָל הָעִיר, שְׁנֵאמַר: אֵת 12 חֲזָה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמִקְוֹם טְהוֹר. לֹא נֶאֱמַר בְּהֵן בְּמִקְוֹם קְדוֹשׁ, שֶׁהִיא הָעֵזְרָה, 14 אֲלָא טְהוֹר, שֶׁהוּא כָּל מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. שֶׁכְּנִגְדּוֹ 15 לְדוֹרוֹת - יְרוּשָׁלַם. וְהוּא הַדִּין לְמִעֲשָׂר וּפְסַח¹⁷, 16 שֶׁהָרִי הֵן קִדְשֵׁי קָלִים פְּשָׁלִים. וְהַחֲלוּנוֹת וְעִבֵי 17 הַחֲוּמָה - כָּלְפָנִים¹⁸.

13) נאכל לכהנים זכרים ונקבות. 14) של קרבן שלמים שנאכלים לכהנים זכרים ונקבות. ראה זבחים נו, שמהפסוק הנ"ל אנו לומדים "מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד". ובתוספתא זבחים פרק ו: "הבכור והמורם מן התודה ואיל הנזיר נאכלים לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות". 15) לנשי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ג' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחרדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושילוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם התבלין, שהרי יש בהם טעם של בשר נותר. (45) והיינו, כשאין בעצמות שום דבר הראוי לאכילה.

21 יא. היתה להם אכילה מועטת - אוכלין⁴⁶
 22 עמה⁴⁷ חלין ותרומות, כדי שתהיה נאכלת עם
 23 השבוע⁴⁸. היתה להן אכילה מרבה - אין אוכלין
 24 עמה חלין ותרומה, כדי שלא תהיה נאכלת
 25 אכילה גסה⁴⁹. וכן בשני המנחות⁵⁰.

(46) כלומר, אם היו הקדשים הנאכלים מעט ואין בהם כדי שביעה. (47) ועיין שם ברש"י ותוספות שנחלקו אם מותר לאכול החולין בעזרה, או שאוכלם מחוץ לעזרה. (48) על השבוע, "דרך גדולה" (קריית ספר). ו"שלא יצא משולחן רבו רעב". (49) ואכילה גסה אינה אכילה. (50) ובתמורה שם על הפסוק (ויקרא ו, ט) "והנתרת ממנה (=מן המנחה) יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה" אמרו: "יאכלו מה תלמוד לומר, מלמד שאם הייתה אכילה מועטת אוכלין עימה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השבוע, יאכלוה מה תלמוד לומר, שאם הייתה אכילה מרובה אין אוכלין עימה חולין ותרומה, כדי שלא תהא נאכלת על הגסה".

26 יב. אין מבשלין חטאת או אשם⁵¹ עם מורם מתודה
 27 או מאיל נזיר⁵², מפני שממעט באוכליהן⁵³ ובמקום
 28 אכילתן⁵⁴. ולא מורם מתודה ומאיל נזיר עם בכור
 29 או עם חזה ושוק של שלמים⁵⁵, מפני שממעט זמן
 30 אכילתן⁵⁶. ולא מורם משלמים של אמש⁵⁷ עם
 31 חטאת ואשם של יום, מפני שממעט באוכליהן⁵⁸
 32 ובמקום אכילתן⁵⁹ ובזמן אכילתן⁶⁰. אבל חטאת
 33 ואשם מתבשלין זה עם זה⁶¹, ותודה ואיל נזיר זה
 34 עם זה⁶², והבכור וחזה ושוק זה עם זה⁶³. תתיכח
 35 של קדשי קדשים⁶⁴ או של פגול⁶⁵ או נותר⁶⁶
 36 שנתבשלה עם תתיכות אחרות⁶⁷ - אותן התתיכות
 37 אסורות לזרים ומתרות לכהנים⁶⁸.

(51) שאינם נאכלין אלא לזכרי כהונה, ובעזרה.
 (52) שנאכלין לזכרים ונקבות בכל העיר. (53) של מורם מתודה ואיל נזיר, שאין הנשים אוכלות אותם בגלל טעם החטאת והאשם אשר בהם. (54) שלא יוכלו לאוכלם בכל העיר, בגלל החטאת והאשם. אבל מזמן אכילתם אינו

1 משמע כל הקרבנות, "כוונתו לומר מהכרח הייתורים כמו
 2 שאמרו בגמרא, אלא שלא נראה לו להאריך" (לחם משנה).

3 ח. כל אלו הנאכלין ליום ולילה - דין תורה שהן
 4 נאכלין עד שיעלה עמוד השחר; וכדי להרחיק מן
 5 העברה²⁹, אמרו חכמים, שאין נאכלין אלא עד
 6 חצות הלילה.

(29) שלא תדחק עליו השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר.

7 ט. כל הקרבנות, בין קדשי קדשים בין קדשים
 8 קלים, אין אוכלין אותם אלא הטהורים³⁰ בלבד
 9 המוליך³¹. אפלו העריב שמשו³² ולא הביא פפרתו³³
 10 - אינו אוכל בקדשים³⁴. והטמטום³⁵ אסור לאכול
 11 בקדשים, לפי שהוא ספק ערל³⁶. אבל
 12 האנדריגינוס³⁷ - יראה לי שאוכל בקדשים קלים³⁸.

(30) שנאמר (במדבר יח, יא) "כל טהור בביתך יאכל אותו".
 (31) אבל הערלים אינם אוכלים בקדשים, שאצל פסח (שהוא מקדשים קלים) נאמר (שמות יב, מזח) "וכל ערל לא יאכל בו", ומזה אפשר ללמוד שהוא הדין בקדשים קלים אחרים, ואילו קדשי קדשים יש ללמוד בקל וחומר. (32) כלומר, אפילו טבל הטמא וגם שקעה שמשו של יום הטהרה שבתרומה הוא מותר. (33) קרבן טהרה, כגון הזב והזבה היולדת והמצורע. (34) ולמדו זאת (יבמות עד:): ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן (אף על פי שטבל והעריב שמשו) אינו אוכל בקדשים. (35) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא אטום, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (36) שמה הוא זכר. (37) שיש לו גם זכרות וגם נקבות. (38) אם נימול (כסף משנה). לפי שאם נקבה אוכלת בקדשים קלים. אבל בקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרים - אינו אוכל שמה הוא נקבה.

13 י. ומתיר לאכול את הקדשים בכל מאכל³⁹. אפלו
 14 הפהנים⁴⁰ מתירין לאכול חלקם, בין מקדשים קלים
 15 בין מקדשי קדשים, בכל מאכל, ולשנות באכילתן⁴¹,
 16 ולאכלם צלויים שלוקים⁴² ומבשלים⁴³, ולתת לתוכן
 17 תבלין של חלין, אבל לא תבלין של תרומה, שלא
 18 יביאו את התרומה לידי פסול⁴⁴. והעצמות
 19 הנשארות⁴⁵ - מתרות, ועושה אדם מהם פלילים
 20 שירצה.

(39) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (40) [עיקר החידוש בזה שיותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שיותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. (43) בגמרא זבחים

8 יְהִי; וַנֶּאֱמַר בַּחֲטָאֵת: הִפְהִן הַמְחַטָּא אֶתְהּ יֹאכְלָנָהּ; וְעַל
9 וַנֶּאֱמַר בְּאִשָּׁם: הִפְהִן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לֹא יְהִי; וַנֶּאֱמַר
10 בְּשִׁלְמִים: לִפְהִן הִזְרֵק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים לֹא יְהִי; וַנֶּאֱמַר
11 בְּמִנְחָה: הִפְהִן הַמְקָרִיב אֶתְהּ לֹא יְהִי. אֵין
12 הַפְּתוּב מְדַבֵּר בְּכָל אֵלֹה אֶלָּא פְּרָאוי: שֶׁהִפְהִן הַרְאוי
13 לְעִבּוּדָהָ⁷¹ - זְהוּ שְׂיֵשׁ לֹא חֵלֵק לְאַכֵּל; וּמִי שְׂאִינוּ
14 רְאוי בְּשַׁעַת הַקְּרִבָּן, גּוֹזֵן שְׁהִיָּה טָמֵא - אֵין לֹא חֵלֵק
15 לְאַכֵּל אֶפְלוּ בְּשִׂיטָהָ לְעֵרֵב. אֲבָל לְעִנְיַן חֵלְקָהּ -
16 הַכֵּל לְאַנְשֵׁי בֵּית אָב⁷² שֶׁמְקָרִיבִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְכֵלָם
17 חוֹלְקִים בְּכָל קְדָשֵׁי הַמְקָדֵשׁ אִישׁ בְּאָחִיו, בֵּין זֶה
18 שְׁהִקְרִיב בֵּין אָחִיו שְׁעִמּוֹ בַּמְקָדֵשׁ שְׁלֵא הַקְּרִיב⁷³.

71) אף על פי שלא עבד. והמדובר כשראוי גם לאכילת קדשים. (72) ספרא שם. [ומה שאמרו (זבחים טז.) "והרי משמרה כולה דאין מחטין (=זורקים הדם על גבי המזבח) ואוכלים", לא אמרו כן אלא להיתר אכילה, שהרי בתחילת הסוגיא שם לא דיברו על חלוקה, וראה בלחם משנה. ומה שאמרו בפסחים נז. שתיקנו שיחלקו בערב שבת לכל המשמר (ולשון הגמרא "דאיתין כולהו משמרות", לאו דווקא) - אין זה אלא בעורות, אבל בבשר אי אפשר לתקן כן, שהרי ייפסל בנותר]. (73) אלא שראוי להקריב.

19 טו. וְלָמָּה חֵלֵק הַפְּתוּב בְּמִנְחוֹת בֵּין מִנְחוֹת הָאֲפוּיּוֹת
20 וּמִנְחַת הַסֵּלֶת? שֶׁהָרִי בְּאֲפוּיּוֹת הוּא אוֹמֵר: פֶּל
21 הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תֹּאפֶה בַּתַּנּוּר, לִפְהִן הַמְקָרִיב אֶתְהּ לֹא
22 תִּהְיֶה⁷⁴; וּבְמִנְחַת הַסֵּלֶת הוּא אוֹמֵר: וְכָל מִנְחָה
23 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה, לְכָל בְּנֵי אֶהְרֵן תִּהְיֶה אִישׁ
24 בְּאָחִיו⁷⁵. שֶׁהָאֲפוּיָה, כְּשִׁחוֹלְקִין אוֹתָהּ אֲנָשֵׁי בֵּית אָב,
25 כֹּל שְׂיִגִיעַ לֹא חֵלְקוּ, אֶפְלוּ בְּזֵית פֶּת - הָרִי הוּא רְאוי
26 לֹא, שֶׁהָרִי אוֹכְלוּ מִיָּד; אֲבָל הַסֵּלֶת, אִם יִחְלְקוּהָ
27 בִּינֵיהֶן, נִמְצָא מְגִיעַ לְזֶה מֵלֵא פֶּפוּ סֵלֶת אוּ פְחוֹת,
28 שְׂאִינוּ רְאוי לֹא לְלוֹשׁ אוֹתוֹ וְלֹא לְאַפּוֹתוֹ, לְפִיכָף
29 הִיָּה עוֹלָה עַל הַדַּעַת שֶׁיִּחְלְקוּ מִנְחָה כְּנֶגֶד מִנְחָה⁷⁶,
30 וְלֹא יִחְלְקוּ מִנְחָה זֶה בְּפָנָי עֲצָמָה עַל כָּל אֲנָשֵׁי בֵּית
31 אָב; הַצֶּרֶף הַפְּתוּב לוֹמֵר בָּהּ: לְכָל בְּנֵי אֶהְרֵן תִּהְיֶה
32 אִישׁ בְּאָחִיו - לוֹמֵר שֶׁיִּחְלְקוּהָ בְּפָנָי עֲצָמָה. מִכַּאֵן
33 אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין חוֹלְקִין מִנְחָה כְּנֶגֶד מִנְחָה, אֶפְלוּ
34 מְעַשֶׂה מַחְבֵּת כְּנֶגֶד מְעַשֶׂה מַחְבֵּת אוּ סֵלֶת כְּנֶגֶד
35 סֵלֶת; אֶלָּא כָּל אַחַת וְאַחַת חוֹלְקִין שְׂוִירָה בְּפָנָי
36 עֲצָמָה.

74) שהיה נראה שכל המנחה שייכת לכהן המקריב. 75) שמכאן למדו שהיא נחלקת לכל אנשי בית אב, ולא אמרה התורה דין חלוקה במנחת סולת. (76) כלומר, מנחה שלמה, שאם היו עשרים כהנים בבית אב והיו שם עשרים מנחות, יקבל כל אחד מנחה שלמה, ולא שכל אחד ואחד יקבל חלק אחד מעשרים מכל מנחה ומנחה.

37 טז. וְכֵן אֵין חוֹלְקִין עוֹף כְּנֶגֶד עוֹף⁷⁷, וְלֹא חֲטָאֵת

1 ממעט, שהרי כולם אינם נאכלים אלא ליום ולילה. ועל
2 אחת כמה וכמה שאין לבשל החטאת והאשם עם השלמים,
3 שממעט גם בזמן אכילתו, שהרי השלמים נאכלים שני ימים ולילה. (55) [הוא הדין שאסור לבשל בשר תודה ואיל נזיר עם בשר של שלמים, אלא שכיוון שדובר פה גם בחטאת ואשם, שאינם נאכלים אלא לכהנים, נקט גם מורם מתודה ואיל נזיר ומשלמים, שהם לכהנים]. (56) שהרי מורם מתודה ואיל נזיר נאכלין ליום ולילה, והבכור והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה. אבל באוכלים ובמקום האכילה הם שווים, כי כולם נאכלים בכל העיר לזכרים ולנקבות. (57) שעבר יום ולילה ונשאר רק יום אחד לאכילה. (58) של השלמים. כי החטאת והאשם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ואילו המורם מהשלמים נאכלים גם לזכרים וגם לנקבות, כנ"ל. (59) של השלמים, שהחטאת והאשם אינם נאכלים אלא בעזרה ואילו השלמים נאכלים בכל העיר. (60) של החטאת והאשם, שהם נאכלים ליום ולילה, ואילו השלמים של אמש אחרי שעברו עליו יום ולילה לא נשאר מזמן אכילתן אלא יום אחד בלבד. (61) לפי שדינם שווה. (62) שדינם שווה. (63) שאף הם דינם שווה. (64) ערלה פרק ב משנה טז, כדעת תנא קמא, ולא כרבי שמעון האומר שגם לזרים מותרות. (65) כלומר, חתיכה זו של קדשי קדשים הייתה של פיגול וכן "או נותר" שבסמוך, היינו, שחתיכה זו של קדשי קדשים הייתה נותר, אבל קדשים קלים שהם פיגול או נותר שנתבשלו עם החתיכות - אותן החתיכות מותרות גם לזרים וגם לכהנים. (66) "נותר" זה אינו הנותר שבכל מקום אלא המדובר שחשב בשעת העבודה לאכול חוץ לזמנו, שהוא פיגול, ו"פיגול" שלמעלה הוא שחשב בשעת העבודה לאכול חוץ למקומו]. (67) של חולין או של קדשים קלים. [והמדובר כשהיה בהן כדי ביטול, והיינו מאה כנגד האיסור, שביטול קדשים - במאה]. והמדובר כשהכירו את החתיכה האסורה והוציאוה, באופן שאין כאן בעיה של "חתיכה הראוייה להתכבד" שאינה בטלה בתערובת. (68) [כן כתב רבינו גם בהלכות פסולי המוקדשין (שם הלכה כד) שחתיכה של חטאת [טהורה] או פרוסה של לחם הפנים טהור שנתערבו במאה חתיכות של חולין הרי אלו לא יעלו, אלא יאכל הכל לכהנים (שאין כאן אלא הפסד מועט - ואף על פי שתרומה עולה במאה ואחד אף על פי שגם שם אינו אלא הפסד מועט - בקדשים החמירו)].

4 יג. בְּשֶׁר קְדָשֵׁי קְדָשִׁים אוּ בְּשֶׁר קְדָשִׁים קְלִים
5 שְׁנַתְבַּשֵּׁל עִם בְּשֶׁר תִּאָוָה - הָרִי⁶⁹ בְּשֶׁר הַתִּאָוָה אֲסוּר
6 לְטָמְאִים וּמְתָר לְטָהוּרִים⁷⁰.

69) בשר חולין. (70) כלומר, "אם היה בשר קדשי קדשים (הוא) זה שנתבשל עם בשר תאוה, אוכלין הכל טהורי הכהנים וכו'. ואם יהיה בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאוה, אוכלין הכל טהורי זרים ולא נחוש בזה העניין ודומה לו לאחד משישים כיוון שהכל מותר ואין שם דבר ייאסר אכילתו".

7 יד. וַנֶּאֱמַר בְּעוֹלָה: עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הַקְּרִיב לִפְהִן לֹא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ג' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאהרן תחילה ואחר כך לבניו, לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת, מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלים שלא במחלוקת.

14 יט. פֶּלֶא רֵאיוֹ לְאָכִילַת הַקֹּדְשִׁים⁹⁰ בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּן -
15 חוֹלֵק לְאָכֵל; וְכֵל מִי שְׂאִינוֹ רֵאיוֹ לְאָכֵל בְּשַׁעַת
16 הָעֲבוּדָה, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא רֵאיוֹ לְעֲבוּדָה⁹¹ וְהָרִי הוּא
17 רֵאיוֹ לְאָכֵל לְעֵרֵב - אֵין חוֹלֵק פְּדִי לְהַנִּיחַ חֵלְקוֹ
18 לְעֵרֵב. מִיֶּצֵד? טְבוּל יוֹם⁹² וּמְחַסֵּר פְּפוּרִים⁹³ וְהַאוֹנֵן⁹⁴
19 בְּיוֹם הַקְּבוּרָה⁹⁵, בֵּין פְּהֵן גְּדוּל⁹⁶ בֵּין פְּהֵן הַדְּיוּט, אֵין
20 חוֹלֵקִין לְאָכֵל לְעֵרֵב.

90 [נוסף למה שהוא ראוי לעבודה (למעלה הלכה יד) ואם כן קטן שאינו ראוי לעבודה, אף על פי שהוא ראוי לאכילה - אינו חולק. ולא הוצרך רבינו למעטו, שהרי ממילא הוא ממועט, והוא הדין לאשה ואנדרוגינוס, ועיין בלחם משנה].
91 כגון כהן גדול אונן, וטמא שראוי בקרבנות צבור (להלן הלכה כג), וכגון שהקריבו הטהורים, אבל בהקריבו הטמאים אינו נאכל כלל, אלא נשרף כשאר קדשים שנטמאו. 92 כל שנטמא בטומאה מן התורה וטבל ועדיין לא העריב שמש. 93 כגון הזב, הזבה, היולדת והמצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן (=קרבתן טהרה), 94 "אונן נקרא האדם, שימות לו מת שחייב עליו אבלות, ויום המיתה בלבד הוא אונן מדאורייתא, ואסור לו לאכול בקדשים כל זמן שהוא באנינות. 95 היינו כשיום הקבורה אינו ביום המיתה, שאז אינו אונן בלילה שלאחרי אפילו מדרבנן. 96 אף על פי שהוא מקריב.

21 כ. כֵּל שְׂאִינוֹ רֵאיוֹ לְאָכֵל - אֵינוֹ רֵאיוֹ לְעֵבֵד; חוּץ
22 מִפְּהֵן גְּדוּל הַאוֹנֵן, שֶׁהוּא מְקַרֵּיב וְאֵינוֹ אוֹכֵל⁹⁷, מְמוֹ
23 שְׂבָאֲרָנוּ. וְכֵל שְׂאִינוֹ רֵאיוֹ לְעֵבֵד - אֵינוֹ רֵאיוֹ לְאָכֵל;
24 חוּץ מִבְּעַל מוֹם, שֶׁהָרִי נִתְפָּרֵשׁ בְּתַרְהָ⁹⁸.

97 והטעם בזה "משום שנאמר (ויקרא כא, יב ככהן גדול) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב, ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ו"אסור לאכול בקדשים משום שנאמר (שם י, יט באהרן הכהן הגדול) ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (שם הלכה ח). וטמא שמקריב בקרבנות צבור ואינו אוכל (ראה השגת הראב"ד) אינו משום שהוא פסול, אלא מחמת שהקרבת נטמא ואינו ראוי לאכילה. 98 ויקרא ו, כב, "כל זכר ככהנים" לרבות בעל מום.

25 כא. כֵּל שְׂאִין לוֹ חֵלֶק בְּפֶשֶׁר - אֵין לוֹ חֵלֶק
26 בְּעוֹרוֹת⁹⁹. אֶפְלוּ טְמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת דְּמַיִם וְטָהוּר
27 בְּשַׁעַת הַקָּטֹר חֵלְבִים¹⁰⁰ - אֵינוֹ חוֹלֵק בְּפֶשֶׁר¹⁰¹.
28 שְׂנֵאָמֵר: הַמְקַרֵּיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי
29 אֲהֲרֹן, לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְהָ - עַד שִׁיְהִיֶּה טָהוּר
30 וְרֵאיוֹ לְעֲבוּדָה מְשַׁעַת זְרִיקָה עַד אַחַר הַקָּטֹר
31 חֵלְבִים¹⁰².

99 ולמדו זאת בספרא פרשת צו פרק ט הלכה ה ממה שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה - פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן".

1 פֶּנְגֵד חֲטָאָת, וְלֹא חִזָּה וְשׁוֹק פֶּנְגֵד חִזָּה וְשׁוֹק⁷⁸;
2 אֲלֹא פֶל חֵלֶק וְחֵלֶק חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּיַנְיָהֵן בְּשַׁעַת.

77 היינו חטאת העוף הנאכלת לזכרי כהונה. 78 (ויקרא ז, י"ב) איש כאחיו - וסמין ליה ואם על תודה, כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים".

3 יז. אֵין הַקָּטֹן חוֹלֵק⁷⁹ אֶפְלוּ בְּקֹדְשִׁים קְלִים⁸⁰, אֶף
4 עַל פִּי שֶׁמִּתֵּר לְהֵאָכִילוֹ קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים⁸¹. וְכֵן אֲשֶׁה
5 וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס אֵין חוֹלְקִים לָהֶם בְּקֹדְשֵׁי הַמְקַדֵּשׁ
6 פְּלִל⁸², שְׂנֵאָמֵר: אִישׁ פְּאָחִיו⁸³. אֲבָל בְּעַל מוֹם, בֵּין
7 קְבוּעַ בֵּין עוֹבֵר, בֵּין שְׁנוּלֵד בְּמוֹמוֹ בֵּין שֶׁהִיָּה תָמִים
8 וְנִפְסָל⁸⁴ - חוֹלֵק⁸⁵ וְאוֹכֵל; שְׂנֵאָמֵר: לָחֵם אֲלֵהִיו
9 מְקַדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים⁸⁶ וְגוֹמֵר. וְהוּא שִׁיְהִיָּה רֵאיוֹ
10 לְאָכִילָה⁸⁷. אֲבָל אִם הִיָּה טְמֵא - אֵינוֹ חוֹלֵק לְאָכֵל
11 לְעֵרֵב.

79 כלומר, אין לו חלק במתנות כהונה, משום שנאמר (שם ז, י) "איש כאחיו" ודרשו (קידושין ומנחות וספרא שם) "איש חולק וכו' ואין הקטן חולק וכו'". 80 שהרי הפסוק "איש כאחיו", שממנו למדו חלוקת קדשים ושאין הקטן חולק - מדבר גם בקדשים קלים. 81 זבחים צט. "הרי קטן דאינו ראוי לחיטוי - ואוכל", וכתב רש"י שם בדיבור המתחיל קטן: "דאמרין במנחות (עג.) איש כאחיו, איש חולק ואין קטן חולק ומדמעט ליה מחלוקה מכלל דאכיל, ועוד כל זכר כתיב" (ויקרא ו, יא; ז, ו). והרי הפסוק הראשון מדבר במנחה והפסוק השני במנחה ובאשם, ושניהם קדשי קדשים. 82 כלומר, לא רק בקדשי קדשים שאסורים בהם באכילה - אינם חולקים, אלא אפילו בקדשים קלים שמתרים להם באכילה, אינם חולקים בהם, כדין הקטן. 83 עיקר הלימוד הוא מתחילת הפסוק: "לכל בני אהרן" - "בני אהרן ולא בנות אהרן". 84 ונתרבה ממה שכתוב (ויקרא ז, ו) אצל אשם "כל זכר ככהנים יאכלנו". 85 יש לו חלק. 86 בזבחים שם למדו מפסוק זה שבעל מום אוכל בקדשים, ואילו זכות חלוקה בקדשים למדו ממה שנאמר שלש פעמים "כל זכר": (א) אצל מנחה (שם ו, יא); (ב) אצל חטאת (שם, כב); (ג) אצל אשם (שם ז, ו), אנו למדים מפסוק אחד כי בעל מום חולק, אף כי אינו ראוי לעבודה. ומפסוק שני - כי גם הנוול במומו חולק, ומהפסוק השלישי - כי גם בעל מום קבוע בכלל זה. 87 בזבחים צט. "בעי ריש לקיש בעל מום והוא טמא מהו שיחלקו לו כיוון דלא חזי ורחמנא רבייה לא שנא מה לי טמא מה לי בעל מום, או דלמא ראוי לאכילה חולק שאינו ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבה תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול ערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעיניו, שמע מינה".

12 יח. וְכֵהֵן גְּדוּל אוֹכֵל⁸⁸ שְׁלֹא בְּחֻלְקָה, אֲלֹא נוֹטֵל פֶּל
13 מֶה שְׂוִרְצָה⁸⁹.

88 בקדשי המקדש אבל לא בקדשי הגבול. 89 בספרא פרשת צו פרשה ב הלכה ח על מה שנאמר (ויקרא ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", דרשו: "לאהרן ובניו",

קמ' שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ויורד לשיתין (שם הלכה א). (8) להלקותו. מעילה טו: במשנה: "חמשה דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה", ופירש שם רבינו, וכן רש"י שם שמצטרפין גם לענין מעילה, שאם אכל מכולם כזית אחד הרי זה מעל, וחייב מלקות, וכן פירש"י שם. ואף-על-פי שיין שיעורו תמיד ברביעית, אין זה אלא בשתיה. אבל בדרך אכילה, כגון ששרה פתו ביין – שיעורו בכזית (תוספות זבחים קט. ד"ה עולה, וראה במנחת-חינוך מצוה קמח).

ג. וכן האוכל פזית מכל האמורין⁹, בין לפני זריקה¹⁴ בין לאחרי זריקה, בין פהו בין ישראל¹⁰ - לוקה. 15
שהאמורין פליל למזבח פכל העולה¹¹, והרי נאמר 16
במנחת פהנים: פליל תהיה לא תאכל; כל שהוא פליל 17
למזבח - אכילתו בלא תעשה, ולוקין עליו בפזית¹². 18
וכן האוכל פזית מבשר הטאות הנשרפות¹³ - לוקה¹⁴; 19
שנאמר: וכל חטאת אשר יובא מקמה אל אהל מועד 20
לא תאכל, באש תשרף¹⁵. 21

(9) האימורים של כל הקרבנות ולא רק של עולה. (10) ראה ברייתא מנחות עד: המוכא בדברינו להלן בהמשך ההלכה. (11) ראה לחם-משנה למעלה ה"א. (12) כלומר, נוסף על איסור מעילה (ראה למעלה הלכה א, ולהלן פ"א ופ"ב מהלכות מעילה), לוקה גם על כל לאו של "כליל תהיה לא תאכל". מקור הדברים במנחות עד. עד: "בעא רבינא, כהן שאכל מן האימורים מהו, לאו דורות (=וור לא יאכל קודש – שמות כט, לג) לא קמיבעיא לי (=שאינו חייב (ודלא כפירש"י), שלא נאמר הלאו הזה אלא בדבר הנאכל לכהנים, אבל אימורים שאינם נאכלים לכהנים, אין בהם הלאו של "וור לא יאכל קודש", ראה מכות יח. ובתוספות מנחות שם – הר המוריה, וראה להלן הלכה ח), כי קמיבעיא לי לאו דכליל תהיה, מאי (מי הוי כהן חייב משום לאו דכליל תהיה, כמו שהוא חייב על אכילת מנחת כהן – רש"י), אמר רב אהרן לרבינא, תא שמע, דתניא רבי אליעזר אומר כל שהוא בכליל תהיה, ליתן לא-תעשה על אכילתו". וראה גם מכות יח: וספרא צו פרק ה הלכה ד. (13) שאינן בכלל כליל תהיה, שהרי אינם נקרבות על המזבח אלא נשרפות בבית הדשן (למעלה פ"ז הלכות ב"ד, וראה לחם-משנה למעלה הלכה א, ומשנה-למלך כאן ובפ"א מהלכות מעילה הלכה ג). (14) כלומר, נוסף על זה שלוקה מטעם מעילה (ראה להלן פ"א מהלכות מעילה הלכה ג, ופ"ב שם הלכה ד). (15) ספרא צו פ"ח הלכה ה, ופסחים פג. וזבחים פב.

ד. כל האוכל פזית מבשר הקדשים, אפלו קדשים 22
קלים, קדם זריקת דמם¹⁶ - לוקה. שנאמר: לא תוכל 23
לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך 24
ונדבתך. פלומר, לא תוכל לאכל נדבותיך בשעריך 25
קדם שזרקין דמן בשערי המקום. מפי השמועה 26
למדו¹⁷, שזו אזהרה לאוכל תודה או שלמים קדם 27
זריקת דמם. והוא הדין לשאר קדשים, בין קלים 28
בין חמורים¹⁸. וששה דברים שבתודה, שהם: החלב 29
והבשר, והסלת¹⁹ והשמן והיין, והלחם - פלן 30
מצטרפין לכזית²⁰. 31

(100) כלומר, כלילה. שטבל והעריב השמש. (101) להשמיענו שצריך "שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים". למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטרה. (102) למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטר חלבים.

1 כב. נטמא אחר זריקה וטבל, והרי הוא טהור אף
2 בשעת הקטר חלבים - הדבר ספק אם חולק אם
3 אינו חולק. לפיכך, אם תפס - אין מוציאין מידו.

4 כג. קרבן צבור הפא בטמאה, אף על פי שהטמאים
5 מקריבין אותם¹⁰³ - אין חולקין עם הטהורין לאכל
6 לערב, מפני שאינם ראויים לאכילה¹⁰⁴.

(103) כלומר, ראויין להקריב אותו, אבל למעשה לא הקריבוהו אלא הטהורים, שאם הקריבו הטמאים, אין הקרבן נאכל אלא נשרף כשאר הקרבנות שנטמאו. (104) בזבחים צט. "בעי רב אושעיא טמא בקרבנות צבור (=שהקריבוהו טהורים) מהו שיחלקו לו, מי אמרינן המחטא אמר רחמנא, והאי נמי מחטא הוא, או דלמא ראוי לאכילה חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבינא תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול לערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעינן שמע מינה".

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ו

פרק אחד עשרי

(1) יבוארו בו איסורי אכילת בשר עולה ואיסורי שאר הקרבנות גם לכהנים, ובשר קדשי קדשים לזר.

7 א. כל האוכל² פזית³ מבשר העולה, בין לפני זריקת
8 דמה⁴ בין לאחרי זריקת דמה - לוקה. שנאמר: לא
9 תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך
10 וגומר וכל נדריך אשר תדר; מפי השמועה למדו⁵,
11 שזו אזהרה⁶ לאוכל פשר העולה.

(2) בין כהן ובין ישראל (רש"י במכות יז:). (3) אף-על-פי שכתב רבינו בספר המצוות (לא-תעשה קמו) כי הלאו הזה של "לא תוכל לאכול וגו'" הוא האזהרה לכל מועל (וכן כתב הכסף-משנה כאן, והמשנה-למלך בפ"א מהלכות מעילה הלכה ג), ובמעילה אין שיעור של כזית אלא שזה פרוטה (הלכות מעילה שם הלכה א) – עולה לאחר שחיטה שאינה ראויה לכלום, אלא להקרבה על גבי מזבח, אין לה ערך של ממון כלל, ולפיכך דנו בה בשיעור כזית ככל איסורי המאכלות ולא בשוה פרוטה (ראה במנחת-חינוך מצוה תמו). (4) מה-שאינ-כן בקדשים הנאכלים, ראה להלן הלכה ד. (5) בספרי פ' ראה (לדרים יב, יז) ומכות יז: (6) "נדריך זה עולה" (שם ושם).

12 ב. וחלבה ובשרה וסלתה ושמןה ויין של נסקיה⁷ -
13 חמשותן מצטרפין לכזית⁸.

(7) כי קרבן עולה טעון נסכים (למעלה פ"ב הלכה ב) ומנחת נסכים נשרפת כולה על המזבח, והיין מתנסך על המזבח

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי ה' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כשר, וראה גם שם פב: "בשר הנכנס לפני כשר", ולא חילקו בין קדשי קדשים לבין קדשים קלים.
ח. זר³¹ שְׁאֵכַל פְּזִית מִבֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בְּעֶזְרָה
אֲחֵר זְרִיקַת דָּמִים - לֹקְהָ. שְׁנֵאמַר: וְאָכְלוּ אֹתָם
אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם וְגוֹמֵר, וְזָר לֹא יֵאָכֵל וְגוֹמֵר; בְּמִקּוֹם
שֶׁהִפְתָּן אוֹכְלִים³² וּבִעַת שְׂרָאֵי לְאָכְלִים³³, אִם אָכְלוּ שָׁם
הִזְר - לֹקְהָ³⁴. אָכַל אִם אָכַל הִזְר בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים
בַּחוּץ - לֹקְהָ מִשּׁוּם אוֹכַל בַּחוּץ³⁵, לֹא מִשּׁוּם זָר
שְׁאֵכַל קִדְשֵׁי³⁶, שֶׁהָרִי אֵינָם רְאוּיִין שָׁם לְפָנֵיהֶם³⁷. וְכֵן
אִם אָכְלוּ בְּעֶזְרָה קִדְשֵׁי זְרִיקָה - לֹקְהָ מִשּׁוּם אוֹכַל
קִדְשֵׁי זְרִיקָה בְּלִבָּד, לֹא מִשּׁוּם זְרוּת³⁸.

(31) מכות יח: (32) בעזרה. (33) אחרי זריקת הדמים.
(34) במכות שם: "איתמר, אמר רב גידל אמר רב, זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור. מאי טעמא, דאמר קרא, ואכלו אותם אשר כופר בהם, כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, קרינן ביה וזר לא יאכל קודש. וכל היכא דלא קרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, לא קרינן ביה וזר לא יאכל". ומכאן שגם מחוץ לעזרה הוא פטור, לפי שאין שם "ואכלו אותם אשר כופר בהם", וראה גם שם יח. "זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה, לר' שמעון לוקה חמש. ולילקי נמי משום זר לא יאכל כי קודש הם, הני מילי היכא דלכניהם חזי, הכא דלכניהם נמי לא חזי", ראה בהמשך ההלכה. (35) ראה למעלה הלכה ה. (36) שם יח. (37) ראה למעלה הלכה ד. (38) דברי רב גידל שם.

ט. זר³⁹ שְׁאֵכַל פְּזִית מִחֲטָאֵת הַעֹלָה⁴⁰ - לֹקְהָ שְׁתֵּימִם: אֲחַת מִשּׁוּם זָר שְׁאֵכַל אֶת הַקִּדְשֵׁי, וְאֲחַת מִשּׁוּם אוֹכַל נִבְלָה. שְׁפָל מְלִיקָה נִבְלָה הִיא, וּבְשֶׁהִתְרָה - לְפָנֵיהֶם
הִתְרָה⁴¹, לֹא לְזָרִים; וְהָרִי הֵן שְׁנֵי אֶסְרוּיִן הַבָּאִין בְּאֶחָד⁴², כְּמוֹ שְׁבִאֲרֹנֵי⁴³.

(39) יבמות לב: כר' חייא. (40) לאחר הזאה ומיצוי (ראה למעלה פ"ז הלכות רז), אבל לפני כן אינו לוקה על איסור זרות (ראה למעלה הלכה ח). (41) שם בגמרא. וראה למעלה פ"ז שם. (42) כלומר, מיד אחד הזאה ומיצוי, שאז פקע איסור מעילה (כי אין מעילה בדבר הנאכל) – חלים שני האיסורים הנ"ל, של זרות ונבלה כאחד (יבמות שם, ועיין שם ברש"י ותוספות). (43) בפ"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ח. וראה גם להלן פ"ד מהלכות שגגות הלכה א.

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ו

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) יבאר בו המנחות הבאות עם הקרבן, והבאות בפני עצמן, וכמה הן.

א. המנחות הם מן הקרבנות. והמנחות הפאות בפני עצמן
עצמן ואינן פאות משום נסכים - מהם מנחת צפור, ומהם מנחת יחיד.

(16) שאין בהם דין מעילה, ראה להלן פ"ב מהלכות מעילה הלכה א. (17) מכות יז. וספרי ראה (לדברים שם). (18) במכות שם אמרו, כי בכור וחטאת ואשם ועולה נלמדים בקל-וחומר מתורה ושלמים. (19) שהרי התורה טעונה נסכים (מנחות צ:). (20) משנה במעילה טו: "חמשה דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה וכו'. וששה בתורה, הבשר והחלב והסולת והיין והשמן והלחם".

ה. פל האוכל פזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה - לוקה. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך; מפי השמועה למדו²¹, שזו²² אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה. והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים²³, שהוא לוקה; שחומת ירושלים לקדשים קלים פחומת העזרה לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם או שירי מנחות²⁴.

(21) מכות וספרי שם. (22) בקרך וצאנך. ולא כתב רבינו שלוקה גם משום "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (ראה להלן הלכה ו), לפי שיתכן כי הבשר לא יצא חוץ לעזרה, אלא הוא עמד בחוץ והכניס ראשו בפנים. ורק על ר' שמעון שמנה חמש מלקיות בור שאכל מן העולה לפני זריקה, מקשה הגמרא (מכות יח.) למה לא מנה גם של "ובשר בשדה", לחייבו בשש מלקיות, וראה בלחם-משנה. (23) מכות יז. במשנה וספרי שם. ובגמרא שם: "ונדבותיך זו תורה ושלמים". (24) ראה למעלה פ"י הלכה ג, כי "אין החטאת והאשם ושירי מנחות נאכלים אלא לזכרי כהונה בעזרה".

ו. בשר קדשי קדשים שניצא חוץ לחומת העזרה, ובשר קדשים קלים שניצא חוץ לחומת ירושלים - נפסל ונאסר לעולם²⁵, ואף על פי שחזר למקומו - אסור לאכלו²⁶. והאוכל ממנו פזית - לוקה²⁷; שנאמר: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו - בין שניצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטרפה, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות²⁸.

(25) חולין סח: מכות יח. זבחים פב. (26) חולין שם. (27) מכות שם. כלומר, בין אם חזר למקומו ובין לא חזר למקומו. (28) פ"ה הלכה ט.

ז. נכנס²⁹ בשר קדשים קלים³⁰ להיכל - הרי זה כשר.

(29) זבחים פב: (30) כלומר, בשר קדשי קדשים בוודאי אינו נפסל, שהרי בשעת הדחק, גם ההיכל הוא מקום אכילה (זבחים סג. ולמעלה פ"י הלכה ג), אלא אפילו קדשים קלים שהבעלים הישראלים האוכלים אותם אסורים ליכנס להיכל לאכלן – גם הם אם נכנס הבשר שלהם להיכל הרי הוא כשר, שהרי אמר ר' יוחנן (זבחים סג.) "שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (ויקרא ג, ב) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר" (ראה למעלה פ"ה הלכה ד). הרי שאם נכנס בשר קדשים קלים להיכל הוא

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ב. וְכָל הַמִּנְחֹת סֵלֶת חֹטִין; חוץ מִמִּנְחַת סוּטָה
2 וְעֹמֵר הַתְּנוּפָה, שֶׁהֵם מִן הַשְּׂעוּרִים.
- 3 ג. שְׁלֹשׁ מִנְחֹת לְצַבּוּר: עֹמֵר הַתְּנוּפָה. וְהוּא קָרֵב
4 לַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר. וְשָׂמֵי הַלֶּחֶם שֶׁמִּבִּיאִין בְּיוֹם
5 עֲצֻרָתוֹ. וְאֵלּוּ נִקְרְאוּ מִנְחָה, וְאֵינָן קָרִיבִין לְגַבִּי
6 הַמִּזְבֵּחַ, וְהֵן חֶמֶץ. וְעַלֵּיהֶם נֹאמַר: קָרִיבֵן רֵאשִׁית
7 תִּקְרִיבוּ אֲתֶם לָהּ, וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָעִלוּ. וְהַמִּנְחָה
8 הַשְּׁלִישִׁית הוּא לֶחֶם הַפָּנִים שְׂעוּשִׁין בְּכָל שַׁבָּת.
9 וְאֵינוּ קָרֵב לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֵא כֹּלֹ נֹאכָל לַפְּהָנִים,
10 כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.
- 11 ד. וְתִשַׁע מִנְחֹת הַיְחִיד, וְכֹלֵן קָרִיבִין לַמִּזְבֵּחַ, וְאֵלוּ
12 הֵן: מִנְחַת חוּטָא. וְהִיא הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב הַעֲנִי
13 בְּשִׁיתִּחֲבַב חֲטָאת וְלֹא תִגִּיעַ יָדוֹ. מִנְחַת סוּטָה. וְהִיא
14 מִנְחַת הַקְּנָאוֹת, שֶׁכִּכָּר נִתְּפָרְשׁוּ מֵעֲשִׂיהָ. הַמִּנְחָה
15 שֶׁמִּקְרִיב כָּל כֹּהֵן תַּחֲלָה בְּשִׁיבְנֵס לְעִבּוּדָה, שֶׁמִּקְרִיב
16 אוֹתָהּ בְּיָדוֹ, וְהִיא הַנִּקְרָאת מִנְחַת חֲנוּף. הַמִּנְחָה
17 שֶׁמִּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם, וְהִיא הַנִּקְרָאת חֲבֹתִין.
18 מִנְחַת הַסֵּלֶת. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּבְנִדְבָה. מִנְחַת
19 הַמִּחְבֵּת. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּבְנִדְבָה. מִנְחַת הַמֶּרְחֶשֶׁת.
20 וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּבְנִדְבָה. מִנְחַת מֶאֱפָה תַנּוּר. וְהִיא
21 בָּאָה בְּנֶדֶר וּבְנִדְבָה. מִנְחַת רִקִּיקִין. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר
22 וּבְנִדְבָה.
- 23 ה. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבֹת לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ - אֵין כָּל אַחַת
24 מֵהֵן פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרוֹן. וּמַעוּטוֹ מֵעֶבֶב אֵת כָּלֹ. וְחֹמֶשׁ
25 מִנְחֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וּבְנִדְבָה - יֵשׁ לוֹ לְהַתְנַדֵּב וְלִנְדֹר
26 מֵהֵן כָּל מֵה שְׂוִירָצָה, אֲפִלּוּ אֶלֶף עֲשָׂרוֹן. אֲבָל מִנְחַת
27 הָעֹמֵר וּמִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת וּמִנְחַת חֲנוּף
28 וְהַחֲבֹתִין - כָּל אַחַת מֵהֵן עֲשָׂרוֹן אֶחָד, לֹא פְּחוּת וְלֹא
29 יִתֵּר.
- 30 ו. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבֹת לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוּנוֹת הַגֹּשֶׁה
31 בְּמַעֲרַב כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל קָרֵן דְּרוּמִית מֵעֲרֵבִית, וְאֵינָן
32 טְעוּנוֹת תְּנוּפָה; חוץ מִמִּנְחַת סוּטָה וְעֹמֵר הַתְּנוּפָה,
33 שֶׁשְּׂנִינָהן טְעוּנוֹת תְּנוּפָה וְהַגֹּשֶׁה.
- 34 ז. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבֹת לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוּנוֹת שָׂמֶן
35 וְלִבְוֹנָה. לֵג שָׂמֶן לְכָל עֲשָׂרוֹן, וְקֶמֶץ לְבוֹנָה לְכָל
36 מִנְחָה, בֵּין שְׁהִיְתָה עֲשָׂרוֹן אֶחָד בֵּין שְׁהִיְתָה שְׁשִׁים
37 עֲשָׂרוֹנִים; שָׂאִין מִבִּיאִין כֹּלֵי אֶחָד יִתֵּר עַל שְׁשִׁים
38 עֲשָׂרוֹן, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר. חוץ מִמִּנְחַת קְנָאוֹת וּמִנְחַת
39 חוּטָא, שֶׁנֹּאמַר: לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שָׂמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ
40 לְבֹנָה.
- 41 ח. נִמֵּן וְהַקְּרִיב - לוֹקָה עַל הַשָּׂמֶן כִּפְגִּי עֲצָמוֹ וְעַל

- 42 הַלְּבוֹנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. נִתֵּן כֹּלֵי שִׂישׁ בּוֹ שָׂמֶן אוֹ
43 לְבוֹנָה עַל גִּבִּיָּה - אֵינוּ עוֹבֵר, וְלֹא פָּסֵל. מִנְחַת חֲנוּף
44 וְהַחֲבֹתִין - מוֹסִיף לְכָל אַחַת מֵהֵן שָׂמֶן, כְּמוֹ
45 שִׁיתִּבְאָר.
- 46 ט. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבֹת לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ נִקְמָצוֹת,
47 וּמִקְטִיר הַקֶּמֶץ כֹּלֹ עַל גִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ, וְהַשָּׂאָר נֹאכָל
48 לַפְּהָנִים; חוץ מִמִּנְחַת זִכְרֵי כֹהֵנָה, שֶׁאֵינָה נִקְמָצָה,
49 אֲלֵא מִקְטִירֵין אוֹתָהּ כֹּלֵה, שֶׁנֹּאמַר: וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן
50 וּגְוֹמֵר. הִיא לְמִדְתָּהּ, שֶׁמִּנְחַת חֲנוּף וְהַחֲבֹתִין וְכֹהֵן
51 שֶׁהִבִּיא מִנְחַת חוּטָא אוֹ מִנְחַת נִדְבָה - כֹּלֵן נִשְׂרָפוֹת
52 עַל גִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵינָן נִקְמָצוֹת.
- 53 י. הַכֹּהֵנִת - מִנְחָתָהּ נִקְמָצָה כְּמִנְחַת יִשְׂרָאֵל, וְשִׁירֵיהָ
54 נֹאכָלִין.
- 55 יא. וְלָדוֹת שְׁנַתְּעָרְבוּ וְהָרִי כָּל אֶחָד מֵהֵן סָפַק -
56 מִנְחָתָם נִקְמָצָה כְּמִנְחַת יִשְׂרָאֵל, וְאֵינָה נֹאכָלֶת
57 כְּמִנְחַת כֹּהֵנִים. כִּיצַד עוֹשִׂים? הַקֶּמֶץ קָרֵב בְּפָנֵי
58 עֲצָמוֹ, וְהַשְּׂוִירִים מִתְּפָזְרִין עַל בֵּית הַדִּשָּׁן.
- 59 יב. כָּל הַנְּשׂוֹאוֹת לַכֹּהֲנִים, בֵּין כֹּהֵנֵת בֵּין יִשְׂרָאֵלִית
60 - אֵין שְׂוִירֵי מִנְחֹתֵיהֶן נֹאכָלִים, מִפְּנֵי חֵלֶק הַבַּעַל
61 שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל, וְאֵינָה כֹּלֵה לְאֲשִׁים, מִפְּנֵי חֵלֶק
62 הָאִשָּׁה; אֲלֵא הַקֶּמֶץ קָרֵב לְעֲצָמוֹ, וְהַשְּׂוִירִים מִתְּפָזְרִין
63 עַל בֵּית הַדִּשָּׁן. הַקְּמִיצָה כְּכֹל מְקוֹם בְּעִזְרָה. וְאִם
64 קֶמֶץ בְּהִיכָל - כִּשְׂרָה.
- 65 יג. מִקְדִּישִׁין מִנְחָה כֹּלֵי שָׁעַל גִּבִּי קָרְקַע, וְקוֹמָצִין
66 מִכֹּלֵי שָׁעַל גִּבִּי קָרְקַע; וְאֵין מִקְדִּישִׁין הַקֶּמֶץ כֹּלֵי
67 שָׁעַל גִּבִּי קָרְקַע. וּמֵאִימִתֵּי יִתְרוֹ הַשְּׂוִירִים בְּאֲכִילָה?
68 מִשְׂעִיצֵת הָאוֹר בְּרֵב הַקֶּמֶץ.
- 69 יד. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבֹת לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ - מִצָּה. וְכֵן
70 שְׂוִירֵי הַמִּנְחֹת שֶׁאוֹכְלִין הַכֹּהֲנִים, אֵף עַל פִּי שְׁהֵן
71 מִתְּרִין לְאֲכָלֵן כְּכֹל מֵאֲכָל וּבִדְבַשׁ - אֵין אוֹכְלִין אוֹתָן
72 חֶמֶץ; שֶׁנֹּאמַר: לֹא תֹאפֶה חֶמֶץ חֲלָקָם - אֲפִלּוּ
73 חֲלָקָם לֹא יִחְמִיצוּ. וְאִם חֲחִמִּין שְׂוִירֵיהֶן - לוֹקָה.
74 וְהַחֲחִמִּין אַחַר הַחֲחִמִּין - חֵיב. וְלוֹקִין עַל כָּל עֲשִׂיהָ
75 וְעֲשִׂיהָ שָׁפָה.
- 76 טו. כִּיצַד? לִשָּׂה חֶמֶץ, אוֹ עֲרֵכָה חֶמֶץ, אוֹ קִטְפָה
77 חֶמֶץ, אוֹ אֲפָאָה חֶמֶץ - לוֹקָה. שֶׁנֹּאמַר: לֹא תַעֲשֶׂה
78 חֶמֶץ, וְנֹאמַר: לֹא תֹאפֶה חֶמֶץ - לְחֵיב עַל כָּל מַעֲשֶׂה
79 יְחִידִי שָׁפָה. עֲשֶׂה חֶמֶץ מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף - לוֹקָה
80 עַל כָּל מַעֲשֶׂה מֵהֵן.
- 81 טז. הַנִּיחַ שְׂאוֹר עַל גִּבִּי הָעֶסֶה וְהִלֵּךְ וְיָשַׁב לוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי ו' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קמג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

2) שנאמר (ויקרא ב, א-ז) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו' ואם מנחה על המחבת קרבנך וגו' ואם מנחת מרחשת", ואמר להשלמת המעשה (שם ו, ז) "וזאת תורת המנחה".

35 ב. וכיצד עשית חבתי כהן גדול? מביא עשרון שלם³ ומקדישו⁴, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש; 36 שאף על פי שהיא קרבה חציין - אינה מתקדשת לחציין⁵. ומביא עמה שלשת לגין שמן. שנאמר: 37 בשמן תעשה - להוסיף לה שמן פנספי הכבש. 38 ובולל הסלת בשמן, וחולטה⁶ ברותחין, ולך מפל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתיים עשרה חלות⁸.

3) של סולת. 4) על ידי נתינת הסולת לתוך מדת העשרון שבמקדש. 5) משנה שם נ: ובגמרא שם: "אילו נאמר מנחה מחצית הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחורית ומקריב, חצי עשרון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר (שם, יג) מחציתה בבקר ומחציתה בערב, מחצה משלם (=מעשרון שלם שנאמר שם עשירית האיפה סלת מנחה) הוא מקריב, הא כיצד מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר, ומחצה בין הערביים". 6) "כשנותנין וכו' הרותחים על הקמח קורין אותו חליטה". 7) "תעשה מרבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה". ובפירוש המשנה למנחות פרק ט משנה ג כתב רבינו על דברי הספרא הנ"ל: "והעניין הזה הוא שיהא כל שמן שעושים עימה רותח. אבל מדברי רבינו כאן ולמעלה פרק ט הלכה יט נראה כי חליטה היא במים רותחים וכן פירש הראב"ד בספרא שם. 8) משנה מנחות עו. "כל המנחות באות עשר עשר, חוץ מלחם הפנים וחבתי כהן גדול שהם באות שתיים עשרה". ובגמרא שם נלמדו חבתי כהן גדול בגזירה שווה "חוקה - חוקה" מלחם הפנים: נאמר בחביתין (ויקרא ו, טו) "חק עולם לה" ונאמר בלחם הפנים (שם כד, ט) "מאשי ה' חק עולם" מה בלחם הפנים שתיים עשרה חלות, שנאמר (שם, ה) "ואפית אותה שתיים עשרה חלות", אף חבתי כהן גדול שתיים עשרה חלות.

42 ג. ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק השלשה לגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה, ואופה החלה מעט ואחר כך קולה⁹ אותה על המחבת¹⁰ בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה¹¹, שנאמר: תפיני - בין בשל ונא.

9) מטגן בשמן. 10) שהרי נאמר בהם (שם ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה", הרי שצריכים טיגון בשמן, וגם נאמר (שם) "תופיני", הרי שצריך גם אפייה בתנור. 11) כלומר, אינו אופה אותה הרבה, "כיוון שצריך לטגנה אחר כך במחבת".

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באמד¹², כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב. ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותרת, עד שתמצא כל פתיחה כפולה לשנים¹³. ומקריב החציין עם חצי קמין לבונה בפקר¹⁴, והחצי הנשאר עם חצי קמין לבונה - בערב. 52

1 ונתחמצה מאליה - לוקה; שהנחת השאור הוא המעשה.

3 יז. תבל השירים בקצח או בשמשמין או בכל מיני תבלין ושמןים - פשרה. מצה היא, אלא שנקראת מצה מתבלת.

6 יח. המחמץ מנחה פסולה - פטור; שנאמר: אשר תקריבו לוי לא תעשה חמץ - הפשרה להשם, לא הפסולה. חמצה פשה היא פשרה וצאת לחוץ, וחזר וחמצה אחר שנפסלה ביציאתה - אינו לוקה. חמצה בראשו של מזבח - אינו לוקה; שנאמר: אשר תקריבו, וכבר קרבה זו והיא פשרה.

12 יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה; שנאמר: כל המנחה. אבל מנחת נסכים - אין בה מלקות; שאם גבלה פמים - הרי נפסלה קדם שתחמץ, ואם גבלה בנין של נסכים - מי פרות הן ואין מחמיצין.

16 כ. החטים של מנחות אין לותתין אותן, שמא יחמיצו; שהרי בחוץ לותתין אותן, ואין הפל זריזין לשמרן. אבל מנחת העמר, הואיל והיא של צבור - לותתין אותה; שהרי הצבור זריזין הן ומשמרין אותה.

21 כא. כל המנחות הנאפות גלושות בפושרין, ומשמרן שלא יחמיצו; הואיל ולישתן ואפיתן בפנים בעזרה, אנשי פנים זריזין הן.

24 כב. ובמקום שמבשלין קדשי קדשים, שם אופין את המנחות; שנאמר: זה המקום אשר בשלו שם הפהנים את האשם ואת החטאת, אשר יאפו את המנחה וגומר.

28 כג. כל המנחות - טחינתן והרקדתן בחוץ, ולישתן ועריכתן ואפיתן בפנים. וכל מעשיהן פשרים בזר, עד שיבואו לבית הקמיצה. ומחבת ומרחשת היו בעזרה, ושתייהם מפלי השרת ומקדשין. ותנור של מקדש של מתכת הזה.

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ו

פרק שלשה עשר

1) מבאר בו מצות עשיית המנחות, וכיצד הן נעשות, ומעשה הקמיצה.

33 א. מצות עשה לעשות כל מנחה פמצותה האמורה בתורה².

1 וְאִם הִיְתָה מְנַחַת חֲנוּךְ¹⁵ - אֵינּוּ הוֹצָה, אֲלֵא
2 מְקַרְבֶּה פְּלֵה פְּאֻחַת עִם קֹמֶץ לְבוֹנָה¹⁶. וְשִׁתִּיהֶן
3 כָּלִיל לְאֲשִׁים.

16 אֹתָהּ פְּתִים²⁸ וְנוֹתְנָה בְּכָלִי שְׂרֵת²⁹, וְיוֹצֵק עָלֶיהָ שְׂאֵר
17 הַשֶּׁמֶן³⁰, וְנוֹתֵן לְבוֹנָתָה³¹.

26) משנה שם נה. "כל המנחות נילישות בפורשין ומשמרין שלא יחמיצו". (27) אם מרחשת - מרחשת, ואם מחבת - מחבת. (28) משנה שם עה. "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה". שנאמר במחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא", ואמרו שם בברייתא "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (29) לכאורה נראה שעד כאן לא היה בכלי שרת, אבל צריך עיון, הרי מחבת ומרחשת הן כלי שרת. (30) שכן נאמר (שם) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן". וראה מנחות עה. שלדעת כולם, יוצק אחר פתיתה. (31) משנה מנחות נט. "ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת הסולת והמחבת והמרחשת", משום שנאמר (שם ב, א) במנחת סולת, "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ודרשו בגמרא שם "נפש" לרבות כל מנחת יחיד שטעונה לבונה, וכשם שבמנחת סולת נתן הלבונה אחר יציקת השמן, כן במחבת ומרחשת.

18 ז. מה בין מחבת למרחשת? מרחשת יש לה שפה³²,
19 והבצק שאופין אותו עליה רך, שְׁהָרִי יֵשׁ לָהּ שֹׁפָה
20 וְאֵינּוּ יוֹצֵא. וּמְחַבֵּת אֵינּוּ לָהּ שֹׁפָה, וְהַבֶּצֶק שְׂאֹפִין
21 אֹתוֹ בָּהּ קָשָׁה, כְּדִי שְׂלֵא יֵצֵא מִמָּקָאן וּמִמָּקָאן.

32) סביב. וכדברי ר' חנינא (במשנה במנחות סג.) "מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין ורכין, מחבת צפה ומעשיה קשין". כלומר, "מרחשת כלי עמוק שיש לו שפה והעיסה שמבשלים בה רך וניגר מאד, הוא עניין מה שאמר ומעשיה רכין, ומחבת כלי שאין לו שפה ולפיכך תהיה העיסה קשה כדי שלא תגר, וזה העניין שאמר מעשיה קשין".

22 ח. מְנַחַת מְאֵפָה תְּנִיר פִּיצֵד? אִם חֲלוֹת הִיא³³ -
23 בּוֹלָל³⁴ הַסֶּלֶת בְּשֶׁמֶן, וְלֵשׁ בְּפּוֹשְׂרִין וְאוֹפָה, וּפּוֹתֵת³⁵
24 וְנוֹתֵן בְּכָלִי שְׂרֵת, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָתָה. וְאֵינּוּ בָּהּ
25 יִצְיִקֵת שֶׁמֶן³⁶, שֶׁנֶּאֱמַר: חֲלוֹת מִצַּת בְּלוּלַת בְּשֶׁמֶן³⁷.
26 וְאִם רִקִּיקִין הִיא - לֵשׁ אֶת הַסֶּלֶת בְּפּוֹשְׂרִין³⁸ וּמוֹשֵׁחַ
27 אֶת הַרְקִיקִין בְּשֶׁמֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים
28 בְּשֶׁמֶן. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאֵחַר אֶפְיָה מוֹשֵׁחַ אוֹתָם³⁹.

33) שכן נאמר (שם, ד) "וכי תקריב וגו' מאפה תנור וגו' חלות מצות וגו' ורקיקי מצות וגו'". (34) ראה מנחות עד: במשנה: "החלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה". ושם עה. "חלות בלילות ואין רקיקין בלילין, רקיקין משוחין ואין חלות משוחות". (35) שם עה. במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה", שנאמר במנחת מחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן, מנחה היא", ואמרו בברייתא שם "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (36) שנתמעטה מנחת מאפה מיציקת שמן. (37) לפיכך צריכה בלילה. (38) כלומר, בזה מתחיל עשיית המנחה, כי אין בה בלילה. (39) כן נראה ממה שאמר רבי (שם עה.) חלות בוללן אחר האפייה, ואם כן הוא הדין לרקיקין, שלדברי הכל "רקיקים מושחין" - שמושחין אחר האפייה.

12) כלומר, ביד ולא בכלי. וכן הוא במנחות פז: "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתי כהן גדול במה מחלקן לחלות, ביד או בכלי, פשיטא דביד, דאי בכלי, וכי טורטני (=משקולת) יכניס (=בעזרה), ויכניס, כיוון דבקללה כתבי (והשיבו לחמכם במשקל" - שם כו, כו), לאו אורח ארעא". (13) במנחות עה: במשנה: "מנחת כהן משיח לא היה מקפלה" ובגמרא שם: "אמר רבה אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לשניים". (14) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. (15) ראה למעלה פרק י"ב הלכה ד כי כל כהן, כשיכנס לעבודה בתחילה, מקריב מנחת חינוך. (16) כן הוא בספרא (פרשת צו פרק ד הלכה ו): "מה אהרן מביא חצאים אף בניו יהיו מביאים חצאים, תלמוד לומר זה" (משנה למלך).

4 ה. מְנַחַת הַסֶּלֶת פִּיצֵד הִיְתָה נְעֻשִׁית? מְבִיא עֲשָׂרוֹן
5 סֶלֶת¹⁷, או פְּמָה עֲשָׂרוֹנוֹת¹⁸, או כְּפִי נְדָרוֹ¹⁹, וְשֶׁמֶן
6 הָרְאוּי לָהּ²⁰. וּמוֹדֵד בְּעֲשָׂרוֹן שֶׁל מְקַדָּשׁ²¹. וְנוֹתֵן
7 שֶׁמֶן בְּכָלִי, וְאַחַר כֵּן נוֹתֵן עָלָיו אֶת הַסֶּלֶת²², וְאַחַר
8 כֵּן נוֹתֵן שֶׁמֶן אַחַר עַל הַסֶּלֶת וּבוֹלָל הַסֶּלֶת בּוֹ²³.
9 וְאַחַר כֵּן נוֹתְנָה בְּכָלִי שְׂרֵת וְצֵק לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן²⁴.
10 וְשֶׁמֶן שֶׁנֶּתַן תְּחִלָּה עִם הַשֶּׁמֶן הַבְּלוּל עִם שֶׁמֶן
11 שְׂיֻצֵק - הַפֶּל לֵג לְעֲשָׂרוֹן. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָתָה²⁵.

17) "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחד מהן פחותה מעשרון". (18) כגון במנחת נסכים, שמביא על הכבש שלושה עשרונים ועליהם שלושה לוגים שמן. (19) כי "חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה (ומנחת סולת אחת מהן), יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון". (20) דהיינו לוג שמן לכל עשרון. (21) מנחות פז. במשנה: "שתי מדות של יבש היו במקדש, עשרון וחצי עשרון וכו', עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות". (22) משנה במנחות עד: "כל המנחות הנעשות בכלי (=כגון מחבת ומרחשת - רש"י ורבינו בפירוש המשנה שם) טעונות שלש(ה) מתנות שמן, יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן". (23) שם עה. בברייתא: "כיצד עושה (המדובר בכל המנחות - רש"י) נותן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותנה (לסולת) ונותן שמן עליה ובלולה וכו'". (24) שם בברייתא: "נותן שמן כו' ונותן שמן עליה ובלולה וכו' ונותן עליה שמן וכו'". וממה שאמרו בסוטה יד: "ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונתה", נראה שקודם היציקה נותן אותה בכלי שרת. (25) שנאמר (ויקרא ב, א) "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה". והיינו קומץ לבונה.

12 ו. מְנַחַת הַמְּחַבֵּת וְהַמְּרַחֶשֶׁת פִּיצֵד? נוֹתֵן הַשֶּׁמֶן
13 בְּכָלִי וְנוֹתֵן עָלָיו הַסֶּלֶת, וְנוֹתֵן עַל הַסֶּלֶת שֶׁמֶן אַחַר
14 וּבוֹלָל הַסֶּלֶת, וְאַחַר כֵּן לֵשָׁה בְּפּוֹשְׂרִין²⁶ וְאוֹפָה
15 אֹתָהּ בְּמְחַבֵּת אוּ בְּמְרַחֶשֶׁת כְּמוֹ שֶׁנֶּדְרָה²⁷, וּפּוֹתֵת

14 מתוך ביתו בקלתות של פסח או של זהב או של
 15 שאר מיני מתכות, כלי שהוא ראוי לכלי שרת⁵⁴.
 16 ואם היתה מנחת הסלת⁵⁵ - נותנה לכלי שרת⁵⁶
 17 ומקדשה בכלי שרת⁵⁷. ואם היתה מן המנחות
 18 הנאפות - אופה אותה שם במקדש, ופותת כמו
 19 שבארנו, ונותן הפתיתין לכלי שרת. ונותן עליה
 20 שמנה ולבונה ומוליכה אצל כהן⁵⁸. והכהן מוליכה
 21 אצל המזבח⁵⁹ ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד
 22 חדה של קרן ודין. ומסלק את כל לבונה לצד
 23 אחד⁶⁰, וקומץ מקום שנתרבה שמנה; שנאמר:
 24 מסלתה ומשמנה. ונותן הקמץ לכלי שרת ומקדשו
 25 בכלי שרת⁶¹. וקמץ שחלקו בשני בלים - אינו
 26 קדוש⁶², וחוזר ומקדש⁶³. ומלקט את כל לבונה
 27 ונותנה על הקמץ שבכלי ומעלהו על המזבח
 28 ומולח⁶⁴, ונותנו על גבי האשים מפלי שרת⁶⁵. ואם
 29 מנחת כהנים היא - אינו קומץ⁶⁶, אלא נותן מלח
 30 על פלה⁶⁷ ומשליף הכל על גבי האשים.

54 בגמרא סוטה שם אמרו: "בקלתות של כסף ובקלתות של זהב וכו', בכלים הראויין לכלי שרת וכו' דתניא כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל" וכן פסק רבינו למעלה (פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה יח): "וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת לבד ואם עשאן של עצים או של עצם או אבן או של זכוכית פסולין". (55) למעט מאפה תנור. (56) והיינו לאחר הבליה, לפני היציקה. (57) היינו, שמכווין לקדשה, לפי שאין כלי שרת מקדשין, אלא מדעת. (58) "דכתיב (ויקרא ב, ב) "והביאה אל בני אהרן וגו'". (59) דכתיב (שם, ח) והגישה אל המזבח". (60) ובגמרא שם: "כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, כדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט לבונה פסול". (61) בגמרא שם: "למה לי, הא קדשה חדא זימנא - דם אף על גב דקדישתיה סכיין בצוואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא". (62) במנחות ז: "איתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש, הדר ביה רבא מההיא (=רבא חזר בו מדעתו, והסכים לדעת רב נחמן, שאינו קדוש)". (63) כלומר, על ידי עירובן וניתנתן בכלי אחד (משנה למלך). [ואין זה דומה ל"נשפך הדם מצוואר בהמה ואספו", שפסול - שכיוון שנתנו לכלי שרת, אף על פי שנתנו לחצאין, אינו נפסל, והוא הדין לדם שנתקבל בשני כלים בזה פחות משיעור הזאה וזזה פחות משיעור הזאה, שגם כן חוזר ומערב כולו בכלי אחד, וכשר. ומקור דברי רבינו ממה שאמרו קומץ שחלקו בשני כלים - אינו קדוש (וכן הלשון גבי דם) ולא אמרו: הרי זה פסול]. (64) שנאמר (שם ב, יג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (סוטה שם). וראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג: "בשלושה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח וכו' ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". (65) בגמרא (שם טו.) "ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה? אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו". (66) "חוץ ממנחת זכרי כהונה שאינה

1 ט. וכיצד מושחן? מביא לג שמן לכל עשרון
 2 ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שפלה.
 3 י. כל ארבע מנחות אלו האפוייות⁴⁰, פשאופין אותן
 4 - אופין כל עשרון עשר חלות⁴¹. ואם רבה בחלות
 5 או חסר - פשרה⁴². וכיצד פותתין אותן⁴³? כופל
 6 החלה לשנים, והשנים לארבעה, ומבדיל⁴⁴. ואם
 7 היתה המנחה של זכרי כהנה⁴⁵ - אינו מבדיל
 8 ופותת⁴⁶. וכלן⁴⁷ פתיתין פזיתים⁴⁸. ואם הגדיל
 9 הפתיתין או הקטין אותן - פשרים⁴⁹.

(40) מחבת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור וקיקין. אבל מנחת סולת לא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים, ואין לה צורך בעשר חלות. (41) ובגמרא שם למדו כן מלחמי תודה "מה לחמי תודה עשר (=לכל מין עשר), אף כאן עשר". (42) וכן הדין נותן שהרי תודה עצמה שממנה למדו לכל המנחות - לא נאמר בה ארבעים חלות אלא למצוה. (43) לארבע מנחות הללו, אבל מנחת סולת אין בה פתיחה, שאין פתיחה אלא לפני קמיצה, וזו נקמצה בעודה סולת. (44) כלומר, מקפל את החלה לארבע, ומבדיל (=מנתק) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. (45) שאינה נקמצת, אלא כולה כליל על המזבח. אבל מנחת נקבות מן הכהנים, שנאכלת ונקמצת, דינן כדין מנחת ישראל. ולעניין מנחת חביתי כהן גדול. (46) כלומר, פותת (=כופל לארבע), אבל אינו מבדיל את הפתיתים אחד מן השני, וכן הוא במשנה שם: "מנחת כהנים קופל אחד לשנים ושניים לארבעה ואינו מבדיל", משום דלא בעי קמיצה. (47) אף אלו שפותתן ומבדיל. (48) משנה שם: "יכולן פותתן כזיתים" ופירש רבינו שם: "אמר רחמנא פתות אותה פתים, ואמרו [בגמרא] אותה פתים ולא פתיחה פתיתין, רוצה לומר שאינו מפליג בפתיחה, רק לא יהו פחות מכזית". (49) משנה במנחות יח. "לא יצק וכו' ולא פתת וכו' או שפתתן פתים מרובות וכו' כשרה", ובגמרא (שם יח:) "מאי פתין מרובות, שריבה בפתיחתין (=באופן שכל פתיחה ופתיחה פחותה משיעור כזית), ואיבעית אימא לעולם פתים מרובות ממש (=שמיעט בפתיחתין, באופן שכל פתיחה ופתיחה הייתה גדולה יותר משיעור כזית)".

10 יא. לא בלל⁵⁰, לא פתת⁵¹, לא הגיש⁵², לא משח את
 11 הקיקין - פשרה⁵³; לא נאמרו כל הדברים האלו
 12 אלא למצוה, שפך היא מצוה.

(50) את הסולת עם השמן. (51) מדברי רבינו נראה שאפילו לא פתת כלל כשר. ומה שכתב רש"י שם "לא פתת אלא כדי קמיצה" היינו שבקמיצתו פתת שיעור קומץ. (52) את המנחה לקרן דרומית מערבית. (53) במשנה שם: "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' ולא משחן כשרה" ורבינו השמיט "לא יצק" משום שאמרו שם בגמרא, שאין הכוונה שלא יצק כלל, שאם כן - פסול, אלא "לא יצק כהן אלא זר".

13 יב. סדר הבאת המנחה פיצד? מביא אדם סלת

קמו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ז' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 נקמצת אלא מקטירין אותה כולה, שנאמר וכל מנחת כהן
כליל תהיה". (67) ראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי
מזבח הלכה יג ש"בראשו של מזבח מולחין הקומץ
והלבונה ומנחות הנשרפות (=מנחת כהנים. ומנחת כהן
משיח ומנחת נסכים - מנחות כא:)"

16 ומתנדב או נודר יין בפני עצמו⁸, או לבונה בפני
17 עצמה⁹, או שמן בפני עצמו¹⁰, או עצים למערכה¹¹,
18 מפני שהן בקרבן¹², שנאמר: ולקרבן העצים¹³.

(2) שנאמר (ויקרא א, ב"ג) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'
וגו' אם עולה קרבנו וגו'", והמדובר בקרבן נדבה (ספרא
שם פרשה ב הלכה ד, ורש"י שם). (3) כגון מנחת הסולת,
מנחת המחבת, מנחת המחרשת, מנחת מאפה תנור, חלות
ומנחת מאפה תנור ריקין, ראה למעלה פי"ב הלכה ד.
(4) ראה למעלה פי"ב הלכה א, כי היין והסולת שמביאים עם
הקרבן, הם הנקראים "נסכים", והסולת לבדה נקראת "מנחת
נסכים". (5) כלומר, אפשר לנדור או לנדב מנחת נסכים
אפילו בלי קרבן, וראה בזבחים פד. ומנחות קד: קו. דברי
רבא. (6) נסכי כבש, נסכי איל ונסכי פר. (7) למעלה שם
הלכה ד. (8) משנה מנחות קד: תוספתא מנחות פי"ב,
וספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ח הלכה ה. וראה זבחים
צא: כיצד היה מקריב את היין בפני עצמו, וראה גם להלן
פט"ז הלכה יד, ופי"ז הי"ב. (9) מנחות קו: וספרא שם
הלכה ד. וראה להלן פט"ז שם. (10) כרבי טרפון במשנה
שם קד: ובספרא שם הלכה ז. ולא כרבי עקיבא, משום
שסתם משנה (שם קז). כר' טרפון: "הרי עלי שמן, לא
יפחות מלוג. רבי אומר, שלשה לוגין". ומחלוקת ואחר-כך
סתם, הלכה כסתם (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). ועוד, כי
גם רבי הנ"ל סובר כמותו (כסף-משנה). וראה להלן פט"ז
שם. (11) שם כ: קו: וספרא שם. וראה למעלה פי"ו
מהלכות כלי המקדש הלכות ט"י, ובפי"ח שם הלכה ז.
(12) מנחות וספרא שם. (13) במנחות שם, מובא הפסוק
"והגורלות הפלנו על קרבן העצים" (נחמיה י, לה).

19 ב. שנים¹⁴ מתנדבין או נודרין קרבן אחד עולה או
20 שלמים, אפלו פרידה¹⁵ אחת של תורים או בני יונה
21 מביאין אותה בשתפות¹⁶. אבל המנחה אינה באה
22 בשתפות¹⁷. ודברים אלו הן דברי קבלה¹⁸.

(14) מנחות שם. (15) יחידה. (16) ראה למעלה פי"ג
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (17) מנחות קד: וספרא
שם פרק י הלכות ג-ו. שנאמר במנחה (שם ב, א) "סולת
יהיה קרבנו", היחיד מביא מנחת נדבה, ואין השותפים
מביאין מנחת נדבה. ולא הזכיר רבינו אם שנים מביאים יין
או לבונה או עצים, ועיין ספרא שם הלכה ו, ובפירוש
המיוחס לר"ש שם. (18) כלומר, הלכה למשה מסיני. אבל
צריך עיון, כי הרי למדו כן מן הפסוק "קרבנו", ראה
למעלה.

23 ג. הניח מנחה לשני בניו ומת¹⁹ - הרי אלו מביאין
24 אותה²⁰.

(19) כלומר, הפריש מנחה ולא הספיק להקריבה עד שמת.
(20) מימרא של ר' יוחנן בזבחים ה: "הניח מנחה לשני בניו
ומת, קריבה ואין בו שותפות". ומה שכתב רבינו בפ"א
מהלכות תמורה הלכה ה "הניח בהמה לשני בניו ומת, הרי
זו קרבה ואין ממירין בה, שהרי הם בה שותפין, והשותפין
אין עושין תמורה", - הכוונה שהם שותפין במקצת, ואינם

2 יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? פדרך שקומצין
3 כל האדם⁶⁸: פושט אצבעותיו על פס ידו וקומצין⁶⁹.
4 קמץ בראשי אצבעותיו⁷⁰ או מן הצדדין⁷¹ - לא
5 יקטיר, ואם הקטיר - הרצה⁷². ואם הוסיף בקמץ,
6 כגון שהרתיק אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול⁷³.

(68) מנחות יא. "אמר רב פפא פשיטא לי מלא קומצו,
כדקמצי אינשי". (69) שם במשנה. ופס ידו פירושו כף ידו.
ו"כך היא עבודת הקמיצה: קודם שיתחב אצבעותיו בקמח,
כופף ופושט אצבעותיו על פס ידו, ומניח ריווח בין
האצבעות לפס היד, ומכניס צד פסת ידו בקמח, ועל ידי זה
הקמח נדחק ונכנס לתוך הרווח שבין האצבעות הכפופים
לפס היד, ומוציא ידו מהקמח". (70) "שהכניס ראשי
אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי הקמח וקומץ מלא קומצו
עד פס ידו". (71) "שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד
שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו (=דרך אצבעותיו). לשון
אחר: מן הצדדין מצדי הכלי שלא קמץ באמצע הכלי".
(72) במנחות וביומא שם הן בעיות של רב פפא, ונשארו
כולן ב"תיקו". ולפיכך פסק רבינו שלכתחילה לא יקטיר,
ובדיעבד הורצה. (73) משנה במנחות ו. "הקומץ היתר
והחסר, פסול, ואיזהו היתר שקמצו מבורץ", ומבורץ הוא
גדוש. ולמדו כן ממה שנאמר "מלא קומצו" (ויקרא ב, כ)
יכול מבורץ, תלמוד לומר (שם ו, ח) בקומצו, "שאין לך
כשר אלא מה שבתוך הקומץ".

7 יד. אין קמץ פחות מפשני זיתים. ומקצת הקמץ
8 מעכב את פלו⁷⁴. והקמץ והלבונה מעכבין זה את
9 זה. הסולת והשמן מעכבין זה את זה, ומקצת השמן
10 מעכב את פלו⁷⁵. אין פחות מלג לעשרון, כמו
11 שבארנו.

(74) משנה שם כז. "הקומץ מיעוטו מעכב את רובו", שאם
חיסר כל שהוא פסול" (רש"י) ובגמרא שם: "מאי טעמא,
אמר קרא (שם ב, ב) מלא קומצו". (75) שם במשנה:
"השמן מיעוטו מעכב את רובו". ובגמרא שם: "אמר קרא
(שם ב, ב) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה".

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ו

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר בו שמתנדב אדם ומביא עולה או שלמים או אחת
מחמשה מיני מנחות הבאות בנדבה.

12 א. מתנדב אדם ונודר עולה ושלמים² וכל מין
13 שירצה מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה³.
14 ומתנדב או נודר מנחה ממנחת נסכים⁴ לבדה⁵ מאי
15 זה מין משלשה מיני מנחות נסכים⁶, כמו שבארנו⁷.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ז' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23. בַּמִּקְדָּשׁ - יֵצֵא³⁶; וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּאוֹתוֹ הַבֵּית - יֵצֵא.²³
 24. הֲרִי הוּא פְּמִי שֶׁנֶּדֶר עוֹלָה עַל מְנַת שְׁלֹא יִתְחַיֵּב
 25. בְּאַחֲרֵי־וֹתָהּ³⁷. וְעוֹשֵׁה פֶרֶת עַל הַעֲלִיָּתָהּ בַּחוּץ³⁸. וְכֵן
 26. אִם אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר עַל מְנַת שֶׁאֲגַלֵּחַ בְּבֵית זֶה³⁹,
 27. אִם גִּלַּח שָׁם - יֵצֵא⁴⁰. הֲרִי הוּא פְּמִי שֶׁנֶּדֶר לְצַעַר
 28. עֲצָמוֹ, וְהֲרִי צַעַר עֲצָמוֹ, וְאֵינָהּ נְזִירוֹת⁴¹.

30) למעלה פרק ט מהלכות ביאת המקדש הלכה יד.
 31) כגון מקדש בית חוניו, אשר באלכסנדריא של מצרים.
 32) שם במשנה. (33) במשנה שם: "הרי עלי עולה,
 יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו, לא יצא". הרי
 שהמדובר באומר סתם "הרי עלי עולה", אע"פ שלא פירש
 שיקריבה במקדש. ודברי רבינו צריכים עיון (הר המוריה).
 34) משנה שם. שהרי זה כמת או נגבב, שאם אמר הרי עלי,
 חייב באחריותו. (35) כלומר, אמר הרי עלי עולה
 שאקריבנה בבית חוניו. (36) שם במשנה כדברי תנא-קמא.
 ואף כי הקרבן הזה אינו נחשב לקרבן כלל, שהרי הוא
 שחוטי חוץ - אינו חייב באחריות. (37) ראה למעלה
 הלכה ו. והם דברי רב המנונא בגמרא שם. (38) כלומר,
 על שחוטי חוץ למקדש. והם דברי רב המנונא ור' יוחנן,
 וכן הוא בברייתא שם. (39) כלומר, ע"מ שאביא קרבנות
 התגלחת בבית זה. (40) שם במשנה. כלומר, אף כי
 קרבנות אלו אינם נחשבים כלל, אינו מחוייב להביא קרבנות
 תגלחת אחרות במקדש. וחייב כרת על העלאה בחוץ,
 כמבואר למעלה. (41) שם בגמרא. כלומר, לא התחייב
 בנזירות, אלא רק לצער עצמו. ואם כן, אינו חייב בקרבנות
 נזיר, והקרבנות שהביא - אינם קרבנות תגלחת, אלא
 התכוון לדורון בעלמא, שאמר: אם אפשר להביא בבית
 חוניו, יטרח להביא, יותר מזה לא יטרח.

29. ח. חֲטָאת וְאֶשֶׁם אֵינָן בְּאֵין אֶלָּא עַל חֲטָא, וְאֵינָן
 30. בְּאֵין בְּנֶדֶר וּבְנֶדְבָה⁴². הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלִי חֲטָאת או
 31. אֶשֶׁם, או שְׁאָמַר: הֲרִי זוֹ חֲטָאת או אֶשֶׁם - לא אָמַר
 32. כְּלוּם⁴³. הִנֵּה מִחֵיב חֲטָאת או אֶשֶׁם וְאָמַר: הֲרִי זוֹ
 33. לְחֲטָאתִי או לְאֶשְׁמִי, או הֲרִי הַמְּעוֹת הָאֵלּוּ לְחֲטָאתִי
 34. או לְאֶשְׁמִי - דְּבָרָיו קִיָּמִים⁴⁴.

42) משנה חולין מא: (וראה גם זבחים ב.) שהרי נאמר בהם
 (ויקרא ה, א - יז) "נפש כי חטאת". וראה בפ"א מהלכות
 נדרים הלכה י. (43) תוספתא תמורה פ"ג: "הרי זו חטאת
 והרי זו אשם, אף-על-פי שחייב (= כלומר, עבר עבירה
 שחייב בה חטאת או אשם) לא אמר כלום". כיון שלא אמר
 מפורש "לחטאתי", "לאשמי". וראה בחולין שם. (44) שם
 בתוספתא: "הרי אלו לחטאתי והרי אלו לאשמי, אם היה
 חייב דבריו קיימין, ואם לאו לא אמר כלום".

35. ט. הָאוֹמֵר: קָרְבֵּן מִצְרַע זֶה או יוֹלְדֵת זוֹ עָלִי, אִם
 36. הָיָה אוֹתוֹ מִצְרַע או הַיּוֹלְדֵת עֲנִיִּים - מִבֵּית הַנּוֹדָר
 37. קָרְבֵּן עֲנִיִּים⁴⁵; וְאִם הָיוּ עֲשִׂירִים - מִבֵּית הַנּוֹדָר קָרְבֵּן
 38. עֲשִׂיר, אִף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹדָר עֲנִיִּים⁴⁶.

45) משנה בערכין יז. וראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי
 כפרה הלכה ג, כי קרבנה של היולדת הוא: כבש לעולה וכן

1 שותפים לגמרי, לפי שמתכפרים בה רק מקופיא (ראה שם
 2 ו.1), ולענין הקרבה, קרבה משום דנפש מקרי (=נפש כי
 3 תקריב, ראה שם ה:1) כיון שאינם שותפין לגמרי (לחם-
 4 משנה כאן).

5. ד. אִי זֶה הוּא נְדָר וְאִי זֶה הִיא נְדָבָה? ²¹ הָאוֹמֵר: הֲרִי
 6. עָלִי עוֹלָה²², או הֲרִי עָלִי שְׁלָמִים, או הֲרִי עָלִי
 7. מְנַחָה, או הֲרִי דְמֵי בְּהֵמָה זוֹ²³ עָלִי עוֹלָה או שְׁלָמִים
 8. - זֶה הַנְּדָר. אֲבָל הָאוֹמֵר: הֲרִי בְּהֵמָה זוֹ או דְמֵי
 9. בְּהֵמָה זוֹ עוֹלָה או שְׁלָמִים, או הֲרִי הַעֲשָׂרוֹן הַזֶּה
 10. מְנַחָה - הֲרִי זוֹ נְדָבָה.

11 (21) ראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה ב. (22) קנין פרק א
 משנה א. וראה גם ראש השנה ו. מגילה ח. וחולין קלט.
 והיינו קבלת התחייבות להביא קרבן, ולא ייחד לכן בשעת
 ההתחייבות בהמה זו או אחרת. (23) ראה להלן הלכה ו.

11. ה. מָה בֵּין נְדָרִים לְנְדָבוֹת? ²⁴ שֶׁהַנּוֹדָר, אִם הִפְרִישׁ
 12. קָרְבָּנוֹ וְאֶבְדָּר²⁵ או נִגְבַּב - חֵיב בְּאַחֲרֵי־וֹתוֹ²⁶ עַד
 13. שִׁיקְרִיב פָּמוֹ שֶׁנֶּדֶר²⁷; וְהַמְתַּנְדֵּב וְאוֹמֵר 'זוֹ', אִם מֵת
 14. או נִגְבַּב - אֵינּוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵי־וֹתוֹ.

24) ראה גם בהלכות נדרים שם. (25) הוא-הדין אם מת,
 וכן הוא במקורות הנ"ל. וכן כתב רבינו להלן בדין הרי זו.
 26) ראה קנין וראש השנה ומגילה וחולין שם. ורוצה
 לומר: חייב להביא אחר. (27) כלומר, עד שיקריבו על
 המזבח. וכל זמן שלא הקריב על המזבח, חייב באחריות,
 שהרי אפילו אם הקריב, אלא שהקריב שלא לשמו (בכל
 הקרבנות חוץ מחטאת ופסח), כשר ולא עלה לבעלים,
 וצריך להביא אחר, כמפורש בזבחים ב. ולהלן פט"ו
 מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א (משנה-למלך). וראה
 בספרי פ' ראה (לדברים יב, כו).

15. ו. הָאוֹמֵר: דְּמֵי שׁוֹר זֶה עָלִי עוֹלָה וְדְמֵי בֵּית זֶה עָלִי
 16. קָרְבֵּן, וּמֵת הַשׁוֹר וְנִפְלַ הַבֵּית - חֵיב לְשִׁלְמִים²⁸. אָמַר:
 17. הֲרִי עָלִי עוֹלָה עַל מְנַת שְׁלֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵי־וֹתָהּ -
 18. אֵינּוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵי־וֹתָהּ²⁹.

28) בערכין כ: במשנה: "שור זה עלי עולה, ובית זה עלי
 קרבן, מת השור ונפל הבית - חייב לשלם", ובגמרא שם,
 "אמר ר' חייא בר אבא, לא שנו אלא דאמר דמי שור זה
 עלי. אבל אמר שור זה עולה, כיון דאמר זה ומת - אינו
 חייב באחריות, עלי להביאו קאמר". כלומר, אם אמר "דמי
 שור זה עלי", אנו אומרים כי הכוונה במה שאמר "עלי"
 לקבלת אחריות אם נאבד או מת, אבל אם לא אמר "דמי"
 אלא "שור זה עלי", כוונתו במה שאמר "עלי", להתחייב
 להביא שור "זה", אבל לא להתחייב באחריות אם נאבד או
 מת. (29) מנחות קט. ואף שאמר "עלי" אינו חייב
 באחריות, כיון שפירש שכוונתו שלא יתחייב באחריותה.

19. ז. כֶּבֶד בְּאַרְנוֹ³⁰, שֶׁהָעוֹשֶׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהַקְרִיב
 20. בּוֹ קָרְבָּנוֹת³¹ - אֵינּוֹ פְּבִיט עֲבוּדָה זֶרָה. וְהָאוֹמֵר: הֲרִי
 21. עָלִי עוֹלָה³² שֶׁאֶקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשׁ³³, וְהַקְרִיבָה בְּבֵית
 22. זֶה - לא יֵצֵא³⁴. שֶׁאֶקְרִיבָנָה בְּבֵית זֶה³⁵, וְהַקְרִיבָה

קמח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי ז' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קונזו" (פ"א מהלכות נדרים הלכה טז). (59) ראה משנה בנדרים שם.

יב. אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין⁶⁰. פיצד? המתכונן לומר 'הרי עלי עולה' ואמר 'שלמים', או שנתכונן לומר 'הרי זו עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר כלום. נתכונן לנדר בעולה ואמר 'קרבן', לנדר בחרם⁶¹ ואמר 'הקדש' - דבריו קיימים⁶²; שהעולה קרבן, והחרם הקדש. וכן כל פיוצא פזה. בנדרים ונדרות אינו צריך להוציא בשפתיו כלום, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום - חייב. פיצד? גמר בלבו שזו עולה או שיהא עולה - הרי זה חייב להביא; שפאמר: כל נדיב לב וביאה - בנדיבות לב יתחייב להביא⁶³. וכן כל פיוצא פזה מנדר קדשים ונדרות.

(60) תרומות פ"ג משנה ח. שנאמר (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור", ונאמר (ויקרא ה, ד) "לבטא בשפתים", ונאמר (שמות לה, ה) "כל נדיב לבו" - הרי שצריך גם גמר בלב ומבטא בשפתיים (ראה פסחים סג. ושבועות כו:). וכל זה אינו אלא כששפתיו מכחישות את לבו, אבל אם אין שפתיו מכחישות את לבו, כגון שלא הוציא בשפתיו כלום, אלא רק גמר בלבו שזו עולה או שלמים - הרי הוא חייב להביא, ראה להלן בהמשך ההלכה. (61) לבדק הבית. ואף חרמי כהנים, כל זמן שהם ביד הבעלים, הם הקדש, כמו שאמרו בבכורות לב. וראה בתוספות ראש השנה ה: ד"ה ערכין (הר המוריה). (62) כן מפורש בתוספתא נדרים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 281 2) - אור-שמח במילואים. וראה שבועות שם, שגמר בלבו שלא יאכל פת חטים והוציא מפיו פת סתם, אסור בפת חטים. שפת חטים, פת שמה (ראה בהלכות שבועות פ"ב הלכה יד), והוא-הדין כאן, כיון שאין שפתיו מכחישין את לבו (ראה הר המוריה ואור שמח כאן). (63) בשבועות שם: "אין לי אלא שהוציא בשפתיו. גמר בלבו מנין, תלמוד-לומר (שמות לה, ה) כל נדיב לבו".

יג. אחד נדרים ונדרות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן מערכין⁶⁴ ודמים⁶⁵ ומעשרות⁶⁶ ומתנות עניים⁶⁷, מצות עשה מן התורה שיהא הפל ברגל שפגע בו תחלה⁶⁸. שפאמר: וביאת שמה והבאתם שמה וגומר⁶⁹. כלומר, בעת שתבוא לחג - תביא כל מה שאתה חייב בו, ותתן כל חוב שעליך לשם. הגיע הרגל ולא הביא - הרי זה בטל מצות עשה⁷⁰. עברו עליו שלשה רגלים⁷¹ ולא הביא קרבנותיו שנדר או התנדב⁷² או שלא נתן הערכים והחרמים⁷³ והדמים - הרי זה עבר בלא תעשה, שפאמר: לא תאחר לשלמו. אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה פלה⁷⁴. ואין לוקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה⁷⁵.

(64) שאמר ערכי עלי או ערך זה עלי או ערך פלוני עלי (ראה

1 יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת, מביאה שתי
2 תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת.
3 והמצורע קרבנו שלשה: שני כבשים, אחד לעולה ואחד
4 לאשם, וכבשה לחטאת. ואם אין ידו משגת, מביא קן: אחד
5 לעולה ואחד לחטאת וכבש לאשם. וכל זה אם הנודר הוא
6 עני, אבל אם הנודר הוא עשיר, אף שהמצורע או היולדת
7 עניים, מביא קרבן עשיר, ראה להלן בפ"ה מהלכות מחוסרי
כפרה הלכה יא. (46) משנה שם, וכן הוא בהלכות מחוסרי
כפרה שם.

8. האומר: חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני
9 עלי⁴⁷, אם רצה אותו פלוני - הרי זה מניחו להקריבן
10 על ידו ומתפפר לו⁴⁸. רצה בשעת הפרשה ולא רצה
11 בשעת הקרבה, אלא חזר בו: בעולה ובשלמים -
12 מקריבין ומתפפר לו בהן, אף על פי שאינו רוצה
13 עמה, שהרי רצה בשעת הפרשה⁴⁹; אבל בחטאת
14 ואשם לא נתפפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף⁵⁰.

(47) כלומר התחייב להביא עבור הפלוני, הקרבנות שהפלוני מחוייב בהם. (48) ערכין כא: (49) ערכין שם כדעת שמואל, שאינו צריך לדעתו, כיון שאינם באים על חטא (תוספות שם ד"ה מאי). (50) שהם באים על חטא וצריכין להתוודות, ולכן צריכים דעת גם בשעת כפרה (תוספות שם).

15. האומר⁵¹: הרי עלי פנדרי רשעים⁵² שמנדריהן
16 נזיר וקרבן ושבועה⁵³ - חייב בכלן⁵⁴. פנדרי פשרין
17 - לא נתחייב כלום⁵⁵. הרי עלי פנדבות פשרין⁵⁶ - הרי
18 זה נדר פנזיר ובקרבן⁵⁷. וכל פנויי⁵⁸ קרבן -
19 בקרבן⁵⁹.

(51) נדרים ט. במשנה. (52) הנודרים בעת כעסם בנזיר ובקרבן ושבועה, ונקראו כך משום שכתוב (דברים כג, כג) "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא", ואמר שמואל (נדרים כב). הנודר - אף-על-פי שמקיימו נקרא רשע. (53) כלומר, שהרשעים נודרים בנזיר וקרבן ושבועה. וכל זה הוא מדברי הנודר. (54) משנה שם: "כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה". (55) שם במשנה: "כנדרי כשרים לא אמר כלום", "שאין הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס" (רבינו שפאמר בע"ה). (56) ראה למעלה הלכה ד, אי זהו נדר ואי זוהי נדבה. (57) במשנה נדרים שם: "כנדבותם (של הכשרים) - נדר בנזיר ובקרבן". כלומר, כנדבת החסידים, "והחסידים גם כן אינם מתנדבים בקרבן, ואפילו נדבה, מפני שלא יתאחרו ויעברו על מה שנאמר (שם) לא תאחר לשלמו, ואמנם היו מביאין הקרבן והוא חולין עד העזרה, ושם יתנדב בו כל מה שירצה" (פירוש המשנה שם). וכל זה בנזיר וקרבן, אבל לא בשבועה, כי אין החסידים נשבעין. וראה ברש"י ורא"ש ור"ן שם, ובפ"א מהלכות נדרים הלכה כה. (58) כלומר, שמות לוואי לקרבן, כגון "קונם, קונח,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי ז' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

3 **עוֹבֵר פְּלֵא תַעֲשֶׂה עַד שְׁיַעֲבְרוּ עַל הָאֲחֶרֶת שְׁלֹשָׁה**
 4 **רְגָלִים⁷⁶. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה עוֹבֵר כָּבֵל**
 5 **תֵּאָחֵר⁷⁷. אֶבֶל הַיּוֹרֵשׁ אֵינוֹ עוֹבֵר כָּבֵל תֵּאָחֵר⁷⁸.**

76 בראש השנה ה: "תנו רבנן וכו' לא תאחר לשלמו, הוא ולא חילופיו וכו'. אמר רב ששת, לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים, והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והיום וחיללו על אחר ועבר עליו רגל אחד, סלקא-דעתך-אמינא הואיל ומכח קמא קאתי, כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן". וראה ירושלמי שם פ"א הלכה א. 77 שם ו: "בעי ר' זירא, אשה מה היא בכל תאחר, מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה, או דילמא היא איתא בשמחה. אמר ליה אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה. ומי אמר אביי הכי, והאמר אביי אשה בעלה משמחה, לדבריו דר' זירא קאמר", ולפי שפסק רבינו (פ"א מהלכות חגיגה ה"א), כר' זירא שהנשים חייבות במצוה זו (= של שמחה), פסק כאן שגם באשה שייך הלאו של כל תאחר, כדברי הגמרא שם. 78 על נדרו של אביו, כיון שהוא (=היורש) לא נדר. וגם זה שם: "בעי ר' זירא, יורש מהו בכל תאחר. כי תדור נדר אמר רחמנא (דברים כג, כב) והא (=היורש) לא נדר, או דילמא ובאת שמה והבאתם שמה (שם יב, ה"ו) והא מיחייב (=לבוא לרגל ולהביא אף של אביו). תא שמע, דתני ר' חייא, מעמך (=כי תדור נדר לה' אלוקיך לא תאחר לשלמו כי דרוש ידרשנו ה' אלקיך מעמך" שם כג, כב) פרט ליורש".

6 **טו. כָּל הַקְּרִבָּנוֹת שְׁעִבְרוּ עֲלֵיהֶן שְׁלֹשָׁה רְגָלִים - לֹא**
 7 **נִפְסְלוּ, אֶלָּא מִקְרִיבֵן וּכְשֵׁרִים⁷⁹. וּבְכָל יוֹם וְיוֹם אַחַר**
 8 **הַשְּׁלֹשָׁה רְגָלִים הוּא עוֹבֵר פְּלֵא תֵּאָחֵר⁸⁰. וּבֵית דִּין**
 9 **מְצִוִּין לַעֲשׂוֹתוֹ מִיָּד⁸¹ עַד שְׁיִקְרִיב קְרִבְנוֹתָיו בְּרִגְלָ**
 10 **שְׁפָנַע בּוֹ תִּתְחַלֶּה.**

79 ברייתא שם ו. "דתניא, בן עזאי אומר, אותו (= וואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו" – ויקרא ז, יח) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (דברים כג, כב) לא תאחר לשלמו, שומע אני אף מאחר נדרו בכל ירצה, תלמוד-לומר אותו. אותו בלא ירצה, ואין מאחר נדרו בלא ירצה", וראה גם זבחים כט. ותמורה כא: 80 ראש השנה ו: "אמר רבא, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים, בכל יום ויום עובר בכל תאחר". 81 כלומר, בית-דין הוזהרו להכריח אותו שיביא ברגל הראשון, שכתב (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת". ואמרו בבבביתא שם ו. "ועשית – זו אזהרה לב"ד שיעשוך". וראה בתוספות שם ד"ה יקריב, "דחזינן שהוא מתעצל להביא ומוציא הוצאות חנים שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות, ולהכי ממשכנין, ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין", ומסתבר שכופין אותו מיד שנדר (עוד לפני שעבר על העשה) שיקיים את המצוה בהגיע רגל הראשון, ראה כתובות פו. פו: כי במצות-עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו, ומפרש רש"י: מכין אותו קודם שעבר על העשה, ויש בידו לקיים.

11 **טז. אף על פי שגאמר ל'רצנו'⁸², פופין אותו עד**

פ"א מהלכות ערכין הלכה ב). 65 שאמר דמי עלי או דמי זה עלי או דמי פלוני עלי, אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו וכו' (שם הלכה ט). 66 מעשר דגן ומעשר בהמה. 67 כגון לקט שכחה ופאה. אבל צדקה, ראה למעלה פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה א, שאם מצויין עניים, חייב ליתן להם מיד, ולא ימתין עד לרגל הראשון, ואם עבר הרי זה חייב בכל תאחר (הר המוריה). 68 דהיינו אחד משלושת הרגלים: פסח, שבועות וסוכות. וראה בספר המצוות, עשה פג. 69 ראה ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה"ו): "ובאת שמה והבאתם שמה. לקבעם חובה, שלא יהא אלא ברגל ראשון שקבע ושפגע בו וכו'". ובראש השנה ו. ת"ר מוצא שפתיך (דברים כג, כד) זו מצות-עשה. תשמור, זו מצות לא-תעשה. ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוך. כאשר נדרת, זה נדר. לה' אלקיך, אלו חטאות ואשמות, עולות ושלמים. נדבה, כמשמעו. אשר דברת, אלו קדשי בדק הבית. כפיך, זו צדקה. אמר מר: מוצא שפתיך זו מצות-עשה, למה לי, מובאת שמה והבאתם שמה, נפקא. תשמור זו מצות לא-תעשה, למה לי, מלא תאחר לשלמו נפקא. ועשית אזהרה לבית-דין שיעשוך, למה לי, מיקריב אותו נפקא וכו'. חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", הרי כי מ"ובאת שמה והבאתם שמה" למדו כל מה שלמדו ממוצא שפתיך תשמור, הרי שגם בדק הבית ומתנות עניים בכלל עשה זו (מעשה ווקח). 70 כן הוא בראש השנה שם, ובתמורה יח. "אמר רבא, כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה". 71 מדבריו כאן נראה, שכל שעברו עליו שלשה רגלים אפילו שלא כסדרן (פסח, שבועות וסוכות) – עובר בכל תאחר. וכן נראה מדבריו בספר המצוות לאוין קנה (כפי הנדפס בסה"מ לעם, וכן הוא בהוצאת הגר"ח הלר) שכתב "ובא בקבלה שאינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים" (אבל בספר המצוות בדפוסים ישנים: "עד שיעברו עליו שלשה רגלים כסדרן"). והוא כדעת תנא-קמא בראש השנה ד: ולא כר' שמעון שם שאינו מחייב בכל תאחר אלא-אם-כן היו שלשת הרגלים כסדרן וחג המצות תחילה, וכן כתב רבינו בפירושו המשנה בתחילת ראש השנה: "ור' שמעון אומר וחג המצות תחילה כדי שיהיו על הסדר, והוא ענין אמרו בכאן לרגלים, ואינה הלכה". 72 כן דעת הר"ן בנדרים ט: כי על הנדבה עובר בכל תאחר, אבל בפירוש המיוחס לרש"י שם כתב, כי בנדבה אינו עובר על כל תאחר. 73 בראש השנה ד. "תנו רבנן, חייבי הדמין והערכין והחרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות ככור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בכל תאחר". ומפרש רש"י "והחרמין חרמי גבוה", אבל התוספות שם כתבו: החרמין, בין חרמי גבוה ובין חרמי כהנים. 74 ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה"ו): "יכול אם עבר רגל אחד ולא הביא, יכול יהיה עובר עליו משום כל תאחר, ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. הא אין עובר עליו משום כל תאחר עד שיעברו עליו רגלי שנה כולה". 75 תוספתא מכות פ"ד: "המאחר במוקדשין וכו' עובר בלא-תעשה, אבל אינו לוקה את הארבעים לפי שאין בהן מעשה".

1 **יד. הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים**

2 **ונפל בה מום ופדאָה על גב בהמה אחרת - אינו**

13 דְּבָרָיו קְיָמִים; וְאִם אַחַר שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ וְהוֹצִיא
14 בְּשִׁפְתָיו שֶׁתְּהִיָּה שְׁלָמִים חֲזֹר בּוֹ וְאָמַר 'וּלְדָה'
15 עוֹלָה, אֵף עַל פִּי שֶׁחֲזַר בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר - הָרִי
16 וְלָדָה שְׁלָמִים; שְׂאִין חֲזָרָה בְּהִקְדָּשׁ וְאִפְלוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי
17 דְבוּר.

18 ב. הָאוֹמֵר: יָדָה שֶׁל זֶה עוֹלָה אוֹ רִגְלָה שֶׁל זֶה עוֹלָה
19 - תִּמְכַּר לְחֵיבֵי עוֹלוֹת, וְדָמֶיהָ חֲלִין חוּץ מִדָּמֵי אוֹתוֹ
20 אֲבָר. וְהוּא שֶׁיְהִיָּה זֶה הַמְחִיב עוֹלָה שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ נָדַר
21 עוֹלָה בְּדָמִים קְצוּבוּסִים. הָאוֹמֵר: לָפָה אוֹ רֹאשָׁה שֶׁל
22 זֶה עוֹלָה, הוֹאִיל וְדָבָר שֶׁהִנְשָׂמָה תְלוּיָה בּוֹ הוּא -
23 פְּלָה עוֹלָה. הַקְּדִישׁ אֲבָר אֲחָד מִן הַעוֹף - הָרִי זֶה
24 סָפֵק אִם נִתְקַדֵּשׁ כְּלוֹ אוֹ לֹא נִתְקַדֵּשׁ.

25 ג. הָאוֹמֵר: בְּהֵמָה זֶה חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה שְׁלָמִים -
26 קִדְּשָׁה, וְאֵינָה קָרְבָּה, אֲלֹא תִרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם
27 וְתִמְכַּר, וְיָבִיא בְּחֻצֵי דָמֶיהָ עוֹלָה וּבְחֻצֵי דָמֶיהָ
28 שְׁלָמִים. הִנֵּה מְחִיב חֲטָאת וְאָמַר: חֲצִיָּה חֲטָאת
29 וְחֲצִיָּה עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים, אוֹ שְׂאֵמֵר: חֲצִיָּה עוֹלָה אוֹ
30 שְׁלָמִים וְחֲצִיָּה חֲטָאת - הָרִי הִיא תְמוֹת, כְּמוֹ
31 שִׁיתְבָּאָר בְּחֲטָאוֹת הַמְתוֹת.

32 ד. בְּהֵמָה הַשְּׁתַּפִּין שֶׁהַקְּדִישׁ אֲחָד מֵהֶן חֲצִיָּה שְׁלוֹ,
33 וְחֲזֹר וְלָקַח חֲצִיָּה הָאֲחֵר וְהַקְּדִישׁוֹ - הָרִי זֶה קִדְּשָׁה
34 וְקָרְבָּה. אֵף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַלְתָּה דְחוּיָה הִיָּתָה
35 בְּשֶׁהַקְּדִישׁ חֲצִיָּה - אֵין הַדְּחוּי מִעֲקָרוֹ דְחוּי. וְאֵף עַל
36 פִּי שֶׁהוּא קִדְּשֵׁת דָּמִים, הוֹאִיל וְהִיא בְּעֲלֵי חַיִּים -
37 אֵין בְּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִים. וְהָרִי נִרְאִית פְּלָה לְהַקְּרָבָה,
38 לְפִיכֶף תִּקְרָב, וְעוֹשָׂה תְמוּרָה.

39 ה. הָאוֹמֵר: דָּמֵי בְהֵמָה זֶה עוֹלָה, אוֹ הָרִי זֶה לְעוֹלָה,
40 אִם הִיָּתָה רְאוּיָה לְקָרֵב עוֹלָה - נִתְקַדְּשָׁה קִדְּשֵׁת
41 הַגּוֹף, וְהִיא עֲצֻמָּה תִקְרָב עוֹלָה; וְאִם אֵינָה רְאוּיָה -
42 תִּמְכַּר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹלָה.

43 ו. אָמַר עַל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מֵאִסוּרֵי קִרְבָּן
44 שְׂאִין קִדְּשָׁה חֲלָה עֲלֵיהֶן: הָרִי אֵלֶּי עוֹלָה - לֹא אָמַר
45 כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת אִסוּרֵי מִזְבֵּחַ. אָמַר:
46 הָרִי אֵלֶּי לְעוֹלָה - יִמְכְרוּ וְיָבִיא בְּדָמֶיהֶן עוֹלָה.

47 ז. הָאוֹמֵר: דָּמֵי פְרָה זֶה לְעוֹלָה כֹּל שְׁלֹשִׁים יוֹם
48 וְלֵאחֲרַי שְׁלֹשִׁים יוֹם לְשְׁלָמִים, אוֹ שְׂאֵמֵר: דָּמֶיהָ
49 לְשְׁלָמִים כֹּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֵאחֲרַי שְׁלֹשִׁים יוֹם
50 לְעוֹלָה - דְּבָרָיו קְיָמִים. וְאִם הַקְּרִיב דָּמֶיהָ בְּתוֹךְ
51 שְׁלֹשִׁים יוֹם - מְבִיא בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁנֶּדְרָה, וְאִם הַקְּרִיבוּ
52 לֵאחֲרַי שְׁלֹשִׁים יוֹם - מְבִיא כְּמוֹ שֶׁנֶּדְרָה.

53 ח. הִיָּתָה לוֹ בְהֵמָה מִעֲבֵרֵת וְאָמַר: אִם תִּלְד זָכָר -

1 שִׁיאֲמַר רוּצָה אֲנִי⁸³. בֵּין שֶׁנֶּדְרָה וְלֹא הַפְּרִישׁ בֵּין
2 שֶׁהַפְּרִישׁ וְלֹא הַקְּרִיב - כּוֹפֵין אוֹתוֹ עַד שִׁיקְרִיב⁸⁴.

(82) "קריב אותו לרצונו לפני ה'". (83) ראש השנה שם, יבמות קו. קדושין מט: ב"ב מח. ערכין כא. "קריב אותו (שם), מלמד שכופין אותו. יכול בעל כרחו, תלמוד-לומר (שם) לרצונו. הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וראה בפ"ב מהלכות גירושין הלכה כ. (84) ראש השנה שם: "ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוק. למה לי, מיקריב אותו נפקא, דתניא, יקריב אותו, מלמד שכופין אותו וכו', חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", כלומר, פסוק אחד בא לומר שכופין אותו אם נדר ועדיין לא הפריש, ופסוק אחד בא לומר כי כופין אותו אם כבר הפריש, ועדיין לא הקריב.

3 יז. פֶּל חֵיבִי⁸⁵ עוֹלוֹת⁸⁶ וּשְׁלָמִים - מִמְשַׁכְּנִין אוֹתָם⁸⁷.
4 אֵף עַל פִּי שְׂאִין מִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שִׁיקְרָעָה⁸⁸, שֶׁנֶּאֱמַר
5 'לְרִצְנוֹ' - כּוֹפֵין אוֹתוֹ עַד שִׁיאֲמַר רוּצָה אֲנִי. אֲבָל
6 חֵיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת - אֵין מִמְשַׁכְּנִין אוֹתָן⁸⁹;
7 הוֹאִיל וְהֵם מְעַכְבִּי כְּפָרָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שְׂמָא
8 יִפְשְׁעוּ וְיִשְׁהוּ קְרַבְנוֹתֶיהֶן. חוּץ מִחֲטָאת נִזִּיר, הוֹאִיל
9 וְאֵינָה מְעַכְבֵּת⁹⁰ מְלִשְׁתוֹת יַיִן - שְׂמָא יֵאחֲרָה אוֹתָהּ,
10 לְפִיכֶף מִמְשַׁכְּנִין אוֹתוֹ עֲלֶיהָ⁹¹.

(85) ערכין כא. במשנה. (86) נראה מזה, כי בכלל זה גם עולת מצורע. ואף-על-פי שאמרו שם "אמר רב פפא, פעמים וכו' חייבי עולות אין ממשכנין אותן וכו' בעולת מצורע, דתניא ר' ישמעאל וכו' אומר כשם שחטאתו ואשמו מעכבתו, כך עולתו מעכבתו", וכך כתב פירוש המשנה בערכין שם - הרי פסק רבינו להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה ה"ה, שעולה אינה מעכבת (ועיין כסף-משנה והר המוריה). (87) משנה שם. וראה בפ"ג מהלכות ערכין הלכה יד "ממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו, ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין, מכסות וכלי תשמיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל". "והואיל ואין בהן (בעולות ושלמים) כפרה, לפעמים מתעצלין בהן, ולפיכך ממשכנין אותן" (פירוש המשנה שם). (88) שם בערכין. (89) שם במשנה. (90) ראה להלן פ"ח הלכה ט. (91) שם בגמרא: "אמר רב פפא, פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן וכו' בחטאת נזיר, דכיון דאמר מר, אם גילח על אחד משלשתן יצא, ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשנות יין וליטמא למתים, פשע בה ולא מייתי".

יוֹם ש"ק ח' נִיסָן ה'תשע"ו

פְּרָק חֲמוֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר בו דין האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים, ודין חזרה בהקדש תוך כדי דיבור.

11 א. הָאוֹמֵר: וְלָדָה שֶׁל זֶה עוֹלָה וְהִיא שְׁלָמִים - דְּבָרָיו
12 קְיָמִים. הִיא שְׁלָמִים וּלְדָה עוֹלָה: אִם לָכֶף נִתְפָּנָן -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הרי הוא עולה, ואם היא נקבה - זבחי שלמים,
 2 ילדה זכר - יקרב עולה, ילדה נקבה - תקרב זבחי
 3 שלמים. ילדה זכר ונקבה - הזכר יקרב עולה,
 4 והנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים - אחד יקרב
 5 עולה, והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חלין. וכן
- 6 אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, ושניה
 7 תמכר לצרכי שלמים ודמיה חלין. ילדה טמטום
 8 ואנדרוגינוס - אינן קדשים והרי הן חלין, כמו
 9 שבארנו. והמקדיש עבד במעו בעלת מום וכיוצא
 10 בה - הרי זה קדוש.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ב'ח' ניסן תשע"ו

- 40 שהפקרתו — מצות עשה, מניעתו (מלהפקיר) —
 41 לא-תעשה, כף כל מה-שתצמיח שנה שביעית שנתבאר
 42 שהפקרתו בעשה — תהיה מניעתו בלא-תעשה. אם כן
 43 יהיה דין הוצאת פדיון הפקדם בעשה ולא-תעשה, ודין זית
 44 ודין שאר פרות שנה. הנה נתבאר מכל מה-שקדם —
 45 שהשמיט גדולי שביעית מצות עשה. וכבר נתבארו דיני
 46 מצוה זו במסכת שביעית, ואינה חובה מן-התורה אלא
 47 לפרות ארץ ישראל בלבד.

- 48 המצוה הקמ"א — הצווי שנגצונו להשמיט כספים,
 49 כלומר כל-המשאות (החובות) בשנת השמיטה, והוא אמרו
 50 ותעלה: "ואשר יהיה לך את-אחריך ששמיט ידך" (דברים טו,
 51 ג). וכבר נכפל הצווי במצוה זו ואמר: "ונה דבר השמיטה
 52 שמוט כל-בעל משה ידו" (שם, ב), ולשון התוספתא:
 53 "בשתי שמיטות הפתוב מדבר: אחת שמיטת קרקע ואחת
 54 שמיטת כספים; ושמיטת כספים זו אינה נוהגת מן-התורה
 55 אלא בזמן ששמיטת קרקע נוהגת, ואז היא נוהגת מן-
 56 התורה בכל-מקום". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק
 57 אחרון ממסכת שביעית.

- 58 המצוה המשלימה מאתים ושלשים — האזהרה
 59 שהזהרנו מלתבע את החובות בשנת השמיטה, אלא
 60 ישמטו לגמרי, והוא אמרו ותעלה: "שמוט כל-בעל
 61 משה ידו אשר ישה ברעהו לא-יגש את-רעהו ואת-
 62 אחיו" (שם), ונה אינו חובה מן-התורה אלא בארץ
 63 ישראל בזמן שיש שם שמיטת קרקע, כלומר: היובל.
 64 אבל מדרבנן דבר זה חובה בכל-מקום ובכל-זמן ואסור
 65 לתבוע החוב שעברה עליו שביעית אלא ישמט. וכבר
 66 נתבארו דיני מצוה זו בסוף מסכת שביעית.

- 67 המצוה הרל"א — האזהרה שהזהרנו מלהמנע
 68 מלהלות זה לזה בגלל השמיטה שלא ישמט החוב, לפי
 69 שהפתוב הזהיר מזאת המחשבה ואמר: "השמר לך
 70 פן-יהיה דבר וגו'" (שם, ט), ולשון ספרי (שם): "השמר
 71 — בלא-תעשה, פן-יהיה — בלא-תעשה", כלומר: שני
 72 לאוין אלו באו בענין זה, זה אחר זה לחזוק.

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רכג.

מצות עשה קלד. קמא.

מצות לא תעשה רל. רלא.

- 11 המצוה הרכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאסוף גם
 12 מה-שמצמיחים האילנות מן-הפרות בשנה שביעית כדרך
 13 שאנו אוספים פרות כל-שנה, אלא נעשה ככף שנוי כדי
 14 להראות שהוא הפקר, והוא אמרו ותעלה: "ואת-ענבי
 15 גזירך (מלשון הפקר, ואלו פרות שביעית) לא תבצר" (ויקרא
 16 כה, ה). בא הפרוש (ספרא פרשת בהר): "לא תבצר כדרך
 17 הבוצרים. מכאן אמרו: תאנים של שביעית אין קוצין
 18 אותן במקצה (אין שוטחין אותן לייבש במקום המיועד לכר),
 19 אבל קוצה הוא בתרבה; ואין דורכין ענבים בגת (להוציא
 20 יין), אבל דורף הוא בערבה; ואין עושין זיתים כבד
 21 ובקטבי (מקומות שרגילין לכתוש בהן זיתים): אבל כותש
 22 הוא ומכניס לבודרה" (מסחטה קטנה). וכבר נתבארו דיני
 23 מצוה זו עם שלפניה במסכת שביעית.

- 24 המצוה הקל"ד — הצווי שנגצונו להפקיר כל
 25 מה-שמצמיחה האדמה בשנת השמיטה, ולהתיר (להפקיר)
 26 כל-צמחי שדותינו והוא אמרו ותעלה: "והשביעת
 27 תשמיטה ונטשתה וגו'" (שמות כג, יא), ולשון המכלתא:
 28 "והלא הפקם והזית בכלל היה ולמה יצא? להקיש אליו:
 29 מה פקם מיחד שהוא בעשה, עוברין עליו בלא-תעשה,
 30 כף כל שהוא בעשה עוברין עליו בלא-תעשה". וענין
 31 דבר זה כמו שאסביר לך: שאמרו "והשביעת תשמיטה
 32 ונטשתה" כולל הפקרת כל-הצומח בשנה השביעית:
 33 ענבים ותאנים ואפרסקים ורמונים וחסים ושעורים
 34 וזולתם. יוצא, שהשמיטת הכל — מצות עשה אחר-כך
 35 פרט ואמר: "פן-תעשה לכרמך לזיתך". והרי אלו הם
 36 בכלל כל מה-שצומח מן-האדמה — אלא לא בא הצווי
 37 הזה בפרט וזית במיחד, אלא מפני שהזהיר בהם הפתוב
 38 במיחד על אספת תבואת הפקם והוא אמרו: "ואת-ענבי
 39 גזירך לא תבצר" (ויקרא כה, ה). הנה כמו הפקם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

42 כָּל־שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט יִשָּׁב בְּמִקְוָמוֹ, כְּלוֹמַר: בְּחֶלֶק שְׁלוֹ מֵאָרֶץ
43 יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיוּ מְעֻרְבִין זֶה בְּזֶה.

44 הַמִּצְוָה הַקְּלִי"ז — הַצְּוִי שְׁנָצְטוּיָנו לְתַקַּע בְּשׁוֹפָר
45 בְּעֶשְׂרֵה בְּתֻשָׁרֵי שָׁל שָׁנָה זוֹ (שֵׁל יוֹבֵל) וּלְהַכְרִיז בְּכָל־
46 אַרְצָנוּ עַל חֵירוֹת לְעִבְדִים וּיְצִיאָת כָּל־עֶבֶד עִבְרִי לְחַפְּשֵׁי,
47 בְּלֵי דְמַיִם, בְּיוֹם זֶה, כְּלוֹמַר: עֲשֶׂרָה בְּתֻשָׁרֵי, וְהוּא אָמְרוּ
48 יִתְעַלֶּה: "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשׂוֹר
49 לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכַּפָּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם" (שם, 49)
50 ט), וְאָמַר: "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ לְכָל־יִשְׂרָאֵל" (שם, ט),
51 וּכְבָר נִתְבְּאָר (ראש השנה כו) שִׁ שְׁנֵה הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה
52 לְתַקִּיעַ וְלִבְרָכוֹת'. וְכָבַר נִתְבְּאָרוּ דִּיגֵי תַקִּיעוֹת רֹאשׁ
53 הַשָּׁנָה בְּמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְיָדוע, שֶׁתַּקִּיעַ זוֹ בַּיּוֹבֵל
54 אֵינָה אֶלֶּא לְפָרוֹסִים חֵירוֹת, וְשֶׁהִיא חֶלֶק מִן־הַהַכְרָזָה,
55 וְהוּא אָמְרוּ: "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ": וְאִין עֲנִינָה כְּעִנִּין
56 תַּקִּיעוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהֵן "זְכָרוֹן לְפָנֵי ה'", וְאֶלֶּה
57 לְשַׁחְרוֹר הַעֲבָדִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ.

58 הַמִּצְוָה הַרְכִ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ עַל עֲבוֹדַת
59 הָאָרֶץ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, וְהוּא אָמְרוּ בָּהּ: "לֹא תִזְרְעוּ" (שם, 59)
60 יא), כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּשִׁמְטָה: "שִׁדְךָ לֹא תִזְרַע". וּכְשֶׁם
61 שֶׁאֲסוּרָה בְּשִׁמְטָה בֵּין עֲבוֹדַת הָאָרֶץ בֵּין עֲבוֹדַת הָאֵילָן,
62 כִּף הַיּוֹבֵל, וּלְפִיכָף אָמַר "לֹא תִזְרְעוּ", בְּלִשׁוֹן כְּלֵילִי לְשׁוֹן
63 וְרִיעָה הִיא הֵן בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ וְהֵן בַּעֲבוֹדַת הָאֵילָן, לְכָלוֹל
64 הָאָרֶץ וְהָאֵילָן. וְגַם הַעוֹבֵר עַל זֶה — לוֹזָקָה.

65 הַמִּצְוָה הַרְכִ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְּקַצוֹר
66 סְפִיחֵי שַׁנַּת יוֹבֵל כְּשֶׁאָר הַשָּׁנִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּאָרְנוּ (לֹא
67 תַעֲשֶׂה רֶכֶב) בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא
68 תַקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֵיהָ" (שם, יא).

69 הַמִּצְוָה הַרְכִ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ גַם כֵּן מִלְּאֲסוֹף
70 פְּרוֹת הָאֵילָן בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל כְּדֶרֶךְ שֶׁאָנוּ אוֹסְפִים בְּשָׁאָר
71 הַשָּׁנִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזוּרֵיהָ" (שם, 71)
72 כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּאָרְנוּ (לֹא תַעֲשֶׂה רֶכֶב) בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית. וּבְסַפְרָא
73 (פַּרשַׁת בְּהַר שֵׁם) אָמְרוּ: "לֹא תַקְצְרוּ וְלֹא תִבְצְרוּ — כְּשֶׁם
74 שֶׁאָמְרוּ בְּשְׁבִיעִית, כִּף נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל", כְּלוֹמַר: שֶׁהִדִּין
75 בְּכָל־הַלְאֻוִין הָאֵלֶּה שְׁנֵה. וְדִינֵי הַשְּׁמִטָּה וְהַיּוֹבֵל כֵּלִם
76 אֵינִים חוּבָה אֶלֶּא בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל.

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ו

מצות עשה קלח.

מצות לא תעשה רכז. מצות עשה קלט.

77 הַמִּצְוָה הַקְּלִי"ח — הַצְּוִי שְׁנָצְטוּיָנו שִׁיחַדְרוּ כָּל־
78 הַתַּרְקָעוֹת הַמְּכַוְרִים בְּשָׁנָה זוֹ — לְכַבְּעֵיהֶם, וְיִצְאוּ מִתַּחַת
79 יְדֵי הַקּוֹנִים, בְּלֵי דְמַיִם. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבְכָל אָרֶץ

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ו

מצות עשה קמ. קלו. קלז.

מצות לא תעשה רכד. רכה. רכו.

1 הַמִּצְוָה הַק"מ — הַצְּוִי שְׁנָצְטוּיָנו לְסַפּוֹר אֶת־הַשָּׁנִים
2 מֵעַת מְשָׁלְנוּ עַל הָאָרֶץ וּלְהִזְקְנוּ בָּהּ — שֶׁבַע שָׁבַע שָׁנִים
3 עַד שַׁנַּת הַיּוֹבֵל. וּמִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמַר: סְפִירַת שְׁנֵי שְׁמִטָּה, הִיא
4 מְסוּרָה לְבֵית דִּין, כְּלוֹמַר: סְנִיחָדְרֵי גְדוּלָּה, שֶׁהֵם הֵם
5 שְׁסוּפָרִים שָׁנָה שָׁנָה מִחֻמְשֵׁים הַשָּׁנִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁכָּל־אֶחָד
6 וְאֶחָד מִמֶּנּוּ מוֹנֶה יְמֵי הַעֵמָר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְסַפַּרְתָּ
7 לְךָ שֶׁבַע שַׁבָּתֵת שָׁנִים וָגו'" (ויקרא כה, ח). וּלְשׁוֹן סַפְרָא
8 (פַּרשַׁת בְּהַר): "יִכּוֹל יִסַּפֵּר שֶׁבַע שְׁמִטִּים זוֹ אַחַר זוֹ (בְּלֵי
9 לְסַפּוֹר שָׁנִים בּוֹדְדוֹת) וְיַעֲשֶׂה יוֹבֵל? תִּלְמוֹד לּוֹמַר: "שֶׁבַע
10 שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים" (שם), הָא עַד שִׁיאָמְרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים (עַד
11 שִׁישְׁלִימוּ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים אַחַד אֶת הַשְּׁנִי, שְׁכַל אַחַד יוֹסִיף פַּרְט
12 אַחַר בְּמַצוּח); וְאִם לֹא לֹא שְׁמַעֲנִין", כְּלוֹמַר: מִצְוָה זוֹ לֹא
13 תִּשָּׂג אֵיכוֹת עֲשִׂתָּהּ אֶלֶּא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, הֵינּוּ שְׁנִמְנֶה
14 הַשָּׁנִים לְכַבֵּן וְנִמְנֶה גַם הַשְּׁמִטִּין עִמָּהֶן. בִּיּוֹן שֶׁאָמַר, שֶׁעֲנִין
15 זֶה לֹא יִשָּׂג אֶלֶּא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, מִשְׁמַע שֶׁהִיא בְּהֶחֱלֵט
16 מִצְוָה אַחַת. כִּי אִלוּ הֵיוּ שְׁתֵּי מִצְוֹת, כְּלוֹמַר: מְנִין שָׁנִים
17 וּמְנִין שְׁמִטִּין — לֹא הֵיָה אוֹמֵר 'עַד שִׁיאָמְרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִין',
18 כִּי כִף (בְּדֶרֶךְ כָּל־) מִשְׁנֵי כְּתוּבִים נִלְמַדוֹת כָּל־שְׁתֵּי
19 מִצְוֹת, וּכְּן כָּל־מִצְוָה וּמִצְוָה מִכְּתוּב שֶׁלָּהּ. וְלְעוֹלָם אִין
20 אוֹמְרִים "הָא עַד שִׁיאָמְרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים" אֶלֶּא בְּמִצְוָה אַחַת,
21 שֶׁלֹּא נִשְׁלַמְתָּ וְדִיעַת דִּינֵיהָ אֶלֶּא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, כְּמוֹ הַבְּכוֹר
22 שֶׁאָמַר בּוֹ הַכְּתוּב: "כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי" (שְׁמוֹת לֵד, ט). כִּי
23 כְּתוּב זֶה לְכַדּוֹ מוֹרָה, שֶׁהַבְּכוֹר לֵה' — בֵּין זָכָר בֵּין נְקִבָּה
24 — וּבֹא כְּתוּב אַחַר, "הַזְּכָרִים לֵה'" (שֵׁם יג, יב), וּפְסוּקָה זֶה
25 לְכַדּוֹ מוֹרָה, שֶׁכָּל־זָכָר לֵה' — בֵּין כְּבוֹר בֵּין פְּשוּט. אֶבֶל
26 מִשְׁנֵי הַכְּתוּבִים הַשָּׁג עֲנִין הַמִּצְוָה, שֶׁהוּא כְּבוֹר זָכָר בְּלַבֵּד
27 כְּמוֹ שֶׁבְּאָרוּ בְּמִכְלָתָא.

28 הַמִּצְוָה הַקְּלִי"ו — הַצְּוִי שְׁנָצְטוּיָנו לְקַדֵּשׁ אֶת שַׁנַּת
29 הַחֻמְשִׁים, כְּלוֹמַר: לְהַשְׁבִּית בָּהּ עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה כְּמוֹ
30 בְּשִׁמְטָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְקִדְשַׁתֶּם אֶת שַׁנַּת
31 הַחֻמְשִׁים שָׁנָה" (ויקרא כה, ט), וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (סַפְרָא פַּרשַׁת
32 בְּהַר): "כְּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשְׁבִיעִית, כִּף נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל",
33 כְּלוֹמַר: הַשְּׁוֹה בְּיַנְיָהֶם בְּעֶשְׂה, כְּשֶׁם שֶׁהַשְּׁוֹה הַכְּתוּב
34 בְּיַנְיָהֶם בְּלֹאוּ, כְּמוֹ שֶׁאָבָאָר (לֹא תַעֲשֶׂה רֶכֶד). וְדִינֵי שַׁנַּת
35 יוֹבֵל וְשַׁנַּת שְׁמִטָּה בְּהַשְׁבַּת עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה וְהַתַּקְרָת
36 כָּל־הַצְּוִמָּח — שְׁוִים. וְאֶת־שְׁנֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה (הַשְּׁבַתַת
37 הַעֲבוּדָה, וְהַתַּקְרָת הַצְּוִמָּח) כּוֹלָל אָמְרוּ: "וְקִדְשַׁתֶּם אֶת שַׁנַּת
38 הַחֻמְשִׁים שָׁנָה". וְכָבַר בְּאֵר הַכְּתוּב, שֶׁעֲנִין הַקְּדוּשָׁה בְּהֵן,
39 שִׁיִּהְיוּ פְּרוֹתֵיהֶן וְיַתְּבוּאֶתֶן הַפְּקָר. וְאָמַר: "כִּי יוֹבֵל הִיא
40 קָדֹשׁ תִּהְיֶה לְכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאֹתֶיהָ" (שם,
41 יב). יוֹבֵל זֶה אֵינּוּ נוֹהֵג אֶלֶּא בְּאָרֶץ, וּבְתַנְאֵי שִׁיִּהָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 הלויים חלק ונתחלה" והוא האזהרה מלקחת חלק בבנות
 2 הארץ (ונלמדת מהמילה "חלק" שבפסוק), והשני: "ונתחלה
 3 לא יתהיה לו", האזהרה מלקחת חלק בארץ. וכבר נכפל
 4 הלאו על שני ענינים אלו עצמם בפתגמים, והוא אמרו
 5 ותעלה לאהרן: "בארצם לא תנחל וחלק לא יתהיה לך
 6 בתוכם" (במדבר יח, כ), ובא הפרוש (ספרי פרשת קרח
 7 שם): "בארצם לא תנחל" — בפשט חלוק הארץ:
 8 "וחלק לא יתהיה לך בתוכם" — בפנה"ו. ואולי תשוב
 9 ששני הלאוין האלה הנזכרים בפתגמים שתי מצוות ולפיכך
 10 ראוי למנותם (בכהנים בפני-עצמם, ובשאר שבט לוי בפני-
 11 עצמם) — דע שפנין שהלאו בא באפן כללי: "כל-שבט
 12 לוי", הרי נכנסו הפהנים בכלל ואמנם כפלו בפתגמים
 13 לחזוק (ליתר תוקף) וכן כל-הדומה לזה מן-הכלל והפרט
 14 אינו נכפל אלא לחזוק או להשלמת הדין, כיון שלא השג
 15 הדין בשלמות מן-הלאו האחד. ואלו מנינו אמרו
 16 לאהרן: "בארצם לא תנחל וחלק לא יתהיה לך בתוכם"
 17 נוסף על אמרו: "לא יתהיה לפהנים הלויים" וגו', כי אז
 18 נצטרף למנות לפי ההקשר הזה (השוואה זו) בעצמו אסור
 19 הגרושה והחללה והזונה על כהן גדול שלשה לאוין
 20 נוסף על שלשה הלאוין שבאו בכל-כהן בכלל, בין גדול
 21 בין הדיוט. ואם יאמר האומר: שפך באמת צריך למנות,
 22 נאמר לו: שבכהרס יתהיה כהן גדול בגרושה חייב שתיים:
 23 אחת משום שהוא כהן והגרושה אסורה לו, והשניה:
 24 משום שהוא כהן גדול והיא אסורה עליו עוד בלאו אחר
 25 — וכבר נתבאר בגמרא קדושין (עז). שאינו חייב אלא
 26 אחת. נמצא שהלאו הכללי בלבד הוא שנמנה וכל-לאו
 27 אחר שיבוא באותו ענין בפרטות אינו אלא ללמד אינה
 28 דין, או להשלמת הענין, כדרך שבארנו במצוה קס"א
 29 קס"ה ממצות אלו. ומן-הסוג הזה בעצמו (דוגמה נוספת
 30 מסוג זה) האזהרה שהזהיר את-הפהנים שלא יקרחו
 31 קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו
 32 שרטה (ויקרא כא, ה), ושלשה לאוין אלו בעצמם כבר
 33 קדמו לכל-ישאל בכלל ואמר: "לא תקפו פאת ראשכם
 34 ולא תשחית" (שם יט, כז), ו"לא תשימו קרחה בין עיניכם
 35 למת" (דברים יד, א) ו"שרט לנפש לא תתנו בבשרכם"
 36 (ויקרא יט, כח), ונכפלו בפתגמים להשלמת הדין בלבד, כמו
 37 שנתבאר בסוף מכות (כ): כשנתבארו דיני שלש המצוות
 38 האלה; ואלו היו לאוין מיוחדים בפתגמים ולא היו
 39 להשלמת דין אלא היו מצוות נפרדות, כי אז היה הכהן
 40 חייב על כל-מעשה מהם שתי מלקיות: משום שהוא
 41 ישראל ומשום שהוא כהן — ואין הדבר כן, אלא
 42 מלקיות אחת בלבד כשאר ישראל, כמו שנתבאר במקומו.
 43 והבן כולל זה ודעהו.

43 המצוה הקפ"ג — הצווי שנצטוינו לתן ערים ללויים
 44 לדור בהן, כיון שאין להם חלק בארץ, והוא אמרו
 45 ותעלה: "ונתנו ללויים וגו' ערים לשבת" (במדבר לה, ב).

1 אזהרתכם אלה תתנו לארץ" (ויקרא כה, כד). ובאר לנו,
 2 שגאלה זו תהיה בשנה זו ואמר: "בשנת היובל הזאת
 3 תשבו איש אל-אחוזתו" (שם, יג). וכבר עסק הפתוי בדיני
 4 מצוה זו ובאר איך יהיה דין המוכר עם הקונה, אם הוא
 5 רוצה לפדות את-אדמתו המכורה קדם שתחול שנת
 6 היובל. ובאר גם-כן שדין זה מיוחד לקרקעות שהן מחוץ
 7 לחומת הערים, ושהחצרות והבתים הבנויים בכפרים —
 8 כיון שלא נבנו מבפנים לחומה, הרי דינם כדין השדות
 9 והגנות. והם בתי החצרים שעליהם אמר הפתוי: "על-
 10 שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו ויביל יצא" (שם, לא)
 11 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בערכים (ערכין כט:). וגם היא
 12 אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג.

13 המצוה הרכ"ז — האזהרה שהזהירו מלמכור
 14 אדמותינו בארץ פנען לצמיתות, והוא אמרו: "והארץ
 15 לא תמכר לצמיתת" (שם, כג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו
 16 בסוף ערכין (כט, ואילך).

17 המצוה הקל"ט — הצווי שנצטוינו שתהא פדית
 18 הקנינים המכורים מבפנים לחומת עיר, עד לסוף שנה
 19 אחת בלבד, ואחרי השנה תקימו בידי הקונה ולא יצאו
 20 ביובל, והוא אמרו ותעלה: "ואיש כי ימכר בית-מושב
 21 עיר חומה וגו'" (שם, כט), ומצוה זו היא דין בתי ערי
 22 חומה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערכים (לא:).
 23 והיא אינה נוהגת אלא בארץ.

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קסט. קע.

מצות עשה קפג.

מצות לא תעשה רכח. מצות עשה כ.

24 המצוה הקס"ט — האזהרה שהזהיר כל-שבט לוי
 25 מלקחת חלק בארץ ישראל (שנחלקה לשאר השבטים),
 26 והוא אמרו ותעלה: "לא יתהיה לפהנים הלויים כל-שבט
 27 לוי חלק ונתחלה" (דברים יח, א).

28 המצוה המשלימה מאה ושבעים — האזהרה
 29 שהזהיר עוד כל-שבט לוי מלקחת חלק בבנה שבזוים
 30 בפשט כבוש ארץ ישראל. והוא אמרו ותעלה: "לא יתהיה
 31 לפהנים הלויים כל-שבט לוי חלק ונתחלה". ולשון ספרי
 32 (פרשת שופטים שם): "חלק בבנה, ונתחלה בארץ". אפשר
 33 לך להקשות עלי ולומר: למה מניתי שני ענינים אלו שתי
 34 מצוות, והם: האזהרה מלקחת חלק בארץ והאזהרה
 35 מלקחת חלק בבנה, והלא הם בלאו אחד והרי זה לאו
 36 שבכללות שהקדמת (כתבת בהקדמה — לעיל הכלל
 37 התשיעי) שהוא נמנה לאו אחד? דע שבכך נתחלק לאו
 38 זה ואמר: "ונתחלה לא יתהיה-לו" (שם, ב), והרי הם שני
 39 לאוין בשני שמות, האחד מהם: "לא יתהיה לפהנים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: "אבנים
 2 שלמות תבנה את-מזבח ה' אלהיך" (דברים כז, ו), וכבר
 3 נתבארו דיני מצוה זו בכללם, כלומר בגין המקדש
 4 ותארו וחלוקו (חלוקות החצר, הקדש וקדש הקדשים וכו').
 5 ובגין המזבח ומשפטיו, במסכתא שחברה לשם כך, היא
 6 מסכת מדות. וכן נתבאר תאר המנונה והשלחן ומזבח
 7 הנזהב ומקום הנחתם בהיכל בגמרא מנחות (כח, צו
 8 ואילך) ויומא (ג).

1 וגם ערים אלו, כלומר: ערי הלויים, הן ערי מקלט
 2 (שההורג נפש בשגגה מוגן שם מפני נקמתו של גואל הדם)
 3 וקולטות בתנאים המיוחדים להן, כמו שנתבאר במכות
 4 (ו).

5 המצוה הרכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלמכור
 6 מגרשי הלויים והוא אמרו: "ישדה מגרש עריהם לא
 7 ימכר" (ויקרא כה, לד). ואתה ידע לשון התורה (במדבר
 8 לה, ב) שנותנים ללויים ערים ומגרש וישדה מגרש,
 9 כלומר: אלף אמה מגרש ואלפים אמה חוצה להם
 10 לשדות וקרמים, כמו שנתבאר במסכת סוטה (כו, ו). ובאה
 11 האזהרה ללויים מלשנות את-הגבולות האלה לכל יעשו
 12 את-העיר מגרש ולא המגרש עיר, ולא השדה מגרש ולא
 13 המגרש שדה, והוא אמרו: "לא ימכר". בא בקבלה
 14 שענינו: לא ישנה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף
 15 ערכין (ג).

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ו

מצות לא תעשה עט. פ.

54 המצוה הע"ט — האזהרה שהזהרנו מלבנות מזבח
 55 מאבנים שנגע בהן פרזל, והוא אמרו יתעלה: "לא-תבנה
 56 אתהן גזית פי חרף הנפת עליה ותחללה" (שמות כ, כב),
 57 ואם בנה מהן מזבח — הרי הוא פסול ואין מקריבים
 58 עליו. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ג' ממדות (משנה
 59 ד).

16 המצוה המשלימה עשרים — הצווי שנגצטינו
 17 לבנות [לעשות] בית-הבחירה לעבודה שבו תהיה
 18 ההקדשה והקצרת האש תמיד (שתוקד על המזבח), ואליו
 19 תהיה ההליכה ובו תהיה התגיגה והעליה לרגל
 20 וההתקבצות בכל-שנה, כמו שיתבאר, והוא אמרו
 21 יתעלה: "ועשו לי מקדש" (שמות כה, ח). ולשון ספרי
 22 (דברים יב, י): "שאל מצות נצטוו ישראל בשעת בנייתם
 23 לארץ: למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה,
 24 ולהכרית זרעו של עמלק". הנה נתבאר לה, שבגין בית
 25 הבחירה מצוה בפני עצמה. וכבר בארנו (לעיל כלל יב)
 26 שהפלות הזאת (ששמה "מקדש") כוללת פריטים,
 27 ושהמנונה והשלחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי
 28 המקדש והכל נקרא "מקדש", וכבר נתיחד צווי לכל-
 29 חלק וחלק. אבל אמרו על המזבח "מזבח אדמה
 30 תעשה-לי" (שמות כ, כא), שאפשר לחשוב על פסוק זה,
 31 שהוא מצוה בפני עצמה מלבד מצות מקדש — הרי
 32 ענינו כמו שאבאר לה: פשטה דקרא הרי הוא מדבר
 33 בשעת החרב הממות, שהיה מתר לנו בזמן ההוא לעשות
 34 מזבח אדמה בכל-מקום ולהקריב עליו; וכבר אמרו
 35 עליהם השלום שענין הדבור הוא, שהיא צוה לבנות
 36 מזבח מחבר בארץ, ושלא יהא מטלטל כמו שהיה
 37 במדבר, והוא אמרם במכילתא דרבי ישמעאל בפרוש
 38 פסוק זה: "בשפתנס לארץ עשה לי מזבח המחבר
 39 באדמה". כיון שהדבר כך — הרי הוא צווי נהג
 40 לדורות והרי הוא מחלקי המקדש, רצוני לומר: שייבנה
 41 מזבח מן-האבנים ודקא. ובמכילתא (יתרו פרשה יא) אמרו
 42 בפרוש אמרו יתעלה: "ואם-מזבח אבנים תעשה-לי"
 43 אמרו: "רבי ישמעאל אומר: כל-אם' ואם' שבתורה
 44 רשות, חוץ משלשה — אחד מהם: ואם-מזבח אבנים
 45 תעשה-לי". אמרו: "ואם מזבח אבנים" — חובה. אתה

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ו

מצות עשה כא.

70 המצוה הכ"א — הצווי שנגצטינו ליראה מן המקדש
 71 הזה מאד מאד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה
 72 והפחד — וזו היא מוראת מקדש, והוא אמרו יתעלה:
 73 "וימקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל). והגדרת יראה זו כמו
 74 שהזכירו בספרא (קדושים): "איזה הוא מורא? לא יבנס
 75 להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפנדתו (בגד שלובש אדם
 76 על גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללובשו בלי מלבוש
 77 עליו) ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא (מעבר,
 78 לקצר הדרך), ויקיקה מקל-וחמר" (— ודאי שאטור). וכבר
 79 נתבאר בכמה מקומות בתלמוד, שאסור בהחלט לשבת
 80 בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; וכל-זה לפי שאמר
 81 יתעלה: "וימקדשי תיראו" וזו חובה לעולם, אפלו בזמן
 82 הזה שהוא חרב בעונותינו שרבו. ולשון ספרא (שם):
 83 "אין לי אלא בזמן שבית המקדש קים, בזמן שאין בית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

27 כ"ב ממצות עשה, ששמירת המקדש והסבוב בו מצות
28 עשה; וכך נבאר כאן, שבטול דבר זה — מצות לא-
29 תעשה, ולשון המכלתא: "ושמרו את-משמרת אהל
30 מועד" (שם, ד), אין לי אלא בעשה, ומנין בלא-תעשה?
31 — תלמוד לומר: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה),
32 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש תמיד ומדות.

33 המצוה הל"ה — הצווי שנוצטוינו שיהא לנו שמן
34 עשוי כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כד) מוכן למשח
35 בו כל-כהן גדול שיחמנה, כמו שאמר: "והכהן הגדול
36 מאחיו אשר-יוצק על-ראשו שמן המשחה" (ויקרא כא, י),
37 וכן מושחים בו מקצת המלכים (כלומר, רק מלכי בית דוד),
38 כמו שיחבאר בהלכות מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן
39 וכל-כליו; אבל אין מושחים בו את-הכלים לדורות, לפי
40 שפרוש אמרו בספרי (במדבר ז, א), שבמשיחתם של אלו
41 — כלומר כלי המשכן — הקדשו כל-הכלים לעתיד
42 לבוא, אמר יתעלה: "שמן משחת-קדש יהיה זה לי
43 לדורותיכם" (שמות ל, לא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
44 בריש פרתות (ה).

45 המצוה הפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות שמן
46 כשמן המשחה, והוא אמרו יתעלה: "ובמחבתו לא
47 תעשו כמהו" (שם, לב) והעובר על לאו זה, אם הוא מזיד
48 — חייב פרת, כמו שבא בפרתוב: "איש אשר-ירקח כמהו
49 וכו'" (שם, לג). ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה.
50 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' מפרתות (ה).

51 המצוה הפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלמשח בשמן
52 המשחה שעשה משה זולת כהנים גדולים ומלכים בלבד,
53 והוא אמרו יתעלה: "על-בשר אדם לא ייסף" (שם, לב).
54 וברור, שהנמשח בו במזיד — חייב פרת, אמר: "ואשר
55 יתן ממנו על-זר ונכרת" (שם); ואם הוא שוגג — חייב
56 חטאת קבועה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש
57 פרתות (ה).

1 המקדש מנין? תלמוד לומר: את-שבתתי תשמרו
2 ומקדשי תיראו — מה-שמירת שבת לעולם, אף מורא
3 מקדש לעולם". ושם אמרו עוד: "לא מן-המקדש אתה
4 רוא, אלא ממי שפקד על המקדש".

יום שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ו

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

5 המצוה הכ"ב — הצווי שנוצטוינו לשמר את-
6 המקדש ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך כל-הלילה
7 כדי לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו יתעלה לאהרן:
8 "ואתה ובניך אתם לפני אהל העדת" (במדבר יח, ב),
9 כלומר: אתם תהיו לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה
10 בלשון אחר, והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל
11 מועד" (שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה
12 ובניך אתם לפני אהל העדת — הפהנים מבפנים והלוים
13 מבחוץ", כלומר: לשמרה ולהליכה סביבו. ובמכלתא
14 אמרו בלשון הזה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד —
15 אין לי אלא בעשה, מנין בלא-תעשה? תלמוד לומר:
16 ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה) הגה נתברר לך
17 ששמירתו — מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה למקדש
18 שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין (היכל המלך)
19 שיש עליה שומרים לפלטורין שאין עליה שומרים".
20 ונדוע שפלטורין — שם ההיכל רצונו לומר: שמוגדלת
21 ההיכל ורוממותו, שיהיו שומרים קבועים עליו. וכבר
22 נתבאר כל-דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד
23 ובמסכת מדות.

24 המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשבית
25 שמירת-המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא אמרו:
26 "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם) וכבר באנו במצוה

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר אברהם יצחק שי' הכהן

המכונה פרופ' כץ

שלום וברכה!

ת"ח למר בעד מכתבו עם המוסג"ב קטעי מכתבי עתים, המושבים אליו בזה כבקשתו.

מוכרחני לומר כי בדעתי הנני עומד כי ההצעה לפתור שאלת רישום ילדים שאמם אינה יהודית
ולא נתגירה על ידי תואר נוסף, איזה שלא יהי, לתואר יהודי וכיו"ב, לרבות הצעת רישום בתואר

"יהודי בלתי מזדהה" וכדומה, יש בזה סכנה הכי גדולה לגרום קרע בחוגים רחבים של עמנו, עם בני ישראל, נוסף על קוים שליליים אחרים, כגון ערבובי' והטעה בנוגע לנשואין, אם לא באה"ק ת"ו על כל פנים בחו"ל, וכו' וכו'.

כבר רמזתי במקום אחר, שמאלפת העובדא אשר דוקא בעלית בני ישראל מגלות בבל לארץ ישראל נקטו באמצעים הכי חריפים למנוע כל ענין של התבוללות, תערובת עמים זרים וכו', כמסופר בספר עזרא. ואף שעדיין לא זכינו לעלי' מגלות לגאולה, צד השוה ויותר יש בימינו, שלא רק ד' רבבות עלו לארץ ישראל כמו שהי' אז, אלא כמה פעמים ככה. ועלי' המונית כזו דורשת לא חלישת המחיצות המבדילות בין ישראל לעמים, אלא אדרבה חיזוק וחיסון, ואין זה ענין לשומרי דת בלבד, או בשטח הדתי בלבד, אלא נקודה יסודית בקיום עם בני ישראל בכל השטחים, לרבות השטח הבטחוני כפשוטו, ועוד.

דרך אגב, במה שמעיר על הסתירה שבין חוק השבות לשאלת רישום בני תערובת, וכן בכיוון ההפכי סתירה משאלה זו לחוק הנשואין, אף שכמובן צודק במאה אחוז, הנה אני נתכוונתי ודייקתי שלא לנוגע בענין זה במכתבי-מענה על השאלה מיהו יהודי, כיון שאפילו אם לא היו הסתירות האמורות והשאלה מיהו יהודי היתה קודמת על סדר היום, אין זה משנה כלל בפשטות ותוקף המענה על שאלה זו.

ועוד להעיר בענין הקושי' שכמה שואלים ותוהים איך להתאים הפתרון עם נקודת ההפלי' ש"לא לנוגע בזה חו"י" - מעולם לא הבנתי מה ענין אחד לשני, שהרי כמה נוצרים ומושלמים וכו' דרים בארץ ישראל שעל פי התחוקה גם להם ניתנה זכות דשלילת הפלי', ואף על פי כן לא יעלה על הדעת לרשום אותם כיהודים וכו'. ובזה גם מענה למה שכבודו מזכיר במכתבו שנימוקים של בטחון ונמוקים של דמוקרטי' יש להם השפעה על אופן פתרון השאלה דמיהו יהודי, שלדעתי אינו כן כנ"ל.

כאן מקום אתי לכפול תודתי על שהלוח לי הביכל השני, שמוחרר בפני עצמו, בצירוף רשימת המאמרים ומכתבים שבתוכו שעל פי זכרוני כבר ראו אור הדפוס. ובטח באם יימצא תחת ידו עוד כתיב יד כאלו ירשה לי לראותם ולעייין בהם. ותודתי נתונה לו למפרע.

בכבוד ובברכה ובפרט ברכת חג הפסח כשר ושמו.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שבת קודש עמ' א

14 בנשים, משום דְּכֵתִיב (ויקרא ו ז) 'וְזֹאת תִּזְכֹּר הַמְּנַחָה הַקֶּרֶב אֲתָהּ
15 בְּנֵי אֱהָרֹן, מִשְׁמַע דְּוֹקָא 'בְּנֵי אֱהָרֹן' מְקַרְבִּים [מְגִישִׁים] וְלֹא בְּנֹת
16 אֱהָרֹן. הַקְּמִיצוֹת אֵינָן נַעֲשׂוֹת עַל יַד נָשִׁים, מִשׁוּם דְּכֵתִיב (ויקרא ב
17 ב) 'וְהִבִּיֵּאתָ אֵל בְּנֵי אֱהָרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמִין מִשָּׁם, מִשְׁמַע דְּוֹקָא 'בְּנֵי
18 אֱהָרֹן' קוֹמְצִים וְלֹא בְּנֹת אֱהָרֹן. וְכֵן הַקְּמִיצוֹת אֵינָן כְּשֵׁרוֹת בְּנָשִׁים,
19 מִשׁוּם דְּכֵתִיב בַּהֲקִטְרַת אֵימֹרֵי הַשְּׁלָמִים (ויקרא ג ה), 'וְהִקְמִירוּ אֹתוֹ
20 בְּנֵי אֱהָרֹן, מִשְׁמַע שֶׁרַק 'בְּנֵי אֱהָרֹן' מְקַטְרִים וְלֹא בְּנֹת אֱהָרֹן. וְכֵן
21 הַמְּלִיקוֹת אֵינָן כְּשֵׁרוֹת בְּנָשִׁים, מִדְּכֵתִיב (ויקרא א טו) 'וְהִקְרִיבוּ
22 הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְיָלַק אֶת רֹאשׁוֹ וְהִקְמִיר הַמִּזְבֵּחַ, אֵיתְקַשׁ -
23 הַקֶּשׁ בַּפֶּסֶק זֶה מְלִיקָה לְהַקְמִירָה, כִּשְׁם שֶׁהַקְּטֹרֶת אֵינָה כְּשֵׁרָה
24 בְּנָשִׁים, אִף מְלִיקָה כֵן. וְהַקְּמִיצוֹת אֵינָן נַעֲשׂוֹת עַל יַד נָשִׁים, מִשׁוּם
25 דְּכֵתִיב (ויקרא א ה) 'וְשָׁחַט וְגו' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֱהָרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת
26 הַדָּם, וְאָמַר מֶרֶ - שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא (ספרא פ"ד)

1 סומכות על קרבנותיהם ואינן מניפות את מנחתן, ואפילו הן כהנות
2 אינן מגישות מנחה וקומצות ממנה, ואינן מקטירות ומולקות
3 ומקבלות את הדם ומזות. חוץ מְמַנְחָת סוּמָה וְגוֹרָה, שֶׁהֵן - הסוטה
4 והגזירה מְנִיפוֹת אותן בעצמן.

גמרא

5 הגמרא מבררת בכל אחד מהדינים ששנינו במשנה, מה המקור
6 לכך שאינו נוהג בנשים. מבארת הגמרא: סְמִיכוֹת אֵינָן נַעֲשׂוֹת עַל
7 יַד נָשִׁים, מִשׁוּם דְּכֵתִיב בַּתְּחִילַת הַצִּוּוּי עַל הַקְּרִבּוֹת (ויקרא א ב)
8 'דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', ובאותו ענין נאמר (שם ד) 'וְסָמַךְ יָדוֹ/
9 מִשְׁמַע אִם כֵּן שֶׁרַק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [הַאֲנָשִׁים] סוּמְכִים, וְאֵין בְּנֹת יִשְׂרָאֵל
10 סוּמְכוֹת. תְּנוּפֹת אֵינָן נַעֲשׂוֹת עַל יַד נָשִׁים, מִשׁוּם שֶׁבַתְּנוּפָה נֶאֱמַר
11 (ויקרא ז כ"ט) 'דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' וְהִנִּיף, מִשְׁמַע רַק בְּנֵי
12 יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין, וְאֵין בְּנֹת יִשְׂרָאֵל מְנִיפוֹת. וְכֵן הַנְּשׂוֹת אֵינָן כְּשֵׁרוֹת

ישעיה פרק כג יא-טז

יא יְדוּ נְטָה עַל־תֵּימָם הַרְגִּיז מִמְּלֻכֹת יְהוָה צֹנָה אֶל־כְּנָעַן לְשֹׁמֵד מְעֻזָּנָה: יב וַיֹּאמֶר לְאֶת־תּוֹסִיפִי עֹד לְעֶלְזוֹ הַמְעֻשָּׁקָה בְּתוֹלַת בְּתַצִּידוֹן (כתיים) כְּתִימִים קוֹמֵי עֲבָרֵי גַם־שָׁם לֹא־יִנְוַח לָךְ: יג הֲנָן אֶרֶץ כְּשָׂדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה אֲשׁוּר יִסְדָּה לְצִיִּים הַקִּימוּ (בחנינו) בְּחֻזְיוֹ עָרְרוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ שָׁמָּה לְמַפְלָה: יד הִילְלוּ אֲנִיֹּת תְּרַשְׁשִׁישׁ כִּי שָׁדַד מְעֻזְכֶּן: (ס) טו וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא וְנִשְׁפַּחַת צֹר שְׁבָעִים שָׁנָה כִּימֵי מַלְךְ אַחַד מִקְּיָן שְׁבָעִים שָׁנָה יְהִיָּה לְצֹר כְּשִׁירַת הַזּוֹנָה: טז קָחִי כְנֹזֶר סָפִי עִיר זֹנָה וְנִשְׁפַּחָה הַיְמִינִי בְּגֹן הַרְבִּי־שִׁיר לְמַעַן תִּזְכְּרִי:

רש"י

מצודותיהם על צור, בחוניו ל' עופל ובוהן (לקמן לב) בורפרייץ בלע"ז שעושינ למצור על הכרכים: עוררו ארמנותיה. יחריבו ל' ערו ערו (תהלים קלז) ל' נתיצה עד היסוד: (טז) ונשכחת צור. לפי שמזכירה בלשון גנאי ל' זונה אמר ונשכחת כזונה ששכחה אוהביה אף היא תשכח מאין סוחרים ותגרים פונים אליה לפי שתהיה חריבה: כימי מלך אחד. ימי דוד שבעים שנה היו ואיני יודע מהו הסימן הזה הניתן כאן: יהיה לצור. זכרון מעט שתתנער משפלותה ותחזור לאותן שהיו רגילין אצלה לחזור אליה לשוב לקדמותה: כשירת הזונה. שרואה שאין פונה אליה ונושאת קול ערב ונעים בשיר אולי תערב על מאהביה: (טז) הרבי שיר. כלומר אף הרבי תחנונים והשפילי גאותך:

מצודת ציון

(יא) הרגיו. ענין תנועת החרדה והמהירות וכן ואת התרגוץ אלי (לקמן לז): אל. כמו על: כנען. ענין תגר ומסחר וכן כנען בידו מאזני מרמה (הושע יב): לשמיד. כמו להשמיד וכן לפיל ירך (במדרב ה) ומשפטו להנפיל: מעזניה. מל' עוז וחוזק ומשפטו מעוזויה ולהקל הקריאה החליפו אות הכפל בנו"ץ וכן כי לא תמנו (איכה ג) ומשפטו תממו: (יב) לעלוז. לשמות: המעשקה. השדודה: בתולת. לפי שלא נכבשה עדיין קראה בתולה כי לא באה ברשות אחר כבתולה שלא באה ברשות בעל וכן בתולת בת ציון (מ"ב יט): בת צידון. עדת צידון: כתיים. אל כתיים: ינח. מל' הנחת רוח: (יג) לציים. לאנשי ציים ר"ל לבעלי ספינות כמו וצי אדיר (לקמן לג): בחוניו. ענין מגדל ומבצר כמו עופל ובוהן (לקמן לב): עוררו. ענין חורבן והשחתה כמו ערו ערו (תהלים קלז): ארמנותיה. מלשון ארמון ופלטרין: (יד) שודד. נעשק: מעזכן. מל' עוז וחוזק: (טז) מקץ. מסוף:

מגדלות העיר והם החריבו ארמנותיה ושמו את העיר למפלה כאדם העושה בשלו: (יד) הלילו אניות תרשיש. אנשי הספינות ההולכות על ים תרשיש להביא סחורה לצור הילילו מעתה כי שודד צור שהיתה מעוז וחוזק כל הערים היושבים לחוף הים: (טז) ונשכחת צור. ר"ל לא ילכו עוד אליה לסחורה: כימי מלך אחד. כימי דוד שהיה מלך מיוחד (ולפי שהיה לדוד ברית ושבועה עם חירם מלך צור והם לא שמרו את הברית והרעו לישראל ולזה נגזר עליהם שבעים שנה שממון מול שנות דוד להכיר שמהאל נעשה ולא במקרה): יהיה לצור כשירת הזונה. כי דרך הזונה שבאים רבים אליה ולפעמים תשכח מאהוביה ולא יוסיפו לבוא ודרכה להרים קול בשיר ערב לעורר לב הזונים וכן יקרה לצור שהיו רבים באים לה לסחורה ונשכחה במפלתה ותצטרך לעורר לב הסוחרים לבוא אליה: (טז) קחי כנזר. לפי שהמשילה לזונה אמר לשון הנופל בזונה נשכחה בלוקחת כנזר בידה ומסבבת העיר ומנגנת בטוב ובנעימות בשיר ערב למען תהיה זכורה למאהבים ור"ל ראוי לעורר לב הסוחרים לבוא אליך כמאז:

מצודת דוד

(יא) ידו נטה. כאילו המקום נטה ידו על הים לעכב על עוברי הים לבלי הביא עוד סחורה לצור: הרגיו ממלכות. העיר לב הממלכות לבוא עליה בחרדה ומהירות רב: ה' צוה. לא במקרה באו אבל ה' צוה לבוא על צור עיר המסחר להשמיד כל חזקה: (יב) ויאמר וכו'. המעושקה וכו'. ה' אמר את עדת צידון הנעשקה משודדי צור בהיות סחורתו שמה מעתה לא תוסיפו עוד לשמוח על כי מקום סחרך היה קרוב לך: כתיים קומי עבורי. לפי שאנשי צור ברחו לארץ כתיים אמר עבורי לארץ כתיים ועשו שם עמהם סחורה: גם שם. אבל גם שם עם כי תמצא אנשי סחורתך מ"מ לא תמצא שם הנחת רוח כי לא תמצא ירך להתעסק בסחורה כמאז: (יג) הן ארץ כשדים. הנה זאת העיר צור מארץ כשדים היא כי זה העם היושב בה עתה לא היה בה מאז ולא בנה אותה: אשור יסדה. אשור שהיתה ראש הממלכה לכשדים הוא יסדה להשכין בו אנשי ספינות עושי מלאכה במים רבים והמה אנשים פחותים ונבזים: הקימו בחוניו. ר"ל הנה אנשי אשור הם בנוה והקימו

משלי פרק ל כג-ל

כג תחת שְׁנוּאָה כִּי תִבְעַל וְשִׁפְחָה כִּי־תִירֶשׁ גְּבֵרְתָהּ: כד אֲרַבְּעָה הֵם קַטְנֵי־אָרֶץ וְהֵמָּה חֲכָמִים מְחַפְּמִים: כה הַנְּמָלִים עִם לֹא־עֵז וַיִּכְנְנוּ בְּקִיץ לַחֲמִם: כו שְׁפָנִים עִם לֹא־עֵצִים וַיִּשְׁיֻמוּ בַּסֶּלַע בֵּיתָם: כז מִלֶּךְ אֵין לְאַרְבֵּה וַיֵּצֵא חֲצִץ פֶּלֶז: כח שְׁמָמוֹת בְּיָדַיִם הַתַּפְּשׁ וְהִיא בְּהִיכְלֵי מֶלֶךְ: כט שְׁלֹשָׁה הֵמָּה מִיִּטְבִּי צַעַד וְאַרְבָּעָה מִיִּטְבִּי לֶכֶת: ל לִישׁ גְּבוּר בְּבִהְמָה וְלֹא־יֵשׁוּב מִפְּנֵי־כָל:

רש"י

בשביל אותו מרוצה זכה למלכות הרי שהכין בקיץ לחמו כדרך הנמלה: (כג) שפנים עם לא עצום. זה מדי ופרס: ושימו בסלע ביתם. שבנו בית המקדש: (כח) שממית. אריני"א בלע"ז: בידים תתפש. בידה היא אוחזת ומתדבקת בכותלים: שממית בידים תתפש. זה עשו שנא' והידים ידי עשו (בראשית כז): בהיכלי מלך. שנכנס להיכל מלך והחריבו: (כט) מטיבי צעד. הולכים ומצליחים בגבורתם: (ל) ליש גבור בבהמה. זה נבוכדנצר שנאמר (ירמיה ד') צלה אריה מסוככו:

מצודת ציון

(כג) גברתה. האדונית שלה: (כח) הנמלים. שם בריה קטנה: עם. יאמר כן בדרך השאלה וכן עדת דבורים (שופטים י"ד): (כז) שפנים. שם בריה מה: עצום. חזק: (כז) חוצץ. מאוסף ומקובץ וכן נקרא אסיפת אבנים קטנים כמ"ש ויגרס בחצץ (איכה א): (כח) שממית. היא עכביש: תתפש. מלשון תפשה ולכידה: (כט) צעד. ענין הלך ופסיעות כמו כי צעדו (שמואל ב' י'): (ל) ליש. שם משמות האריה וכן ליש אובר (איוב ד').

ובל ידעה מה: (כד) קטני ארץ. בריות קטנות אשר בארץ: מחוכמים. ר"ל עם כי המה קטני ארץ ואין חכמה גדולה ראוי להם לפי צורך השגת די מזונם מ"מ המה מחוכמים מה' בהשגחה פרטיות למען ילמדו דעת את העם: (כה) ויכינו. עם כל חולשתם יתחזקו להכין מאכלם בעת הקיץ עת מצוא התבואה בשדה ולהטמין על ימות החורף והמה מלמדים דעת את העצלנים להכין די מחסורם בעוד היות לאל ידם: (כו) ושימו. עם כל חולשתם יתחזקו לעשות לעצמם מקום מדור בתוך הסלע כי יחפרו בו מעט מעט עד כי ירחיבו מקום לשבת והמה מלמדים דעת את העם לבל יעזבו חכמת התורה על כי ארוכה מארץ מדה אלא ישנה מעט מעט עד כי יגמור את כולה: (כז) מלך אין לארבה. להנהיגם יחד באסיפה אחת כדרך המלך ועכ"ז בוחרים מעצמם ליצאת יחד באסיפה אחת ולא יפרדו אלה מאלה ואסיפה היא להם רב התועלת כי אם הלכו יחידים היו בני אדם צדים אותם אבל כשהם יחד רבי המספר כולם חדלים מהם הואיל וא"א לצוד את כולם ולמדו דעת את העם שלא יריבו ואיש את אחיו יעזורו: (כח) בידים. במעשה ידים תלכד די מחסורה כי אורגת כעין יריעות והזכובים נסבכים ונלכדים בהם והמה לה למאכל ואף כי היא בהיכלי מלך מקום למצוא שם הרבה מטעמים מ"מ תבחר לאכול ממעשה ידיה ותלמד דעת להיות האדם נוון מיגיע כפו ולא ליהנות משל אחרים: (כט) שלשה המה. כמו שאלה השלשה המה צועדים והולכים בטוב ר"ל בבטחון והצלחה כן הרביעי הוא מן המטיבים ללכת ודומה להם בבטחון והצלחה: (ל) ליש. האריה הגבור שבכל הבהמות והחיות כי חיה בכלל בהמה שנאמר וזאת הבהמה וגו' איל צבי ויחמור (דברים יד): ולא ישוב. ברדפו אחר מי לא ישוב לאחוריו עד ישיג ויטרוף טרף:

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֹא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ פְּלוֹם וּבְרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

ד רבי אליעזר אומר: העושה תפלתו קבע, אין תפלתו תחנונים. רבי יהושע אומר: המהלך במקום ספנה, מתפלל תפלה קצרה; אומר: "הושע השם את־עמך את שארית ישראל; בכל פֶּרֶשֶׁת העבור יהיו צרכיהם לְפָנֶיךָ; בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

ה היה רוכב על החמור, ירד; ואם אינו יכול לירד, יחזיר את פניו; ואם אינו יכול להחזיר את פניו, יכון את לבו פִּנְגָד בית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים.

ו היה יושב בספינה, או בקרון, או באֶסְדָּא – יכון את לבו פִּנְגָד בית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים.

ז רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר. והכמים אומרים: בחבר עיר ושלא בחבר פירוש ברטנורא

ד העושה תפלתו קבע. שתפלתו דומה עליו כמשאוי. ולשון קבע שאומר חוק קבוע עלי להתפלל וצריך אני לצאת ממנה: מתפלל תפלה קצרה. ומה היא תפלה קצרה, שאומר הושע ה' את עמך וגו'; **בכל פֶּרֶשֶׁת העבור**. אפילו בשעה שהם פורשים לעבירה, יהיו צרכיהם גלויים לפניך לרחם עליהם. פרשת לשון פרישה, העבור של עבירה. ואין הלכה כרבי יהושע, אלא התפלה שמתפללים במקום סכנה היא צרכי עמך מרובים וכו'. ומתפלל אותה אדם כשהוא מהלך. ואינו מתפלל לא ג' ראשונות ולא ג' אחרונות. וכשיעבור מקום הסכנה ותתישב דעתו צריך לחזור ולהתפלל תפלה כחקנה אם לא עברה עונתה: **ה** היה רוכב על החמור ירד. אין הלכה כסתם משנה זו, אלא בין יש לו מי שיאחז חמורו בין אין לו מי שיאחז חמורו לא ירד, מפני שאין דעתו מיושבת עליו כשהוא יורד: יחזיר את פניו. לצד ירושלים, שנאמר (מלכים א ח) והתפללו אליך דרך ארצם: יכיוון את לבו פִּנְגָד בית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים. שנא' (שם) והתפללו אל המקום הזה:

ו באֶסְדָּא. עצים הרבה קשורים ומהורקים יחד, ומשטיים אותם בנהר ובני אדם הולכים עליהם. ובלשון מקרא (ר"ה ב ב) קרון רפסודות:

ז אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר. בחבורת העיר, כלומר בצבור ולא ביחיד: בחבר עיר ושלא בחבר עיר. בין בצבור בין ביחוד: רבי יהודה אומר

משניות מבוארות – קהתי

בית קודש הקדשים, שנאמר (מלכים א ח, ל): "יתפללו אל המקום הזה".... נמצא עומד במורה – מחזיר פניו למערב, במערב – מחזיר פניו למזרח, בדרום – מחזיר פניו לצפון, בצפון – מחזיר פניו לדרום; נמצא כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד. – משנתנו באה ללמד, כיצד נוהג אדם בתפילה כשאין באפשרותו לעמוד ולכוון פניו נוכח המקדש.

היה רוכב על החמור – והגיע זמן התפילה, ירד – מעל החמור, ויעמוד ויכוון פניו כנגד המקדש, כמו שביארנו לעיל, ויתפלל "שמונה עשרה". **ואם אינו יכול לירד** – כגון שאין לו מי שיאחז את חמורו, וחושש שמא החמור יברח, יחזיר את פניו – כלומר לא ירד אלא ישב במקומו, ויסב את פניו לצד ירושלים ולצד המקדש שבתוכה ויתפלל. **ואם אינו יכול להחזיר את פניו** – כגון שצריך לשים לב לדרך שהולך בה, **יכון את לבו פִּנְגָד בית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים** – כלומר יכוון מחשבתו שמתפלל כנגד בית קודש הקדשים. בגמרא מובאת ברייתא: "היה רוכב על חמור והגיע זמן תפילה, אם יש לו מי שיאחז את חמורו – ירד למטה ויתפלל, ואם לאו – ישב במקומו ויתפלל; רבי אומר: בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו. אמר רבא: הלכה כרבי". מכאן פוסק הרמב"ם (הל' תפילה ה, ב): "היה רוכב על הבהמה, אף על פי שיש לו מי שיאחז בהמתו, לא ירד, אלא ישב במקומו ויתפלל, כדי שתהא דעתו מיושבת עליו".

באור משנה ו

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד במי שאינו יכול לעמוד בתפילה ולכוון פניו כנגד המקדש.

היה יושב בספינה – כגון בספינת מפרשים שהפליגה בים, או **בקרון** – בעגלה שיצאה לדרך, או **באֶסְדָּא** – ברפסודה, בדבורה (קורות עץ קשורות יחד ומושטות על פני הנהר) והגיע זמן התפילה. הואיל וטלטולי הנסיעה אינם מאפשרים לו לעמוד ולכוון דעתו בתפילה, או שמפחד שמא יפול למים, **יכון את לבו פִּנְגָד בית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים** – כלומר ישב במקומו ויתפלל תפילת "שמונה עשרה", ויכוון לבו ומחשבתו שמתפלל כנגד בית קודש הקדשים.

באור משנה ז

לאחר שלמדנו במשנה ג, שחייב כל אדם להתפלל בכל יום "שמונה עשרה" או מעין "שמונה עשרה", דנה משנתנו בענין תפילת המוספין (עיין לעיל משנה א), אם יחיד חייב להתפלל תפילה זו בראש חודש, שכבת וכיום טוב, או שאינה נוהגת אלא בצביור. ונחלקו בזה הנאים.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר – בחבורת העיר (מקום שמתחברים ומתאספים בני העיר

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד שני דברים: א) שהתפלה היא בקשת רחמים מאת הקב"ה ולכן צריך אדם להתפלל תפילתו בכונת הלב ובדרך תחנונים. ב) שהמהלך במקום סכנה מתפלל תפילה קצרה.

רבי אליעזר אומר: העושה תפלתו קבע – חובה קבועה, שאינו מתפלל אלא כדי למלא חובתו, כמי שמעיקה עליו מעמסה, וברצונו להפטר ממנה מהר, **אין תפלתו תחנונים** – כלומר אין תפילתו ראויה לשמה, שאין בה משום בקשת רחמים ותחנונים מאת הקב"ה. יש מפרשים שרבי אליעזר חולק על המשנה הקודמת וסובר שאין לעשות קביעות לתפילה, שיתפלל אדם בכל יום שמונה עשרה או מעין שמונה עשרה, שהעושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים. **רבי יהושע אומר: המהלך במקום ספנה** – כגון במקום שמצויים ליסטים וחיות, וסכנה היא לשהות שם, והגיע זמן התפילה, **מתפלל תפלה קצרה** – והיינו שהוא אומר: "הושע השם את־עמך את שארית ישראל (לשון הכתוב בירמיה לא, ו); **בכל פֶּרֶשֶׁת העבור יהיו צרכיהם לְפָנֶיךָ; בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה**" – "בכל פרשת העבור" פירושו: אפילו בשעה שפורשים לעבירה יהיו צרכיהם לפניך ותמלא משאלותיהם (גמרא: רש"י; רמב"ם). ויש מבאירים "פרשת העבור" – פרשת עוברי דרכים, כלומר בכל זמן שהם עוברים בדרכים ונמצאים בסכנה, תן להם את צרכיהם ("ר"ח אלבק עפ"י תלמוד נוסחאות, ופסקו הלכה שמתפללים בנוסח דלקמן: "צרכי עונך ישראל מרובים ודעתם קצרה (שאינם יודעים לפרש צרכיהם), יהי רצון מלפניך ה' אֵי־לחינו. שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גווייה וגווייה די מחסורה והטוב בנייך עשה ברוך אתה ה' שומע תפילה". ומתפלל תפילה זו בדרך כשהוא מהלך. ואם יכול לעמוד, עומד. וכשהוא מגיע ליישוב ותתקרב דעתו, חוזר ומתפלל תפילה כתקנתה, תשע עשרה ברכות" (רמב"ם הל' תפילה ז, יט).

באור משנה ה

תיקנו חכמים שיהא אדם מתפלל תפילת שמונה עשרה במעמד ופניו נוכח בית המקדש. דבר זה שצריך לכוון מול המקדש, למדו חז"ל מתפילת שלמה (מלכים א ח), כמו ששינוי בכרייתא (ברכות ל, א): "היה עומד בחוצה לארץ – יכוון את לבו כנגד ארץ ישראל (וחזיר פניו נוכח ארץ ישראל ויתפלל – רמב"ם). שנאמר (שם, מח): "ותתפללו אליך דרך ארצם". היה עומד בארץ ישראל – יכוון את לבו כנגד ירושלים, שנאמר (שם, מד): "ותתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת את לבו היה עומד בירושלים – יכוון את לבו כנגד בית המקדש, שנאמר (דברי הימים ב ו, לב): "ותתפללו אל הבית הזה". היה עומד בבית המקדש – יכוון את לבו כנגד

עיר. רבי יהודה אומר משמו: כל מקום שיש חבר עיר, היחיד פטור מתפלת המוספין.

פ ר ק ח מ י ש י

א אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש. חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוננו את לבם למקום. אפילו המלך שואל בשלומו, לא ישיבנו; ואפילו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק.
ב מזכירין גבורות גשמים בתחית המתים, ושואלין הגשמים בברכת השנים, והבדלה בחוגן הדעת. רבי עקיבא אומר: אומרה ברכה רביעית בפני עצמה. רבי אליעזר אומר: בהודאה.

פירוש ברטנורא

משמו. ש"ל אלעזר בן עזריה. ואיכא בין ת"ק לרבי יהודה יחיד הדר בעיר שאין שם עשרה לת"ק איכא דר' אלעזר דאמר לא תקנה אלא חבר עיר יחיד זה פטור, ודר"י אין יחיד פטור אלא כשהוא במקום עשרה שש"צ פוטרו. והלכה כחכמים:

ה א אין עומדין. מתוך כבוד ראש. הכנעה ומורא דרתיב (ההלים ב) עבדו את ה' ביראה, ועבודה זו תפלה היא: שוהים שעה אחת. במקום שבאו להתפלל: אפילו המלך שואל בשלומו. דוקא מלך ישראל אבל מלך עובד כוכבים פוסק שלא ירגנו: אפילו נחש כרוך על עקבו. דוקא נחש שרוב פעמים אינו נושך, אבל עקרב או אפעה מן הדברים שודאי נושכים וממיתים פוסק:

ב מזכירין גבורות גשמים. משיב הרוח שאינו לשון בקשה אלא לשון הזכרה ושבת. ומפני שהגשמים אחת מנבורותיו של הקב"ה דרתיב (איוב ה) עושה גדולות עד אין חקר הנותן מטר על פני ארץ ששום הכי קרי להו גבורות גשמים: ושאלה. ותן מל ומטר ל' בקשה: בברכת השנים. מתוך שהן פרנסה קבעו שאלתן בברכת פרנסה: והבדלה. במוצאי שבת: בחוגן הדעת. שהיא ברכה ראשונה של חול. ובירושלמי אמרו מפני מה תקנו הבדלה בחוגן הדעת שאם אין דעה הבדלה מנין. וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

שנו שלא יפסיק אלא כשאין הדבר כרוך בסכנת נפשות, כגון שהמלך ששאל בשלומו הוא מלך ישראל, או שהנחש הכרוך על עקבו אין דרכו לנשוך או שאינו ארסי, אבל אם יש חשש של סכנת נפשות, כגון שמלך עכו"ם שאל בשלומו, ואם לא ישיבנו יש חשש שמא יהרגנו, או שעקרב או נחש ארסי הולך ומתקרב אליו, הריהו מפסיק.

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד על הוספות לתפלת שמונה עשרה שהזמן גרמן.
מזכירין גבורות גשמים בתחית המתים – הברכה השנייה שב"שמונה עשרה" מתחילה: "אתה גבור לעולם ה' מחיה מתים אתה..." ומסיימת: "ברוך אתה ה' מחיה המתים". מכאן נקראת היא במשנתנו: ברכת "תחיית המתים". ובאה המשנה ללמד, שמזכירים בברכה זו את גבורת ה' בהורדת גשמים, היינו שאומרים בה: "משיב הרוח ומוריד הגשם". בגמרא מבואר: "מתוך ששקולה (יורדת הגשמים) כתחיית המתים, לפיכך קבעוה (הזכרת גבורות גשמים) בתחיית המתים. וכן אמרו בירושלמי: "כשם שתחיית המתים חיים לעולם, כך ירידת גשמים חיים לעולם". ונהגים לומר את הזכרת גשמים אחרי "אתה גבור ... רוב להושיע", לפני "מכלכל חיים" (הוא"ש). זמנה – מתפלת מוסף שבשמיני עצרת עד תפילת שחרית של חג הפסח. בקיץ משמיטים – לפי נוסח אשכנז – הזכרה זו. אבל לפי נוסח ספרד אומרים במקומה "מוריד הטל". **ושואלין הגשמים** – ומבקשים הגשמים, היינו שאומרים "ותן טל ומטר", **בברכת השנים** – בתוך הברכה המתחילה: "ברך עלינו את השנה", ומסיימת: "ברוך אתה ה' מברך השנים", והיא הברכה התשיעית ב"שמונה עשרה". זמנה – משבעה במרחשון עד המנחה של ערב פסח. בחוצה לארץ שואלים הגשמים מיום ששים בתקופת חשיר. בגמרא מבואר: "מתוך שהיא (שאלת הגשמים) פרנסה, לפיכך קבעוה בברכת פרנסה". **והבדלה** – בשמונה עשרה שבמוצאי שבת ובמוצאי יום טוב ואומרים תפילת הבדלה: "אתה חוננתנו למדע תורתך... ותבדל ה' אלהינו בין קודש לחול"... **בחוגן הדעת** – בברכה הרביעית המתחילה: "אתה חונן לאדם דעת"... ומסיימת: "ברוך אתה ה' חונן הדעת". בגמרא מבואר הטעם: "מתוך שהיא חול, קבעוה בברכת החול", ש"חונן הדעת" ברכה ראשונה היא לברכות האמצעיות שאומרים בחול. ויש אומרים: "מתוך שהיא חכמה (הבדלה בין קודש לחול חכמה היא). קבעוה בברכת חכמה", וכן אמרו בירושלמי: "מפני מה תיקנו "הבדלה" ב"חונן הדעת"? שאם אין דעה, הבדלה מניין?! **רבי עקיבא אומר: אומרה ברכה רביעית בפני עצמה** – רבי עקיבא סובר, שאין לומר את ההבדלה ב"חונן הדעת"

להתפלל), כלומר בציבור ולא ביחיד, שסובר רבי אלעזר בן עזריה, הואיל ואין בתפלת המוספין תחנונים כמו בשמונה עשרה אלא שבת ה' בלבד, וגם אין מתפללים תפילה זו כנגד תפילת תחנונים של חול, כמו תפילת שחרית ותפילת מנחה בשבת וביום טוב, די שהציבור בלבד יתפלל אותה (רבנו יונה). **והקמים אומרים: בןהקר עיר ושלא בןהקר עיר** – תפילת המוספין נוהגת בין בציבור ובין ביחיד. **רבי יהודה אומר משמו** – של רבי אלעזר בן עזריה: **כל מקום שיש חבר עיר** – אם יש ציבור המתפלל תפילת המוספין, **היחיד פטור מתפלת המוספין** – שכן שליח הציבור פטור; אבל במקום שאין חבר עיר, כלומר שאין שם עשרה מתפללים, או אפילו כשיש עשרה, אלא שלא התפללו תפילת המוספין בציבור, חייב היחיד להתפלל אותה (**נמאד ברכות ל, א-ב**). והזכנה כחכמים שתפילת המוסף חובה על היחיד בין בחבר עיר ובין שלא בחבר עיר.

הנחה: בענין הביטוי "חבר עיר" רבות החקירות וההשערות, אך אין כאן המקום להתעכב על כך. ועיין פירוש המשניות להרמב"ם שמוקד "חבר" חית קמוצה ובית צרייה. ומפרש "חבר עיר" – כינוי לתפילת הקהל שלא יתקבצו אלא לפני החכם שבהם". ומכל מקום לענין כוונת המשנה גם הרמב"ם מפרשה כמו שביארנו.

באור משנה א

משנה זו באה ללמדנו, שתפילת "שמונה עשרה" צריכה כוונת הלב, דהיינו שיפנה אדם את לבו מכל המחשבות המטרדות אותו בענין עסקיו, עד שתהא מחשבתו וכוננתו זכה בתפילתו, ויראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה (רמב"ם הל' תפילה ד, טו-טז; אורח חיים צז, א). וכן באה המשנה להשיענו, שאין להפסיק בתפילת "שמונה עשרה" אלא מפני סכנת נפשות בלבד.

אין עומדין להתפלל – תפילת שמונה עשרה, **אלא מתוך כבוד ראש** – מתוך הכנעה ומורא שמים, כמו שכתוב (**תהלים ב, יא**): "עבדו את ה' ביראה". בכרייתא שנינו: "אין עומדין להתפלל – לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך דברים בטלים, – אלא מתוך שמחה של מצוה, ומפרש רש"י: "כגון סמוך לגאולת מצרים או סמוך ל"תהלה לדוד" שהוא מזמור של שבת ותחנומין" (**ברכות לא, א**). **חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים** – בבואם להתפלל היו מתעכבים תחילה במשך שעה אחת, כדי ליישב דעתם ולפנות מחשבתם מעסקיהם, ואחר כך היו עומדים להתפלל, **כדי שיכוננו את לבם למקום** – לקדוש ברוך הוא, שהיא לבם שלם כעבודת ה' ויכונו ברוממותו וביראת כבודו. **אפילו המלך שואל בשלומו** – בשעת התפילה, **לא ישיבנו** – לא יחזיר לו שלום, **ואפילו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק** – בגמרא אמרו: לא

ג האומר: "על קן צפור יגיעו רחמיך", ו"על טוב יזכר שמך", "מודים מודים" – משתקין אותו. העובר לפני התבה וטעה – יעבור אחר תחתיו, ולא יהא סרבן באותה שעה. מנין הוא מתחיל? מתחלת הברכה שטעה בה.

ד העובר לפני התבה לא יענה אחר הכהנים "אמן", מפני הטורף. ואם אין שם פהן אלא הוא, לא ישא את כפיו. ואם הכתחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו, רשאי. ה המתפלל וטעה – סימן רע לו; ואם שליח צבור הוא – סימן רע לשולחיו, מפני ששלוהו של אדם פמותו.

פירוש ברטנורה

ג על קן צפור יגיעו רחמיך. כמו שהגיעו רחמיך על צפור וגזרת לא תקח האם על הבנים כן חוס ורחם עלינו: משתקין אותו. שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים והן אינן אלא גזרות מלך על עבדיו: ועל טוב יזכר שמך. משמע על מובתך גזרה לך ועל הרע לא גזרה, והרי אנו חייבין לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה: מודים מודים. דמיהו כמקבל עליו שתי אלוהות. ומפרש בירושלמי הדא דרמיא בצבור, אבל ביחוד תחנונים הם: ולא יהא סרבן באותה שעה. כדרך שאר יורדים לפני התיבה שצריך לסרב פעם ראשונה אבל זה לא יסרב כשאומרים לו לך רד לפי שגנאי הוא שתהא התפלה מופסקת כל כך:

ד לא יענה אחר הכהנים אמן. בסוף כל ברכה כמו ששאר הצבור עונים: מפני הטורף. שלא תטרוף דעתו וטעה, לפי שש"ץ הוא צריך להתחיל ברכה שניה ולהקרות להן מלה במלה ואם יענה אמן לא יוכל לבין ולחזור לתפלתו מהר ולהתחיל הברכה שראוי שיתחיל: לא ישא את כפיו. שמא לא יוכל לבין ולחזור לתפלתו להתחיל שים שלום שתהא דעתו מטרופת מאימתא דצבורא: ואם הבטחתו. כלומר אם כמות הוא שלא תהא דעתו מטרופת מאימת הצבור:

ה אם שגורה תפילתי. סדורה בפי במרוצה ואינו נכשל בה: שהוא מטרופת. שהחולה מטרופת, כמו אך טרוף טרוף (בראשית מד). פי' אחר לשון טורפים לו

משניות מבוארות – קהתי

אלא אומרה ברכה בפני עצמה, אחרי שלש הברכות הראשונות, ומסיים בה: "ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לחול". ואחר כך אומר את הברכה "אתה חונן". רבי איליער אומר: פהודא – אומר את ההבדלה בברכת "מודים", לפני "ועל כולם יתברך". ההלכה כתנא קמא שאומרים את ההבדלה ב"חונן הרעת".

באור משנה ג

משנה זו באה להשיענו, שאם אדם מוסיף בתפלתו דברי תחנונים, עליו לדקדק בשלומם, שלא ישמטנו מהם דעות של כפירה וכזנות שאינן נכונות. ואם אמר דברים, שאפשר להבינם שלא כהלכה, משתקים אותו. כן דנה המשנה בשליח ציבור שטעה בתפלתו.

האומר – בתפלתו: "על קן צפור יגיעו רחמיך" – רחום וחונן אתה, ועל קן צפור יגיעו רחמיך, שאמרת לשלח את האם ולא לקחת את האם על הבנים (רש"י). ויש מפרשים: כמו שהגיעו רחמיך על קן צפור וגזרת: "לא תקח האם על הבנים", כן רחם עלינו (הרמב"ם; ברטנורה), ו"על טוב יזכר שמך" – או האומר: "על הטוב שאתה עושה לנו יזכר שמך", "מודים מודים" – או שבברכת "מודים" הוא אומר תיבת "מודים" פעמיים, משתקין אותו – בטעם "האומר ועל קן צפור יגיעו רחמיך" מובאות בגמרא שתי דעות: (א) "מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית", שעל קן צפור הוא חס ולא על שאר ביותיו, (ב) "מפני שעושה מדותיו (מצוותיו) של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזרות". האומר "על טוב יזכר שמך" משתקים אותו. מפני שמשמע מדבריו שרק על הטובה מודים לה' ולא על הרעה, ושנינו (להלן ט, ה): "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה". האומר "מודים מודים" משתקים אותו. מפני שנראה כמודה ל"שתי רשויות", כלומר לשתי אלוהות. העובר לפני התבה – המתפלל כשליח ציבור ("תיבה" – כינוי לארון הקודש ששליח הציבור היה עומד לפניו. בימינו עומד שליח הציבור לפני ה"עמוד" שעל יד ארון הקודש) וטעה – בתפלתו, יעבור אחר תחתיו – צריך להחליפו בשליח ציבור אחר שיעבור לפני התיבה במקומו, ולא יהא סרבן באותה שעה – בכרייתא שנינו: "העובר לפני התיבה צריך לסרב" (כשאומרים לאדם שיעבור לפני התיבה, להיות שליח ציבור, אינו צריך להסכים מיד אלא יסרב תחילה, כמפקפק אם הוא ראוי והגון לכך). ולכן באה משנתנו ללמד, שבכגון זה ששליח ציבור טעה ומבקשים מאחר שיעבור במקומו, אל יהא האחר טרפן באותה שעה, שלא יחסס ולא יחכה עד שיפצרו בו הרבה, אלא יסכים מיד לכך, מפני שגנאי הוא שתהא התפילה מופסקת כל כך (רש"י). מנין הוא מתחיל – מאיזה מקום

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, ששליח ציבור צריך להימנע מדברים העלולים לבלבלו ולהביאו לידי טעות.

העובר לפני התבה לא יענה אחר הכהנים "אמן" – כשמסיים שליח הציבור – ב"שמונה עשרה" של שחרית או בתפילת מוסף – את הברכה "הטוב שמך ולך נאה להודות", נושאים הכהנים את כפיהם ומברכים את העם בברכה המשולשת האמורה בתורה (במדבר ו, כד-כו): "יברכך ה' וישמרך; יאר ה' פניו אליך ויחונך; ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". סדר ברכת הכהנים (מחוץ לבית המקדש) כך הוא: הכהנים מברכים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציוונו לברך את עמו ישראל באהבה", והציבור עונה "אמן"; אחר כך שליח הציבור מקריא את הכהנים מלה במלה את שלש הברכות של ברכת הכהנים: "יברכך וגו', יאר וגו', ישא וגו', ובסיום כל ברכה עונה הציבור אחר הכהנים "אמן". משנתנו באה, אפוא, ללמד, ששליח הציבור לא יענה "אמן" אחר הכהנים כשאר הציבור, מפני הטורף – שמא תיטרף דעתו, כלומר שמא יתבלבל ולא ידע איזה ברכה הוא צריך להקריא את הכהנים (רש"י; רמב"ם). ואם אין שם פהן אלא הוא – אם בציבור המתפללים אין כהן אלא שליח ציבור לבדו, לא ישא את כפיו – לברך ברכת כהנים, שמא יתבלבל ולא ידע לחזור לתפלתו, לברכת "שים שלום". ואם הבטחתו – כלומר אם שליח הציבור מובטח בעצמו, שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו – שלא יתבלבל בנשיאת כפיו וידע לחזור אחר כך לברכת "שים שלום", רשאי – הוא לשאת כפיים, לברך ברכת כהנים. יש מבארים הטעם כדי שלא תתבטל נשיאת כפיים; ומכאן, דווקא כשאין שם כהן אחר, אבל אם יש שם כהן אחר שישא כפיו, אין שליח הציבור רשאי לישא את כפיו, אפילו כשהוא יכול לחזור לתפלתו (הגהות מיימוניות; שנות אליהו; ועין "חוספות יום טוב").

באור משנה ה

משנה זו מוסיפה ללמדנו, שיהא כל אדם זהיר בתפילתו שלא יטעה, ומכל שכן שליח ציבור, שכן טעות בתפילה סימן רע הוא.

המתפלל – תפילת "שמונה עשרה", וטעה – בתפלתו, סימן רע

אָמְרוּ עָלָיו, עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶן דּוּסָא, שֶׁהָיָה מְתַפְּלֵל עַל הַחֹלִים, וְאָמַר: זֶה חַי וְזֶה מֵת. אָמְרוּ לוֹ: מַגִּין אַתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶם: אִם שְׁגוּרָה תִּפְּלְתִי בְּפִי, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקַבֵּל; וְאִם לֹא, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטַרֵף.

פ ר ק ש ש י

א פִּיצַד מְבָרְכִין עַל הַפְּרוֹת? עַל פְּרוֹת הָאֵילָן אוֹמַר "בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ", חוּץ מִן הַיַּיִן; שְׁעַל הַיַּיִן אוֹמַר "בּוֹרָא פְּרֵי הַגֶּפֶן". וְעַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ אוֹמַר "בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה", חוּץ מִן הַפֶּת; שְׁעַל הַפֶּת הוּא אוֹמַר "הַמּוֹצִיא לָחֶם מִן הָאֶרֶץ". וְעַל הַיְרֻקוֹת אוֹמַר "בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: "בּוֹרָא מִיַּיִן דְּשֵׁאִים".

ב בִּרְךָ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן "בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה", יֵצֵא; וְעַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ "בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ", לֹא יֵצֵא. עַל כָּלֵם –

פירוש ברטנורה

תפלתו בפניו (בגמרא ה). כלומר התפלה שהתפללו עליו מטורפת ומורדה ממנו ואינה מקובלת:

א **א פִּיצַד מְבָרְכִין**, חוּץ מִן הַיַּיִן. שמתוך חשיבותו קבעו לו ברכה לעצמו. וכן הפת: **בּוֹרָא מִיַּיִן דְּשֵׁאִים**. לפי שיש בכלל פרי האדמה דשא, ורעים כגון קטניות, ור' יהודה בעי היכר ברכה לכל מין ומין ואין הלכה כר' יהודה. והא דתנן על הירקות אומר בורא פרי האדמה, הני מילי ירקות שדרבן לאכלן חוין ואכלן חוין או שדרבן לאכלן מבושלים ואכלן מבושלים אבל אותן שדרבן לאכלן חוין ואכלן מבושלים או שדרבן לאכלן מבושלים עליון ביה"א בין חוין בין מבושלים:

ב **בִּרְךָ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן וכו'.** כל היכא דכי שקלי פירא איתיה לענף, ואותו הענף עצמו חוור ומוציא פרי לשנה האחרת מקרי אילן, ומברכין על פירותיו

משניות מבוארות – קהתי

מבוך, כשהוא רעב לא כל שכן" (שם, שם א). ועוד למדים בגמרא (ברכות מה, א) מפסוקים שונים על החיוב שחייבים לברך לפני המזון. ברם, עיקר החיוב אינו אלא מדברי סופרים, כמו שהבאנו למעלה. – משנתנו באה ללמד, אלו ברכות תיקנו חכמים על אכילת פירות, ירקות וכו'.

פִּיצַד מְבָרְכִין עַל הַפְּרוֹת – לפני אכילתם? **עַל פְּרוֹת הָאֵילָן אוֹמַר "בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ"** – כלומר: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי העץ", וכן בברכות האמורות להלן, אלא הואיל ותחילת הברכה משותפת לכולן, לא הזכיר התנא את תחילת הברכה אלא סוף הברכה בלבד, ששונה הוא בכל מין ומין. חוּץ מִן הַיַּיִן – הנעשה מענבים, שְׁעַל הַיַּיִן אוֹמַר "בּוֹרָא פְּרֵי הַגֶּפֶן" – ואף על פי שאמרו שהיוצא מן הענבים הוא בכלל פרי, וענבים הרי ברכתם "בורא פרי העץ", – מכל מקום היין שהוא סוּעָה את הלב ומשמחו, קבעו לו חכמים מתוך חשיבותו ברכה בפני עצמו: "בורא פרי הגפן".

וְעַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ – כגון קטניות, קישואים, אבטיחים וכדומה, **אוֹמַר "בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה"** – יש מעירים שהברכות נתקנו בלשון המקרא: "בורא פרי העץ", "בורא פרי האדמה", ואילו בלשון המשנה נקראים: "פירות האילן", "פירות הארץ". ומכאן שינוי הלשון במשנתנו: על פירות האילן הוא אומר "בורא פרי העץ", ועל פירות הארץ הוא אומר: "בורא פרי האדמה" (יתוספות אנשי סוסי), חוּץ מִן הַפֶּת – הלחם, שְׁעַל הַפֶּת הוּא אוֹמַר "הַמּוֹצִיא לָחֶם מִן הָאֶרֶץ" – כלשון המקרא (תהלים קד, יז): "להוציא לחם מן הארץ", שהואיל והלחם הוא עיקר מזונות האדם, קבעו לו מתוך חשיבותו ברכה לעצמו. כן קבעו חכמים ברכה מיוחדת לתבשילי דגן, כגון איטריות, פתיחים, כופתות וכדומה, וכן למאפה בצק, כגון תופינים ועוגות; ונוסח הברכה: "בורא מיני מזונות". וְעַל הַיְרֻקוֹת – כגון כרוב, צנון, חסה, בצל, תרד וכדומה, **אוֹמַר "בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה"** – שהירקות בכלל פירות הארץ הם. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: "בּוֹרָא מִיַּיִן דְּשֵׁאִים"** – שלדעת רבי יהודה צריך לברך על כל מין ומין ברכה מיוחדת, שיהא היכר המין בלשון הברכה. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ב

למדנו במשנה הקודמת, שעל פירות הארץ מברכים "בורא פרי האדמה", ואילו על פירות האילן, אף שגם אלה גדולות מן הארץ, אין מברכים עליהם "בורא פרי האדמה" אלא "בורא פרי העץ", שמפני חשיבותם הוציאום מכלל פירות הארץ וקבעו להם ברכה מיוחדת ומפורטת. וכלל אמרו בגמרא (ברכות מ, א) כשביל להבחין בין "פרי העץ" ל"פרי האדמה": אם כשיינטל הפרי שאר הענף והוא חוור ומוציא פירות אחרים, הרי זה אילן, ומברכים על פירותיו "בורא פרי העץ"; אבל כל כשיינטל הפרי, לא יישאר ענף שיחזור ויוציא פירות אחרים, אין מברכים על פירותיו "בורא פרי העץ", אלא "בורא פרי האדמה" – משנתנו באה ללמד דיני הטועה בברכה בירודת.

לו – שתפלתו אינה נשמעת, והוא צריך לפשפש במעשיו. וְאִם שְׁלִיחַ צְבוּר הוּא – וטעה בתפלתו, סִימָן רַע לְשׁוּלְחָיו – לציבור שעשוהו שליחם, מִפְּנֵי שֶׁשְׁלַחוּו שֶׁל אָדָם כְּמֹתוֹ – והרי זה כאילו כל הציבור טעה. אָמְרוּ עָלָיו, עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶן דּוּסָא – שהיה צדיק וחסיד, ורבים היו באים אליו בעת צרתם שיתפלל עליהם, שֶׁהָיָה מְתַפְּלֵל עַל הַחֹלִים – ומבקש עליהם רחמים שישלח להם ה' רפואה, וְאָמַר – והיה אומר לאחר תפלתו: זֶה חַי וְזֶה מֵת – חולה זה יבריא ויחיה, וחולה זה ימות. אָמְרוּ לוֹ – לרבי חנינא בן דוסא: מַגִּין אַתָּה יוֹדֵעַ – להבחין בין חולה לחולה? אָמַר לָהֶם: אִם שְׁגוּרָה תִּפְּלְתִי בְּפִי – אם תפילתי שאני מתפלל על החולה נאמרת במהירות ובשטף ללא כל מכשול ועיכוב, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקַבֵּל – שהחולה מקובל, כלומר שתפילתי שהתפללתי עליו נתקבלה, וְאִם לֹא – שאין תפילתי שגורה בפִי, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטַרֵף – שנגזר דינו של החולה למות. ("מטורף" מלשון "טרוף טורף" – בראשית לז, ג). ויש מפרשים שהלשון "שהוא מקובל", "שהוא מטורף", אינו מכיוון לחולה אלא כלשון סתמי שמוסב על כללות הענין: "שהוא מקובל", כלומר שענין אותה תפילה מקובל, וכן "שהוא מטורף", שהעניין מטורף, כלומר שהתפילה מטורפת ואינה מקובלת (יתוספות אנשי סוסי). בגמרא מסופר עור: מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבן יוחנן בן זכאי. אמר לו: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה. הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים – וחייה. אמר רבן יוחנן בן זכאי: אלמלא הטיח בן זכאי את ראשו וכן ברכיו כל היום כולו – לא היה משיגים עליו. אמרה לו אשתו: וכי תניא גדול ממך? אמר לה: לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני מלך (הרגיל אצלו כל שעה ומבקש ממנו משאולותיו). ואני דומה כשר לפני המלך (שאינו רגיל לבוא לפניו). והמלך מדקדק עמו ביותר.)

באור משנה א

אמרו חכמים (ברכות לה, א): "אסור לו לאדם שייחנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנחנה מן העולם הזה בלא ברכה – מעל, כאילו נחנה מקדשי שמים, שנאמר (תהלים כד, א): 'לה' הארץ ומלואה'". ועוד אמרו (שם, שם ב): "כל הנחנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גזול להקב"ה (את ברכתו – רש"י) ולכנסת ישראל" (שהפירות גוֹסֵם עַל יְדֵי חַסְדָּא – רש"י). מכאן החיוב ב"ברכות הנהיגן" שתיקנו אנשי כנסת הגדולה. ויש שלמדו חיוב הנהיגן מן הכתוב (ויקרא יט, כד): "קודש הילולים לה" – "מלמדו שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם", כלומר כשיאכל אדם פירות העץ בשנה הרביעית, שהם מתרים באכילה, יאכלם בשני הילולים לפנייהם ולאחריהם. "ומכאן אמר רבי עקיבא: אסור לאדם שיטעם כיום קודם שיברך". ויש שלמדו החיוב בברכה לפני המזון בקל וחומר מברכת המזון שלאחר המזון (שחיובה מן התורה, כמו שכתוב "ואכלת ושבעת וברכת"): "כשהוא שבע

אם אָמַר "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדַבְרוֹ", יֵצֵא.

ג על דָּבָר שְׂאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ אֹמַר "שֶׁהֶכַל". על הַחֲמִץ וְעַל הַנּוֹבְלוֹת וְעַל הַגּוֹבָאֵי אֹמַר "שֶׁהֶכַל". על הַחֶלֶב וְעַל הַגְּבִינָה וְעַל הַפִּיצִים אֹמַר "שֶׁהֶכַל". רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר: כָּל שֶׁהוּא מִיֵּן קָלְלָהּ, אֵין מְבַרְכִין עָלָיו. ד הָיוּ לְפָנָיו מִיָּנִים הַרְבֵּה – רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר: אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶם מִמֵּין שְׂבֻעָה, מְבַרְךָ עָלָיו. וְחֻכְמָיִם אֹמְרִים: מְבַרְךָ עַל אֵיזָה מִתֵּן שִׁירְצָה.

פירוש ברטנורא

בורא פרי העץ, אבל היכא דכי שקלת ליה לפרי לא ישרא ענף שיחזור ויוציא פרי לשנה האחרת אין מברכין על הפירות אלא בורא פרי האדמה: ועל כולן אם אמר שהכל יצא. ואפילו על הפת ועל היין. ומיהו לכתחלה אין לאכול שום פרי אם אינו יודע תחלה שיברך עליו ברכה הראויה לו: ג נובלות. פירות שנפלו מן האילן קודם שנתבשלו כל צרכן: גובאי. חכמים טהורים: מין קללה. נובלות וגובאי ע"י קללה הן באים ואין הלכה כר"י: ד מין שבעה. חטה ושעורה וגפן ותאינה ורמון וית ותמרים, דהני עדיפי הואיל וגשתבחה בהן א"י: מברך על איזה מהם שירצה. דחביב עדיף. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

משנה זו באה ללמד דין קדימה בברכות הנהנין.

הָיוּ לְפָנָיו מִיָּנִים הַרְבֵּה – מי שהגישו לפניו הרבה מיני מאכלים, והוא רוצה לאכול מכולם, איזה מהם מוקדם לברכה? רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר: אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶם מִמֵּין שְׂבֻעָה – אחד משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, והם: חיטה ושעורה, גפן ותאנה ורימון, זיתים ותמרים, מְבַרְךָ עָלָיו – ששבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל קודמים לברכה. ואם יש לפניו אחדים משבעת המינים, אמרו כלל בגמרא: "כל המוקדם בפסוק זה: "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון, ארץ זית שמן ורובש" (דבש היינו תמרים) – מוקדם לברכה", שהפסוק בא לשבח את ארץ ישראל שיש בה הפירות החשובים האלה, ומנאם כסדר חשיבותם (דש"י). ועוד אמרו: כל הסמוך לתיבת ארץ השנייה ("ארץ זית שמן ורובש"), חשוב יותר מהמאוחר ממנו לתיבת "ארץ" ראשונה ("ארץ חטה ושעורה..."), ומכאן סדר חשיבותם הוא: חיטים, זיתים, שעורים (ויש מקדימים שעורים לזיתים לענין ברכה, שלעולם ברכת "בורא מיני מזונות" קודמת לברכת הפירות, וברכת "המוציא" קודמת לכל), תמרים, ענבים (היינו האוכל ענבים כמות שהם, אבל יין שנעשה מענבים, הואיל והוא קובע ברכה לעצמו, ברכת "בורא פרי הגפן" חשובה יותר וקודמת אפילו לזיתים), תאנים ורימונים. וְחֻכְמָיִם אֹמְרִים: מְבַרְךָ עַל אֵיזָה מִתֵּן שִׁירְצָה – לאכול תחילה, כלומר מה שחביב עליו יותר מכל המינים המונחים לפניו, מקדימו לברכה. בגמרא מובאות שתי דעות: אחד סובר שלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במינים שברכותיהם שוות, כגון תמרים ותפוחים, ששניהם ברכתם "בורא פרי העץ" ובא לפטור שניהם בברכה אחת, שרבי יהודה סובר: מין שבעה עדיף, ומברך על התמרים ופטר את התפוחים, וחכמים סוברים: מין חביב עדיף, כלומר שמברך על מה שהוא חביב עליו ורוצה בו יותר. אבל במינים שאין ברכתיהם שוות, דברי הכל מברך על זה ותוור ומברך על זה. ושלוש פירושים לכך: א) שמברך על איזה שירצה תחילה, ב) שמברך על החביב לו תחילה, ג) שמברך על הפרי שהוא משבעת המינים תחילה. ויש סובר, שאף באין ברכותיהם שוות נחלקו רבי יהודה וחכמים על איזה מהם יברך קודם, על מין שבעה או על החביב. הו"מ"ם פוסק: "אם היו ברכותיהם שוות, מברך על אחד מהם ופוסק את השאר; ואם אין ברכותיהם שוות, מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו, ואיזה מהם שירצה להקדים, מקדים. ואם אינו רוצה בזה יותר מזה, אם יש בהם אחד משבעת המינים, עליו הוא מברך תחילה, וכל הקודם בפסוק קודם בברכה" (הלי' ברכות ח, יג). ויש פוסקים. שאם ברכותיהם שוות ויש ביניהם מין שבעה, מקדים מין שבעה. ואם אין ביניהם מין שבעה, מקדים החביב (כלומר שרגיל להיות תמיד חביב עליו). ואם אין ברכותיהם שוות – איזה מהם שירצה יקדים (שולחן ערוך ריא, א).

בָּרַךְ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן "בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה" – כגון שטעה בברכה, ובמקום "בורא פרי העץ" אמר "בורא פרי האדמה": או שטעה בפרי, שחשב על פרי העץ שהוא פרי האדמה, יֵצֵא – ידי חובתו בברכה זו, שגם פירות האילן בכלל "פרי האדמה" הם, שהרי האילן יונק מן האדמה; ומכאן שאם אדם מסופק בפרי, אם הוא פרי העץ או פרי האדמה, יברך "בורא פרי האדמה" (וא"ש: סוד). וְעַל פְּרוֹת הָאָרֶץ "בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ" – אבל אם טעה ובירך על פירות האדמה "בורא פרי העץ", לֹא יֵצֵא – ידי חובתו, שפירות האדמה אינם בכלל "פרי העץ". עַל כָּלֵם – על כל אלה ששינו במשנה א', על פירות האילן ועל פירות הארץ ועל הירקות, ואפילו על היין ועל הפת, אִם אָמַר "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדַבְרוֹ" – אם טעה ובירך עליהם "שהכל נהיה בדברו", יֵצֵא – ידי חובתו כדיעבד. אבל לכתחילה צריך לברך על כל דבר ברכתו המיוחדת לו.

בירושלמי מובא, שרבי יוסי חולק על משנתנו וסובר: "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו". אבל בבבלי אמר ר' יוחנן שההלכה "ועל כולם אם אמר שהכל יצא" מוסבה גם על יין ופת (כמו שבארנו), והלכה כמותו. ולדעת ר' יוחנן מה שאמר רבי יוסי "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו" היינו דווקא כשאמר "כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה", או "כמה נאה תאנה זו ברוך המקום שבראה", הואיל וזו ברכה שלא תיקונה חכמים אינו יוצא בה ידי חובתו, אבל אם אמר "שהכל נהיה בדברו", שזו ברכה שתיקונה חכמים, אפילו רבי יוסי מודה שיצא ידי חובתו. ברם, רבי מאיר חולק על רבי יוסי בברייתא וסובר שאפילו באותה ברכה שלא תיקונה חכמים, כגון "כמה נאה פת זו, ברוך המקום שבראה", יצא ידי חובתו.

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת: על כולם – אם אמר "שהכל" יצא כדיעבד. באה משנתנו ללמד, על מה מברכים לכתחילה "שהכל נהיה בדברו".

עַל דָּבָר שְׂאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ – כגון בשר ודגים, אֹמַר "שֶׁהֶכַל" – האוכלו מברך לפני האכילה "שהכל נהיה בדברו". עַל הַחֲמִץ – היינו יין שהחמץ, וְעַל הַנּוֹבְלוֹת – פירות שנפלו מן האילן קודם שישולם (דמב"ט: בורטנורא), וְעַל הַגּוֹבָאֵי – חכמים שיש בהם סימני טהרה (עין ויקרא יא, כא-כב), אֹמַר "שֶׁהֶכַל" – על כל אחד מאלו מברך "שהכל נהיה בדברו". עַל הַחֶלֶב וְעַל הַגְּבִינָה וְעַל הַפִּיצִים אֹמַר "שֶׁהֶכַל" – במשנה שבגמרא וכן בירושלמי אין גורסים פיסקה זו, שהרי כל המפורט בה כלול כבר בפיסקה הראשונה של משנתנו. רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר: כָּל שֶׁהוּא מִיֵּן קָלְלָהּ – כגון החומץ והנובלות, שהם דברים הבאים על ידי קללה (חומץ הרי זה יין שהתקלקל; נובלות – פירות מקולקלים), וכן הגובאי מין קללה הוא, שמפסיד את התבואה, אֵין מְבַרְכִין עָלָיו – ואין הלכה כרבי יהודה.

ה בָּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמּוּזוֹן, פֶּטֶר אֶת הַיַּיִן שֶׁלִּאֲחֵר הַמּוּזוֹן. בָּרַךְ עַל הַפְּרֻפְרָת שֶׁלִּפְנֵי הַמּוּזוֹן, פֶּטֶר אֶת הַפְּרֻפְרָת שֶׁלִּאֲחֵר הַמּוּזוֹן. בָּרַךְ עַל הַפֶּת, פֶּטֶר אֶת הַפְּרֻפְרָת; עַל הַפְּרֻפְרָת, לֹא פֶּטֶר אֶת הַפֶּת. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵף לֹא מַעֲשֵׂה קִדְרָה.

פירוש ברטנורא

ה פטר את היין שלאחר המזון. הני מילי בשבתות וימים טובים שרגילים לקבוע על היין לאחר המזון, וכשברך על היין לפני המזון אדעתא דהכי בריך, אבל בשאר ימים שאין רגילים לקבוע עצמנו על היין שלאחר המזון אין היין שלפני המזון פוסט בריך שלאחר המזון. וכל לאחר המזון דתנן במתניתין היינו לאחר שסלקו ידיהם מן הפת קודם שיברכו ברכת המזון: פרפרת. כל דבר שמלפתים בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים קרויים פרפרת. ופעמים שהיו מביאים פרפראות קודם סעודה להמשך האכילה וחוזרים ומביאים פרפראות אחרות לאחר הסעודה אחר שמשכו ידיהם מן הפת: מעשה קדרה. כגון הריפות וגרש כרמל וקמח שנתבשל במים כגון הלביבות וכיוצא בהן. ואית דמפרשי פרפרת דמתניתין פת הצנומה בקערה שאין בה מראה לחם דמברכים עלה בורא מיני מזונות. והשתא נחא דאיצטרך לאשמעינן בריך על הפרפרת לא פטר את הפת אף על גב דהיא נמי מין פת, אבל מעשה קדרה פטר. ובית שמואי סברי כשם שאם בריך על הפרפרת לא פטר את הפת כך לא פטר מעשה קדרה. ואין הלכה כב"ש:

משניות מבוארות – קהתי

שנמלך בדעתו ומתחיל בשתיה מחדש. בריך על הפרפרת שלפני המזון, פטר את הפרפרת שלאחר המזון – כל מאכל שרגילים ללפת בו את הפת כגון ירקות, דגים, בשר, מיני תבשיל וכדומה, קרוי "פרפרת" (ברטנורא). ויש שאוכלים פרפרת לפני המזון לשם גירוי התיאבון, וכן גם לאחר המזון – לשם קינוח סעודה, כעין ליפתן. ורבים מפרשים, שפרפרת היא פת שמברכים עליה "בורא מיני מזונות", כגון פירורים יבשים שנתבשלו בקערת המרק או ריקקים דקים (כעין ביסקויטים) וכדומה. מכל מקום באה משנתנו ללמד, שהאוכל פרפרת לפני הסעודה ומברך עליה, אינו צריך לברך שוב על הפרפרת המוגשת לו לאחר הסעודה, קודם ברכת המזון, שכבר נפטר בברכה שבירך לפני הסעודה. בריך על הפת – ברכת "המוציא", פטר – מן הברכה את הפרפרת – שאוכלה בתוך הסעודה. אפילו שלא מחמת הסעודה, שהפרפרת טפלה לפת, וברכת הפת פוטרתה; על הפרפרת – אבל אם בריך תחילה על הפרפרת, וכגון שהיתה זו פת שמברכים עליה "בורא מיני מזונות" כמו שביארנו למעלה, לא פטר את הפת – מברכת "המוציא" שאין טפל פוסט את העיקר. ואפילו אם נתכוון לפטור בברכת "בורא מיני מזונות" של הפרפרת את הפת, אינו פוסט אותה, וחייב הוא לברך עליה ברכת "המוציא". אבל אם בא לאכול מעשה קדירה, כגון דייסא או לביבות לאחר שבירך על הפרפרת, אינו צריך לברך, שנפטר בברכת הפרפרת. בית שמואי אומרים: אף לא מעשה קדרה – כשם שהמברך על הפרפרת אינו פוסט את הפת, כך אינו פוסט מעשה קדירה (ומביא; ברטנורא).

לפי הירושלמי מוסכים דברי בית שמואי על הפיסקה הראשונה: "בריך על הפת פטר את הפרפרת". וסוכרים בית שמואי, שאין ברכת הפת פוטרת אפילו מעשה קדירה, ומכל שכן שאינה פוטרת את הפרפרת. אבל אם בריך על הפרפרת, הכל מודים שלא פטר את הפת ולא מעשה קדירה. ברם בתלמוד בבלי בעיה היא שלא נפתרה אם בית שמואי חולקים על הירשאו או על הסיפא (עין ברכות מב, ב). מכל מקום בארנו את המשנה לפי משמעותה, שדברי בית שמואי מוסכים על הפיסקה האחרונה, שכן מפרש הרמב"ם בפירושו על המשנה וגם רבנו עובדיה מברטנורא.

באור משנה ה

משנתנו עוסקת בהלכות סעודה וברכותיה. עיקר קביעת סעודה הוא כרגיל על הפת, שמברכים עליה בתחילת הסעודה ברכת "המוציא", ופוסטים בברכה זו כל מה שאוכלים עם הפת, וכן כל שאר מאכלים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה, אף כשאוכלים אותם בלא פת. כגון ירקות, גבינה, ביצים, דגים, בשר וכל מיני תבשיל וכדומה. אבל דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, כגון פירות, שאין רגילים ללפת בהם את הפת ואף אינם משמשים כמנת מזון לשובע, אלא באים הם לרוב לשם קינוח סעודה – אינם נפטרים בברכת הפת, אלא טעונים הם ברכה המיוחדת להם. וכן השותה יין בתוך הסעודה, אף שהיין בא מחמת הסעודה, אין ברכת הפת פוטרתו, וצריך לברך עליו "בורא פרי הגפן", לפי שהיין "גורם ברכה לצעמנו" (שבכמה מקומות הוא בא ומברכים עליו. אף על פי שלא היו צריכים לשתייתו. כגון בקידוש ובברכת אירוסין – רש"י ותוספות ברכות מב, א). אבל מי שתהה יין לפני הסעודה ובירך עליו ורגיל הוא לשתות יין גם בתוך הסעודה, אינו צריך לברך על היין שבתוך הסעודה, לפי שכבר נפטר בברכת היין שלפני הסעודה. וכן יין של קידוש בשבת ובחג פוסט את היין שבתוך הסעודה. משנתנו דנה ביין ששותים לאחר הסעודה, קודם ברכת המזון, וכן ב"פרפרת" (בלשון רבים: פרפרות) שאוכלים לאחר הסעודה; שכן נוהגים היו בימיהם, שלאחר הסעודה, לפני ברכת המזון, היו מושכים ידיהם מן הפת, וקובעים עצמם לשתות יין ולאכול פרפרות שונות; והלכה היא, שהדברים הבאים לאחר הסעודה היינו, לאחר שמשכו ידיהם מן הפת, צריכים ברכה לפניהם, שאין ברכת הפת פוטרתם. – אמנם דין זה של "אחר הסעודה" אינו נוהג אצלנו, שאין אנו רגילים למשוך ידינו מן הפת עד אחר ברכת המזון, ולכן נחשב אצלנו תמיד כמו בתוך הסעודה (תוספות) – מכל מקום משנתנו דנה לפי הנהגת בימינו, כמו שבארנו למעלה.

ברך על היין שלפני המזון – שתה יין לפני הסעודה ובירך עליו, פטר – מן הברכה, את היין שלאחר המזון – שאינו צריך לברך על היין המוגש לאחר הסעודה, קודם ברכת המזון, כמו שבארנו למעלה. בגמרא אמרו: לא שנו (שהיין שלפני המזון פוסט את היין שלאחר המזון), אלא בשבתות ובימים טובים. והואיל ואדם קובע סעודתו על היין (ודעתו לישב אחר המזון ולשתות, וכשבירך לפני המזון על דעת כן בריך), אבל בשאר ימות השנה – בזמן שאינו רגיל לשתות יין לאחר המזון – חוזר ומברך על היין שלאחר המזון. שהרי זה כאדם

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמ' ב

1 החיובים: תנו רבנן, ואיהו מוּרָא האמור בתורה שיש לנהוג בו כלפי
2 האב והאם, כנאמר 'איש אמו ואביו תיראו' ואיהו כיבוד שיש
3 לנהוג בו כלפיהם כנאמר 'כבוד את אביך ואת אמך' מוּרָא מאב
4 הוא שלא עומד הבן במקומו של האב המיוחד לו לעמוד שם
5 לשוחח עם חבריו ואנשי עצתו, ולא יושב הבן במקומו של האב,
6 ולא סוּתֵר אֶת דְּבָרָיו לחלוק עליו, ולא מְכַרְעוּ – כאשר ישנה
7 מחלוקת בהלכה בין אביו לחכם אחר אינו מתערב להכריע בה.
8 כיבוד אב ואם הוא ומשפחה מלביש ומכסה את הוריו, וכן
9 הוא מְכַנְּס ומוּצִיא – מטפל בענייניהם.
10 הגמרא דנה אם חובת הבן כוללת גם הוצאת ממון עבור כיבוד
11 הוריו: איִבְעִיא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה,

1 – האם התורגמן אינו בן חיוב במצוות, ואיך מותר לו להזכיר את
2 שמות אביו ורבו. משיבה הגמרא: אִלָּא אִמְרַ רְבָא, המדובר הוא על
3 שם אביו שֶׁל חֶכֶם וְשֶׁם רְבוֹ שֶׁל חֶכֶם, שאותם מזכיר המתורגמן
4 בשמם המלא, לפי שאינו חייב בכבודם. כי הָא – כאשר היה
5 בדרשתו דָּמַר פֶּר רַב אֲשִׁי, כי הָנָה דְּרִישׁ בְּפִיִּרְקָא – כאשר היה דורש
6 בדרשה הנאמרת ברבים ללמד את העם הלכות ודינים, ומזכיר
7 את אביו רב אשי, איהו – הוא אִמְרַ לאמרא המתרגם 'כך אמר
8 אבא מרי', ואִמְוִרְיָה – האמורא המתרגם אִמְרַ לציבור 'הכי אמר רב
9 אשי'.
10 נאמר בתורה (שמות כ יא) 'כבוד את אביך ואת אמך' וכן (ויקרא
11 יט ג) 'איש אמו ואביו תיראו'. הברייתא מלמדת את פרטי

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף פז עמוד ב: כל אדם מישראל חייב להתוודות ביום הכפורים על חטאיו. הגמרא מביאה ברייתא על עת אמירת הידויו: **תָּנוּ רַבָּנָן**, עיקר זמן **מִצְוַת וַיְדוּ**, בערב יום הכפורים עם חֲשֵׁכָה - בערבית, לאחר שקידש היום. **אָבְל אָמְרוּ חֲכָמִים**, יתודה קודם שיאכל וישתה, שָׁמָּה תִּסְרַף דַּעְתּוֹ בִּפְעוּדָה מחמת שכרות, ולא יוכל להתוודות. **וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִתְוֹדָה קוֹדֵם שֶׁאֵכַל וְשִׁתָּה**, מתודה שוב לאחר שיאכל וישתה - בתפילת ערבית, שָׁמָּה אֵירַע לוֹ דְּבַר קְלַקְלָה - חטא בפעוּדָה. **וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִתְוֹדָה עֶרְבִית**, יתודה שוב בשחרית. **וְאֵף שֶׁהִתְוֹדָה בְּמוֹסָף**, ואף שהתוודה במוסף, יתודה בַּמִּנְחָה. **וְאֵף שֶׁהִתְוֹדָה בְּמִנְחָה**, יתודה בנעילה. **וְהִיבֵן אוֹמְרוּ** את הידויו, יחיד אומרו אחר גמר תפלתו, **וְשִׁלַּח צְבוּר אוֹמְרוּ בְּאִמְצַע** התפילה.

דף פז עמוד ב: עם חשיכה. לאחר אכילה משקיבל עליו יוה"כ: שְׁמָא תִּסְרַף דַּעְתּוֹ. מחמת שכרות: דְּבַר קְלַקְלָה. של חטא: מִמַּעֲמָקֵי הַלֵּב. תפלה היא: בְּתוֹרַתְךָ בְּתוֹב. כי ביום הזה יכפר: רְבוּן הַעוֹלָמִים. כי לא על צדקותינו וכו': בְּתַעֲנוּיָהּ. של גשמים: וּבְמַעֲמֹדוֹת. ארבעה ימים בכל שבת שאנשי משמר ישראל מתכנסין בעריהן ומתענין וקורין במעשה בראשית כדאמרינן במס' תענית (דף כו.) והתם מקשינן ותעניות ומעמדות מי אית בהו מוסף ומשנינן הכי קאמר כהנים נושאין את כפיהן כל זמן שמתפללין ואפי' במנחה לפי ששלשה פרקים הללו תעניות הם ואין שכרות במנחה אבל שאר ימות השנה אין נשיאות כפים במנחה ויש מהן ארבע פעמים ביום: צְלוֹתָא יִתְרֵתָא. מתפלל שבע כשאר התפילות: וְשִׁמּוּאֵל אָמַר מַה אָנוּ וּמַה חַיֵּינוּ. אומר ואינו מתפלל: אֹרֵךְ יוֹם הַכְּפוּרִים. ליל יום הכפורים: וְחוֹתֵם בּוֹיְדוּי. גרס בתוספתא אינו חותם מקדש ישראל אלא האל הסולחן וחכמים אומרים כל מקום שזוקק לשבע אף בשאר התפילות אם רצה לחתום בוידוי חותם כך שמעתי אבל לא גרס לה בתוספתא הכי אלא וחכמים אומרים מתפלל שבע ואם רצה לחתום בוידוי חותם ואנעילה קיימי, קתני מיהת נעילה מתפלל שבע ומתודה תיובתא דשמואל תיובתא:

הגמרא מבררת את נוסח הוידויו: **מֵאֵי אָמַר** בוידוי יום הכפורים. **אָמַר רַב**, אומר תפילת 'אתה יודע רזי עולם'. **וְשִׁמּוּאֵל אָמַר**, אומר תפילת 'ממעמקי הלב'. **וְלוֹי אָמַר**, אומר ובתורתך כתוב לאמר (ויקרא טז ל) 'כי ביום הזה יכפר וגו'. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, אומר רְבוּן הַעוֹלָמִים כי לא על צדקותינו וכו'. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, אומר 'כִּי עוֹנוֹתֵינוּ רַבּוּ מְלִמְנוֹת וְחַטָּאוֹתֵינוּ עֲצָמוּ מִסְפָּר'. רב המננא אָמַר, כך הוא אומר, אֱלֹהֵי, עַד שְׁלֹא נִזְצַרְתִּי אֵינִי בְּדָא - לא הייתי חשוב וראוי להיווצר, וְעַכְשָׁיו שֶׁנִּזְצַרְתִּי אֵינִי חָשׁוּב וְהִרִינִי בְּאֵילוֹ לֹא נִזְצַרְתִּי. עָפַר אֲנִי בְּחַיִּי, וְקָל וְחוֹמֵר שֶׁעָפַר אֲנִי בְּמִיתָתִי. הָרִי אֲנִי לְפָנֶיךָ בְּכָלִי מְלֵא בּוֹשָׁה וְכִלְמָה. יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁלֵא אֲחַטָּא, וּמַה שֶׁחַטָּאתִי מְרוּק - תִּנְקָה בְּרַחֲמֶיךָ, אָבְל לֹא עַל יְדֵי יְסוּרֵיךָ. וְתַפִּילָה זוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא, הֵינִינוּ וַיְדוּיָא דְרַבָּא בּוֹלָה שְׁתָּא - זהו ידויו של רבא כל השנה, וְדָרַב הַמְּנוּנָא וּזְמָא בְּיוֹמָא דְכְּפוּרֵי - ושל רב המנונא וזמא ביום הכפורים.

אָמַר מַר זִמְרָא, לא אמרן שצריך לומר תחינות אלו, אֵלָא דְלֹא אָמַר אָבְל אֲנַחְנוּ הָטְאֵנוּ. אָבְל אִם אָמַר אָבְל אֲנַחְנוּ הָטְאֵנוּ, תוֹ לֹא צְרִיךְ - שוב אינו צריך לומר עוד. **דְּאָמַר בַּר הַמְּדוּדֵי**, הוּהוּ קְאִימְנָא קַמִּיה דְּשִׁמּוּאֵל וְהוּהוּ יְתִיב - עמדתי לפני שמואל כשהוא ישב, וְכִי מָטָא שְׁלִיחָא דְצְבוּרָא - וכשהגיע השליח ציבור בתפילתו וְאָמַר אָבְל אֲנַחְנוּ הָטְאֵנוּ, קָם מִיָּקָם - נעמד שמואל. **אָמַר בַּר הַמְּדוּדֵי**, שָׁמַע מִיָּמֵה, שְׁעִיבְךָ הַיְדוּי הָאֵי הוּא - תיבות אלו הן.

הגמרא מבארת כיצד היא תפילת נעילה: **תָּנַן הָתָם** (תענית כו.), **בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים** [זמנים] **בְּשָׁנָה הַבְּהֵינִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן אַרְבָּעָה פְּעָמִים בַּיּוֹם**, בשחרית, בְּמוֹסָף, בְּמִנְחָה, וּבְנַעֲלֵילַת שְׁעָרִים. וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים, בְּתַעֲנוּיֹת עַל הַגְּשָׁמִים, וּבְמַעֲמֹדוֹת, וְכִיּוֹם הַכְּפוּרִים. מבארת הגמרא: **מֵאֵי** - איזה תפילה מתפללים בעת נעילת שערים. **רַב אָמַר**, צְלוֹתָא יִתְרֵתָא - תפילה נוספת של שבע ברכות, כשאר תפילות היום. **וְשִׁמּוּאֵל אָמַר**, אינו מתפלל תפילה נוספת, אלא רק אומר את נוסח 'מה אנו מה חיינו'.

הגמרא מקשה על שמואל: **מִיִּתְיָב**, אֹרֵךְ [ליל] יוֹם הַכְּפוּרִים מִתְפַּלֵּל תְּפִילָה שֶׁל שֶׁבַע בְּרוּכוֹת וּמִתְוֹדָה, וְכֵן בְּשַׁחְרִית מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וּמִתְוֹדָה, בְּמוֹסָף מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וּמִתְוֹדָה, בְּמִנְחָה מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וּמִתְוֹדָה, בְּנַעֲלֵילַת מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וּמִתְוֹדָה. מבוואר, שבתפילת נעילה מתפלל שבע ברכות. **הוּא** - וכן נחלקו תנאים, דְּתַנְיָא לַגְּבֵי תְּפִילַת נַעֲלִיָה, יוֹם הַכְּפוּרִים עִם חֲשִׁיבָה [בשעה שהיום מחשיך] מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וּמִתְוֹדָה, וְחוֹתֵם אֶת הַבְּרָכָה הָאִמְצָעִית בְּיְדוּי - האל הסלחן וכו', ואינו חותם מקדש ישראל, דְּבַרֵּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, וְרַק אִם רָצָה לְחַתּוֹם בְּיְדוּי חוֹתֵם. וקשה על שמואל שאמר שבתפילת נעילה אינו מתפלל שבע. מסיקה הגמרא: **תִּיּוּבְתָא דְּשִׁמּוּאֵל תִּיּוּבְתָא**.

63 אֶלְהוּדָא בְּהַרְבֵּי, לומר שכל המלמד את בנו תורה כאילו קבלה מהר
64 סיני, לפיכך מיהרתי לקיים מצוה זו. מְכַנְּן וְאֵלְהוּדָא – מאותו מעשה
65 שראה רבי חייה בר אבא ברבי יהושע בן לוי והלאה, רַבִּי חֵיִיא בֶר
66 אָבָא לֹא מַעֲיַם אוּמְצָא – לא היה טועם אפילו טעימה מועטת של
67 בשר ועל גחלים שהיו רגילים בזמנם לטעום בבוקר, עַד דְּמַכְרִי
68 לִינוּקָא – עד שהיה משנן לתינוק (בנו) את מה שלמד ביום אתמול,
69 וּמְוַסְפֵּיחַ – ומוסיף ללמוד דבר חדש. רַבָּה בֶר רַב הוּנָא, לֹא הִיָּה
70 מַעֲיַם אוּמְצָא עַד דְּמַיִיטִי לִינוּקָא לְבֵית מִדְרָשָׁא – עד שהיה מביא
71 את התינוק לבית המדרש.
72 הגמרא מביאה הלכה בענין סדר הלימוד. אָמַר רַב סְפָרָא מִשׁוּם רַבִּי
73 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנִינְיָא, מַאי דְכָתִיב – מַהֲזִי מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק (דברים ו ז)
74 'וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ', ומדוע לא נאמר 'ושניתם לבניך'. אלא כך פירושו,
75 אֵל תַּכְרִי וְשָׁנַנְתָּם אֵלָא כְּאִילוּ נֹאמַר וְשָׁלְשָׁתָם, כלומר, תחלוק את
76 לימודך לשלושת חלקי התורה, מקרא משנה ותלמוד. על פי זה
77 אמרו, לְעוֹלָם יִשְׁלַשׁ אֲדָם שְׁנֹנָיו – צריך אדם לחלק את שנות חייו
78 לשלושה זמנים, ובכל תקופה יעסוק בחלק אחר שבתורה. שְׁלִישׁ
79 מִשְׁנוֹתָיו יִעְסוֹק בְּמִקְרָא, שְׁלִישׁ בְּמִשְׁנָה, וְשְׁלִישׁ בְּתַלְמוּד. מִקְשָׁה
80 הַגְּמָרָא, מִי יוֹדַע בְּמָה חֵי – וכי אדם יודע כמה שנים יהיה, כדי
81 שיוכל לחלק את לימודו לפי שנות חייו. מִשְׁבַּח הַגְּמָרָא, לֹא צַיִרָא
82 – לא נצרכה ההלכה המלמדת שיש לחלק את הלימוד לשלושה
83 חלקים, אלא לְיוּמֵי – ליום בלבד. שְׁבַע יָמִים בְּשָׁנָה בְּשׁוּבָה
84 יִעְסוֹק בְּמִקְרָא, בְּשָׁנָה יָמִים בְּמִשְׁנָה, וּבְשָׁנָה יָמִים בְּתַלְמוּד.
85 הַגְּמָרָא מְסַפֵּרָא מְעַלְתֵּי הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים וְעִסְקוּם בְּתוֹרָה. לְפִיכָךְ
86 נִקְרָאוּ הַחֲכָמִים שְׂבָדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים סוֹפְרִים, לְפִי שְׁמֵרׁוֹב חֲבִיבוֹת
87 הָיוּ סוֹפְרִים אֵת כָּל הָאוֹתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. שְׁהָיוּ אוּמְרִים שֶׁהָאוֹת וְאוֹ
88 דְּקָחוּ – שְׂבִיבֵית גְּחוּץ שֶׁבַּפְּסוּק (ויקרא יא מב) 'כֹּל הוֹלֵךְ עַל גְּחוּץ',
89 הוּא חֲצִיץ וְאוֹמְרִים שֶׁל אוֹתוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה. וְתִיבוֹת דְּרָשׁ
90 שֶׁבַּפְּסוּק (ויקרא י טז) 'וְאֵת שַׁעֲרֵי הַחֻטָּאת דְּרָשׁ דְּרָשׁ מִשֶּׁה' הן
91 חֲצִיץ שֶׁל תִּיבוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה. וְהַפְּסוּק (ויקרא יג לג) 'וְהִתְגַּלַּח וְאֵת
92 הַתְּקַן לֹא יִגְלַח', הוּא חֲצִיץ שֶׁל פְּסוּקִים. כִּמּוּ כִּי אִמְרוּ שֶׁבַּפְּסוּק
93 (תהלים פ ד) 'כִּבְרִמְנָה חֲזִיר מִעַר' הָאוֹת עִין וְיֵצֶר הוּא חֲצִיץ שֶׁל
94 אוֹתוֹת שֶׁל סֵפֶר תְּהִלִּים. וְהַפְּסוּק (תהלים עח לח) 'וְהוּא רְחוּם יִכְפֹּר
95 עוֹן חֲצִיץ דְּפְסוּקִים שֶׁל תְּהִלִּים. כְּעִין וְשֵׁאֵל רַב יוֹסֵף, וְאוֹ דְּקָחוּן
96 שֶׁהוּא אֲמוּצֵץ שֶׁל אוֹתוֹת סֵפֶר תּוֹרָה. מִהָיִי נִיָּסָא אוֹ מִהָיִי נִיָּסָא
97 נִמְנָה עִם הָאוֹתוֹת שֶׁבַּחֲצִי הַסֵּפֶר הַרְאִשׁוֹן אוֹ עִם הָאוֹתוֹת
98 שֶׁבַּחֲצִי הַשֵּׁנִי. אָמַר לִיה אַבְיֵי, נִיתִי סֵפֶר תּוֹרָה וְאוּמְנִינְהוּ – נביא
99 סֵפֶר תּוֹרָה וְנִמְנָה אֵת אוֹתוֹתָיו וְכך נָדַע הֵיכָן נִמְנַתִּי הָאוֹת וְאוֹ
100 וְהָאוֹס לֹא אָמַר בְּרַב רַב חֲנָנֶה עַד מַעֲשֵׂה דוּמָה שְׁאִירַע שְׁלֹא וְזוֹ
101 מִשָּׁם עַד שֶׁהֵבִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה וְמוֹנָאוֹס. אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף, אִינְהוּ –
102 הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים הָיוּ בְּקִיָּאֵי בְּחִסְרוֹת וְיִתְרוֹת – איזה תיבות
103 בְּתוֹרָה דִּינָן לְהַכְתֵּב בְּכַתִּיב חֲסַר וְאִיזֵה דִּינָן לְהַכְתֵּב בְּכַתִּיב מֵלֵא,
104 לְפִיכָךְ יְכַלּוּ לְמַנּוֹת אֵת אוֹתוֹת הַתּוֹרָה, אֲבָל אֲנָן לֹא בְּקִיָּאִין – אנו
105 אִינְנוּ בְּקִיָּאִים בְּכַךְ. כְּעִין רַב יוֹסֵף, 'וְהִתְגַּלַּח' שֶׁהוּא חֲצִיץ שֶׁל פְּסוּקֵי
106 הַתּוֹרָה, מִהָיִי נִיָּסָא אוֹ מִהָיִי נִיָּסָא. אָמַר לִיה אַבְיֵי, אֵת פְּסוּקֵי
107 הַתּוֹרָה מִיָּהָא לִיהוּ לִימְנֵיוּ – אכן נביא סִיתׁ נִמְנָם, שֶׁכֵּן אִינֵם
108 תְּלוּיִים בְּחֲסֻרוֹת וְיִתְרוֹת. אִמְרוּ לוֹ רַב יוֹסֵף, בְּפְסוּקֵי נָמִי לֹא בְּקִיָּאִין
109 – אף במנין הפסוקים אין אנו בקיאים. רַבִּי אָתָּא – שכן כאשר בא
110 רַב אָחָא בֶר אֲרָא מֵאֲרַץ יִשְׂרָאֵל לְבַבַּל, אָמַר שֶׁבְּמִעֲרָבָא וְיִבְאֲרַץ
111 יִשְׂרָאֵל פְּסוּקֵי לִיה לְהָאֵי קְרָא לְהַלְתָּא פְּסוּקֵי – חילוק את הפסוק
112 דְּלָהֵן לְשִׁלְשָׁה פְּסוּקִים, 'וְאִמְרָה ה' אֵל מִשָּׁה הִנֵּה אָנֹכִי כָּא אֵלְהוּדָא
113 בְּעַבְדֵי הָעָוֶן'. נִמְצָא שְׁאִינְנוּ יוֹדְעִים כִּיצַד לְחַלֵּק אֵת פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה,
114 וּמִמִּילָא אִינְנוּ יוֹדְעִים אֵת מִנְּיָן פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא יוֹעִיל אִם נִמְנָה
115 אֵת הַפְּסוּקִים בְּעַצְמָנּוּ.
116 תְּנִי רֵבְנָן, תְּמִשְׁתַּ אֶלְפִּים וְשְׁמוּנָה מֵאוֹת וְשְׁמוּנִים וְשְׁמוּנָה פְּסוּקִים הִיוּ
117 פְּסוּקֵי סֵפֶר תּוֹרָה, וְתָר וְנוֹסֵף עָלָיו תְּהִלִּים שְׁמוּנָה פְּסוּקִים, וְהָסֵר
118 וְפָחוּת מִמֵּנּוּ וְמִסְפַּר תּוֹרָה דְּבִרְיֵי הַיָּמִים שְׁמוּנָה.
119 תְּנִי רֵבְנָן, עַל דְּבִרְיֵי הַתּוֹרָה נֹאמַר (דברים ו ז) 'וְשָׁנַנְתָּם' שֶׁמִּשְׁמַעוֹת
120 מְלֻשׁוֹן שְׁנִינּוֹת וְחִידוֹד, לומר לך שְׁנִינּוֹת דְּבִרְיֵי תּוֹרָה מוֹדְרִים כְּפִיד –
121 בְּרוּרִים לך מוּזוּמִים בְּפִיךָ, עַד כִּדִּי כַךְ שְׂאָם יִשְׁאָל לך אֲדָם דְּבִרְיֵי
122 תְּנִינְתָּם וְאָמְרוּ לוֹ – לֹא תִצְטָרֵךְ לַגְּמוּם וְלַהֲשִׁיחֻת עַד שֶׁתַּעֲבֹד לוֹ,
123 אֵלָא אָמְרוּ לוֹ מִיָּד – תוכל לענות לו מיד. וְכַפִּי שְׁנַמְנַר (משלי ז ד)
124 עַל דְּבִרְיֵי הַתּוֹרָה,

1 הַיָּה אִמְנָא לְשׁוֹן – הייתי אומר לשטן, הוא היצר הרע, וְיָמַר בְּעֵינֶיךָ
2 – היצים יפלו בעיניך, כלומר הייתי מתגרה בו ומנצחו.
3 אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב תָּנָן בֶּר אָמַר, אֵיךְ עַל צִיאָרֵי דְּבְרֵיךָ – כל זמן
4 שִׁידַךְ עַל צוּאְרֵי בְּנֵיךָ, תְּקִיפָה וְשׁוֹלֵטֵת עָלֶיךָ, הוּא חֲזִיר לְהוֹכִיחוֹ. וְזִמְנָן
5 זֶה הוּא מִשְׁתַּסֵּר וְעַד עֲשָׂרִים וְתָרַי – מֵעַת הַיּוֹתוּ בֵּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה
6 שָׁנָה וְעַד עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנִים, וְאָמְרוּ לָהּ – וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִתְּמַנֵּי סָרְבַּע.
7 עַד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה – מֵהַיּוֹתוּ בֵּן שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה וְעַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע.
8 כְּתָנָאֵי מִמְּחֻלְקַת תְּנַאִיִּם בְּעֵינֵךְ זֶה, שֶׁכֵּן עַל הַפְּסוּק (משלי
9 כב ו) 'וְהַנֶּדֶן לִיעֲרֵעַ עַל פִּי דְרָבֵיךָ' גַּם כִּי יִקְרֵן לֹא יִסּוֹר מִמֶּנָּה' – בְּדַרְךְ
10 שֶׁתִּרְצָה שִׁתְּנַהֵג הַנְּעַר כֹּל יָמָיו חָנָךְ אוֹתוֹ לִלְכַת בַּהּ בְּנִעְרוּתוֹ,
11 נַחֲלֶקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֵמְיָה מִתִּי הֵן הַשְּׁנַיִם שֶׁרְאוּ לְחָנָךְ בָּהֶם אֵת
12 הַבְּנָיִם, חִי אָמַר מִשְׁתַּסֵּר וְעַד עֲשָׂרִים וְתָרַי, וְחַד אָמַר מִתְּמַנֵּי סָרְבַּע
13 וְעַד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה.
14 הַגְּמָרָא שֶׁבַה לְרוּךְ חַיּוּב הָאֵב לְלַמַּד אֵת בְּנוֹ תּוֹרָה, וְשׁוֹאֲלַת, עַד
15 הֵיכָן יוֹדַע כְּמֹהוּ חַיּוּב אֲדָם לְלַמַּד אֵת בְּנֵי תּוֹרָה, כְּלוּמַר מַה כְּלוּל
16 בְּחַיּוּב הָאֵב לְלַמַּד אֵת בְּנוֹ תּוֹרָה. מִשְׁבִּיבָה הַגְּמָרָא, אָמַר רַב יְהוּדָה
17 אָמַר שְׁמוּאֵל חַיּוּב הָאֵב הוּא בְּגוּן – כְּפִי שֶׁלֵּמַד וְזוּלָן בֵּן דֵּן
18 מֵאֲבוּתוֹ, שְׁלִימָדוּ אֲבִי אֲבִיו מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד הַלְבוֹת וְאַגְדוֹת.
19 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, מִיתִיב, שְׁנִינּוֹ בְּבִרְיָתָא, אִם לָמַד הָאֵב מִקְרָא אֵין
20 מְלָמַדוּ מִשְׁנָה – פְּטוּר הוּא מִלְּמַדּוֹ מִשְׁנָה. וְאָמַר רַבָּא, מִקְרָא
21 שְׁאִמְרוּ לֹאֵן בְּבִרְיָתָא זֶה תּוֹרָה בִּבְרַב, ואף נביאים וכתובים אינו
22 חַיִּיב לְלַמַּד אֵת בְּנוֹ. אִם כן, כִּיצַד אֵמַר שְׁמוּאֵל שֶׁהָאֵב חַיִּיב לְלַמַּד
23 אֵף מִשְׁנָה וְתַלְמוּד הַלְבוֹת וְאַגְדוֹת. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, בְּזוּבְלוּן בֵּן דֵּן
24 וְלֹא בְּזוּבְלוּן בֵּן דֵּן – לִגְבֵי עֵינֵי אֶחָד לְמַדִּים מְזוּבְלוּן בֵּן דֵּן אֵךְ לֹא
25 לְשֹׂאָר עֵינַיִם. וּמִבִּארַת הַגְּמָרָא, בְּזוּבְלוּן בֵּן דֵּן לְעַנֵּן שְׁלָמָדוּ אֲבִי
26 אֲבִי, וְכִמּוּ כֵּן מוֹטַל חַיּוּב עַל כֹּל אֲדָם לְלַמַּד אֵף אֵת בְּנֵי בְּנוֹ. וְלֹא
27 בְּזוּבְלוּן בֵּן דֵּן – אֵין לְעַנֵּן דְּבַר אַחַר אֵין לְמַדִּים מְזוּבְלוּן בֵּן דֵּן, דְּרֵאִילוּ
28 הָתָם – אֲבוּתוֹ שֶׁן זְבוּלוּן בֵּן דֵּן לְמַדּוּהוּ מִקְרָא מִשְׁנָה וְתַלְמוּד
29 הַלְבוֹת וְאַגְדוֹת, וְאִילוּ הָכֵּא – לִגְבֵי חַיּוּב הָאֵב לְבַנּוּ, אִינוּ חַיִּיב
30 לְלַמַּד אֵלָא מִקְרָא לְבַד. הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל הַתִּירוֹץ, וְאָבִי אֲבִי מִי
31 מִיְחַיִּיב – וכי אבי האב חייב ללמד את בנו תורה, וְהִתְנִיָּא, מִמֵּה
32 שְׁנֹאמַר (דברים יא יט) 'וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם', אִנּוּ לְמַדִּים שְׁאֵין
33 הַחַיּוּב לְלַמַּד אֵלָא אֵת בְּנֵיכֶם וְלֹא אֵת בְּנֵי בְּנֵיכֶם. וְכַהֲ אֵין מְקִיָּים
34 – אִם כֵּן כִּיצַד יִתְרַשׁ הַפְּסוּק (שם ד ט) 'וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְּנֶיךָ'
35 שֶׁמִּשְׁמַעוֹ מִמֵּנּוּ שִׁישׁ חַיּוּב לְלַמַּד אֵף אֵת בְּנֵי הַבְּנָיִם, לומר לך –
36 לְלַמַּד שְׁכָל הַמְּלַמֵּד אֵת בְּנֵי תּוֹרָה מִעֲלֵה עָלָיו הַכְּתוּב בְּאִילוּ אֲדָם
37 לוֹ וְאֵת עַצְמוֹ וְלִבְנֵי וְלִבְנֵי בְּנֵי בְּנֵי תּוֹרָה מִעֲלֵה עָלָיו הַכְּתוּב בְּאִילוּ אֲדָם
38 חַיִּיב לְלַמַּד תּוֹרָה לְבְּנֵי בְּנוֹ. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, הוּא דְּרָאָמַר – שְׁמוּאֵל
39 שְׁאִמְרָ שְׁחַיִּיב אֲדָם לְלַמַּד אֵף אֵת בְּנֵי בְּנוֹ, סִבַּר כִּי הָיִי תְּנָא
40 שֶׁבְּבִרְיָתָא, דְּתִנְיָא 'וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם' אֵין לִי – אִינִי שׁוֹמַע
41 מִפְּסוּק זֶה אֵלָא שִׁישׁ חַיּוּב לְלַמַּד אֵת בְּנֵיכֶם, אֵךְ שִׁישׁ חַיּוּב לְלַמַּד
42 אֵף לְבְנֵי בְּנֵיכֶם מִנְּיָן. תַּלְמוּד לומר – לכן נאמר 'וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ
43 וְלִבְנֵי בְּנֶיךָ', אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לומר – מֵה אִנּוּ לְמַדִּים מִתְּבִיבֵי בְּנֵיכֶם
44 שֶׁמִּשְׁמַעוֹ דְּרוּקָא לְבַנֵיכֶם וְלֹא לְאַחַר, לומר שֶׁרַק אֵת בְּנֵיכֶם אַתֶּם
45 צְרִיכִים לְלַמַּד תּוֹרָה, וְלֹא אֵת בְּנֵי תַיִכֶם.
46 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, כֹּל הַמְּלַמֵּד אֵת בְּנֵי תּוֹרָה, מְעַלָּה עָלָיו
47 הַכְּתוּב – נִחְשָׁב לוֹ הַדְּבַר בְּאִילוּ קְבֻלָּה [את התורה] כְּעַת מְהֵרָ סִינֵי.
48 שְׁנַמְנַר, 'וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְּנֶיךָ', וְסִמְדֵי לִיה – וּבְפְסוּק שְׁאִחְרֵי
49 נֹאמַר 'וּם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֶלְהוּדָא בְּהַרְבֵּי, וְיֵשׁ לְדְרוּשׁ אֵת
50 הַפְּסוּק כֵּךְ, שְׁכַאשֶׁר תוֹדִיעִים לְבְנֵי בְּנִיךְ יִחְשַׁב הַדְּבַר כְּאִילוּ אַתָּה
51 עוֹמַד לְפָנַי ה' אֱלוֹקֶיךָ בְּחֹבוֹר וְיִסְיָן.
52 הַגְּמָרָא מְסַפֵּרָא מֵהַדְּנֹהוֹת הָאֲמוּרָאִים בְּלִימוּד הַתּוֹרָה לְבַנֵיהֶם. רַבִּי
53 חֵיִיא בֶר אָבָא, אֲשַׁפְּחִיָּה – מִצָּאֵא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי דְּשֵׁרִי דִּינְסָא
54 אֲרִישִׁיָּה – שְׁהִיָּה מְנִיחַ סְדִין עַל רַאשׁוֹ לְכַסּוֹתוֹ כִּדִּי שְׁלֹא יֵלֵךְ בְּגִילוּי
55 רֹאשׁ, וְלֹא הַקְפִיד לְהַתְּכַסּוֹת בְּמַלְבוּשׁ נֹאה וְהִגּוּן, וְקָא מִמְנֵי לִיה
56 לִינוּקָא לְבִי בְּנִישְׂתָּא – וְהִיָּה מוֹלִיךְ אֵת בְּנוֹ לְבֵית הַכְּנַסַּת לְלַמַּד
57 תּוֹרָה, וְהִיָּה נִיכַר שְׁעֵשָׂה כֵּן מִזְמַנָּה שְׁמִיָּהָ וְלֹא רִצָּה לְהַתְּמִין עַד
58 שִׁיתַּעֲטֵף בְּסוּדָר כְּפִי שְׁהִיָּה נְרוּג. אָמַר לִיה – שָׁאל אוֹתוֹ רַבִּי חֵיִיא
59 בֶר אָבָא, מַאי כּוּלִי תָּאִי – מַהוּ כֹל זֶה, מִדּוּע הֵנָּה מִמְּהַר כֵּךְ
60 לְהוֹלִיךְ אֵת בְּנָךְ לְתַלְמוּדוֹ, עַד שֶׁאֵינְךָ מְדַע לְהַתְּעַטֵף בְּכִיסוּי
61 הַלּוּם. אָמַר לִיה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, מִי יוֹסֵר – וכי קטן הוא בעיניך
62 מַאי דְכָתִיב 'וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ' וְסִמְדֵי לִיה 'וּם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי ה'

קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף ל עמוד א - מתוך מהדרות "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" תוספות

1 הוה אמינא ליה לשפן גירא בעינדך - כלומר: הייתי מתגרש בו. ושטן הוא יצר הרע, ולא
2 איירא שיחטיאני. אדייך על צוארי דברייך - בעוד ירך תקיפה על בנך, קודם שיגדיל ולא
3 יקבל תוכחתך - השיאו אשה. משיחטר - שנין הגיע זמן לכנוס, ויותר מעשרין ורתתין
4 אל תאחרוהו. לשק אחר: אדייך על צוארי דברייך - בשעה שעוד ירך תקיפה עליו הו

5 זדיר ללמדו תוכחות. ואיזה זמנו - משיחטר
6 ועד עשרים ורתתין. בעיר משיחטר אין בו דעת
7 לקבל תוכחות כל כך, ולא תכביד יסורין
8 ותוכחות. ויותר מעשרים ורתתין - יש לחוש
9 שלא יבעט. וזה עיקר. על פי דרכו - דרך שכל
10 ימיו היא מתנהג בו, תוך הו רובי נחמיה כו'. וכולן בן
11 נערותו - רבי יהודה ורבי נחמיה כו'. וכולן בן
12 הן - תלמיד שהיה בימיהם. אינו מלמדו משנה
13 אן חובת בנו עליו אלא במקרא, ומכאן ואילך
14 - וילמד הוא לעצמו. תורה - ולא נביאים
15 וכתובים. כובולין בן דן שלמדו אבי אביו - רעד
16 היכין? נמי דקאמרין הכי קאמרין: עד היכן אדם
17 חייב ללמוד תורה בדורותיו - אמר רב יהודה:
18 לבנו ולבן בנו. דשדי דיסאן ארישיה - סדין
19 שאינו ראוי לעטיפת הראש, אלא כיסוי בעלמא
20 שם על הראש, שלא ללך בגילוי ראשו, ולא
21 הספיק להתעטף בסודרו. מאי כולי האי -
22 שמיחרת לצאת בלא עטיפה ההוגנת לך. לא
23 טעים אומצא - בשר מעט בנהלים היו רגילין
24 לטעום בבקר. עד דמקרי לינוקא ומוספיה -
25 מותר לו מה שקרא אתמול, ומלמדו עד פסוק
26 יותר. אלא ושלשתם - מדלא כתיב "ושניתם"
27 - שישלשם. לוינו - ימי השבוע. לפיכך
28 נקראו כו' - מילתא באפי נפשה היא. גמרא -
29 סברת ועטמי סתימתיהן של משניות, ולתרגם
30 במה שסותרות זו את זו. נקראו ראשונים סופרים
31 - כדכתיב (דברי הימים א, ה) "ומשפחות סופרים
32 יושבי יעביץ. וי"ז דגחון - כל הולך על גחון".
33 לא זו ממש - לא איתפרש היכא. חסר פמנו -
34 ממנין ספר תורה. לוינו - ימי חתונותיך בפך - חזון
35 עליהם ובודק בעומקם, שאם ישאלך אדם לא
36 תצטרך לגנוגם, אלא שתוכל לומר מיד.
אמור

1 משיטול ידיו. ורבי חנינא אמר: משיחיה חגורו. ומפרש התם: הן לא הוא להו. ועל כרחך רבי
2 חנינא, אף על גב שהיה מאריך ישראל היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל, כדאמרין התם:
3 הני חברין בבבלאי, כיון דשרו הגמנייהו - לא מטרחי להו. משמע דבני בבל היו רגילין בהתרת
4 חגורה. ומיהו, קשה מהא דאמר בפירק "כיצד מברכין" (ברכות מד, א) דקאמר רב חסדא: על

5 הארץ ועל פירותיה, ורבי יוחנן אמר: על הארץ
6 ועל הפירות. ופריך: עלה דרב חסדא: אינהו אבלי
7 ואנן מברכים? ומשני: איפוך. ומאי קושיא? דלמא
8 רב חסדא שהיה מבבל מדבר לתלמידים שהיו
9 לפניו מארץ ישראל, ורבי יוחנן לבני בבל, כמו
10 בכל דוכתיא ויש לומר: דקים להו דלא הוו באותה
11 שעה תלמידי דרב חסדא מתלמידי ארץ ישראל,
12 ומיהו, נראה להרב רבינו יצחק: דההיא די"כיצד
13 מברכין? לא קשיא מידי, דשאני ענין אבילה
14 וברכות, ודין הוא לכל אדם שיברך לפי זמננה
15 של מקום שהוא שם, אפילו לא היה מאותו מקום.
16 ולהכי מתמה גמרא אליבא דרב חסדא שהיה
17 מבבל, ולמה מברכין? על פירותיה? - דמשמע
18 היינו פירות של ארץ ישראל! [יתר] עליו תהלים
19 שמונה כו' - תימה: דעל כרחך בחומש יש יותר.
20 דאפילו אם יחיד פסוקי תהלים מושלש תיבות
21 בלבד אינו כל כך כמו שיש בחומש תוספות
22 שנים! לא צריכא לוינו - פירש בקונטרס: ימי
23 השבת, כלומר: שני ימים מקרא, ושני ימים משנה,
24 ושני ימים גמרא. ולא נהירא. דאם כן אבתיי הוה
25 מצי למיפרך: מי ידע כמה חיי? ונראה לי לפרש:
26 בכל יום ויום עצמו ישלש. על כן תיקן בסדר רב
27 עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי
28 דמורה לומר מקרא ומשנה וגמרא. ורבינו תם
29 פירש: שאנו סומכין אהא דאמרין בסנהדרין
30 (כד, א) - בבל - כלולה במקרא במשנה ובגמרא,
31 דגמרת בבל כלול מכולם.
נקראו סופרים - פירש בקונטרס כדכתיב
32 "ומשפחות סופרים יושבי יעביץ".
33 ובירושלמי (שקלים פרק ז) מפרש: שעשו כל
34 התורה כולה מספרות. כגון: אבות מלאכות
35 ארבעים חסר אחת (שבת עג, א), וארבעה אבות
36 נזיקין (בבא קמא ב, א), וכיוצא בהם.
אל תגמגמו ותאמרו לו - והא דגמגמו ב"אלו
37 מציאות" (בבא מציעא א, א) דצורבא
38 מרבנן משני בדיבוריה במסכתא. אמר רבינו תם:
39 דהיינו אם שואלים אותו אם למדת מסכת זו -
40 אל יתגאה לומר שלמדוהו, כלומר למדתי הרבה.
41 אבל אם שואלים אותו דבר הלכה, או שצריכין
42 ללמוד ממנו מסכת - צריך שיהיו מתורדים בפיו,
43 שלא יגמגמו דבר. ולא דמי להא דאמר מר
44 (מסכת דרך ארץ וזטא פרק ג) למר לטונך לומר
45 "איני יודע" שמא תתבדה ותאחו - דהיינו במילי
46 דעלמא. ואפילו בדברי תורה לא יאמר יודע אני
47 דבר - להתפאר בו בכך, אלא מה שידע - יורה
48 וילמוד לתלמידים.
אם

27 אלקיך בחרב". רבי חייא בר אבא אשכחיה לרבי יהושע בן לוי דשדי דיסאן ארישיה,
28 וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנישתא. אמר ליה: מאי פולי האי? - אמר ליה: מי זוטור
29 מאי דכתיב "והודעתם לבניך" וסמך ליה "זום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב"! מכאן
30 ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה. ובה בר רב
31 הונא לא טעים אומצא עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא. אמר רב ספרא משום רבי
32 יהושע בן חנניא: מאי דכתיב "ושננתם לבניך" אל תקרי "ושננתם" אלא "ושלשתם";
33 לעולם ישלש אדם שנותיו: שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד. - מי יודע
34 כמה חיי? - לא צריכא, לוינו. לפיכך נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל האותיות
35 שבתורה, שהיו אומרים: וא' ד"גחון" - חציין של אותיות של ספר תורה, "דרש דרש"
36 חציין של תיבות, "והתגלח" של פסוקים. "ברכסמנה חזיר מיער" עין ד"יער" - חציין
37 של תהלים. "והוא רחום וכפר עון" - חציין דפסוקים. בעי רב יוסף: וא' ד"גחון", מהאי
38 גיפא או מהאי גיפא? אמרו ליה גיפא ספר תורה ואימיניהו, מי לא אמר רבה בר רב הונא: לא זו ממש
39 תורה ומנאום! אמר להו: אינהו בקיאי בתסירות ויתרות, אנן לא בקיאינו. בעי רב יוסף: "והתגלח" מהאי גיפא או מהאי
40 גיפא? אמר ליה אבין: פסוקי מיהא ליתו לימנוי! - בפסוקי נמי לא בקיאינו. דכי אתא רב אחא בר אבא אמר: כמערכא
41 פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי "ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן". תנו רבנן: חמישת אלפים ושמונה
42 מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ספר תורה, יתר עליו תהלים שמונה, חסר ממנו דברי הימים שמונה. תנו רבנן:
43 "ושננתם" - שיהו דברי תורה מתורדים בפיו, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגמו ותאמרו לו, אלא אמור לו מיד, שנאמר

"אמר

1 רבי חנינא אמר: משיחיה חגורו. ומפרש התם: הן לא הוא להו. ועל כרחך רבי
2 חנינא, אף על גב שהיה מאריך ישראל היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל, כדאמרין התם:
3 הני חברין בבבלאי, כיון דשרו הגמנייהו - לא מטרחי להו. משמע דבני בבל היו רגילין בהתרת
4 חגורה. ומיהו, קשה מהא דאמר בפירק "כיצד מברכין" (ברכות מד, א) דקאמר רב חסדא: על
5 הארץ ועל פירותיה, ורבי יוחנן אמר: על הארץ
6 ועל הפירות. ופריך: עלה דרב חסדא: אינהו אבלי
7 ואנן מברכים? ומשני: איפוך. ומאי קושיא? דלמא
8 רב חסדא שהיה מבבל מדבר לתלמידים שהיו
9 לפניו מארץ ישראל, ורבי יוחנן לבני בבל, כמו
10 בכל דוכתיא ויש לומר: דקים להו דלא הוו באותה
11 שעה תלמידי דרב חסדא מתלמידי ארץ ישראל,
12 ומיהו, נראה להרב רבינו יצחק: דההיא די"כיצד
13 מברכין? לא קשיא מידי, דשאני ענין אבילה
14 וברכות, ודין הוא לכל אדם שיברך לפי זמננה
15 של מקום שהוא שם, אפילו לא היה מאותו מקום.
16 ולהכי מתמה גמרא אליבא דרב חסדא שהיה
17 מבבל, ולמה מברכין? על פירותיה? - דמשמע
18 היינו פירות של ארץ ישראל! [יתר] עליו תהלים
19 שמונה כו' - תימה: דעל כרחך בחומש יש יותר.
20 דאפילו אם יחיד פסוקי תהלים מושלש תיבות
21 בלבד אינו כל כך כמו שיש בחומש תוספות
22 שנים! לא צריכא לוינו - פירש בקונטרס: ימי
23 השבת, כלומר: שני ימים מקרא, ושני ימים משנה,
24 ושני ימים גמרא. ולא נהירא. דאם כן אבתיי הוה
25 מצי למיפרך: מי ידע כמה חיי? ונראה לי לפרש:
26 בכל יום ויום עצמו ישלש. על כן תיקן בסדר רב
27 עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי
28 דמורה לומר מקרא ומשנה וגמרא. ורבינו תם
29 פירש: שאנו סומכין אהא דאמרין בסנהדרין
30 (כד, א) - בבל - כלולה במקרא במשנה ובגמרא,
31 דגמרת בבל כלול מכולם.
נקראו סופרים - פירש בקונטרס כדכתיב
32 "ומשפחות סופרים יושבי יעביץ".
33 ובירושלמי (שקלים פרק ז) מפרש: שעשו כל
34 התורה כולה מספרות. כגון: אבות מלאכות
35 ארבעים חסר אחת (שבת עג, א), וארבעה אבות
36 נזיקין (בבא קמא ב, א), וכיוצא בהם.
אל תגמגמו ותאמרו לו - והא דגמגמו ב"אלו
37 מציאות" (בבא מציעא א, א) דצורבא
38 מרבנן משני בדיבוריה במסכתא. אמר רבינו תם:
39 דהיינו אם שואלים אותו אם למדת מסכת זו -
40 אל יתגאה לומר שלמדוהו, כלומר למדתי הרבה.
41 אבל אם שואלים אותו דבר הלכה, או שצריכין
42 ללמוד ממנו מסכת - צריך שיהיו מתורדים בפיו,
43 שלא יגמגמו דבר. ולא דמי להא דאמר מר
44 (מסכת דרך ארץ וזטא פרק ג) למר לטונך לומר
45 "איני יודע" שמא תתבדה ותאחו - דהיינו במילי
46 דעלמא. ואפילו בדברי תורה לא יאמר יודע אני
47 דבר - להתפאר בו בכך, אלא מה שידע - יורה
48 וילמוד לתלמידים.
אם

1 אמור לחכמה אחותי את - שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך. אי נמי, מסיפא דקרא "ומודע לבינה תקרא" - שתהא ידוע לך. בחצים ביד נגור - שנלחם בהם עם איביהו. כן בני
2 הנעורים - תלמידיו של אדם הקרוין בניו, כמו שאמר יחזקיהו (דברי הימים ב, כט): "בני עתה אל תשלו" ואומר "הנה אנכי והילדים אשר נתן ל"י וגו' (ישעיה ח). אשר מלא את אשפתו
3 מהם - משום דרמיניהו לחצים נקט לשון מילוי אשפה. את אויבים בשער - סיפא ד"אשרי הגבר" הוא. נעשו אויבים - מתוך שמקשים זה לזה, ואין זה מקבל דברי זה. את והב בסופה
4 - הכי דריש לה: "ספר מלחמות" - מלחמה של יד יספר - אהבה יש בסופה. ושמתם את דברי אלה עם תם - שלם, שאינו חסר שום הצלח. מה שהנאתך - כל מה שדעתך נוחה
5 הימנו, ואפילו דבש וכל מיני מתוקה שקשים

1 **אם** ברזל הוא מתפוצץ - תימה: דהא קרא
2 משמע שהפטיש מפוצץ סלע ומשברו וכן
3 קשה בפרק "דיני ממונות" (סנהדרין לד,א)
4 דקאמר: מה פטיש מתחלק לכמה ניצוצות - אף
5 דברי תורה מתחלק לכמה טעמים. ושם גריס רבינו
6 שמואל בן מאיר "מחלק" ולא גרס "מתחלק". ויש
7 שגרס כאן: אם ברזל הוא - מפעפע, ואם סלע
8 הוא - מתפוצץ, שאמר "הלא בה דברי כאש
9 ובפטיש יפוצץ סלע", שהאש מפעפע הברזל,
10 והפטיש מפוצץ את הסלע. ורבינו תם מפרש:
11 שהסלע משבר את הברזל, והכי קאמר: ובפטיש
12 יפוצץ מכה סלע, כדאמר במדרשו: מעשה באחד
13 שלקח סנפירינן לבדוק, נתנו על הסדן והכה
14 בקורטס - נשבר הקורטס ונחלק הסדן, והסנפירינן
15 לא זז ממקומו. **שיש** רשות אחרים עליה - ואף
16 על גב דמעשה ידיה לבעלה מדרבנן בעלמא, מכל
17 מקום אינה מצויה אצל אביה אלא אצל בעלה.
ושייך

16 **בין** פתמין בין בצונן, ואין אתה מתירא. ואם אתה מעבירה - הרי היא מעלה נומי. פך
17 הקדוש ברוך הוא אומר להם לישראל: בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תכלין. ואם
18 אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו, שנאמר "הלאו אם מיטיב שאת", ואם אין
19 אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו, שנאמר "לפתח חטאת רבין", ולא עוד אלא שכל
20 מישאו ומתנו בך, שנאמר "ואליך תשוקתו". ואם אתה רוצה - אתה מושל בו שנאמר
21 "ואתה תמשל בו". תנו רבנן: קשה יצר הרע, שאפילו יצרו קראו רע, שנאמר "כי יצר לב
22 האדם רע מנעריו". אומר רב יצחק: יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, שנאמר "רק רע
23 כל היום". ואמר רבי שמעון בן לוי: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו,
24 שנאמר "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו - אין יכול
25 לו, שנאמר "אלהים לא יעזבונו בידו". תנא דבי רבי ישמעאל: בני, אם פגע בך מגול זה
26 - מושכהו לבית המדרש, אם אבן הוא - נימחה, ואם ברזל הוא - מתפוצץ, שנאמר "הלאו

27 כה דברי פאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע", אם אבן הוא - נימחה, שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" ואומר "אבנים שחקו
28 מים". "להשיאו אשה" מנלן? דכתוב "קחו נשים והולידו בנים ונבות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים". בשלמא
29 בנו - בידו, אלא בתו בידו היא? - הכי קאמר להו: ניתן לה מיד, ולבשייה, ונכסיה, כי היכי דקפצו עלה אינשי. "ללמדו
30 אומנות" מנלן? אמר חזקיה: דאמר קרא "ראה חיים עם אשה אשר אהבת", אם אשה ממש היא, פשם שחיב להשיאו אשה
31 - כך חייב ללמדו אומנות. אם תניב ללמדו תורה - כך תניב ללמדו אומנות. "ויש אומרים אף להשיטו
32 בגנה" מאי טעמא - חיותיה הוא. "דבי יהודה אומר" כל שאינו מלמדו אומנות מלמדו ליסמות". ליסמות סלקא דעתך? אלא
33 "כאילו מלמדו ליסמות". - מאי בנייהו? - איפא בנייהו דאגמריה עסקא. "כל מצות האב על הבן וכו'" מאי כל מצות האב
34 על הבן? אילימא כל מצותא דמיתויב אפא למיעבר לבריה נשים חיובות - והתניא: האב חייב בבנו למול ולפדותו, אביו -
35 אין, אמו - לא! - אומר רב יהודה: הכי קאמר: כל מצות האב המופלת על הבן לעשות לאביו - אהר אגשים ואהר נשים
36 תייבין, תנינא להא, דתנו רבנן: "איש" אין לי אלא איש, אשה מנין? משהוא אומר "תיראו" - הרי כאן שנים. אם פן מה תלמוד
37 לומר "איש" - איש סיפק בידו לעשות, אשה - אין סיפק בידה לעשות, מפני שרשות אחרים עליה. אומר רב אידי בר אבין
38 אומר רב: נתגרשה - שניהם שוים. תנו רבנן: נאמר "כפד את אביו ואת אמו" ונאמר "כפד את ה' מוהנד" - השוה הפתוב
39 כפוד אב ואם לכבוד המקום. נאמר "איש אמו ואביו תיראו" ונאמר "את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד" - השוה הפתוב מוראת
40 אב ואם למוראת המקום. נאמר "מקלל אביו ואמו מות יומת" ונאמר "איש איש פי יקלל אלהיו ונשא חטאו" - השוה הפתוב
41 ברבת אב ואם לברבת המקום. אכל בהפאה ודאי אי אפשר. וכן ברין - ששלשתן שותפין בו. תנו רבנן: שלשה שותפין הן
42 באדם: הקדוש ברוך הוא, ואביו ואמו. בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו - אומר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליהם
43 כאילו דרתי בנייהם, וכבדוני, תניא, רבי אומר: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבין מכבד את אמו יותר מאביו, מפני

קידושין דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום ראשון) קסט

60 שְׁנָאמַר (בראשית ח כא) 'כִּי יָצַר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעוּרָיו'. אָמַר רַב
61 יִצְחָק, יִצְרוּ שֵׁל אָדָם מִתְחַדֵּשׁ עֲלוּי - בֵּא אֵלָיו לִפְתוּתוֹ בְּתַחבּוּלָה
62 וּמְזִימָה חֲדָשָׁה בְּכָל יוֹם, שְׁנָאמַר (בראשית ו ה) 'וְכָל יוֹרֵץ מִחֻשְׁבַּת
63 לְבוֹ רַק רַע בְּכָל הַיּוֹם' - מַחֲשֹׁבוֹתָיו שֶׁל הַיֵּצֶר הָרַע הוּן רַק כִּיצַד לְהֵרַע
64 וּלְפָתוֹת אֶת הָאָדָם. וּמוֹזָה שֶׁהָאֵרִיךְ הַפְּסוּק וְאִמַּר 'כָּל הַיּוֹם', לְמַדְנוּ
65 שֶׁבְּכָל יוֹם רַעְתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרַע מִתְחַדֵּשֶׁת.
66 וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לִיּוֹי, יִצְרוּ שֵׁל אָדָם מִתְנַפֵּר עֲלוּי בְּכָל יוֹם לְהִפְלוֹ
67 בְּרִשְׁתּוֹ, וּמִבְּקֵשׁ הַמֵּיתוֹ לְאַחַר שֶׁנִּשְׁכַּל בְּחָטָא, שְׁנָאמַר (תהלים לו
68 לב) 'צוֹפֵה רִשָּׁע לְצַדִּיק וּמִבְּקֵשׁ לְהַמֵּיתוֹ' - הִרְשָׁע, דִּהֵינּוּ הַיֵּצֶר
69 הָרַע, אֹרֵב לְצַדִּיק לְהַכְשִׁילוֹ, וְאֶחָד מִבְּקֵשׁ לְהַמֵּיתוֹ. וְאֶלְמָלֵא
70 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ לְאָדָם, אֵין יִכּוֹל לֹ - אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִתְגַּבֵּר
71 עַל הַיֵּצֶר הָרַע, שְׁנָאמַר (שם שם לג) 'אֱלֹהִים לֹא יַעֲזֹבוּן קִידוֹ/
72 כְּלוֹמַר, בְּגַלְל שְׁכוּחוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר רַב אֵין הַקְּב"ה מַנִּיחַ אֶת הָאָדָם
73 לְהִתְמוּדָה כְּגִדְלוֹ לְבָדוֹ.
74 תְּנֵן דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמְעָאֵל, בְּנֵי, אִם פִּנְעַ בְּךָ מִנְּגוּלָה - אִם הַיֵּצֶר הָרַע
75 מִתְגַּדֵּר בְּךָ לְהַכְשִׁילָךְ, מִשְׁכַּחְוֹ לְבַיִת הַמִּדְּרָשׁ, כְּלוֹמַר עֲסוּק בְּתוֹרָה,
76 כִּי רַק כֵּךְ תוּכַל לְהִינָצֵל מִמֶּנּוּ. הִגְמַרָא מְבֹאֵרָת כִּיצַד יִנּוּצַח הַיֵּצֶר
77 הָרַע עַיִ לְיִמּוּד הַתּוֹרָה, כִּי אִם אֲבָן הוּא - אִם קִשָּׁה הוּא כְּאֲבָן,
78 נִימֹחַ עַל יַד הַתּוֹרָה, וּבְדִלְחֵן, וְאִם חֹזֵק כְּבִרְוֹל הוּא, הָרִי הוּא
79 מִתְּפֹצֵץ וְנִיתוּיִם מִמֶּנּוּ יִנּוּצוּתוֹן עַל יַדָּהּ. שְׁנָאמַר (ירמיה כג כט)
80 'הֲלוֹא כֹה דִבַּרְתִּי בְּאֵשׁ שָׂאֵם ה' וּכְפִשִׁישׁ יִפְצֹץ סֶלַע', הָרִי שֶׁהַתּוֹרָה
81 נִמְשְׁלָה לְאֵשׁ, וְדִרְכָּה נָשָׂא אֵשׁ לְפַעֲפַע וּלְפֹרְצָן אֵל הַבְּרִיל. וּמוֹזָה
82 שֶׁאִמְרוּ שֶׁאִם אֲבָן הוּא נִימֹחַ, נִלְמַד מִמֶּה שְׁנָאמַר (ישעיה נה כא) 'הוֹי
83 כָּל צִמָּא לְבוֹ לִמֵּים' - כָּל מִי שֶׁהוּא צָמֵא לְדַבֵּר ה' יֵלֶךְ וְיַעֲסוּק
84 בְּתוֹרָה הַמְשׁוּלָּה לְמִים, וְאִמְרוּ - וּבְפִסּוּק אַחַר מִצְאֵנוּ שֶׁהַמִּים
85 מִמְּסִים אֶת הָאֲבָן, שֶׁאִמַר (איוב יד יט) 'אֲבָנִים שִׁחֲקוּ מִים' -
86 כְּלוֹמַר, הָאֲבָנִים, אֲשֶׁר שִׁחֲקוּ אוֹתָם הַמִּים. אִם כֵּן, הַתּוֹרָה הַמְשׁוּלָּה
87 לְמִים, בְּכּוּחָהּ לְשַׁחֵק וּלְמַחּוֹת אֶת הַיֵּצֶר הָרַע הַמְשׁוּל לְאֲבָן.
88 בְּבֵרִיתָא (לְעֵיל כ.ט). שְׁנֵינּוּ, שֶׁאֲחַד מִחֻבּוֹיֵי הָאֵב לְעִשׂוֹת לְבָנוּ הוּא
89 לְהִשְׁאִי אִשָּׁה. מְבֹאֵרָת הַגְּמָרָא, מִנְּלוֹן - מִינֵן לָנוּ שֶׁהָאֵב חַיִּיב זֹאת.
90 וּמְבֹאֵרָתָהּ, דְּקֵיִתִּיב בְּאֵיגְרוֹת שְׁשֻׁלָּה שְׁמִיחָה לְעַם יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים
91 בְּבָבֶל, (ירמיה כט ו) 'וְהָיוּ נְשִׁים וְהוֹלִידוּ בְּנִים וּבָנוֹת וְקָחוּ לְבָנִים
92 נְשִׁים וְזָאת בְּנֵי וְתִכְתִּיבֵם תִּנּוּ לְאֲנָשִׁים', כְּלוֹמַר אֵל תִּמְנַעוּ מִלְּקַחַת נְשִׁים
93 וּלְקַבּוֹעַ אֶת יִשְׁיַתְכֶם שָׁם. וּבִדְרָךְ אַגְבּ אֲנוּ לְמַדִּים, שֶׁהַנְּהוּגָה הוּא
94 שֶׁהָאֵב לֹקַח אִשָּׁה לְבָנוּ. שׁוֹאֵלָת הַגְּמָרָא, בְּשִׁלְמָא בְּנָנוּ מוּבָן מִדְּעוּ
95 חַיִּיבוּהוּ לְהִשְׁאִי אִשָּׁה, כִּינּוּן שִׁפְדוֹת הַדְּבָר, כִּי יִדְרֵךְ אִישׁ לְחוּר אַחַר
96 אִשָּׁה לְשֹׁאֵתָהּ, אֵלֵא אֵלֵא מִדְּעוּ חַיִּיבוּהוּ, וְכִי קִידוֹ הֵיא לְהִשְׁאִי
97 לְאִשׁ, הֵיא אֵין דְּרָךְ לְחוּר אַחַר הָאִישׁ לְהִנְשֵׂא אֵלָיו. מִתְרַצַּת
98 הַגְּמָרָא, הָכִי קְאָמַר לְהוֹ הַנְּבִיא לְיִשְׂרָאֵל, נִיתָן לָהּ מִיַּד וְלְכַשְׁיָהּ
99 וְנִכְסֵיהָ - תִּנּוּ לְבַתְכֶם מַעֵט מִמּוֹן וּמְלַבְּוִשִׁים לְהַתְּכַסּוֹת בְּהֵם, כִּי
100 הֵיכִי דְקַפְצוּ עֲלָהּ אִינְשֵׁי - כְּדִי שֶׁאֲנָשִׁים יַחְפְּצוּ לְשֹׁאֵת אוֹתָהּ.
101 בְּבֵרִיתָא לְעֵיל מְבֹאֵר עוֹד, שֶׁמַּחֲבּוֹבֵי הָאֵב לְבָנוּ הוּא לְלִמְדוּ
102 אוּמְנוֹת. שׁוֹאֵלָת הַגְּמָרָא מִנְּלוֹן, וּמִתְרַצַּת, אָמַר תְּנַקְוָה, דְּאָמַר קְרָא
103 (קהלת ט ט) 'וְרָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֵּת' - לְמַד אוּמְנוֹת
104 לְהַתְּפַרֵּס לְזִדּוּתֵי מִמֶּנּוּ עַם אִשָּׁה. הַקּוּשָׁה אֲמַנּוֹת לְאִשָּׁה, לִכְן
105 אִם אִשָּׁה הָאֲמוּרָה מְפִסּוּק מִמֶּשׁ הֵיא - כְּפִשּׁוֹתוֹ הוּא, אִשְׁתּוֹ שֶׁל
106 אָדָם, אִזִּי יֵשׁ לָךְ לְלַמּוֹד שֶׁבְּשֵׁם שְׁחִיבֵי הָאֵב לְהִשְׁאִי אִשָּׁה כְּךָ חַיִּיב
107 לְלִמְדוּ אוּמְנוֹת. וְאִם אִשָּׁה הָאֲמוּרָה כֹּאֵן רִמּוֹ עַל הַתּוֹרָה הֵיא,
108 כְּלוֹמַר קִנָּה לָךְ אֲמַנּוֹת לְעַסּוּק בָּהּ עִם עַסְקָךְ בְּתוֹרָה, אִזִּי בְּשֵׁם
109 שְׁחִיבֵי לְלִמְדוּ תוֹרָה כְּךָ חַיִּיב לְלִמְדוּ אוּמְנוֹת.
110 עוֹד שְׁנֵינּוּ בְּבֵרִיתָא לְעֵיל, וְיֵשׁ אוּמְרִים שְׁחִיבֵי הָאֵב לְלַמַּד אֶת בְּנוֹ
111 אָף לְהִשְׁמִי בְּנֵהָ. שׁוֹאֵלָת הַגְּמָרָא, מִיָּא מְעָא חַיִּיב הָאֵב לְלַמַּד
112 זֹאת לְבָנוּ. וּמִתְרַצַּת, חִיּוּתָהּ הוּא - מִשּׁוּם שְׁחִיבֵי בְנוֹ לְתוּלִים בּוֹה, כִּי
113 שָׂמָא יִפְלִיג בְּסַפִּינָה וְתִטְבַּע, וְאִם לֹא יִדַּע לְשַׁחֵת יִמּוֹת.
114 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרָת אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּבֵרִיתָא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כָּל
115 שְׂאֵינּוּ מְלִמְדוּ אֶת בְּנוֹ אוּמְנוֹת, מְלִמְדוּ לִיסְמוֹת - גּוֹלּוּת. תְּמַדָּה
116 הַגְּמָרָא לִיסְמוֹת סְלִיקָא דְעֵתָהּ - וְכִי יַעֲלֵה עַל דְּעַתָּךְ לוֹמַר שְׁבִיכָךְ
117 שֶׁאֵינּוּ מְלִמְדוּ אֲמַנּוֹת הֵיא מְלִמְדוּ לְגוּלוֹ, הָרִי לֹא לְמַדוּ לְעִשׂוֹת כֵּךְ.
118 מְבֹאֵרָת הַגְּמָרָא, אֵלֵא כּוּנּוֹת רַבִּי יְהוּדָה לוֹמַר שֶׁנֶּחֱשַׁב הַדְּבָר בְּאִלּוּי רַע,

1 אָמַר לְהַקְּמָה אֶחָתִי אֶת־וְגו' וּמְדַע לְבַיְתָהּ תִּקְרָא' - יִהְיוּ דְבָרֵי תּוֹרָה
2 בְּרוּרִים לָךְ וּבּוֹכְרוֹנָךְ, כְּפִי שֶׁבְּרוּרָה לָךְ הַהִלְכָה שֶׁאֲחֻתְךָ אִסוּרָה
3 לָךְ. וְאִמְרוּ - וְכִן יֵשׁ לְלַמּוֹד מִהַפְּסוּק (שם ג) 'קִשְׁרָם עַל אֲצִבְעֵיךָ
4 קָבָעִם עַל לִוַּח לְבָבְךָ' - דְּבָרֵי הַתּוֹרָה יִהְיוּ שְׁגוּרִים בְּפִיךָ עַד שִׁירָאָה
5 לָךְ כֵּאֵילוֹ הֵם קְשׁוּרִים עַל אֲצִבְעוֹתֶיךָ וְכְתוּבִים עַל לְבָבְךָ. וְאִמְרוּ
6 (תהלים קכז ד) 'הַחַיִּים יָבִיד גִּבּוֹר בֶּן גִּבּוֹרִים' - הַתְּלַמִּידִים
7 שֶׁמְעִימִם אָדָם בְּנַעֲרוֹתָם צְרִיכִים לְהִידּוּת שְׁנוּנִים וּמְחוֹדְדִים לְעֻנּוֹת
8 לְכָל שְׂוָאל, כְּגַבּוֹר הוּא שֶׁחֲצִימִים שְׁבִידוּ שְׁנוּנִים וּמְחוֹדְדִים. וְאִמְרוּ
9 - מִצְאֵנוּ לָשׁוֹן שְׁנִינוֹת לְגַבֵּי חֲצִים שֶׁנֶּאֱמַר (שם קכ ד) 'הָצִי גִבּוֹר
10 שְׁנוּנִים, וְאִמְרוּ - וְכִן נֶאֱמַר (שם מה ו) 'הָצִיד שְׁנוּנִים עִמִּים תִּתְּחַדֵּךְ
11 יְפָלוּ' - חֲצִיךָ יִהְיוּ מְחוֹדְדִים, לְפִיכָךְ יִפְלוּ אוֹיְבֶיךָ תִּתְחַדֵּךְ. וְאִמְרוּ -
12 וְעַל תְּלַמִּידִים אֵלוֹ נֶאֱמַר (שם קכז ה) 'אֲשֶׁרֵי הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר מְלֵא אֶת
13 אֲרָבָתוֹ מִמֶּשׁ לֹא יִבְשׁוּ בְּיָדָיו אֶת אוֹיְבֵיהֶם בְּשִׁעָרָה'. כְּלוֹמַר, אֲשֶׁרֵי
14 הָרַב, שֶׁמְלֵא אֶת אֲשִׁפּוֹתוֹ וְתִיק הַחֲצִימִים, דִּהֵינּוּ שֶׁהִרְבָּה תְּלַמִּידִים,
15 מֵאוֹתָם הַשְׁנוּנִים כְּחַיִּים. כִּי מִשּׁוּם כֵּךְ לֹא יִבְשׁוּ וְהִרְבּוּ וְתִלְמִידֵיהֶן
16 כֹּאשֶׁר יִתּוּכְחוּ בְּבֵית הַמְּדַרֵּשׁ עִם אוֹיְבֵיהֶם, דִּהֵינּוּ עִם אוֹתָם
17 הַחוּלְקִים עִמָּהֶם בְּדְבָרֵי הַתּוֹרָה וְנֶרְאִים כֹּאִוִּיבִים לָהֶם, כִּינּוּן שִׁדְעוּ
18 כִּיצַד לְהִשִּׁיב לָהֶם.
19 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרָת אֶת סִיּוּם הַפְּסוּק שֶׁהֵבִיאָה לְעֵיל, וְשׁוֹאֵלָת מִיָּא
20 מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק 'אֶת אוֹיְבֵיהֶם בְּשִׁעָרָה', מִפְּנֵי מַה נִּקְרָא לּוּמְדֵי תּוֹרָה
21 אוֹיְבִים'. וּמִתְרַצַּת, אָמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אָבָא, אִפְלוּ הָאֵב וּבְנֵו אוֹ הֶרֶב
22 וְתִלְמִידוֹ שְׁעוֹסְקִין בְּתוֹרָה בְּשִׁעָרָה אֶחָד - בְּבֵית מִדְּרָשׁ אַחַד, כְּלוֹמַר
23 בִּיחַד, הָרִי מִתְּנָן שֶׁמְקַדֵּשׁ לוֹ לְזֶה וְאֵין לוֹ מִקְבָּל אֶת דְּבָרֵי זֶה
24 נְעִשִׂים אוֹיְבִים זֶה אֶת זֶה. מוֹסִיף רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אָבָא וְאִמְרוּ, וְאָף עַל
25 פִּי כֵן, אֵינִים זֵוִים מִשֵּׁם עַד שֶׁנְּעִשִׂים אוֹהְבִים זֶה אֶת זֶה, שְׁנָאמַר
26 (במדבר כא יד) 'עַל כֵּן יֵאֲמַר בְּסִפְרֵ מַלְחָמָתָהּ אֶת וְהֵב בְּסוּפָה' -
27 בְּסִפְרֵ מַלְחָמוֹת ה' יִתְכַּוֵּן הַנִּסִּים שֶׁעֲשִׂה הַשִּׁי"ת לְיִשְׂרָאֵל בִּים סוּף,
28 אֶת תְּקֵרֵי בְּסוּפָה שֶׁפִּירוּשׁוֹ בִּים סוּף, אֵלֵא בְּסוּפָה מִלְּשׁוֹן סוּף.
29 כְּלוֹמַר, כִּסּוּפָה שֶׁל אוֹתָהּ מַלְחָמָה שְׁעַל הַסִּפֵּר 'הַתּוֹרָה', תְּהִיד
30 אַהֲבָה בְּנֵימֵיהֶם.

31 תְּנֵן רַבְּנָן, עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה נֶאֱמַר (דברים יא יח) 'וְשַׁמְתֶּם, וְיֵשׁ
32 לְהַקְּשׁוֹת הֵן לְשׁוֹן 'שִׁמְיָה' שִׁיךְ רַק עַל דְּבַר שִׁישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ וְנִיתָן
33 לְנִטְלוֹ וְלִהְנִיחוֹ, אוֹלָם עַל דִּיבּוּרִים (דְּבָרֵי תּוֹרָה) לֹא שִׁיךְ לוֹמַר
34 לְשׁוֹן זֶה. אֵלֵא דְרִישׁ תִּיבָה זֶה כֵּאֵילוֹ נֶאֱמַרָה בְּשִׁתֵּי תִיבּוֹת, סָם תָּם
35 - סָם מוּשְׁלָם, שֶׁהַנּוּטֵל מִמֶּנּוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְרְפוּאָה נּוּסְפַת, כְּלוֹמַר
36 נִשְׁמָלָה הַתּוֹרָה בְּסָם חַיִּים. מִשְׁלָה, לְאָדָם שֶׁהִפָּתָה אֶת בְּנֵו מִכָּה גְּדוּלָּה,
37 וְהִנִּיחַ לוֹ רְמִיָּה וְ'תַחבּוּשׁוֹת' עוֹל מִתְּכוּן. וְאִמְרוּ לוֹ, בְּנֵי כָּל זְמַן שֶׁהִרְמִיָּה
38 זֶה עַל מִבְּתָרָה שֶׁמֵּאֵנָה עֲלֵיהָ, אֵבּוּל מַה שֶׁהִתְאַדָּד וְשִׁתָּה מַה שֶׁהִתְנַאֲחָד
39 - יִכּוֹל אֲתָה לְאִכּוֹל וּלְשִׁתּוֹת כָּל דְּבַר שֶׁמִּסָּב לָךְ הַנְּאִוָה, וְהוּחֵץ -
40 וְיִכּוֹל אֲתָה לְהִתְרַחֵץ בֵּין בְּתַמִּין בֵּין בְּצוּנִין, וְאֵין אֶתָּה מִתְּיַרָדָה -
41 וְאֵינְךָ צָרִיךְ לְחִשׁוּשׁ מִדְּבָרִים הַמְזִיקִים לְמַכָּה. וְאִם אֶתָּה מְעַבְרָה -
42 אֵךְ אִם אֲתָה מְסִיר אֶת הַרְטִיָּה, הָרִי הֵיא מְעַלָּה נְטִי - הַמַּכָּה
43 מְצַמִּיחָה פְּצִיעִים חֲמוּרִים וְאִבְעוּבוֹת. כְּךָ הוּא הַדְּבַר לְגַבֵּי הַיֵּצֶר
44 הָרַע, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי בְּרָאִתִי יִצְרָהָרַע
45 הַמְּפִתָּה אֶת הָאָדָם לְחַטּוֹא, וְיִבְרָאתִי לוֹ תוֹרָה תְּבַלִּין - רְפוּאָה
46 לְמַכּוֹת, שְׁעַל יַד הַתּוֹרָה הָאָדָם מְחַלְשֵׁת אֶת כּוּחוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרַע.
47 וְאִם אֶתָּם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה, אַע"פ שֶׁתִּתְּעַנְּנוּ מִהַעוֹלָם הַזֶּה, אֵין אֶתָּם
48 נִמְסְרִים קִידוֹ - לֹא תִכְשְׁלוּ בְּעַבְרִיָּה, כִּי הַתּוֹרָה תִּגְן עֲלֵיכֶם מִפְּנֵיהָ.
49 שְׁנָאמַר (בראשית ד ז) 'הֲלוֹא אִם תִּיטִיב שִׂאֵת, וּפִירְשׁוּהוּ, שֶׁאִם
50 תִּיטִיב אֶת מַעֲשֵׂיךָ וְתַעֲסוּק בְּתוֹרָה, תִּתְנַשֵּׂא וְתִגְבֵּר עַל יִצְרָךְ. וְאִם
51 אֵין אֶתָּם עוֹסְקִין בְּתוֹרָה, שׁוּב הֵיא אֵינָה מְגִינָה עֲלֵיכֶם וְאֶתָּם נִמְסְרִים
52 קִידוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרַע לְפָתוֹת אֲתַכֶּם לְחַטּוֹא. שְׁנָאמַר (שם) 'וְאִם לֹא
53 תִּיטִיב לְפָתַח חַטָּאת רִיב' - אִם לֹא תִיטִיב אֶת מַעֲשֵׂיךָ הַיֵּצֶר הָרַע
54 רוֹבֵץ לְפָתַח, כְּלוֹמַר שֶׁתִּדְּלַל לְהַחֲטִיא אוֹתְךָ. וְלֹא עוֹד, אֵלֵא שְׂכַל
55 מִשְׁאוֹ וְמִתְנֵן בְּךָ - כָּל הַשְּׁתַּדְּלוּתוֹ וְעַסְקוּ הֵם לְהַחֲטִיא אוֹתְךָ,
56 שְׁנָאמַר (שם) 'וְאֵלֶיךָ תִּשְׁקוּתֵי'. וְאִם אֶתָּה רוֹצֵה, עַל יַדִּי שֶׁתַּעֲסוּק
57 בְּתוֹרָה אֶתָּה מוּשְׁלָ בּוֹ - תִּתְגַּבֵּר עֲלָיו, שְׁנָאמַר (שם) 'וְאֶתָּה תִּמְשָׁל
58 בּוֹ'.
59 תְּנֵן רַבְּנָן, כָּל כֵּךְ קִשָּׁה הוּא יִצְרָהָרַע עַד שְׁאִפְלוּ יוֹצְרוֹ קְרָאוּ רַע,

דְּבָרָא אִלָּא כּוּוֹנַת הַפֶּסוּק לּוֹמַר שְׂמוּפּוֹ דְּבָרָא [מהדברות
 האחרונות] יִנְיָר שְׂאָף רֵאשׁ דְּבָרָא [והדברות הראשונות] הֵן אִמְתָּא.
 לאחר שהביאה הגמרא שאומות העולם מודים במצות כיבוד אב
 ואם, היא מביאה מעשיות בהקשר לכך. בְּעוּ מִיְיָה מַרְבַּ עוֹלָא –
 שאלו בני הישיבה את רבי עולא, עַד הֵיכָן חֵיִיב אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל
 בְּכִיבוֹד אָב וְאָם. אָמַר לְהֵם, צִאוּ וְדָאוּ – לכו והתבוננו מה עֵשָׂה עוֹבֵד
 בּוֹכָבִים אַחַד בְּאַשְׁקְלוֹן וְדָמָא בְּן נְתִיבָה שְׁמוֹ, וּמַמְנָו תִּלְמֵדוּ עַד כְּמָה
 יֵשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל בַּמְצוּה זֶה. שִׁכְן פֶּעֶם אַחַת בְּקִשּׁוֹ הֶקְמִים פְּרָקְמִיָּא –
 לקנות סחורה ממנו בְּשֵׁשִׁים דִּיבּוּא שְׂבָר – שיכול היה להרויח בה
 שש מאות אלף דינרי זהב, וְהָיָה מִפְּתַח הַתִּיבָה [שבה היתה מונחת
 הסחורה] מוֹנֵחַ תַּחַת מְרֵאשׁוֹתָיו שֶׁל אָבִיו שְׁהִיָּה יֵשׁוּן, וְלֹא צִיעֵרוּ
 להעירו משנתו כדי ליטול את המפתחות.
 מעשה נוסף שאירע עם דמא בן נתינא, אָמַר רַב הִיּוּדָה אָמַר
 שְׂמוּאֵל אֵת רַבִּי אֶלְעִזָּר עַד הֵיכָן כִּיבוֹד אָב וְאָם. אָמַר לְהֵם
 צִאוּ וְדָאוּ מַה עֵשָׂה עוֹבֵד בּוֹכָבִים אַחַד לְאָבִיו בְּאַשְׁקְלוֹן וְדָמָא בְּן
 נְתִיבָה שְׁמוֹ, שִׁבְקִישׁוּ מִמֶּנּוּ הֶקְמִים שִׁימְכוֹר לְהֵם אֲצַנִּים לְאִפּוֹד –
 לחושן שעל האפוד בְּשֵׁשִׁים דִּיבּוּא שְׂבָר, וְרַב בְּהֵינָא מְתַנֵּי שִׁבְקִישׁוּ
 מַמְנָו אֲבִינִים בְּשִׁמּוֹנִים דִּיבּוּא שְׂבָר, וְהָיָה מִפְּתַח הַתִּיבָה מוֹנֵחַ תַּחַת
 מְרֵאשׁוֹתָיו שֶׁל אָבִיו וְלֹא צִיעֵרוּ. לְשֵׁנָה הָאַחֶרֶת – כִּעֲבוּר שְׁנָה, נָתַן
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂבָרָא שֶׁל דִּמְא בְּן הַתִּינָא, שְׁנִלְוָה לֹא פְרָה אֲדוּמָה
 בְּעֵדְרוֹ, שְׁשׁוּיָה רַב. נִכְנְסוּ הַכַּמֵּי יִשְׂרָאֵל אֲצֻלָּ – אצל דמא, ובקשו
 לקנות ממנו את הפרה האדומה. אָמַר לְהֵם דְּמַא לַחֲכֻמִּים, וְיַדַּע אֲנִי
 כִּכְּם שְׂאִפִּילוּ אִם אֶפְרָה הָאֲדוּמָה, כִּלְמִן שְׂבָעוּלָם – זמן רב,
 אָתְּם נוֹתְנִין לִי כִּעֲבוּרָה. אִלָּא אֶף עַל פִּי כֵּן אֲנִי מְכַּשְׁשׁ מִכֶּם אִלָּא
 אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ שְׁהַפְסַדְתִּי בְּשִׁבְלִי כְּבוֹד אֲבָא כַּאֲשֶׁר כִּיבַדְתִּי וְלֹא
 הערתי אותו כדי למכור לכם את האבן שביקשתם.
 וְאָמַר רַבִּי הֵינִינָא, מְשַׁכְּרוּ שֶׁל דִּמְא בּוֹ נְתִינָא עֲבוֹר מְצוּת כִּיבוֹד אֲב,
 אֲנֹו לְמִדִּים עַל שְׁכַר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשִׁמְקִימִים מְצוּת. מאחר
 וְכַה מִי שְׂאִינֹו מְצוּוֹה עַל קִיּוֹם הַמְצוּוֹת וְעוֹשָׂה, כִּךְ הַקְבִּיָּה נוֹתֵן לוֹ
 זְכוּה, וּבְדָמָא בְּן נְתִינָא שְׂקִיבַל שְׂכַר רַב עַל מְצוּת כִּיבוֹד אֲב שְׂאִינֹו
 חֵיִיב בְּה, מִי שְׂמְצוּוֹה וְעוֹשָׂה, דִּהֵינֹו יִשְׂרָאֵל, עַל אַחַת כִּכְּה וְכַכְּה
 שִׁיִּקְבַּל שְׂכַר רַב עַל קִיּוֹם הַמְצוּוֹת. הגמרא מבארת שרבי תנינא
 אמר כך לשיטתו, דְּאָמַר רַב הֵינִינָא, גְּדוּל שְׂכָרוֹ שֶׁל מִי שְׂמְצוּוֹה
 וְעוֹשָׂה יוֹתֵר מִמִּי שְׂאִינֹו מְצוּוֹה וְעוֹשָׂה. אָמַר רַב יוֹסֵף, מְרִישׁ –
 מתחילה, לַפְּנֵי שְׂשִׁמְעֵתִי אֵת דְּבָרֵי רַבִּי תִינָא, הָיָה אֲמִינָא הֵייתִי
 רְגִיל לּוֹמַר שְׂמָאן דְּהוּא אָמַר לִי – מִי שִׁיּוֹכִיחַ וְיֹאמַר לִי הִלְכָה כִּרְבִי
 וְהוּדָה דְּאָמַר (בבב' פו). כּוּמָא פְטוֹר מִן הַמְצוּוֹת, עֲבִידִנָא יוֹמָא מְכָא
 לְרַבְּנָן – אעשה סעודה לחכמים, דְּהָא לֹא מִיְפַקְדִינָא וְהָא עֲבִידִנָא –
 שהרי איני חייב במצוות [שכן רבי יוסף היה סומא] ואע"פ כן אני
 מקיימן. אֲבַל הַשְׂתָּא דְּשְׂמַעְתִּיא לְהָא – כעת, לאחר ששמעתי את
 זאת, דְּאָמַר רַבִּי הֵינִינָא גְּדוּל מְצוּוֹה וְעוֹשָׂה יוֹתֵר מִמִּי שְׂאִינֹו מְצוּוֹה
 וְעוֹשָׂה, אִם כֵּן אֲדַרְבְּהָ אַעֲשֶׂה לְהִיפָךְ, שְׂמָאן דְּאָמַר לִי דְּאִין הִלְכָה
 כִּרְבִי וְהוּדָה אֵלֵא סוּמָא חֵיִיב בְּכָל הַמְצוּוֹת, וּמַמִּילָא אֶף אֲנִי חֵיִיב
 בהם, אוֹזֵי עֲבִידִנָא יוֹמָא מְכָא לְרַבְּנָן.
 הגמרא ממשיכה לספר על דמא בן נתינא, וּמְבִיאָה מְעֵשָׂה
 מְכִיבוֹד אִם שְׁלוֹ. כִּי אִתָּא רַב דִּימִי – כאשר הגיע רב דימי מארץ
 יִשְׂרָאֵל לְבַבְל, אָמַר, שְׂפַעְסֵם אַחַת הֵיָה דְּמַא לְבוֹשׁ סִידְקוֹן שֶׁל זְהָב –
 בגד משי רקום בחוטי זהב, וְהָיָה יוֹשֵׁב בֵּין גְּדוּלֵי רוּמִי, וּבַתְתָּה אֲמִי
 וְקַרְעֵתָ אֵת מְלָבוֹשׁ מַמְנָו, וְנִפְתְּחָה לוֹ – והכתה אותו על ראשו,
 וְקָרַח לוֹ בְּפִינּוּ וְלֹא הִכְלִימָה עַל מְעֵשָׂה.
 תַּנִּי – שנה אֲבִימִי פְרִיָה דְרַבִּי אֶהָה, יֵשׁ פַּעַמִּים, שֶׁהֵבֵן מְאִבִּיל לְאָבִי
 פְּסִינִי – עוף יקר ושמן ממין השליו, יֹאֵף עַל פִּי כֵּן הוּא מוֹרְדֵי –
 טורד את עצמו מן העולם, כְּלוּמַר הוּא נַעֲשֶׂה. וּבְגוּן, שֶׁנוֹתֵן זֹאת
 לַאֲבִיו כְּכַעַס וּבְצָרוּת עֵינָי, וְכֵן לְהִיפָךְ, יֵשׁ פַּעַמִּים שֶׁהֵבֵן מְטִיחֵנִי –
 נוֹתֵן לַאֲבִיו לְטַחוֹן בְּרִיחִים, שְׁהִיא מְלָאכָה קִשָּׁה,

שְׂמֵשְׁתְּלִיתוּ בְּדִבְרֵים – מפתח אותו ומדברת ללבו, לְפִיכָךְ הַקְּדוּשִׁים
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כִיבוֹד אָב לְכִיבוֹד אָם כְּדִי לִזְרוּ אֵת הָאָדָם לְכַבֵּד
 אֶף אֵת אָבִיו. וְגַלּוּ וְיָדוּעַ לַפְּנֵי מִי שְׂאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שְׂהֵבֵן מְתִירָא
 מְאִבּוֹ יוֹתֵר מֵאֲמִי מִמֶּנּוּ שְׂמַלְמַדוֹ תוֹרָה וּמֵיִיסֵרו כְּדִי שִׁילֵךְ בְּדִרְךָ
 הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הַקְּדוּשִׁים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרָא הָאָם לְמוֹרָא הָאָב כְּדִי
 לִזְרוּ אֵת הָאָדָם לִירָא אֶף מַאֲמֹו.
 תַּנִּי תַנְיָא קְמִיָּה דְרַב נְחֻמֵּן – שונה הברייתות שנה ברייתא לפני רב
 נחמך, וְכַךְ נֹאמַר בְּה: בְּזִמְן שְׂאָמַר מְצַעַר אֵת אָבִיו וְאֵת אֲמִי, כְּבִיכּוֹל
 אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יָפָה עֵשִׂיתִי שְׂלֵא דְרֵתִי בְּיַנְיָהֵם, שְׂאֶלְמִילֵי דְרֵתִי
 בְּיַנְיָהֵם צִיעֵרוּנִי – היו מצערים אף אותי.
 הגמרא מביאה מאמרים בענין מציאות ה'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל
 הַעוֹבֵר עֲבִירָה בְּפִתְרֵי, הָרִי זֶה פְּאִילוּ דְּזוּחַק רְגִילִי שְׂכִינְהָ וְאוּמַר שְׂאִינָה
 נִמְצְאָת בֶּאֱרֵץ, וְלִפְתִּיהָ הוּא מְסַתִּיר אֵת עֲצֻמוּ בַעַת עֵשִׂית הַעֲבִירָה.
 אֶף הַשְׂכִּינָה נִמְצְאָת בְּכָל מְקוֹם, שְׂאָמַר (שׁישיע' טו א) 'בֵּה אָמַר ה'
 לְשֵׁשִׁים בְּסָא' וְהָאִיִן הָרֵם רְגִילִי – כְּבִיכּוֹל כְּסִאי מוֹנַח בְּשַׁמַּיִם,
 וְהָאִיִן מְשַׁמַּשׂת כְּשִׁרְפָרַף לְהַנִּיחַ עֲלָיו אֵת רְגִילִי. כְּלוּמַר, שְׂכִינִתי
 נִמְצְאָת בְּכָל מְקוֹם, בְּשַׁמַּיִם וּבָאֶרֶץ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּן לִוִי, אָסוּד
 לְאָדָם שְׂהִלְךָ אֲרִבְעַ אַמּוֹת פְּקוּמָה וְקוּפָה, שְׂאָמַר עַל הַקְּבִ"ה (שם ו'
 ג) 'לֵאלֹא כָל הָאִיִן כְּבוֹדוֹ', הוּוֹקֵף אֵת קוֹמְתוֹ נִרְאָה כְּדוּחַק אֵת רְגִילִי
 הַשְׂכִּינָה וְאוּמַר שְׂאִין לַה מְקוֹם שֵׁם. רַב הוֹנָא פְרִיָה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ לֹא
 מְסַנֵּי – לֹא הֵיָה מְהַלֵּךְ אֲרִבְעַ אַמּוֹת בְּגִילּוּי הָרֵאשׁ – לֵאלֹא כִּיסוּי
 לְרֵאשׁוֹ. מְשׁוּם שְׂאָמַר, שְׂכִינְהָ לְמַעְלָה מְרֵאשִׁי, וְאִין מִן הָרֵאשׁוֹ
 לַעֲמוּד לַפְּנֵי בְּגִילוּי רֵאשׁ.
 שְׂאֵל בְּן אֶלְמָנָה וְיִתּוּם מֵאֲבֹו אַחַת אֵת רַבִּי אֶלְעִזָּר, מַה הֵיִדִין בְּמִקְרָה
 שְׂאָבָא אוּמַר לִי הַשְׂקִינִי מִיָּם, וְאִמְתָּא אֶף הִיא אוּמַרְת לִי הַשְׂקִינִי מִיָּם,
 אִיְהִי מְהֵם קוּדָם – את מי מהם עלי להקדים ולכבד. אָמַר לִיה, הֵנַּח
 כְּבוֹד אֲמִיךָ וְעֵשָׂה תַחֲזִילָה אֵת כְּבוֹד אָבִיךָ, כִּיּוֹן שְׂאֵתָה וְאֲמִיךָ חֵיִיבִים
 כְּכְבוֹד אָבִיךָ, כְּלוּמַר אֶף אֲמִיךָ חֵיִיבֵת בְּכְבוֹד אָבִיךָ לַפִּי שְׁהוּא בַעֲלָה,
 וּמְכִיּוֹן שֶׁכֵּן כְּבוֹד אָבִיךָ קוּדָם. כָּא אֹתוֹ יִתּוּם לַפְּנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְשֵׂאל
 אוֹתוֹ לַה הַשְׂאֵלָה שְׂשֵׂאל אֵת רַבִּי אֶלְעִזָּר, אָמַר לוֹ כִּךְ – הַשְּׂשִׁיב לוֹ
 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כִּפִּי שְׁהֵשִׁיב לוֹ רַבִּי אֶלְעִזָּר, שְׂכַבּוּד הָאָב קוּדָם לְכַבּוּד
 הָאָם. אָמַר לוֹ – הוֹסִיף הֵיִתּוּם וְשֵׂאל אֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, רַבִּי, נְתַגְּרָשָׁה
 מִהוּ – אִם הַתְּגַרְשָׁה הָאָם, שְׂאִינָה חֵיִיבֵת עוֹד בְּכְבוֹד הָאָב, אֵת מִי
 מִהֵם עֲלִי לְהַקְדִים וּלְכַבֵּד בְּמִקְרָה שְׂכּוּה. אָמַר לִיה, מִכִּין רִישִׁי עֵינַיִךְ
 וְהַשְׁעֵרוֹת שַׁעַל הַעַפְעַפִּים] יִנְיָר שְׂבָרָן אֶלְמָנָה אִתָּה, כִּי מְרוֹב הַבְּבִי
 עַל מוֹת אָבִיךָ, נִשְׂרוּ רִישֵׁי עֵינַיִךְ. וְאִם כֵּן, אֵינְךָ שׁוֹאֵל שֵׂאלָה זֶה כְּדִי
 לְקַיְימָה הַלְכָה לְמַעֲשֶׂה, הֵנַּח לְפִימוּד גְּרִידָא, וְהַתְּשׁוּבָה לְשֵׂאלֵךְ
 הִיא, הַמֵּל לְהוֹן מִיָּם כְּסַפֵּל – אֵלֵא לַפְּנִיִים מִיָּם כְּבִלִי גְדוּל [שִׁישׁ בּו
 כְּדִי שְׂתִיַת שֵׁינֵיהֶם, וְנֶגְעָעֶז לְהוֹן בְּתַרְגּוּמֵיהוֹן – וְקָרַקַר לְהֵם כְּמוֹ
 שְׂמַקְרָקִים לְתַרְגּוּלִים שִׁיבוּאוֹ לְשִׁתוֹת. כְּלוּמַר, הֵנַּח לַפְּנִיִהֶם
 בְּשׁוּה, וְאֵל תְּקִדִים אַחַד לְזוּלְתָן.
 דְרַשׁ עוֹלָא רַבָּה [הגדול] אִפְתִּיחָא דְבִי נְשִׂיָּה – על פתח בית
 הַנְּשִׂיא, מֵאִי דְקָתִיב (תהלים קלח ד) 'וְיודֵךְ ה' כָּל מַלְכֵי אֲרֵץ כִּי
 שְׂמַעֲנו אֲמַרֵי פִיד', שְׂכֵן יֵשׁ לְדִיקָא שְׂמַאֲמַר פִיד' בְּלִשׁוֹן יְחִיד לֹא נֶאֱמַר
 כַּאֵן אִלָּא 'אֲמַרֵי פִיד' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וּמִשְׁמַע שֵׁרַק לֹאֲחַר שְׂשִׁמְעוּ
 מְלַכֵי הָאוּמוֹת דְּבָרִים רַבִּים הוֹדוּ לַה' עַל דְּבָרֵיהּ, וְחִזְרוּ בְּהֵם מִמַּה
 שְׂבָרוּ בְּתַחֲזִילָה. אֵלֵא כֵךְ פִירוּשׁוֹ, שְׂבִשְׁעָה שְׂאָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בְּהַר סִינַי אֵת הַדְּבָרוֹת (שְׁמוֹת כ' ב'ג) 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךְ' וְלֹא
 יְהִיָה לְךָ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם, אֲמִיּוֹ וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם שְׂלַכְבוּד עֲצֻמוֹ הוּא
 דוֹרָשׁ – כְּדִי שִׁיבְדוּהוֹ לְפִיכָךְ הוּא מְצוּה עַל קִיּוֹם הַמְצוּוֹת. אֶךְ בֵּינָן
 שְׂאָמַר 'כְּבֹד אֵת אָבִיךָ וְאֵת אֲמִיךָ', חוּדוֹ וְהוֹדוֹ לְמַאֲמָרוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת.
 כִּי אִם חֵיִיב אָדָם לְכַבֵּד אֵת אָבִיו וְאִמּוֹ, כֵּל שְׂכֵן שְׁהוּא חֵיִיב בְּכְבוֹדוֹ
 שֶׁל הַקְּבִ"ה, שְׂאָף הוּא שוֹרָף שֶׁנִּירָתוֹ כְּאָבִיו וְאִמּוֹ, וְחִיּוּ וּמוֹתוֹ
 מְסוּרִים בְּיָדוֹ. רַבָּא אָמַר מְהָא – מְכַאן נִלְמַד שְׂמַחְמַת הַדְּבָרוֹת
 הָאֲחֵרוֹנוֹת הוֹדוּ הָאוּמוֹת לַה' עַל דְּבָרֵיהּ, שְׂנַאֲמַר (תהלים קיט קס)
 'רֵאשׁ דְּבָרָךְ אִמְתָּא/ וְקִשָּׁה, וְכִי רֵאשׁ דְּבָרָךְ בְּלִבְךָ הֵם אֲמַת, וְלֹא סוֹף

קידושיך. האשה נקנית - פרק ראשון דף לא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קעא רש"י תוספות

1 משדלתו — מפתח אותו. כדמתרגומין "וכי יפתח" (שמות כ) = ארי ישדל. והארץ הרים
 2 רגלי — והעובר בסתר אומר: אין המקום כאן, לפיכך הוא נסתר, לומר: אין יודע. נמצא
 3 כדחוק רגליו ומקצרו, לומר: אין כאן, מלא כל הארץ — משמע: משרתב ויורד למטה.
 4 והווקף קומתו נראה כדחוק. אמר לו כך — רבי יהושע השיב לו כדרך שהשיב לו רבי
 5 אליעזר. נתגשרה — שאין אמי חייבת בכבוד
 6 אבי, מהו? מבין ריסי עיניך — שערות שבשורות
 7 כסוי העין, אתה ניכר שהיית יתום, ונשרו ריסי
 8 עיניך מן הבכי כדארמין (ובסנהדרין (קדב);
 9 והיה רבן גמליאל שומע קולה ונזכה כנגדה, עד
 10 שנשרו ריסי עיניו. שכן אלמנה אתה — ולא
 11 צריך אתה למעשה, אלא ללמוד באת. ואני
 12 אומר לך שכבוד שניהם שווה עליך. הטל להם
 13 מים בספל וקעקע — קרקע להם כמו שמקרקעין
 14 לתרנגולים. ולפי שלא היה צריך לעשות, והוא
 15 שאלו כמו שעליו לעשות "אמר לי אבא ואימא"
 16 — השיבו בלשון שחוק. חזרו והודו למאמרות
 17 הראשונות — כל שכן שתייב אדם בכבודו שאף
 18 הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו, וחיו ומתו
 19 מסורין בידו. ראש דברך אמת — לא הוזקק
 20 הכתוב לומר "ראש דברך אמת" אלא לפי שהיו
 21 מורגנים אחר דבריו הראשונים, לומר: לכבודו
 22 הודה. ולאחר זמן חזרו והודו — כששמעו סוף
 23 דבריו — למדו שראש דבריו אמת. בששים
 24 ריבוא שבר — היה משתכר בה ששים ריבוא
 25 דערי זהב. תחת מראשותיו של אביו — והוא
 26 ישן. מה מי שאינו מצווה ועושה כך — שילם לו
 27 הקדוש ברוך הוא שכרו. הא דרבי יהודה —
 28 דאמר: סומא פטור מן המצות, בבבא קמא פרק
 29 "החובל" (פא). לא מיפקידנא — שהיה סגי
 30 נהור. יומא טבא ארבען — סעודה לתלמידים.
 31 פעם אחת היה לבוש — דמא בן תנינה. סירקון
 32 = לבוש שקרין *צינר"ה. של זהב — מרוקם
 33 חוטי זהב. פסיוני — עוף חשוב ושמן, מין שליו
 34 שירד במדבר. וטורדו מין העולם — שנענש עליו,
 35 שמראה לו צרות עין על סעודתו. ויש פפחניו
 36 בריחים — שהיא מלאכה קשה. ומביאו

1 [שייך לדה לרב] כבר את ה' מהונך — בירושלמי דורש: "מהונך" כמו מהונך.
 2 משמע שהקפיד הקדוש ברוך הוא על כיבוד אב ואם
 3 יותר מכבודו, שבכבודו הוא אומר "כבר את ה' מהונך" — הדיינו מהונך, דמשמע ממה
 4 שתנך, כלומר: אם יש לו ממון — חייב, ואם לאו — פטור. ובכיבוד אב ואם נאמר "כבר את
 5 אביך ואת אמך", דמשמע: ביש לך ממון ובין
 6 שאין לו. והכוב דלית ליה — חייב לחזר על
 7 הפתחים לזון את אביו ואת אמו. כל העובר
 8 עבירה בסתר כאילו דחוק רגלי שכניה — היינו
 9 דמצי כייף ליצריה, וכדמוכח פרק וצריך להיות
 10 שני קמא דחגיגה (טזא).
 11 והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו —
 12 בירושלמי יש: שדור רגליו פשוטות על
 13 התיבה, ולכן לא שיברא. גדול המצוה ועושה
 14 — נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף
 15 — לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור, ממי שאין
 16 מצווה — שיש לו פת בסלו, שאם ירצה — יניח.
 17 דלא מפקידנא ועבדינא — מכאן מדקדק רבינו
 18 תם דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן
 19 גרמא. אף על גב דפטורות לגמרי, דאפילו מדרבנן
 20 לא מחייבי, כדמוכח פרק "מי שמתר" (ברכות כב).
 21 — מכל מקום יכולות הן לברך, ואין כאן משום
 22 "לא תשא את שמו לשוא" (שמות כ) משום
 23 מברכות ברכה שאינה צריכה, דאי לאו הכי —
 24 היכי שמח רב יוסף? והלא מפיסדי כל הברכות
 25 כולן. וכאתא אמו וקרעתו — יש במדרש
 26 שהיתה מטרפת מדרעתה.
 27 יש מאכיל לאביו פסיוני — פירוש: עוף חשוב,
 28 והיינו מין שליו שיש במדבר. ומורדו מן
 29 העולם — פירוש: שנענש עליו, שמראה לו צר עין
 30 על סעודתו. ויש משהינו בריחים, שהיא מלאכה
 31 קשה, ומביאו לחיי העולם הבא — שמכבודו
 32 בדרים טובים ונחומים. ובגמרת ירושלמי (פאה)
 33 פרק ראשון) גרסינן מעשה בשניהם: מעשה באחד
 34 שהיה מאכיל לאביו פסיוני, פעם אחת אמר לו
 35 אביו: מאן לך כל אלה? אמר לה: סבא, מאי
 36 איכפת לך? עד דתחון ואכול, כלומר לעס ואכול,
 37 כעין כלבים דמדושין ואוכלים. אם כן הראתו
 38 שקשה עליו, ושוב מעשה באחד שהיה טחון
 39 בריחים, ואב זקן היה לו, ואתא ציורי לטחין,
 40 פירוש: מצות המלך בשביל אביו, לבא לעבודת
 41 המלך. אמר לו בנו: טחון, ואני אלך תחתך
 42 לעבודת המלך שאין לה קצבה, אם לביוונך — טב
 43 לך, ואם למלך — טב לך.
 אסתייעא

איסתייעא

1 ומילתא — בעודו גחין לפניו, שהבין ודרש "ממור לאספ אלהים באו גוס
2 בנחלתך" שלא היה מבין בו מקודם לכן, ודרשו. ויש מפרשים: שמקרא זה
3 לבד דרש: "ממור לאספ" — קינה לאספ מיבעיה ליה! ודרש שאמר אספ שירה על שכילה
4 הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים שבביתו, ומתוך כך הותר פליטה מישראל.
5 שאלמלא כך לא נשתיר משנאי ישראל שרד
6 ופליט. וכן הוא אומר "כלה ה' את חמתו ויצת אש
7 בצינן, כך פירש בקונטרס. אך יש במדרש שאספ
8 אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה; משל
9 לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הברא ונפל כדה
10 לברא, היתה מצטערת וזוכה, עד שבאתה
11 שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב, ונפל
12 אותו כלי שם. התחילה הראשונה לשורר,
13 ואמרה: עד עכשיו לא הייתי סבורה שירוצא שום
14 אדם כדו שהוא של חרס מן הברא, שאינו נחשב.
15 ועכשיו מי שירוצא אותו של זהב — יוציא כדו
16 עמו. כך בני קרח שהיו בלועים, כשראו שטבעו
17 בארץ שעריה אמרו שירה, אמרו: מי שירוצא
18 השערים — יוציא גם אותנו. לכך אמר אספ
19 ממור, שהוא ממשפחת קרח.

רבי טרפון

20 רבי טרפון הוא ליה אמא — יש בירושלמי:
21 פעם אחת אמרה רבי טרפון ביה שמוקי
22 דידה בחצירה, ויצאתה ממתנה לבקשו, ושם רבי
23 טרפון ידו תחת רגליה על הקרקע שלא הטנף
24 רגליה, היתה דורסת על ידיו. ועוד איתא
25 בירושלמי: דאמיה דרבי ישמעאל, כל שעתא
26 ושעתא דהוה אתי רבי ישמעאל מבי מדרשא
27 היתה רוחצת את רגליו. היתה שותה את המים.
28 כששמע רבי ישמעאל שהיתה עושה כך — היה
29 מסרב בדבר, עד שבאת לפני חכמים, והיתה
30 קובלת על רבי ישמעאל בנה שלא היה מקיים
31 מצות כיבוד. ונבחרו חכמים בדבר, ושאלו לרבי
32 ישמעאל, וספר להם המעשה, וצו לו שייחנה
33 לעשות רצונה, ובענין זה הוא כיבוד.
רבי

ומביאו לחי העולם הבא.

1 ומביאו לחי העולם הבא. אמר רבי אבהו: בגון אבימי
2 ברי קיים מצות פיבוד. חמשה בני סמכי הוה ליה
3 לאבימי בחי אביו, וכי הוה אתא רבי אבהו קרי
4 אפקא, רהיט ואזיל ופתח ליה, ואמר: איך, איך, עד
5 דמטאי התם. יומא חד אמר ליה: אשקין מיא.
6 אדאייתי ליה נמי, גחין קאי עליה עד דאיטערי.
7 איסתייעא מילתיה ודרש אבימי "ממור לאספ". אמר
8 ליה רב יעקב בר אבהו לאבימי: בגון אנא, דעד דאתינא
9 מבי רב, אבא מדלי לי פסא, ואמא מוגה לי, היכי
10 איעביד? — אמר ליה: מאמדך - קביל, ומאבדך לא
11 תקבל, דכיון דבר תורה הוא - חלשה דעתיה. רבי
12 מרפון הוה ליה ההיא אמא, דכל אימת דהוה בעניא
13 למיסק לפוריא גחין וסליק לה, וכל אימת דהוה נחית
14 נחתת עליה. אתא וקא משתבח בי מדרשא. אמרי
15 ליה: עדיין לא הגעת לחצי פיבוד. פלום זרקא ארנקי
16 בפניך לים ולא הכלמתה? רב יוסף פי הוה שמע קל
17 פרעא דאמיה אמר: איקום מקמי שכינה דאתיא. אמר
18 רבי יוחנן: אשרי מי שלא חמאן. רבי יוחנן, כי עברתו
19 אמו - מת אביו, ולדתו - מתה אמו. וכן אבימי. איני?
20 והאמר אבימי: אמרה לי אם! - ההיא מרבינתיה הואי.
21 רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה, אמרה ליה: בעניא
22 תכשימיך, עבד לה. בעניא גברא, גיעין לך. בעניא
23 גברא דשפיר פותך, שבקת ואזיל לארעא דישראל.
24 שמע דקא אזלה אבתריה, אתא לקמיה רבי יוחנן,
25 אמר ליה: מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ? — אמר ליה: אמר ליה: אסי, נתרצית לצאת - המקום יחורך
26 לשלום. אתא לקמיה דרבי אלעזר, אמר ליה: חס ושלום, דלקא מירתח רתח? — אמר ליה:
27 מאי אמר לך? — אמר ליה: המקום יחורך לשלום. — אמר ליה: ואם איתא דרתח - לא תהו
28 מברך לך. אדרהכי והכי שמע לארונא דקאתי. אמר: אי ידעי - לא נפקי. תנו רבנן: מברך
29 בתוין ומברך במוותו. בתוין פיצד? הנשמע בך רב אביו למקום לא יאמר "שלחוני בשביל
30 עצמי" "מהרוני בשביל עצמי" "פטרוני בשביל עצמי", אלא פוליה "בשביל אבא". במוותו
31 פיצד? הנה אומר דבר שמעוה מפיו - לא יאמר "כך אמר אבא" אלא "כך אמר אבא מרי
32 הריני פפרת משכבו". והני מילי - תוך שנים עשר חדש, מפאן ואילך אומר "זכרונו לברכה
33 לחי העולם הבא". תנו רבנן: חכם משנה שם אביו ושם רבו, תורגמן אינו משנה לא שם
34 אביו ולא שם רבו. - אבהו דמאן? אילימא אבהו דמתורגמן - אטו תורגמן לאו בר חיובא
35 הוא? - אלא אמר רבא: שם אביו של חכם ושם רבו של חכם. פי הא דמר בר רב אשי, פי
36 הנה דריש בפיקא, איהו אמר: אבא מרי, ואמוריה אמר: הכי אמר רב אשי. תנו רבנן: איזהו
37 מורא ואיזהו פיבוד? מורא - לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו,
38 ולא מקריעו. פיבוד - מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. איבעיא ליה:
39 משל

1 ומביאו לעולם הבא — שמכבודו בדברו דברים טובים ונחומים, והמלאכה מטיל עליו
2 בלשון רכה, מראה לו צורך השעה. שאינן יכולין להתפרנס אלא ביגיעה זו. ובגמרת
3 ירושלמי גרס מעשה בשניהם: מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני, פעם אחת אמר
4 לו אביו: מאין לך כל אלה? אמר לו: סבא מה איכפת לך? טחון ואכול, כלומר לעס
5 ואכול, הראוהו שקשה לו. ושוב מעשה באחד
6 שהיה טחון בריחים, והיה לו אב זקן ושלא
7 המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך, אמר לו
8 בנו: אבא טחון ואין אלך לעבודת המלך שאין
9 לה קצבה. המשה בני סמכי הוה ליה לאבימי
10 בחיי אביו — ואפילו הכי כי הוה קרי רבי אבדו
11 אבבא, היה אבימי רץ ופוחת לו, ואינו מניח
12 לאחד מבניו לילך. אין אין — אפתח אפתח.
13 איסתייעא מילתא — בעודו גחין לפניו, שהבין
14 במדרש ממור אחד שבספר תהלים שלא היה
15 מבין בו קודם לכן לדורשו. ויש מפרשים
16 שמקרא זה לבדו דרש: "ממור לאספ אלהים
17 באו גוס בנחלתך" וגו' — קינה לאספ מיבעי
18 ליהו ודרש כך: שאמר אספ שירה על שכילה
19 הקדוש ברוך הוא חמתו בעצים ואבנים שבביתו,
20 ומתוך כך הותר פליטה ישראל, שאלמלא כך
21 לא נשתיר משנאי ישראל שרד. וכן הוא
22 אומר "כלה ה' את חמתו ויצת אש בצינן" (איכה
23 ד). בגון אמא — שאני אהוב לאבי ויקר לאמי,
24 ועשקני לו זאת, מה אעשה? כיון דבר תורה הוא
25 חלשה דעתיה — אם תקבל ממנו עבודה. אשרי
26 מי שלא חמאן — שאי אפשר לקיים כבודם ככל
27 הצורך, והוא נעמי עליהם. מרבינתיה = אומנת.
28 נתרצית לצאת — סבור היה שדעתו לחזור
29 למקומו לבבל. יחורך לשלום — עד מקומך.
30 אמר ליה — רבי אסי לרבי אלעזר: דלמא חס
31 ושלום מירתח רתח עלי רבי יוחנן? הנשמע ביכר
32 אביו למקום — אם מכיר באביו המקום
33 שמכרבים אביו לחלוק לו כבוד לקבל דברים
34 שיאמר בשמו — אל יתלה הכבוד בעצמו,
35 ואפילו יודע שיכבדוהו כאביו, אלא יתלה
36 הכבוד באביו. שלחוני בשביל אבא — שהוא
37 צריך לי. אבל אם אינו נשמע למקום דבר אביו
38 כדבר עצמו — אל יתלה באביו, שאינו לו אלא
39 גנאי. הריני פפרת משכבו — עלי יבא כל רע
40 ואלו לאב על נפשאי. מפאן ואילך — כבר קבל
41 מה שקבל. שאין משפט רשעי ישראל בגיהנם
42 אלא שנים עשר חדש. חכם משנה שם אביו כל
43 — חכם הודרש דרשה בריבם ולחש לתורגמן,
44 והוא משמיע — משנה שם אביו ושם רבו. אם
45 בא לומר דבר הלכה שאמר אביו או רבו —
46 ולחש לתורגמן: כך אמר אבא מורי, כך אמר רבי
47 ומורי. אבל התורגמן — המשמיע לרבים, אינו
48 משנה, אלא מכבדו בשמו, ואומר: כך אמר
49 פלוני. אבהו דמאן — אין המתורגמן משנה. אי
50 נימא אבהו דתורגמן — אם לחוש לו חכם דבר
51 הלכה בשם אביו של תורגמן להשמיע לרבים
52 בשם אומר, לא ישנה לומר "כך אמר אבא
53 מורי" אלא קוראה בשמו. אטו תורגמן לאו בר
54 חיובא — לכבד את אביו הוא? כי הוה דרש
55 בפיקא — ולחש דבר הלכה לתורגמן בשם רב
56 אשי אביו, איהו אמר לתורגמן "כך אמר אבא
57 מורי" ואמריה — כשהוא משמיע לרבים בשם אומר אומר "כך אמר רב אשי", ואינו אומר "כך אמר אביו ואדוניו של חכם". לא עומד במקומו — במקום המיוחד לאביו לעמוד שם
58 בסוד זקנים עם חבריו בעצה. ולא מקריעו — אם היה אביו וחכם אחד חלוקין בדבר הלכה — לא יאמר "נראים דברי פלוני".

60 רב אסי גייען לך – אעיין ואחפש עבורך. אך היא המשיכה
 61 וביקשה בעינא נקרא דשפיר בנתך – אני רוצה בעל שיהא יפה
 62 ונאה כמותך. מכיון שהבחין רב אסי שנטרפה דעתה וחשש שלא
 63 יוכל לכבדה כראוי, שפקה ואיל לארעא דישראל – עזב אותה ועלה
 64 לארץ ישראל. לאחר שהגיע שמע דקא אולה אבתריה – שאמו
 65 יצאה אף היא לבא אחריו לארץ ישראל. אהא לקמיה דרבי יוחנן
 66 – בא רב אסי לפני רבי יוחנן, ואמר ליה מהו לצאת מתרין לחוצה
 67 לארץ – האם הדבר מותר. אמר ליה רבי יוחנן, אכור. הוסיף רב אסי
 68 ושאל, לקראת אמה מהו – האם מותר לצאת לחו"ל כדי לקבל את
 69 פני אמי. אמר ליה רבי יוחנן, איני יודע. [אתרח] פורתא – המתין רב
 70 אסי מעט, והדר אהא – חזר ובא לפני רבי יוחנן לשאול שוב האם
 71 הוא יכול לצאת מהארץ לחוץ לארץ לקראת אמו. אמר ליה רבי
 72 יוחנן, אפי' נתיצית לצאת – אני מבין שברצונך לצאת ולשוב
 73 לבבל, אברכך שהמקום יחודך עד מקומך לשלום. אהא לקמיה
 74 דרבי אלעזר – בא רב אסי לפני רבי אלעזר ואמר ליה – ושאלו,
 75 האם הם ושלום הלמא מירתה רתה – שמא חלילה רבי יוחנן כועס
 76 עלי שהפצתי בו להחזיר לי לצאת לחו"ל. אמר ליה – שאל רבי
 77 אלעזר את רב אסי, מאי אמר לך – כיצד השיב לך רבי יוחנן. אמר
 78 ליה רב אסי, כך השיב לי רבי יוחנן 'מקום יחודך לשלום'. אמר
 79 ליה רבי אלעזר לרב אסי, ואם איתא דרתה לא הוה מברך לך – אם
 80 אכן רבי יוחנן היה כועס עליך הרי שלא היה מברך אותך, ומכיון
 81 שבירך אותך משמע שאינו מקפיד. איהיב ויהי – בעוד שרב אסי
 82 יצא לקראת אמו ועדיין לא הספיק לקבל את פניה, שמע לארין
 83 דקאתי – שמע שנפטרה בדרך וארונה בא לארץ ישראל. הצטער
 84 רב אסי ואמר, אי ידעי – אילו ידעתי לפני שיצאתי שהיא נפטרה,
 85 לא נפקי – לא הייתי יוצא מארץ ישראל.
 86 הגמרא מביאה כמה ברייתות העוסקות בדניי כיבוד אב ואם: תנו
 87 דבני, מברך הן את האב בתינו, ומברך גם בנות, שלא פסקה
 88 מצות כיבוד בנות האב. מכבדו בתינו ביצה, הנשמע דבר אביו
 89 מקום – שמבקש דבר מאנשי מקום, ויודע שאנשי המקום מכבדים
 90 את אביו וישמעו לו אם יבקש הדרב לצורך אביו, לא יאמר שלחוני
 91 בשביל עצמי, או מהרני בשביל עצמי, או פטרוני בשביל עצמי,
 92 ואפילו אם הוא יודע שישמעו לו גם אם יבקש בזכות עצמו, אלא
 93 יאמר את פוליהו בשביל אבא, דהיינו שיאמר שלחוני ומהרני בגלל
 94 אבי שהוא צריך אותי. אבל אם לא יעשו רצונו אלא כאשר יבקש
 95 מהם את בקשותיו בשביל עצמו, לא יבקש בשם אביו, שעל ידי
 96 סירובם יתגנה אביו. מכבדו בנותו ביצה, הוה הן אומר דבר
 97 שמועט מפיו של אביו לאחר מותו, לא יאמר כך אמר אבא, אלא
 98 יאמר כך אמר אבא מרי תריני כפרת משכבו, כלומר, שיבוא עלי
 99 הרע שראוי לבוא על נפשו
 100 הגמרא מוסיפה על דברי הברייתא: והני מילי – ואלו הדברים
 101 שאמרנו, שכשמוכר את אביו לאחר מותו עליו להוסיף 'תריני
 102 כפרת משכבו', הרי זה רק תוך שנים עשר חדש לפטירתו, כיון
 103 שאחר שנים עשר חדש כבר קיבל עונשו שהיה עליו לקבל,
 104 שאפילו הרשעים אינם שופטים בגיהנם יותר משנים עשר חדש,
 105 ושוב אין מקום לומר שמקבל על עצמו את הרע הראוי לאב, כיון
 106 שגם האב עצמו כבר לא יקבל יותר, ולכן מברך ואילך אומר 'זכרונו
 107 לברכה לתי העולם הנא'.
 108 מביאה הגמרא ברייתא נוספת: תנו דבני, חכם הדרוש לרבים על
 109 ידי מתורגמן, שהחכם לוחש למתורגמן את הדרשה, והוא משמיע
 110 את דבריו בקול לרבים, כאשר החכם לוחש למתורגמן ומזכיר
 111 בדרשתו את אביו או רבו, הרי הוא משנה שם אביו ושם רבו ואין
 112 אומרם בפירוש, אלא אומר 'כך אמר אבא מורי' 'כך אמר רבי
 113 מורי'. אבל התורגמן אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו, אלא
 114 מזכירם בשם.
 115 מבררת הגמרא את הדין שאין התורגמן משנה את שם אביו ורבו:
 116 אבות דמאן – אביו של מי, אילימא אבות דמתורגמן – אם הכוונה
 117 לאביו של המתורגמן, שאם הוא מזכירו בדרשה מזכירו בשמו
 118 ואינו אומר 'אבי מורי' בלבד, קשה, אפיו תורגמן לאו בר חיובא הוא

1 ומביאו לתי העולם הנא – ומקבל שכר טוב בעולם הבא. לפי
 2 שהוא מכבדו ומנחמו על שהטיל עליו את המלאכה מפני צורך
 3 השעה כי אינם יכולים להתפרנס בלא זה.
 4 הגמרא מביאה מעשה להוכיח שאפילו אדם גדול ותלמיד חכם
 5 חייב בכבוד הוריה:
 6 אמר רבי אבהו, אדם המכבד את אביו בגון – כפי שמכבד אביו
 7 ברי – בני, קיים מצות כיבוד כראוי. כיצד היה אביו מכבד את
 8 אביו, המשנה בני סמכי הוה ליה לאביו בתי אביו – המישה בנים
 9 שנשמכו להוראה היו לו לאביו בחיי אביו, ואף על פי כן כי הוה
 10 אהא – כאשר היה בא רבי אבהו לבית בנו וקרן אבבא – וקורא לו
 11 על השער, היה אביו רהיש ואיל ופתח ליה – רץ ופותח לו
 12 בעצמו ואינו מניח לאחד מבניו לפתוח במקומו. ואמר תוך כדי
 13 מרוצתו איני איני – כן כן, כלומר אפתח אפתח, כדי שידע אביו
 14 ששמע את קריאתו, וכך היה אומר עד דמטאיתם – עד שהגיע
 15 לפתח הדלת. יומא חי אמר ליה אשקניו מא – יום אחד, ביקש רבי
 16 אבהו מבנו 'השקני מים', ואיייתי ליה – עד שאביו הביא לפניו
 17 את המים נמנם רבי אבהו. גחין – התכופ אביו, קאי עליה עד
 18 דאיתער – וכך עמד לפניו עד שהתעורר, כדי שיהיה מוכן להגיש
 19 לו את מבוקשו מיד. באותו זמן שעמד כפוף לפני אביו אסתיעא
 20 מילתיה – נעזר בידו הדבר, כלומר זכה להארה מן השמים, וקרא
 21 אביו עומד אחד שבספר תהלים שלא ידע לפרשו מקודם, והוא
 22 (תהלים עז א) 'ממזר לאמרי'.
 23 האם מותר לבן לקבל שירות מהוריו המתכבדים בכך:
 24 אמר ליה וישאל אותו רב יעקב בר אבהו לאביו בגון אמא – מה
 25 יעשה אדם כמוני, דעד דאתינא מבי רב – שכאשר אני שב מבית
 26 המדרש, אמא מדלי לי כסא – אבי מרים [מגיש] לי כוס ואמא מונה
 27 לי – מוזגת לי לתוכי. הוי איצטדי – כיצד אעשה, האם אקבל
 28 מהם שירות זה. אמר ליה אביו, מעיקר הדין יכול אתה לקבל מהם,
 29 כי הם עושים לך זאת מרצון, אך במקרה שלא מאמך קבלי ומאנדך
 30 לא תקבלי, דכיון דבר תורה הוא – מאחר שהוה תלמיד חכם, יש
 31 לחוש שמא תלשה דעתיה – היתה לו חלישות הדעת אם תקבל
 32 ממנו שירות. הגמרא מביאה מעשיות מזהירות חכמים במצוות
 33 כיבוד אב ואם:
 34 רבי מרשון, הוה ליה תהיא אמא – היתה לו אמא זקנה, שהיתה
 35 רגילה דבל אמת דנות בעינא למיקם לפוריא – שבכל עת שביקשה
 36 לעלות למיטתה, גחין ופליק ליה – היה רבי טרפון מתכופ כדי
 37 להעלות אותה על גבו. וכל אמת דנות תתיה – ובכל עת שהיתה
 38 יורדת ממיטתה, נחת עליה – היה מתכופ ואמו ירדה על גבו.
 39 אהא נקא משתבח בי מדרשא – בא והשתבח בבית המדרש על
 40 שהוא מקיים מצות כיבוד אם בהידור, אמר ליה – אמרו לו
 41 חכמים לרבי טרפון, על אף טרחתך עדיין לא הנעת לקיים אפילו
 42 לחצי ממצות כיבוד שציוותה התורה, כלום וקרה ארניו בפניך לים
 43 ולא הגלמתה – וכי האם אירע פעם שורקה אמך ארניו ובו מעות
 44 לתוך הים ונמנעת מלביישה על כך. רב יוסף, כי הוה שמע קל פקעא
 45 דאמיה – כאשר היה שומע את קול פסיעותיה של אמו שמתקרבת
 46 לעברו, התרומם ממקומו ואמר 'איכום מקמי שכינת דאתיא –
 47 אעמוד מלפני השכינה שבאה הנה'. אמר רבי יוחנן, אשרי מי שלא
 48 המאן – אשרי מי שלא ראה את אביו ואת אימו, שמתו קודם
 49 שגדל. כיון שקשה מאוד לכבדם כפי הנדרש, וכשאדם נכשל הרי
 50 הוא נעש. אומרת הגמרא, שעל עצמו אמר זאת רבי יוחנן, שכן
 51 כי עברתו אמו – כשהתעברה אמו מת אביו, ולאחר שילדתו מתה
 52 אמו. וכן אביו, אף הוא לא ראה את הוריו מימיו. מקשה הגמרא,
 53 איני – וכי אכן לא ראה אביו את הוריו, והאמר אביו והרי אביו
 54 אמר הרבה פעמים 'אמרה לי אם', ומשמע שהכיר את אמו.
 55 מתרצת הגמרא, תהיא מרבינתיה הווא – כוונת אביו היתה לאומנת
 56 שגידלה אותו, וכינה אותה 'אם'.
 57 רב אסי, הוה ליה תהיא – היתה לו אמא זקנה, יום אחד אמרה ליה
 58 בעינא – אני רוצה תפשטין, עבד ליה – עשה לה רב אסי בבקשתה.
 59 שוב אמרה לו בעינא נקרא – אני רוצה להינשא לבעל, השיב לה

63 אדם לידי כעס גם על קריעה שאין בה הפסד ממוון, ובכך בחנו רב
64 הונא לרבה אם יכעס ויכשל בחוסר כיבוד אב.
65 הגמרא מביאה משא ומתן בין אמוראים שממנו נלמד דין נוסף
66 בהלכות כיבוד אב: מתיי ליה רב יחזקאל לרמי בריה - שנה רב
67 יחזקאל לרמי בנו ברייתא ובה נאמר, אם התערבו הנשפטים
68 בנשפטים - אנשים חייבים מיתה שריפה באנשים חייבים מיתה
69 סקילה, ואין ידוע איזו מיתה חייב כל אחד מהם, רבי שמעון אומר
70 ידונו כולם בסקילה, לפי שהשריפה המורה מן הלכות, ואין אנו
71 רשאים להמית במיתה חמורה את אלו שלא התחייבו בה, וכולם
72 נידונים במיתה הקלה והיא סקילה. אומר ליה רב יהודה בריה - בנו
73 של רב יחזקאל, לאביו, אבא, לא תיתנייה הכי - אל תשנה כך
74 ששמע מדבריו שהנסקלים הם הרוב, שאם כן מאי איריא - למה
75 הטעם לדונם בסקילה הוא דוקא מפני ששריפה המורה ויש להקל
76 מספק ולדונם בקלה. תיפוק לי - גם בלא טעם זה הדין כן מחמת
77 דרובא נסקלים ביהוה - שרובם נסקלים הם, ויש ללכת אחר הרוב.
78 אלא הכי איתנייה - אלא כך יש לשנות, שנתערבו הנסקלים
79 בנשפטים, והנשרפים הם הרוב, ואף על פי כן הורה רבי שמעון
80 לדונם בקלה, בסקילה, כיון שאין הולכים כאן אחר הרוב להחמיר
81 ולתת את המיתה החמורה.
82 רב יחזקאל תמה על נוסח זה: אומר ליה לבנו רב יהודה, אי הכי -
83 אם כך שיש לשנות שנתערבו הנסקלים בנשרפים, אימא טיפא -
84 קשה מסוף הברייתא, שנאמר שם ויחזקאל אומריו, וישו בשריפה
85 שהסקילה המורה, שאף לשיטתו יש להקל, אלא שזו סבורים
86 שהסקילה חמורה, ולכן יש לדונם בשריפה הקלה. ואם כדבריו
87 שהנשרפים הם הרוב, מאי איריא - למה אמרו שהטעם לדונם
88 בשריפה הוא דוקא מפני דסקילה המורה, תיפוק לי - גם בלא זה
89 יש לנהוג כן, כיון דרובא נשפטים ביהוה - שרובם נשרפים הם, ויש
90 ללכת אחר הרוב, שאם תדון בסקילה הרי אתה הולך אחר
91 המיעוט. אומר ליה רב יהודה לאביו רב יחזקאל, התיב דברי רבנן
92 הוא דנקאמרו ליה לרבי שמעון, ומה שאמרו 'סקילה חמורה' אין זה
93 טעם דברייהם, אלא שאמרו לו לדעתנו יש לדונם בשריפה מפני
94 שהולכים אחר הרוב, ומה דנקאמרת שידונו בסקילה שהשריפה
95 המורה, ואין ללכת אחר הרוב להחמיר, לא נכון הדבר, אלא
96 הסקילה היא החמורה, ואם אתה עונשם בה הרי אתה מחמיר ולא
97 מיקל.
98 הגמרא מביאה את המשך המעשה: אומר ליה שמואל לרב יהודה,
99 שניינא, לא תימא ליה לאבוי הכי - אל תאמר לאבויך בלשון זו לא
100 תתנייה הכי שאתה מודיעו שהוא טועה, דתינא, הרי שנייה אבוי
101 עובר על דברי תורה, אל יאמר לו, אבא עברת על דברי תורה,
102 שאין זה מכבוד האב לדבר אליו כך, אלא אומר לו, אבא כך כתוב
103 בתורה, תמחה הגמרא, האם אכן יאמר לו 'וכי כך כתוב בתורה',
104 הלא צעורי קא מצער ליה - הלא הוא מצער בכך. מיישבת
105 הגמרא, אלא אומר לו, אבא מקרא כתוב בתורה כך, שמקריא לו
106 את הפסוק, והאב מבין שטעה.
107 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: אלעזר בן מתיא אומר, אבא
108 אומר לי השקני מים, ובאותה עת ממש יש לפני מצוה לעשות,
109 כגון לקבור המת או ללוותו מניח אני כבוד אבא ואיני משקהו מים
110 ועושה אני את המצוה, משום שאני ואבא חייבים במצוה, ולכן
111 ידחה כיבוד האב מפני המצוה. איסי בן יהודה אומר, אם אפשר
112 למצוה לעשות על ידי אחרים, תיעשה על ידי אחרים, ויגוף הוא
113 ויעסוק בכבוד אביו וישקהו מים.
114 פוסקת הגמרא: אומר רב מתיא, הלכה פאיסי בן יהודה.
115 הגמרא דנה מי יכול למחול על כבודו: אומר רב יצחק בר שילא
116 אומר רב מתיא אומר רב חסדא, האב שמחל על כבודו מחול
117 ואין צריך לכבודו, ואילו הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול
118 ועדיין חייבים לכבודו. ורב יוסף אומר, אפילו הרב שמחל על כבודו
119 כבודו מחול, שנאמר שבשבי ישראל יצאו ממצרים, (שמות יג כא)
120 'וה' הלך לפניו יום' להנחותם בדרך, הרי שהקב"ה מחל על
121 כבודו ושימש את ישראל. דוחה רבא: אומר רבא, הכי השתא - וכי
122 כך הוא הדבר, התיב הקדוש ברוך הוא וילמא משהו כן, ומשום
123 דיליה היא - העולם שלו והתורה שלו, ולפיכך מחיל ליה ליקרית

1 הוצאות הכיבוד, כגון האכילה והשתיה שמאכיל ומשקה את
2 הוריו, מממן של מי הם. רב יהודה אומר, ההוצאות הן משל בן,
3 שעליו להוציא מכספו צורך כיבוד הוריו. רב נתן בר אשימא אומר,
4 משל אב הן, שבאשר הכיבוד דורש הוצאת ממוון אין הבן צריך
5 לעשותו. אורו ליה רבנן - הורו חכמים לרב ירמיה הלכה למעשה,
6 ואמרי לה - ויש אומרים שהורו לבריה דרב ירמיה, שיש לנהוג
7 כמאן דאמר שהכיבוד הוא משל אב. מקשה הגמרא: מיתבי, נאמר
8 (שמות יא) 'כבוד את אביך ואת אמך', ונאמר (משלי ג ט) 'כבוד
9 את ה' מהונך', מה ה' ה' כביבוד ה', כיבוד זה הוא בסקרין בים -
10 בהוצאת ממוון, שהרי נאמר 'מהונך', אף כאן בכיבוד אב ואם יש
11 לכבודם גם בסקרין בים. ואי אפרת שכיבוד אב ואם הוא משל אב
12 ולא מממונו של הבן, מאי נפקא ליה מיניה - מה למדנו מדין זה,
13 כלומר איזה חסרון כעל יש כאן לבן. מיישבת הגמרא: הכוונה היא
14 לביטול מלאכה, שיש הבן לבטל ממלאכתו עבור כיבוד אב ואם,
15 אף שלהוציא ממוון ממש אינו צריך.
16 מביאה הגמרא ראייה נוספת: תא שמע, שני אחים או שני שותפין
17 או האב ובנו או הרב ותלמידו פודין זה לזה מעשר שני ומאכילין זה
18 לזה מעשר עני לפי שאינם נחשבים כאדם אחד. ואי אפרת
19 שהוצאות כיבוד אב ואם הם משל בן, הרי שעל בן לזון את אביו
20 העני, ובאשר הוא נותן לו מעשר עני הרי נמצא זה, הבן, הורע
21 חזבו לאביו משל ממוון עניים, והרי הוא כמי שחייב כסף לעני
22 ומשלם לו מעשר עני, שאין לעשות כן. דוחה הגמרא: לא צריא
23 - לא הוצרכה הברייתא אלא להעיד אלא להעיד - לתוספת, שאם
24 האב צריך ביותר ממימדי בינונית מותר לבן לתת לו זאת ממעשר
25 עני. תמחה הגמרא, אי הכי שהמדובר שנותן את ההעדפה
26 ממעשר עני, היינו דקתני עלה - מהו זה שנאמר על כך בהמשך
27 הברייתא, אומר רבי יהודה, תבא מאירה וקללה למי שפאכיל את
28 אביו מעשר עני, ואי אינו נותן לאביו את המעשר העני אלא
29 להעדרה ולתוספת על מונו הרגיל, מאי נפקא מינה - מה יוצא
30 ממנו, כלומר מה רע בכך, ומדוע תבא עליו מאירה. הגמרא
31 מיישבת: אפילו הכי - בכל זאת וילא פיה מילתא - מזולזל הדבר
32 ובזיון לאביו שהוא מאכילו ממעשר עני.
33 מביאה הגמרא ראייה נוספת, תא שמע, שאלו את רבי אליעזר, עד
34 היכן מגיעה החובה בכיבוד אב ואם. אומר להם, עד כדי שישול
35 האב ארנקין ויורקנו לים בפניו של הבן, ובכל זאת אינו מקבילנו את
36 אביו ומנועו מכך. ואי אפרת שהוצאות כיבוד אב ואם הן משל אב
37 ואין צריך להפסיד מכך, בהכרח שמדובר בארנק של הבן, אלא
38 וכן של הבן, ואם כן קשה, מאי נפקא ליה מיניה - מה יש לבן הזה,
39 כלומר למה יכלימו, ומה המעלה שאין הבן מכלים את אביו,
40 הלא אינו נפסד מכך כלל. מיישבת הגמרא: המדובר בן שראוי
41 לירשו, ובא רבי אליעזר לומר שאף שהוא נפסד מכך ממוון רב,
42 שלא יירשנו לאחר מיתת האב, אסור לו להכלימו.
43 מביאה הגמרא מעשה כדוגמא לענין זה: ובי הא - וכמעשה זה
44 דרבה בר רב הונא, דרב הונא קרע שריא - מעיל משי באנפי רבה
45 בריה - בפני רבה בנו, לפי שאמר לעצמו אייול איחוי אי רתה אי לא
46 רתה - אלך ואראה ואבחנו את הוא מגיע בכך לידי כעס או לא.
47 ואף על פי שרב הונא קרע בגד שהוא שלו, בחן בכך את רבה
48 מכיון שהפסיד את הבגד שלא ירשנו. הגמרא תמחה, איך עשה
49 זאת, וילמא רתה - שמא יכעס רבה ויאמר דיבור שאינו לכבוד
50 אביו ויעבור על חיוב כיבוד אב, ונמצא שרב הונא הכשילו וקעבר
51 ויעבור רב הונא אלפני עור לא תתן משל' (ויקרא יט יד) שממנו
52 למדנו שאין להכשיל אדם באיסורים, שהרי זה כתיבת משכול
53 לפני עור. מיישבת הגמרא: דקחיל ליה ליקרית - שמחל לבנו על
54 כבודו, וממילא לא היה רבה בנו עבור על מצוות כיבוד אב אם
55 היה מכלימו.
56 הגמרא שואלת: איך עשה זאת רב הונא והא קעבר במעשה של
57 השחתת הבגד משום איסור 'כל תשחית'. מיישבת הגמרא, דעבר
58 ליה בפומבייני - שעשה זאת במקום התפירה שבבגד, שאינו יורד
59 בכך משויו, ואין כאן השחתה. הגמרא תמחה, מעתה איך בדק רב
60 הונא את רבה בזה, ויילמא משום הכי לא רתה - ושמא משום כך
61 לא כעס, לפי שחלל נפשות הבגד משויו. מיישבת הגמרא, דעבר ליה
62 בשעת ריתחיה - שעשה זאת בשעת כעסו של רבה, ובמצב כזה בא

קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף לב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קצה תוספות

משל מי - מאכילו ומשקרו ומכבדו. מאי נפקא ליה מינה - מאי חסרון כיוס איכא לגביה? פורין זה לוח מעשר שני - אם יש לאביו מעשר שני - פודה הבן משלו לוצרך אביו בלא חומש. ולא אמרינן: הרי הוא כנופש, שהרי הוא אהבו, ומזונותיו עליו, ולא אחר נידו לגביה, והרי הוא כמי שפדוהו הוא בעצמו. ומאכילין זה לוח מעשר עני - אם יש לבן מעשר עני לחלק לעניים - מאכילו לאביו, אם אביו עני. וכן כולם - אף על פי שהביע עליו כנופש, ואם לא היה בירו מעשר זה היה נותן לו מזונות משלו. להעדרה - עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מדה בינוניה, ואם אביו צריך לסעודה יתירה - יאכילו מעשר עני. שישול אביו איננו כו' - ואי אמרת כבוד האב על הבן בחסרון כיוס אינו אלא משל אב - אם כן האי ארנקי דקאמר רבי אליעזר משל אב הוא, ומאי נפקא ליה מינה להכלימו? ודלמא רתח - ואמר לאבוא מידי בריתחיה. וקא עבר - רב הונא. משום לפני עור - שגורם לבנו לחטוא. בפומביי - במקום התפירה, שאינו נחסר מדמיו בכך, כגון בשוליה. הנשרפין בנסקלין - משמע: אחד מן הנשרפין נתעבר בנסקלין הדבה, וקימא לן (סנהדרין עטב): כל חייבי מיתות שבתורה שנתעברו ואין ידוע איזה מהן בקלה ואיזה מהן בחמורה - כולן ידונו בקלה, שאין אתה רשאי למשוק את הקל לעונש חמור שלא נתחייב בו. רבי שמעון אומר ידונו בנסקליה - שהיא קלה, דאית ליה לרבי שמעון שריפה חמורה מסקילה. וטעמא מפרש בסנהדרין (א.א.) אמר ליה - רב יהודה בריה דרב יחזקאל לרב יחזקאל: אבא, לא תתניא הכי 'הנשרפין בנסקלין', והוה נסקלין רובא. דאם כן - אמאי תליית טעמא משום דשריפה חמורה? תיפוק לי דליכא למימר כולן בשריפה, דאם כן אזלת לך בתר מיעוטא. הנסקלין בנשרפין - דאף על גב דנשרפין רובא - ידונו בסקילה, מפני שהיא קלה. התם רבנן הוא דקאמר ליה לרבי שמעון כו' - האי דקאמרי שהסקילה חמורה - לאו טעמא יהיב למיליתיה, אלא הכי אמר: ידונו בשריפה בתר רובא. ודקאמרת: ידונו בסקילה להקל עליהם - אין אתה מינקל אלא מחמרי, שהסקילה חמורה. לא תיפא לאבון הכי - להודיעו פתאום שהוא טועה, דקאמרת ליה "לא תתניא הכי", כך כתוב בתורה צעורי קא מצער ליה - והרי הוא כאומר לו: עברת על דברי תורה. מקרא כתוב בתורה כך - ואומר לו המקרא כמו שהוא כתוב, והוא עצמו יבין שטעה. אבא אומר השקני מים - ויש מצוה אחרת לפני לעשות, כגון לקבוע את המת או לדיה.

רב יהודה אומר משל בן - מדרק רבינו יצחק. למאן דאמר משל בן אם נודמן לו כיבוד אב, ואבדת עצמו, ואבדת חבירו - כיצד יעשה? אם יעסוק בכבוד אביו - הלא אבדת חבירו קודמת, כדאמרין ב"אלו מצאית" (בבא מציעא לבא): יכול אמר לו אביו אל תחזיר" יכול ישמע לו - תלמוד לומר וכו'. היינו "אל תחזיר" - שאומר לו עסוק בכבודי, ד"אל תחזיר" בתנן לא אצטרך קרא. משמע אם כן דאבדת חבירו קודמת לכיבוד אב ואם. ואם יעסוק באבדת חבירו - הרי אבדתו קודמת, דכתיב (דברים טו) "אפס כי לא יהיה בך אביוך (בבא מציעא לב. ל.גא) - שלך קודם לכל אדם. ואם יעסוק באבדתו - הרי כבוד אביו קודם, למאן דאמר משל בן ונאה לרבינו יצחק. שניח כבוד אביו ואבדת חבירו ויעסוק באבדתו. דהא דאמר כיבוד אב חסיד - היינו תוקא להניח לאביו לעשות רצונו בממנו, לפי שישו חוק הכיבוד. אבל באבדתו, כיון שאין האב נהנה באבדה עצמה - אין הבן חייב להפסיד אבדתו בשביל אביו. ואף על גב דאמרין בסמוך: כדי שישול ארנקי וישיל לים ואינו מכלימו, למאן דאמר משל בן - התם מיייר באותו ענין שיש לאב קורת רוח בכך, כגון שוויקו לים למימא איתמא איתמא ביתיה. דאי לאו הכי, אם בתנן משלך - רשע הוא, דעובר ב"בל תשחית". ואפילו היכא דשווג הוא ומשליכו בחמתו - ממל מקום נהנה בהשכלת ארנקי ומשום הכי אין להכלימו.

אורו ליה רבנן לרבי ירמיה כמאן דאמר משל אב - משמע שכן להכה, וכן פסק בשאלות דרב אחאי ברפשת וישמע (סוף סימן נז). ופסק: היכא דליית ליה לאב ואית ליה לבן - חייב הבן לזון אביו. וכן פסק רבינו יצחק ורבינו תנאל, דאם אין לאב ממון הבן יש לו - דצריך הבן לפרנסו משלו, דלא יתא אלא אחר. כדאמר ב"נערה שנתפתחת" (כתובות טז), דרב אבפיה לאהוא גברא ואפיק מינה ארבע מאה זוז לצדקה. ועוד, דאמרין בירושלמי: אמר רבי יוסי: הלואי דהויין כל שמעתי ברירי לי כך שבופין את הבן לזון את אביו. ועוד ראיא מהא דאמר בירושלמי, דרבי יונתן ורבי יאשיה הוו קאזלי באורחא, אתא ההוא גברא אק נשק לכרעיה דרבי יונתן, אמר: מאי האי? אמר רבי: דאמרי ליה זיל צעוק בני בנתיבתא. כלומר: היריתי לו יעשה כל כך שפירסנו בני. אמר ליה: אמאי לא אבפיה מר? אמר ליה: כגון זו כופין? בתמיה. אמר ליה: את צריכת לכר? פירוש: וכי לא ידעת דכופין? פשיטה דכופין! ועוד ראיא מירושלמי שהבאתי למעלה: "כבד את ה' מחונך", אי יש לו ממון - חייב, ואם לאו - פטור. ובכבוד אב ואם נאמר "כבד את אביך ואת אמך" - דמשמע בין יש לו חון ובין אין לו חון.

דמחיל ליה ליקריה - וצריך לומר שהדיע קודם לכן, שלא יהא כמו נתבון לאכול (בשר) חזיר ועלה בירו בשר טלה, דאמר לקנן בפרק בתרא (פא.ב) שצריך מחילה וכפרה. ו**תיפוק** לי משום דרובא נסקלין ניהו - לפום ריהטא הכי קאמר: ואפילו היתה סקילה חמורה היו נסקלים. ואין זה נכון לפרש, שלפי מה שנגיה "הנסקלים בנשרפים", אף על גב שנשרפים רובן - חן בסקילה - לפי שהיא קלה. אלא הכי פירושה: למה לי שריפה חמורה, אפילו הם שוות - תיפוק לי משום דרובא נסקלים ניהו.

קין

הא

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47

1 זקן אשמאי - פירש בקונטרס: אשמאי - רשע ועם הארץ. וקשה: דהיינו קאמר איסי בן
2 יהודה דשיבה משמע אפילו זקן אשמאי? והלא מצוה אפילו להכותו לבזותו ולזלזלו?
3 לכך פירש רבינו תם: אשמאי - לשון שוממין, כמו פתחי שמאי דמנחת (לגב), כלומר: בור
4 ועם הארץ, כדמיתרגומין "האגדה לא תעס" - וארעא לא תבור (בראשית מז). ואין זקן
5 אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש כו -

6 לא גזירה שיה גמורה היא, דאם כן ליבעו מוחזקין
7 כי חכם, אלא לא הוי אלא הוכחה בעלמא דוקן
8 אשמאי אינו. מאי שנא דפליגינהו שבעי מינה
9 דהאי לאו היא - והכי קאמר: מפני שיבה תקום
10 והדרת, תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה, שמע
11 מינה אפילו יניק וחכים. ופירש בקונטרס: מדקפיד
12 קרא אחכמה שמע מינה דוקן לאו אשמאי, אלא
13 בעינן חכמה בהדיה. דליכא למימר רבי יוסי נמי
14 אוקן אשמאי פליג וקאמר דלא בעינן חכמה -
15 דאם כן היינו איסי בן יהודה. כן פירש הקונטרס.
16 ועוד מוסיף רבינו יצחק: דליכא למימר נמי דודאי
17 פליג ואמר זקן אשמאי מהני, ואיסי פליג עליה
18 ואומר אפילו סבי דארמאי, דהא כל שיבה
19 במשמע קאמר - היא ועוד אשכחן בשום דוכתא
20 דרבי נבזי צריך לכבוד. ויל דלקמן (לגא) קאמר
21 דרבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי ארמאי, ותלי
22 טעמא בכמה הרפתקי עדו עליהו, ולא קאמר
23 משום דאיסי. ואם תאמר: כיון דבהדי שיבה נמי
24 בעי חכמה, כדפירש בקונטרס, לרבי יוסי הגלילי
25 דמרבה אפילו יניק וחכים, שיבה דכתב רחמנא
26 למא לי פשיטא, כיון דאפילו יניק וחכים - כל
27 שבן שיבה וחכים, דמי גרע אם הוא זקן כבוד
28 חכם? ויש לומר: דאי לא כתב רחמנא שיבה הוה
29 אמינא דניבעי זקן וחכם ממש, אבל יניק וחכים -
30 לא. להכי אתא שיבה - לגלילי ולא בעינן זקן
31 וחכים, אלא בחד לחד סגי, אפילו יניק וחכים.
32 ומיהו קשה: דאם כן מאי קאמר: אי סלקא דעתך
33 כדקאמר תנא קמא - לכתוב רחמנא "מפני שיבה
34 זקן תקום?" אדרבה: לא לכתוב אלא זקן. דהא נמי
35 אמר: זקן בלא שיבה - זקן במשמעו זקן ממש
36 משמעו אלא דאי "זקן" יניק וחכים משמע, והדרת
37 קושיא דרובתיה ונראה לרבינו יצחק: דודאי יניק
38 וחכים צריך שיהא מופלא, ולכך איצטריך שיבה
39 אף על פי שאינו מופלא, דכך לי זקן שינו מופלא
40 כמו יניק וחכים משמע מופלא. אבל אם היו שולט
41 בחכמה, היניק והזקן - צריך שיעמוד היניק מפני
42 הזקן. דגבי יניק צריך שיהיה מופלא בחכמה, וגבי
43 זקן אינו צריך.

אין

33 "זקן", ואין זקן אלא חכם, שגאמר "אספה לי שבעים איש מקני ישראל". רבי יוסי הגלילי
34 אומר: אין זקן אלא מי שקנה חכמה, שגאמר "ה' קני ראשית דרפו". יכול יעמוד מפניו
35 במקום רחוק - תלמוד לומר "תקום והדרת" - לא אמרת קימה אלא במקום שיש הידור.
36 יכול יהדרנו במקומו - תלמוד לומר "תקום והדרת", מה קימה שאין בה חסרון פים - אף
37 הידור שאין בו חסרון פים. יכול יעמוד מפניו מבית הפסא ומבית המרחץ - תלמוד לומר
38 "תקום והדרת" - לא אמרת קימה אלא במקום שיש הידור. יכול יעצים עניו כמי שלא
39 ראהו - תלמוד לומר "תקום ויראת" - דכך המסור ללב נאמר בו "ויראת מאלהיו". רבי שמעון בן אלקעזר אומר: מפני זקן
40 יטרתי - תלמוד לומר "זקן ויראת". איסי בן יהודה אומר: "מפני שיבה תקום" - אפילו כל שיבה במשמע. רבי יוסי הגלילי היינו
41 תנא קמא! איכא בנייהו יניק וחכים; תנא קמא סבר: יניק וחכים - לא. רבי יוסי הגלילי סבר: אפילו יניק וחכים. מאי טעמא דרבי
42 יוסי הגלילי? אמר לך: אי סלקא דעתך דקאמר תנא קמא - אם בן נכתוב רחמנא "מפני שיבה זקן תקום והדרת", מאי שנא
43 דפליגינהו רחמנא - למימר: דהאי לאו האי, והאי לאו האי - שמע מינה אפילו יניק וחכים. - ותנא קמא: משום דבעי למיסקוד "זקן
44 ויראת". - ותנא קמא מאי טעמא? אי סלקא דעתך דקאמר רבי יוסי הגלילי - אם בן נכתוב רחמנא

1 הבא תורה דיליה היא - בתמיה: הכבוד תלוי בתורה, ואינו יכול למחול על כבוד התורה,
2 שהיא של הקדוש ברוך הוא! ובתורתו יגה - "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יגה".
3 בתחילה היא נקראת תורת השם, ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו. רבנן - אתם
4 חכמים וחשובים בעיניכם שלא עמדתם מפני, ורבנן וכו' רבינו!

5 ובלשון תימה אמר להם. הידור - לנוע מעט,
6 כאילו רוצה לעמוד מפניו. לא נדמו לו אלא
7 לערביים - לשמור להם "וחרצו גלגלים"
8 שהערביים משתחווים לאבק גלגלים, כדאמרו
9 בבבא מציעא (פגב): אמרו לו בערביים חשדתו
10 משתחווים לאבק גלגלים? רבן גמליאל ברבי
11 - כלומר, אדם גדול. וכן כל רבני שבתלמוד.
12 זקן אשמאי = אשם, רשע ועם הארץ. מוקני
13 "ישאל" גמר "זקן" מ"קני"; מה להלן גדולים
14 וחכמים, דכתיב (במדרש יא) "אשר ידעת כי הם
15 זקני העם ושוטרי". אין זקן אלא זה שקנה חכמה
16 - ולשון נטריקון דבר הכתוב. ולקמיה פריך:
17 היינו תנא קמא? אלא במקום שיש לו הידור -
18 בעמידתו - דהיינו תוך ארבע אמות, דמוכחא
19 מילתא משפניו דהו עומד. יכול יהדרנו במקומו
20 - יכול היא הידור זה הידור ממנו, לכבוד
21 בממונו. יכול יעצים עניו כמי שלא ראהו -
22 לקמן (לגא) פריך: אטו ברשיעי עסקינן? דבר
23 המפור ללב - ללבו של עושה הדבר, הוא יודע
24 אם ראהו או לאו. לפי שיכול להשטט מעיני
25 הבריות שלא יחיוקוהו ברשע, ושידעוהו לכך
26 זכות, ויאמרו לא ראהו - לכך נאמר "יראת
27 מאלהיו", שכל המחשבות גלויות לו, וידוע בך
28 שלסתור ולבטל מצותו נכתובת. שלא ישרה -
29 אם יכול לילך דרך אחרת, שלא יעמיד את
30 הציבור. וכן ויראת - להכי סמך "ויראת" לזקן
31 - לומר שאף הזקן יירא. כל שיבה במשמע -
32 אפילו זקן אשמאי. תנא קמא סבר יניק וחכים
33 לא - והכי קאמר תנא קמא: אין זקן אלא שהוא
34 חכם, שנאמר "אספה לי שבעים איש מוקני
35 ישראל" וגו'. והתם זקנים וחכמים היו, דכתיב
36 "אשר ידעת כי הם" וגו' אלמא זקנים וידועים
37 הו, ורבי יוסי הגלילי - דמשני ליה לקרא
38 ממשמעו - זקנה ממש, ודריש ליה זה שקנה
39 חכמה - סבר: אפילו יניק וחכים. אי סלקא
40 דעתך כדאמר תנא קמא - דהד הוא אריי
41 ביה קרא - שיבה הוא חכם - נכתוב "מפני
42 שיבה זקן תקום והדרת", ונגמר גזירה שווה. מאי
43 שנא דפליגינהו - שמע מינה תרתי מילי ניהו:
44 חכי קאמר: "מפני שיבה תקום והדרת" תקום
45 והדרת מפני זקן שקנה חכמה, ואפילו יניק.
46 ומדקפיד אחכמה אמרין נמי "שיבה" לאו זקן
47 אשמאי קאמר, דליכא למימר רבי יוסי זקן
48 אשמאי נמי פליג - אם כן היינו איסי בן יהודה.
49 משום דבעי למיסקוד - לומר שלא יטרתי
50 כדלעיל. כדקאמר רבי יוסי - דתרי ניהו,
51 נכתוב בתרווייהו קימה והידור. יכול

1 הבא תורה דיליה היא - בתמיה: הכבוד תלוי בתורה, ואינו יכול למחול על כבוד התורה,
2 שהיא של הקדוש ברוך הוא! ובתורתו יגה - "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יגה".
3 בתחילה היא נקראת תורת השם, ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו. רבנן - אתם
4 חכמים וחשובים בעיניכם שלא עמדתם מפני, ורבנן וכו' רבינו!
5 ובלשון תימה אמר להם. הידור - לנוע מעט,
6 כאילו רוצה לעמוד מפניו. לא נדמו לו אלא
7 לערביים - לשמור להם "וחרצו גלגלים"
8 שהערביים משתחווים לאבק גלגלים, כדאמרו
9 בבבא מציעא (פגב): אמרו לו בערביים חשדתו
10 משתחווים לאבק גלגלים? רבן גמליאל ברבי
11 - כלומר, אדם גדול. וכן כל רבני שבתלמוד.
12 זקן אשמאי = אשם, רשע ועם הארץ. מוקני
13 "ישאל" גמר "זקן" מ"קני"; מה להלן גדולים
14 וחכמים, דכתיב (במדרש יא) "אשר ידעת כי הם
15 זקני העם ושוטרי". אין זקן אלא זה שקנה חכמה
16 - ולשון נטריקון דבר הכתוב. ולקמיה פריך:
17 היינו תנא קמא? אלא במקום שיש לו הידור -
18 בעמידתו - דהיינו תוך ארבע אמות, דמוכחא
19 מילתא משפניו דהו עומד. יכול יהדרנו במקומו
20 - יכול היא הידור זה הידור ממנו, לכבוד
21 בממונו. יכול יעצים עניו כמי שלא ראהו -
22 לקמן (לגא) פריך: אטו ברשיעי עסקינן? דבר
23 המפור ללב - ללבו של עושה הדבר, הוא יודע
24 אם ראהו או לאו. לפי שיכול להשטט מעיני
25 הבריות שלא יחיוקוהו ברשע, ושידעוהו לכך
26 זכות, ויאמרו לא ראהו - לכך נאמר "יראת
27 מאלהיו", שכל המחשבות גלויות לו, וידוע בך
28 שלסתור ולבטל מצותו נכתובת. שלא ישרה -
29 אם יכול לילך דרך אחרת, שלא יעמיד את
30 הציבור. וכן ויראת - להכי סמך "ויראת" לזקן
31 - לומר שאף הזקן יירא. כל שיבה במשמע -
32 אפילו זקן אשמאי. תנא קמא סבר יניק וחכים
33 לא - והכי קאמר תנא קמא: אין זקן אלא שהוא
34 חכם, שנאמר "אספה לי שבעים איש מוקני
35 ישראל" וגו'. והתם זקנים וחכמים היו, דכתיב
36 "אשר ידעת כי הם" וגו' אלמא זקנים וידועים
37 הו, ורבי יוסי הגלילי - דמשני ליה לקרא
38 ממשמעו - זקנה ממש, ודריש ליה זה שקנה
39 חכמה - סבר: אפילו יניק וחכים. אי סלקא
40 דעתך כדאמר תנא קמא - דהד הוא אריי
41 ביה קרא - שיבה הוא חכם - נכתוב "מפני
42 שיבה זקן תקום והדרת", ונגמר גזירה שווה. מאי
43 שנא דפליגינהו - שמע מינה תרתי מילי ניהו:
44 חכי קאמר: "מפני שיבה תקום והדרת" תקום
45 והדרת מפני זקן שקנה חכמה, ואפילו יניק.
46 ומדקפיד אחכמה אמרין נמי "שיבה" לאו זקן
47 אשמאי קאמר, דליכא למימר רבי יוסי זקן
48 אשמאי נמי פליג - אם כן היינו איסי בן יהודה.
49 משום דבעי למיסקוד - לומר שלא יטרתי
50 כדלעיל. כדקאמר רבי יוסי - דתרי ניהו,
51 נכתוב בתרווייהו קימה והידור. יכול

61 סנהדרין, שהקב"ה אמר למשה רבינו **אִפְסָה לִי שְׂעָמִים אִישׁ מִזְנֵי**
 62 **יִשְׂרָאֵל** (במדבר יא טז) שחכמים היו והכתוב קורא אותם 'זקנים',
 63 ולומדים 'זקן' האמור כאן מ'זקני' האמור שם ש'זקן' הוא חכם. רבי
 64 יוסי הגלילי אומר, אין נקרא 'זקן' אלא מי שקנה חכמה, ש'זקן' הוא
 65 נוטריקון 'ז' קנה/ וסתם קנין הוא קנין חכמה, שְׂנַאֲמַר (משלי ח כב)
 66 **ה' קָנִי רֵאשִׁית דְּרָבִי**.
 67 **יבול** – הייתי אומר שיעמוד מפניו אפילו מפקום רחוק, תלמוד לומר
 68 **מ'פני שיבה תקום והדרת פני זקן**, נסמכה קימה להידור ללמדנו
 69 שלא אמרת קימה מפני זקן אלא מפקום שניכר שיש הידור וכיבוד
 70 בקימה זו, ואין זה אלא בתוך ארבע אמות של הזקן, שניכר שהוא
 71 עומד לכבודו, ולא מחוצה להם.
 72 **יבול** – הייתי אומר שיהדרנו מפקום ויעניק לו מממונו, תלמוד לומר
 73 **מ'פני שיבה תקום והדרת פני זקן**, שהוקש הידור לקימה, לומר
 74 **לך מה קימה שאין בה חסרון פים** – הפסד ממון, שהלא אין צריך
 75 להוציא כסף עליה, אף הידור כשאין בו חסרון פים, ומכאן שאין
 76 צורך להדרו בממון.
 77 **יבול** – הייתי אומר שיעמוד מפניו גם מפיית הכפא ומפיית המרחץ
 78 בהיותם שם, תלמוד לומר **מ'פני שיבה תקום והדרת פני זקן**,
 79 שהוקשה קימה להידור, לומר לך לא אמרת קימה אלא מפקום
 80 שיש בה הידור וכיבוד ולא בבית המרחץ.
 81 **יבול** – הייתי אומר שרשאי אדם כאשר יראה זקן עומד להתקרב
 82 שיעצים עיניו כמי שלא ראהו, תלמוד לומר **מ'פני שיבה תקום**
 83 **והדרת פני זקן ויראת מאלהיו**, שבכל דבר ומעשה שבתורה
 84 המפקום ללב עושהו, שרק האדם עצמו יודע אם כוונתו אמיתית או
 85 כוונתו להערים, נאמר בו **ויראת מאלהיו**, שהקב"ה יודע
 86 המחשבות, ועליו לירא ממנו שיודע מה שבלבו אם כוונתו
 87 אמיתית או לבטל המצוה.
 88 רבי שמעון בן אלעזר אומר, מינו לזקן שלא ימריח לעמוד מפניו,
 89 ואם יכול ללכת בדרך אחרת ולא יצטרכו לעמוד מפניו עליו
 90 לעשות כן, תלמוד לומר **והדרת פני זקן ויראת מאלהיו**, סמך
 91 הכתוב זקן ל'זיראת' לומר שאף על הזקן לירא מה' ולא להסריח
 92 את הציבור.
 93 **איסי בן יהודה אומר**, מה שנאמר **מ'פני שיבה תקום**, אפילו כל
 94 שיבה במשפט, ואפילו הוא זקן אשמאי, הדיינו רשע ועם הארץ.
 95 הגמרא מבארת את דברי הברייתא. שואלת הגמרא: רבי יוסי
 96 הגלילי שאמר שאין זקן אלא מי שקנה חכמה, היינו תנא קמא שאין
 97 זקן אלא חכם, ובמה חלקו? הגמרא מבארת: **איכא ביניהו –**
 98 **ההבדל ביניהם הוא לגבי ניזק וחסים** – צעיר בשנים אלא שהוא
 99 חכם, תנא קמא סבר ניזק וחסים לא צריך לעמוד מפניו, שאין זקן
 100 אלא זקן חכם, כבזקני ישראל, ואילו רבי יוסי הגלילי סבר אפילו
 101 ניזק וחסים יש לקום מפניו, משום שמפרש ש'זקן' משמעותו רק
 102 בחכמה, ולא זקן בשנים.
 103 הגמרא מבארת את טעמי מחלוקתם. מבררת הגמרא: **מאי טעמא**
 104 **– מהו טעמו דרבי יוסי הגלילי, אמר לך רבי יוסי הגלילי, אי סלקא**
 105 **דעתך – אם עולה על דעתך בךאמור תנא קמא שצריך שיהיה זקן**
 106 **וחכם, אם עולה על דעתך באותו אדם שהוא גם שיבה בשנים וגם**
 107 **חכם, ואם בן נתיב רחמנא מ'פני שיבה זקן תקום והדרת', ויסמוך**
 108 **את השיבה לזקן, מאי טעמא דפליגיניהו רחמנא – למה חילקה אותם**
 109 **התורה לשנים, אלא ודאי ל'מימר דהאי לאו האי ותאי לאו האי –**
 110 **לומר ששיבה אינו זקן וזקן אינו שיבה, ש'זקן' הוא בחכמה בלבד**
 111 **ו'שיבה' היא בשנים, ושמע מינה אפילו ניזק וחסים יש לקום מפניו**
 112 **מפני שזקן פירושו בחכמה בלבד. ותנא קמא שחולק עונה על כך**
 113 **משום דכיעי ל'מיסקים –** שחפצה התורה לסמוך את המילים 'זקן
 114 **ויראת' זה לזה לדרוש שעל הזקן להמנע מלהטריח, כאמור לעיל**
 115 **בברייתא, ולכן לא נכתבו זקן ושיבה יחדיו. מבארת הגמרא: ותנא**
 116 **קמא מאי טעמא – מהו טעמו שאינו סובר כרבי יוסי הגלילי, משום**
 117 **שאי סלקא דעתך בךאמור – אם עולה על דעתך כדברי רבי יוסי**
 118 **הגלילי שזקן היינו חכם בלבד, אם בן נתיב רחמנא – שתכתוב**
 119 **התורה**

1 יכול הוא למחול על כבודו, אבל קמא, בכבודו של התלמיד חכם,
 2 האם תורה דיליה – שלו היא, הרי של הקב"ה היא, ואיך הוא יכול
 3 למחול עליה. הדר – שוב חזר ואמר קמא ישוב לתמיהה זו, אין –
 4 אכן כן, תורה דיליה – שלו היא, דכתבי (תהילים א ב) **כי אם בתורת**
 5 **ה' ה'פצו ונתורתו יתנה יזום ול'לה/ בתחילה נקראת בפסוק 'תורת**
 6 **ה' – ולאחר מכן נקראת 'תורתו/ שלפני שלמד קרייה תורת ה'/**
 7 **ואחר שלמדה נחשבת 'תורתו/ ולכן הרב שמחל על כבודו כבודו**
 8 **מחול.**
 9 הגמרא תמחה על דין זה: **איני** – האם כן הוא, והא קמא משךני כי
 10 **הלולא דבריה –** והלא רבא השקה יין בחתונת בנו, ודל ליה כסא –
 11 והגביה והגיש כוס לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, וקמו
 12 מפקמיה – ועמדו מפניו בקבלם את הכוס, ושוב הגביה והגיש לרב
 13 מרי ורב פנחס בריה דרב חסדא ולא קמו מפקמיה – ולא עמדו
 14 מפניו, ואקפד – הקפיד ואמר להם לרב מרי ולרב פנחס, האם הנו
 15 רבן רבן והנו רבן לא רבן – חכמים אלו חכמים הם וחכמים אלו
 16 לאו חכמים הם, כלומר, וכי אתם שלא קמתם מפני חכמים אתם
 17 ולכן לא הוצרכתם לקום, ואילו רב פפא ורב הונא בריה דרבי
 18 יהושע אינם חכמים ולכן הוצרכו לקום. ומתקפתו מוכח שהרב
 19 אינו יכול למחול על כבודו. ותו – ועוד קשה, רב פפא הוה משךני
 20 – היה משקה יין כי הלולא דאמא מר בריה – בחתונת אבא מר בנו,
 21 ודל ליה כסא – והגביה והגיש כוס יין לרבי יצחק בריה דרב יהודה,
 22 ולא קם מפקמיה – ולא קם מפניו. ואקפד – והקפיד רב פפא על כך,
 23 ומוכח גם כן שאין הרב יכול למחול על כבודו. מיישבת הגמרא:
 24 **אפילו הכי –** בכל זאת, עדיין הידור מיעבד ליה קעו – הידור צריכים
 25 לעשות לו, לנוע ממקומם מעט להראות כאילו הם רוצים לעמוד
 26 מפניו, ועל כך הקפידו רבא ורב פפא.
 27 הגמרא דנה בדיניהם של נשיא ומלך שמחלו על כבודם: אמר רב
 28 **אשי, אפילו למאן דאמר שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול ואין**
 29 **צריכים לכבדו, מכל מקום נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול.**
 30 הגמרא מקשה: מיתבי, מנשה ברי אלעזר ורבי יהושע ורבי צדוק,
 31 שקרו מסובת בבית משתה נישואי בנו של רבן גמליאל, ונתה רבן
 32 גמליאל עומד ומשקה עליהם. נתן רבן גמליאל את הפום לרבי
 33 אלעזר, ולא נטלו ממנו, משום שנשיא הוא ולא רצה שישמשנו,
 34 נתנו רבן גמליאל לרבי יהושע, וקיבלו. אמר לו רבי אלעזר לרבי
 35 יהושע, מה זה יהושע שקבלת את הכוס, האם יתכן כן שאנו יושבין
 36 בסעודה ורבן גמליאל ברכי – שהוא אדם גדול וחשוב ונשיא
 37 ישראל, עומד ומשקה עלינו. אמר ליה רבי יהושע לרבי אלעזר,
 38 והלא מצינו מי שגדול מננו, מרבן גמליאל, ששמש אחרים,
 39 (אברהם גדול מננו ושמש) והוא אברהם אבינו שגדול הידור הנה,
 40 וכתוב בו (בראשית יח ח) **והוא עמד עליהם/ ששימש את**
 41 **המלאכים שבאו אליו כשחלה, ומכאן שגם גדול הדור וכן נשיא**
 42 **יכולים למחול על כבודם. ושקא תאמרו שאין ראייה מאברהם**
 43 **משום שקמלאכי השרת נמו לו המלאכים, ולכן שמשם, הלא לא**
 44 **נדמו לו אלא לערביים. ואם כן גם אנו, האם לא יהא רבן גמליאל**
 45 **ברבי – גדול הדור ונשיא ישראל, עומד ומשקה עלינו.**
 46 רבי צדוק מביא מקור אחר, אמר להם רבי צדוק לרבי אלעזר ורבי
 47 יהושע, עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד
 48 הבריות, שתוכלו להביא ראייה מהקב"ה בעצמו, שתקדוש ברוך
 49 הוא משיב רוחות ומעלה נשאים – עננים, ומוריד מטר ומצמיח
 50 ארמה ועודף שולחן לפני כל אחד ואחד, ואם כן גם אנו האם לא
 51 יהא רבן גמליאל ברכי עומד ומשקה עלינו. ומוכח שנשיא יכול
 52 למחול על כבודו. מיישבת הגמרא: **אלא אי איתמר הכי איתמר –**
 53 **אם נאמר בשם רב אשי, כך נאמר, אמר רב אשי, אפילו למאן דאמר**
 54 **נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, אבל מלך שמחל על כבודו אין**
 55 **כבודו מחול, שנאמר (דברים יז טו) 'שום תשים עליך מלך/ ודורשים**
 56 **שתהא איתמו עליך. הגמרא מביאה ברייתא על דיני קימה מפני זקן**
 57 **וחכם: תנו רבנן, נאמר בתורה (ויקרא טו לב) 'מ'פני שיבה תקום/**
 58 **יבול – הייתי אומר שיש לקום אפילו מפני זקן אשמאי – בעל**
 59 **אשמה, הדיינו רשע ועם הארץ, תלמוד לומר בהמשך הפסוק**
 60 **והדרת פני זקן, ואין נקרא זקן אלא חכם, שנאמר לגבי מינוי**

60 הספר 'תורת כהנים' הוא מדרש הלכה על חומש ויקרא, ולא עמד
61 מפניו. ואמר לו רבי יהודה הנשיא אביו, על כל אחד ממעשים אלו,
62 שפא מה שלא עמד מפניו, משום שפך – במה שלימדת אותו,
63 היה יושב אז ומהרהר ולא שם לב שעברת. הגמרא מסיימת לבאר
64 את ההוכחה: מפני – כל טעמו של דבר שלא קם הוא משום דפך
65 יושב ומהרהר ולכן לא שם לב לרבי שמעון, הא לאו הכי – אבל,
66 לולי זה שלא שם לבו, לא היה לו מה להצטרק על כך שלא קם,
67 הרי שיש לקום מפני חכם גם בבית המרחץ. מיישבת הגמרא: לא
68 קשיא, הא כתיב ונאי הא כתיב ברא – זה שנאמר בברייתא שאין
69 צריך לקום מפני חכם בבית המרחץ, מדובר בחדרים הפנימיים
70 שאנשים מהלכים שם ערומים ואין זה מקום הידור, אבל במעשים
71 הנזכרים עם רבי שמעון, היה זה בחדרים החיצוניים שאנשים
72 מהלכים שם לבושים, ושם הוא מקום הידור ויש לעמוד מפני
73 חכם.
74 הגמרא מביאה ראייה: הכי נמי מסתברא – כך גם מסתבר
75 שהמעשים הנזכרים היו בחדרים החיצוניים שבמרחץ, האמר רבה
76 בר בר ננה אמר רבי יוחנן, ככל מקום מותר להרהר בדברי תורה,
77 חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא, ואין אמר רבי יהודה הנשיא לבנו
78 שהרהרו שם בדברי תורה. ועל כרחוק שהיה זה בחדרים
79 החיצוניים. הגמרא דוחה: דילמא לאוניה שאני – אולי לא נאמר
80 הדין במקום אונס, שלפי שהרהר בתורתו לפני שנכנס למרחץ
81 הדין במקום אונס, שלפי שהרהר בתורתו לפני שנכנס למרחץ
82 כן היה, ולכן הרהרו שם בדברי תורה.
83 שנינו עוד בברייתא: יכול – הייתי אומר, שכאשר יראה שזקן
84 מתקרב יצאים עיניו כמי שלא ראהו, תלמוד לומר 'תקום ויראת'.
85 שואלת הגמרא: אטו פרשיעי עסקינן – האם המדובר כאן ברשעים
86 שאינם חפצים לקום, כלומר, וכי הוצרך הפסוק להזהיר על זה,
87 הלוא כיון שראהו ועצם עיניו עבר מיד על המצוה. מבארת
88 הגמרא: אלא זו כונת הברייתא, יכול יצאים עיניו מקמי דלימטיה
89 זמן חיובה – לפני שיגדלו זמן החיוב, לפני שיכנס החכם לארבע
90 אמותיו, ועל ידי עצמת עיניו נמצא רבי קמא זמן חיובה הא לא
91 חזי ליה דקאים מקמייה – שכאשר יבוא זמן החיוב, דהיינו שיכנס
92 החכם לארבע אמותיו, אינו רואה וממילא אינו מתחייב לקום
93 מפניו, תלמוד לומר 'תקום ויראת', שיש לו לירא מהקב"ה היודע
94 מחשבות ומכיר בו שהוא מחפש תחבולות להפטר ממצוותיו.
95 הגמרא מפרשת מאיזה מרחק חייב אדם לעמוד: תנא – שנינו
96 בברייתא, איוזי קימה שישב פה היודע – כבוד ונשיאות פניו
97 לחכם, שניכר שבשבלו נעמד, חזי אומר זה כשקם בתוך ארבע
98 אמות לחכם, ולא כשקם כשהוא במרחק גדול מזה. אמר אבבי, לא
99 אמרן – לא נאמר כן אלא קימה לרבי שאינו מוכהק, אבל ברבו
100 המוכהק עליו לקום מפניו אפילו כפלא עיניו, כל שהוא רואהו
101 מרחוק. הגמרא מביאה מעשים מענין זה: אבבי מבי תהו חזי ליה
102 לאוניה דתקרא דרב יוסף דאית – מעת שהיה רואה את אוני חמורו
103 של רבי יוסף שאב, מיד הוה קאים – היה עומד מפניו. אבבי תהו רבי
104 תקרא – היה רוכב על חמור, חזי אומר אנודא דנהר סניא – והיה
105 עובר על שפתו של נהר סניא, ויהי רב משרשיא ורבן באידך ניסא
106 ולא קמו מקמייה – ורבי משרשיא וחכמים, שהיו תלמידי, ישבו
107 בצידו השני של הנהר ולא קמו מפני אבבי. אמר להו אבבי, ולא רב
108 מוכהק אטא – האם אינני רבכם המוכהק, ועליכם לקום מפני אף
109 שהנני רחוק מכם יותר מארבע אמות. אמרו ליה, לאו אדעתין – לא
110 זכרנו לעמוד, שהיינו טרודים ולא שמנו לבנו לכך. הגמרא
111 ממשיכה לבאר את הברייתא. שנינו עוד בברייתא: רבי שמעון כן
112 אלקוד אומר, מנין לזון שלא יפריה לעמוד מפניו, ואם יכול ללכת
113 בדרך אחרת ולא יצטרכו לעמוד מפניו עליו לעשות כן, תלמוד
114 לומר 'הדרת פני זון ויראת מאלוקיך', סמך הכותב 'זקן' לזיראת'
115 לומר שאף על הזקן לירא מזה היודע אם אכן הוצרך ללכת בדרך
116 זו. אמר אבבי, נקמינן – מקובל בידינו, דאי מקיף החכם ומהלך
117 בדרך ארוכה כדי שלא יעמדו הציבור מפניו, חיי – מאריך ימים.
118 אבבי היה מקיף, וכן רבי וירא היה מקיף רבינא תהו יתיב קמייה – היה

1 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן' לומר שיש לקום
2 ולהדר פני חכם וכן יש לקום ולהדר פני זקן בשנים, ומדלא כתב
3 הכי – וממה שלא כתבה כן התורה שמע מינה חד הוא – יש לתלמוד
4 שחוב אחר הוא זקן וחכם, ורק מי שהוא גם זקן בשנים וגם חכם
5 יש לכבדו.
6 הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא: אמר רב – שנינו בברייתא,
7 יכול שהידור שצויה עליו תורה הוא שהדרנו במועדי ויעניק לו
8 ממנו, תלמוד לומר 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן', שהוקש
9 הידור לקימה, לומר לך מה קימה היא שאין בה חסרון בים – הפסד
10 ממוק, שהלוא אין בה הוצאת ממוק, אף הידור הוא כשאין בו חסרון
11 בים, והיינו שאין צורך להדרו בממוק. מקשה הגמרא: והאם אכן
12 קימה לית בה חסרון בים, מי לא עסקינן דקא נקיב פרזיגיה, אדכיבי
13 ויהי קאים מקמייה וימיל מלאכתו – האם אין אנו עוסקים גם
14 במקרה שהלך עוסק בניקוב מרגליות ששכרה רב, ובעת שהוא קם
15 הוא בטל ממלאכתו ומפסיד ממוק. מיישבת הגמרא: אלא כך הוא
16 הלימוד מהפסוק, שמתחילה מקום קימה להידור, מה הידור הוא
17 שאין בו ביטול מלאכה, שמשמעו הוא להדר ולכבד ולשאת פנים
18 בממוק או בדברים אף לא לבטל מלאכה, אף קימה היא שאין בה
19 ביטול מלאכה. ואחר זאת אקיש נמי הידור לקימה, מה קימה היא
20 שאין בה חסרון בים וביטול מלאכה כפי שלמדנו מהידור, אף הידור
21 הוא שאין בו חסרון בים, ומכאן שאין הכוונה להדרו בממוק.
22 מביאה הגמרא, שמתקין המקור לדין שאמרו חכמים (חולין נד): אין
23 בעלי אומניות העוסקים במלאכתן, רשאין לעמוד מפני תלמידי
24 הקמים העוברים לפניהם בשעה שעוסקין במלאכתם, משום שיש
25 בכך ביטול מלאכה ואין צריך לבטל ממלאכה עבור מצוה זו.
26 מקשה הגמרא: וכי לא צריך הוא לקום, והתנן במסכת ביכורים
27 (פ"ג מ"ג), שבעת שמביאי הביכורים עוברים בתוך ירושלים
28 בדרכם לבית המקדש, כל בעלי אומניות עומדים מפניהם, ושואלים
29 בשלומם, ואומרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואיני בשלום,
30 ויש לתלמוד מכאן שהא דהיינן שיש לעמוד מפני חכם העובר, אף
31 שיש בכך ביטול מלאכה. מיישבת הגמרא: אמר רבי יוחנן, מפניהם
32 של מביאי הביכורים עומדים, ואילו מפני תלמידי חכמים אין
33 עומדים כאשר יש לבטל מלאכה עבור עמידה זו, וכאשר תבאר
34 הגמרא מיד טעם החילוק.
35 אמר רבי יוסף בר אבין, בוא וראה כמה חביבה מנות בשעתה, שהרי
36 כשיש בעמידה משום ביטול מלאכה מפניהם עומדים, והלוא טעם
37 תלמידי חכמים אין עומדים. דוחה הגמרא: ודלמא – ושואל המענין
38 שעומדים אינו מפני חביבות מצוה בשעתה, אלא שאני התם –
39 שונה האמור שם במביאי ביכורים, דאם כן – שלא יעמדו מפניהם,
40 אהה מוכשין לאותם מביאי ביכורים לעתיד לבא, שכיון שיראו
41 שאין מכבדים אותם לא יבואו להבא, שיאמרו נבזין אנו בעיניהם
42 של יושבי ירושלים, אבל אם היו אנשים חשובים ומוכרים בעיר,
43 או בפני עושי מצוה אחרת, אין צריך לעמוד מפניהם בעת שהם
44 עושים מצוות.
45 הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא שהובאה בתחילת הסוגיא:
46 אמר רב, יכול שיעמוד מפניו של זקן גם מבית הכסא ומבית המרחץ
47 בהיותם שם, תלמוד לומר 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן'.
48 מקשה הגמרא: וכי לא חייב לעמוד שם, והא רבי חייא תהו יתיב בי
49 מפתוחא – היה יושב בבית המרחץ, וקליף ואויל רבי שמעון בר רבי
50 – וחלף הלך רבי שמעון בנו של רבי יהודה הנשיא, ולא קם מקמייה
51 – ולא קם רבי חייא מפניו, ואיקפד רבי שמעון, ואתא אמר ליה
52 לאבוה – ובא בטענה ואמר לאביו, רבי יהודה הנשיא, הלא שני
53 חופשים שנית לי – שלימדתי ושנית לי מדרש אגדה של שתי
54 חמישיות בספר תהלים, ולא עמד מפני. ותו – ועוד מעשה, בר
55 קפרא, ואמרי לה – יש אומרים שהיה זה רבי שמואל בר רבי יוסף,
56 תהו יתיב בי מפתוחא – ישב בבית המרחץ, על ואויל – נכנס והלך
57 רבי שמעון בר רבי, ולא קם מקמייה – ולא עמד מפניו, ואיקפד רבי
58 שמעון, ואתא אמר ליה לאבוה – ובא ואמר לו לאביו שני שלישי
59 שלישי שנית לי בתורת כהנים – לימדתי שני שלישי משליש

קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף לג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קצט רש"י תוספות

יבול יהדרנו בממון - כדכתב (ויקרא יט) "לא תהדר פני גדול" דמשמע בממון, וכגון "ודל לא תהדר בריב" (שמות כג). מי לא עסקינן - כלומר, מי לא משמע נמי אפילו נוקב מרגנתא, שאומנות יקרה היא, ומצריך ליה למיקם, ואף על גב דבטל ממלאכתו ואיכא חסרון כסי. מה יהיוש שאין בו ביטול מלאכה - דאין לשון הידור אלא נשיאות פנים, או במאון או בכיבוד דברים, ואין במשמעו ביטול מלאכה. מה קימה שאין בה חסרון כים - דהא אוקימנא בדשאן בה ביטול מלאכה עסקינן, ותו לא שייך בה חסרון כסי. אף הידור שאין בו חסרון כים - ועל כרחיק לא נכתב הידור אלא לדרוש כדאמרן, למעוטי עמידה מרחוק, ולמעוטי בית המרחץ, כדאמרן. עומיין מפנייהם - במביאי כבורים קאי, כשעוברים בתוך ירושלים. נמצאת מכשילין - שלא יביאו עור, שיאמרו: נבדים אנו בעיניהם. ולא משום חבוב מצוה הוה. ואילו בני אדם הניכרים חשובים בעי, ועסוקים במצות - לא הוה למיקם מקמייהו. מפתותא = מוחץ, כדמתרגמינן (בראשית מג) "ירחץ" - ואסחי. שני חופשים - שני חמישיות של ספר שניתו לו מדרש אגדות. שני שלישי שלישי - שני חלקים של שלש הספר. תורת כהנים - ספר ויקרא שניתו לו ברייתא של מדרש הספר. כהן היה מהררד - וטורד היה, ולא הבין בעברך לפניו. בתי נואי - מקום שבני אדם עומדים ערומום. והא דרבי שמעון ברבי בבתי בראי - מקום שעומדים בושים, דהתם מקום הידור הוא. הכי נמי מסתברא - דרבי שמעון ברבי בבתי בראי, מדקאמר ליה. כהן יושב ומהררד. לאונסיה שאני - פעמים שהוא טרוד ומעיין בשמועתיה לפני כניסתו למרחץ, ועל כן היא שגורה בפיו ולבו, ומעיין בה בבית המרחץ. ברשיעי עסקינן - דהערב, למה לי קרא? אם ראה ועצם עיניו - בתרי עבר על "תקום והדרת" זמן חיוביה - בארבע אמותיו, כדלקמן (עמוד ג). תלמוד לומר ויראת - יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבותיך, שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצותו. שיש בה הידור - כבוד ונשיאות פנים, שדבר הניכר הוא שבשבילו עמד. באיך גיבא - הנהר מפסיק ביניהם. ולא רב מובחא אנת - ואף על פי שאתם רחוקים יותר מארבע אמות - איבעי לכו למיקם. לאו אדעתין - לא זכורנו לעמוד, שהיינו טרודים. ואי מקיף - מסבב דרך אדורת, שלא לעבור לפני הצבור. חיי - מאריך ימים. דניסי כהן ברבנן - תמיד רגילים אצלם, ולבם גס בחכמים כאילו הם מהם. גיסי = בלעו *פריב"ץ. הרפתקי - מקראות וצרות. והא נסיים הרבה ומופתים. עדו עליהן = עברו עליהם. אבוי יהיב ידא לכבי - פושט ידו לזקנים, כל כמה שעוברים אצלם, ונשענין עליו. רבא - היה שולח שלוחיו לפשוט לזן יד, אבל הוא עצמו לא. רב נחמן משדר נואי - סוריסים, שהיו תמיד לפניו, לפי שהיה שר, חתן הנשיא ואב בית דין, היו רגילין לעמוד לפניו משרתים להכות ולכוף מאן דלא ציית דינא. וכשהיו זקנים עוברים לפניו - היה שולח תרן סוריסים להחזיק בידם. אבל הוא עצמו לא, שלא לזלזל בתורתו. דאמר: אי לאו תורה כמה נחמן איכא בשוקא. הלכך, אין חשיבותי בשביל עצמי אלא בשביל תורה. ואית דמפרשי אבוי יהיב ידא לסבי - מכבד עצמו בזקנים ופושט להם ידו שישען הוא עליהם, רבא משדר שלוחיה שיצאו לקראתו לכבודו, וכן רב נחמן. וליתא, דכל היכא דגרסינן יהיב ידא - להשען אחרים עליו קאמר, ולא להשען הוא על אחרים, כדאמר בפרק קמא דיומא (ט.ב). ריש לקיש הוה סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהיב ליה ידא, שישען רבי שמעון בן לקיש עליו וצא לשפת הנהר.

אין בעלי אומניות רשאי לעמוד בו - תימה: מה לשון רשאי שייך, דמשמע דאיכא איסורא? ויש לומר: דמיירי בעוסקין במלאכת אחרים, והשתא שייך לשון רשאים. ומיהו: יש לומר "רשאים" - כמו "חיביבין", כי הדיא דתנן בערבין פרק "המקדש שדה" (כח.ב): כמה רוצה אדם ליתן בשור זה לעולה, אף על פי שאינו רשאי. פירושו: אף על פי שאינו חיוב. והשתא נחיא, דמיירי שפיר בעוסקין במלאכת עצמן. שני חומשיין - פירש בקונטרס: לשון חומש הספר. ויש מפרשים: חמשה חומשיין יש בו, כמו בשל תורה: "אשרי האיש" (תהלים א) "כאיל תערוג על אפיקי מים" (שם מב), "אך טוב לישראל" (שם עג), "חפלה למשה" (שם צ), "יאמרו גאולי" (שם קז) - לכל אחד מן הספרים אלו מסיים באמן, לבד מן האחרון שהוא סוף תהלים. [שמא] כהן יושב ומהררד בו - לא היה צריך לומר כהן, דהוא הדין בשאר דבדי תורה. אלא הא דקאמר הכי - "סוד ה' ליראיו", כדאיתא בבראשית רבה דאמר רבי חייא: יבא עלי אב לא הייתי ממתכל בספר תהלים בו. ותוספות ישיבם.

אין כל בעלי אומניות עומדים מפניהם ושואלים בשלומם, ואומרים להם: אחינו אנשי מקום פלוני, בואכם לשלום! - אומר רבי יוחנן: מפניהם - עומדים, מפני תלמידי חכמים - אין עומדים. אומר רבי יוסי בר אבין: בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי מפניהם - עומדים, מפני תלמידי חכמים - אין עומדים. - ודלמא שאני התם דאם בן אתה מכשילן לעתיד לבא. אומר מר: וכולו יעמוד מפניו מבית הכפא ומבית המרחץ. - ולא? והא רבי חייא הוה יתיב בי מסחותא, וחליף ואיול רבי שמעון בר רבי, ולא קם מקמייהו. ואיקפד, ואתא אומר ליה לאבוה: שני חופשים שניתו לו בכפף תהלים ולא עמד מפניו ותו, בר קפרא ואמרי לה רבי שמואל בר רבי יוסי, הוה יתיב בי מסחותא, על ואיול רבי שמעון בר רבי ולא קם מקמייהו, ואיקפד, ואתא אומר ליה לאבוה: שני שלישי שלישי שניתו לו בתורת כהנים ולא עמד מפניו! ואמר לו: שמא בהן יושב ומהררד. - טעמא - דבהן יושב ומהררד, הא לאו הכי - לא! - לא קשיא: הא - בכתבי גראי. - הכי נמי מסתברא, דאמר רבה בר בר חנה אומר רבי יוחנן: בכל מקום מותר לתררד חוץ מבית המרחץ ומבית הכפא. - דילמא לאונסיה שאני. "וכלו יעצים עיניו כמו שלא ראהו". אטו ברשיעי עסקינן? - אלא: יכול יעצים עיניו מקמי דלימטיה זמן חיובא, דכי מטא זמן חיובא הא לא חוי ליה דקאם מקמייהו, תלמוד לומר "תקום ויראת". תנא: איזוהי קימה שיש בה הידור - הוי אומר זה ארבע אמות. אומר אבבי: לא אמרן אלא ברבבו שאינו מובחק, אבל ברבבו המובחק - מלא עיניו. אבבי, מפי הוה חוי ליה לאודניה דחמרא דרב יוסף דאתי, הוה קאם. אבבי הוה רביב חמרא וקא מסגי אנודא דנהר סגיא. יתיב רב משרשיא ורבנן באיך גיבא, ולא קמו מקמייהו. אומר להו: ולא רב מובחק אנא? - אמרו ליה: לאו אדעתין. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כגון לזקן שלא יטרין - תלמוד לומר "זקן ויראת". אומר אבבי: קטינן, דאי מקיף - חיי. אבבי מקיף, רבי זירא מקיף. רבינא הוה יתיב קמיה דרבי ירמיה מדיפתוי, חלף ההוא גברא קמיה ולא מיכסי רישא. אומר: כמה חצוף הוא גברא! - אומר ליה: דלמא ממתא מחסויא ניהו, דניסי בה רבנן. "איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום" - ואפילו כל שיבה כמשמעו. אומר רבי יוחנן: הלכה פאסי בן יהודה. רבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי, אומר: כמה הרפתקי עדו עליהו דהני. רבא מיקם לא קאי, הידור עבד להו. אבבי יהיב ידא לסבי, רבא משדר שלוחיה, רב נחמן משדר גוזאי. אומר: אי לאו תורה - כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא. אומר רבי אייבו אומר רבי ינאי:

אין

מכבוד

1 אין תלמיד חכם ראשי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית - תימא: למה אפיקוד רבא
 2 לעיל? - שמא קמו מפניו שחרית וערבית ולא אדעתיה! ונראה לפרש: דין זה אינו
 3 נוהג אלא באותם הדין בבית הרב, דמסתמא עמדו שחרית וערבית, אבל תלמידים אחרים
 4 - חייבין לעמוד אפילו מאה פעמים ביום, שמא יראה אחר ויחדשם. ואפילו אותם שדין
 5 בבית הרב נמי, אם באו פנים חדשות - צריך
 6 לעמוד.

7 [אין] תלמיד חכם בו - תימא: וכי כל הני
 8 דלעיל מיירי בלא קמו שחרית וערבית?
 9 וצריך לומר: אינו ראשי - אינו חייב, כדפרשתי
 10 לעיל. תוספת ישנים. ואימא מורא משקלות
 11 - פירש בקונטרס: גבי משקלות כתיב (דברים כה)
 12 "אבן שלמה וצדק יהיה לך". וקשה, דלא מצינו
 13 בשום מקום דכתיב בהו מורא בהדיאו ויש גורסים:
 14 מכשולות, דכתיב (ויקרא ט) "ולפני עור לא תתן
 15 מכשול ויראתי". ואם תאמר: אם כן מאי משני
 16 "פני" "פני" גמרי גבי מכשול נמי כתיב "לפני עור
 17 לא תתן מכשול" ויש לומר: דלא דמי דעמידה
 18 מפני וכן שייך לירא מפני השם, כדאמר (בבא
 19 קמא מבא), "את ה' אלהיך תירא" - לרבות
 20 תלמידי חכמים. ורבינו יצחק מפרש: דמצינו מורא
 21 במשקלות, כדאמרין במדרש: "זכור את אשר
 22 עשה לך עמלק ואתה עוף ורע ולא ירא אלהים"
 23 - היינו בשביל המשקלות, ועל עוז ה' בא עמלק,
 24 דבחר פירשת משקלות כתיב "זכור את אשר עשה
 25 לך עמלק" בפרשת "כי תצא". היינו דכתיב
 26 במשלי (יא), "מאנו מרמה תועבת ה' ואבן שלמה
 27 רצונו" וסמך ליה "בא ודון ויבא קלון", כלומר
 28 שעל עוז ה' בא ודון וקלון של עמלק.
 29 ותפליץ

1 אין תלמיד חכם ראשי לעמוד מפני רבו אלא שחרית
 2 וערבית, פדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמיים.
 3 מיתביב, רבי שמעון בן אלעזר אומר: מנין לזקן
 4 שלא יטריח - תלמוד לומר "זקן ויראת". ואי אמרת
 5 שחרית וערבית בלבד - אפמי לא נטריח? חייבא
 6 הוא! אלא לאו - כולי וימא. - לא, לעולם שחרית
 7 וערבית בלבד, ואפילו הכי, פמה דאפשר ליה - לא
 8 נטריח. אומר רבי אלעזר: פל תלמיד חכם שאין עומד
 9 מפני רבו נקרא רשע, ואינו מאריך ימים, ותלמודו
 10 מושפחה, שנאמר "וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך
 11 ימים בצלל, אשר איננו ירא מלפני האלהים". מורא
 12 זו אינו יודע מהו, בשהוא אומר "ויראת מאלהיך" -
 13 הרי מורא זו קימה. - ואימא מוראת רבית ומוראת
 14 משקלות! - רבי אלעזר פני" פני" גמרי. איבעיא
 15 להו: בנן והוא רבו, מהו לעמוד מפני אביו? - תא
 16 שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה: שינא, קום
 17 מקמי אבוק. - שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הנה,
 18 דאפילו מר שמואל נמי קאים מקמיה. - אלא מאי
 19 קאמר ליה? - הכי קאמר ליה: זימנין דאתי באחורי
 20 - קום את מקמיה, ולא תיחויש ליקרא דירי. איבעיא

21 להו: בנן והוא רבו, מהו שעומד אביו מפניו? תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי: אני
 22 איני פדי לעמוד מפני בני, אלא משום כבוד בית נשיא. מעמא - דאנא רביה, הא איהו
 23 רבאי - קאימנא מקמיה. - הכי קאמר: אני איני פדי לעמוד מפני בני ואפילו הוא רבאי,
 24 דהא אנא אבוה. אלא משום כבוד בית נשיא. איבעיא להו: רכוב כמחלף דמי או לא?
 25 - אמר אביו: תא שמע, טמא יושב תחת האילן וטהור עומד -
 26 האילן וטהור יושב - מהו. ואם ישב הטמא - הטהור טמא, וכן באבן המנוגעת. ואמר
 27 רב נחמן בר רהן: זאת אומרת רכוב כמחלף דמי, שמע מינה. איבעיא להו: מהו לעמוד
 28 מפני ספר תורה? רבי חלקיה ורבי סימון ורבי אלעזר אמרי: קל וחומר; מפני לומדיה
 29 עומדים - מפניה לא פל שכן? רבי אלעי ורבי יעקב בר זבדי הוו יתבי, חליף ואויל
 30 רבי שמעון בר אבא וקמו מקמיה. אמר להו: תא - דאתון חפיימו ואנא חבר, ועוד -
 31 כלום תורה עומדת מפני לומדיה? סבר לה פרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: אין תלמיד
 32 חכם ראשי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה. לייט עלה אביו. "והביטו אחרי משה
 33 עד באו האהלה". רבי אמי ורבי יצחק נפחאי: חד אמר לגנאי, וחד אמר לשבחה. מאן
 34 דאמר לגנאי - פדאיאתא, מאן דאמר לשבחה - אמר חזקיה: אמר לי רבי חנינא גריה דרבי
 35 אבהו אמר רבי אבהו אמר רבי אבדימי דמן חיפא: חכם עובר - עומד מלפניו ארבע
 36 אמות, וכיון שעבר ארבע אמות - יושב. אב בית דין עובר - עומד מלפניו מלא עניו,
 37 וכיון שעבר ארבע אמות - יושב. נשיא עובר - עומד מלפניו מלא עניו, ואינו יושב עד
 38 שישוב כמקומו, שנאמר "והביטו אחרי משה עד באו האהלה". פל מצות עשה שהזמן
 39 גרמא וכו". תנו רבנן: איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא - סוכה, ולולב, שופר, וציצית,

1 מכבוד שמים - שהרי פני יוצרו אינו מקבל אלא שחרית וערבית. הלכך מי שעומד מפני
 2 רבו שחרית - אינו ראשי לעמוד מפניו אלא ערבית. אמאי לא - מאי טורח איכא?
 3 אורחא דמילתא הוא לא נטריח גרסינן, וטוב לא יהיה לרשע - אין טוב אלא תורה,
 4 שנאמר "כי לקח טוב", אלמא, - תלמודו משתבח. ולא יאריך ימים, אלא בצל. מה טעם
 5 - לפי שאינו ירא מלפני ה', ומורא זו קימה היא,
 6 כדמפרש ואזיל. מוראת רבית - דגבי רבית נמי
 7 כתיב (ויקרא כה) "אל תקח מאנו וגו' ויראת" וכן
 8 גבי משקלות (דברים כה) "אבן שלמה וצדק" וכו'.
 9 פני פני גמר - כתיב הכא "מלפני" וכתיב התם
 10 (ויקרא ט) "מפני שביח". והוא רבו - הבן רבו
 11 של אביו. מקמי אבוק - ואף על גב דרב יהודה
 12 רביה דרב יחזקאל אבהו הוה, כדאמרין לעיל
 13 (בבא: אבא, לא תתנייא הכי. אלא מאי קאמר
 14 ליה - אמאי צריך לאהוריה. אי לאו למילף
 15 מינה הוראה בעלמא - דאף על פי שהוה רבו
 16 - חייב לעמוד מפניו. אני איני כדאי לעמוד
 17 מפני בני - קא סלקא דעתך דהכי קאמר: אני
 18 רבו של בני, ולא הייתי כדי לעמוד מפניו, אלא
 19 מפני שנתחתן בנשיא. ומדקאמר: אני איני כדי
 20 - שמע מינה דאילו היה כדי, שהיה תלמידו -
 21 הוה ליה למיקם. הכי קאמר - כלומר "אני
 22 כד" דקאמר - לאו משום גדולת תורה הוא,
 23 אלא מפני שהוה אביו קאמר, דאין אב כדי
 24 לעמוד מפני הבן. רכוב כמחלף דמי - רבו רכוב
 25 כמחלף דמי, וצריך לעמוד מפניו. או לאו -
 26 כמחלף דמי אלא כיושב. דבתריה דידיה אולינן,
 27 והא קא יתיב. הכי גרסינן להך ברייתא בתורת
 28 כהנים: טמא יושב תחת האילן וטהור עומד -
 29 טמא. טמא עומד תחת האילן וטהור יושב -
 30 טהור, ואם ישב טמא - הטהור טמא. וכן באבן
 31 המנוגעת. וליף ליה מקרא דאין מצורע מטמא
 32 טהור הנכנס עמו לאהל, אלא אם כן יושב
 33 המצורע. וישיא דברייתא הכי איתא: "מחויך
 34 למחנה מושבו" - מושבו טמא. מבאן אמרה
 35 הטמא יושב תחת האילן כו'. טמא עומד תחת
 36 האילן וטהור יושב פהור - דישבית טהור לא
 37 מהני מידי, אלא ישיבת טמא. וכן באבן המנוגעת
 38 - ואדם נושאה תחת האילן, וטהור יושב תחת
 39 האילן - לא נטמא הטהור עד שישב נושא
 40 האבן, ואם ישב נושא האבן - נטמא הטהור,
 41 ואפילו הוא עומד. זאת אומרת - מדקתני וכן
 42 באבן המנוגעת. רכוב כמחלף דמי - דלאו
 43 בתריה דידיה אולינן, אלא בתר בהמה
 44 הנושאה. דהא הכא לא בתר אבן אולינן, אלא
 45 בתר אדם הנושאה אולינן. דאי בתר דידיה
 46 אולינן - אפילו לא ישב נושאה נטמא הטהור,
 47 דהא איזו מיתב יתבא בחיזק או בטמיטפו של זה
 48 הנושאה. מהו לעמוד - מי מייחייב למיקם או
 49 לא? תורה עומדת מפני לומדיה - בתמיה: לפי
 50 שעוסקים בדבר הלכה הוי, קרי ליה לדידות
 51 תורה עצמה, ולדידיה קרי לומדיה. לייט עלה
 52 אב"י - אהך דרבי אלעזר, כל מאן דציית ליה
 53 כדאיאתא - משום דרב מנגנה הוא לא רצה
 54 לפרסמה, והרי הוא מפרש במדרש רבי
 55 תנחומא: ראו כמה עבים שוקי, כמה צוואר שמן
 56 - הכל משלנו. עומד מלפניו - משמתחיל ליכנס לתוך ארבע אמות. ואינו יושב עד שיעבור הימנו ארבע אמות השניות. שנאמר והביטו אחרי משה - ומשה נשיא היה. ותפליץ

קידושין דף לג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עון והדר" (ליום רביעי) קפא

מחלכת, ויש לקום מפניו, או לא, כיון שהוא עצמו יושב ואינו
הולך, שאנו דנים הדבר לפי מצב הרוכב. הגמרא מביאה ראייה
לספק זה: **ואמר רבי שמעון, תא שמע, נאמר במצורע (ויקרא יג מו) 'כל
ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא בדרך יושב מוחין למתנה מושבו',**
ולומדים מהפסוק שמושב טמא, שהמצורע מטמא את הבא עמו
לאוהל ורק כשהוא יושב שם, ומכאן אמרו שאם המצורע **הטמא**
יושב תחת האילן, וטהור עומד שם תחת תחת האילן, נהיה טמא האדם
הטהור, ואילו אם המצורע הטמא עומד תחת תחת האילן וטהור יושב,
נשאר הוא טהור, ואם יושב המצורע הטמא, האדם הטהור נהיה
טמא. וכן הדין באבן המנועצת, שמי שנכנס עמה לאוהל טמא,
ובלבד שהאבן נחה שם באהל, הדינו שהאדם הנושאה יושב
באוהל. **ואמר רב נחמן בר בנהן, זאת אומרת רביוב במהלך דמי,**
שהרי נאמר כאן שיש הבדל באבן המנועצת אם היום הנושאה
עומד או יושב, ואם אין הרכוב נחשב כמהלך אלא כיושב, כיון
שהוא עצמו נאמר ואינו מולך ודנים את הדבר אחריו, לא היה חילוק
באבן המנועצת בין אם הנושאה עומד או יושב, שהלא האבן תמיד
יושבת בחיקו ואינה מחלכת, וממה שחילקה הברייתא בכך, מוכח
שאין דנים לפי המצב של האבן עצמה, אלא לפי האדם הנושאה,
ומזה יש ללמוד שהרכוב נחשב מהלך כבהמה המוליכתו, שכיון
שהיא מחלכת אף הוא נחשב מהלך. **שמעון מונה –** אכן שומעים
מהברייתא דין זה.
הגמרא דנה על קיומה מפני ספר תורה: **איבעיא להו מהו לעמוד
מפני ספר תורה העובר לפניו, אם חייב בכך או לא. רבי חלקיה ורבי
סימון ורבי אלעזר אמרי, קל וחומר הוא שיש לעמוד, אם מפני
לומדיה של התורה עומדים, וחשיבותם הלא היא מפני התורה
שלמדו, מפנייה עצמה לא כל שכן שיש לעמוד.
הגמרא מביאה מעשה שממנו יש ללמוד דין נוסף: **רבי אלעי ורבי
עקיב בר יודי הוו יתבי –** היו יושבים ועוסקים בדבר הלכה, הלוי
ואזיל – חלף ועבר לפנייה **רבי שמעון פר אבא, וקמו מקמיה –** וקמו
מלפניו. **אמר להו רבי שמעון בר אבא, לא היה עליכם לחכם, חזא**
– הטעם האחד הוא דאתון חבימי **ואנא חבר –** שאתם חכמים ואני
אינני אלא חבר בלבד, **ועוד שכיון שהייתם עוסקים בדבר הלכה,**
הרי אתם כתורה עצמה, וכלום – וכי תורה עומדת מפני לומדיה.
סבר לה רבי שמעון בר אבא ברבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר, אין
תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה, מהטעם
האמור, שבאותה עת הרי הוא כתורה עצמה. הגמרא מביאה דעה
חולקת: לייט עלה אפי' – קילל אביי את מי שישמע לדברי רבי
אלעזר, לפי שלא סבר אביי כמותו.
הגמרא מביאה את שיעור הקימה: נאמר בתורה **יהיה בצאת
משה אל האהל יקומו כל העם ויצבבו איש פתח אהלו, והביטו
אחרי משה עד פאו האהל' (שמות לג ח).** **רבי אמי ורבי יצחק נפתאי**
נחלקו, חד אמר שהטבה זו לנגיא היתה, שהביטו אחריו וגיגוהו,
חד אמר שהיתה לשבחה. מאן דאמר לנגיא, כוונתו היא כדאיתא –
כמובא. מאן דאמר לשבחה, כוונתו היא למה שאמר חזקיה, אמר לי
רבי חנינא בריה דרבי אבהו, שבר אמר רבי אבהו, אמר רבי אבהו
דמי חישא, אם חכם עובר לפניו עומד מלפניו משיתקרב ויגיע
לתוך ארבע אמות הסמוכות לו, וממשיך לעמוד עד שיעבור מפניו,
וכיון שעבר הלאה והתרחק ממנו ארבע אמות, יושב. ואם אב בית
דין עובר לפניו, עומד מלפניו מלא עיניו – מעת שהוא רואהו, אפילו
הוא במרחק גדול ביותר, וממשיך לעמוד עד שיעבור מפניו, וכיון
שעבר הלאה והתרחק ממנו ארבע אמות, יושב. ואם נשיא עובר
לפניו, עומד מלפניו מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב הנשיא
במקומו, שנאמר **ויקומו כל העם ויצבבו איש פתח אהלו, והביטו**
אחרי משה עד פאו האהל', והיינו שעמדו כל העת עד שבא
לאהלו, וזה משום שנשיא היה ואין יושבים עד שישב במקומו.
שנינו במשנה (כט.), **'כל מצות עשה שהיומן גרמא וכו' –** אנשים
חייבין ונשים פטורות, וכל. שלא הזמן גרמא אהו האנשים ואהו
הנשים חייבין. הגמרא מביאה ברייתא המבארת משנה זו: **תנו**
רבנן, אויזיה מצות עשה שהיומן גרמא, שנשים פטורות, כגון סוכה
ולולב, שזמנם בחג הסוכות, שופר – של ראש השנה, וציצית,
שזמנה ביום ולא בלילה.**

אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא פעם אחת בשחרית וכן
פעם אחת בערבית, כדי שלא יהיה כבודו של רבו מרובה מן
שמיים, שאת פני הקב"ה אינו מקבל אלא שחרית וערבית,
בתפילה. הגמרא תמחה: מיתבי, רבי שמעון בן אלעזר אמר, מנין
לזמן שלא יצריח את הציבור לעמוד מפניו, תלמוד לומר (ויקרא יט
לב) **לזמן ויראתי. ואי אמרת שאין לקום מפני הרב אלא שחרית**
וערבית בלבד, אמאי לא נימרח – מדוע שהוקן לא יצריח בטרחה
מועטת כזו, הלא חיובא הוא וקיום מצוה, ואין זו טרחה מרובה.
אלא לאו בולג יומא – האם לא מוכח מכאן שיש לקום מלפניו כל
היום כולו, ולא רק שחרית וערבית. דוחה הגמרא: **לא, לעולם אין**
לקום מפני החכם אלא שחרית וערבית בלבד, ואפילו הכי כמה
דאפשר ליה לא נימרח – ובכל זאת כמה שאפשר שלא להטריח
יעשה כן.
הגמרא מביאה דברים על חשיבות הקימה מהרב: **אמר רבי אלעזר,**
כל תלמיד חכם שאינו עומד מפני רבו, נקרא רשע, ואינו מאריך ימים,
ותלמודו משאפת, שנאמר (קהלת ח ג) 'מושב', שהיא התורה
שנאמר בה (משל ד ב) **'כי לקח טוב נתתי לכם, לא יהיה לרשע,**
דהיינו שתלמודו ישתכח, ולא יאריך ימים אלא יחלוף מהעולם
בצל' שאינו בר קיימא, וזאת ממני אשר איננו ירא מלפני האלהים.
מבאר רבי אלעזר, מורא' זו – האמור בפסוק **'אשר איננו ירא, איני**
יוצא מהו, אבל כשהוא אמר לגבי מצות קימה מפני זקן (ויקרא יט
לב) 'מפני שיבה תקום והדרתו פני זקן ויראת מפאליהו, הרי למדנו
ש'מורא' שנאמר בתקום וקהלת זו, וקומא, שהפסוק מדבר במי
שאינו קם מפני חכם. מקשה הגמרא: ואימא שאין הכוונה אלא
למוראת רבית, שגם באיסור ריבית נאמר (ויקרא כה לו) 'יראתי
מפאליהו, ומוראת משקלות, שנאמר לגבי ההירות מרמאות
במשקלות שאינם נכונים 'אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה
וצדק יהיה לך' (דברים כה טו). מיישבת הגמרא: רבי אלעזר 'פני'
'פני' נמר – למד זאת בגזירה שוה 'פני' 'פני', נאמר כאן **'אשר איננו**
ירא מלפני האלהים, ונאמר 'מפני שיבה תקום, ללמדנו שאינו
ירא בכך שלא קם מפני חכם.
הגמרא מוסיפה לדון בהלכות כיבוד הרב: **איבעיא להו, גנו והוא**
רבו של אביו, מהו לעמוד הבן מפני אביו. הגמרא מביאה ראייה
לספק זה: תא שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא – חריף
ומחודד, קום מקמי אבוך – עומד מלפני אביך רב יחזקאל. והרי רב
יהודה היה רבו של אביו, ומוכח שעל הבן לעמוד מפני אביו אפילו
הוא רבו של האב. דוחה הגמרא: **שאני רב יחזקאל דמכל מקום**
בצל מעשים תהו – היה ידוע ומחוקק במעשים טובים, דאפילו מר
שמואל נמי קאים מקמיה – שאפילו שמואל עצמו גם היה קם
מפניו. מקשה הגמרא: **אלא מאי קאמר ליה –** אם כן לשם מה
הוצרך שמואל להורות לרב יהודה לקום מפני אביו, אם לא
ללמדו שעליו לקום מפניו אף שהוא רבו. מיישבת הגמרא: **הכי**
קאמר ליה – כך אמר לו שמואל, **זימנין דאתי מאחורי –** אף
שלפעמים, שבהיותך יושב לפני, מגיע אביך רב יחזקאל מאחורי
ואינו רואה אותך ואינו קם מפניו, קום את מקמיה ולא תיחוש
לקרא דידי – בכל זאת קום אתה מפניו. ואל תחוש שהדבר נגד
כבודי לקום בשעה שאתה יושב לפני.
הגמרא מסתפקת עתה לגבי האב: **איבעיא להו, גנו והוא רבו של**
אביו, מהו שיעמוד אביו מפניו של בנו. מביאה הגמרא ראייה לספק
זה: תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי, אני איני כדי – איני צריך
לעמוד מפני בני, אלא משום כבוד בית נשיא, שבני התחתן עם בת
הנשיא, עלי לעמוד מפניו. והבינה הגמרא שאינו צריך לעמוד לפי
שבנו הוא תלמידו. ויש לדייק מעמא דאנא רביה – דוקא משום
שאני רבו, הא איהו רבאי קאימא מקמיה – אבל אם היה הוא רבי
שלי, היה עלי לעמוד מפניו אף על פי שהוא בני, ומוכח שעל האב
לעמוד מפני בנו אם הוא רבו. דוחה הגמרא: **הכי קאמר, אני איני**
כדי – איני צריך לעמוד מפני בני כלל, ואפילו הוא רבאי – ואפילו
היה רבי, דהא אנא אבוך – שהרי אביו אני ואין האב צריך לעמוד
מפני בנו כלל, אלא משום כבוד בית נשיא.
הגמרא מביאה ספק נוסף בהלכות קימה: **איבעיא להו האם כאשר**
הרב עובר כשהוא רכוב על בהמה כמהלך דמי כיון שהבהמה

35 וְתַפְּלִין – שגם מצותם ביום ולא בלילה. וְאִיזוּהִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא
 36 הַזְּמַן גְּרָמָא, כגון מְזוּזָה – וּבְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ
 37 (דברים ו, ט). מַעֲקָה – וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לַגֶּפֶר (שם כב, ח). והשבת
 38 אֲבִירָה – הַשֵּׁב תְּשִׁיבם לְאֶחָיִךְ (שם, א). וְשִׁלּוּחַ הַקֶּן – כִּי יִקְרָא
 39 קוֹרְצָפוֹר לַפְּנִיָּה..שֶׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבְּנִים תִּקַּח־לָךְ (שם,
 40 ר' ז). קושייה על הכלל של המשנה: וּבְלֵילָא הוּא – האם הכלל
 41 ששינוי 'כל'.. עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, זה הקובע לנהוג
 42 על פיו בכל מצות אלו, הרי מַעֲקָה – של ליל א' בפסח. וּשְׂמִיטָה –
 43 לשמוח בג' רגלים. וְהַקְהָל – התכנסות כל ישראל להר הבית בחג
 44 הסוכות שלאחר שנת השמיטה, וְלִקְרָא באזניהם קצת מצות מספר
 45 'דברים'. דְּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵזְמַן גְּרָמָא הֵן, וְנָשִׁים חַיִּיבוֹת בָּהֶן, ואילו
 46 לפי החלק הראשון של הכלל במשנה היה לנו לפטורן. וְתוֹ קֵשָׁה
 47 החלק השני של הכלל, וְהַרְי תִּלְמִיד תוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר בו (יהושע א,
 48 ח) וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה/ וְפָרְיָה וְרִבְיָה – להעמיד תולדות, וּפְרִיזוֹן
 49 הַפֶּן. דְּלֵאוּ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהֵזְמַן גְּרָמָא הוּא וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת מִלְּקִיּוּמָן,
 50 ולפי כלל משנתנו היה לנו לחייבן. מיישבת הגמרא: אָמַר רַבִּי
 51 יוֹחָנָן אֵין לְמַדְרִין מִן הַפְּלִלוֹת – מלשון 'כל' לומר שאין יוצא מן
 52 הכלל, שלא תמיד דייק התנא בדבריו, וכפי שמוכח ממשנתנו.
 53 וּמוֹסִיף רַבִּי יוֹחָנָן: וְאֶפְּלִיזוּ בְּמִקּוֹם שְׁנַאֲמַר בוֹ הוּיָן – שמפרט מה יצא
 54 אל מחוץ לכלל, ונראה שדוקא המפורטים יצאו, אין למדן שאין
 55 עוד דברים שיצאו.
 56 מצינו שגם לשון 'חיוץ' אינו בדוקא: דְּהֵנָּה (בעירובין כו:) כְּבָל – כְּבָל
 57 דְּבָר מוֹזֵן כְּגוֹן פֶּתַח, יֵיךְ, ושאר פירות מְעַרְבִין בערב שבת 'עירובי
 58 חצרות' ועירובי תחומין. עירובי חצרות, כדי להתיר להוציא
 59 ולהכניס בשבת מן הבתים לחצר שהם פתוחים לתוכה. ו'עירובי
 60 תחומין', כדי להתיר וליקר ממקום העירוב עוד אלפים נוספות
 61 מחוץ לתחום שבת. וּמִשְׁתַּתְּפִין – בשיתופי מבואות בכל דבר. חוץ
 62 מן הַמַּיִם וּמֵלֶחֶם, שאינם מוזן. וקשה וְתוֹ לִיכָא מִלְּבָדָם עוֹד דְּבָרִים.
 63 וְהֵאִיקָא גַם בְּמַהוּן וּפְטוּרוֹת שאין מערבים ומשתתפים בהם שאינם
 64 דבר מוזן ולא נזכרו, אֵלֶּא מוכח שאין למדן מן הפללות וְאֶפְּלִיזוּ
 65 בְּמִקּוֹם שְׁנַאֲמַר בוֹ חוּץ. שנינו במשנה. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵזְמַן גְּרָמָא
 66 נָשִׁים פְּטוּרוֹת: מִה – כמו שמצאנו בתפילין שהיא עשה שהזמן
 67 גרמא, נָשִׁים פְּטוּרוֹת כמו שיבואר להלן, אֵף כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵזְמַן
 68

35 גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת. ומבאר הגמרא: וְתַפְּלִין נששים פטורות,
 36 גְּמַר לָהּ בַּהֲקִישׁ מִתְּלַמּוּד תוֹרָה, נאמר (דברים ו, ז) וְשִׁנְתָם לְבַנְיָךְ
 37 וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, מִה תִּלְמּוּד תוֹרָה נָשִׁים פְּטוּרוֹת,
 38 שְׁדוּרָשִׁים וְשִׁנְתָם לְבַנְיָךְ, ולא 'לבוניתך', אֵף תַּפְּלִין נָשִׁים
 39 פְּטוּרוֹת. שואלת הגמרא. מנין לנו להקיש תפילין לתלמוד תורה
 40 ולפטור את הנשים: וְנִקְיֵשׁ תַּפְּלִין לְמוֹזָה וַיְהִי חַיִּיבוֹת בְּתַפְּלִין
 41 כמו במוזה, שהוקשו הללו זו לזו שנאמר (שם) וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת
 42 עַל יָדְךָ וְגו', וְכַתְּבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, משיבה הגמרא: מִסְּתַבֵּר
 43 לַהֲקִישׁ תַּפְּלִין לְתַלְמוּד תוֹרָה, שכן תַּפְּלִין לְתַלְמוּד תוֹרָה אֵיתְקִישׁ
 44 פְּעַמִּים, בֵּין בְּפִרְשָׁה רֵאשׁוּנָה – של קריאת שמע וכמבואר
 45 לְמַעְלָה. וּבֵין בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה – של קריאת שמע וְקִשְׁרָתָם אֲתָם
 46 לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְגו' וְלִמְדַתְּם אֲתָם אֵת בְּנִיכֶם (דברים יא יח יט),
 47 ואילו תַּפְּלִין לְמוֹזָה הוֹקְשׁוּ רַק בְּפִרְשָׁה רֵאשׁוּנָה, אֲבָל בְּפִרְשָׁה
 48 שְׁנִיָּה לֹא אֵיתְקִישׁ.
 49 שואלת הגמרא: וְנִקְיֵשׁ מוֹזָה לְתַלְמוּד תוֹרָה וְנִדְרוֹשׁ שְׁכֵמוֹ
 50 שְׁפִטוֹרוֹת מִתְּלַמּוּד תוֹרָה כִּךְ פְּטוּרוֹת מְמוּזָה, שהרי הוקשו זו לזו
 51 שנאמר (שם) וְלִמְדַתְּם אֲתָם אֵת־בְּנִיכֶם וְגו' וְכַתְּבָתָם עַל מְזוּזוֹת
 52 בֵּיתְךָ, משיבה הגמרא: לֹא סִלְקָא דְּעֵתְךָ לְפִטוֹר נָשִׁים מְמוּזָה
 53 דְּכַתְּבִים בַּה' לְמַעַן יִרְבוּ וַיִּמְכְּרִים – שהמקיימה זוכה לאריכות ימים,
 54 וכי האם רק גְּבַרִי כְּעֵי חַיִּי – צריכים אריכות ימים, ואילו נָשִׁי לֹא
 55 כְּעֵי חַיִּי – לא צריכות אריכות זו. שואלת הגמרא, והאם פטור
 56 הנשים נלמד מתפילין: וְהַרְי סוֹכָה דְּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵזְמַן גְּרָמָא הִיא
 57 דְּכַתְּבִים (ויקרא כג מב) בְּפִסְתֵי תְּשִׁבוּ שְׂבָעַת יָמִים, ולמרות זאת
 58 מְעַמָּא נששים פטורות, דְּכַתְּבֵי רְחֻמָּנָא (שם) 'הָאֲוֹרָח' – ודרשו
 59 (סוכה כח). מהאור 'הא' הוֹצִיאָא אֵת תְּנָשִׁים מְחִיבוֹ סוֹכָה, הָא לֹא
 60 הָבִי, דֵּינָה סוֹבְרִים נָשִׁים חַיִּיבוֹת – ומדוע, הרי סוכה עשה שהזמן
 61 גרמא. מיישבת הגמרא: אָמַר אַבְיָי, אֵיצְטְרִיךְ לגבי סוכה לימוד
 62 מיוחד לפטור הנשים, שלולי זה סִלְקָא דְּעֵתְךָ אֵמְנָא הוּאִיל דְּכַתְּבִים
 63 בְּפִסְתֵי תְּשִׁבוּ, וְדוּרָשִׁים תְּשִׁבוּ כְּעֵין תְּדוּרוֹ – מצות סוכה שידור
 64 בה כדרך שדר בביתו כל השנה, מִה דִּירָה שֶׁל כֹּל הַשָּׁנָה גַּר שֶׁם
 65 אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, אֵף סוֹכָה מְצוּתָה שִׁדוּר אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וּנְמַצָּא אִם כֵּן
 66 שְׁגַם אִשָּׁה מְצוּנָה בְּסוֹכָה. ולכך צריך מיעוט מיוחד 'האורח'
 67 לְפִטוּרָה.
 68 מביאה הגמרא תירוץ נוסף: וְרַבָּא אָמַר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג ניסן, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם מעש"ק, בקשת ברכה פ"נ.

בעת רצון יקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ומובן שכל הוספה בעניני תורה ומצות [וככל שיהי' המצב טוב בזה, הרי בעניני טוב וקדושה תמיד יש מקום להוסיף עוד], מביאה הוספה בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם ולביתו.

במ"ש שנדמה להם שמעת קנו בית המרקחת, פוקדים אותם מאורעות שלא על דרך הרגיל.

יש לברר אם לא הי' בקני' זו ענין דהשגת גבול וכיו"ב ואם ספק בדבר, והלא אדם קרוב אצל עצמו, מובן שיש לברר אצל רב מורה הוראה דעת תורה בזה.

קפג קידושין. האשה נקנית – פרק ראשון דף לד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

ותפילין – וקסבר: לילה לא זמן תפילין. אי נמי, שבת ויום טוב לאו זמן תפילין. הילכך, כיון דאיכא שענתא דלא מדיחיה בה – זמן גרמא דוא. אבידה – השבת אבידה. וכללא הוא – בתמיהה: וכי כלל קצוב הוא דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות? והרי אביילת מצה – ליל ראשון שהוא זבחה, כדכתיב (שמות יב) "בערב תאכלו מצות" וזמן

גרם לה – בחמה עשר בניסן, ונשים חיבות, כדאמר בפסחים (ג.ג.ב): נשים חיבות באכילת מצה דבר תורה, שנאמר "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות". כל שישנו בבל תאכל חמץ – ישנו בקום אכול מצה. ונשים איתנהו בבל תאכל חמץ, דמצות לא תעשה היא. וכן פסחה – ברגל, כדכתיב (דברים טו) "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך". תלמוד תורה – דאמרן לעיל (קדושין ט.ב.) נשים פטורות, וכן פדיון הבן כדלעיל בפירקין (שם א.) ופיריה ורביה – אמרינן ביבמות (ס.ה.ג.) האיש מצווה על פריה ורביה, אבל לא האשה. וילף לה מן "וכבשה" – איש דרכו לכבוש, ואין דרכה של אשה לכבוש. וכל דלא קרינן ביה "וכבשה" – לא קרינן ביה "פרו ורבו". אין למדין מן הבללות – כל היבא דהני כולל כי האי גוונא "כל מצות עשה וכו' וכל מצות לא תעשה" – הכל חיובין בראיה – אין למדין מהם, דאיכא בהו דלאו דוקא. ואפילו מקום שנאמר בו "חויץ" דאיכא למימר: מדאפיק האי דאפיק, שגמ מניה דוקא הוא, ולא שייך מידי – אפילו הכי אין למדין. ככל מערבין – עירובי חצירות. ומשתתפין – שיתופי מבואות. חוץ מן המים וכן המלה – דמידי דדין בעינן, והני לא זייני שבמקום מוונתו של אדם חשובה דירתו ושבתתו. והאיכא כמהין ופסרות – מיני אוכלי הם, וקום להו לרבנן דלא זייני. נמירי מתפילין – במה מצונו בתפילין שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, ונשים פטורות – אף כל וכו'. ולקמן פריך: אדילף מתפילין לפטור, נילף ממצה והקול לחיוב: נמירי מתלמוד תורה – דאיתקוש להדדי, "ושנתם לבניך" (דברים ו), וכתיב בתריה "וקשרתם לאות". מה תלמוד תורה נשים פטורות – דכתיב "לבניך" ולא לבנותיך, אף תפילין נשים פטורות. ונקיש תפילין למוזה – לחיוב הנשים, דהא כתיב בתריה "וכבשה" ופרשה כדלקמן – אף תפילין נשים חיבות! ומשנינן: תפילין לתלמוד תורה איתקוש בין בפרשה ראשונה, כדפרישית לעיל, בין בפרשה שניה "והיו לטוטפות בין עיניכם" וסמך ליה "ולמדתם אותם את בניכם". תפילין למוזה לא איתקוש בשניה – שתלמוד תורה מפסיק ביניהם. ונקיש מוזה לתלמוד תורה – כדאיתקוש בפרשה שניה דסמך ליה "וכתבתם", ונימא נשים פטורות! לא סלקא דעתך – לפטור נשים, מדתלה מתן שכרה בריבוי ימים, ונשי נמי בעי חיי. האורח להוציא את הנשים – ברייתא היא במסכת סוכה.

איצטרך מעשה דלאו הזמן גרמא – כמו כן יהיו פטורות מן הלואין, דאיכא למימר דאתי עשה ודחי לא תעשה. אבל כשהן חיבות בעשה דלאו הזמן גרמא – או לא יבא עשה אחר וידחנו, דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה. אך הקשה הרב רבינו יוסף מארץ ישראל על פירוש זה: אם כן, גבי אף מיליקין בשמן שריפה ביום טוב (שבת כה.א.) משום דיום טוב עשה ולא תעשה, ושריפת קדשים אינה אלא עשה, אשה שאינה חיבת בעשה דיום טוב, דהו זמן גרמא – וכי תוכל להחליק בשמן שריפה ביום טוב? וכי תימא: אין הכי נמי – אמאי לא לשתמיט תנא דלא אמר לך? אלא מאי את לית למימר: דעשה שיש עמו לאו – אף הלאו אלים, ולא דחי ליה עשה, אף הכא – הלאו אלים.

ככל מערבין – פירש בקונטרס: בין עירובי חצירות בין עירובי תחומין. ולא נודרא, דהא בעירובי חצירות בעינן פתו לכך נראה: ככל מערבין – עירובי תחומין דוקא. ונראה בעי היי נשי לאו בעי חיי – אף על גב דהאי קרא דרשינן בפרק "במה מדליקין" (שבת ל.ב.) גבי ביטול תורה: בעין ביטול תורה בניין קטנים מתיים – מכל מקום לא הוי כי אם אסמכתא בעלמא. והא דכתיב "כי היא חיץ", דמשמע אשה נמי חיבת בתלמוד תורה מהאי טעמא "גברא בעי חיי" ויש לומר: דקרא לא קאי אתלמוד תורה, אלא אקיום מצות, כלומר: התורה מלמדת לך מצות שהם חיץ. ועוד יש לומר: דאין הכי נמי, דהאי קרא קאי בין אתלמוד תורה כדאמר התם, ובין אמוזה כדאמר הכא. מיהו אין סברא לומר דנחייבו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגברי בעי חיי וכו', כיון דאשכחן מיעוטא גביהו, כדאמר לעיל "והודעתם לבניך" ולא לבנותיך. אבל מוזה דליכא מיעוטא כלל, אלא משום דררצה להקיש מוזה לתלמוד תורה ררצה לפטור נשים – ש סברא לומר דאתי סברא ד'גברא בעי חיי', ומפיק מהדיקשא, ומדיחיי נשים במוזה.

ותפילין וציצית – אף על גב דקיימא לן ב"הקומץ רבה" (מנחות ל.ב.) דלילה זמן תפילין, והלכה ואין מורין כן – מכל מקום שפיר הוי מצות עשה שהזמן גרמא, שהרי אין נהגין בשבתות ובמימים טובים, כדררשינן בפרק "המוצא תפילין" (עירובין יז.א.) לפי שאין צריכין אות, דשבת גופא איקרי אות, כדכתיב "כי אתו היא". וציצית דהשכיבן הכא מצות עשה שהזמן גרמא – אומר רבינו יצחק

דהיינו כרבי שמעון, דבפרק "התכלת" (מנחות ג.א.) דסבר לילה לאו זמן ציצית הוא, ופטר נשים, כדאייתא התם. וכן הלכה, דהא בפרק "במה מדליקין" (שבת כה.ב.) מפרש טעמא דסדין פטורה מן הציצית – גזירה משום כסות לילה, והיינו טעמא דרבי שמעון דוקא. ועוד קאמר בפרק שני דברכות (ד.ד.) דבמערבא אין אומרים פרשת ציצית בלילה, ומסיק נמי אביי: אגן מתחילין, ממתחילי במערבא, ויכין ומתחילין – גמרינן, ותימה: היכי חשיב ציצית מצות עשה שהזמן גרמא למאן דאמר (מנחות מא.א.) ציצית חובת טלית היא, כיון דכלי קפסא חיובין בציצית, והתם ליכא זמן גרמא כלל, דבין ביום בין בלילה חיובין. ואפילו דאמר דאמר (שם) ציצית חובת גברא הוא קשה: למה דכסות לילה פטורה כשהוא לובשה ביום – הכי נמי כסות יום חיבת כשלוש בלילה. דהכי אמרינן בירושלמי: כסות יום שלבשה בלילה – חיבת בציצית, ואם כן היכי חשיב לה זמן גרמא, כיון שחיבת בן ביום ובן בלילה? ואומר רבינו יצחק: כיון שחיובו תלי במה שהזמן גרם לכשתה ביום – יש לה ליעשה זמן גרמא, שזמן לבישתה גורם לחיוב. במעקה אבידה ושילוח הקן – תימה לרבי: בכל ימי כתיב לאו, במעקה כתיב (דברים כב) "לא תשים דמים בביתך". אף על גב דמקמינן ליה (בבבא קמא ט.ב.) למגדל כלב רע וסולם רעוע, דהיינו שימה בידים, מכל מקום אתי נמי למעקה, דהא דרשי בספרי: "ועשית" – זו מצות עשה, "לא תשים דמים" – זו מצות לא תעשה. ובאבידה נמי כתיב (דברים כב) "לא תוכל להתעלם", ובשילוח הקן כתיב (שם) "לא תקח האם על הבנים", ואם כן איך יהיו נשים פטורות אפילו הם זמן גרמא? הא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה! ואומר רבינו יצחק: דבכולהו משכחת בהו עשה

בלא לאו. ובמעקה אין שייך "לא תשים דמים" אלא בבונה בית מתחילה על מנת שלא לעשות מעקה, אבל אם היה בדעתו לעשות מעקה, ולאחר שבנאו נמלך, או עשעה ונפל – אין שם אלא עשה ד'ועשית מעקה' ואו נשים פטורות. ובאבידה נמי משכחת לה עשה בלא לאו, כגון שנטלה על מנת להחזירה, וכגון שנטלה אחר יאוש, דהשתא לית בה לאו ד'לא תוכל להתעלם' וגם ליכא לאו ד'לא תגזול' נמי, ואחר כך נמלך שלא להחזירה – דהשתא אינו עובר אלא משום "השב תשיבם". ושילוח הקן נמי, כגון שלקח האם על מנת לשלח, ואחר כך נמלך ולא שלחה, דהשתא ליכא לאו כי אם עשה ד'שלח תשלח'. ויש מפרשים: דמכל מקום איכא נפקותא כשהיה לאשה לקיים מצות עשה, דאי הוה אמינא דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן גרמא – כמו כן יהיו פטורות מן הלואין, דאיכא למימר דאתי עשה ודחי לא תעשה. אבל כשהן חיבות בעשה דלאו הזמן גרמא – או לא יבא עשה אחר וידחנו, דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה. אך הקשה הרב רבינו יוסף מארץ ישראל על פירוש זה: אם כן, גבי אף מיליקין בשמן שריפה ביום טוב (שבת כה.א.) משום דיום טוב עשה ולא תעשה, ושריפת קדשים אינה אלא עשה, אשה שאינה חיבת בעשה דיום טוב, דהו זמן גרמא – וכי תוכל להחליק בשמן שריפה ביום טוב? וכי תימא: אין הכי נמי – אמאי לא לשתמיט תנא דלא אמר לך? אלא מאי את לית למימר: דעשה שיש עמו לאו – אף הלאו אלים, ולא דחי ליה עשה, אף הכא – הלאו אלים.

ככל מערבין – פירש בקונטרס: בין עירובי חצירות בין עירובי תחומין. ולא נודרא, דהא בעירובי חצירות בעינן פתו לכך נראה: ככל מערבין – עירובי תחומין דוקא. ונראה בעי היי נשי לאו בעי חיי – אף על גב דהאי קרא דרשינן בפרק "במה מדליקין" (שבת ל.ב.) גבי ביטול תורה: בעין ביטול תורה בניין קטנים מתיים – מכל מקום לא הוי כי אם אסמכתא בעלמא. והא דכתיב "כי היא חיץ", דמשמע אשה נמי חיבת בתלמוד תורה מהאי טעמא "גברא בעי חיי" ויש לומר: דקרא לא קאי אתלמוד תורה, אלא אקיום מצות, כלומר: התורה מלמדת לך מצות שהם חיץ. ועוד יש לומר: דאין הכי נמי, דהאי קרא קאי בין אתלמוד תורה כדאמר התם, ובין אמוזה כדאמר הכא. מיהו אין סברא לומר דנחייבו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגברי בעי חיי וכו', כיון דאשכחן מיעוטא גביהו, כדאמר לעיל "והודעתם לבניך" ולא לבנותיך. אבל מוזה דליכא מיעוטא כלל, אלא משום דררצה להקיש מוזה לתלמוד תורה ררצה לפטור נשים – ש סברא לומר דאתי סברא ד'גברא בעי חיי', ומפיק מהדיקשא, ומדיחיי נשים במוזה.

1 **סלקא** דעתך אמינא נילף "חמשה עשר" "חמשה עשר" מתג המצות מה להלן נשים
2 חייבות - פירש בקונטרס: כל שישנו ביבל תאכל חמץ ישנו ב'קום אכול מצה".
3 ואם תאמר: למאי אינטרף במצה ד"כל שישנו בבל תאכל", ולומר דנשים חייבות במצה -
4 בלאו הכי נמי ידעינן שנשים חייבות במצה, דאי טטורות - למא לי "האורח" להוציא את
5 הנשים; דגבי סוכה פשיטא דפטורות, דהא מצות

6 **איצטריך**, **סלקא דעתך דאמינא: נילף "חמשה עשר"**
7 **"חמשה עשר"** מתג המצות, מה להלן נשים חייבות
8 - **אף פאן נשים חייבות, צריכא. - והרי ראיה, דמצות**
9 **עשה שהזמן גרמא, וטעמא דכתב רחמנא "וכורך"**
10 **להוציא הנשים, הא לאו הכי - נשים חייבות! -**
11 **איצטריך, סלקא דעתך דאמינא נילף ראיה ראיה**
12 **מהקהל. ואדילפינן מתפילין לפטורא, נילף משמחה**
13 **לחייבא? - אמר אביי: אשה בעלה משמחה. - אלמנה**
14 **מאי אפקא למימרא? - בשרירה אצלו. - ונילף מהקהל!**
15 **משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הפאים**
16 **פאחד, וכל שני כתובים הפאין פאחד - אין מלמדום.**
17 **אי הכי תפילין וראיה נמי שני כתובים הפאים פאחד,**
18 **ואין מלמדום! - צריכו, דאי כתב רחמנא תפילין ולא**
19 **כתב ראיה - הוה דאמינא: נילף ראיה ראיה מהקהל,**
20 **ואי כתב רחמנא ראיה ולא כתב תפילין - הוה דאמינא:**
21 **אקיש תפילין למוזוה - צריכא. - אי הכי מצה והקהל**
22 **נמי צריכו! - למאי צריכו? בשלמא אי כתב רחמנא**
23 **הקהל ולא כתב מצה - הוה דאמינא: נילף "חמשה**
24 **עשר" "חמשה עשר" מתג הספות. אלא נכתוב**
25 **רחמנא מצה ולא בעי הקהל, ואנא דאמינא: טפלים**
26 **חייבים - נשים לא כל שפון?! הילכך הוה להו שני**
27 **כתובים הפאים פאחד, ואין מלמדום. - הניחא למאן**
28 **איכא למימרא? ותו: מצות עשה שלא הזמן גרמא**
29 **נשים חייבות מנלן - הילוף ממוזא. מה מוזא נשים**
30 **חייבות - אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים**
31 **חייבות. ונילף מתלמוד תורה! - משום דהוה ליה**
32 **תלמוד תורה ופרה ורביה שני כתובים הפאים פאחד,**
33 **וכל שני כתובים הפאים פאחד אין מלמדום.**
34 ולרבי

1 **איצטריך** - למיעוטה בהדיא. מה להלן נשים חייבות - באבילת מצה לילה הראשונה.
2 **ראיה** - מצות עשה היא "יראה כל זכורך". **ראיה ראיה מהקהל** - דכתיב ביה (דברים
3 לא) "בבא כל ישראל ליראת", והתם נשים חייבות דכתיב "האנשים והנשים והסוף".
4 ואדילפינן מתפילין לפטורא - אמנתין (קדושין ט"א) פריך, דגמר כל מצות עשה
5 שהזמן גרמא מתפילין, לפטור את הנשים, בבנין
6 אב ד"מה מצונו בתפילין". נילף - בנין אב בימה
7 מצונו משמחה, שהיא מצות עשה שהזמן
8 גרמא, ונשים חייבות בעלה משמחה - אין חובת
9 השמחה תלויה בה, אלא על בעלה שישמחה,
10 קרי ביה "שימחה", אלמנה מאי איכא למימרא -
11 האי כתיב בה שמחה, דכתיב (דברים טו) "והגר
12 היתום והאלמנה!" **בשריה אצלו** - לא נצטות
13 היא, אלא בעניה הכתוב מדבר, ונצטות מי
14 שהיא שרייה אצלו לשמחה משלו, במאכל
15 ומשתה וכלי פשתן. **אי הכי תפילין וראיה נמי**
16 **ניחוי שני כתובים כו' -** והכי ילפת מתפילין
17 לפטור? האי כתיב פטורא בין תפילין דאיתקש
18 לתלמוד תורה, בין בראיה דכתיב "וכורך"
19 להוציא את הנשים. **צריכי** - למכתב פטורא
20 בתרייהו, ולא גמירי מהדדי. הלכך לאו
21 למימרא דאין מלמדן איכתיב בתרייהו, אלא
22 משום דלא הוה גמיר חד מחבריה, כדמפרש
23 ואזיל. **דאי כתב רחמנא** - פטורא דנשים
24 בתפילין, ולא כתב בראיה - הוה דאמינא: נילף
25 ראיה מהקהל, לחייב את הנשים. **אי הכי מצה**
26 **והקהל נמי צריכי** - ולאו שני כתובים הפאים
27 כאחד ניהו, ונילף שאר מצות עשה מינייהו
28 לחיובא **למאי צריכי** - תרייהו? אלא חד
29 מינייהו נכתבו, ונגמר אידך מיניה, עם כל שאר
30 מצות עשה! **בשלמא אי הוה כתב** - חיובא
31 בהקהל - לא הוה אתיא מצה מיניה בבנין אב,
32 דנא דאמינא: נגמר גורא שוה מתג הסוכות
33 "חמשה עשר" "חמשה עשר", מה להלן נשים
34 פטורות, דכתיב "האורח" להוציא הנשים - אף
35 מצה נשים פטורות. **ואנא דאמינא טפלים חייבין**
36 **- דכתיב (דברים לא) "והסוף". מאי איכא למימרא**
37 **נילף כל מצות עשה שהזמן גרמא ממצה**
38 **הקהל לחיובא פטורא -** אישא אמו ואביה
39 תירא? **דילפינן ביה נשים לליל (ט"א).** כשחא
40 אומר "תירא", הרי כאן נשים. ונילף מתלמוד
41 תורה - לפטורה.
42 ופרין

43 תניא בתוספתא (דחגיגה פרק ראשון): שלש מצות נצטוו ישראל: ראיה, חגיגה, שמחה. יש בראיה שאין בשניהם - שכולה לשמים, ויש בחגיגה מה שאין בשניהם - שכן נהוגת לפני הדבור.
44 ויש בשמחה שאין בשניהם - שהשמחה נהוגת באיש ובאשה. אלמא בנהו הקרבן קאמרו! ומפרש רבינו תם: אשה בעלה משמחה - בשלמי שמחה שלו, שהחובה מוטלת על בעלה, ובאלמנה
45 על ששרייה אצלו, אבל היא גופא לא מייחבא לאתווי שלמי שמחה. **ואי** כתב ראיה ולא כתב תפילין - אינו רוצה לומר דלא ליכתוב תפילין כלל, דמצות תפילין איצטריך ליכתוב.
46 אלא הכי קאמר: לא ליכתוב תפילין - דיקשהא דתפילין לתלמוד תורה. **ולא** בעי הקהל - פירושו: לא ליכתוב חיובא דנשים גבי הקהל. אבל מצות הקהל בעי למיכתב. **הוה** אמינא נילף
47 ראיה ראיה מהקהל - ואם תאמר: הא אמרינן מצה והקהל הוו שני כתובים הפאים כאחד ואין מלמדן! ויש לומר: דמגורה שוה דראיה ראיה ראיה הוה אמינא דילפינן ראיה מהקהל. **ואנא**
48 **דאמינא טפלים חייבים נשים לא כל שכן** - ואם תאמר: למא לי האי קל וחומר? בלאו קל וחומר נמי מצי למילף הקהל ממצה לחייב נשים, ואפילו לא כתיב נשים בהקהל כלל, שכן שישת כל
49 שני כתובים! ויש לומר: דאי לא כתיב נשים בהקהל הוה אמינא: אדרבה, נילף ראיה מהקהל מעולת אורח, ולפטור, כדקאמר לעיל. ואם תאמר: כיון דלא נילף חיוב דהקהל ממצה. למא לי
50 דאמר "ליכתוב רתמא מצה ולא בעי הקהל"? בלא מצה נמי נפקא לן חיובא בהקהל מטפלים, בכל חומר: טפלים חייבים וכו'! ויש לומר: דאי לא כתיב נשים במצה הוה אמינא דמקל וחומר
51 לא אתו נשים לחיובא, דטפלים מעלו מנשים, לפי שבאים לכלל חיוב. אבל נשים אין סופן לאב ליהי חיוב - לא. אבל השתא שמצונו דנשים חייבות במצה ומפלים פטורים - מעלת נובל
52 לדון מקל וחומר בהקהל, היכא דטפלים חייבים - אינו דין שיהו נשים חייבות? **נשים** חייבות מנא לן דילף ממוזא - ואם תאמר: אמאי לא קאמר דילפינן ממוזוה? ויש לומר: דהוה מצי
53 למימר דילף ממוזוה, וחד מינייהו נקט. ואם תאמר: אם כן הוה מוזא ממוזוה שני כתובין הפאים כאחד, ואין מלמדן! ויש לומר: דצריכי תרייהו! דאי כתב מוזא ולא כתב ממוזא - הוה אמינא:
54 דבמוזוה היוו פטורים, דילפינן מתלמוד תורה, ואי כתב ממוזא ולא כתב מוזא - הוה אמינא דממורא יהיו פטורים, כדלקמן (לה.א): דאין סיפק בידה לעשות. **ונילף** מתלמוד תורה - ואם
55 תאמר: אדרבה, אית לן למילף ממוזא לחיוב, דהא אמר פרק קמא דיבמות (ה.א): כל היכא דאיכא לאקיש לקולא ולחומרא - לחומרא מקשינן ואמר הרי רבינו משה: דמסברא ומתלמוד
56 תורה איכא טפי למילף, כיון דאשכחן דנשים פטורות ממוזוה יקרה חביבה בתלמוד תורה - דין הוא שיהו פטורין בכל השאר שלא הזמן גרמא. עוד יש לומר: דסברא הוה למילף טפי מתלמוד
57 תורה ממוזא, דשאני אב ואם דהוקש בכודם לכבוד המקום, ואין למילף שאר מצות מינה. עוד יש לומר: דאין סברא לומר נילף ממוזא, דמורא נמי לפעמים דאינה חייבת היכא דרשות אחרים
58 עליה, כדאמרין (קדושין ל"ב): אשה אין סיפק בידה לעשות.
59

קידושין דף לד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קפה

גרמא. מתרצת הגמרא: צְרִיכֵי – צריך להכתב פטור נשים בתפילין
וראיה בכל אחד באופן בנפרד, דאי קתב רחמנא רק בתפילין ולא
קתב גם בראיה, הנה אמנא נילף מגזירה שוה שחייבות בראיה.
שכן נאמר לשון 'ראיה' – 'יראה כל זכורך' (שמות כג ז) במצות
הראיה שבג רגלים, ונאמר לשון 'ראיה' במצות הקהל, 'בבוא כל
ישׂראל לראות וגו' (דברים לא יא), ונלמד מהקהל – כשם
שחייבות במצוה זו כך חייבות בראיה שבג רגלים, לכן פירש
'זכורך' במצות ראיה לפוטרו. ואי קתב רחמנא פטור נשים רק
בראיה ולא קתב גם בתפילין, הנה אמנא הרי אמיש –הוקשו תפילין
למוזה כאמור לעיל (בעמ' א). וכשם שחייבות במוזה כך חייבות
בתפילין, ולפיכך צריכא – צריך להכתב פטור נשים בשני
המקומות, ואין כאן שני כתובים הבאים כאחד.
שואלת הגמרא: אי הכי שכשיש צריכותא ניתן לדרוש בימה
מציונה קשה, שהרי מצות מצה והקהל שנתפרש בהם שנשים
חייבות נמי צריכי לכפול בהם החיוב, כפי שסבורה הגמרא
בהמשך, וכיון שכך נלמד מהם שנשים חייבות בכל עשה שהזמן
גרמא. משיבה הגמרא: למאי צריכי – מהי צריכותא במצות הללו,
בשלא אי קתב רחמנא שחייבות בהקהל ולא קתב שחייבות
במצה, הנה אמנא שממצה הן פטורות, שכן כאמור לעיל נילף
מהדיקש של 'המשה עשר' ו'המשה עשר' שנאמר גם בחג המצות
וגם בחג הסוכות, ונלמד חג המצות פהג הסוכות, כשם שפטורות
מסוכה כך פטורות ממצה, ולכן פירשת התורה שחייבות במצה.
אלא ניכתוב רחמנא שחייבות במצה, ודי לנו ולא נציי שוב לפרש
שחייבות בהקהל, ואנא אמנא מסברא, אם מילי – תינקות
תייביב שנאמר 'הקהל את העם וגו' (דברים לא יב), נשים
לא כל שכינ שיתחייבו, הילכך – כיון שאין צורך ללימוד מיוחד
לחייב נשים בהקהל, לכן הנה להו – מצה והקהל שני כתובים
הבאים כאחד ואין מלמדים למצוות אחרות.
שואלת הגמרא: הניחא למאן דאמר שני כתובים הבאים כאחד אין
מלמדו, אלא למאן דאמר שגם שני כתובים מלמדו, מאי אפיא
למלמד מדוע אין לומדים ממצה והקהל שנשים חייבות בכל עשה
שהזמן גרמא. כאן לא תורצה שאלה זו, ובהמשך הסוגיא (לה).
היא מיושבת על ידי המימרא של פפואני.
שאלה נוספת על הנאמר המשנה: ותו יש לשאול, מצות עשה
שלא הוזן נקמא נשים חייבות, מנלן שחייבות. משיבה הגמרא:
דיליף – דין זה מפורא – שנאמר 'איש אמו ואביו תיראו' (ויקרא
יט ג), מה מורא שהיא מצות עשה שלא הוזן גרמא נשים חייבות
בה, שנאמר 'תיראו' לשון רבים הבנים והבנות. אף כל מצות עשה
שלא הוזן נקמא נשים חייבות. מקשה הגמרא: ונילף שפטורות
כשם שמצאנו שהן פטורות מתלמוד תורה. מתרצת הגמרא: משום
דהנה ליה מצות תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים
כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים למצות אחרות.

איצטריך – לגבי סוכה לימוד מיוחד לפטור הנשים, שאם לא כן
סלקא דעתך אמנא נילף מגזירה שוה שהן חייבות, נאמר 'המשה
עשר' – 'בחמשה עשר יום לחדש השביעי הנה חג הסוכות וגו'
(ויקרא כג, לד). ונאמר 'המשה עשר' – ובחמשה עשר יום לחדש
הנה חג המצות' (שם, ו), ונלמד חג הסוכות פהג המצות' מה להלן
– בלי לשון של פסח נשים חייבות – באכילת כזית מצה, אף
כאן – בחג הסוכות נשים חייבות – בישיבת סוכה. ולפיכך צריכא
פסוק למעטן.
שאלה נוספת על הלימוד מתפילין: והרי ראיה – להראות בבית
המקדש ולהקריב עולת ראיה בשלשת הרגלים, דמצות עשה
שהזמן נקמא היא, ומעמא שנשים פטורות מראיה משום דקתב
רחמנא (שמות כג, יז) 'יראה כל זכורך' – דורשים להוציא הנשים,
הא לאו הכי היינו סבורים נשים חייבות – ומדוע לא יפטרו מהסיבה
שזו מצות עשה שהזמן גרמא, כמו שלמדנו מתפילין. מתרצת
הגמרא: איצטריך – גם לגבי ראיה לימוד מיוחד לפטור הנשים,
שלו לימוד זה סלקא דעתך אמנא נילף מגזירה שוה שהן חייבות,
נאמר לשון 'ראיה' – 'יראה כל זכורך' (שמות כג יז) בג' רגלים.
ונאמר לשון 'ראיה' – 'בבוא כל ישׂראל לראות וגו' (דברים לא
יא) במצות הקהל, ונלמד מצות ראיה בג' רגלים מהקהל – כשם
שחייבות בהקהל כך הם חייבות בראיה ולכן נצרך למיעוט מיוחד
'זכורך' לפוטרו.
קושייה על עצם דין המשנה: ואדיליפינן בימה מציונה מתפילין
לפטורא – לפטור נשים ממצות עשה שהזמן גרמן נילף משמחה –
משמחת הרגל שנשים חייבות בה לחיובא גם בשאר מצוות עשה
שהזמן גרמא. מתרצת הגמרא: אמר אפי, אשה – אין השמחה
חובה עליה, אלא פעלה משמחה – במאכל משה ובגדי פשתן,
ואין ללימוד ממנו לשאר מצות עשה שהיא האחראית על קיומן.
שואלת הגמרא: והלוא אלמנה – שנוכרה במצוה זו שנאמר
(דברים טז יא) 'שמתת לפני ה' אלהיך אתה... והיתום והאלמנה
אשר בקרבך' מאי אפיא למימר, הרי אין לה בעל ומצות השמחה
מוטלת עליה, ואם כן ממנה נלמד לחייב הנשים גם בשאר מצות
שהזמן גרמן. משיבה הגמרא: שגם באלמנה אין הציווי עליה,
שהכתוב מדבר בשרויה אצלו – בעניה שנמצאת במחיצתו, וציווהו
הכתוב לשמחה משלו, כחלק מבני משפחתו.
עוד קושייה על הפטור שנלמד מתפילין: ונילף בימה מציונה
מהקהל, שכשם שנשים חייבות בהקהל כך בכל מצות עשה
שהזמן גרמן. מתרצת הגמרא שאלה ניתן ללימוד מהקהל: משום
דהנה מצות מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני
כתובים הבאים כאחד אין הם מלמדים על מצות אחרות הדומות.
מקשה הגמרא: אי הכי תפילין וראיה שבשניהם נכתב פטור נשים,
נמי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים, וכיצד אמרנו לעיל
(עמ' א) שמתפילין למדים לפטור הנשים מכל עשה שהזמן

המשך מעמוד קפב

והשיית המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, ינחם בטוב לפניהם בגשמיות וברוחניות גם יחד.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתם שתהיינה כולן כשרות כדון,
הוא תשמור על מנהג הטוב של בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב
שבת וערב יום טוב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוזכר

50 וימים טובים, מאי איכא למימר מדוע לא נלמד מהדיקש לתפילין
 51 ההיפך, שכשם שנשים פטורות מעשה של תפילין כך הן פטורות
 52 מכל עשה שלא הזמן גרמא. הגמרא מתרצת שמאן דאמר זה אינו
 53 סובר את הדיקש של פפונאי, ולדעתו פטור נשים מעשה שהזמן
 54 גרמא ניתן ללמוד ב'מה מצינו' מ'ראיה', ואשר הקשו לעיל (לד):
 55 מדוע אין לומדים ממצה והקהל לחייבן, אין זו קושיא, מאן שמעית
 56 ליה דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא, רבי מאיר כפי
 57 שמוכח ממה שמחייב את הנשים במצות תפילין (בעירובין צו).
 58 וקבר לה את הכלל שבשני כתובים הפאים כאחד - צריך לדקדק
 59 למה נכתבו שניהם, וכל שני כתובים הפאים כאחד ללא צורך אין
 60 מלמדו, ואם כן לדעתו אין להקשות מדוע אין למדים ממצה
 61 והקהל לחייב הנשים בעשה שהזמן גרמא שכן הם שני כתובים
 62 הבאים כאחד. עוד שואלת הגמרא: ולרבי יהודה דאמר (בסנהדרין
 63 סז): שני כתובים הפאים כאחד מלמדו, ותפילין לדעתו היא מצות
 64 עשה שלא הזמן גרמא כמובא בעירובין (שם). מאי איכא למימר -
 65 מהיכן הוא לומד פטור נשים מעשה שהזמן גרמא, הרי נוכל
 66 ללמוד ממצה והקהל לחייבן. מתרצת הגמרא: משום דתנאי -
 67 שנעשו מצות מצה ושפחה' שבשלושת הרגלים והקהל, שלשה
 68 כתובים הפאים כאחד, לחייב נשים, ושלשה כתובים הפאים כאחד
 69 - אף לדעת רבי יהודה אין מלמדים. הגמרא דנה בהמשך דברי
 70 המשנה: וכל מצות לא תעשה וכו' - אחד האנשים ואחד הנשים
 71 חייבין. שואלת הגמרא: אמרי רב יהודה אמר רב, וכן תנא דבי רבי
 72 ישמעאל - וכן שנו בבית מדרשו, אמר קרא - בפרשת הגזול
 73 ונשבע לשקר וחזר והודה, שדינו להביא קרבן אשם לכפרה
 74 (במדבר הו). איש או אישה כי יעשו מקל חפאת האדם' - איש או
 75 אישה, הזכיר את שניהם, הרי שהשנה הכתוב חיוב איש לכל
 76 עונשים שבתורה - לכל עבירות שהזוהרה התורה וחייבה את
 77 העובר עליהם קרבן או עונש מלקות או כרת.
 78 אגב דרשה זו, מביאה הגמרא את הדרשות המשוות אותן גם
 79 בענין דיני ממונות ודיני נפשות: דבי רבי אליעזר תנא, אמר קרא
 80 אשר תשים לפניהם' - לפניהם' בלשון רבים גם נשים בכלל, מכאן
 81 שהשנה הכתוב איש לאיש לכל דינים - לכל משפט דיני ממונות
 82 שבתורה. דבי חזקיה תנא, אמר קרא (שם, כט) וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא
 83 וגו' והמית איש או אישה השור יסקל וגם בעליו יומת, הרי שהשנה
 84 הכתוב איש לאיש לכל מיתות - לדיני נפשות שבתורה. וצריכא -
 85 לימוד מיוחד לרבות נשים לכל ענין וענין. דאי אשמעינן הך
 86 קמיתא - אם היתה התורה משמיעה חיוב הנשים רק בענין קרבן
 87 שבועה, היינו סבורים משום שתהא לה בפרה על עוונה, הם
 88 רחמנא עלה - עליה שתהיה כאיש בענין כפרה, אבל דינין אימא
 89 איש דבר משא ומתן - שדרכו להתעסק במשא ומתן, אין יש צורך
 90 לקבוע לו דיני משא ומתן, אבל אישה אין דרכה בכך לא נאמר בה
 91 הדינים הללו. ואי אשמעינן הא - ואם היתה התורה משמיעה לנו
 92 רק דיני ממונות, היינו סבורים שדוקא בממונות שווה האשה
 93 לאיש, משום דהיותה היא - שחיי האדם תלויים בדינים הללו, כגון
 94 שללא איסור לא תגנוב' הכל גוזלים אותה, והיא גוזלת אחרים,
 95 ולא היו מתעסקים עמה במשא ומתן. אבל בופר - המדבר בשור
 96 המועד שהרג את האדם. אימא - דוקא אם המית

1 שואלת הגמרא: ולרבי יוחנן בן ברוקא דאמר ביבמות (סד): על
 2 שניהם - על האיש והאשה הוא אמר (בראשית א, כח) וַיִּבְרָךְ
 3 אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ מאי איכא למימר מדוע
 4 לא נלמד מתלמוד תורה לפטור נשים ממצות עשה שלא הזמן
 5 גרמא, הרי אין כאן שני כתובים. מתרצת הגמרא: שאף לשיטתו
 6 יש שני כתובים משום דהוה מצות תלמוד תורה ופדיון תנן שני
 7 כתובים הפאים כאחד לפטור ממצות עשה שלא הזמן גרמא, וכל
 8 שני כתובים הפאים כאחד אין מלמדים.
 9 עוד שואלת הגמרא: ולרבי יוחנן בן ברוקא הסובר שאשה מצווה
 10 בפרו ורבו, אם כן נמי ניהו פריה ורביה' ומורא' - מצות אלו
 11 יחשבו גם הם שני כתובים הפאים כאחד ואין מלמדו, וכיצד
 12 אמרנו לעיל (לד): שלומדים מ'מורא' חיוב הנשים בכל מצות עשה
 13 שלא הזמן גרמא. מתרצת הגמרא: צריכי - צריך להכתב חיוב
 14 נשים בפרו ורבו וב'מורא', דאי כתב רחמנא חיובן רק במורא ולא
 15 כתב בפריה ורביה, הוה אמין וכבשה אמר רחמנא - נאמר בפסוק
 16 פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה' (בראשית א כח), והיינו
 17 אומרים איש דרבינו לבבש - לצאת למלחמה, אין הוא מחויב, אבל
 18 אישה כיון דאין דרבה לבבש, לא - לכך הוצרך הכתוב לכלול
 19 הנשים באופן מפורש. ואי כתב רק בפריה ורביה ולא כתב במורא,
 20 הוה אמין איש דסיפק - שיש יכולת בידו לעשות - לכבוד, שאין
 21 עליו מרות אחרים אין הוא מצווה על מוראם. אבל אישה דאין
 22 סיפק בידה לעשות לכבוד בעודה נשואה, כשנמצאת תחת מרות בעלה,
 23 ולפיכך לא מחויבת לכבוד בהיותה נשואה, וכיון דאין סיפק בידה
 24 לעשות בהיותה נשואה, לא תתחייב לכל אפילו כשהיא פנויה,
 25 לפיכך צריכא, ואין כאן שני כתובים הבאים כאחד.
 26 שואלת הגמרא לדברי רבי יוחנן בן ברוקא לעיל: הניחא למאן
 27 דאמר שני כתובים הפאים כאחד אין מלמדו, מובן מדוע אין
 28 לומדים מתלמוד תורה ופדיון תנן הכן לפטור נשים אף ממצות עשה
 29 שלא הזמן גרמא, אלא למאן דאמר שגם שני כתובים מלמדו,
 30 מאי איכא למימר מדוע לא נלמד מהם. מתרצת הגמרא: אמר
 31 קרא, פפונאי - התלמידים הגרים בפפונאי נדעי לה למעמא דהא
 32 מילתא - לבאר דברי המשנה גם לפי השיטה הסוברת ששני
 33 כתובים הבאים כאחד מלמדים, ולפירושם יתורץ גם מה שהקשינו
 34 לעיל (לד): מדוע לא לומדים ממצה והקהל לחייבן בכל עשה
 35 שהזמן גרמא. ומנו - ומי הם פפונאי, רב אחא בר יעקב שהתגורר
 36 שם, ופירש בטעם המשנה, אמר קרא במצות תפילין ויהיה לך לאות
 37 על דרך ולקרבן בין עניד, למען תהיה תורת ה' בפיך, הוקשה כל
 38 התורה בולה הנזכרת בלמען תהיה תורת ה' בפיך, לתפילין
 39 שנזכרו בהתחלה, ללמדנו, מה תפילין מצות עשה שהזמן גרמא
 40 ונשים פטורות אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות,
 41 ומדמצות עשה שהזמן גרמא הוצרכנו לדרשה מיוחדת ללמדנו
 42 שנשים פטורות מלקימן, מקבל - מדויק מצות עשה שלא הזמן
 43 גרמא נשים חייבות, שאם היו פטורות מהן כל שכן שפטורות
 44 מאותן שהזמן גרמא, ואין צורך בדרשה לפטור מאותן שהזמן
 45 גרמא.
 46 שואלת הגמרא: הניחא החסבר של פפונאי רק למאן דאמר
 47 (עירובין צה): תפילין הן מצות עשה שהזמן גרמא - שאין נוהגת
 48 בשבתות וימים טובים, ובכל בלילה, אלא למאן דאמר תפילין
 49 מצות עשה שלא הזמן גרמא ונוהגת בלילה כביום וגם בשבתות

קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף לה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קפז רש"י תוספות

1 **ולרבי** יוחנן בן ברוקא ניהו מורא ופריה ורביה שני בתובין — ואם תאמר: אמאי לא
 2 קאמור: לרבנן ליהו מורא ומוחה שני כתובים ולמאי דפרישית לעיל דתרויהו
 3 צריכי — אתי שפיר. **מכלל** דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות — פירש
 4 בקונטרס: מדאיצטרך קרא להיקשא למיפטר נשים ממון גרמא — ומכלל דמצות עשה שלא
 5 הזמן גרמא נשים חייבות. פירשו: דאי הוה אמינא
 6 פטורות — אמאי איצטרך הקישא דתפילין
 7 למיפטר נשים ממון גרמא? בלאו הכי נמי הוה
 8 ידעינן: השתא כשלא הזמן גרמא נשים פטורות —
 9 כל שכן דמון גרמא. ולא נהירא: דהיכי מצי שתיק
 10 מהקישא דתפילין? אדרבה, אי שתיק מינה —
 11 הוה לפינן ממצה והקדל דמצות עשה שהזמן
 12 גרמא נשים חייבות! לכך פירש רבינו יצחק:
 13 מכלל דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות
 14 — דאי פטורות הוה ליה למיכתב הקישא ד'תורת
 15 ה' בפרך' על תלמוד תורה או על פירון הבן
 16 להיקשה אלו, ולומר: כי היכי דנשים פטורות
 17 מתלמוד או מפרדיו, דהיינו מצות עשה שלא הזמן
 18 גרמא — הכי נמי פטורות מכל מצות עשה שלא
 19 הזמן גרמא, כמו דמקיש לפטור דהזמן גרמא
 20 לתפילין. אלא שמע מינה, מדכתב האי הקישא
 21 לתפילין דהוי הזמן גרמא — מכלל דשאר מצות
 22 עשה שלא הזמן גרמא חייבות.
 23 **אלא** למאן דאמר תפילין הוי מצות עשה שלא
 24 הזמן גרמא מאי איכא למימר — פירש
 25 הקונטרס: דאדרבה, איפכא הוה לן למימר: דשלא
 26 הזמן גרמא נשים פטורות — מתפילין, ושהזמן
 27 גרמא נשים חייבות — ממצה והקדל, וסבר שני
 28 כתובים הבאים כאחד מלמדים. ומשני: מאן
 29 שמעת ליה דתפילין לא הוה זמן גרמא — רבי
 30 מאיר, וסבר לה אין מלמדים. ופירש בקונטרס:
 31 דלדידיה לא איצטרך הקישא, אלא בהגמירין
 32 לעיל מבנין אב, וגמירין מראה דהוי מצות עשה
 33 שהזמן גרמא נשים פטורות. ודקשיא לך: נילף
 34 ממצה והקדל לחיובא — רבי מאיר סבר שני
 35 כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. עד כאן
 36 לשונו. והיינו טעמא דמצות עשה שהזמן גרמא
 37 נשים פטורות — דדוקא במצה והקדל כתב
 38 רחמנא לומר דחייבות, אבל כל מצות עשה
 39 שהזמן גרמא בעלמא — נשים פטורות, דכיון דאין
 40 מלמדן — הוה כמו מיעוטא: דדוקא הני חייבות,
 41 אבל אחריתי — לא. ואם תאמר: תינת זמן גרמא,
 42 אבל שלא הזמן גרמא מנא ליה דחייבות? ויש
 43 לומר: כיון דתלמוד תורה ופרדיו הבן הוה שני
 44 כתובים הבאים כאחד ואין מלמדן — הוה כמו
 45 מיעוטא: דדוקא הני פטורות, אבל שלא הזמן גרמא
 46 בעלמא — נשים חייבות.
 47 **משום** דהוי משוחה מצה והקדל שלשה
 48 כתובים הבאים כאחד — ואם תאמר:
 49 תרצת הדיא דמצות עשה שהזמן גרמא דפטורות,
 50 דליכא למילף ממצה והקדל, דאיכא שמוחה
 51 בהדיהו — הוה שלשה כתובים הבאים כאחד,
 52 כדפרישית. אלא דמצות עשה שלא הזמן גרמא
 53 מנא לן דחייבות? אימא דפטורות — ויתלמד
 54 תורה ופרדיו הבן ויש לומר: דלית ליה דרבי יוחנן
 55 בן ברוקא, והוה ליה שלשה כתובים הבאים כאחד:
 56 תלמוד תורה ופרדיו הבן ופריה ורביה. ואם תאמר:
 57 ולאביי, דאמר לעיל (קדושין לה.) אשה בעלה
 58 משמחה, אם כן ליכא אלא שני כתובים, ומאי
 59 מתרץ רבי יהודה, דאמר מלמדן, ממצות עשה
 60 שהזמן גרמא? אימא דניילף לחיוב ממצה והקדל:
 61 ויש לומר: דמוקי קידוש היום בהדי מצה והקדל,
 62 והוה שלשה כתובים ואין מלמדן. ונשים חייבות בקידוש היום מן התורה, דכתיב (שמות כ) "וזכרו את יום השבת" — וזכרו על היין. וכל שישנו בשמירה — ישנו בזכירה, והני נשי הואיל
 63 ואיתנהו בשמירה — איתנהו נמי בזכירה. **משום** כפרה חס רחמנא עליה — ואם תאמר: כל שכן דאם לא כתבה — חס עליה טפי, דאין עליה לא עוש ולא חטא ויש לומר: דמכל מקום
 64 איצטרך כפרה היכא דכתיב בה עוש לנשים בהדיא, נגזן גבי עריות.

1 ופירון הבן — דילפינן לעיל בפירוק (ב.ט.א.) נשים פטורות מלפדות בנייהם, דכתיב 'תיפדה'
 2 — תפדה'. ולרבי יוחנן בן ברוקא דאמר — חיובא בפריה ורביה כתיב בנשים, היכי יליף
 3 תו שאר מצות עשה שלא הזמן גרמא לחיוב ממורא? הא הוה מורא ופריה ורביה שני
 4 כתובים הבאין כאחד? צריכי — כלומר, לאו באין כאחד ניהו ולמימרא דאין מלמדן,
 5 אלא תרויהו צריכי, דאי הוה כתב חד — לא
 6 גמיר אידך מיניה. ורבו לבשש — את הארץ
 7 במלחמה, ואין דרכה כו'. וכיון דלא קרינן בה
 8 "וכבשה" — לא קרינן בה "פרו ורבו". סיפס בירו
 9 לעשות — לכבד את אביו, שאין אימת אחרים
 10 עליה. לא תתחייב כלל — אפילו פניה. הניחא
 11 כו' — לעיל קאי, דאורייתא: נילף מתלמוד
 12 תורה, ושנינן: משום דהוי תלמוד תורה ופרדיו
 13 הבן כו'. מאי איכא למיטר — נילף מתלמוד
 14 תורה ופרדיו הבן שאר מצות עשה שלא הזמן
 15 גרמא, לפטור: **פפונאי ידעי כו'** — תלמידים
 16 שבפפונא, ומנו — רב אחא בר יעקב, שהיה דר
 17 בפפונא. כדאמר ב"הושותפין" (בבא בתרא טז.א.)
 18 גבי שטן ופנינה ליש שמים נתכונו: דרשה רב
 19 אחא בר יעקב בפפונא, אתא שטן ונשקיה
 20 אברעיה. למען תהיה תורת ה' — הרי כל התורה
 21 הוקשה לתפילין, ולא שבקינן הקישא וגמירין
 22 מבנין אב ממצה והקדל לזמן גרמא, ולא
 23 מתלמוד תורה ופרדיו הבן לשלא הזמן גרמא.
 24 **ומדמצינת עשה שהזמן גרמא נשים פטורות שלא**
 25 **הזמן גרמא נשים חייבות** — מדאיצטרך למיכתב
 26 הקישא למיפטרניהו זמן גרמא — מכלל
 27 דבשאר מצות חייבות, הניחא כו' — פלוגתא
 28 הדיא במסכת שבת (ס.א.א.) ופרק בתרא דעירובין
 29 (צה.ב.) **מאי איכא למיטר** — אם כן איפכא איכא
 30 למילף: דשלא הזמן גרמא — נשים פטורות
 31 ומשני: מאן שמעת ליה האי **כפרה רבי מאיר** —
 32 בעירובין, ולדידיה לא איצטרך הקישא, אלא
 33 כדגמירין ברישא מבנין אב. וגמר מראה דהוי
 34 מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.
 35 ודקשיא לך לעיל: ונילף ממצה והקדל לחיובא
 36 — רבי מאיר סבר: שני כתובים הבאים כאחד אין
 37 מלמדן, ופרכינן: ולרבי יהודה דאמר מלמדן —
 38 בעשרהדין בפרק "ארבע מיתות" (טז.ב.) ואמר נמי
 39 בעירובין (ג.ב.) דתפילין מצות עשה שלא הזמן
 40 גרמא, מאי איכא למיטר, מהדיא תהי פטורה
 41 למצות עשה שהזמן גרמא? משום דהוי שמוחה
 42 כו' — ולא סבירא לן כאביי, דאמר לעיל: אשה
 43 בעלה משמחה. לכל עונשין — ולאזין עונשין
 44 מלקות קו. דבי רבי אליעזר תנא כו' — לאו
 45 לפירוש מתניתין מייתי לה, אלא איידי
 46 דאיתניא עונשין — מייתי נמי אגב מדיכא
 47 איתרבו לדיני ממון, ומיתה למות על ידן
 48 ההורגן, לכל פיתות — שיתחייב ההורגן עליהם
 49 מיתה, וכן השור כופר. הך קמייא — דמישתי
 50 בקרבן שבעת פקדון דגול הגר, כפרשת
 51 "נשא". דחיותה היא — דאי ליתא בכלל דינין —
 52 אין לה חיים, הכל גוזלין אותה והיא גוזלת את
 53 אדריס, והכל בדילן הימנה. אבל כופר —
 54 'דמית איש או אשה' דמשמע גבי כופר דשור
 55 המועד שהרג את האדם.
 56 **דאי אשמעינן הך קמייא** — משום כפרה חס רחמנא עליה, **אבל דינין** — אימא: איש, דבר
 57 **משא ומתן** — אין, אשה — לא. **ואי אשמעינן הא** — משום דחיותה היא, **אבל כופר**, אימא:
 58 איש

1 **דאי אשמעינן הך קמייא** — משום כפרה חס רחמנא עליה, **אבל דינין** — אימא: איש, דבר
 2 **משא ומתן** — אין, אשה — לא. **ואי אשמעינן הא** — משום דחיותה היא, **אבל כופר**, אימא:
 3 איש

הוה שלשה כתובים ואין מלמדן. ונשים חייבות בקידוש היום מן התורה, דכתיב (שמות כ) "וזכרו את יום השבת" — וזכרו על היין. וכל שישנו בשמירה — ישנו בזכירה, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה — איתנהו נמי בזכירה. **משום** כפרה חס רחמנא עליה — ואם תאמר: כל שכן דאם לא כתבה — חס עליה טפי, דאין עליה לא עוש ולא חטא ויש לומר: דמכל מקום איצטרך כפרה היכא דכתיב בה עוש לנשים בהדיא, נגזן גבי עריות.

1 איש דבר מצות הוא אין אשה לא — ולא דוקא, דהא איתקש עבד לאשה לחייבו
2 במצות כאשה, דגמר (תגיגה דא) "לה" "לה" מאשה. אלא הכי קאמר: אינה
3 חייבת כל כך כמו איש. הרי"י הוא כזקן לכל דבריו — ואם תאמר: ואיך תמצא זקן בסריס:
4 והרי מי שאין לו זקן אחד מסימני סריס, ואמרינן בסריס עד שיהיו בו כולוין ויש לומר: כגון
5 שהביא זקן אחר רוב שנותיו, דכהאי גוונא סריס
6 הוא, כדאמר פרק "ויצא דופן" (נדה מהא, דכ) רב לא
7 נולדו בו סימני סריס — הוה קטן עד רוב שנותיו,
8 ובהגיע לרוב שנותיו — הוה גדול, והוה סריס.
9 להשחתה, לא מצית אמרת דליף פאת וכו'
10 — ואם תאמר: למה לי גזרה שהוה
11 הא מוכח ליה שפיר מדשני קרא דביביריהו ויש
12 לומר: דהני מילי מקמי דשמעינן בברייתא דיש
13 להם חשיבות וזקן בשום מקום, אבל לבתר
14 דשמעינן דגלי — לית לן למעוטי מדשני כו', אמ
15 כן ליכתוב את שבוזקן — פירוש: אם כן דלחכי
16 הוא דאתא, דהפסיק הענין — נכתוב "את
17 שבוזקן", דהוה ליה כמאן דכתיב פאה, דהא
18 כתיב פאה בהאי קרא גבי ראש, ונוכל לומר בבית
19 את שחיב בפאת זקן ככהנים, כדכתיב "והת
20 זקם לא יגלוהו", וחיב פאת זקן בישראל. והת
21 ליף גילוח דכתיב גבי כהנים, דהוי השחתה,
22 ב"פאת" "פאת" דישאל מכהנים. מאי "פאת" —
23 שמע מינה גזרה שהוה שלימה לימך הכתוב, אף
24 לכל האמור בענין — כגון הקפת הראש ופאת זקן,
25 דדרשינן "בני אהרן" ולא בנות אהרן — וכל שכן
26 בישראל, מגזרה שהוה ד"פאת" "פאת". וכי כתב
27 עם קדוש שליטה הוא דכתיב — פירש בקונטרס:
28 דסלקא דעתך אמינא גדידה ושריטה תרתי
29 נינהו, וחד ביד וחד בכלי. ואם תאמר: מי חוקקין
30 לומר ד"כי עם קדוש" קאי אשריטה שלא דחוכרה
31 באותה פרשה כלל, ולא קאי אגדידה ואקרח
32 דכתיב בהאי ענינא: ויש לומר: דניחא ליה טפי
33 למימר ד"כי עם קדוש" קאי אשריטה, אף על פי
34 שלא החכר באותה פרשה, מלטרס המקרא ולומר
35 ד"בנים אתם" לא קאי אילא תתגודדו" דסמך
36 ליה, אלא א"קרח" שאין סמוך לו. שהרי גדידה
37 הפסיק הענין, ואפכא לא מצית אמרת, כדמפרש
38 מגרא: ומה ראת להוציא את הקרחה וכו'. ועוד:
39 דיש גם סירוס אחר, ד"עם קדוש" קאי אגדידה
40 שלפני פניו, ולא אקרח שלפניו.

1 דאיכא איבוד נשמה — משום הכי חייבה רחמנא לשלם כופר. הקפת הראש — המשוח
2 צדעיו לאחורי אנו ולפדחתו. שאחורי האונים חלקים הם עד סמוך לגובה, והצדעים
3 מקום שער הם כולם, והמשחות שער הצדעים שיהא ראשו מוקף בשוח לפדחתו וצדעיו
4 ואחרי אזניו, עגול סביב — היא הקפה. כל שיטני בהשחתה — דוקן, ישנו בהקפת הראש.
5 ולא זקן אשתך — אפילו העלתה זקן והשחתה.
6 פאת פאת — כתיב בישראל "פאת זקןך" וכתיב
7 בכהנים "ופאת זקמך לא יגלוהו", וקא סלקא
8 דעתך דכי כתיב "אמור אל כהנים בני אהרן"
9 ולא בנות אהרן — אבלא מילתא דכתיב
10 בההוא עניינא קאי. נשתוק קרא מינה — מגזרה
11 שהוה ד"פאת" "פאת" למעוטי נשים ישראליות,
12 ותיית פטורא בכל דהומר מכהנות. הפסיק הענין
13 — ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה להוה, שיש
14 הפסק בניהם: כגון "לה ישמא". פכעיא ליה
15 לכרתניא — ליתן את האמור של זה בזה ושל
16 זה בזה, דלא נתחייב אלא בהשחתה שעל ידי
17 גילוח. וכיון דאיכא לאוקמי לגזרה שוה לחכי —
18 לא תדרשה למעוטי בנות, והואיל דהפסיק הענין.
19 מלקט *פליגי* לא ממצחצו חרות,
20 שמחליקין בם את תיק הסיף. והיטני =
21 *פליגי* של עושי תריסין. תלמוד לומר לא
22 יגלוהו — האמור בכהנים, ואין דרך גילוח בכך.
23 ואתאי גזרה שוה ליתן האמור של כהנים
24 בישראל, ושל ישראל בכהנים. אמ כן — דלחכי
25 הוא דאתא — נכתוב "את שבוזקן", דהוה ליה
26 נמי כמאן דכתיב פאה, דהא כתיב פאה בההוא
27 קרא גבי ראש, ומדווי כתיב גבי זקן "את
28 שבוזקן", ולא כתיב "את זקןך" — שמע מינה
29 אפאה קאי, והכי קאמר: לא תשחית פאות
30 שבוזקן. והדר גילף גילוח דהשחתה ב"פאת"
31 "פאת" ישראל מכהנים. אי נמי בבנין אב: חיב
32 פאת זקן בכהנים, וחיב פאת זקן בישראל. מאי
33 פאת שמע מינה תרתי — גזרה שהוה שלימה
34 לימך הכתוב, אף לכל האמור בענין. לשומאת
35 נעיים — שסימני מקום שיער חלוקים מסימני
36 עור בשר. שבנגע עור בשר כתיב שער לבן,
37 ובסימני נתקי ראש חקן — שער צהוב. וקאמר
38 הבא, דאם העלתה אשה שער בוקנה — הוה
39 סימני נגעו כדון נתקי זקן. בהדיא כתיב — זקן
40 של אשה, דכתיב "איש או אשה". לפתרת ענין
41 — לכשתסדר תטען דין סדרת מצורע בתגלחת
42 וצפורים. איצטריך — לטומאת נעיים כדאמון
43 מעיקרא — להשוות סימני נתקי זקן אשה
44 לסימני זקן איש. ודאמרת: בהדיא כתיב —
45 סלקא דעתך אמינא: לצדקי כתיב, דאשה
46 הכתוב בקרא — לא קאי אלא אנתקי הראש,
47 ו"או בוקן" דכתיב בספיה — אתאן לאיש, ולא
48 לאשה. קא משמע על תנא דברייתא: הרי הן כזקן
49 לכל דבריהם. ננים ולא בנות — "בנים אתם
50 לה... לא תתגודדו ולא תשימו קרחה" בנים —
51 ולא בנות לקרחה, אבל לגדידה — אף אהבנות.
52 או אינו — אלא אב לגדידה. כשהוא אומר —
53 בפסוק שלאתרוי 'כי עם קדוש אתה', ואף
54 הנשים בכלל עם. הכי גרסינן: מרבה אני את
55 הגדידה שישנה במקום שער ושלא במקום שער
56 ומוציא אני את הקרחה שאינה אלא במקום
57 שער. גדידה = **אגרשטיניר, וחוקי האמורוי היו
58 על מתיקן. בשריטה הוא דכתיב — וקא סלקא
59 דעתך שריטה וגדידה תרתי נינהו. חד ביד וחד
60 בכלי. ואף על גב דשריטה בהאי ענינא לא
61 כתיב, כיון דרמיא לגדידה — כתבה הבא. ולא תימא אף היא נשים פטורות — כתיב "כי עם קדוש" לרבויה. והכי שפיר טפי, ולא לסרסי קרא, דהא "בנים ולא בנות" גבי גדידה כתיב,
62 ומיניה סליק.

1 איש דבר מצות - אין, אשה - לא. ואי אשמעינן הא
2 - משום דאיכא איבוד נשמה חס רחמנא עלה, אבל
3 הנהך תרתי - אימא לא, צריכא. "חויזי מביל תקיף ובל
4 תשחית כו'". בשלמא "בל תטמא למתים" - דכתיב
5 "אמר אל הכהנים בני אהרן" - בני אהרן ולא בנות
6 אהרן. אלא "בל תקיף", ו"בל תשחית" מנלן? דכתיב
7 "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך"
8 כל שישנו בהשחתה - ישנו בהקפה, והני נשי הואיל
9 ולא איתנהו בהשחתה - ליתנהו בהקפה. - ומנלן
10 דלא איתנהו בהשחתה? - איבעית אימא סברא -
11 דהא לא אית להו זקן, ואיבעית אימא קרא: דאמר
12 קרא "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת
13 זקנך", מדשני קרא דביביריהו, דאם פן ניתוב רחמנא
14 "פאת זקנכם", מאי "זקנך" - זקנך ולא זקן אשתך.
15 - ולא? והתניא: זקן אשה והפרים שהעלו שער -
16 הרי הן פוקן לכל דבריהם. מאי לאו - להשחתה? -
17 אמר אביי: להשחתה לא מצית אמרת, דליף "פאת"
18 "פאת" מוכני אהרן, מה לחלן נשים פטורות - אף פאן
19 נשים פטורות. - ואי סבידא לן דכי כתב "בני אהרן"
20 אפוליה ענינא כתיב - גישתוק קרא מיניה, ותיית בקל
21 וחומר, ואנא אמינא: ומה כהנים שריבה בהם הכתוב
22 מצות יתירות - בני אהרן ולא בנות אהרן, וישאל
23 - לא כל שפון? - אי לאו גזירה שוה הוה אמינא:
24 הפסיק הענין. - השתא נמי גימא: הפסיק הענין! ואי
25 משום גזירה שוה - מיבעי ליה לכרתניא: "לא יגלוהו",
26 יכול יגלוהו בכנספריים יהיה חייב - תלמוד לומר "לא
27 תשחית". יכול לקטו בכלקט וברחיטני יהא חייב -
28 תלמוד לומר "לא יגלוהו". הא פיצד? - גילוח שיש
29 פה השחתה, הוי אומר זה תער. - אם פן ניתוב קרא

1 "את שבוזקך", מאי "פאת זקנך" - שמע מינה תרתי.
2 שהעלו שער הרי הן פוקן לכל דבריהם. - למאי הלכתא? - אמר מר זוטרא: לטומאת נעיים.
3 - טומאת נעיים כהדיא כתיבא "ואיש או אשה פי יהיה בו נגע בראש או בוקן!" - אלא
4 אמר מר זוטרא: לטהרת נעיים. - טהרת נעיים נמי, פשיטא: פיון דבת טומאה היא - בת
5 טהרה היא! - איצטריך, סלקא דעתך דעתך דאמינא לצדדים כתיב "איש או אשה פי יהיה בו נגע
6 בראש או בוקן" - הדר אתאן לאיש, קא משמע לן, איסי תני: אף "בל יקרחו" נשים פטורות.
7 מאי מעמא דאיסי? דרריש הכי "בנים אתם לה" אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין
8 ענייכם למת: פי עם קדוש אתה לה' אלהיך" - בנים ולא בנות לקרחה. - אתה אומר לקרחה,
9 או אינו אלא לגדידה? - כשהוא אומר "פי עם קדוש אתה לה' אלהיך" - הרי גדידה אומר,
10 הא מה אני מקיים בנים ולא בנות - לקרחה. - ומה ראת להוציא את הגדידה ולהוציא את
11 הקרחה? - מרבה אני את הגדידה - שישנה במקום השער ושלא במקום שער, ומוציא אני
12 את הקרחה - שאינה אלא במקום שער. - ואימא: בנים ולא בנות בין לקרחה בין לגדידה, וכי
13 כתב "פי עם קדוש אתה לה' אלהיך" - בשריטה הוא דכתיב! - קסבר איסי: שריטה וגדידה
14 אחת

1 כתיב, כיון דרמיא לגדידה — כתבה הבא. ולא תימא אף היא נשים פטורות — כתיב "כי עם קדוש" לרבויה. והכי שפיר טפי, ולא לסרסי קרא, דהא "בנים ולא בנות" גבי גדידה כתיב,
2 ומיניה סליק.
3 אהת

קידושין דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קפט

61 המיעוט לאיסור הפסק הענין במצוה אחרת של 'לה' יטמא' (שם, ג) 62 הנוהגת גם בנשים. ומכיון שבאה גזירה שוה בהכרח באה כדי 63 למדנו שבנות אהרן נתמעטו גם מהאיסור של כל תשחית, וכמותם 64 אף הישראליות נתמעטו. 65 דוחה הגמרא: הַשְּׂמָא נְמִי שיש לנו גזירה שוה נִימָא – עדיין נאמר 66 'הַפְּסִיק הַעֲנִין' ובנות אהרן גם באזהרת כל תשחית. וְאִי מְשֻׁם גְּזִירָה 67 שָׁוְהָ – שתשאל מה באה למדנו, מִיפְּעֵי לִיהַּ הַלְּחָה אחרת 68 לְכַדְתֵּינָא בברייתא מבארת דיני גילוח זקן הנלמדים מהגזירה 69 שוה האמורה. וכך נאמר בה, לפי שאמר בבבנים (שם, ה) וְפָאֵת 70 זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ, יְבֹל – אף אם יִגְלַחוּ לפאת זקנו בְּמִסְפְּרֵי, שאינם 71 גוזזים השיער מהשורש וְהִיא הַיָּב, תלמוד לומר בגילוח אצל 72 ישראל (שם יט, כז). 'לֹא תִשְׁחִית אֵת פֶּאֶת זְקָנְךָ, ומשמע שאינו 73 משייר מן השיער רק שאין כן מספריים משיירות.ומבארת 74 הברייתא: ואם האיסור מה לא להשחית, יְבֹל שגם לְקַמְוֹ לשער 75 זקנו בְּמִלְכָּא ובריהמני – כלים העשויים ליישר ולהחליק הקרשים 76 ואין הדרך לגלח בהם, גם הַיָּב, תלמוד לומר בבבנים וְפָאֵת 77 זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ, הָא מִיַּצֵּד אִיזוּ יִגְלַחוּ שֵׁישׁ בַּהּ הַשְּׁחָתָה – איזהו הכלי 78 שהדרך לגלח בו, ומשחית השיער האסור, הָיִי אֹמְרֵי זֶה תַּעֲרַךְ – 79 שבו מתקיימים שני התנאים הללו. ומאחר שדין זה נלמד מהגזירה 80 שוה האמורה, שוב אין הכרח לומר שבאה למדנו שבנות אהרן 81 אינם באיסור השחתה. 82 משיבה הגמרא: אַם כֵּן – אם כדברך למדנו מהו הגילוח האסור, 83 נִיבְתוּב קְרָא 'לֹא תִשְׁחִית אֵת שְׁבֹזְקָנְךָ' במקום 'פֶּאֶת זְקָנְךָ', שהרי 84 נזכר 'פֶּאֶת' בתחילת הפסוק 'לֹא תִקְפוּ פֶּאֶת רֹאשְׁכֶם', וגם אם היה 85 מסיים 'לֹא תִשְׁחִית אֵת שְׁבֹזְקָנְךָ' היה ברור שהכוונה לפאת הזקן, 86 וכאילו התיבה 'פֶּאֶת' כתובה במפורש, וניתן היה להקיש 'פֶּאֶת 87 פֶּאֶת' ללמוד מהו דרך הגילוח האסור גם מבלי שנכתב 'פֶּאֶת' 88 באופן מפורש, והיות שמספיק 'אֵת שְׁבֹזְקָנְךָ' מֵאֵי – למה נכתב 89 'פֶּאֶת זְקָנְךָ', שְׂמַע יְהוָה – ללמוד מכאן תַּרְתִּי – שני לימודים, א. 90 שהאיסור הוא רק גילוח בדרך השחתה, ב. וכל זה רק בבני אהרן. 91 שואלת הגמרא: וְהֵיאֵל – כיון שהוכחנו שנשים אינן מבוחרות על 92 השחתת זקן, הָא דִּתְנִינָא וְזִנְיָא וְהַפְּסִיק שֶׁהֵעִילוּ שְׂעָר זקן כמו 93 באיש, הָרִי – הֵן פְּקֻזָּן של אנשים לְכַל דְּבִרְיָהֶם – לכל ההלכות 94 השייכות בזקן. לְמֵאֵי הַלְּבָא – הן בשל איש. משיבה הגמרא: אֲמַר 95 מִר זִיזְרָא, לְמִיּוֹפְאֵת נְנַעִים, שאם נראה בְּזָקְנָה נגע, דינו ככל 96 הלכות נגעי זקן. 97 מקשה הגמרא על תירוץ זה: והלוא מוּפְאֵת נְנַעִים בזקן אשה 98 בְּהִירָא בְּתִיבָא – נכתבה מפורש 'וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יְהִיָּה כּוּ נִנְע 99 בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקְנָה' (יג, כט), ולא שייך לומר שזה מה שמשמיעה לנו 100 הברייתא. מתרצת הגמרא תירוץ אחר: אֵלֵא אֲמַר מִר זִיזְרָא 101 הברייתא משהו את זקן האשה לאיש לְמַהֲרַת נְנַעִים – שכשתטהר 102 מנגע בזקנה, תעשה ככל דיני טהרת מצורע. דוחה הגמרא גם 103 תירוץ זה: שהרי ההלכה בענין מְהֵרַת נְנַעִים, נְמִי שְׂפִישָׁא, בִּין דְּבַת 104 מוּפְאֵת הִיא – ששוה היא לאיש לענין טומאת נגע שבזקן, ממילא 105 בַּת מְהֵרַת הִיא – שוה היא לו גם לענין טהרתה. 106 מתרצת הגמרא. לעולם באה הברייתא להשמיענו שאשה שוה 107 לאיש לענין טומאת נגעי זקן וכפי שנתבאר בתחילת הסוגיא: והגם 108 שזה פסוק מפורש אִיזְבִּירְךָ – גם התנא להשמיע זאת ולא סמך על 109 כך שבנין זאת מהמפורש, כי אלמלא הברייתא סְלָקָא דְעֵתָא אֲמִינָא 110 שהנאמר בתחילת הפסוק 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה', לְצִדְדֵי בְּתִיב – לא 111 נאמר בשוה על כל האמור בהמשך הפסוק, אלא יש לחלק את 112 הפסוק לשנים וכך תפרשו, 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יְהִיָּה כּוּ נִנְע בְּרֹאשׁ' – 113 בגע זה שוה אשה לאיש. ומה שמסיים 'אוֹ בְּזָקְנָה', דִּרְר אֲתָנָא לְאִישׁ 114 – חוזר ובא לפרש דיני נגע בזקן האיש, שכן דרך זקן לצמוח רק 115 באיש. קָא מְשַׁמְעֵ לָן – לכך באה הברייתא להשמיע לנו ששוה 116 לאיש גם בנגעי זקן. 117 הגמרא מביאה דעה שיש 'לֹא תַעֲשֶׂה' נוסף שנשים פטורות ממנו: 118 אִיפִי הָנִי – שונה בברייתא, אָף מהדהלו של בַּל יִקְרְחוּ – שהוזהרו 119 שלא לקרוח קרחה בראש על המת, נְשִׁים פְּטוּרוֹת. שואלת 120 הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא דְאִיפִי – מהדיכן למד הפטור. משיבה הגמרא:

1 דוקא המית איש, דְּבַר מְצוּת – החיוב בכל המצוות אין יש בהריגתו 2 תשלומי כופר, לפי שביטלו מן המצוות, אבל המית אִשָּׁה שאינה 3 חיבת בכל המצוות כמו האיש, לֹא חִיבָה התורה על הריגתה 4 בתשלומי כופר. וְאִי אֲשַׁמְעִינָא הָא – ששוה לאיש בענין תשלומי 5 כופר, היינו סבורים שדוקא לענין זה מְשֻׁם דְאִיבָא – שיש 6 בהריגתה איבוד נְשָׁמָה חַם רַחֲמָנָא עֲלָה שתהיה כאיש. אֲכַל הַקָּד 7 תַּרְתִּי – בשתיים הללו שהוכחנו לעיל עונשים ודינים, אִיבָא – 8 נאמר לא נתחייבו הנשים בהלכות הללו, לפיכך צְרִיבָא – צריך 9 את שלושת הלימודים כדי לרבות את הנשים לכל ענין. 10 הגמרא ממשיכה לדון בדברי המשנה: נאמר בה שנשים חייבות 11 בכל מצות לא תעשה שבתורה, חוץ מְבַל תִּקְפוּ פֶּאֶת הָרֹאשׁ וְכַל 12 תִּשְׁחִית פֶּאֶת הַזָּקָן, שאם אירע וצמח לה זקן אינה מוזהרת על 13 השחתתו, כִּי – וכמו כן אינה באזהרת בַּל תַּטְמֵא לְמַתִּים שעל 14 זכרי כהונה. 15 שואלת הגמרא. בְּשִׁלְמָא בַּל תַּטְמֵא לְמַתִּים מפורש לנו שאינו נהוג 16 בנשים, דְּבַתִּיב (ויקרא בא, א) 'אֲמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן'.. לְנֶפֶשׁ 17 לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּוֹ, ודורשים דוקא 'בְּנֵי אַהֲרֹן' באזהרת לְנֶפֶשׁ לֹא 18 יִטְמָא וְלֹא פְנוֹת אַהֲרֹן. אֵלֵא בַּל תִּקְפוּ – לֹא תִקְפוּ פֶּאֶת רֹאשְׁכֶם, 19 וְכַל תִּשְׁחִית אֵת פֶּאֶת זְקָנְךָ, מְנַלְן – מניין לנו שנשים פטורות מהם. 20 משיבה הגמרא: מְשֻׁם דְּבַתִּיב (שם יט, כז) 'לֹא תִקְפוּ פֶּאֶת רֹאשְׁכֶם, 21 וְלֹא תִשְׁחִית אֵת פֶּאֶת זְקָנְךָ' שמכאן התורה איסור הקפת פאת 22 הראש לאיסור השחתת זקן – ללמודנו בַּל שִׁישְׁנּוּ – כל המצוות 23 בְּהַשְּׁחָתָה של הזקן יִשְׁנּוּ וְהַשְּׁחָתָה בְּאִיסוּר הַקַּפַּת פֶּאֶת הָרֹאשׁ, וְהִנֵּי 24 נְשִׁי הָאֵיל וְלֹא אִיתְגַּחוּ בְּהַשְּׁחָתָה – הן אינן באיסור השחתת הזקן, 25 לִיתְגַּחוּ בְּהַקְפָּה – כמו כן אינן באיסור הקפת פאת הראש. 26 שואלת הגמרא: וּמְנַלְן דִּלֵּא אִיתְגַּחוּ בְּהַשְּׁחָתָה – ומניין שאינן 27 באיסור השחתת הזקן. עונה הגמרא: אִיבְעִית אִימָא דְבַר של 28 בְּקָרָא, דְּהָא לֹא אִית לְהוּ זְקָן – שהרי מדרך טבעו של עולם אין 29 צומח לזקן זקן. וְאִיבְעִית אִימָא קְרָא דְאֲמַר קְרָא (שם) 'לֹא תִקְפוּ 30 פֶּאֶת רֹאשְׁכֶם' בלשון רבים 'וְלֹא תִשְׁחִית אֵת פֶּאֶת זְקָנְךָ' בלשון 31 יחיד, מְדַרְשֵׁי קְרָא בְּדִבְרֵיבָהּ – בלשונו למדנו זאת, ומבארת 32 הגמרא דָּאם בָּן היה נהוג בנשים נִיבְתוּב רַחֲמָנָא 'פֶּאֶת זְקָנָם' 33 בלשון רבים כמו ב'פֶּאֶת רֹאשְׁכֶם', מֵאֵי זְקָנְךָ' בלשון יחיד מכאן 34 שדוקא זְקָנְךָ – של האיש באיסור השחתתו, וְלֹא זְקָן אִשְׁתְּךָ, אפילו 35 אירע צמח לו זקן, אינה מוזהרת על השחתתו. 36 משיכה הגמרא ומקשה על דברי המשנה: וְלֹא – וכי אין איסור 37 בהשחתת זקן האשה, וְהֵתִיבָא בְּתוֹסְפָתָא (נגעים פ"ד, ח). זְקָן אִשָּׁה 38 וְהַפְּסִיק שאינו בר הגמדת תלויות ואחד שמנינו שאין לו זקן, 39 שֶׁהֵעִילוּ שְׂעָר בזקנם כמו לאיש. הָרִי דִין שערות אלו הֵן בְּזָקְנָן וְאֵין 40 האנשים לְכַל דְּבִרְיָהֶם. מעלה הגמרא אפשרות מֵאֵי לאו שכוננת 41 הברייתא 'לכל דברייהם' גם לאיסור הַשְּׁחָתָה – שנוהג בהם. 42 מתרצת הגמרא: אֲמַר אֲבִי, לְהַשְּׁחָתָה לֹא מְצִית אֲמַרְתָּ – אינך יכול 43 לפרש שזאת כוונת הברייתא, מְשֻׁם דְּלִילָיִף – שלמדנו גזירה שוה, 44 נאמר 'פֶּאֶת' ישראל (שם) 'לֹא תִשְׁחִית אֵת פֶּאֶת זְקָנְךָ', ונאמר 45 'פֶּאֶת' בכהנים בני אהרן' (שם כא, ה) וְפָאֵת זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ, ולמד 46 דין הישראל מִבְּנֵי אַהֲרֹן, מַה לְהִלְךְ באיסור ופֶּאֶת זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ 47 האמור בכהנים נְשִׁים פְּטוּרוֹת, כמו שדרשו 'אֲמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי 48 אַהֲרֹן' וְלֹא בנות אהרן, אָף כֵּן באיסור שנאמר לישראל 'לֹא 49 תִשְׁחִית אֵת פֶּאֶת זְקָנְךָ' נְשִׁים פְּטוּרוֹת. שואלת הגמרא על תירוץו 50 של אביו: וְאִי כְּבִירָא לָן דְּכִי קַתָּב – שהנכתב בתחילת הענין 'בְּנֵי 51 אַהֲרֹן' – שמשמעותו ולא בנות, אֲבִילֵיהַ עֲנִינָא בְּתִיב – מיעוט זה 52 עולה על כל הדינים הכתובים בפרשה, ולא רק על טומאת מת. 53 נִשְׁתַּקֵּם גִּישָׁא מִינֵיהּ – מהגזירה שוה של 'פֶּאֶת פֶּאֶת', וְתִיתִי וְגַדַע 54 את פטור בנות ישראל בְּכָל יְהוֹמָר מכהנות, וְאֵנָּא אֲמִינָא, ומה 55 בְּהִנָּם שְׂרִיבָה קָהָם הַתְּנוּב מְצוּת יְתִירוֹת – יותר מישראל, ובכל 56 אופן דוקא 'בְּנֵי אַהֲרֹן' מוזהרים על השחתת זקן וְלֹא פְנוֹת אַהֲרֹן, 57 יִשְׂרָאֵל שלא ריבה מצות יתרות לֹא כֵּל שֶׁכֵּן שאין נהוג בבנות 58 ישראל איסור השחתת זקן. 59 מתרצת הגמרא: אִי לֹאוּ – אם לא הַגְּזִירָה שְׁוֵה, הָוּה אֲמִינָא 60 שהמיעוט של 'ולא בנות אהרן' לא נאמר לגבי איסור זה, שכן בין

אחרן. עונה הגמרא, ייתור הלשון שלא אמר 'קָרַח' אלא 'קָרַחְהּ' 60
שמננו לומד אביי, רבא לא משמע ליה וסובר שאין כאן ייתור 61
לשון לתלמוד ממנו, וממילא אין לך לדרוש מ'קרח' אלא גזירה 62
שזה המלמות מה היא הקרחה האסורה. ממשיכה הגמרא 63
ושואלת: ואפי' מאי מעמא לא אפר קרַח לפטרן מהגזירה שזה 64
של בין עיניכם, עונה הגמרא: אפר לך אביי, הלכות תפילין גופיהו 65
מהכא – מהגזירה שזה של 'בין עיניכם' גמר לה מה להלן – ב'בין 66
עיניכם' של איסור קרחה כוונת הכתוב למקום שעושים קרחה – 67
שיש בו צמיחת שיער, וזהו גנוזקה של ראש – מעל המצח, ולא 68
בין העינים ממש אף כאן – 'בין עיניכם' שנאמר לגבי הנחת תפילין. 69
מקום הנחה שלהן הוא גנוזת הראש, במקום תחילת השערות, 70
ולא נאמרה הגזירה שזה אלא להלכה בלבד. 71
הגמרא ממשיכה לדון בדברי אביי ורבא. שואלת גמרא: ואפ' 72
לאפי' וכן לרבא המבארים דעת איסי שפטרו נשים אנו למד 73
מ'בנים אתם לה' אלהיכם שהוא תחילתו של הפסוק שנאסרה בו 74
הקרחה, האי לשון 'בנים' אתם, מאי דרשי בה. משיבה הגמרא: 75
האי מיבעי לדרשה אחרת ל'בנתניא' בברייתא המדקדקת מלשון 76
פסוק זה את מעלתן של ישראל וכך נאמר בה. נאמר בפסוק 'בנים 77
אתם לה' אלהיכם', ומדוע לא כתב 'אתם בנים לה' אלהיכם', אלא 78
דוקא בזמן שאתם נוהגים כלפי מעלה כמו מנהג בנים דהיינו שאתם 79
עובדים את ה' אלהיכם, ודבוקים בו, אזי אתם קרויים 'בנים' והנהגת 80
ה' כלפנים היא כהנהגת אב אל בנו. אך כאשר אין אתם קרויים בנים 81
מנהג בנים – שאינם עושים רצונו של מקום אין אתם קרויים בנים 82
– ויתנהג אליכם כהנהגת אדון אל עבדו. דברי רבי יהודה. רבי 83
מאיר אומר, בין כך כשאתם נוהגים כבנים ובין כך כשאינם נוהגים 84
כבנים, אתם קרויים 'בנים' – הנהגת ה' כלפנים היא כהנהגת אב 85
אל בנו. ופסוקים רבים מעידים על זאת שאומר (ירמיה ד, כב) 'בנים 86
סקלים המה', ואומר (דברים כ) 'בנים לא אמן בם'. ואומר 87
(ישעיה א ד) 'רע מרעים בנים משחיתים', ואומר (הושע ב א) 'היה 88
במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל הו'. מבארת 89
הגמרא: מאי ואומר – לשם מה הוצרך התנא להביא כמה פסוקים. 90
משיבה הגמרא: כוונת התנא בפסוק השני להשיענו וכן תימא 91
'סקלי' – חסרי דעת העושים מעשי שטות, הוא דמקרי בני אבל 92
אותם שאינם חסרי דעת אלא כי לית בהו היקנותיהו – כשאין 93
בהם אימון מחמת מעשי רשות, לא מקירו בני תא שמע הפסוק 94
השני, ואומר 'בנים' הם גם כאשר 'לא אמן בם'. וכן תימא דוקא 95
אותם כי לית בהו היקנותא – שאין בהם אימון מחמת מעשיהם, 96
הוא דמקירו בנים, אבל אותם שבדיקו תחנונה כי פלחו – 97
שעובדים לעבודת פוגבים, לא מקירו בנים, תא שמע הכתוב 98
השלישי ואומר 'רע מרעים בנים משחיתים' שלמרות שיש בהם 99
עוון עבודה זרה הקרוי השחיתה עדיין קרויים בנים. וכן תימא 100
אמנם הם בנים, אבל מכיון שעבדו עבודה זרה, שוב מעתה עד 101
עולם 'בנים משחיתים' הוא דמקירו – אף אם יחזרו בתשובה אבל 102
'בני מעליא' – בני מעולים וחשובים לא מקירו, תא שמע בפסוק 103
הרביעי המדבר בעת שיחזרו בתשובה, ואומר, 'היה במקום אשר 104
יאמר להם – תחת אשר היה נאמר עליהם, לא עמי אתם' משום 105
עבודה זרה שעבדו, עוד יאמר להם – עליהם בני אל ה' – בני 106
חשובים, החביבים יותר מעם, מוכתרים במעלת 'בנים אתם לה' 107
אלהיכם'. 108

משנה

משנתנו מוסיפה לפרט את המצוות הנוהגות באנשים ולא בנשים, 110
היא עוסקת דיני הקרבנות. הפסיכות – סמיכת ידי הבעלים על 111
ראש הקרבן לפני שחיטתו, והתנופות – הנפת קרבנות מסוימים, 112
והתנשות – הקרבת מנחות מסוימות אל קרן המזבח, והקטניות – 113
הקמיצה מן המנחה, והקטרות – שריפת הקרבנות או חלקיהן על 114
גבי המזבח, והמליקות – מליקת קרבנות העוף, והקבלות – קבלת 115
דם קרבן הבהמה בכלי לאחר שחיטתה, והזאות – הזאה מדם 116
הקרבן על גבי המזבח, נוהגים באנשים ולא בנשים. שהנשים אינן 117

אינן שתי מעשים נפרדים, אלא אחת היא – שריטה בין שנעשתה 1
ביד בין בכלי. 2
הגמרא מביאה ביאור נוסף בשיטת איסי: אפי' אפר, היינו מעמא 3
דאיסי דגמר גזירה שוה, נאמר בישראל 'ולא תשימו קרחה בין 4
עיניכם', ונאמר בכהנים 'לא יקרחו קרחה בראשם' ולמד דין 5
הישראל מפני אהרן, מה להלן בכהנים, נשים פטורות, כמו ודרשו 6
בני אהרן 'ולא בנות אהרן, אף כאן בישראל נשים פטורות. 7
שואלת הגמרא על תירוצו של אביי: ואי כתיב לך דכי כתיב קרא 8
– שהמיעוט 'בני אהרן' ולא בנות, ככולי עניינא הוא דכתיב ולא 9
רק על טומאת מת. נשתוק קרא מיני – מהגזירה שזה של 'קרחה 10
קרחה', ותיב פטור בנות ישראל כקל וחומר מכהנות, ואנא מיני 11
ומה כהנים שריבה בהם הפתוב מצות יתירות – יותר מישראל. 12
ובכל אופן דוקא 'בני אהרן' מוזהרים על קרחה ולא בנות אהרן, 13
ישראל שלא ריבה בהם הכתוב מצות יתרות לא כל שכן שאין 14
נוהג בבנות ישראל איסור קרחה מתרצת הגמרא, אי לא גזירה 15
שזה – של קרחה קרחה המשווה ישראליות לכהנות הנה מיני 16
שהמיעוט 'ולא בנות אהרן' לא נאמר לגבי איסור זה, שכן בין 17
המיעוט לאיסור הפסק הענין במצות לה' ישמא' הנוהגת גם בנשים. 18
ולכך הגזירה שזה באה לתלמודנו שבנות אהרן נתמעטו מאיסור 19
קרחה, וכמותם אף הישראליות. דוחה הגמרא: השתא נמי שלמדנו 20
גזירה שזה נימא 'הפסיק הענין' ולא נתמעט בנות אהרן מאזהרת 21
קרחה, ואי משום גזירה שזה מה באה לתלמודנו, מיבעי ליה להלכה 22
אחרת, ל'בנתניא' בברייתא המבארת את דיני איסור קרחה, וכך 23
נאמר בה. נאמר בכהנים 'לא יקרחו קרחה בראשם', ותיבת 24
'קרחה' מיותרת ולמה נאמרה, אלא יכול אפילו אם קרחה בראשו 25
אריבע וקמט קרחת בבת אחת לא היא תיב מלקות ארבעים אלא 26
כעובר עבירה אחת, שהרי עשאן בבת אחת. תלמוד לומר – לכך 27
יתר 'קרחה', לתלמודו לתיב אותו מלקות על כל אחת ואחת. עוד 28
מדקדקת הברייתא בפסוק זה: 'בראשם', מה תלמוד לומר – לאיזה 29
צורך נאמר. ואי לפי שאמר בישראל 'לא תתגודו ולא תשימו 30
קרחה בין עיניכם למת', יכול לא היא תיב אלא על עשיית קרחה 31
בין העינים – בשערות ראשו סמוך למצחו מעל לבין העינים. מנין 32
לרבות כל הראש – שיהא כל מקום אחר אסור, תלמוד לומר – 33
בכהנים 'בראשם' לתיב בקרחה בשאר מקומות על הראש כבין 34
העניים. ממשיכה הברייתא ומבארת: ואין לי – שיתחייבו בהלכות 35
שלמדנו מ'קרחה' ו'בראשם' אלא כהנים שבהם עוסקת פרשה זו, 36
שריבה בהם הפתוב בכהנים מצות יתירות על ישראל, ולכן 37
מעמנו אין לנו לרדמות בישראל לכהן, ואם כן ישראל מנלן שגם בו 38
נוהגות הלכות הללו. דורשת הברייתא מהגזירה שזה האמורה 39
לעיל: נאמר כאן בכהנים 'לא יקרחו קרחה בראשם' ונאמר להלן 40
בישראל 'ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת', מה כאן בכהנים 41
תיב על כל קרחה וקרחה, ותיב על הראש כבין העניים, אף להלן 42
בישראל. תיב על כל קרחה וקרחה, ותיב על הראש כבין העניים. 43
עוד דורשים מהגזירה שזה זו, ומה להלן בישראל איסורו הוא דוקא 44
כשקרח על מת, אף כאן בכהנים איסורם דוקא כשקרחו על מת. 45
ומאחר שהגזירה שזה באה לתלמוד הלכות קרחה, שוב אין מקום 46
לתירוצו של אביי שהכריח שבאה לתלמודנו שבנות אהרן אינן 47
באיסור קרחה. משיבה הגמרא: אם כן שהגזירה שזה רק כדי 48
לתלמודנו את הלכות האמורות באיסור קרחה. נכתוב קרא בכהנים 49
לא יקרחו קרחה בראשם' בלי 'הא', וכן בישראל 'ולא תשימו 50
קרחה' בין עיניכם מאי 'קרחה' בתוספת 'הא', שמעת מינה תרתי 51
מהגזירה שזה א. שתיב על כל קרחה וקרחה ותיב על הראש כבין 52
העניים, ודוקא כשקרח על מת. ב. וכל דוקא בזכרים ולא בנקבות. 53
הגמרא מביאה ביאור נוסף בשיטת איסי: רבא אפר, היינו מעמא 54
דאיסי, דלויף קרחה שנאמר באיסורה 'ולא תשימו קרחה בין 55
עיניכם', גזירה שזה מתפילין שבהם נאמר (דברים יא, יח) והיו 56
לטוטפת בין עיניכם, מה להלן בתפילין נשים פטורות כמו 57
שלמדנו לעיל (לד). אף כאן בקרחה נשים פטורות. שואלת 58
הגמרא: ורבא, מאי מעמא לא אפר באפי', לפטרן מהמיעוט 'בני 59

קידושין. האשה נקנית – פרק ראשון דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצא תוספות

1 אחת היא – משמעות שתוקן, בין בדן בן בכלי. מבני אהרן – דכתיב (ויקרא כא) "לא
2 יקרוה קרחה בראשם" גבי "אמור אל הכהנים". דכי כתיב קרא – בני אהרן. נשתוק קרא
3 – מתוך גזרה שוה גבי ישראל. בראשם – האמור אצל כהנים מה תלמוד לומר? דלפי
4 שנאמר בישראל "בין עיניכם" שמעו מנוח לפדות. ומה להלן – בישראל על מת. דהתם
5 כתיב "למת". אם כן – דלחך מילתא חודרה
6 אתא. נכות – בתרייהו "קרח", מאי "קרח" –
7 – דזה ליה בגזרה שוה יתירה, למידרש נמי הא.
8 תפילין נופייהו שמה נמי – כלומר היא
9 גזרה שוה ד"בין עיניכם" מיבעי ליה למגמר
10 מקום תפילין מזהב. דלא תימא "בין עיניכם"
11 ממש, דהיינו על פדחתה, אלא יליף מ"בין
12 עיניכם" ד"קרח" דבמקום שער. דבלאו מקום
13 שער לא משכחת קרחה, והיינו למעלה
14 מפדחתה. ובין לאבני זבין לרבא – דנפקא להו
15 פטורא דנשים מקרא אחרניא, "בנים אתם" מאי
16 דרשי ביה? וכי תימא ככלי הוא דמקרו בני –
17 כשאין בהם אלא שטות הוא דמיקרו בנים, אבל
18 כשהם רשעים דלית בהו הימנותא – לא מקרו
19 בנים. משחיתים – דהיינו עבודה זרה, כדכתיב
20 (דברים ד) "ותשחתן ומשיתם פסלי וגו". בני
21 מעליא לא מקרו – עוד לעולם. הא שמע –
22 דהדרי מקרו "בני אל חי" על ידי תשובה.
23 משנה המביאה ב" – אינה סומנת, ואינה
24 מניפה, ואינה מגשת מנחה. ואפילו היא כהנת
25 – אין העבודה כשרה בה להגיש מנחה בקרן
26 מעריבת דרומית כמשפטה, דתנין לה בפרק שני
27 דסוטה (י"ב). ואינה קומצת ומקטרת, ואינה
28 מולקת עוף, ואינה מקבלת דם, ואינה מזה דם
29 חטאת העוף. חוץ מסוטה וזוירה שהם מניפות
30 מנחתן בעצמן, בין כהנות בין ישראליות.
31 שמנחתן טעונה תנופה בבעלים. ובגמרא יליף
32 לה. גמרא אל בני ישראל – ד"ויקרא",
33 וכתיב בהוא עריא נפסמן ידו. ודב אל בני
34 ישראל והנפה – ב"צו את אהרן" – דהמקריב את
35 זבח שלמיו" וכתיב בהוא עניינא "והנפה". חקרב
36 איתה – מהאי קרא נפקא לן הגשה בפרק שני
37 דסוטה (שס), איתקש מליקה להקטרה – והא
38 מעיטנא נשים מ'הקטירו אותה בני אהרן".

1 אחת היא. איבין אמר: היינו טעמא דאיסי, דנמר
2 "קרח" "קרח" מבני אהרן; מה להלן נשים פטורות
3 – אף פאן נשים פטורות. – ואי סבירא לן דכי
4 פתיב קרא כבול עניינא הוא דכתיב, נשתוק קרא
5 מיניה ותייתי קל וחומר, ואנא אמינא: ומה פהנים
6 שריבה בהם הפתוב מצות יתירות – בני אהרן ולא
7 בנות אהרן, וישראל לא כל שפון? – אי לאו גזרה
8 שוה הוה אמינא: הפסיק הענין. – השתא נמי נימא
9 הפסיק הענין, ואי משום גזרה שוה – מיבעי ליה
10 לכתניא: "לא יקרוה" – יכול אפילו קרח ארבע
11 והמש קרחות לא יהא חייב אלא אחת – תלמוד
12 לומר "קרח" – לחייב על כל אחת ואחת. "בראשם"
13 מה תלמוד לומר? לפי שצאמר "לא התגדרו ולא
14 תשימו קרחה בין עיניכם למת" יכול לא יהא חייב
15 אלא על בין העינים, מנין לרבות כל הראש – תלמוד
16 לומר "בראשם" – לחייב על הראש כבין העינים.
17 ואין לי אלא פהנים שריבה בהם הפתוב מצות
18 יתירות, ישראל מגול? נאמר פאן "קרח" ונאמר
19 להלן "קרח", מה פאן חייב על כל קרחה וקרחה,
20 וחייב על הראש כבין העינים – אף להלן חייב על
21 כל קרחה וקרחה, וחייב על הראש כבין העינים. ומה
22 להלן על מת – אף פאן על מת. – אם פן נכתוב
23 קרא, "קרח", מאי "קרח" – שמעת מינה תרמי.
24 רבא אמר: היינו טעמא דאיסי – דיליף "בין עיניכם"
25 מתפילין; מה להלן נשים פטורות – אף פאן נשים
26 פטורות. – ורבא מאי טעמא לא אמר כאבין? –
27 "קרח" "קרח" לא משמע ליה. – ואבין מאי טעמא
28 לא אמר ברבא? – אמר לה: תפילין גופייהו מהבא

1 גמר לה; מה להלן מקום שעושים קרחה, בגובהה של ראש – אף פאן מקום הנחה בגובה
2 הראש. – ובין לאבין ובין לרבא האי "בנים אתם" מאי דרשי ביה? – האי מיבעי לכתניא:
3 "בנים אתם לה' אלהיכם" – בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים – אתם קרוים בנים, אין אתם
4 נוהגים מנהג בנים – אין אתם קרוים בנים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: בין קד ובין
5 קד אתם קרוים בנים, שנאמר "בנים סכלים המה" ואומר "בנים לא אמן פם" ואומר "ורע
6 מרעים בנים משחיתים" ואומר "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם
7 בני אל חי". מאי "ואומר"? וכי תימא: סכלי הוא דמקרי בני, פי לית בהו הימנותיהו –
8 לא מיקרו בני – תא שמע: ואומר "בנים לא אמן פם". וכי תימא: פי לית בהו הימנותא
9 הוא דמיקרו בנים, פי פלחו לעבודה זרה לא מיקרו בנים – תא שמע: ואומר "ורע מרעים
10 בנים משחיתים". וכי תימא: "בנים משחיתים" הוא דמיקרו, בני מעליא לא מיקרו – תא
11 שמע: ואומר "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי". משנה
12 הפסיכות, והתנופות, והתגשות, והקפצות, והקטרות, והמליקות, והקבלות, והזאות – נוהגים
13 באנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת סוטה וזוירה שהן מניפות. גמרא סמיכות – דכתיב
14 "דבר אל בני ישראל... וסמך" – בני ישראל סומכים, ואין בנות ישראל סומכות. הנופות
15 – "דבר אל בני ישראל... והנף" – בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות. הנשות –
16 דכתיב "וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני אהרן" בני אהרן ולא בנות אהרן. קמיצות –
17 דכתיב "והביאה אל בני אהרן... ומזין" – בני אהרן ולא בנות אהרן. הקטרות – דכתיב "והקטירו ולא
18 בנות אהרן. המליקות – דכתיב "ומלך... והקטירו" – איתקש מליקה להקטרה. הפקבלות – דכתיב "והקריבו ולא
19 והקריבו"

חוץ

1 חוץ ממנחת סוטה ונוירה מפני שהן מניפות - ואם תאמר: תיפוק ליה דכל הני אינם
2 כשרות בנשים לפי שהן מחוסרי בגדים. דהא אמר בפרק שני דבזבחים (יז.) דאפילו
3 כהנים בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם; ויש לומר: דמיירי שלבשו את
4 הבגדים. אי נמי, יש לומר: כיון שלא נצטוו בבגדי כהונה לא הוו מחוסרי בגדים. א' דפרה
5 אלעזר כתיב בה - פירש בקונטרס: אפילו כהן
6 הדיוט פסול, וכל שכן נשים. תימה: הניחא לאמאן
7 דאמר לדורות נמי בעינן כהן גדול דומיא דאלעזר
8 - פריך שפיר, אבל לאמאן דאמר בכהן הדיוט
9 מרבית ליה לדורות - קשה, דמאי פריך הכא
10 גמרא? דלמא משום הכי איצטריך ותנא (קרא)
11 הכא למעטי נשים - משום ההעבדה מותרת
12 בכהן הדיוט לדורותו; ויש לומר, דהכי פירושו:
13 מדאיצטריך התם לרביי כהן הדיוט - מכלל
14 לגבי נשים פשטא ליה לתנא דאין עבודה כשרה
15 בהן. וכן יש לפרש בסגוף "אי דפנים" וכו'. א' ד
16 דפנים כהן משיח כתיב - פירש בקונטרס: הואת
17 הפרוכת ומזבח הזהב האמורים בפר כהן משיח,
18 ופר העלם דבר של ציבור. ונראה להרב רבינו
19 משה: דאף על גב דפר העלם דבר מרבית התם
20 (ותרת כהנים פרשת ויקרא) דעבודתה כשרה
21 אפילו בכהן הדיוט, ומרבית ליה מן ה' ד"חוק
22 המשח"ח - אפילו הכי, מדאיצטריך קרא לרביי
23 כהן הדיוט דכשר בה - מכלל דפשיטא ליה
24 לתנא דנשים אינן כשרות בה. ומה כן צאן שלא
25 קבע לו כהן לשחיטתו קבע לו כהן להזאתו בן עוף
26 שקבע לו כהן וכו' - ואם תאמר: איכא למיפריך:
27 מה לכן צאן שקבע לו כלי, (עץ ארו ואזוב) ומשום
28 הכי בעי כהן להזאת, אבל בן עוף, שלא קבע לו
29 כלי להזאתו, שהרי הוא דבן עוף בעצמו של כהן
30 הוא - לא בעינן כהן. דכהאי גוונא פריך בזבחים
31 (מתב.) דהתם בעי למילף מהאי קל וחומר דהכא
32 דבן עוף טעון שחיטה בצפון, אי לאו האי פירכא

1 "והקריבו" - זו קבלת הדים. "והזאות" - הזאה
2 התיבא? אי דפרה - "אלעזר" פתוב בה, אי דפנים
3 - "הכהן המשיח" פתוב בה. אלא הזאה דבן עוף,
4 דאתיא בקל וחומר מכן צאן: ומה בן צאן שלא
5 קבע לו כהן לשחיטתו - קבע לו כהן להזאתו,
6 בן עוף שקבע לו כהן למליקתו - אינו דין שיקבע
7 לו להזאתו? "חוץ ממנחת סוטה ונוירה". אמר
8 ליה רבי אלעזר לרבי יאשיה דרריה: לא תתיב
9 אפרעך עד דאמרת לי להא שמעתתא: מנין למנחת
10 סוטה שטעונה תנופה? - מנלן?! בגופה פתוב
11 "והניף את המנחה" - ! אלא תנופה בבגדים מנלן?
12 - אתיא "יד" "יד" משלמים. פתוב הכא "ולקח
13 הפהן מיד האשה" וכתבי התם "דיו תביאנה". מה
14 פאן פתן - אף להלן פתן, מה להלן בעלים -
15 אף פאן בעלים. הא פיצד? פתן מכנים יד תחת
16 יד בעלים, ומניף. אשפתן סוטה, נזירה מנלן? -
17 אתיא "כף" "כף" מפוסה. משנה כל מצוה שהיא
18 תלויה בארץ - אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה
19 תלויה בארץ - נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ,
חוץ

1 הכי גרסינן. הוא הדיא - ולא גרסינן. הדיא כתיב. אי דפה - הואת דמה דפרה
2 אדומה. אלעזר כתיב בה - ואפילו שאר כהנים פסולין, וכל שכן נשים. אי דפנים -
3 הואה דפנים, כגון הפרוכת ומזבח הזהב האמורים בפר כהן משיח ופר העלם דבר של
4 ציבור. הכהן המשיח כתיב בהן - למעטי הדיוטים, וכל שכן נשים. ומאי איצטריך ליה
5 לתנא למיתגויה? הואת דם עוף - דכתיב
6 בחטאת העוף (ויקרא ה) "והזה מדם החטאת".
7 ואיצטריך לאשמועינן נשים פסולות, ותפאק ליה
8 מקל וחומר מויריקת דם דעולת בן צאן, דכתיב
9 ביה (שם א) "חוקר בני אהרן". לא קבע לו כהן
10 לשחיטתו - שהשחיטה כשרה בור, דכתיב (שם)
11 "ושחטו את בן הבקר... והקריבו בני אהרן" -
12 מקבלה ואילך מצות כהונה, לימד על השחיטה
13 שכשרה בור (ברכות לא.ב). להזאתו - לזריקת
14 שמה, כדכתיב (ויקרא ה) "חוקר בני אהרן". בן עוף
15 שקבע לו כהן למליקתו - דכתיב (שם א)
16 "והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו".
17 לרבי יאשיה דרריה - שהיה בדורו, אמורא
18 כמותו. ויש להבחין מכאן שעדיין בימי רבי אלעזר
19 היה רבי יאשיה בר פלוגתיה דרבי יוחנן קיים -
20 להכי איצטריך למיתני לרבי יאשיה דרריה,
21 לאפוקי רבי יאשיה קשויא. בבגדים מנלן -
22 שתהא הסוטה עצמה מניפתה? דלמא לכהן
23 קאמר רחמנא, כדכתיב (במדבר ה) "ולקח הכהן
24 מיד האשה" וגו' הכי גרסינן. מה כאן כהן אף
25 להלן כהן מה להלן בעלים אף באן בעלים. דיו
26 תביאנה - בבגדים כתיב, ובתנופה משתעי. כף
27 כף פוסה - בסוטה כתיב (שם) "ונתן על כפיה"
28 ובגזיר כתיב "ונתן על כפי הגזיר" (שם ו).
29 משנה תלויה ואינה תלויה - בגמרא מפרש
30 להו.

חוץ

1 ויש לומר: דפירכא זו דטעון כלי הוי פירכא כל דהו, דאיכא למימר דחאה מהדיא טפי בעיצומו של כהן יותר ממכלי. ואם כן, התם דבעי למילף בהאי קל וחומר דבן עוף תהא שחיטתו
2 בצפון - הוי מילתא רבה. דבעי לאתויי צפון דאינו נהוג בכל הזבחים - אם כן יש סברא למעטי צפון מנן עוף בפירכא כל דהו. אבל כהן, שצריך בכל הזבחים - לא הוי מילתא רבה
3 לרביי בבן עוף. הלכך ליכא למעטי בפירכא כל דהו, כדפרישית. ועוד יש לומר: דהכא דעבידן קל וחומר הכי: ומה בן צאן שאינו טעון כהן בתחילה, שהרי שחיטה בור כשרה - טעון
4 כהן בסוף לקבלה ולהולכה ולזריקה, בן עוף שטעון כהן בתחילה - אינו דין שטעון כהן בסוף? שהרי בכל מקום טעון כהן בסוף יותר מבתחילה, דעיקר עבודה דקרבן הוי בסוף. והשתא הוי
5 קל וחומר מיניה וביה, ואין להביא בהאי קל וחומר שום פירכא. מבגדים - כהן יד תחת יד הבעלים ומניף - ואם תאמר: והא הוי חציצה! דהכי נמי אמרינן במנחות (צד.א.) אין תנופה
6 בחבורין. פירוש בשותפים. דהכי לעיבדי לינפו והדר לינפו, כלומר דהשתופין זה אחר זה ניפו - דהא תנופה אמר רחמנא. ולא שתי תנופות. ואי מנח דחן מן השותפין ידיה תחת ידיה
7 דחבריה - אם כן הוי חציצה. אלמא דבכהאי גוונא הוי חציצה? ויש לומר: דלא דמי, דהכא היינו טעמא דלא הוי חציצה בכהאי גוונא - לפי שהוא גזירת הכתוב, דבעינן כהן ובעלים.
8 אבל התם גבי שני שותפין - חשיב כהאי גוונא חציצה אם אחד מהם מניח ידו תחת יד חברו. לפי שאינה גזירת הכתוב שהיו שניהן מניפים. עוד יש לומר: דהכא נמי לא מיירי שהכהן
9 מניח את ידו תחת יד הבעלים ממש, דבכהאי גוונא הוי חציצה. אלא רוצה למר שאוחז הכלי למטה, והבעלים אוחזין למעלה, והשתא ליכא חציצה כלל. דהכי נמי אשכחן גבי ביכורים
10 - שהכהן היה אוחז בשפת הכלי למעלה, והבעלים למטה. הכי נמי גבי מנחות איפכא - שיד הבעלים תהיה למעלה, ויד הכהן למטה. כל מצוה התלויה בארץ כי
11 חוץ מן הערלה הכלאים - בירושלמי פריך: אמאי לא תני לה חלה? ומשני: לפי שאינה בעיסה של נכרים, ולא מיירי מתניתין אלא בדברים הנהוגים בישראל ובנכרים. וקשה: אמאי לא
12 פריך נמי התם אמאי לא תני תרומה ומעשר, כדפריך מחלה? ואין לומר לפי שאינם אלא מדרבנן - דהא חלה נמי אינה בחוצה לארץ אלא מדרבנן, ואפילו הכי בעי אמאי לא תני חלה,
13 ולא משני לפי שהיא מדרבנן? ויש לומר: דלכתיב בעי מחלה - לפי שגזרו על חלה בכל מקום. אבל על תרומה ומעשר לא גזרו במקומות הרחוקים מארץ ישראל, אלא דוקא אעירות
14 הסמוכות לארץ. והיינו טעמא דגזרו על החלה בכל מקום טפי מתרומה ומעשר - לפי שהחלה דומה יותר לחובת הגוף, שהרי החיוב בא על ידי לגלוג עיסה שהאדם עושה, והלכך דין
15 הוא שינהוג בכל מקום אפילו בחוצה לארץ. אבל תרומה ומעשר - אינן מוטלות אלא על מי שיש לו חלק, ומי טפי לחובת הארץ. עוד יש לומר: דהיינו טעמא דלא בעי מתרומה
16 ומעשר - משום דתני בירושלמי: רבותינו שבו חוצה לארץ. ודמי מפרשין תרומה ומעשר עד שבאו הרובים וביטלו. ובעי: מאי רובים - מתורגמניא. ויש ליתן טעם לדפיכך בטלו תרומה
17 ומעשר - לפי שעכשיו בחוצה לארץ אין הקרקעות שלנו, שהרי משועברות להן למלך, ואנו נוטנים מהם מס למלך - אם כן אין להם דין קרקע להפריש תרומה ומעשר. ואם תאמר:
18 בארץ ישראל נמי משועברות להן למלך, ואפילו הכי מפרשין תרומה ומעשר? ויש לומר דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר. ומן הירושלמי שהבאתי ש להוכיח דערלה
19 וכלאים נהוגים בשל נכרים, וכן משמע בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה ה.ב.) דקאמר התם: מפני מה גבינות הנכרים אסורין - מפני שבנעמידין אותם שפרק של ערלה. ומיירי בערלה
20 של נכרים, דרוחק הוא לומר דמיירי בערלה של ישראל. וכן משמע לקמן (לח.ב.) דקאמר: ספק ערלה, בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט, ועל כרחך מיירי בערלה דנכרים,
21 דאי בערלה דישאל - הלא אסור לנכרים, דמיני ערלה אסורין? וקשה: דהא אמרינן במסכת וראש השנה (ט.ב.) לענין ערלה: אחד הנוטע ואחד המברך ואחד המרכיב - יש בהם משום
22 ערלה. ואם כן, איך אנו נוטנים מן הנכרים שדנכרים מברכין אותן בכל שנה ואף על פי שאין אנו יודעין דהאי שמברכין כולם - הוה לנו לילך אחר דרובו ואומר רבינו שמעון:
23 ששאל בעובדי אדמה, ואמרו לו שאינן חותכים הזומרה מן הסדן - ואם כן הוא יונק עוד מן הזקנה. ואמר התם (ירושלמי פרק קמא דערלה): המברך, בזמן שיונק מן הזקנה - פטור מן
24 הערלה, ואם סיפק - חייב. והוא ניכר היטב כשיונק מן הזקנה וכשאינו יונק מן הזקנה - כשהזומרה יונקת מן הזקנה - עליון נוטין לצד זקנה? וסימניך:
25 דהאי מאן דאביל מחבריה בהית לאיסתובלי ביה. ונראה חדוש נהוג בזמן הזה, ולכך יש לזכור, שאם אדם יודע בודאי שהשערים נורעו אחר זמן הקרבת העומר, דהיינו אחר ששה עשר
26 בניסן

קידושין דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצג

30 זה, מנין למנחת סוטה שמעונה תנופה. הגמרא תמחה על שאלתו
31 של רבי אליעזר, מנין – וכי שאלה היא זו מנין שמנחת סוטה
32 טעונה תנופה, הלא בגופה של פרשת סוטה פתיב (במדבר ה כה)
33 'והניף את המנחה'. אלא כך שאל רבי אליעזר, תנופה בכעלים מנין
34 – מנין שהסוטה מניפה בעצמה את מנחתה, הן לא נאמר בה תנופה
35 אלא בכהן. רבי יאשיה משיב, אתיא יד' ממשלמים – מנחת סוטה
36 נלמדת בגזירה שוה מקרבן שלמים, פתיב הכא – במנחת סוטה
37 (שם) 'ולקח הכהן מיד האשה', ופתיב התם – בקרבן שלמים (ויקרא
38 ז ל) 'ודיו תביאנה את אשי ה', לפיכך למדים זה מזה, מה כאן כהן
39 – כשם שבסוטה הכהן מניף שנאמר (במדבר ה כה) 'ולקח הכהן
40 וגו' והניף, אף להלן – בשלמים, גם כן הכהן מניף. ומה להלן בעלים
41 – כשם שבשלמים בעל הקרבן מניף כאמור בפסוק לעיל, אף כאן
42 – בסוטה, הכעלים מניפים. הא כיצד – כיצד נעשית התנופה, כהן
43 מכניס ידו בעלים ומניף, ונמצא שגם הכהן וגם בעל
44 הקרבן מניפים. שואלת הגמרא, אשכחן סוטה – מצאנו את מקור
45 הדין שסוטה מניפה, אולם נזירה מנין שאף היא מניפה בעצמה
46 כאמור במשנה. משיבה הגמרא, אתיא – דין זה נלמד בגזרה שוה
47 'פה' 'פה' פסוקה. בסוטה נאמר (במדבר ה יח) 'ונתן על פפה',
48 ובנזיר נאמר (במדבר ו יט) 'ונתן על פפי הנזיר', כשם שבסוטה
49 נשים מניפות ושהן בעלי הקרבן, אף בניזיר נשים מניפות.

משנה

50 המשנה שלפנינו דנה איזה מצוות נהגות בכל מקום ואיזה נהגות
51 בארץ ישראל בלבד.
52 כל מצוה שהיא תלויה בארץ – שקיומה תלוי בקרקע או בגידוליה,
53 כגון שמיטה תרומות ומעשרות וכדומה, אינה נוהגת אלא בארץ –
54 אין החיוב לקיימה אלא במה שגדל בארץ ישראל. ושאינה תלויה
55 בארץ – ואילו מצוה שקיומה אינו תלוי בקרקע או בגידוליה, אלא
56 מוטלת היא על גוף האדם, נוהגת בין בארץ ובין בחוצה לארץ.
57

1 'והקריבו' האומר כאן בפסוק זו קבלת הדם, נמצא שמיעוט התורה
2 נאמר על קבלת הדם.
3 בסיום המשנה שנינו, והוא, שאף הן אינן נוהגות בנשים. הגמרא
4 מבררת באיזו הזאה מדובר, והוא דהיקא – על איזה קרבן שנינו
5 במשנה שהזאת אינה כשרה בנשים. אי דיקרה – אם כוונת המשנה
6 לדם פרה אדומה ושבשחיתתה היו מוים ממנה שבע פעמים כנגד
7 קדש הקדשים, הרי 'אלעזר' פתיב בה – התורה אמרה שאלעזר
8 בלבד והוא הדין לכל סגן כהן גדול מזה מדמה, שנאמר (במדבר
9 יט ד) 'ולקח אלעזר הכהן מידמה באצבעו והזה', ואפילו שאר
10 כהנים אינם כשרים בה, אם כן פשוט הוא שנשים אינן כשרות בה.
11 ואי דפתיב – ואם נאמר שכוונת המשנה לקרבנות שמוים מדמם
12 בפנים ועל הפרוכת או על מזבח הזהב, כבר כהן המשיח ופר
13 העלם דבר של ציבור, 'הכהן המשיח' פתיב בה – התורה אמרה
14 שרק כהן גדול ושממשך בשמן המשחה מזה מדמה, שנאמר
15 (ויקרא ד הו) 'ולקח הכהן המשיח מדם הפר וגו' והזה, ואפילו
16 כהן הדיוט אינו מזה מהן, אם כן בודאי נשים אינן כשרות בהן.
17 אלא כוונת המשנה להזאה דהן עוף – הזאה מדם עולת העוף, שכל
18 כהן כשר להזות ממנה, אבל נשים אינן כשרות לכך. והסיבה
19 שנשים פסולות בה, משום דאתיא – שנלמד הדבר, בקל וחומר מכן
20 צאן – מזריקת דם עולת בהמה, שנאמר בו (ויקרא א יא) 'וירקו בני
21 אהרן וגו'. ומה כן צאן שלא קבע לו כהן לשחיטתו – שאינו צריך
22 כהן לשחטו, אלא אפילו ישראל (וזר) כשר לשחטו, אף על פי כן
23 קבע לו כהן להזאתו – רק כהן כשר בזריקת הדם, קל וחומר לכן
24 עוף שקבע לו כהן למליקתו – שאין מליקה כשרה אלא בכהן, אינו
25 דין שקבע לו כהן להזאתו, לפיכך נשים אינן כשרות להזות ממנו.
26 הגמרא עוברת לדון בסיום דברי המשנה. שנינו במשנה, חוץ
27 ממנחת סוטה ונזירה שהסוטה והנזירה מניפות בהן. אמר ליה רבי
28 אלעזר לרבי יאשיה דדריה – שחי בדורו, לא תיתיב אפרעה עד
29 דאמרת לי להא שמעתתא – אל תשב על רגליך עד שתלמדני דבר

אגרות קודש

בי"ה, ו' ניסן, תש"כ

ברוקלין.

האברך מרדכי יוסף אלעזר שי

שלום וברכה!

לפלא שזה זמן שאין ממנו כל מכתבים וידיעות, אף שתקותי חזקה שמתאים להציווי דמעלין בקדש מוסיף בפעולות בהחזקת היהדות תורה ומצוותי ובנקודה הפנימית הפצת המעינות חוצה (ועי"פ המבואר בכ"מ אשר החוצה מתחיל מהחוצה של עצמו, מחוץ לנקודה הפנימית של נפש השנית בישראל, שהיא החכמה ועד להחוצה כפשוטו הפעולה בהזולת בחוצה ממש). והרי כיון שנצטוו על זה, בודאי שניתנה האפשריות והיכולת למלאות זאת, ואין הדבר תלוי אלא ברצון. ובפרט אשר נמצאים אנו בשנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעש"ט, שנת סגולה להפצת מעינותיו שהיא היא תורת החסידות.

ברכה לחג פסח כשר ושמח ולבשו"ט.

מ. שניאורסאהן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 א. נוהגים לומר ויהי נועם^א לפי שהוא מזמור של ברכה שבו בירך משה את ישראל בשעה שפימו
2 מלאכת המשכן ונוהגים לכפול פסוק אורך ימים וגו' שעל ידי כך נשלם השם היוצא ממנו^ב.
3 ונוהגין לומר סדר קדשה ומתחילין ואתה קדוש ולא וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל לְפִי שְׂאִין גְּאֹלָה בְּלִילָה³.
4 וְכָל זֶה הָאֲרִיכוֹת שְׂמֹאֲרִיכִין⁴ אחר תפלת ערבית במוצאי שבת הוא פְּדֵי שִׁישְׁתָּהּ יִשְׂרָאֵל בְּהַשְׁלֵמַת סְדְרֵיהֶם
5 פְּדֵי לְהֶאֱרִיךְ לְרִשְׁעִים מִלְחֹזֹר לְגֵיהֶנּוּם⁵ פִּי מִמְתִּינִים לָהֶם עַד שִׁישְׁלִימוּ כְּנִסְיָהּ אַחֲרֹנָה שְׂבִי־יִשְׂרָאֵל אֶת
6 סְדְרֵיהֶם:

חלק ב סימן רצה הבדלה שעושה ש"ץ סעיף א
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

- [א] ויהי נועם - באמירת ויהי נועם במוצאי-שבת-קודש
כופלים פסוק אורך ימים גו', אבל לא בתפלת שחרית¹.
[ב] היוצא ממנו - על ידי כפילת הפסוק ישנם במזמור

צינונים והוספות

- (1) היום יום יח טבת.
יש שכתבו לכפול הפסוק 'אורך ימים' גם בתפלת שחרית
של שבת קודש (קצות השולחן סי' פג בדה"ש ס"ק ב),
אמנם המנהג הוא ככפנים.
ולהעיר שבסידור רבינו לא הובא סדר ערבית למוצאי-שבת,
ואמירת ויהי נועם ואתה קדוש נזכרה בו כבדרך אגב לאחר
סדר קריאת המגילה.
(2) על פי חשבון של שם הוי' בריבוע במילוי יו"ד: י, יו,
יוד, ה, ה, ו, ו, ו, ו, ה, ה, ה.
ע"פ המחצית השקל (כאן) בביאור התשב"ץ סי' רנח.
להעיר מרמזים שונים במספר ק"ל שהובאו ב'אור התורה'
(במדבר א עמ' רפא), וכן שגם בנוסח בריך שמיה (עם
הכולל) ישנם ק"ל תיבות (כמובא בסידור של"ה דפו"ר,
ובסידור צלותא דאברהם)).
עוד בענין אמירת ויהי נועם במוצאי שבת: איתא בספרי
הקבלה (הובא בהמשך יום טוב של ר"ה תרס"ו ד"ה כי
כאשר השמים החדשים ע' רב ע"פ שער הכוונות ענין ויהי
נועם בתחילתו, פרי עץ חיים שער השבת פכ"ד קרוב
- לחילתו) דמה שאומרים ויהי נועם במוצאי שבת הוא
שישאר הרושם מהתענוג דתפלה דשבת על כל השבוע, וע"י
סעודת מלוה מלכה נשאר רושם העונג דאכילה דשבת.
וראה תורת מנחם (חי"ח עמ' 298 ע"פ שער הכוונות ופרי
עץ חיים הנ"ל) שע"י אמירת "ויהי נועם" במוצאי שבת,
ממשיכים ברכה מעניני השבת על כל ימי המלאכה ועל כל
המלאכות שבמשך השבוע הבא.
(3) כמו שנאמר בגאולת מצרים (שמות יב, יז) 'ויהי בעצם
היום' בעיצומו של יום (ראה אבודרהם סדר 'ובא לציון',
ובספר המנהיג הלכות שבת עמוד קפד).
(4) בשוע"ר לא הזכיר אמירת ויהי נועם וסדר קדושה
בנעימה ובאריכות נועם (אף שהובא בטור ובב"י) אמנם
הוסיף זאת בסי' רצג ס"ד לענין אמירת והוא רחום וברכו
משום תוספת מחול על הקודש.
(5) ראה לעיל סי' רצא ס"ב על איסור שתיית מים שנשאבו
בבין השמשות משום שהמתים מתקררים בהם קודם חזרתם
לגיהנם במוצאי שבת.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 ז מבוי העשוי כנדל דהיינו מבוי גדול שהרבה מבואות
2 קטנים פתוחים לו משני צדדיו כעין שרץ הנקרא נדל
3 שיש לו שורה של רגלים מצד זה ומצד זה וראשי השניים
4 של מבואות הקטנים פתוחים לרשות הרבים או לכרמלית
5 עושה לכל אחד במקום פתיחתו לגדול צורת פתח לפי ששם
6 הוא כמבוי עקום.
7 ואפילו אם המבואות הקטנים שבצד זה הם מכוונים משם
8 כנגד אותם שבצד זה שנמצא כל אחד מהם עם אותו המכוון
9 נגדו בצד השני הם כמבוי אחד מפולש ואין כאן עיקום כלל
- 16 ז ובראשי השניים של מבואות הקטנים הפתוחים לרשות
17 הרבים או לכרמלית יעשה לחי או קורה ובמבוי הגדול
18 אם הוא מפולש עושה צורת פתח בראשו האחד ובראשו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

קצה

במבואות שלנו שיש בהם פרצה ד' טפחים ורבים בוקעים
בה לעשות שם תיקון.

וכן עיר המוקפת חומה שנפרצה פרצה ד' טפחים בחומתה
ורבים בוקעים שם יש להחמיר לעשות שם תיקון (אע"פ
שאינן בעיר מבוי שבתים וחצרות פתוחים לתוכו כראוי אבל
אם יש בעיר מבוי שבתים וחצרות פתוחים לתוכו כראוי מן
הדין צריך לעשות תיקון לפרצת חומתה או למבוי ההוא):

ג מבוי שנפרץ במילואו לחצר ונפרצה החצר מצד השני
לרשות הרבים ולא עירבו בני החצר עם המבוי חצר
מותרת אפילו פרצה של רשות הרבים היא כנגד הפרצה של
מבוי והרבים נכנסין בזה ויוצאין בזה אין בקיעת הרבים
אוסרת בחצר רק שלא יהיו הפרצות יתירות מעשר.

ומפני שלא עירבה עם המבוי אינה נאסרת שאין המבוי
אוסר על חצרות הפתוחות לו אלא החצרות הן שאוסרים
עליו כשרגילות בו שדריסת רגליהן עליו.

והמבוי אסור שהחצר אוסרת עליו כיון שלא עירבה עמו
ואע"פ שאינה רגילה בו שהרי עכשיו הוא שנפרץ לה,
מכל-מקום כיון שנפרץ במילואו למקום האסור לו בלי
עירוב נאסר כולו מה שאין כן החצר אינה פרוצה לו
במילואה אלא נשארו בו גיפופין מכאן ומכאן עודפים על
המבוי שהיא רחבה ממנו.

וכגון שכתלי אורך המבוי נכנסין בתוך החצר ומופלגין שם
מכתלי אורך החצר ג' טפחים שאם לא כן הרי גיפופי החצר
מועילים גם למבוי משום נראה מבחוץ ושוה מבפנים כמו
שנתבאר בסי' ש"ס ואינו קרוי פרוץ במילואו ואין החצר
אוסרת עליו אף אם היא רגילה בו ואף שכל חצר הרגילה
במבוי אוסרת עליו כשלא עירבה עמו אע"פ שלא נפרץ לה
המבוי כלל אלא היא פתוחה לו בפתח גמור, מכל-מקום
חצר זו כיון שיש לה דרך אחרת לילך בה לרשות הרבים
שלא דרך המבוי דהיינו דרך פרצתה שנפרצה לרשות הרבים
כופין אותה על מדת סדום שלא תעבור בשבת דרך המבוי
ותאסר עליו:

ד ואם ערבו בני החצר עם בני המבוי ופרצת החצר של
רשות הרבים או לכרמלית אינה מכוונת כנגד פרצת
המבוי לחצר גם המבוי מותר.

אבל אם הפרצות הם מכוונות זו כנגד זו הרי זה נראה כאילו
המבוי הוא מפולש לרשות הרבים או לכרמלית שכנגדו
וצריך לתקנו שם בצורת פתח אצל הפרצתו.

ואפילו כשאין הפרצות מכוונות אינו מותר אלא כשפרצתו
לחצר היא באמצע רוחב החצר ולא מצד רחבה סמוך לכותל
ארכה שכיון שרחבה של חצר עודף על המבוי מכל צד
נראה שהמבוי לחצר הוא כלה ואינו מושך עד רשות הרבים
או כרמלית שכנגדו ואינו כמפולש אבל אם פרצתו לחצר
היא מצד החצר שכותל אורך המבוי שוה לאחד מכתלי
אורך החצר הרי זה נראה כמבוי ארוך עד כותל שכנגדו
ומשך שם בעקמומית עד רשות הרבים או כרמלית והרי
הוא נראה כמבוי מפולש בעקמומית.

הב' לחי או קורה ואם אינו מפולש עושה לחי או קורה
בראשו:

ט וכל דיני מבוי עקום הם במבוי שבתים וחצירות פתוחים
לתוכו כראוי אבל מבואות שלנו שאין בתים וחצרות
פתוחים לתוכו כראוי ודינם כחצר אינם צריכים שום תיקון
בעקמומיתם כמו שא"צ בחצר עקומה.

ואף שלענין פילוש לרשות הרבים או לכרמלית אנו
מחמירים בהם כמו במבוי גמור זהו לפי שהם קרובים שם
לרשות הרבים או לכרמלית מה שאין כן בעקמומיתם שאינו
קרוב לרשות הרבים אין מחמירים בו יותר מבחצר:

חלק ב סימן שסד דין מבוי המפולש ועשוי כנדל:

א מבוי שנפרץ אחד מצדדיו לרשות הרבים או לכרמלית
אע"פ שלא נפרץ במילואו וגם אין בפרצה יותר מעשר
אם היא בפחות מד' טפחים לראשו המתוקן בלחי או קורה
דהיינו שלא נשאר עומד ד' טפחים בכותל המבוי שבסיום
הפרצה והיא יתירה מג' טפחים שאינה כלבוד אסור שמה
יניחו בני המבוי פתח המבוי המתוקן בלחי וקורה וילכו
להם דרך פרצה זו לרשות הרבים או לכרמלית שהמבוי
נפרץ להן כדי לקצר דרכם ויתבטל ממנו שם פתח מבוי כיון
שאינן בני המבוי הולכים שם ויתבטלו ג"כ הלחי והקורה
שבו לפי שהם צריכים להיות בפתח המבוי והוא אין שם
פתח מבוי עליו.

אבל כשנשאר פס ד' טפחים עומד מהכותל לא נתבטל שם
פתח מבוי ממנו לפי שהוא עדיין פתוח לד' טפחים הללו
שיש שם מבוי עליהם שלא אמרו שיעור מבוי ד' אמות אלא
הבא לעשות הכשר מבוי בתחלה אבל מבוי שהיה כשר
מתחלתו אינו נפסל ומתבטל מתורת מבוי עד שלא נשתייר
בו ד' טפחים.

לפיכך אם לא נשתייר עומד ד' טפחים ורוצה להעמיד שם
פס ד' טפחים אינו מועיל כלום עד שיהא בפס ד' אמות כיון
שכבר נפסל המבוי ובא להכשירו.

וכיון שיש שם מבוי על ד' טפחים שנשתיירו או על ד'
אמות שהעמיד הרי הלחי או הקורה מתוקנים לפתח מבוי
כראוי והפרצה אינה אוסרת כלל אם אינה יתירה מעשר
אמות שהיא כפתח ג"כ ואין המבוי נפסל בפתחים הרבה.

והוא שאין רבים בוקעים בפרצה זו כגון שפרוצה למקום
מטונף או מקולקל בטיט ואין דרך רבים לעבור באותה
פרצה וכל-שכן אם נשתיירו גידודים מהכותל שנפרץ שהם
מעכבים ההילוך אבל אם רבים בוקעים שם אפילו אין שם
פרצה אלא ד' טפחים צריך לתקנה (בצורת פתח כדין מבוי
מפולש שהרי מבוי זה מפולש הוא מפתח זה לפתח הגדול
שבו הלחי או הקורה):

ב ומבואות שלנו אע"פ שדינם כחצר שאינה ניתרת בלחי
וקורה ובחצר אין פרצה אוסרת אע"פ שרבים בוקעים
בה אלא אם כן יתירה מעשר אע"כ יש להחמיר בזה

משום היכר לבני המבוי ובחודו הפנימי הוא שיש להם היכר
מכל-מקום כיון שאין ברוחב מקום זה שתחתיה ד' טפחים
מקום פטור הוא.

במה דברים אמורים במבוי הפתוח לרשות הרבים אבל
בפתוח לכרמלית אסור להשתמש בין כנגד הלחי בין תחת
הקורה לפי שמקום זה שאין בו ד' מצטרף הוא להכרמלית
ונעשה כמוה שמצא מין את מינו וניעור כמו שנתבאר בסימן
שמ"ה ואף החולקים שם מודים כאן הואיל ואין בגובה
מקום ג' טפחים.

ואם הקורה רחבה ד' טפחים ובריאה לקבל מעזיבה הרי שם
תקרה עליה ואומרים פי תקרה החיצון יורד וסותם [ומותר]
להשתמש תחתיה אף על פי שפתוח המבוי לכרמלית:

אף על פי שמותר להשתמש כנגד הלחי או תחת הקורה
לא ישב אדם בפתח המבוי וחפץ בידו שמא יתלגלג
החפץ לרשות הרבים וישכח ויביאנו כיון שאין היכר בינו
לרשות הרבים.

אבל בפתח החצר בין שפתוח לרשות הרבים בין שפתוח
לכרמלית מותר לפי שיש היכר והוא-הדין בפתח מבוי
המתוקן בצורת פתח, ומכל-מקום בצורת פתח שלנו שהוא
גבוה מאד יש להחמיר אפילו בפתוח לכרמלית:

נשים היושבות על פתח המבוי וכדיהן בידן אין ממחין
בידן לפי שבודאי לא ישמעו לנו ומוטב שיהיו שוגגות
ואל יהיו מזוירות:

מבוי שנפלו לחיו או קורתו בשבת אף על פי שהותר
כבר למקצת שבת אסור משם ואילך ואין אומרים בו
שבת כיון שהותרה הותרה כיון שהוא פתוח לרשות הרבים
או לכרמלית כמו שנתבאר בסי' שס"ב.

אבל עיר המוקפת חומה ונפל התיקון שבמבוי בשבת הותר
לכל שבת זו שהרי החומה מפסקת בינו לרשות הרבים או
כרמלית שחוץ לעיר וכל העיר היא רשות היחיד גמורה מן
התורה אלא שחסרה עירוב שדירת הנכרים מבטלת עירוב
הישראלים כשנפל תיקון המפסיק ביניהם ובוה אומרים
שבת כיון שהותרה הותרה כמו שנתבאר שם.

ואם ספק אימתי נפל אם בשבת אם מבעוד יום הולכים
להקל ספק דברי סופרים הוא.

וכל זה כשהיה התיקון ראוי לעמוד כל השבת אבל אם
מערב שבת היה עומד ליסתר בשבת כגון במקומות
שמצויים נכרים שמקלקלים אותם בליל שבת וקרוב לוודאי
הוא שיקלקלוהו אסור לאחר שנסתר:

מבוי שעירבו בו כל חצרותיו עירוב אחד ביחד והוא
הנקרא שיתופי מבואות ונשברה הקורה ונאסר המבוי
בטלטול מתוכו לחצרות ומחצרות לתוכו הרי אותו החצר
שהשיתוף מונח בה וכן חצרות הפתוחים לה מותרות
בטלטול מתוכן ומזו לזו אע"פ שיש דיורין הרבה בכל אחת
מהן ולא עירבו ביניהן עירוב אחר מלבד השיתוף הרי
סומכין על השיתוף במקום עירוב כמו שיתבאר בסי' שפ"ז.

ואפילו אם פרצתו לאמצע החצר אינו מותר אלא כשהחצר
היא של רבים אבל בחצר של יחיד חוששין שמא ימלך
ויבנה בתים בחצרו ברוחב העודף על המבוי ותהא פרצת
המבוי מצד החצר ויטלטלו בו כבתחלה:

ואם נפרץ לרחבה שאחורי הבתים שאינה יתירה מבית
סאתים או יתירה מבית סאתים והוקפה לדירה דינו
כאילו נפרץ לחצר אבל אם יתירה על בית סאתים ולא
הוקפה לדירה דינו כנפרץ לכרמלית וצריך שם תיקון בכל
ענין.

ואם צד השני של הרחבה פתוח לשביל שיש לו מחיצה
מכאן ומכאן ועולה עד שפת הנהר ודרך הרחבה והשביל
מוליכין בני המבוי את בהמתם לנהר להשקותם יעשו לחי
בראש זה של המבוי שנפתח לרחבה וצורת פתח בראש
השני הפתוח לרשות הרבים או לכרמלית וע"י לחי זה
נעשית הרחבה מוקפת לדירה שהלחי נידון משום מחיצה
וכאילו עשה מחיצה להרחבה להקיפה לדירה דהיינו
להשתמש בה מהמבוי דרך פתח זה שנפתח לה המבוי
שפתח נחשב כדירה כמו שנתבאר בסי' שנ"ח.

ואע"פ שלחי אינו מועיל להקיף לדירה ואפילו צורת פתח
ואפילו מחיצה גמורה אינן מועילין אם אינן יתירים מעשר
כמו שנתבאר שם מכל-מקום כאן מתוך שהלחי הזה מועיל
להמבוי להכשירו מועיל ג"כ להרחבה להקיפה לדירה
ולהתיר לטלטל בה.

ומותר לטלטל ג"כ מתוכה למבוי וממבוי לתוכה שאין
הרחבה אוסרת על המבוי בלי עירוב לפי שאין בה דיורין.

אבל בשביל אסור לטלטל בו אלא בד' אמות אם אין בשפת
הנהר גובה י' טפחים שתהא נחשבת מחיצה לו וכן עומק
הנהר שלצד השביל אינו מתלקט עשרה מתוך ד' אמות
אפילו אם מעבר הנהר יש שם גידודים גבוהים עשרה ואין
עשר אמות ברוחב הנהר המפסיק בין השביל להגידודים
אעפ"כ אינן עולין לו למחיצה גזרה שמא יבאו להתיר שביל
אחר שאין שם גידודים כלל מפני שלא יעלה על דעתם כלל
ששביל זה ניתר בגידודים שמעבר הנהר.

אבל נהר המהלך סמוך למבוי ואין בשפתו גובה י' טפחים
וגם עמקו שלצד המבוי אינו מתלקט עשרה מתוך ד' אמות
אלא שמעבר הנהר יש שם גידודים גבוהים י' או שעומק
הנהר עצמו שבצד השני מתלקט עשרה מתוך ד' אמות יש
להסתפק אם עולים למבוי למחיצה רביעית כי שמא לא גזרו
גזרה זו אלא בשביל שאין בני אדם מצויים בו כל כך.

במה דברים אמורים כשאין יותר מעשר אמות רוחב משפת
המבוי עד מקום המתלקט או עד הגידודים אבל אם יש שם
יותר מעשר אמות אין להסתפק כלל שאינם מועילים כלום
למבוי כמו שנתבאר בסי' שס"ג:

ומותר להשתמש בפתח המבוי כנגד הלחי לפי שאף
שחודו הפנימי הוא שסותם כמחיצה, מכל-מקום כיון
שאין ברוחב מקום זה ד' טפחים מקום פטור הוא.

וכן מותר להשתמש תחת הקורה לפי שאף שהקורה היא

11 (וגם צריך להזהירם שלא יעשו עירובי חצרות בפסח בבית
12 הכנסת אלא אם כן יש ב' בתים בחצר בית הכנסת או בחצר
13 הסמוכה לבית הכנסת בענין שיוכלו להביא העירוב אצלם
14 דרך פתח או חלון בשבת).
15 וגם במקומות שיש שם לחי או קורה או צורת פתח ונשבר
16 התיקון באותו מבוי של בית הכנסת אם נשבר בחול כל
17 המבואות אסורים אפילו יש להם תיקון בפני עצמו אלא אם
18 כן הוא בענין שיכולין להביא אצלם העירוב מבית הכנסת:
חלק ב סימן שסה דין מבוי שנפרץ:

1 אבל חצרות שאינן פתוחות לחצר שהשיתוף מונח בה אפילו
2 הן עומדות בצדה רק שאין לה מהן פתח או חלון שהוא
3 בתוך י' טפחים אסורות שהרי אין השיתוף אצלן ואינן
4 יכולות להביא אותו אצלן דרך המבוי כיון שנשברה הקורה.
5 והוא שנשברה מבעור יום אבל אם נשברה בשבת אומרים
6 שבת כיון שהותרה הותרה.
7 וכשהוא בענין שהן אסורות אסור לטלטל בהן אפילו בבית
8 אחד מחדר לחדר אם בכל חדר דר אדם אחד בפני עצמו
9 כמו שיתבאר בסי' ש"ע וצריך להזהיר על זה במקומות
10 שאין להם לחי או קורה.

לקוטי תורה

29 ששת ימי המעשה, שתהא ראוי' באמת "להתקדש
30 בקדושתו ית"י".
31 כלומר: הפירוש הפנימי ב"ושמרו בני ישראל
32 את השבת לעשות את השבת" הוא, שהכנת האדם
33 בחול ליום השבת (הנרמזת בלשון "ושמרו בני"
34 את השבת, "כנ"ל) היא בכך שעושה בחינת "שבת
35 בנפשו [עוד] בימות החול".
36 והשמירה הזאת לעשות שבת בנפשו בימות
37 החול, הוא על ידי התפלה.
38 וכיצד עושה אדם "שבת" בנפשו בימות
39 החול? הרי זה על ידי התפלה שבכל יום. שכן,
40 בשעת התפלה האדם מנתק את עצמו מכל צרכיו
41 הגשמיים וענייני עולם הזה ומשתדל בכל כוחו
42 לידבק באלקות, שזהו מעין השבת שהיא קדש לה'.
43 [להלן יבאר בפרטיות יותר ענין ההכנה בימות
44 החול ליום השבת, והטעם שהכנה זו תלוי' בתפלה
45 דוקא:]
46 כי הנה בתקונים אמרו כי התפלה היא סולם
47 מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי
48 אלהים עולים ויורדים בו.
49 ב'תיקוני זהר' פירש, שהסולם שראה יעקב
50 בחלומו, שעל ידו "מלאכי אלקים עולים ויורדים
51 בו", רומז על התפילה (כי התפילה היא כסולם
52 שאפשר לעלות ולרדת בו, מפני שהתפילה נותנת
53 כח בנבראים להגבי' את עצמם עד שיתעלו ויגיעו
54 לשרשם למעלה - "השמימה", ומאידך - על ידי
55 התפילה "יורדים" כל הגילויים העליונים
56 וה"המשכות" למטה).

1 תוכן הפרק: עשיית שבת בנפש בימות החול, על
2 ידי תפלה, כהכנה ליום השבת
3 אך הנה אמרו רז"ל מי שטרח בערב שבת יאכל
4 כו', לכך כתיב ושמרו בני ישראל את השבת
5 לעשות כו'.
6 בלשון "ושמרו בני" את השבת לעשות גו"
7 נכלל ג"כ זה שהאדם צריך "לעשות את השבת"
8 ע"י שמכין את עצמו בימות החול ליום השבת,
9 כמאמר מי שטרח בערב שבת (דוקא) יאכל בשבת,
10 היינו, שאי אפשר "להתקדש בקדושתו ית"י" ביום
11 השבת, בלי היגיעה והטירחא להתכונן לכך בימות
12 החול.

[הכנה זו כוללת שני פרטים:]

14 כלומר שישמור מחול לשבת.
15 הפירוש הפנימי ב"ושמרו בני" את השבת
16 לעשות גו"י הוא לא רק השמירה מעשיית מלאכה
17 ביום השבת, אלא "שישמור מחול לשבת" [וכפי
18 שפירש האריז"ל הלשון "שומרי שבת" - "שאנו
19 בני" משמרים .. מחול לשבת"], היינו שאנו שומרים
20 על השבת תמיד, כאדם השומר על חפץ יקר תמיד,
21 שיהי' מוכן בשעה שיצטרך להשתמש בו.
22 ושמירה זו באה לידי ביטוי בההכנה בחול
23 ליום השבת.
24 גם לתקן בעצמו ולעשות בנפשו את השבת
25 שיהיה באמת כך.
26 ועוד זאת מדגיש הכתוב - "ושמרו בני" את
27 (השבת) לעשות את השבת" - עשי' לשון תיקון,
28 והיינו, שמוטל על האדם לתקן את נפשו במשך

40 זה (ששם הוא מתגלה בכל תוקפו) הוא למעלה,
41 בעולמות עליונים; ומעשה המצוה למטה, שעל ידו
42 נמשך אור אלקי זה למטה.

43 תכלית ענין נתינת המצוות למטה היא, שגם
44 למטה יתגלה האור האלקי שבמצוות באותו תוקף
45 הגילוי כפי שהוא במקורו למעלה.

46 אך כדי שיתגלה במעשה המצוות האור האלקי
47 המלוכב במצוות כפי שהוא במקורו - יש צורך
48 "להעלות" את המצוות למקורן, היינו "לקשר" את
49 מעשה המצוות דלמטה עם שרשן למעלה, ששם
50 הוא מקור אורן, ועי"ז נמשך האור למטה כפי
51 שהוא בשרשו.

52 עלי' זו נפעלת על ידי כוונת המצוות, כמבואר
53 בזהר, דדחילו ורחימו (יראת ה' ואהבתו) הן כמו
54 "כנפיים", שעל ידם התורה ומצוות "פרחין
55 לעילא" (פורחים ועולים למעלה).

56 וזהו הקשר לתפלה - כי כל ענין התפילה הוא
57 עבודה שבלב, לעורר בלב האדם רגשי אהבת ה'
58 ויראתו; וזהו גם התוכן הפנימי של כוונת המצוות
59 כאמור, שעושה את המצוות מחמת אהבתו את ה'
60 או יראתו, ד"כמו שאין אדם עושה דבר בשביל
61 חבירו למלאות רצונו אלא-אם-כן אוהבו או ירא
62 ממנו, כך אי אפשר לעשות לשמו ית' באמת
63 למלאות רצונו לבד, בלי זכרון והתעוררות אהבתו
64 ויראתו".

65 ולפיכך, על ידי התעוררות האהבה והיראה לה'
66 בעת התפילה, הרי התפילה "מעלה" ומקשרת את
67 כל המצוות של האדם "לעילא".

68 ועל זה נאמר "מלאכי אלקים עולים גו' בו"
69 [היינו בסולם], פירוש, "מלאכי אלקים" היינו
70 המצוות "עולות למקורן" על ידי ה"סולם" דתפלה.

71 *[וזהו ענין עבודת האדם בימי החול "לשמור" את*
72 *השבת ו"לעשות את השבת", דכאשר במשך ששת*
73 *ימי המעשה האדם עוסק במצוות, וגם מתפלל כדבעי*
74 *- שאז על ידי "סולם" התפילה מתגלה בנפשו האור*
75 *האלקי של המצוות כפי שהוא במקורו - הרי בזה הוא*
76 *מתקן את נפשו שתהי' מוכנה לגילוי קדושת שבת*
77 *(שהיא גילוי פנימית אור אין-סוף ב"ה) (כנ"ל פרק*
78 *א')), וזוכה "להתקדש בקדושתו ית'".*

1 *[והולך ומבאר ענין "עליית וירידת מלאכי*
2 *אלקים" בעבודת התפילה של כל אדם:]*

3 מלאכי אלהים הם המצוות, שהם מלאכים,
4 שלוחי דמלכא, וכמ"ש בתנחומא פ' ויגש היו
5 מכבדין את המצוות שהן שלוחי, ושלוחו של
6 אדם כמותו.

7 - "מלאך" פירושו "שליח", ולכן נקראו
8 המלאכים בשם זה, מפני שהם שלוחי הקב"ה; ועל
9 פי מה שאמרו רז"ל שגם המצוות הן "שלוחי
10 דמלכא" - שלוחי ה', ניתן לפרש "מלאכי [שלוחי]
11 אלקים" גם על המצוות.

12 *[וביאור תוכן הענין שהמצוות נק' בשם "שלוחי"*
13 *("מלאכי אלקים") וענין "שלוחו של אדם כמותו" גבי*
14 *מצוות:]*

15 ובמקורם הם אברים דמלכא, והיינו עד"מ כמו
16 שעל ידי אברי הגוף מתפשטת] הנשמה לפעול
17 פעולתה, כך על ידי המצוות נמשך ומתפשט
18 גילוי אלהותו ית'.

19 איתא ב'תיקוני זהר' דרמ"ח מצוות-עשה הן
20 רמ"ח אברין דמלכא", וביאור משל זה (שהמצוות
21 נק' "אברים" של הקב"ה כביכול), שכמו שכוחות
22 הנפש נמשכים ומתגלים על ידי אברי הגוף, שבכל
23 אבר מתפשט הכח המיוחד לו מהנפש, והכח
24 מתגלה ופועל על ידי האבר ההוא (כמו השכל
25 במוח, ראי' בעין, שמיעה באוזן, דיבור בפה וכו'),
26 כך בנמשל, שהאור האלקי מאיר ומתפשט למטה
27 על ידי מצוותיו של הקב"ה, שעל ידי כל מצוה
28 ומצוה (שהיא כמו "אבר" של הקב"ה כביכול)
29 נמשך גילוי מיוחד של אור אין-סוף ב"ה השייך
30 למצוה זו, בעולם הזה.

31 וזהו תוכן הענין שהמצוות נק' "שלוחי" -
32 ושלוחו של אדם כמותו - כי על ידי שניתנו
33 המצוות למטה, ניתן הכח שאורו של הקב"ה
34 (ה"משלח") יתפשט ל"מקום רחוק", הוא עולם
35 הזה הגשמי, והוא כעין השליח שנשלח למקום
36 רחוק מן המשלח ועומד שם במקום המשלח.

37 ועלייתן למעלה למקורן הוא על ידי התפילה.
38 ע"פ הנ"ל נמצא, שבמצוות יש שתי מדריגות:
39 האור האלקי השייך למצוה, אשר מקורו של אור

32 (ל' התניא פרק ד'), וכיצד יתכן לומר שדוקא במצוות
33 גשמיות מאיר "קודש העליון", עוד יותר מעבודת
34 התפילה של האדם (עבודה שלב).

35 וזהו שממשיך:]

36 והענין הוא, דהנה כתיב אני כברוש רענן כו',
37 פירוש, ברוש הוא מין ארז שעדיין לא הזקין,
38 והוא רך ורענן כשהוא בלחותו, שאז יכולים
39 לכופפו למטה, ובשביל שהוא גבוה שכאילנות
40 וכשמניחין עליו איזה דבר כשנכפף למטה הנה
41 כשחוזר לאיתנו מגביה את הדבר ההוא למקום
42 גבוה מאד.

43 הפירוש הפשוט בפסוק הוא, שהקב"ה אומר
44 לישראל (כשעושים תשובה מחטא עבודה-זרה)
45 ש"כמו ברוש הלח הרטוב שכופפין ראשו אצל
46 שרשיו, כן אני שוכן מרום ואני משפיל עיני
47 להשגיח בך", "אני לו נכפף להיות אחוז ידו בי,
48 כברוש רענן הנכפף לארץ שאדם אחוז בענפיו,
49 כלומר אהי מצוי לר".

50 אך, על פי פנימיות הענינים, המשל ד"ברוש
51 רענן" מורה ג"כ על הכח הניתן לאדם מאתו ית'
52 להעלות את עצמו מעלה מעלה עד רום המעלות.
53 וזהו כברוש, כמו כשנותנים חפץ על גבי ענף
54 הברוש שנכפף למטה, שכשחוזר לאיתנו מגביה את
55 הדבר מן הארץ למקום גבוה מאד [וכענין הנמצא
56 בספרים במעשה דיואב ברכת בני עמון], "כך
57 אמר הקב"ה, אני הוא שנתלבש במעשה התחתונים
58 [היינו מעשה המצוות] כברוש רענן ע"י כפיפת
59 קומתו כביכול, שעל-ידי-זה תתעלה נפש האדם
60 בעילוי אחר עילוי, לאור באור אין-סוף ב"ה והיתה
61 נפשו צרורה בצרור החיים את ה' ממש".

ושמרו בני ישראל את השבת פרק טני

1 אלא שלכאורה, מהי ההדגשה שהתפלה מעלה
2 את המצוות למקורן כדי "לעשות שבת בנפשו",
3 דמשמע שעיקר ההכנה לשבת הוא על ידי אור
4 המצוות (אלא שצריך לתפלה בכדי להעלותם) -
5 מדוע לא די בתיקון נפשו שפועל עצם ענין התפלה,
6 במה שהאדם מתקשר לה' בתפלה בדביקות הנפש
7 והתעוררות אהבה ויראה?

8 ולזה ממשיך:]

9 ולבאר ענין זה, הנה חז"ל תקנו לומר קודם כל
10 מצוה אשר קדשנו במצותיו, שעל-ידי המצוות
11 מתעלים בקדש העליון.

12 לפני כל מצוה אנו אומרים "אשר קדשנו
13 במצותיו", ולכאורה הרי פשיטא שהמצוות הן של
14 הקב"ה (והול"ל "אשר קדשנו במצוות"), אלא
15 הפירוש הפנימי בזה הוא, דהכוונה של "קדשנו
16 במצוותיו" היא שקדשנו באור האלקי המתפשט
17 במעשה המצוות, להיותן מצוותיו של הקב"ה
18 (וכמבואר לעיל דכל מצוה יש אור אלקי השייך
19 למצוה זו); ועל ידי קיום מצוה אנו מתקדשים
20 בקדושתו ואורו ית' המאירים "במצותיו".

21 וזהו "אשר קדשנו במצותיו", שעל-ידי המצוות
22 מתעלה אדם בקדושתו ית' (המתפשטת במצוותיו)
23 - "קדש העליון".

24 ולפיכך, אף שבתפלה מתקשר האדם לה'
25 ומתעורר באהבה ויראה ודביקות, מ"מ ההתקדשות
26 בקדושתו ית' נפעלת רק ע"י קיום מצוות מעשיות,
27 ולכן רק על ידן ניתן לאדם להכין את עצמו
28 "לשמור את השבת", לפי שזהו ענין השבת -
29 "להתקדש בקדושתו ית'".

30 [אלא שלכאורה צריך ביאור, הרי המצוות רובן
31 ככולן "נתלבשו בדברים גשמיים וענייני עולם הזה"

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

6 ומעשה שלא יגיע בשיתוף התכללות כולם יחד לגבי
7 עצמיות רצונו בחיי נפשו שמחמתו עוסק במוח ולב כו'
8 וכן מ"ש כי הוא חייך היינו אה"ר העצמי שחפץ בחיי
9 האלקי כל הון ביתו של אדם שהצליח בפרי מעשיו
10 בעבודת האלקי שבמוח ולב ומעשה בחיבור כולם יחד

1 (כה) אם יתן איש את כל הון ביתו פי' הון ביתו הוא
2 אשר נתברך אדם בהון רב בביתו מצד עסקו
3 במשא ומתן רב והצליח בחכמתו שעמדה לו וכולם
4 כלא חשיבי ממש נגד האהבה עצמי שאוהב א"ע
5 שהוא חיי נפשו וכמשל הנ"ל בעסק ופרנסה במוח ולב

37 חיבור לא"ס עם העולמות אך נק' אחות קטנ' ביותר
 38 להיותה בבחי' הצמצום בנקודה א' לבד שנק' יו"ד
 39 חכמה תתאה וגם חכמה בראש מאין תמצא בבחי'
 40 נקודה א' כידוע בענין חכמות בחוץ כו' חכמה עלאה
 41 דאתמשך בחכמה תתאה וכך גם בנשמות ישראל
 42 ששרשם בחכמ' עלאה וחכמה תתאה נקראו אחות
 43 קטנה כי באו למטה לברר בירורים דרפ"ח דבחכמה
 44 אתברירו ודוקא וכן התורה ירדה למטה בבחי' צמצום
 45 לברר עה"ד טו"ר כו' והיינו עיקר ענין בחכמה
 46 אתברירו וכל זה עכשיו אבל לע"ל שישכיל עבדי וגבה
 47 מאד למעלה מבחי' אדם דחכמה על זה אמר מה נעשה
 48 לאחותנו ביום שידובר בה פי' ביום הז' שהוא אלף הז'
 49 שנק' יום שכולו טוב וכמו ביום השלישי יקימנו ונחי'
 50 לפניו ממש ודוקא אחות קטנה זו שתתעלה למעלה
 51 מעלה בעצמותו וכמ"ש כי תהיו אתם ארץ חפץ וכן
 52 כתי' חפצי בה וזהו ביום שידובר בה דווקא משום
 53 דנעוץ תחלתן בסופן דוקא וכמ"ש אשת חיל עטרת
 54 בעלה נקבה תסובב גבר דעכשיו נאמר כמים הפנים אל
 55 פנים כן לב האדם לאדם דמל' דאצי' אדם תתאה בחי'
 56 חכמה תתאה שנק' אחות קטנה מקבלת מאדם העליון
 57 דהיינו מג' מדרגות דמוח ולב אבל לע"ל ידובר בה
 58 מלמעלה מבחי' אדם וכמ"ש כי לא אדם הוא להנחם
 59 אז נא' נקבה תסובב וכמ"ש במ"א ע"פ ואולך אתכם
 60 קוממיות ב' קומות פי' בכפליים בקומת המשפיע
 61 להיותה כלולה מבחי' ע"ס דאו"י ואו"ח יחד שנק' ב'
 62 קומות כמארז"ל אין טפה יורדת כו' שאין טיפיים עולה
 63 כנגדה וכ"ז מצד בחי' האה"ר דבחי' יחידה הנ"ל כמו
 64 ע"י תשובה מנקודת הלב או ע"י ביטול העצמות
 65 בקבלת עומ"ש וכמ"ש ואלה דברי דוד האחרונים נאום
 66 דוד בן ישי הוקם על הקים ע"ל דוקא דדברי דוד
 67 הראשונים היה רק בבחי' החכ' דאדם קדמאה כידוע
 68 ובוז' יובן מאמר נובלות חכמה שלמעלה תורה לשבח
 69 דוקא דאחות קטנה דבחכמה אתברירו היינו חיצונית
 70 התורה וזהו דשדים אין לה בחי' פנימית התורה
 71 להשפיע כו' אבל ביום שידובר בה יהיה למעלה
 72 מפנימית התורה שנק' הון ביתו כנ"ל ומטעם הנ"ל:

הקדמת שגור התשובה

1 בוז יבוזו לו נגד אה"ר זאת שלמעלה מבחי' אדם כי
 2 כל הון ביתו הוא רק בחי' הדעת דאדם וכמ"ש ובדעת
 3 חדרים ימלאון כל הון יקר ונעים שזהו ל"ב נתיבות
 4 חכמה ושמהם יסתעף ריבוי המעשה בכל הון יקר
 5 בתורה ומצות כ"ז נכלל בכלל האהבה רבה העצמית
 6 כביטול מנה במאתים וכמו שאם יאמר אדם אין לו
 7 אלא תורה ומע"ט לבד בוז יבוזו לו נגד אה"ר וזהו
 8 באהבה פי' בעבור האה"ר להחליפנה על הון ביתו כו'
 9 וכך מלמעלה למטה אם יתן איש זה הקב"ה את כל
 10 הון ביתו העליון שהוא גנוז בבחי' דעת האדם העליון
 11 במצוות שיעשה האדם דלעילא וחי בהם כמ"ש במ"א
 12 בענין הקב"ה מניח תפילין ונק' מצותי בוז יבוזו לו
 13 לגבי אה"ר שלו מלמעלה למטה לכנ"י שהוא בבחי'
 14 עצמיות שלמעלה מבחי' אדם ג"כ (וכנ"ל בענין נח נח
 15 בבחי' מנוחה עצמי' שאה"ר שלו לכנ"י היינו כמו
 16 שאדם אוהב חיי נפשו ברצון פשוט וכמו ואהבתך
 17 אהבת עצמך לא תסיר כו' וראי' ממ"ש בטרם תקרא
 18 ואני אענה שזהו בחי' רחמים רבים העצמי' שאדם
 19 מרחם על בנו כמו על עצמו ממש שלמעלה מבחי' מוח
 20 ולב בדעת לכך בטרם תקרא ותצעק בכל צרתם לו צר
 21 מיד כמ"ש המו מעי לו כמו האדם על בנו יחידו
 22 בראותו צרת נפשו מיד יתמלא רחמים רבים בלי יצטרך
 23 להתפעל מצעקת בנו כי צער זה נוגע לו כאילו הוא
 24 עצמו בזה וד"ל). אחות לנו קטנה הנה כתי' אמור
 25 לחכמה אחותי את דהחכמה נקראת אחותי וכמ"ש
 26 בזוהר ע"פ וגם אמנה אחותי בת אבי וכמו ותתצב
 27 אחותו מרחוק והטעם הוא לפי שהחכמה היא ממוצע
 28 בין המאציל ובורא ית' לנאצלי' ונבראי' שהרי נא'
 29 כולם בחכמה עשית ובחכמה יסד ארץ וכידוע
 30 דבראשית בחוכמתא וידוע דבראשית נמי מאמר הוא
 31 דהיינו כמ"ש והחכמה מאין תמצא פי' מאין ליש
 32 משמע מכ"ז דהחכמה נק' ממוצע שלגבי אא"ס נק' יש
 33 מאין האמיתית ולגבי המתהווים ע"י החכמה הרי החכמה
 34 מקור חוצבם בבחי' אין של היש כידוע וזהו שנק'
 35 אחותי לשון יאחוי מאחה שזהו ענין חיבור ב' הפכים
 36 מובדלים ורחוקים כך ע"י החכמה שמאין תמצא יש

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

4 שהתורה נק' כלה, כמארז"ל אל תקרי מורשה אלא
 5 מאורסה, והענין דלפעמים נש"י גבוהים מבחי' התו',
 6 ולפעמים התו' גבוה מנש"י, וכיארור הענין דהנה

11 וּבְזֶה יוֹבֵן הָעֵנִין הַנִּלְדָּגְבִי בַחֲי' נִרְנַח נִקְ' הַתּוֹ'
 12 בַחֲי' חֲתָן מִשְׁפִּיעַ, אֲפָ שְׂבַחֲנִית חֲי' הוּא מַחֲכ'
 13 אַבְל הַתּוֹ' הִיא גִ"כ מַחֲ"ע נִפְקֵת, וּבַבַּחֲי' חֲכ' עֲצֻמָּה
 14 יֵשׁ בַחֲי' מִשְׁפִּיעַ וּמִקְבֵּל כִּמְאֵ הַבֵּן בַּחֲכ' כִּי יִשְׂרָאֵל
 15 מִתְקַשְׂרָאן בְּאוֹרֵייתָא וְהַתּוֹ' נִעְלָה יוֹתֵר אַבְל לִגְבִי בַחֲי'
 16 יַחֲדָה הוּא בַהִיפּוֹךְ כִּי עִי"ז מִמְשִׁיךְ אֲא"ס בַּתּוֹ',
 17 וְזַהוּ"ע בֵּן עֲזַאי חֲשָׁקָה נִפְשֵׁי בַתּוֹ' לְהַמְשִׁיךְ כּוֹ', וְזַהוּ"ע
 18 תּוֹ' [לְשִׁמָּה] לְהַמְשִׁיךְ. וְזַהוּ פִי' רָאָה חַיִּים אוֹא"ס
 19 שְׁז"ע חַיִּי הַחַיִּים [חֲסֵר כֶּאֱן אִיזָה תִּיבּוֹת בְּסִיּוּם
 20 הַמֵּאֲמָר].

ראה חיים עם האשה אשר אהבת

מה שאמר לר' הלל קודם נסיעתו ביום ג' בערב

1 בַּנְשִׁמָּה יֵשׁ ה' בַּחֲי' נִרְנַח"י, נִפְשׁ בַּחֲי' עֲשִׂי' רוּחַ בַּחֲי'
 2 יִצִּירָה, וְזֶה יֵשׁ בַּכּוֹאוֹ"א מִיִּשְׂרָאֵל, וְאִ"כ יִ"ל מ"ש דִּישׁ
 3 נִשְׁמוֹת דְּאִצִּי' וְנִשְׁמוֹת דְּעֲשִׂי', וְהֵלָא אֵלּוּ הֵה' בַּחֲי'
 4 הַנִּלְדָּגְבִי הֵם נִפְשׁ מִעֲשִׂי' וְרוּחַ מִיִּצִּי' וְנִשְׁמָה מִבְּרִיאָה, וְאִ"כ
 5 נִמְצָא זֶה בַּכּוֹאוֹ"א, אֲךָ פִי' הָעֵנִין הַהִפְרָשׁ הוּא בַּעֲנִין
 6 הַהֲתַגְלוֹת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף שְׂבָאָם הַגִּילּוּי הוּא בַּחֲי' נִפְשׁ
 7 הָאֵלֶקֶת לֹא נִמְצָא בּוֹ רַק בַּחֲי' סוּמ"ר וְעִ"ט, וְאִם רוּחַ
 8 יֵשׁ בּוֹ הַתְּפַעְלּוֹת הַמְדוּת, וְאִם נִשְׁמָה עֲבוּדְתָא עִ"י הַשְּׂגָה
 9 וְכוּנוֹת, וְאִם חֲי' יֵשׁ בּוֹ בַּחֲי' רֵאִי, וְזַהוּ רַק בַּעֲנִין
 10 הַגִּילּוּי אַבְל בְּאֵמֶת נִמְצָא כֹל הֵה' בַּחֲי' בַּכּוֹאוֹ"א.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

25 וְאֵעִפֹּכִי אֵין יְכוּלִים לְעִמּוּד עַל אִמִּיתִית הַנִּפְשׁ מֵהָיָא,
 26 כִּי לֹא רָאָה מְעוּלָם אֶת נִפְשׁוֹ, וְאִינוּ יוֹדְעֵי כִ"א הַפְּעוּלָה
 27 אַבְל הַפּוֹעֵל אִינוּ יוֹדְעֵי וְאֵין שׁוּם אָדָם יְכוּל לְתַאֵר אֶת
 28 נִפְשׁוֹ, כִּי אִינוּ יוֹדְעֵי אֵלָא שֶׁהוּא חֵי אַבְל הַחַיּוֹת בַּעֲצֻמוֹ
 29 מֵהָיָא אִינוּ יוֹדְעֵי, וְאֵין זֶה כִ"א עִ"ד יִדְעוֹת הַמְצִיאוֹת,
 30 וְכֵן יוֹבֵן בְּעוֹלָם שֶׁהוּא כִּמוֹ גּוֹף גְּדוּל וְהֵ"ה חֵי, הֵרִי יֵשׁ
 31 חַיּוֹת אֶלְקֵי הַמַּחֲי' אַבְל אִינוּ מוֹשֵׁג מֵהָיָא הַחַיּוֹת, כִּמוֹ
 32 לְמִשְׁלַל הַגִּלְגָּלִים הֵם עֲגוּלִים וְכַדּוּרִים הָאֵם יִתְכַּן שֶׁחַיּוֹת
 33 אֶלְקֵי הוּא גִ"כ כַּדּוּר, הֵלָא אִינוּ בְּגֵדֵר שִׁטַּח מְקוּם וְאֵין
 34 אִנוּ יוֹדְעִים הָאֵין הוּא הַחַיּוֹת אֵלָא שֶׁהוּא יִדְעֵת
 35 הַמְצִיאוֹת וְכִמְ"שׁ מְלֻכּוֹתֵךְ מְכַ"ע, כֹּל הוּא מְסַפֵּר נוֹ"ן
 36 וְנוֹ"ן אֶלְפִים יוֹבֵלוֹת חַיּוֹת בְּדֶרֶךְ עוֹלָמִים כִּי עוֹלָם הוּא
 37 מְלֻשׁוֹן הָעֵלָם וְהַסְתֵּר שֶׁחַיּוֹת מוֹסְתֵר וְנִעְלָם שְׁאֵין
 38 מְשִׁיגִים כִ"א יִדְעֵת הַמְצִיאוֹת אַבְל לֹא הַמַּהוּת, אַבְל
 39 בְּגִ"ע צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְנִהְיִין מְזִיו הַשְּׂכִינָה, נִהְיִין הוּא
 40 מְלֻשׁוֹן תְּעוּגָה וְאִ"כ הֵרִי הֵם מְשִׁיגִים, כִּמוֹ בְּאָדָם כִּאֲשֶׁר
 41 מִבֵּין הַשֶּׁכֶל לְאֲשׁוּרוֹ מִתְעַנֵּג אַבְל אִם לֹא יִבֵּן הִיטִיב
 42 הַשֶּׁכֶל לֹא יִתְעַנֵּג. וְנִמְצָא שֶׁהַפְּרָשׁ בֵּין עוֹלָמוֹת לְגִ"ע כִּי
 43 בְּעוֹלָמוֹת הוּא יִדְעֵת הַמְצִיאוֹת וְלִכְּן הוּא הָעֵלָם וְחֲשֵׁךְ,
 44 אַבְל בְּגִ"ע הוּא הַשְּׂגָת הַמַּהוּת, הַגֵּם שֶׁהוּא זִיו אַבְל
 45 בַּהֲזִיו הוּא הַשְּׂגָת הַמַּהוּת וְלִכְּן נִקְ' בְּשֵׁם אוֹר, וְלִכְּן הַגִּ"ע
 46 קָדָם בְּמַעְלָה. וְזַהוּ שְׂאֲרוּ"ל שְׂכַדָּאֵי כֹל יִסּוּרֵי גִיְהַנֵּם כּוֹ'
 47 מוֹטֵב דְּלִידֵינֵי כּוֹ' וְלִיתֵי כּוֹ' כִּי זֶהוּ עֲלֵי' גְּדוּלָה
 48 בְּאֵין-עֲרוֹךְ לְהַשְּׂגָת הַמַּהוּת.

1 יִפָּה שְׁעָה אַחַת בַּתְּשׁוּמַע"ט בְּעוּה"ז מְכַל חַיִּי הַעוּה"ב,
 2 פִי' חַיִּי עוּה"ב הוּא בַּחֲי' תְּעוּגָה הַנִּשְׁמוֹת בְּגִ"ע
 3 תְּשׁוּלָם שְׂכָר מְעַבּוּדָת עוּה"ז, וְצִ"ל אֵיךְ יֵהִי הַתְּשׁוּלָם
 4 גְּמוּל מִן הַדְּבָר פְּחוֹת בְּמִדְרִיגָה מִן הַעַבּוּדָה, עַד שִׁיפָה
 5 שְׁעָה א' בַּתְּשׁוּמַע"ט מְכַל חַיִּי הַעוּה"ב.
 6 וְלֵהֲבִין עֲנִין מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה בְּעוּה"ז דּוֹקָא יוֹבֵן עִ"פ
 7 מ"ש בְּמִדְר"ר ז' דְּבָרִים קָדְמוֹ לְעוֹלָם גִ"ע
 8 וְתְשׁוּבָה כּוֹ', וְצִ"ל הֵלָא גִ"ע הוּא הַתְּשׁוּלָם גְּמוּל מִן
 9 הַעוּה"ז וְכֵן תְּשׁוּבָה הוּא עַל פְּגָם מִצְוֹת וּמַעַ"ט בְּעוּה"ז
 10 וְהָאֵין קָדְמוֹ לְעוֹלָם, אִם אֵין עוֹלָם אֵין שִׁיךְ תְּשׁוּבָה
 11 וְלֹא תְשׁוּלָם גְּמוּל. אֲךָ פִי' קָדְמָה אֵין הַכוּוּנָה בְּזִמְנָה כִ"א
 12 בְּמַעְלָה וּמִדְרִיגָה, וּבְכַדִּי לְהִבִּין מֵהוּ יִתְרוֹן מַעֲלַת גִ"ע,
 13 צִ"ל תְּחִלָּה שֶׁרֵשׁ וּמְקוּר חַיּוֹת הַעוֹלָמוֹת, כִּי הִנֵּה הַתְּהוּוֹת
 14 הַעוֹלָמוֹת הוּא מִבַּחֲי' מַל' שֶׁהוּא שֵׁם זְוִיו וְהָאֵרָה בְּעֵלְמָא
 15 שְׁאִינוּ נוֹגַע לְעַצְמוֹתוֹ, כִּמְ"שׁ מְלֻכּוֹתֵךְ מְלֻכּוֹת כֹּל
 16 עוֹלָמִים, וְשֶׁרֵשׁ וּמְקוּר הָרֵאשׁוֹן מִבְּרִיאַת עוֹלָמוֹת הוּא
 17 מִמְדוֹת עֲלִיוֹנוֹת כִּמְ"שׁ כִּי אִמְרַתִּי עוֹלָם חֲסֵד יִבְנֵה,
 18 וְלֵהֲבִין חַיּוֹת זֶהָ מִבְּשָׂרֵי אַחְזָה כּוֹ', כִּי הִנֵּה אֵי'
 19 בְּאֲדָר"נ כֹּל מֵהָ שֵׁשׁ בְּעוֹלָם יֵשׁ גִ"כ בְּאָדָם, בְּרָא יַעֲרוֹת
 20 חוֹרְשִׁים חַיּוֹת יָמִים וְנִהְרוֹת בְּרָא בְּאָדָם גִ"כ, כִּי אָדָם
 21 הוּא עוֹלָם קִטָּן, לִכְּן יְכוּלִים לְהִבִּין מַחֲיּוֹת אָדָם חַיּוֹת
 22 הַעוֹלָם, דְּכִמוֹ בְּאָדָם הֵרִי נִתְאֲמַת אֲצֵל כִ"א שֵׁשׁ לוֹ נִפְשׁ
 23 הַמַּחֲי' אוֹתוֹ, כִּי הֵרִי רוּאָה שֶׁהַגּוֹף חֵי, וּבַהֲפָרֵד הַנִּפְשׁ
 24 מֵהַגּוֹף נַעֲשָׂה כִּאֲבָן דּוּמָם, וְאֵין סִפְק אֲצֵלוֹ שֵׁשׁ לוֹ נִפְשׁ,

יפה שעה אחת

בס"ד פ' תולדות תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

32 הרי מכאן מוכח, שאף שהנפש לא מתעסקת להחיות את
 33 הגוף, הרי שהנפש מוגדר בגוף כו'. - כאשר הנפש
 34 נכנסת לגוף, למרות שהיא בבחינת 'אור' ולא 'שפע',
 35 היא מוגדרת בגוף ולכן לא יכולה להיות בשני גופים
 36 כאחד.
 37 אם כן, המשל של חיות הנפש אינו מכוון לגמרי לענין
 38 של אור, שהרי גילוי האור הוא באופן שאינו מוגדר
 39 במקבל, ואילו הנפש מוגדרת בגוף המקבל כנ"ל.
 40 וזה יובן מאור וזיו השמש - כלומר, מסיבה זו צריכים
 41 את המשל הראשון של אור השמש, כיון ששם רואים
 42 ענין זה שאין השמש מוגדר שהרי נאמר¹¹⁸ ממגד
 43 תבואות שמש ומגד גרש ירחים כו', - היינו, שהשמש
 44 מצמיחה את התבואה ופועל כבולם בשוה ללא הבחנה
 45 אם זו תבואה, אוצר המלך, או מקום טינופת, וכן אור
 46 השמש פועל כמה פעולות כאחת להאיר, לחמם,
 47 להצמיח וכו'. שכל זה מראה שאור השמש נמשך
 48 ממילא מבלי להתעסק ולהיות מוגדר במקבלים.
 49 אך לעומת זאת, גם למשל השמש יש מגבלה, שהרי גם
 50 היא נברא גשמי בעל מגבלות, והמגבלה שלה היא
 51 שהוא מוכרח בהגילוי, והאור היוצא ממנה נמשך ללא
 52 שליטה ויכולת בחירה, וזה וודאי לא יכול להיות המשל
 53 לאור האלקי שנמשך ברצון ובחירה, וזה יובן מאור
 54 וחיות הנפש - כלומר, מסיבה זו צריכים גם את משל
 55 השני של אור וחיות הנפש, כיון ששם רואים את ענין
 56 זה, שאין הנפש מוכרח בהגילויים היוצאים ממנה והגילוי
 57 הוא רצוני וכיכולתו להעלים כחותיו,
 58 לסיכום: יש שני משלים לענין של הארה (בניגוד
 59 לשפע), א) מאור השמש ב) מחיות הנפש. הסיבה לכך
 60 שצריך את שני משלים אלו, היא כיון שבכל אחד מהם
 61 יש פרט שאין בחבירו.

1 פרק נו.
 2 תוכן הפרק: הצורך בב' המשלים - אור השמש והנפש,
 3 אור ושפע - האור הפנימי והאור המקיף, וביאור
 4 המשכת בחינת "משפט".
 5 בפרק הקודם הביא הרבי נ"ע שני משלים לענין ההארה
 6 (בניגוד לשפע), א) מאור השמש ב) מחיות הנפש.
 7 הסיבה לכך שצריך את שני המשלים היא, כיון שכל
 8 משל גשמי לא יהיה מושלם ביחס לאור האלקי שהרי
 9 "אין המשל דומה לנמשל", המשל הגשמי הוא בבחינת
 10 גבול והנמשל הוא אור אלקי בלתי מוגבל, ולכן צריכים
 11 להשתמש בשני משלים שונים, שכל אחד משלים את
 12 השני ובצירוף שניהם יחד יובן הנמשל.
 13 בפרק זה מבאר הרבי נ"ע, לשם מה צריכים את שני
 14 המשלים לענין האור ואי אפשר להסתפק במשל אחד.
 15 אך הנפש יש לה מגבלה, דאף שמחיה את הגוף שלא
 16 באופן של התעסקות - כפי שהתבאר באריכות בפרק
 17 הקודם - הרי שהוא מוגדר בגוף והגדרתו מתבטא בזה
 18 דבשמחיה גוף זה אינו יכול להחיות גוף אחר,
 19 וכדאיתא בזהר¹¹⁵ שרבי שמעון בר יוחאי שאל מאליהו
 20 הנביא למה לא היה בהאדרא שם גילה רשב"י את
 21 סודות התורה והשיב לו שהיה צריך להציל את רב
 22 המנונא סבא וחביריו¹¹⁶, שהיו שבויים בארמון המלך.
 23 ואיתא על זה בקול ברמה¹¹⁷ משום דלכבודו של רב
 24 הממונא סבא היה צריך להתלבש בגוף וכן לכבודו של
 25 רבי שמעון בר יוחאי היה צריך להיות בגוף, ואי אפשר
 26 לנפש אחת להיות בשני גופים. אלא שעל זה מקשה:
 27 ומה שאליהו נמצא בכל ברית מילה, גם אם ישנן כמה
 28 בריתות בו זמנית, איתא על זה בקול ברמה שם שזהו
 29 רק ניצוצות לבד כו', כלומר, הארה בלבד ולא עצם
 30 הנשמה, וכאשר בא אליהו עם עצם נשמתו כפי
 31 שמלוּבשת בגוף, יכול להיות רק במקום אחד.

וכו' עד דהוא בריר וכו'.

ועל זה כתב רבי יעקב צמח: בכאן יש שאלה והיא מאחד שאלהו
 נמצא בכל ברית מילה כנזכר בזהר בראשית ובלק"ך זה בשעה אחת
 בכל הבריות בכ"מ שהם וא"כ גם בכאן למה לא עשה כן בשליחותו וגם
 לעמוד אצל רשב"י ואולי יש לתרץ שבבריות די שילכו ניצוצין קצת לכל
 מקום שיש שם ברית מילה כי כמה ניצוצין יש לכל צדיק וצדיק בין מצד
 נפשו בין מצד רוחו בין שנשמתו מכל חלק בריאה יצירה עשית. אבל כאן
 כפי הכתוב מע"ח לא היה כבוד רבו רב הממונא סבא שילכו קצת מניצוצין
 להצילו וגם לא היה כבוד הקדוש ברוך הוא. . שהיו עם רשב"י שקצת
 מניצוצין שלו יהיו שומעים מרשב"י ושאר ניצוצות יהיו עם רב המנונא
 סבא.

(118) דברים לג, יד.

(115) ח"ג דף קמד, ב

(116) ראה המשך תרס"ו עמוד קצח. ספר המאמרים ה'ש"ת
 עמוד 62. תש"א עמוד 151. שיחת פ' בשלח יג שבט התשי"א.
 (117) ביאור ופירושו לכתבי האר"י, חובר על ידי המקובל רבי
 יעקב צמח. ושם מביא את דברי הע"ח, וזה לשונו: ודאי יש לתמוה
 על אליהו שלא בא לשמוע סודות נעלמים מאחד שהקדוש ברוך הוא עם
 .. בא לשמוע אותם וגם שתמיד בא אליהו אצל ר"ש כנודע ואם בשביל
 הנס היה לו לילך מלאך אחר לעשות אותו הנס ושליחות להציל לרב
 הממונא סבא אבל הטעם הוא שרב הממונא סבא היה גלגול מרע"ה והנה
 אליהו ז"ל היה תלמיד של משה כנזכר בזהר צו דאיהו תלמיד חכם די"ך
 וכן ב' כי תצא לכן כיון שכן הוא הנה אליהו ז"ל חייב בכבוד רבו שהוא
 גלגול משה וחייב לילך בשליחותו זה ולא מלאך אחר דהוא יומא שדתי

8 במשל השמש, שהגילוי אינו רצוני, ופרט זה נשלם
9 על-ידי המשל מחיות הנפש, שבה הגילוי הוא רצוני.
10 ולכן בחיבור שני המשלים יחד, יובן ענין ההארה
11 האלוקית שיש בה את שני המעלות: א) הגילוי הוא
12 רצוני (כמשל הנפש), ב) אינו נתפס ומוגדר כלל (כמשל
13 השמש).

1 המעלה במשל חיות הנפש, שאינה מוכרחת בגילוי
2 ויכולה להעלים את כחותיה, היינו - שהיא בוחרת
3 להאיר ולהחיות, למרות שכאשר היא מאירה ומחיה אין
4 היא מתעסקת בזה אלא זה נעשה בדרך ממילא. אבל
5 יש בה חסרון ומגבלה שהיא מוגדרת ונתפסת בגוף.
6 ובה יש מעלה בשמש שהיא אינה מוגדרת במקום
7 שמאירה וכלל לא נתפסת בו. אלא שיש חסרון גם

שבת פירוש שופטים

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

1 עד שלא נברא העולם, היה הוא - עצם האור, ושמו - גילוי והתפשטות האור, וזהו
2 שרש ממלא-כל-עלמין וסובב-כל-עלמין. עצם האור הוא אוצר העליון שפותחים כדי
3 לנצח את המלחמה

22 עֲלֵמִין¹, אָבֵל "הוא" קָאֵי עַל עֵצָם הָאֹר שְׁאִינוּ בְּגֵר
23 גְלוֹי וְהַמְשָׁכָה כָּלֵל בְּעוֹלְמוֹת, אֲדַרְבָּא שְׁהוּא מְתַעֲלָם
24 וּמְחַכְלָל בְּעֵצְמוֹתוֹ, וּבְחִינָה וּמְדַרְגָּה זוּ הִיא הַנְּקִירָא
25 בְּשֵׁם אוֹצֵר, דְּכִשָּׁם שְׁהַאוֹצֵר הָרִי הוּא סְתוּם וְנִעְלָם
26 מֵעֵין כָּל רוּאָה, כֵּן בְּחִינַת הָעֵצְמוֹת הָרִי סְתוּם וְנִעְלָם
27 וְלִית מְחַשְׁבָּה תְּפִיסָא בֵּיהִי כָּלֵל, וְהוּא בְּחִינַת הָעֵצְמוֹת
28 וְתַבְרַךְ דְּעֵין לֹא רָאָתָהּ, וְהִנֵּה מְשַׁכַּח וְהַתְּגַלּוּת אוֹצֵר
29 הָעֲלִיּוֹן הוּא רַק בְּשִׁבְלֵי נִצּוּחַ הַמְּלַחְמָה לְנִצּוּחַ אֶת
30 הַמְּנַגֵּד, וְכַנ"ל בְּהַמְשָׁל דְּבִשְׁבִיל נִצּוּחַ הַמְּלַחְמָה
31 פּוֹתְחִים אֶת הָאוֹצְרוֹת הַתְּתוּמִים וְהַכְּמוּסִים מְדוּר דוּר,
32 אֲשֶׁר הַדְּגָמָא מְנָה יוֹכֵן לְמַעְלָה דְּכְתִיב "מוֹצֵא רוּחַ
33 מְאוֹצְרוֹתָיו, שְׁהִכָּה בְּכוּרֵי מִצְרַיִם", דְּבִשְׁבִיל לְהַפּוֹת
34 בְּכוּרֵי מִצְרַיִם, דְּמִצְרַיִם הֵם הַמִּצְרַיִם וְגִבּוּלִים, וּבְכּוּרֵי
35 מִצְרַיִם הֵם תַּלְקָן וְעֵצָם הַקְּלָפָה, וּבִשְׁבִיל זֶה מוֹצֵא רוּחַ
36 מְאוֹצְרוֹתָיו, וְאִיתָא בְּתַקּוּנֵי זֶהר תַּקּוּן סֻט⁶ "רוּחַ ה' דָּא
37 אֲוִיר קְדָמָא⁷", דְּהִנֵּה כְּתִיב "כִּי גָאָה גָאָה", וְתַרְגָּם
38 "אֲתַגָּאֵי עַל גְּתוּנְיָא"⁸, וְיִדּוּע⁸ דְּ"גָאָה גָאָה" הוּא
39 פְּנִימִיּוֹת הַפְּתֵר, דְּשָׁרְשׁוּ בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת וְעֵצְמוֹת אֵין-

4 (ז) וְהַדְּגָמָא מְנָה יוֹכֵן לְמַעְלָה בְּשִׁנֵּי הָעֵנְיָנִים מַה
5 שְׁאוּר אֵין-סוּף הוּא לְמַעְלָה מְעָלָה עַד
6 אֵין קֵץ וְלִמְטָה מְטָה עַד אֵין תְּכִלִּית, דְּמַה שְׁלִמְטָה
7 מְטָה עַד אֵין תְּכִלִּית הוּא הָאֹר שְׁבִבְחִינַת שִׁכּוּחַ אֶל
8 הָעוֹלְמוֹת, וּבְכָלֵלוֹתוֹ הוּא בְּחִינַת גְלוֹי בְּעֵצְמוֹתוֹ. וְהִנֵּה
9 אִיתָא בְּפָרְקֵי דְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר⁵, "עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם
10 הָיָה הוּא וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד", דְּ"הוּא" קָאֵי עַל עֵצָם הָאֹר,
11 וְאוֹמֵר עַל זֶה "הוּא" בְּחִינַת נִסְתָּר וְהָעֵלָם, דְּעֵצָם הָאֹר
12 הוּא נִעְלָם וְנִסְתָּר, וְהִינוּ שְׁאִינוּ בְּגֵר גְלוֹי גַם בְּעֵצְמוֹתוֹ,
13 וְ"שִׁמּוֹ" קָאֵי עַל הַגְלוֹי וְהַתְּפִשּׁוּת הָאֹר. וְיִדּוּע
14 דְּבִשְׁמוֹ הָרִי יֵשׁ שְׁתֵּי מְדַרְגּוֹת, שְׁמוֹת וְשֵׁם, דְּשְׁמוֹת
15 לְשׁוֹן רַבִּים וְשֵׁם לְשׁוֹן יְחִיד, דְּשְׁמוֹת לְשׁוֹן רַבִּים הֵם
16 הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת בְּמַאֲצִילָן, וְהוּא מַה דְּשִׁעַר
17 בְּעֵצְמוֹ בְּכַח כָּל מַה שְׁעֵתִיד לְהִיֹּת בְּפִעֵל, וְשֵׁם הוּא
18 לְשׁוֹן יְחִיד הוּא מַה דְּאֵין מְסַפֵּר לְסְפִירוֹת. וְשְׁתֵּי בְּחִינּוֹת
19 אֵלוֹ הֵם גְלוֹי בְּעֵצְמוֹתוֹ וְתַבְרַךְ, וְכֹא לִידֵי גְלוֹי גַם
20 בְּעוֹלְמוֹת בְּבְחִינַת אוֹר פְּנִימִי וּבְבְחִינַת אוֹר מְקִיף, שְׁנֵיהוּ
21 הַשְּׁרֵשׁ דְּשְׁתֵּי מְדַרְגּוֹת מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין וְסוּבֵב כָּל

אור מערכת א אות קנג.

(8) ראה בכל זה 'תורה אור' פרשת בשלח [מאמר] דיבור המתחיל אז ישיר פרק ג. שם סוף [מאמר] דיבור המתחיל אשירה להוי'. תורת חיים [מאמר] דיבור המתחיל אשירה להוי' (רלז, א. רנג, א. ואילך). ועוד.

(5) פרק ג. - יש שם גירסאות אחרות אבל דיוק גירסא זו דוקא מבואר בהקדמת של"ה בתחילתה. וראה גם כן תיקוני זוהר תיקון ט (מ, ב).
(6) דף קז, א.
(7) ראה פרדס שער א פרק ז ובערכי הכינויים בערכו. מאורי

ה. ממלא כל העולמות וסובב (מקיף) כל העולמות. ו. ואין מחשבה תופסת (משגת) בו. ז. רוח ה' זהו אויר ראשון. ח. מתגאה על גאים.

1 סוף. וְגֵאוּתָא דִּילֵיהּ ט, "סוס וְרָכְבוּ רָמָה בְּיָמֵי" 9, דְּשָׁרְשׁ
2 הַנְּצִחַ הוּא בְּפָנִימֵי תְּהֵר, וְכַנְ"ל בְּהַמְשָׁל דְּמַדְת

3 הַנְּצִחַ נְטוּעַ וּמְשָׁרְשׁ בְּעֵצִים הַנְּפֹשׁ שְׁלֵמְעָלָה מְפֹחֹת
4 הַגְּלוּיִים.

ב' ניסן, ה'ש"ת

(9) השייכות מבוארת במקומות המסומנים בהערה הקודמת.

ט. והגאות שלו היא.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלח"ק

1 כז. כשבאתי בפעם הראשונה אל החסיד ר' יעקב
2 שמשון בהארפעקי - במרחק וויארסט בערך ממקום
3 מגורנו - מצאתיו יושב בגן הפרי הגדול וחוזר משניות
4 בעל-פה.
5 הר' יעקב שמשון קיבל אותי בחיבה וסיפר לי
6 חמשה סיפורים:
7 א. איך אביו הכין אותו חצי שנה לפני חתונתו -
8 הוא היה אז בן שבע עשרה - להיכנס אל הרבי
9 ב"יחידות" בשנת תקפ"ה.
10 הסבא, החסיד ר' נחום דובער, לא הסתפק בהכנה
11 שהבן הכין, ובמשך שני חדשים, הסביר לנכדו הר'
12 יעקב שמשון מהי משמעות ההליכה אל הרבי
13 ל"יחידות".
14 אצלנו חסידים - מספר הר' יעקב שמשון, שאמר
15 לו סבו הר' נחום דובער - ביתו של הרבי הוא היכל
16 המקדש, חדרו של הרבי הוא הלפני ולפנים. כשהיינו
17 אברכים וישבנו אצל הרבי בליאזנא, היתה לנו הדרת
18 כבוד פנימי בפני אדמת חצרו של הרבי, ומכל-שכן
19 בפני קירות "גן עדן התחתון". אחרי הכנה רבה
20 חשבון נפש עמוק ואחרי טבילה וטהרה במקוה, היינו
21 מרשים לעצמנו מזמן לזמן לנשק את ה"סטענדער"
22 עליו התפלל הרבי.
23 אילו ראית - אומר לי הסבא - באיזו יראת
24 הרוממות וחיבת הקודש ניגש הגאון החסיד ר' ירוחם
25 משה משפטיבקה בן התשעים ל"סטענדער" של הרבי
26 ומנשק את המקום עליו היו מונחות ידיו של הרבי
27 בשעת התפילה - היית מבין אז מה נקרא אתרא
28 קדישא היכן ששכינתא שריא.
29 ב. הסבא - מספר לי הר' יעקב שמשון - אמר לי:
30 אנחנו האברכים קבלנו מזקני החסידים, של"יחידות"
31 צריכים ללכת רק אחרי הכנה טובה, וההכנה לוקחת
32 זמן. היו אברכים שההכנה שלהם ל"יחידות" ארכה
33 שלוש שנים ויותר.
34 ג. היו אברכים - מספר הסבא - שה"יחידות"

35 הראשונה שלהם, אחרי הכנה טובה, שהיתה להם
36 אצל הרבי, הנה בעמדם על הסף של "גן עדן העליון",
37 עוד לפני כניסתם אל הרבי, הונח אצלם הטוב טעם
38 של השגה אלקית, שההרגש הטבעי הזדכך, וראיית
39 פני קודש הקדשים של הרבי פתחה צינור של נשמה
40 ברוח ונפש. הרבי בשעת "יחידות" לא הטליא את
41 הנפש והרוח שהיו זקוקות לתיקון, אלא החייה אותן
42 באור הנשמה.
43 מ"יחידות" אצל הרבי היו יוצאים בריה חדשה,
44 הולדה מחדש עם נפש אלקית בריאה וביצר טוב
45 שמח ואמיץ, בנפש הטבעית שנוטלה, וביצר הרע
46 מעורך ורך.
47 ד. חודש לפני חתונתי - מספר הר' יעקב שמשון
48 - הלכו הסבא הר' נחום דובער ורבי הר' זלמן יצחק
49 אתי אל הרבי - הרבי האמצעי - לליובאוויטש.
50 בליובאוויטש היו אז אצל הרבי למעלה מעשרה
51 מנינים אברכים ובחורים לפני חתונתם. כולם למדו
52 בבית המדרש הקטן שבחצר הגדולה, והיו מנין
53 חסידים זקנים שהתעסקו בחינוכם והדרכתם של
54 הבחורים והאברכים.
55 המחנך והמדריך שלי היה החסיד ר' זלמן סנדר
56 קרולער. אחרי כל ההכנות שלי לקראת הכניסה
57 ל"יחידות" הכין אותי גם החסיד ר' זלמן סנדר
58 ל"יחידות".
59 ה. ב"יחידות" אמר לי הרבי שני דברים: א) היה
60 נהנה מיגיע כפים ולא ממסחר. ב) למד שיתא סדרי
61 משנה בעל-פה, וכל שלשה חדשים חזור על שיתא
62 סדרי משנה בעל-פה, ארבע פעמים בשנה. בשנה
63 מעוברת תחזור בחודש העיבור פעמיים על סדר
64 השרות.
65 לא הייתי בעל כשרון בהבנה - אומר לי הר' יעקב
66 שמשון - אבל היתה לי תפיסא טובה. בשנתיים
67 הראשונות של חמשת שנות ה"קעסט", אצל חותני
68 החסיד ר' שמואל אבא איוואנאוקער - ישוב ליד

7 כל השנים היה הר' יעקב שמשון נהנה מיגיע כפיו
8 מעבודת הבניה. בשנתיים האחרונות לקחו שני בניו
9 את חצר הארפאקי בחכירה, והוא קיבל על עצמו
10 עבודת הבניה בחצר, ומפני היות הבנים טרודים
11 בנסיעות לויטבסק וסמולנסק הוא גם עוזר להשגיח
12 על עבודות החצר.

שבועי של פסח בסעודת הלילה. ה'ת"ש

1 רודניא - התלמדתי משניות בעל-פה.
2 מראש השנה תקפ"ח - מספר לי הר' יעקב
3 שמשון - עד היום דלמטה, קיימתי כל השנים הסדר
4 שנתן לי הרבי ב"יחידות" הראשונה שלי: לחזור על
5 שיתא סדרי משנה בעל-פה ארבע פעמים בשנה
6 ובחודש העיבור לחזור פעמיים על סדר טהרות.

אגרות קודש

28 בשקידה גדולה, וכשיכיר את תנאי המקום הנה בעזה"י
29 יביא תועלת רב.
30 לשיקאגא על ש[נ]לוח הקודם כבר השיב הרי"פ שי.
31 הנני נהנה מהרושם הטוב שעשה מכתבי על ר"א שי
32 כאווען, ואתענין לדעת אם הביא איזה תועלת לבתו וחתנו
33 יחיו בדבר שמירת הטהרה אשר ע"ז צריכים להניח כחות
34 בבקשה ותחנונים, והשי"ת יעזרהו בגו"ר.
35 ע"י ידינו ידי"ע וידי"נ הרה"ח אי"א מוה"ר מרדכי
36 שי' שו"ב הבא למחנם בשליחותי יקבלו פ"ש מפורט,
37 ובודאי הנה כל ידידי שי' והוא ביחוד ישתדלו אשר
38 נסיעתו תביא בעזרתו ית' התועלת המקווה בגו"ר. ולמותר
39 לבקשו לקרב את ידי"ע הנ"ל בכל מיני קירוב ולהכירו עם
40 כל ידידיו שי' ולסדר התועדות כפי אשר כתב אליהם
41 מזכירי ידידי הרי"פ שי'.
42 על א[נ]ודות עניני חזקת ידידי כבוד אביו שי' יעזור
43 השי"ת שישודרו באופן היותר טוב ומועיל בגשמי
44 וברוחני לטובת ידידי כבוד אביו שי' ולטובתו הפרטי
45 בעדו או בעד חתן טוב בגו"ר.
46 יעזר לו השי"ת בהדרוש לו ולזוגתו ולילידיהם שי'
47 בגשמיות וברוחניות ויוכל הוא וידידי חבריו התמימים
48 יחיו להוציא כחותיהם הפנימי אשר נטע בהם הוד כ"ק
49 אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נב"ם זי"ע מהכח אל הפועל
50 טוב לעורר את אנ"ש שי' את גזע החסידים ואת הצעירים
51 שי' לקבוע עתים לתורה ברבים וללכת בדרכי החסידות
52 וטוב יהי להם בגו"ר.

ידידו הדו"ש ומברכו

54 יוסף יצחק.

אג"ק מוהרי"צ נר"ך יד

1 ב"ה, ה' אד"ר, תרח"ץ
2 ידידי הרב ווי"ח אי"א מוה"ר ישראל שי'
3 שלום וברכה!
4 שני מכתביו הגיעוני כאחד, ועל א[נ]ודות הבחור מר
5 שלמה זלמן שי' בודאי צריכים להשתדל בזה בכל מה
6 דאפשר אבל הכל בשמחה ובטוב לבב ואין ממה להצטער
7 כלל וכלל כי בודאי יהי טוב באמת.
8 נהניתי במאד מהידיעה אשר בתם תחי' חפצה להתנהג
9 בהנהגה של יראת שמים בהידור, ובגלל הדבר הזה יעזר
10 לה השי"ת בשדוך טוב בכל הפרטים, והשי"ת יעזר שיהי
11 טוב בגו"ר ותגדלוה בין שאר ילידיהם שי' לתורה חופה
12 ומעשי"ט מתוך פרנסה בריוח ומתוך הרחבת הדעת בגו"ר.
13 על א[נ]ודות הוצאת ק[נ]בץ זמני הנה כתבתי בזה
14 לידידי מזכירי הרי"פ שי' ונהניתי במאד שמתקבץ חומר
15 מבתי הכנסיות של חב"ד עם תולדותיהם מייסדיהם
16 לשנותיהם ותמונותיהם.
17 בטח ישימו לב להדרישה עניני חסידות בשפת המדינה
18 בשביל הנוער, כי דבר גדול הוא, ונכון הי' להעתיק איזה
19 סיפורים - ללקוט מהאגרות והשיחות - ולבארם באופן
20 אשר יבינום הצעירים.
21 אתענין לדעת מה שעלה משיחתם א[נ]ודות התיסדות
22 ישיבה ברוחה של תו"ת יצ"ו.
23 בודאי קבלו המענה התלגרפית א[נ]ודות הנירות של
24 ידידנו הרה"ח הר"י שליט"א לשלחם לריגא.
25 על א[נ]ודות הנירות עבור ידידנו הרה"ג ווי"ח אי"א
26 מוהר"ש שי' ברוק וידידנו הרה"ג ווי"ח אי"א מוה"ר יצחק
27 דוב שי' נהניתי במאד, וזה האחרון הוא בעל מרץ טוב

פרשת מצורע

יד * וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא אל־הכהן: ויצא הכהן אל־מחויץ למחנה וראה הכהן והנה גרפא נגע־הצרעת מן־הצורע: והוצוה הכהן ולקח למטהר שתי־צפרים חיות טהרות ועץ ארו ושני תולעת ואזב: והוצוה הכהן ושחט את־הצפור האחת אל־בלי־חרש על־מים חיים: ואת־הצפר החיה יקח אתה ואת־עץ הארו ואת־שני התולעת ואת־האזב וטבל אותם ואת הוצפר החיה בדם הצפר השחטה על המים החיים: והזהר על המטהר מן־הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את־הצפר החיה על־פני השדה: וכבס המטהר את־בגדיו וגלח את־כל־שערו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל־המחנה וישב מחויץ לאהלו שבעת ימים: והיה ביום השביעי יגלח את־כל־שערו את־ראשו ואת־זקנו ואת־גבת עינו ואת־כל־שערו יגלח וכבס את־בגדיו ורחץ את־בשרו במים וטהר: וביום השמיני יקח שני־כבשים תמימים וכבשה אחת בת־שנתה תמימה ושלשה עשר־נים סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן: והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ולקח הכהן את־הכבש האחד והקריב אתו לאשם ואת־לג השמן והניף אתם תנופה לפני יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 100. ע"פ ביאורי החומש)

שמה של הפרשה - מצורע בדורות הראשונים נקראת פ' מצורע - פרשת זאת תהיה, ורק בדורות האחרונים התקבל השם 'פרשת מצורע'. וטעם הדבר בפנימיות הענגנים: ידוע שלעמיד־לבוא החשף והרע והפכו לאור וטוב. כך גם בנוגע למצורע, בזמן הגלות מצורע הוא משג שליילי. אכל לעתיד־לבוא התשובה של המצורע תהיה בבחינת ידונות נעשות לו

כזכיות, כך שהמשג מצורע יתפך להיות דבר חיובי. בדורות הראשונים לא קראו בשם מצורע כי לא רצו להשתמש בדבר שליילי, לכן השתמשו בשם 'זאת תהיה' רמז לכך שלעמיד־לבוא יהיה המצורע דבר חיובי. אף בדורות האחרונים, הקרובים לביאת משיח שאז יתפך המצורע לדבר חיובי, קוראים לפרשה מצורע על־שם העתיד הקרוב, שבו המצורע יהיה רק דבר של קדשה ואור.

שני * ושחט את־הכבש במקום אשר ישחט את־החטאת ואת־העלה במקום הקדש פי כחטאת האשם הוא לפהן קדש קדשים הוא: ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על־תנוף און המטהר הימנית ועל־בהן ידו הימנית ועל־בהן רגלו הימנית: ולקח הכהן מלג השמן ויצק על־כף הכהן השמאלית: וטבל הכהן את־אצבעו הימנית מן־השמן אשר על־כפו השמאלית והזהר מן־השמן באצבעו שבע פעמים לפני יהוה: ומיתר השמן אשר על־כפו יתן הכהן על־תנוף און המטהר הימנית ועל־בהן ידו הימנית ועל־בהן רגלו הימנית על דם האשם: והנותר בשמן אשר על־כף הכהן יתן על־ראש המטהר וכפר עליו הכהן לפני יהוה: ועשה הכהן את־החטאת וכפר על־המטהר מטמאתו ואחר ישחט את־העלה: והעלה הכהן את־העלה ואת־המנחה המזבחה וכפר עליו הכהן וטהר: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו ענ"ו 97)

שהנגעים באין על לשון הרע. על גפנות הרוח (רשי"ד, ד) לשון הרע, שהוא חטא חיצוני, המתבטא בדבור בלבד (פטפוטי דברים) - מביא נגעי עור הפשוט, המופיעים בקלקי הגוף החיצוניים והנחותים יותר. גפנות הרוח, שמקומה פנימי ועמק יותר בנפש האדם - מביאה נגעים המופיעים בראש (או בזקן). האכר החשוב ביותר בגוף האדם.

שלישי * ואם־דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן: ושתי

וְכֹאֵ אֲשֶׁר־לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר כִּנְגַע
 נִרְאָה לִי בַבַּיִת: ^א וְצוּהַ הַכֹּהֵן וּפָנּוּ אֶת־הַבַּיִת
 בְּמָרֹם יָבֵא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַנִּגַּע וְלֹא יִטְמָא
 כָּל־אִשֶׁר בַּבַּיִת וְאַחַר כֵּן יָבֵא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת
 אֶת־הַבַּיִת: ^ב וְרָאָה אֶת־הַנִּגַּע וְהֵנָּה הַנִּגַּע
 בְּקִירַת הַבַּיִת שֶׁקַּעְרוּרֹת יִרְקַקֶּת אוֹ אֶדְמָדְמַת
 וּמְרִאִיתָן שֶׁפֶל מִן־הַקִּיר: ^ג וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן־הַבַּיִת
 אֶל־פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים:
^ד וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְרָאָה וְהֵנָּה פֶּשֶׁה
 הַנִּגַּע בְּקִירַת הַבַּיִת: ^ה וְצוּהַ הַכֹּהֵן וְחִלְצוּ אֶת־
 הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנִּגַּע וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל־
 מַחֲוֵץ לְעִיר אֶל־מְקוֹם טָמֵא: ^ו וְאֶת־הַבַּיִת יִקְצַע
 מִבַּיִת סָבִיב וְשִׁכְּוּ אֶת־הַעֲפָל אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־
 מַחֲוֵץ לְעִיר אֶל־מְקוֹם טָמֵא: ^ז וְלָקְחוּ אֲבָנִים
 אַחֲרוֹת וְהִבִּיאוּ אֶל־פֶּתַח הָאֲבָנִים וְעָפַר אַחַר
 יִקַּח וְטַח אֶת־הַבַּיִת: ^ח וְאִם־יִשׁוּב הַנִּגַּע וּפְרַח
 בַּבַּיִת אַחַר חֲלָץ אֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקְּצוֹת
 אֶת־הַבַּיִת וְאַחֲרֵי הַטּוּחַ: ^ט וְכֹאֵ הַכֹּהֵן וְרָאָה
 וְהֵנָּה פֶּשֶׁה הַנִּגַּע בַּבַּיִת צִרְעַת מִמְאֲרַת הוּא
 בַּבַּיִת טָמֵא הוּא: ^י וְנִתְּן אֶת־הַבַּיִת אֶת־אֲבָנָיו
 וְאֶת־עֵצָיו וְאֶת כָּל־עֵפֶר הַבַּיִת וְהוֹצִיא אֶל־מַחֲוֵץ
 לְעִיר אֶל־מְקוֹם טָמֵא: ^{יא} וְהִכָּא אֶל־הַבַּיִת כָּל־יְמֵי
 הַסְּגִיר אוֹתוֹ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^{יב} וְהִשְׁכַּב בַּבַּיִת
 יְכַסֵּם אֶת־כַּנְדָּיו וְהָאֵכֶל בַּבַּיִת יְכַסֵּם אֶת־כַּנְדָּיו:
^{יג} וְאִם־בָּא יָבֵא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהֵנָּה לֹא־פֶּשֶׁה
 הַנִּגַּע בַּבַּיִת אַחֲרֵי הַטּוּחַ אֶת־הַבַּיִת וְטַחַר הַכֹּהֵן
 אֶת־הַבַּיִת כִּי נִרְפָּא הַנִּגַּע: ^{יד} וְלָקַח לַחֲמָא אֶת־
 הַבַּיִת שְׁתֵּי צַפְרִים וְעֵץ אֲרוֹ וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְאוֹזֵב:
 וְשִׁחַט אֶת־הַצֶּפֶר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חָרֶשׁ עַל־
 מַיִם חַיִּים: ^{טו} וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֲרוֹ וְאֶת־הָאוֹזֵב
 וְאֶת ׀ שְׁנֵי תוֹלַעַת וְאֶת הַצֶּפֶר הַחַיָּה וְטָבַל
 אֹתָם בְּדָם הַצֶּפֶר הַשְּׁחוּטָה וּבְמַיִם חַיִּים וְהֵנָּה
 אֶל־הַבַּיִת שִׁבְעַת פְּעָמִים: ^{טז} וְחִטָּא אֶת־הַבַּיִת

תָּרִים אוֹ שָׁנִי בְּנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ וְהָיָה אֶחָד
 חֲטָאת וְהָאֶחָד עֹלָה: ^א וְהִבִּיא אֹתָם בַּיּוֹם
 הַשְּׂמִינִי לְטַהֲרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־
 מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה: ^ב וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כִּבְשֵׁ
 הָאֲשֵׁם וְאֶת־לֶג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפַח
 לִפְנֵי יְהוָה: ^ג וְשִׁחַט אֶת־כִּבְשֵׁ הָאֲשֵׁם וְלָקַח
 הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֲשֵׁם וְנָתַן עַל־תְּנוּף אֹזֶן־הַמִּטְהַר
 הַיְמָנִית וְעַל־כֹּהֵן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־כֹּהֵן רִגְלוֹ
 הַיְמָנִית: ^ד וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצַק הַכֹּהֵן עַל־כַּף הַכֹּהֵן
 הַשְּׂמֵאלִית: ^ה וְהֵנָּה הַכֹּהֵן בֹּאֲצָבְעוֹ הַיְמָנִית מִן־
 הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ הַשְּׂמֵאלִית שִׁבְעַת פְּעָמִים
 לִפְנֵי יְהוָה: ^ו וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן ׀ אֲשֶׁר
 עַל־כַּפוֹ עַל־תְּנוּף אֹזֶן הַמִּטְהַר הַיְמָנִית וְעַל־כֹּהֵן
 יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־כֹּהֵן רִגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־מְקוֹם דָּם
 הָאֲשֵׁם: ^ז וְהַנּוֹתֵר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן
 יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהַר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה:
^ח וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתָּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה
 מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ: ^ט אֵת אֶת־אֲשֶׁר־תִּשְׁיֵג יָדוֹ אֶת־
 הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה
 וְכַפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַמִּטְהַר לִפְנֵי יְהוָה: ^י זֹאת
 תּוֹרַת אֲשֶׁר־בוֹ נִגַּע צִרְעַת אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁיֵג יָדוֹ
 בְּטַהֲרָתוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כו עמ' 105)

עני שאמר קרבנו של מצרע זה עלי, והיה מצרע עשיר .
 מביא . . קרבנות עשיר (רמב"ם)
 ק"ק מו"ח אדמו"ר הצייע פעם ליהודי אהד לנדב את
 הוצאות ההדפסה של שו"ת ה'צמח צדק'. היהודי הבטיח,
 אף שלפי מצבו לא היה זה ביכולתו, ואז נתעשר וקיים
 הבטחתו. אמר הרבי, שהחלטה זו פתחה לו למעלה 'צנורות'
 חדשים של פרנסה. ואף כאן: כאשר עני יוצא מגדרו
 ומשתדל עבור חברו העשיר - עוזרים לו מלמעלה לקיים
 את הבטחתו בעשירות.

רביעי ^א וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
^ב כי תבאו אל־ארץ כנען אשר אני נתן לכם
 לאחזה ונתתלי נגע צרעת בבית ארץ אחותכם:

בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ה' וְכִי־יֵרָק הַזָּב בַּטְּהוֹר
 וּכְבֹס בְּגָדָיו וְרַחַץ בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:
 וְכַל־הַמְרַכֵּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא:
 וְכַל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ יִטְמָא עַד־
 הָעֶרֶב וְהַנוּשָׂא אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחַץ בַּמִּים
 וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל־אֲשֶׁר יַעֲבֹד הַזָּב וְיָדָיו
 לֹא־שָׁטַף בַּמִּים וּכְבֹס בְּגָדָיו וְרַחַץ בַּמִּים וְטָמֵא
 עַד־הָעֶרֶב: וְכַל־יֵחַרֵשׁ אֲשֶׁר־יַעֲבֹד הַזָּב יִשְׁכַּר
 וְכַל־כְּלֵי־עֵץ יִשְׁטַף בַּמִּים: וְכִי־יִטְהַר הַזָּב
 מִזֹּזְבוֹ וּסְפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהַרְתּוֹ וּכְבֹס
 בְּגָדָיו וְרַחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמִּים חַיִּים וְטָהַר: וְיָבִיִם
 הַשְּׂמִינִי יִקְחֻלוּ שְׁתֵּי תַרְיָם אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה
 וּבָא לְלַפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּתְּנֶם
 אֶל־הַכֹּהֵן: וְעִשָּׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אַחַד חֲפָאֵת
 וְהָאֹחֵד עֹלָה וְכֹפֵר עָלָיו הַכֹּהֵן לְפָנֵי יְהוָה

מזוזבו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 68)

ולצרעת הבגד ולבית (יד, נה) כתב הספורנו: "אין זכרון
 לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בתים, עד שאמרו קצתם ו"ל
 שלא היו לעולם". ויש לבאר, דהנה מבאר ב'לקוטי תורה'
 שנגע רומז לאדם שפנימיותו טובה בתכלית, וקרע הוא רק
 בחיצוניותו (בעור בשרו), ולכן פיוס, שאין אנשים פאלה,
 אין הנגע מצוי. לפי זה מוכן, שנגע בפית מסמל רע חיצוני
 בתכלית; ולכן הנה נדיר גם בימים ההם, שכן איש לא הגיע
 לדרגה זו.

שישי טו ואיש כִּי־תִצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֹרַע וְרַחַץ
 בַּמִּים אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל־
 בְּגָד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יְהִי עָלָיו שִׁכְבַּת־זֹרַע
 וּכְבֹס בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
 יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה שִׁכְבַּת־זֹרַע וְרַחֲצוּ בַּמִּים
 וְטָמְאוּ עַד־הָעֶרֶב: פ' וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָכָה
 דָּם יְהִי זָכָה בְּבִשְׂרָה שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
 בְּנִדְתָּהּ וְכַל־הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל־
 אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ יִטְמָא וְכָל־אֲשֶׁר־

בְּדָם הַצֹּפוֹר וּבַמִּים חַיִּים וּבַצֹּפֵר הַחַיָּה וּבְעֵץ
 הָאָרוֹ וּבְאֹזֹב וּבְשֵׁנֵי הַתּוֹלְעֹת: וְשִׁלַּח אֶת־
 הַצֹּפֵר הַחַיָּה אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה
 וְכֹפֵר עַל־הַבַּיִת וְטָהַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 91 ע"פ ביאורי

החומש)

כי תבאו אל ארץ פנען . . ונתתי נגע צרעת בבית ארץ
 אַחֲזַתְכֶם (יד, לד)

בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו
 אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה
 שהיו ישראל במדבר, ועל־ידי הנגע נותן הבית ומוצאן
 (רש"י)

פרושו של רש"י מובא מן המדרש, אף שם נכתב
 בצורה שונה. במדרש נאמר שהפנענים הטמינו "ממונם",
 ואלו רש"י כתב "מטמוניות של זהב". עוד נכתב במדרש
 שפנעניים הטמינו "בבתים ובשדות", ואלו רש"י ציין
 "קירות בתיהם" בלבד. וההסבר לחלוק: רש"י עוסק אף
 ורק בפרוש הכתובים, ולא בספורי חז"ל שאינם מפרשים
 את הכתוב. והיות שהפסוק כאן עוסק רק בענייני נגעי
 הבתים, רש"י לא מזכיר כלל את הטמנת הממון בשדות.
 לכן גם רש"י מדגיש שהטמינו "מטמוניות של זהב" ולא
 שאר ממונם, שכן קירות הבית הם מקום מצמצם מפרי
 להטמין ממון מסוג נחות, בכמות שתצדיק את הטרחה.

חמישי טז זאת התורה לְכַל־נֹגַע הַצֹּרַעַת וּלְנֹתֵק:
 נה וּלְצֹרַעַת הַבְּגָד וּלְבַיִת: ט' וּלְשֹׂאֵת וּלְסַפְּחַת
 וּלְבִהַרְת: ט"ו לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטְּהוֹר
 וְזֹאת תוֹרַת הַצֹּרַעַת: פ' טז א' וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ב' דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יְהִיֶּה זָב
 מִבְּשָׂרוֹ זָבֹו טָמֵא הוּא: ג' וְזֹאת תִּהְיֶה טְמֵאתוֹ
 בְּזָבֹו רַר בְּשָׂרוֹ אֶת־זָבֹו אוֹ־הַחֲתִיִּם בְּשָׂרוֹ מִזָּבֹו
 טְמֵאתוֹ הוּא: ד' כָּל־הַמְשַׁכֵּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו
 הַזָּב יִטְמָא וְכָל־הַכְּלֵי אֲשֶׁר־יִשְׁבַּע עָלָיו יִטְמָא:
 ה' וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחַץ
 בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְהַיֹּשֵׁב עַל־הַכְּלֵי אֲשֶׁר־
 יִשְׁבַּע עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחַץ בַּמִּים וְטָמֵא
 עַד־הָעֶרֶב: וְהַנֹּגֵעַ בְּבִשְׂרׁ הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחַץ

בְּנִדְתָּהּ וְהוּב אֶת־זוּבוֹ לְזָכַר וּלְזַכְּקָהּ וּלְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה: פפפ

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מכר
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 97. ע"פ ביאורי החומש)

פי תבאו אל ארץ כנען . . ונתתי נגע צרעת בבית ארץ
אֲחֵיכֶם (יד, לד)
בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו
אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה
שהיו ישראל במדבר, ועל־ידי הנגע נותן הבית ומוצאן
(רש"י)

מבאר בחסידות שהמלה "אמורי" היא מלשון אמירה
ודבור. לכן מצינו שדוקא בבתי האמוריים הופיעו נגעי
צרעת, הנבאים על עון דבור לשון הרע. אך עם זאת, דוקא
בבתיהם היו טמונים "מטמוניות של זהב": ללמדנו שכח
הדבור יכול להיות מנצל לדברים רעים, אך באותה מדה נתן
לנצלו לדברים טובים. זוהי מטרת הנגעים, לא רק לבטל את
הדבור הרע, אלא גם לגלות שאפשר להשתמש עם הדבור
לדברים טובים (מטמוניות של זהב).

מפטיר ^א והזרתם את־בני־ישראל מטמאתם ולא
ימתו בטמאתם בטמאם את־משפני אשר
בתוכם: ^ב זאת תורת הוב ואשר תצא ממנו
שכבת־זרע לטמאה־בה: ^ג והדודה בנדתה והוב
את־זוּבוֹ לְזָכַר וּלְזַכְּקָהּ וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־
טמאה: פפפ

תִּשָּׁב עָלָיו וְטָמֵא: ^א וְכִלְהַנִּגַּע בְּמִשְׁכַּבָּה יִכְבֶּם
בְּגִדְוֹ וְרִחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ^ב וְכִלְ־
הַנִּגַּע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִכְבֶּם בְּגִדְוֹ
וְרִחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ^ג וְאִם עַל־
הַמִּשְׁכָּב הוּא אֹו עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא יִשְׁבַּת־
עָלָיו בְּנִגְעוֹ־כּוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ^ד וְאִם שָׁכַב
יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ וְתָהִי נִדְתָּהּ עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעַת
יָמִים וְכִלְהַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו וְטָמֵא: ^ה
^ו וְאִשָּׁה כִּי־זוּב זוֹב דְּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא
עַת־נִדְתָּהּ אֹו כִּי־תזוּב עַל־נִדְתָּהּ כְּלַיְמֵי זוּב
טְמֵאָתָהּ כִּימֵי נִדְתָּהּ תְּהִי טְמֵאָה הוּא: ^ז כִּלְ־
הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כְּלַיְמֵי זוּבָה
כְּמִשְׁכַּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכִלְהַכְּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב
עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטָמֵאת נִדְתָּהּ: ^ח וְכִלְהַנִּגַּע
בָּם וְטָמֵא יִכְבֶּם בְּגִדְוֹ וְרִחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב: ^ט וְאִם־טָהַר מִזוּבָה וּסְפָרָה לָּהּ שִׁבְעַת
יָמִים וְאַחַר תִּמְהַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 27)

שבעת ימים תהיה בנדתה (טו, יט) דם נדה היא מן
הקללות שנתקלה תנה אחרי חטא עץ הדעת, והיגו
שהחטא יצר בה מציאות של רע, המתבטא בדם נדה, דם
טמא. ולפי זה ימתק מה שאיתא במדרש תהלים (קמו, ד)
שלעתידי־לבוא רר אסור נדה - כי אז יקום היעוד "ואת
רוח השמאה אעביר מן הארץ" ויתברר העולם מן השמאה
וההמא של חטא עץ הדעת.

שביעי ^א וביום השמיני תקח־לה שתי תרים או
שני בני יונה והביאה אותם אל־הכהן אל־פתח
אהל מועד: ^ב ועשה הפהן את־האחד הפאת
ואת־האחד עלה וכפר עליה הפהן לפני יהוה
מזוב טמאתה: ^ג והזרתם את־בני־ישראל
מטמאתם ולא ימתו בטמאתם בטמאם את־
משפני אשר בתוכם: ^ד זאת תורת הוב ואשר
תצא ממנו שכבת־זרע לטמאה־בה: ^ה והדודה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 26)

והדָּוָה בְּנִדְתָּהּ (טו, לג) רַ"ל אָמְרוּ, שְׂדֵם נְדָה הִיא מִן הַקְּלָלוֹת שֶׁנִּתְקַלְלָה תְּנֵה אֲחֵרֵי חֵטָא עֵץ הַדַּעַת, וְהִיגֵנוּ שֶׁהַחֵטָא יֵצֵר בָּהּ מְצִיאוֹת שֶׁל רַע, הַמִּתְבַּטֵּא בְּדָם נְדָה, דָּם טָמֵא. וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר טַעַם הַדַּעוֹת שֶׁאֲסוּר לְאִשָּׁה לְעַמֵּד

בְּטַמְאָתָהּ אָפְלוּ אֵין בְּעֵלָה בְּעֵיר (אף לְפִי מֵאֵי דְקַיִמָא לָן שְׂטֵכִילָה בְּזַמְנָהּ לֹאוּ מְצֻנָה) – כִּי זֶה מוֹרָה עַל הַטְּהָרָה מֵהַרַע וְהַזְהָמָא שֶׁל חֵטָא עֵץ הַדַּעַת.

צ' פסוקים, עיר"ו סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נִתְיַכְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָה עֶשֶׂר וְכַבּוּד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְיַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנּוֹאמְרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאָמֶת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ג וְאַרְבַּעַה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים גִּחְזוּ וְשִׁלְשַׁת בָּנָיו וְהֵם הָיוּ יוֹשְׁבִים פֶּתַח הַשַּׁעַר בְּדִין הַמְצוֹרַע (ויקרא יג טו) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֶּה עַד־מָתְנוּ בְּרַעֲב: ד אִם־אֲמַרְנוּ נָבֹוא הָעִיר וְהָרַעֲב בְּעִיר וּמָתְנוּ שָׁם וְאִם־יִשָּׁבְנוּ פֶה וּמָתְנוּ וְעָתָה לָכֹו וּנְפָלָה אֶל־מַחְנֵה אֲרָם אִם־יִחְיֵינוּ נְחִיָּה וְשָׁם נִמְצָא לָהֶם וְאִם־יָמוּתְנוּ וּמָתְנוּ: ה וַיִּקְמוּ בְנֵי־שָׁרָי בְּעֵרב לָבֹוא אֶל־מַחְנֵה אֲרָם וַיָּבֹוא עַד־

הפטרה לפרשת מצורע לשמו"ת ולקריאה

בציבור במלכים ב פרק ז

שי למורא

ג וְאַרְבַּעַה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים, אָמְרוּ רַ"ל, שֶׁהֵם הָיוּ גִחְזוּ וְשִׁלְשַׁת בָּנָיו, שְׂדֵכָה בְּהֵם צְרַעַת נַעֲמָן, בְּעֵבֹר שֶׁלַּח מִנְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף וְהַכֶּנֶדִּים. פֶּתַח הַשַּׁעַר, שְׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּפֶתַח הַשַּׁעַר, בְּדִין הַמְצוֹרַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "מִחוּץ לְמַחְנֵה מוֹשְׁבוֹ" (ויקרא יג.טו). עַד מָתְנוּ, עַד שְׁנוֹמֹת בְּרַעֲב. ד) וְנָפְלָה, נִסְגְּרוּ אֶת עֵצְמֵנוּ לְשִׁבְן אֲהֵם.

ז ג וְאַרְבַּעַה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים פֶּתַח הַשַּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֶּה עַד־מָתְנוּ: ד אִם־אֲמַרְנוּ נָבֹוא הָעִיר וְהָרַעֲב בְּעִיר וּמָתְנוּ שָׁם וְאִם־יִשָּׁבְנוּ פֶה וּמָתְנוּ וְעָתָה לָכֹו וּנְפָלָה אֶל־מַחְנֵה אֲרָם

שָׁם וְאִם־יִשָּׁבְנוּ פֶה וּמָתְנוּ וְעָתָה לָכֹו וּנְפָלָה אֶל־מַחְנֵה אֲרָם

ה) בְּנֶשֶׁף, בערב. ו) וְה' הַשְּׁמִיעַ וּגו', הסבה על שלא מצאו שם איש, היתה כי ה' השמיע באזניהם קולות של רכב וגו'. ט) לֹא בָן, לא טוב וישר. מחֹשִׁים, שותקים מלבשה. י) שַׁעַר הָעִיר, שומר שער העיר. אסור, קשור. יא) וַיִּקְרָא הַשּׁוֹעֲרִים, הוא קרא לשומרי שערי

בית המלך. יג) אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ בָהּ, שנשארו בעיר ולא מתו ברעב. וְנִשְׁלַחָה וְנִרְאָה, ונשלח אותם ארצה-לפי שיש סכנה בדבר, ונראה מה יהיה בהם. יד) שְׁנֵי רֶכֶב, ארעלפי שהעבד הציע לקחת חמשה

אִם־יִחַיְנוּ נַחִיָּה וְאִם־יָמִיתֵנוּ וּמָתָנוּ:

ה וַיִּקְמוּ בְנֶשֶׁף לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אָרֶם

וַיָּבֹאוּ עַד־קִצְהַ מַּחֲנֵה אָרֶם וְהָנָה אִיֶּךָ

שֵׁם אִישׁ: וַאֲדַנְי הַשְּׁמִיעַ | אֶת־מַחֲנֵה

אָרֶם קוֹל רֶכֶב קוֹל סוֹם קוֹל חֵיל גְּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו

הֲנִנְה שְׂכַר־עַלְיָנוּ מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחַתִּים וְאֶת־מַלְכֵי

מִצְרַיִם לָבוֹא עֲלֵינוּ: ז וַיִּקְוֹמוּ וַיָּנֹסוּ בְּנֶשֶׁף וַיַּעֲזְבוּ אֶת־

אֶהְלִיָּהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֵה כַּאֲשֶׁר הָיָא

וַיָּנֹסוּ אֶל־נַפְשָׁם: ח וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קִצְהַ מַּחֲנֵה

וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱל אַחַד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשֶּׁם כֶּסֶף וְזָהָב

וּבַגְדִים וַיִּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱל אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשֶּׁם

וַיִּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן | אֲנַחְנוּ עֹשִׂים

הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשִׂרָה הוּא וְאֲנַחְנוּ מַחֲשִׂים וְחַפְּנֵנוּ עַד־אֹר

הַבֶּקֶר וּמִצְאָנוּ עוֹזֵן וְעַתָּה לָבוֹ וְנִבְאָה וְנִגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ:

י וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שַׁעַר הָעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ

אֶל־מַחֲנֵה אָרֶם וְהָנָה אִיֶּן־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּס

אֲסוּר וְהַחֲמֹר אֲסוּר וְאֶהְלִים כַּאֲשֶׁר הִמָּה: יא וַיִּקְרָא הַשְּׁעָרִים

וַיִּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ בְּנִימָה: יב וַיִּקָּם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר

אֶל־עַבְדָּיו אֲנִידֶה־נָא לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אָרֶם יִדְעוּ

כִּי־רַעֲבִים אָנַחְנוּ וַיִּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֵה לְהַחֲבֶה בַשָּׂדֶה לֵאמֹר

כִּי־יִצְאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְּפָשׂוּ חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֵא: יג וַיַּעַן אַחַד

מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׂאָרִים אֲשֶׁר

נִשְׂאָרוּ־בָהּ הֲנֵם כְּכֹל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ כִּהֵן הַנָּס

כְּכֹל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמוּ וְנִשְׁלַחָה וְנִרְאָה: יד וַיִּקְחוּ שְׁנֵי

קִצְהַ מַּחֲנֵה אָרֶם וְהָנָה אִיֶּן־שָׁם אִישׁ: וַאֲדַנְי הַשְּׁמִיעַ | אֶת־מַחֲנֵה אָרֶם הָיָה נִדְמָה לָהֶם כִּאלוֹ שׁוֹמְעִין קוֹל רֶכֶב קוֹל סוֹם קוֹל חֵיל גְּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הֲנִנְה שְׂכַר־עַלְיָנוּ מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחַתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עֲלֵינוּ: ז וַיִּקְוֹמוּ וַיָּנֹסוּ בְּנֶשֶׁף וַיַּעֲזְבוּ אֶת־אֶהְלִיָּהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֵה כַּאֲשֶׁר הָיָא וַיָּנֹסוּ אֶל־נַפְשָׁם: ח וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קִצְהַ מַּחֲנֵה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱל אַחַד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשֶּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבַגְדִים וַיִּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱל אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשֶּׁם וַיִּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן | לא טוב וישר אנחנו עושים כי היום הזה יום־בְּשִׂרָה הוּא וְאֲנַחְנוּ מַחֲשִׂים שׁוֹתְקִים מִלְּבָשֵׁר וְחַפְּנֵנוּ עַד־אֹר הַבֶּקֶר וּבַיָּמִים יִדְעוּ יְהוָה יִשְׂרָאֵל וּמִצְאָנוּ עוֹזֵן עַל אֲשֶׁר לֹא בִשְׂרָנוּ הַבְּשִׂרָה הוּאָה וְעַתָּה לָבוֹ וְנִבְאָה וְנִגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ: י וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שַׁעַר הָעִיר שׁוֹמֵר שַׁעַר הָעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֵה אָרֶם וְהָנָה אִיֶּן־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּס אֲסוּר וְהַחֲמֹר אֲסוּר וְאֶהְלִים כַּאֲשֶׁר הִמָּה לא הוציאו מה שבתוכם: יא וַיִּקְרָא שַׁעַר הָעִיר אֶל הַשְּׁעָרִים שׁוֹמְרֵי שַׁעֲרֵי בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ בְּנִימָה מִקּוֹם מִושַׁב הַמֶּלֶךְ: יב וַיִּקָּם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדָּיו אֲנִידֶה־נָא לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אָרֶם הַעֲרִיבָה וְחַמְּבִילָה אֲשֶׁר עָשׂוּ יִדְעוּ כִּי־רַעֲבִים אָנַחְנוּ וְהַאֲבִים לָצֵאת אֶל הַשָּׂדֶה וְאֶל הַמּוֹן, וַיִּצְאוּ אֶרֶם מִן־הַמַּחֲנֵה לְהַחֲבֶה לְהַסְתֵּמֵר בַּשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי־יִצְאוּ הַיְהוּדִים מִן־הָעִיר וְנִתְּפָשׂוּ חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֵא: יג וַיַּעַן אַחַד מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים אֲשֶׁר אִם הַאֲבִים יָצִיט אֶת הַרוֹכְבִים, אִין הַיִּזְק בְּדָבָר, כִּי יִהְיוּ כָּכָל הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל

עטרת מרים

שי למורא

מן הפוסקים הנשואים, לא רצו להעמיד בספנה יותר משנים. טו) אשר השליכו ארם בחפזם, בגלל שמהרו לנוס, השליכו מעצמם בגדים וכלים כדי להקל ממשאם. יו) הפקיד, מנה. את השליש, את השאר אשר נשען על ידו, אשר אתמול היה נשען על ידו כשבא לביתו של אלישע הנביא. על השער, המלך מנה אותו להיות שומר השער. וירמסוהו, מרב הדחק של ההולכים לשלל שלל, רמסוהו ברגליהם.

הנשואים בעיר אשר נשואו כה הנם ככל המון ישראל אשר נשואו כה הנם ככל המון ישראל אשר כבר תמו קודם להם, כי כולנו מיועדים למות ברעב, ונשלחת ונראה: יד וקחו שני רכב סוסים שלא לספן משה אנשים וישלח המלך אחרי מחנה ארם לאמר לכו

וראו: מו וילכו אחריהם עד הירדן והנה כל הירדן מלאה בגדים וכלים אשר השליכו ארם להקל משאם בחפזם בעבור המירות הנסוה וישבו המלאכים ויגדו למלך: מז ויצא העם ויבאו את מחנה ארם והיו סאה סלת בשקל כדבר יהוה: יז והמלך הפקיד מנה את השליש אשר נשען על ידו להיות שומר על השער וירמסוהו העם בשער מרב דחק העם ההולכים לשלל שלל וימת כאשר דבר איש האלהים אשר דבר בנדת המלך אליו: יח למה דבר הנביא שמות השליש, לפי והיו כדבר איש האלהים אל המלך לאמר סאתים שערים בשקל וסאה סלת בשקל יהיה כעת מחר בשער שמרון: יט ויען ואישי השליש את איש האלהים ויאמר והנה יהוה עשה ארבות בשמים היהיה כדבר הנה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל: כ ויהי לו כן וירמסו אתו העם בשער וימת:

רכב סוסים וישלח המלך אחרי מחנה ארם לאמר לכו וראו: טו וילכו

אחריהם עד הירדן והנה כל הירדן מלאה בגדים וכלים אשר השליכו ארם בחפזם וישבו המלאכים ויגדו למלך: מז ויצא העם ויבאו את מחנה ארם והיו סאה סלת בשקל וסאתים שערים בשקל כדבר יהוה: יז והמלך הפקיד את השליש אשר נשען על ידו על השער וירמסוהו העם בשער וימת כאשר דבר איש האלהים אשר דבר בנדת המלך אליו: יח למה דבר הנביא שמות השליש, לפי והיו כדבר איש האלהים אל המלך לאמר סאתים שערים בשקל וסאה סלת בשקל יהיה כעת מחר בשער שמרון: יט ויען השליש את איש האלהים ויאמר והנה יהוה עשה ארבות בשמים היהיה כדבר הנה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל: כ ויהי לו כן וירמסו אתו העם בשער וימת:

אמר הנביא וירמסו אתו העם בשער וימת:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמה במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בכניה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּכִיָּא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהְרָה יָבֹא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כְּסֹאף לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּכִיָּאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה:
יום חמישי בערב, ו' ניסן

אגרות קודש

בי"ה, י"ד ניסן, ערב חג הפסח, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג אי"א חו"ב נבון ומסביר איש האשכולות
ורב רבנן וכו' מהרי"ד שי' הלוי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתב כתי"ר מי"ב ניסן.

ות"ח על הברכות. וכבר מלתי אמורה בתוה"ק: ואברכה (ה' מקור הברכות) מברכך, בברכתו
של הק' שתוספתו מרובה על העיקר (וכהמצוי"ב).

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי
לחג כשר ושמח ולחירות אמיתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח – מכל דבר המעכב עבודת ה'
בשמחה ובטוב לבב.

ולמשך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל
היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בכבוד ובברכה.

ע"פ תוכן מכתבו – ארשה לעצמי לעורר ע"ד תמיהתי רבה מאז על אי ההו"ל בדפוס – שיעורי
כתי"ר בגפ"ת, והתועלת מובנת.

וכן על אי ההו"ל דחידושי באופן דשקו"ט – דא"ז הרה"ג וכו' וכו' הר"ח ע"ה הלוי שע"פ
השמועה נמצאים תח"י כתי"ר. והרי דוקא השקו"ט מלמדת דרך הלימוד וכו'. ולהעיר משבת (לג),
סעי"ב, נדרים (לח, א) טוב עין כו', וקו"א לאדמו"ר הזקן ה' ת"ת רפ"ג (ד"מעט מזעיר" הובא בשי"ס).

לוח זמנים לשבוע פרשת מצורע בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:47	18:49	19:37	19:33	19:10	19:06	10:31	10:34	09:24	09:28	08:49	08:53	06:11	06:18	באר שבע (ק)
19:49	18:43	19:38	19:34	19:14	19:10	10:30	10:33	09:22	09:27	08:46	08:51	06:09	06:16	חיפה (ק)
19:46	18:33	19:36	19:31	19:14	19:10	10:29	10:32	09:22	09:26	08:46	08:51	06:09	06:16	ירושלים (ק)
19:49	18:51	19:38	19:34	19:12	19:08	10:31	10:34	09:24	09:28	08:48	08:53	06:11	06:18	תל אביב (ק)
20:37	19:28	20:22	20:13	19:47	19:38	10:37	10:42	09:27	09:33	08:37	08:45	06:02	06:14	אוסטריה, וינה (ק)
18:31	17:36	18:20	18:28	17:53	18:01	10:29	10:28	09:32	09:30	08:55	08:53	06:48	06:42	אוסטרליה, מלבורן (ח)
20:34	19:27	20:21	20:12	19:47	19:38	10:41	10:46	09:31	09:37	08:44	08:51	06:08	06:19	אוקראינה, אודסה (ק)
20:10	19:01	19:56	19:47	19:21	19:12	10:12	10:17	09:01	09:08	08:12	08:20	05:37	05:49	אוקראינה, דונייצק (ק)
20:23	19:13	20:08	19:59	19:33	19:24	10:22	10:27	09:12	09:18	08:22	08:30	05:47	05:59	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
20:54	19:42	20:39	20:28	20:02	19:52	10:47	10:52	09:36	09:43	08:43	08:52	06:09	06:22	אוקראינה, זיטומיר (ק)
20:47	19:35	20:32	20:21	19:55	19:45	10:39	10:44	09:28	09:35	08:35	08:44	06:02	06:14	אוקראינה, קייב (ק)
20:58	19:54	20:44	20:36	20:13	20:06	11:07	11:12	09:58	10:04	09:12	09:19	06:36	06:46	איטליה, מילאנו (ק)
18:48	17:59	18:39	18:41	18:17	18:18	10:13	10:14	09:10	09:12	08:41	08:43	06:10	06:12	אקוודור, קיטו (ח)
19:06	18:12	18:55	19:03	18:29	18:37	11:01	11:01	10:04	10:02	09:29	09:27	07:18	07:14	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:53	18:56	19:42	19:51	19:12	19:21	11:55	11:54	10:59	10:56	10:20	10:18	08:17	08:11	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:27	19:27	20:15	20:09	19:46	19:40	10:53	10:57	09:45	09:50	09:05	09:11	06:27	06:36	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:19	19:18	20:07	20:00	19:37	19:30	10:42	10:46	09:33	09:39	08:52	08:58	06:15	06:24	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:20	19:18	20:08	20:01	19:37	19:31	10:43	10:47	09:34	09:39	08:52	08:59	06:15	06:25	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:59	19:56	20:47	20:40	20:16	20:09	11:18	11:22	10:09	10:14	09:26	09:32	06:49	06:59	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:26	19:32	20:16	20:12	19:50	19:47	11:12	11:15	10:05	10:09	09:30	09:35	06:53	07:00	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:03	19:06	19:52	19:47	19:24	19:20	10:41	10:45	09:34	09:38	08:57	09:02	06:19	06:27	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:20	19:27	20:10	20:07	19:45	19:42	11:13	11:16	10:07	10:10	09:33	09:37	06:57	07:02	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:17	19:14	20:04	19:57	19:34	19:27	10:38	10:42	09:29	09:34	08:47	08:53	06:10	06:19	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:43	19:42	20:31	20:24	20:01	19:54	11:06	11:10	09:58	10:03	09:16	09:23	06:39	06:48	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:17	19:14	20:04	19:57	19:33	19:27	10:36	10:40	09:27	09:33	08:45	08:51	06:08	06:17	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:55	18:06	18:46	18:50	18:23	18:27	10:35	10:36	09:35	09:35	09:05	09:05	06:41	06:40	בוליביה, לה-פס (ח)
21:34	20:21	21:19	21:08	20:41	20:31	11:23	11:28	10:11	10:19	09:18	09:27	06:44	06:57	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:33	20:21	21:18	21:07	20:40	20:30	11:24	11:29	10:12	10:19	09:19	09:28	06:45	06:58	בלגיה, בריסל (ק)
18:25	17:39	18:16	18:21	17:56	18:01	10:11	10:11	09:12	09:11	08:40	08:40	06:21	06:19	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:14	17:23	18:04	18:09	17:40	17:45	09:59	09:59	08:59	08:59	08:28	08:28	06:08	06:06	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
20:53	19:44	20:38	20:27	20:01	19:51	10:41	10:46	09:29	09:36	08:35	08:44	06:02	06:15	בריטניה, לונדון (ק)
21:09	19:55	20:53	20:41	20:12	20:01	10:48	10:54	09:36	09:43	08:37	08:48	06:06	06:20	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
21:03	19:49	20:47	20:35	20:09	19:59	10:47	10:52	09:34	09:42	08:38	08:48	06:06	06:19	גרמניה, ברלין (ק)
21:13	20:02	20:58	20:48	20:22	20:12	11:07	11:12	09:56	10:03	09:04	09:12	06:30	06:42	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:24	17:39	18:15	18:20	17:56	18:02	10:12	10:12	09:13	09:13	08:41	08:41	06:24	06:21	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:30	18:38	19:20	19:18	18:56	18:55	10:32	10:35	09:27	09:30	08:56	09:00	06:20	06:25	הודו, מומבאי (ח)
19:25	18:34	19:16	19:14	18:52	18:50	10:29	10:31	09:24	09:27	08:53	08:56	06:17	06:21	הודו, פונה (ח)
20:24	19:16	20:10	20:01	19:35	19:26	10:27	10:32	09:16	09:23	08:28	08:36	05:53	06:04	הונגריה, בודפשט (ק)
20:24	19:22	20:12	20:05	19:41	19:35	10:47	10:51	09:38	09:43	08:56	09:03	06:19	06:29	טורקיה, איסטנבול (ק)
20:43	19:43	20:31	20:25	20:02	19:57	11:13	11:17	10:05	10:10	09:25	09:31	06:48	06:57	יוון, אתונה (ק)
20:43	19:36	20:29	20:20	19:55	19:47	10:48	10:53	09:38	09:44	08:50	08:58	06:15	06:26	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת מצורע בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:17	06:22	08:53	08:56	09:24	09:27	10:29	10:32	18:54	18:52	19:18	19:16	18:36	19:27
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	07:06	06:59	09:04	09:01	09:46	09:43	10:41	10:40	17:51	18:02	18:23	18:34	17:35	18:36
נפאל, קטמנדו (ח)	05:38	05:44	08:15	08:19	08:49	08:53	09:55	09:58	18:29	18:26	18:55	18:51	18:11	19:05
סינגפור, סינגפור (ח)	07:00	07:02	09:31	09:33	10:00	10:02	11:03	11:05	19:09	19:10	19:31	19:32	18:51	19:40
פולין, ורשא (ק)	05:36	05:49	08:08	08:18	09:04	09:12	10:16	10:22	19:37	19:26	20:15	20:04	19:17	20:31
פרו, לימה (ח)	06:13	06:13	08:39	08:40	09:09	09:09	10:10	10:11	18:02	18:06	18:25	18:28	17:45	18:34
צרפת, ליאון (ק)	06:53	07:03	09:28	09:36	10:15	10:21	11:25	11:29	20:29	20:21	21:02	20:54	20:10	21:16
צרפת, פריז (ק)	06:57	07:09	09:40	09:40	10:22	10:29	11:33	11:38	20:37	20:37	21:20	21:11	20:27	21:35
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:49	05:51	08:22	08:24	08:51	08:53	09:54	09:56	18:03	18:04	18:25	18:26	17:45	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	06:32	06:42	09:09	09:16	09:53	09:59	11:02	11:07	19:58	19:58	20:35	20:27	19:46	20:48
קנדה, מונטריאול (ק)	06:06	06:17	08:42	08:50	09:28	09:34	10:38	10:43	19:44	19:36	20:16	20:07	19:24	20:29
קפריסין, לרנקה (ק)	06:12	06:20	08:49	08:55	09:27	09:31	10:34	10:38	19:19	19:14	19:47	19:42	19:00	19:58
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	05:50	06:05	08:20	08:31	09:21	09:30	10:34	10:40	19:51	19:51	20:45	20:32	19:43	21:02
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:22	05:37	07:50	08:02	08:54	09:02	10:07	10:13	19:29	19:29	20:21	20:08	19:22	20:39
רוסיה, ווסטוב על-הדון (ח)	05:31	05:42	08:14	08:14	09:00	09:00	10:04	10:09	19:03	19:03	19:46	19:37	18:52	20:00
שוויץ, ציריך (ק)	06:35	06:46	09:10	09:18	10:05	10:05	11:09	11:14	20:13	20:13	20:52	20:42	20:02	21:06
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:04	06:08	08:39	08:42	09:09	09:12	10:14	10:16	18:32	18:31	18:55	18:54	18:13	19:04

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שר ח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00521
10/04/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

